614968
V.
Történelem
O, 7401-1.

A

VILÁGTÖRTÉNELEM NAPJAI

A

LEGRÉGIBB IDŐTŐL KEZDVE

A JELENKORIG.

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL MAGYARORSZÁGRA.

IRTA

PESTY FRIGYES

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA LEVELEZŐ TAGJA

BEVEZETÉSSEL

HORVÁTH MIHÁLYTÓL.

ELSŐ KÖTET.

PEST

PFEIFER FERDINAND TULAJDONA

1870.

412212

A MAGY. TUD. AKADÉMIA
VIGYÁZÓ FERENC
KÖNYVTÁRA.
8703. sz.

R
1977

BEVEZETÉS.

A történettudomány csak ugy termi meg a maga valódi gyümölcseit, ugy válhatik igazán hasznossá egyeseknek és nemzeteknek, ugy leszen, mint a római iró mondja, magistra vitae, ha bölcsészi szellemmel hat be az események okaiba s láncolatába, és a történetek folyamából oly erkölcsi következtetéseket von le, melyek tanulságul, iránymutatóul szolgálhatnak az életre.

Mert a történelem társadalmi tudomány, mely feladatát csak akkor oldja meg, ha a társadalom céljait előmozditja: egyesek, nemzetek s az összes emberiség nemesbitésére szolgál. Teszi pedig ezt, midőn kimutatja azon fokokat, melyeken a nemzetek a mivelődés pályáján áthaladtak; midőn fürkészi azon törvényeket, melyek az erkölcsi világ menetét nem kevesebb rendszerességgel és szükségességgel vezérlik, mint a phisikai törvények az anyagi világot.

De hogy a történetismeret ezen magasabb fokára emelkedhessünk, mindenek előtt kettő szükséges: nagy jártasság az egyes történelmi tények ismeretében, s a chronologia világának vezérfonala.

Felfogásom szerint ez volt a cél, melyet a szerző magának e szintoly nagy szorgalmat mint ernyedetlen kitürést igénylő fáradalmas nagy munkájában kitüzött. Kézi könyvet akart adni az olvasónak, melyet nehány

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

percre gyakran, naponként kezébe vegyen, s annak naptárszerű gyakori forgatása által oly otthonossá legyen a történelem mezején, annyi ismeretkincset gyüjtsön az egyes eseményekben, hogy az analogiákat könnyen feltalálhassa, a hasonló okok működése alatt szülemlett egyes események összehasonlitása által magát lépcsőnként képessé tegye nagyobb korszakokat is áttekinteni, s bennök azon okozati láncolatot felfedezni, mely csak terjedelmesebb korszakok felfogása által válik szemlélhetővé.

Ilyféle chronologiai kézikönyvekben, melyek világtörténelmet foglalják keretökbe, bővelkedik a külföldi irodalom. Van kisebb s nagyobb terjedelmű; de szigoru s lelkiismeretes kritikát egyikének szerzője sem gyakorolt kielégitő mértékben. A történettudomány ennél fogva, Förster és Ghillany hasonnemű nagy munkáinak dacára, keveset nyert általuk.

A magyar irodalomban szerző ur lépett először e pályára, munkája nálunk egy magában áll a maga nemében. De bár uttörő is e könyv, némi büszkeséggel sorozhatjuk azt a hasonnemű külföldiek mellé, mert ezeket meghaladja tökélyével.

E Világtörténelmi Naplót ugyanis, a felett hogy még a külföldi irodalomban is ritka terjedelemmel s adatbőséggel kedveskedik, az adatok szigoru kritikai megrostálása s felhasználása igen előnyösen jellemzi; egyes, eddigelé meg nem határozott, bonyolodottabb tárgyaknál pedig a felvilágositások és bizonyitgatások oly tartalmasak, hogy majdnem értekezésekké növekedtek a tudomány nem csekély előnyére. E két tulajdonsága a munkának az, mi neki a hasonló külföldi munkák közt is biztositja a diadalt.

Szerző ur pontossága és kritikai szigora a történeti tények megállapitása körűl egyéb munkáiból is elég ismeretes már a magyar olvasó közönség előtt a végre, hogy jelen munkája is önmaga ajánlja magát a történet-

irás barátjainál. S hogy ennek dacára még is csak az én ajánlásom kiséretében akarta e munkáját a közönség elébe bocsátani, s igy, dicséretesen ismert régi iró létére is azon módot követni, a melyet fiatal irók vesznek igénybe, midőn magukat az irodalom csarnokába öregebb irók által vezettetik be, — annak oka egyedül az, mert szerénységében csak igy vélte munkájának megszerezhetni azon elterjedést, melyet a történelem iránti érdekeltség fokozása, a műveltségi és szabadsági eszmék gyarapodása végett, megszerezni óhajt.

Szerző ur e véleménye azonban, mint mondám, egyedűl az ő alaposságával vetélkedő szerénységéből származott. Én megvagyok győződve, hogy az ő munkái senkinek ajánlatára nem szorultak: azok általában, de különösen az előttünk fekvő kötetek is jobban ajánlják önmagokat, mint sem a miként azt én tehetném. Ajánlás helyett tehát csak azon óhajtásomat fejezem ki, vajha szerző urnak ezen ujabb nagy munkája oly széles körben terjedjen el, mely a munkára forditott idővel s fáradsággal és azon haszonnal kellő arányban áll, melyet az olvasó közönség annak gyakori s, ajánlom, mindennapi forgatásából történeti ismerettömegének gyarapitására nézve merithet.

PESTEN, 1869. julius 12-én.

Horváth Mihály.

A szerző előszava.

Ha lehet a történelem ócsárlói iránt elnézőknek lenni, ez mindenek előtt azon hangulatban történhetik, melyet bennünk a chronologiai zavarok előidéznek. Itt érezzük leginkább, hogy van valami ürügye a történet nem-tisztelőinek, midőn azt állitják, hogy ezen szép tudomány nem egyéb mint fables convenues halmaza.

Az előttünk fekvő munkában 21000-nél több történeti adat, avagy esemény van, felosztva az esztendő mindegyik napjára, de alig van olyan, melyet egyik vagy másik iró, egyik vagy másik forrás eltérőleg más napra, vagy évre ne tett volna. Egy oly feladattal álltam szemben, melyről előre tudtam, hogy háládatlan lesz, de vissza nem riadtam, mert azt reménylettem, hogy a történetirodalomnak avval némi szolgálatot tehetek. Az itt közlött adatokat nem készen találtam a történeti munkákban, hanem szorgalmas, kitartó, türelmes összehasonlitgatás után állapitottam meg, természetesen főleg Magyarország történetére nézve, de a világtörténet dolgaiban is számtalan hibákat helyreigazitottam, melyek tekintélyes munkákban előfordulnak, vagy közkeletüvé lettek.

Vajjon célszerű-e a történeti anyagot ugy eldarabolni, és igy csoportositani, hogy mint itt az események évsor szerint haladjanak, de minden nap előrül kezdődjenek, erről különbözők lehetnek a vélemények. Azt hiszem, tudnunk illik, mi a cél? Részemről kézikönyvet akartam nyujtani, mely mint a naptár folytonosan forgattassék, és mely a történetileg nevezetes dolgokat emlékezetünkben felelevenitse. Az események évforduló napjain aligha élénkebben nem fognak ránk hatni, mint máskor, és saját életünk philosophiája rá fog bennünket tanitani, hogy ezen események olvasásánál mit gondolkodjunk. Ugy hiszem, hogy a

közönséges naptárakban feljegyzett férfiak nevei, a közmivelődés mai állapotánál, és előre látható további irányánál távol sem okozhatnak hasonló hatást, — a mit hiszünk, a nélkül hogy kegyeletes érzelmeket sérteni akarnánk.

Ezen törekvésemből magyarázható azon körülmény, hogy én némely oly adatot is felvettem könyvembe, mely a történeti valóság körébe nem tartozik, de mint ilyen a történettudományban jártas olvasó által, — a kiket főleg tartottam szem előtt, — könnyen felismerhető. Nem hiszem, hogy azon gyanuba essem, miszerint a világalkotást, (Lásd március 21-én, május 2-án, sept. elsején, augustus 29-én.) Ádám teremtetését (május 9.) a vizözönt (sept. 7., nov. 3. és 8.) a sabiniai nők rablását (augustus 18.) stb. történeti valóságként akarom árulni, de az ilyen cosmologiai és mythologiai mozzanatok a világtörténelmi naplóba való felvételét már csak azért sem tartottam helytelennek, mert hitfelekezeti, és irodalmi iskolák, népünnepek egész komolysággal magukévá tették ezen hitet, hogy ama bizonyos dolgok csakugyan, és pedig a kitett napon történtek. Ily formán majdnem azt mondanók, hogy a culturatörténet oltalma alá veszi amaz adatokat, dacára hogy sokkal több tudományos negélylyel lépnek fel, mint sem a komoly tudós megbocsáthatja.

Ha vannak munkám napok szerinti felosztásának előnyei, tudom hogy vannak hátrányai is, és ezeket az által igyekeztem némileg kiegyenliteni, hogy számos idézetekkel a rokon eseményeket összekapcsoltam, lehetővé tévén ez által az olvasónak a különféle napokra szétszórt rokon dolgokat összefoglalni és áttekinteni.

A chronologiai ellenmondások egyeztetése alkalmával gyakran kellett tapasztalnom, hogy a zavar felvilágositása néha több napot vett igénybe, mint a hány sorból állt az egész adat. Az ilyenkor támadó kényelmetlen érzés alatt aligha némi irigységgel nem emlékezünk a mathematikusok azon büszke mondatára, hogy mig az emberiség minden tudománya mindig változó becscsel bir, a kor haladása szerint elavulhat, vagy mig egyes országban tiszteletben tartatik, a másikban épen semmi keresetje nincs, addig a térnek arányával foglalkozó mathematikának még a naprendszer többi bolygóin is azon értékkel kell birnia, melyet itt nálunk a földön. De ám legyen, kiki a maga meggyőződését követi azon módok iránt, melyekkel hontársainak használhat. Az angolok több időt, költséget és fáradságot forditottak a

gyakorlatilag kivihetetlen éjszaknyugoti áthajózhatás fölfedezésére, és midőn általában a kivánt cél elérhetlenségéről szinte meggyőződve voltak, még számos deréknél derekabb tengerész kockáztatta életét, sőt a legirtózatosabb nyomorral bátran szembe szállt, csupán csak, hogy Éjszakamerikának térképen egy kis fekete vonalt tovább huzhasson.

Ez a tudomány lelkesedése, és ennek azok is köszönik jólétüket, kik működését tompa észszel lenézik.

Nay férfiak szobrai más nagy szellemek alvó tehetségeire sokszor ébresztő, bátoritó hatással voltak. Themistocles éjjeli nyugtot nem talált, ha Miltiades emlékére a marathoni mezőkön gondolt, és a quaestor Julius Cäsar Gadesben Hercules templomában Nagy Sándor képét látván összerezzent és szemrehányásokra fakadt maga iránt, hogy ő még emlékezetes tettet nem követett el, midőn Nagy Sándor, kire az ő apjának győzelmei szintén oly hatással voltak, már a világot meghóditotta.

Ohajtásom természetesen az, hogy a tisztelt olvasó ezen naplót gyakran lapozgassa, hogy ez őt mindig nemes tettekre, a magasabb emberi hivatásra, a munka és tevékenység nagy becsére, nemesitő jellemére emlékeztesse, — ha ezen ohajtásom legalább addig, mig egy jobb hasonnemü munka megjelenik, teljesednék, a tiz és több évi fáradság, melyet annak kiállitására forditottam bőségesen volna jutalmazva.

PEST, 1869. május 16-án.

Pesty Frigyes.

1. Január ius.

(Calendae Januariae.)

104. (Kr. sz. e.) Marius nagy diadalát ünnepeli Jugurtha fölött, s azt két fiával együtt győzelmi pompával Romába vezeti. (Lásd január 6-án.)

85. (Kr. sz. e.) Marius fia egy néptribunt sajátkezüleg megöl és fejét a consuloknak küldi; más tribunt a capitoliumról lelök, és két praetort számkivetésbe küld.

49. (Kr. sz. e.) Az álrepublicanus és Julius Cäsar által megvásárolt néptribun Cajus Scribonius Curio, a római senatusnak Cäsar javaslatát átadja, mely szerint Pompejus hivatalától (provinciájától) megfosztassék. — A javaslat el nem fogadtatott, és Scribonius szökni kénytelen. A senatus alig engedi meg, hogy M. Antonius és Q. Cassius tribunok Cäsar iratát felolvassák, de Metellus Scipio inditványára kivánni határoztatott, hogy Cäsar a maga hadseregét elbocsássa.

45. (Kr. sz. e.) A juliani naptár Sosigenes javitása szerint behozva.

43. (Kr. sz. e.) A római senatus, a számtalan, balsorst hirdető előjelek dacára a köztársaság javáról tanácskozik. Cicero nagy szónoklata Antonius ellen, kit nagyravágyásról vádol. Octavianus, Antonius és Lepidus a népet falragaszszal szólitják fel, hogy az uj esztendőt vigan és örömben töltse ellenkező esetben halállal fenyegetvén. A nép a szokott, ujévi ünnepélyt elmulasztá, a triumvir által Rómában elkövetett számtalan gyilkolások feletti fájdalmában. A triumvir esküszik, és másokat is megeskedtet, hogy Julius Cäsar minden rendeletei érvényesek.

41. (Kr. sz. e.) Lucius Antonius consul, Marcus fia, bizonyos hegyi népség állitólagos legyőzetéseért, Fulvia (Octavian anyósa, és Marcus Antonius neje) engedelméből diadalt ül Rómában, és dicsekedik, hogy ő is mint Marius, consulsága első napját diadalmenettel ünnepli.

32. (Kr. sz. e.) Octavianus a consulatust Antonius Prätusra

ruházza, és harmadszor elutazik Illyria és Dalmatia fékezésére. (Ez kardcsapás nélkül megtörtént.)

28. (Kr. sz. e.) C. Octavianus Augustus rendeletei — miután Egiptomig győzelmesen előnyomult — ünnepélyes esküvel megerősittetnek.

1. A keresztény időszámitás kezdete, Dionysius Exiguus apát nyomán.

17. P. Ovidius Naso római költő számkivetésben meghal Tomiban, a Pontus Euxinus partján. (Lásd március 20. 43.)

21. Titus Livius, hires római történetiró meghal születése helyén Paduában.

39. Caligula római császár Lyonban Brittannia elleni hadjáratát kezdi. Ez abban állott, hogy roppant hadkészületek után seregének megparancsolá, miszerint ruháit és sisakjait a tengerparton szedett kagylókkal megrakja. (Lásd január 24).

70. A római legiók lázadása Germaniában.

138. Hadrianus római császár, Titus Aurelius Bojoniust, ki utóbb Antoninus Piusnak neveztetett, fiául és trónörökösül fogadja.

193. Pertinax Aelius vagy Publius Helvius, a cs. testőrség által császárnak választatik. (Születik augustus 1-én 126 villa Martisban); (Lásd március 28. és december 31-én.)

379. Nagy Basil (a szent) Cäsarea püspöke Cappadociában meghal.

404. Telemacus zárdapap a gladiatorok harcának véget vetni akarván, midőn ma a római nép a Coliseumban Honorius császár hatodik consulságát ünnepli, és az arenában már nehány viador vére folyna, a harcosok közé veti magát, és kardjaikat elválasztani törekszik. A felzudult nép őt megkövezi, és a viadorok, kiket megmenteni akart, véget vetnek életének. De ez esemény Honorius császárt mégis annyira megrendité, hogy még ugyan az évben a viadorharcokat elnyomta.

988. Capet Hugo első francia király, fiát Robertet országlótársnak koronáztatja.

1203. A palócok Kiót elfoglalják, azt elpusztitják, a lakosokat rabságra hurcolják, és Rurikot Kió uralmába visszahelyezik.

1204. Hakon Swerrisson norveg király halála.

1274. I. Habsburg Rudolf római császár Baselba bevonul, hol volt ellensége Henrik püspök bucsúmenettel jő elejébe.

1286. III. Alfonso Palmat elfoglalja Majorca szigeten.

1308. A svajci összeesküvés kitörése az osztrák kormányzók ellen.

Uri, Swyz és Unterwalden kitüzik a lázadás zászlaját, az osztrák kormányzókat elüzik; Sarnen, Rotzberg és a többi fészkek leromboltatnak; Landenberg megfut. (Lásd január 7-én, március 10-én, september 30-án és november 7-én.)

1362. I. Amurath zultán a janicsárokat alapítja.

1387. II. Gonosz Károly navarrai király meghal, fia III. Károly (a Nemes) a trónon követi.

1398. Albert magyar király (V.) osztrák főherceg születik. (Lásd october 27-én.)

1438. Albert magyar király koronáztatása. Ez alkalommal igéretet tesz, hogy a német császári koronát a magyar rendek beleegyezése nélkül el nem fogadja. — Ezen igéretét megtartá, és a német koronát csak april 29-én fogadá el, a baseli conciliumnak a magyar rendeknél történt közbenjárása után.

1448. Medicis Lőrinc, a Pompás, születik.

1484. Zwingli Ulrik vallásujitó születik Lisighausban, Wildenhausen mellett Toggenburg svajci grófságban.

1493. Colombo a fölfedezett Amerikából visszaindul Spanyolországba.

1495. VIII. Károly francia király seregével éjjel Rómába vonul, hadizene és fáklyavilágnál, miközben a nápolyi hadőrség egy másik kapun kivonul.

1504. A franciák Gaëtát átadják Cordovai Gonsalvonak és a spanyoloknak, kik már az egész nápolyi királyságot elfoglalták.

1515. XII. Lajos francia király, ki népe iránti szeretetéért „népatyának“ neveztetett, meghal. I. Ferenc trónra lép.

1515. Károly osztrák főherceg, utóbb V. Károly császár, a németalföldi kormányba igtattatik.

1519. Zwingli Ulrik mint reformator hivatalába lép Zürichben. (Lásd october 11-én).

1523. Villiers Fülöp de l'Isle Adam, a jánosvitézek nagymestere, hős társaival éjfélkor (2-ra) az elveszett Rhodosból Európába indul. (Lásd september 24-én, december 21-én.)

1528. Bodó Ferenc Zápolya hadnagyja megveretik és foglyul esik.

1530. Velence békét köt V. Károly császárral, ez által 300,000 aranyt fizetni, Ravennát és Cerviát a pápának, a nápolyi réveket Károlynak kiadni kénytelen.

1540. V. Károly császár majdnem diadalszerű pompával Párisba bevonul, kisérve a francia király és a Dauphin által.

1547. Fiesco János Lajos lavagnai gróf összeesküvése Genuában Doria András doge ellen. Az összeesküvés társai voltak Calcagno Vince, Verina János és Sacco Rafael; de Fiesco véletlen az elhatárzó pillanatban vizbe bukván, a már fellázadt nép ismét eloszlott.

1556. Országgyülés Posonyban az ország védelme és anabaptisták kiüzése iránt.

1561. A jesuiták Magyarhonban az első királyi adományt nyerik. A széplaki apátság és kisbényi prépostság nekik adatik át egy collegium fenntartására Nagyszombaton.

1577. III. Henrik francia király a Bloisban tartott rendi gyülésben kijelenti, hogy Franciaországon csak a katholikus vallás ismertetik el létezőnek, hogy a protestansok javára kiadott nyilatkozvány tőle kicsikartatott, és hogy ő a ligának feje.

1590. Brutus János Mihály velencei tudós, Erdély történetirója Prágába érkezik.

1595. Az oláhok Király Albert magyar vezérük alatt Ibrailát megtámadják, melyet a törökök szabad menekvés föltétele alatt átadnak. Midőn azonban az oláhok a kivonulókat részint kifoszták, részint megölék, a magyarok több ily hütlen oláhot levágnak.

1601. Calderon de la Barca Péter, nagyhirü spanyol drámaköltő születése. (Lásd május 25-én.)

1623. A sipahik Konstantinápolyban II. Osman meggyilkoltatásáért szégyent és lelki mardosást érezvén, a divanba tódulnak azt kivánván: hogy ha a padischah (I. Mustafa) a zultán halálát rendelte, a felelőség ő rá nehezedjék, ők pedig a nép előtt minden vétektől tisztáztassanak. (Lásd január 6-án és 9-én, május 20-án.)

1623. Hentzner Pál tudományos utazó meghal Szileziában. (Születik január 29-én 1558 Crossenben.)

1634. Achischade Husein Efendi török mufti IV. Murad parancsára kivégeztetik; — hallatlan eset eddig a török történetben.

1636. Kniphausen svéd tábornok megveri a császáriakat Haselune mellett, de a csatában elesik.

1639. IV. Murad zultán 30,000 persát, lemészároltat kik Bagdad

capitulatiója után a török táborba jöttek. (11-én is történhetett.)

1651. II. Károly angol király Sconeban skót királynak koronáztatja magát.

1654. Herrera Tamás spanyol vallástudós és egyházi történész meghal Madridon.

1655. Thomasius Keresztély a német népmivelés előmozditója és szabadelmü harcos az előitéletek ellen születik Lipcsében. (Lásd september 23-án.)

1657. II. Rákóczy György erdélyi fejedelem nagy hadsereggel Lengyelországba nyomul. (Julius 22-én onnan ismét kiszalad.)

1659. Hody Humphred hires nyelv- és régiségbuvár születik Oldcombe-ban Angolhonban. (Meghal januar 20-án 1706.)

1661. Kemény János saját pártja által Erdély fejedelmének kikiáltatik.

1669. Coronini- Cronberg gróf, ki magát mint osztrák hadvezér Magyarországon a törökök elleni háboruban kitüntette, születik. (1701-ben a lázadó likkanusok leszúrják.)

1690. A törökök megverik a császáriakat Kazink mellett. Strasser Ferenc Joachim cs. ezredes és a hannoverai herceg elesnek, valamennyi kapitánynyal és 2240 katonával. (Fessler sz. 3-án.)

1692. Pataki Sámuel jeles orvos és szakbeli iró születik. (Meghal october 8-án 1766.) Ő alapitá a család orvosi hirét.

1701. A svajci protestansok az uj naptárt alkalmazzák. (A 18-dik századot ők tulajdonkép januar 12-én 1701 kezdették, a közbeeső 11 napot átugorván.)

1702. Az oroszok első győzelme Nagy Péter alatt a svédeken az Embach vizénél.

1705. Forgács Simon, Rákóczy hadvezére Klöckelsberg cs. ezredest Szathmár ádadására kényszeriti.

1706. Sopron Rákóczy által keményen bombáztatik, és majdnem egészen elhamvasztatik. (Lásd január 6-án.)

1710. Nagy Péter orosz cár diadalos bemenetet tart Moszkauba, a régi rómaiak módjára azon lován ülve, melyen a poltawai csatát vivta. Ezen katonai pompa közt a svéd csatákban nyert foglyok is menettettek, azok közt gróf Piper svéd ministerelnök, Rehnschöld a hires tábornagy, gróf Lewenhaupt, a tábornokok Schlippenbach, Stakelberg, Hamilton és több tisztek.

1714. Cassini Cäsar Ferenc hires földmérnök és csillagász születése.
1729. Beyer János Vilmos szobrász és festész születése Gothában.
1729. Hancarville Pierre François Hugues jeles régiségbuvár, a londoni és párisi academia tagja születik Nancyban.
1730. Burke Ödön hires angol szónok és államférfi születése. (Lásd julius 8-án.)
1746. Festetics György gróf, a Georgicon alapitója születik. (Lásd april 2-án.)
1746. Hennig György Ernő Zsigmond, vallástudós és nyelvbuvár, születik Szileziában.
1748. Bernoulli Jakab hires mathematikus halála Baselben. (Lásd julius 27.)
1748. Bürger Gottfried Ágoston német népköltő születése Wolmerswende-ban.
1753. Angolországban II. György által a gergelyi naptár használata behozatik. (Lásd február 22-én és 24-én, augustus 4-én, november 15-én, december 17-én.)
1759. Salfi Ferenc történész, költő és drámairó és olasz republikanus születik. (Lásd september 5-én.)
1764. Gróf Batthyány Károly tábornagy, horvát és slavoniai bán, József császár nevelője, hercegi méltóságra emeltetik. (Lehotzky stemmatographiája sz. 3-án.)
1766. III. Stuart Jakab angol trónkövetelő, a történetben György lovagnak is neveztetve, meghal Rómában.
1776. A kínvallatás teljes eltörlése Magyarországon, és a halálos büntetés megszoritása a legsulyosabb bünökre Mária Terézia által. (Lásd január 15-én.)
1776. Payne müve „Common Sense“, tiszta emberi ész, megjelenik.
1780. Szeberényi János, magyar tudós és iró, az ágostai vallástartók superintendense születik Nagyfalun Árva megyében.
1781. Bianconi Gian Lodovico, hires orvos és régiségtudós meghal Perugiában. (Lásd september 30-án.)
1786. Quaglio Domokos épitményi- és olajfestész születése Münchenben.
1788. Az angolok Sidneyt alapitják a Botanyöbölben Uj-Hollandiában.
1788. Cabet István communista főnök és iró születése Dijonban.
1796. Varsó átadatik a poroszoknak.
1801. Piazzi Palermoban a Ceres nevü bolygót fedezi föl.

1801. Irhon parlamenti egyesitése Nagybrittanniával. (V. ö. február 2-át.)

1802. Pólya József, magyar orvos és szakbeli iró, több tudós intézet tagja születik Nagy-Szecsén Bars megyében.

1805. Hübsch János Vilmos báró, természetbuvár halála Kölnben.

1805. Dessalines néger tábornok Haity (S. Domingo) főkormányzója lesz lázadás által. Általános öldöklés a fehérek közt.

1806. A francia köztársasági naptár eltörlése.

1806. II. Frigyes würtembergi herceg az országnak jelenti, hogy a királyi méltóságot I. Frigyes cím alatt fölvette.

1806. I. Miksa (József) herceg, a bajor királyi címet fölveszi. Első bajor király. (Lásd december 26-án.)

1807. Csata Cibert mezein Kristof néger tábornok, és Péthion szines főnök közt, határozatlan kimenettel. (Lásd március 29-én, october 8-án).

1807. A lengyel hadsereg Dombrowsky alatt, mely Napoleon felszólitására hazájáért fegyvert fogott, Varsóba vonul.

1807. Curaçao hollandi sziget az angolok által elfoglaltatik. Brisbane kapitány Changuion ellen.

1807. A polgári pörökrül szóló törvénykönyv Franciaországon behozva.

1808. Hódolás Jeromos westfáliai királynak. A codex Napoleon behozatala Kasselben.

1808. Péthion Sándor, Domingo délnyugoti részének köztársasági elnöke, I. Henrik királyt (Kristóf tábornokot) megveri.

1811. A spanyol cortesek határozata, hogy semmi alku, szerződés vagy fegyverszünet Franciaországgal ne létesülhessen, mielőtt VII. Ferdinand teljes szabadságát nem élvezi, és az esküt az alkotmányra le nem tette.

1811. Tortosa vár a franciák által Suchet alatt elfoglaltatik.

1811. A Corpus Juris bavarici judiciarii mint polgári törvénykönyv behozatik Bajorországba.

1811. Hamburg Napoleon parancsára francia városnak nyilatkoztatik.

1812. A buenos-ayresi junta hadat izen Brasiliának. (Másodszor is február 12-én.)

1813. Lenkoren vár, Talischinsk Chanjának fővárosa az oroszok által Kotliarewsky tábornok alatt rohammal bevétetik, mely alkalommal a persák sok veszteséget szenvednek.

1814. Morelos spanyol tábornok 15000 emberével Valladolid mellett Llano és Iturbide kreol ezredes által megveretik.
1814. Blücher Kaubnál a Rajnál átlépi.
1814. A franciák Danzig várát a szövetségeseknek átadják.
1816. A jesuiták Szt. Pétervárból és Moszkóbúl kiüzetnek. (Vesd össze március 25-én 1820).
1817. Klaproth M. H. hires vegytudós halála Berlinben.
1818. Maitland nagybrittanniai biztos a jóniai szigetek köztársaságában uj alkotmányt behoz.
1818. A jobbágyiság eltörlése Würtembergában.
1818. Chili függetlenségét kinyilatkoztatja. (lásd február 12-én 1817.)
1820. A spanyol forradalom kitörése. Riego Rafael alezredes egy zászlóalja, az Amerikába szándokolt deportatiója miatt föllázadván, las Cabezas-ban az alkotmányt kikiáltja. (Lásd september 15-én.)
1821. Voigt János Károly Vilmos német ásványtudós meghal (Lásd február 20-án 1752.)
1821. Para portugalli tartomány Brasiliában az alkotmány érdekében fellázad.
1822. Ramos spanyol ezredes Carraccasban mint felségsértő haditörvényileg elitéltetik és meglövetik.
1822. Békétlenségek Irhonban a földbirtokosok ellen.
1822. Kerényi Frigyes magyar költő születik Eperjesen. (Ponori Thewrewk József szerint 1821-ben.) [Meghalt 1852 Amerikában, egy őserdőben eltévedvén.]
1823. Petőfi Sándor nagyhirü magyar lantos és népköltő születése Kis-Kőrösön Pest megyében. (Alig vagyunk még képesek bizonyossággal azt állitani, vajjon nagy költőnk csakugyan megtalálta-e a halálnak azon nemét, melyet költeményeiben nem egy izben ohajtott, vagy ismeretlenül bár de mégis testileg vándorol-e még az élők közt, és már is mi, a költőnek kortársai, majdnem oda jutottunk, hogy azon kérdés fölött, melyik várost illeti a dicsőség, hogy Petőfi születéshelye volt, vitába bonyolodunk, mint hajdan a hét görög város Homer végett. Az Ujabbkori Ismeretek tára azt irja, hogy Petőfi állitólag Szabadszálláson a Kis-Kunságban született. Azon életirásban, mely Petőfinek Szarvady és Hartmann által németre forditott költeményeit megelőzi, nem különben a Szent-István-társulat által kiadott, Ferenczi Jakab és Danielik József által gyüj-

tött „Magyar irók“ életrajzaiban már a kétely minden jele nélkül mondatik Szabadszállás Petőfi születési helyének. Kertbeny az: „Album 100 ungarischer Dichter“ cimü munkájában azt jegyzi meg, hogy Petőfi Kun-Szent-Miklóson, ugyan Kertbeny azonban Petőfi német forditásában, melyet ő maga készitett, állitja, hogy költőnk Duna-Vecsén születetett. Gyulai Pál az Uj Magyar Muzeum 1854. évi első kötetében olvasható: „Petőfi Sándor és lyrai költészetünk“ cimü cikke és az Életképek 1848. évi folyama végre azt állitja, hogy költőnk Félegyházán született. Ha Petőfi saját költeményeit elővesszük azon célból, hogy bölcsőjének vidékéről tudomást szerezzünk, elég tisztán annyi kiviláglik, hogy a Kis-Kunság valamelyik helyén látott először napvilágot; sok szépirodalmi lapunk, mely Petőfi életének rajzát adja, nem is mond többet ezen átalánosságnál. Innen van, hogy az 1857. év elején a napi sajtóban élénk vita keletkezett Petőfi bölcsőjéről, mely több tekintetből nevezetes volt. Petőfi t. i. maga állitotta, és maga is azon hiszemben volt, hogy Félegyházán született, állította pedig nem csak szóval barátjai előtt, hanem levelekben, költeményekben is. Példa erre többi közt a „Szülőföldemen“ cimü költemény, melyben következő versszak fordul elő:

Itt születtem én ezen a tájon,
Az alföldi szép nagy rónaságon,
Ez a város születésem helye
Mintha dajkám dalával vón tele.

Ezen költemény megjelent az Életképek 1848-iki folyamában, és a Geibelnél 1851-ben kiadott „Magyar költők könyvében“. Miután Petőfinek csak 1842—1846. évi költeményei jelentek meg gyüjtve; a többieknek kiadására is történt Emichnél előkészület, és ezen utóbbi gyüjtemény számára Petőfi neje maga tisztázta le a verseket, mindenik alá irván a helység nevét, melyben dalnokunk azokat költötte, ugy mint az első gyüjteményben is történt *). Ezen kézirati gyüjteményben a Szülőföldemen cimü vers alá Félegyháza van irva, a mit ugy látszik a vers tartalmával együtt döntő bizonyitványnak kellett volna venni, hogy

*) Azóta hogy azt irtuk, e gyüjtemény már megjelent nyomtatásban, és olvasható a szülőföldemen cimü vers Petőfi költeményei II. kötetében 226. lap. (Pest, Emich, 1858.)

Petőfi csakugyan Félegyházán született. Nem csuda tehát, hogy Losonczy, Gyulai Pál, az egész nagykőrösi tanári kar, és több tekintély Félegyháza mellett vitatkozott. Hanem Petőfi e verse épen oly kevéssé szolgálhatott életirási adatul, mint Virgilé, midőn a „Mantua me genuit"-ot éneklé. A kétséget végre Sárkány János kis-kőrösi lelkész oszlotta el, ki az 1857. évi Vasárnapi Ujság első számában Petőfi Sándornak keresztlevelét előmutatta, mely szerint nevezett költőnk csakugyan Kis-Kőrösön látott napvilágot. Még az által se nyomattak le minden kétségek, nevezetesen Gyulai Pál még sok ok által ösztönözve érezte magát előbbi véleményéhez ragaszkodni, de engedett ő is a dönthetlen bizonyitványoknak, midőn hivatkozás történt Petőfi Sándor még élő keresztszülőire, és más személyekre, kik születésén jelen voltak; midőn előadatott, hogy Petőfi Sándor apja 1821, 1822, 1823 és 1824 években a kis-kőrösi városi számadásokban az ottani mészárszék bérlőjének neveztetik, és Petőfi Sándor öcscse István is azt kinyilatkoztatta, hogy tudomása szerint hires testvére Kis-Kőrösön látott volna világot. (Lásd az 1857. évi Magyar Sajtó 14-ik, a Pesti Napló 10-ik és 25-ik, és a Vasárnapi Ujság januáriusi és februáriusi számait.) Sárkány János emlitett felderitéseiről ugy látszik nem volt tudomása Szeberényi Lajosnak, különben 1861. évben megjelent müvében: „Nehány év Petőfi életéből", nem tehetett volna kérdést, vajjon Gyulai Pál honnan meritette azon állitását, hogy P. 1823. január 1-jén született, egyszersmind panaszolván, hogy ez adat a „Magyar irók életrajzaiba" is átment. Egyébiránt Szeberényi Lajos Petőfi tanulótársa és fiatalkori barátja volt, és igy érdekes tőle megtudni, hogy Petőfi 1838. évi augustusban a selmeci iskolára menvén, kora ekkor 17 évre van ugyanazon iskolai anyakönyvbe téve, mely szerint tehát 1821-ben született volna, noha őt Szeberényi, 1—2 évvel fiatalabbnak tartotta, a mint helyesen is gyanitotta. Különben a Szülőföldemen cimü versben 1848-ban magát 25 évesnek mondja. Petőfi születéshelyét illetőleg azt tudjuk meg Szeberényitől, hogy mint olyan Kis-Kőrös van a selmeci iskolai anyakönyvbe bejegyezve, mig ellenben az ottani magyar társaság jegyzőkönyvébe maga saját kezével Szabadszállást irta be születése helyéül. „Jól emlékszem —

mond Szeberényi — miszerint előttünk, tanulótársai előtt is, mindig kiskunsági születésünek mondta magát, úgy hogy nem is gyanitottam, miszerint kis-kőrösi születésü volna, mindaddig, mig azt a selmeci kerületi lyceum anyakönyvének hiteles kivonatában nem olvastam. Mi oka lehetett Sándornak születése helyét előttünk, kik vele legbizalmasabb viszonyban állottunk, tagadni vagy titkolni, nem tudhatom.“ Nagy meglepetésünkre a vita megujult 1867. évben a Magyar Ujság 104 és 108-ik számaiban, az utóbbiban Kis-Kőrös nem akarván elismertetni Petőfi születési helyéül, hanem Félegyháza, ismét a Szülőföldemen cimü költemény, de a mellett más, figyelmet érdemlő érvek alapján is. Az egész dolog alkalmasint avval lesz megfejthető, hogy Petőfi némi büszkeségének tartotta, miszerint kis-kunságinak tartassék, azért — mint láttuk — majd azt állitotta, hogy Szabadszálláson, majd azt, hogy Félegyházán született. Kis-Kunságot hason cimü költeményében is születési földének mondja. Petőfi eltünéséről és valószinü haláláról a Vasárnapi Ujság 1859. folyamában számos levelet találunk, melyek irói a költő végnapjaiban vele közelebbi érintkezésbe hozattak a harc sorsa által.)

1823. Intézkedés Hollandiában, hogy minden törvényszéknél a hollandi nyelv a francia helyett használtassék.

1825. Vittoria Fernandez tábornok és a mexicoi egyesült államok elnöke az első alkotmányos congressust megnyitja Mexicoban.

1828. Hayti köztársaságának emléke nagy örömzajjal az egész szigeten ünnepeltetik.

1829. Negyvenezer kérvényező a belga második kamarához azon panaszszal fordul, hogy De Potter hirlapok által a börtönből is a népet felizgatja. (Lásd aprilis 30-án.)

1829. Picard Lajos Benedek szellemdús és Scribe után legtermékenyebb francia vigjátékiró meghal Párisban.

1830. Bustamente tábornok a mexicoi alkotmányozó gyülés által birodalmi elnöknek választatik.

1834. A porosz-német vámegyesület életbe lép. Ez által 22 millió ember 10000 □ mérföldön kereskedelmi szövetséget létesit, melynek területén szabad közlekedés gyakoroltatik. (Lásd augustus 25-én, september 24-én.)

1841. A „Pesti Hirlap“ megjelenik Kossuth Lajos szerkesztése alatt.

1847. Freyberg Elektrina (Stuntz János tájfestész leánya) jeles festésznő, a romai Academia di San Luca tagja meghal.

1847. Gizzi bibornok és IX. Pius pápa által több birósági és törvénykezési reformok kezdetnek a római államban.

1848. Népfelkelés a Quirinálon Rómában. Uj censuraszabály.

1848. Tomaseo Miklós első nyilvános beszéde Velencében a sajtószabadságról.

1849. IX. Pius pápa egyházi átok alá veszi a rómaiakat.

1849. Götz osztrák tábornok Vág-Ujhelyt megszállja.

1851. A mexicoi köztársaság gyülése Arista Marianot szavazattöbbséggel a köztársaság elnökének kikiáltja.

1851. Link H. F. természetbuvár halála. (Lásd február 2-án.)

1852. Thüringiában büntető-törvénykönyv életbe lép, melynek főelve a halálos büntetés eltörlése.

1852. Bonaparte Napoleon Lajos választása az elnöki méltóságra kihirdetik.

1852. Kihirdetése az osztrák alkotmány megszüntetésének.

1853. Forradalom Buenos-Ayresban. Lagos ezredes, Urquiza dictator párthive, gauchos csordákkal a várost ostromolja.

1858. Kempelen Riza magyar beszélyirónő meghal Jászberényben 25 éves korában.

1861. Kállay Ferenc magyar történetbuvár halála.

1865. A francia kormány megtiltja a püspököknek az 1864. december 8-án kelt pápai Encyclica és a Syllabus kihirdetését. — A pápa a francia hadparancsnokot Rómában fogadja, és a császárnak csak feltételesen adja meg az egyházi áldást. (V. ö. január 5-én.)

1866. Olaszországban a polgári házasságról szóló törvény életbe lép. A házassági lajstromokat már nem a papság, hanem a községi hatóság viszi. Vallási testületek és szerzetesek fogadásai nem lehetnek a házasság akadálya. (Ezen törvény végrehajtása sehol nem talált ellenzésre Olaszországban, mint jósolva volt, papok házasságai pedig már az első hetekben fordultak elő.)

2. Január ius.

(IV. Nonas Januarii.)

69. Vitellius császárnak kikiáltatik. (Lásd december 20-án.)
1188. Salaheddin Tyrus elől elvonul.
1310. Robert Károly magyar király koronáztatása. (Lásd junius 15-én, augustus 27.)
1322. V. Hosszu Fülöp francia király meghal, (éjjel 3-ikára, 28 éves korában.)
1410. Róma elfoglalása Anjou Károly által, V. Sándor pápa részére.
1434. A baseli concilium követeket küld Prágába, hogy a kelyheseket avagy mérsékelt huszitákat a katholikus egyházzal kiengesztelje. — Eredmény lett a prágai compactaták nevén ismert szerződés.
1480. I. Mátyás magyar király hadizenete III. Frigyes császár ellen.
1492. Katholikus V. Ferdinánd castiliai király 8 holnapi ostrom után Granadát elfoglalja, melyet a maurok 800 évnél tovább birtak. Vége a maurok birodalmának Spanyolországban.
1510. Albuquerque Alfonso Calcuttát megadásra kényszeriti.
1512. Svante Sture, vitéz skandinav helytartó meghal.
1554. I. Ferdinand császár a zsidókat Austriából kiüzi. (E rendelet utódjai által is többször ismételtetett, de soha szorosan meg nem tartatott.)
1603. A párisi parlament belajstromozza IV. Henrik rendeletét a jesuiták visszahivásáról. Henrik azt mondá: Inkább szereti a jesuitákat barátjai mint ellenségei közé számitani. (Lásd december 29-én, május 14-én.)
1654. Bejahi IV. Efendi, hires török mufti és költő meghal. (Születik 1601.)
1700. Kolonits bibornok pásztori levéllel a katholikus püspököket felszólitja, hogy módokról gondoskodjanak, miként lehessen a protestans vallást kényelmesen és hamar kiirtani. Az ő szava volt: Faciam Hungariam captivam, postea mendicam, deinde catholicam.
1704. Széchenyi Pál kalocsai érsek a császár által felhatalmaztatik, hogy a Rákóczy párttal békeszerződést köthessen.

1759. A francia sereg Soubise tábornagy alatt majnai Frankfurtot megszállja.

1771. D'Estrèes Louis Cesar herceg, saját érdeme által lett francia tábornagy és álladalmi minister, meghal.

1776. Rauch Keresztély tanár porosz szobrász születése Arolsenben. (Waldeck.) (Mások sz. 1777. évben.)

1776. Washington meggyőzi az angolokat Cornvallis alatt Princetownnál.

1780. Szögyény László magyar államférfi, és a tudós társaság tagja, születik Pesten.

1789. Forradalom Brabantban és Hennegauban az osztrák kormány ellen.

1792. A girondisták kivívják a király testvéreinek pörbevonatását.

1795. Pichegru a derékhaddal a befagyott Waal és Maas folyókon átmegy. (Lásd december 27-én.)

1801. Lavater János Gáspár élettani és nevelési iró halála Zürichben. (Lásd november 15-én 1741.)

1805. Napoleon békét ajánl az angol királynak, mely azonban el nem fogadtatik.

1807. A franciák a hessenkasseli parasztokat fegyverlerakásra kényszeritik. (Lásd december 28-án 1806.)

1809. Saragossa nagy ágyuztatása Junot által.

1810. Az oroszok Richelieu alatt Sudschukdalet Kis-Ásiában elfoglalják.

1811. Marmont tábornagy Laibachban az illiriai tartományokban lévő osztrák javak elkobzását rendeli el.

1814. A Carraccasban összegyült convent Bolivart az általa felszabaditott Venezuela korlátlan hatalmu dictatorának kinevezi. (Lásd február 15-én 1819.)

1814. Murat Joachim nápolyi király, Napoleon saját sógora, a szövetséges hatalmakhoz szegődik. (Lásd január 11-én.)

1819. Vidal spanyol ezredes 12 társsal összeesküvés miatt Elio által Valenciában elfogattatik.

1820. A testgyakorló intézetek (Jahn tanár által létesitve) Poroszországban eltiltatnak.

1820. Felkelés Leon Szigeten. Spanyol forradalom. (Lásd január 1-sején.)

1821. Tárkányi Béla, jeles magyar költő születése Miskolcon.

1831. Niebuhr Barthold György a római történet buvára és irója meghal. (Lásd august. 27-én 1776.)

1831. Basel polgáraristocratiája védelemre készül a megtámadó vidéki nép ellen, mely jogainak terjesztését kivánja.

1831. Longhi József híres rézmetsző meghal Majlandban.

1831. Császári orosz ukas által azon egyének orosz Lengyelorban fekvő javai, kik a forradalomban részt vettek, elkoboztatnak.

1833. A portának az egyptusi pasa ellen kimondott törvénykivülisége a divanban a zultan által azon feltétellel visszahuzatik, hogy a pasa magát a portának alávesse.

1843. Röckel Vilmos üvegfestész meghal Münchenben. (Szül. 1801.)

1848. Szivarfrigy Majlanban, és demonstratiók Austria ellen. A majlandiak erőszakosan gátolják a szivarozást. Veszekedések katonák, Barabba (nép) és Lioni (ifju nemesek) közt.

1848. Michelet felolvasásai a Collège de France-ban megszüntetnek.

1849. A zsidók politikai jogegyenlőséget nyernek a keresztényekkel Lübeckben.

1849. Kiss Ernő magyar tábornok és báró Mayerhofer eredménytelen csatája Pancsovánál.

1849. Götz osztrák tábornok győzelme a magyarokon Budetin és Zsolna közt. A császáriak az utóbbi helyet megszállják.

1849. Kutató levél Tausenau, a bécsi democrata szónok ellen.

1851. Csata Középamerika (Guatemala) hadserege közt egy részről és Honduras és San Salvador seregei közt más részről, San José falu mellett Chiquimula közelében. Guatemala seregei Carrera által vezettetve tökéletes győzelmet nyernek és San Salvador ellen indulnak.

1852. A Tuilleriák palotája a francia köztársaság elnökének hivatalos székhelyéül rendeltetik.

1866. Orosz császári ukaz megtiltja a lengyel eredetü személyeknek, hogy a birodalom nyugoti tartományaiban birtokot szerezzenek, és megparancsolja a nagyszámu lengyel nemességnek, a melynek birtokai zár alá tétettek, hogy azokat bizonyos határidő alatt nem-lengyel személyeknek eladja. (Ó stilus szerint 1865 december 22-én.)

1867. Ferenc József császár az osztrák eddigi tartományi gyüléseket feloszlatja és uj választásokat kihirdet. Az uj gyülések február 11-ére hivatnak meg, de a meghivás Horvátországnak és Erdélynek nem szól.

3. Januárius.

(III. Nonas Januarias.)

106. (Kr. sz. e.) Marcus Tullius Cicero hires római consul és államférfi, a leghiresebb római szónok születik Arpinum mellett, vagy Arpinumban (hol Marius is született.) Varro szerint 646, a capitolini számitás szerint 647, Gellius és maga Cicero sz. (lib. 7 Epist. 5 ad Attic. & lib. 13) 648. évben Róma épitése után. (Lásd december 7-én, september 30-án.)

238. Anterus, görög születésü római püspök Jul. Maximinus császár parancsára megöletik, mert a keresztény vértanuk történeteit összehordatá.

401. A gót birodalomra vágyott, és Uldin hun király által csatában elejtett Gaïnas feje Konstantinápolyban diadallal körülhordoztatik.

964. Lázadás Rómában I. Otto német császár ellen, az általa elüzött XII. János pápa pártja által.

1292. Visconti Mateo Comot elfoglalja.

1399. Tamerlan mongol seregével Deli keletindiai város környékén megjelenik, melyet nyert győzelem után bevesz.

1521. A pápa Luther Mártont mint javithatlan eretneket követőivel és tanaival másodszor megátkozza. (Nem január 5-én mint a L'art de verifier les dates.) (Lásd junius 15-én 1520.)

1560. Capilupi Lälius jeles költő meghal Mantuában.

1603. A sipahik nagy lázadása Konstantinápolyban. Ők divan tartását követeltek, és feleletre vonták a magyarországi rosz hadjárat és ásiai hosszas forradalom okozóit. III. Mohammed, hogy saját fejét megmentse, a fekete és fehér heréltek főnökeinek fejeit levágatta. Az utóbbi neve Ghasnefer Kapuaga, született magyar, tudománykedvelő, a Harem sok évi tanácsosa és a zultánnők kegyence volt. A fekete heréltfőnök neve Kislaraga Osman. A lázadó sipahik főnökei: Husein Chalfa, Porias Osman és az irnok Dschismi voltak. (Január 28-án Porias Osman, Ogus Mohammed és még három lázadó lefejeztetik.)

1633. A császáriak Fugger táborszernagy alatt Kempten várost elfoglalják.

1642. Sir Herbert Eduard angol koronaügyvéd az öt legbátrabb

alsóházi szónokot Hampden, Haslerig, Hollis, Pym és Strode-t a régi alkotmány felforgatásáról vádolja, egyidőben otthon papirosaik elkoboztatnak és az alsóházban elelfogatásuk kivántatik. (Lásd 5-én és 11-én.)

1648. Az angol parlament határozza, hogy mint felségsértők büntessenek, kik a királylyal alkudozásba bocsátkoznak. (Lásd november 1-jén 1647.)

1656. Molé Mátyás, minden párt által tisztelt francia államférfi, meghal.

1666. Lippay György Magyarország áldornagya meghal Pozsonyban.

1668. A Paraguayba bevándorolt jesuiták ezen álladalmat decretum által theocratiává szervezik, s ezt saját céljaik érdekében oly titkon kormányozzák, hogy ezen ország létezése is mesének tartatott. (Száz esztendő mulva kiüzetnek a portugallok és spanyolok által.)

1673. A Tököly seregei által megszállt Eperjes megadja magát Kobb császári tábornoknak.

1679. Monk György tábornok, a királyság visszaállitója Angolországban meghal. (Lásd december 6-án 1608.)

1693. Bianchi János jeles orvos, természet- és régiségbuvár születik Riminiban. (Meghal december 3-án 1775.)

1710. A magyar conföderáltak hatalmába került bátor Ocskay László, kurucvezér, ki utóbb a császáriakhoz áttért, az érsekujvári parancsnok által lefejeztetik. (Lásd augustus 29-én.)

1715. Jaslinsky András jesuita, bölcselmi és vallástudományi iró születik Csejtén Pozsony megyében.

1728. Büsch György a kereskedelmi tanoda és tűzkármentő társulat első alapitója, mathematicus és történész, születik Hannoverában.

1730. Palissot de Montenoy Károly francia vigjátékiró és satirikus születik Nancyban. (Meghal junius 15-én 1814 Párisban.)

1737. Gerstenberg H. W. német költő születése.

1750. Catesby Márk hires angol természetbuvár halála. (Született 1680.)

1752. Müller János hires történész születése Schaffhausenban. (Lásd május 29-én 1809.)

1763. Fesch József bibornok, párisi és lyoni érsek, Napoleon nagybátyja, mint Lätitia testvére, születikAjaccioban.

1786. Kummer Adolf hires természetbuvár születése Ortrand-on.

1794. Luckner Miklós francia tábornagy guillotiniroztatik.
1794. A republicanus franciák Turreau alatt Noirmontier szigetet megszállják, hogy ez által a Vendée lakosainak a reményt angol segélyre elvegyék. — D'Elbée vendéei vezér meglövetik.
1794. Custine Reinhold Fülöp, a hires tábornok Custine Adam Fülöp fia, hadsegéd és diplomata Braunschweigon és Berlinben, kivégeztetik. (Lásd augustus 28-án.)
1795. Wedgewood Josiah, előbb szegény fazekas, utóbb a saját neve után nevezett wedgewood edények feltalálója és gyártulajdonos meghal Londonban.
1801. Ütközet Caldiero mellett Alvinczy osztrák és Massena francia tábornok közt.
1803. Jerrold Douglas angol dráma- és gunyoros iró születik. (Meghalt junius 7-én 1857.)
1803. A négerek főnökei Haytiban a sziget függetlenségét kikiáltják. (Lásd január 1-jén 1805.)
1807. Napoleon Varsóban. (Lásd december 19-én.)
1808. A spanyol király beleegyezik Napoleon rendszabályába: Spanyolországot 14,000 katonával megszállni és a britt hajózást háborgatni.
1808. Kereskedelmi szerződés Majlandon, Olasz és Bajorország közt.
1814. Bingen Langeron francia tábornok által rohammal bevétetik.
1815. Genua város és területe Szárdinia által birtokba vétetik.
1816. Ifjabb Müller Frigyes hires rézmetsző meghal.
1816. Paisiello Giovanni, kedvelt zeneszerző (148 opera) meghal Nápolyban. (Születik május 9-én 1741 Tarentban.)
1820. Az 1812 évi cortesalkotmány Madridban ujra kihirdettetik. (Lásd január 1-jén.)
1822. A forradalom alatt Pantheonná átalakitott templom Párisban ujra beszenteltetik szt. Genoveva tiszteletére.
1823. A törökök Menduli mellett megveretnek a persák által.
1826. Suchet Lajos Gábor francia tábornagy halála Marseilleban.
1826. Buenos-Ayres álladalma hadat izen Brasiliának. (Lásd april 21-én, junius 11-én, julius 29-én, octob. 25-én, decemb. 10-én.)
1833. Az egyezésre lépett Bustamente és Santa Anna tábornokok, Pedrazza elnökkel együtt a nép lelkesedése közt Mexikóba vonulnak.

1839. Thaly Kálmán magyar költő és történetiró születése Csepen. Komárom megyében.

1841. A világi papok javai Spanyolországban visszavétetnek.

1848. A tornaegylet (testgyakorló intézet) felfüggesztése Hanauban.

1848. Véres összeütközés a Corso Francesco-n Majlandon: öt halott, 51 sebesült. Békétlenségek Bergamo, Brescia és Mantuaban.

1849. A porosz régi tartományokba az esküttszékek behozva.

1849. Bem győzelme Tihutzánál. A császári éjszaki sereg elszélyesztve, Erdély ezen utolsó pontja elhagyatva. Urban és Jablonowsky a Bukovinába hátrálnak.

1849. A magyar országgyülési küldöttség: Majláth György, Majláth Antal, Lonovics József püspök és Deák Ferenc Bicskén herceg Windischgrätz cs. tábornagygyal egyezkedésre akar lépni. Gróf Batthyány Lajos mint küldöttségi tag el nem fogadtatik. (Lásd január 8-án.)

1850. Alkotmány Hessen-Homburgban, mely april 20-án 1852 ismét eltöröltetett.

1853. Paraguay köztársaság Nagybrittania által elismertetik. (A gothai naptár sz. 4-én.)

1853. Az oldenburgi katonaság az alkotmányos eskü alól feloldatik.

1855. Majláth János gróf német és magyar történetiró és költő a München melletti starenbergi tóban Henriette leányával együtt életének véget vet. Halászok mindkettőt egy shallal összekötve napszínre húzták. (Lásd oktober 5-én.)

1857. Sibour párisi érsek a St. Etienne du mont egyházban bizonyos Vergér pap által megszuratik. A gyilkos e tettnél azt kiáltotta: le az istennőkkel! Ezzel későbbi vallomása szerint tiltakozni kivánt a szeplőtlen fogantatás hitágazata ellen. (Lásd 30-án.)

---

4. Januárius.

(Pridie Nonas Januarias.)

54. (Kr. sz. e.) Az Aelia Fusia törvény, mely 100 esztendeig tartott, és a Censorok hivatala, mely 100 esztendeig tartott és a polgárok erkölcseiről még öt év mulva is itélt

(Censorum ratio) Publius Clodius néptribun által eltöröltetik. (Lásd január 20-án.)

48. (Kr. sz. e.) Cäsar, ki 60 nap alatt Italiát elfoglalta, és 49. évi decemberben Rómában dictatornak kineveztetett, hét legióval Brundusiumban hajóra száll Epirusba Pompejus ellen.

46. (Kr. sz. e.) Labienus Titus Atius néptribun, és Cäsarnak volt követe Galliában, most a pompejusi párthoz áttérvén, ma sikertelen harcol Ruspina mellett Afrikában Cäsar ellen. (Lásd april 6-án, március 17-én.)

211. Severus római császár halála.

381. Gratianus, Valentinianus és Theodosius római császárok parancsolata, hogy az eretnekek gyülései elnyomassanak, és hogy templomaik elvétessenek a katholikus püspökök számára.

1424. Attendolo Jakab, eredetére paraszt, utóbb nápolyi főconnetable, beneventi herceg, pápai gonfalonieri, és a hires Sforza család alapitója, meghal.

1484. I. Miksa osztrák főherceg, utóbb római császár, Oudenard flandriai várost, miután a várt éjjel megmászta, vérontás nélkül hatalmába keriti.

1486. Az első német censuraparancs kiadatik a mainzi püspök Berthold (a Henneberg családból) választófejedelem által.

1492. III. Frigyes német császár ünnepélyesen megerősíti a II. Ulászló magyar király és Miksa főherceg közt kötött békét és örökösödési szerződést.

1495. A wormsi országgyülésen a fejedelmek monagrammjai eltöröltetnek és helyettük az aláirások hozatnak be.

1502. Az első latin nyelvtan a bécsi tanodák számára Bécsben adatik ki.

1520. Frangepan Kristófné a hős honleány meghal Milanoban (Lásd october 20-án 1519.)

1529. Radul oláh vajda saját főnemesei által lefejeztetik.

1630. Lisznyai Pál magyar krónikairó születik Lisznyán, a Sepsi székben.

1643. Newton Izsák, nagyhirü mathematikus, a számtani phisika alapitója születik Woolsthorpeban. (A kik irják, hogy a nagy tudós december 25-én 1642 született, a régi stilust értették, ha azt nem is oly világosan fejezték ki mint Arago a maga dicsbeszédében Newton fölött.) (Lásd március

20-án). Hettner Hermann a 18-ik század irodalomtörténetében azt mondja, hogy Newton született 1642 karácson estéjén, vagy a mi számításunk szerint január 5-én 1643.)

1648. Idősb Bethlen István erdélyi fejedelem halála Ecsedváron, 66 éves korában. (Igy Kazy, Katona histor. crit. és Baksay folytatója. Roszul teszi Szalárdi János Bethlen halálát 1649. évi január 10-ére, mert Bethlen előbb halt meg Rákóczy Györgynél. Lásd october 11-én.)

1649. I. Károly angol király törvényszék elé állittatik. (Lásd január 30-án, junius 3-án.)

1662. Apáti Miklós orvos hittani, és bölcsészeti iró születik Debrecenben. (Meghal december 24-én 1724 ugyanott.)

1695. Montmorency Henrik luxemburgi herceg, hires francia tábornagy meghal Versaillesban. Lásd julius 29-én.)

1695. Fenessy püspök valamennyi protestanst kiüz Egerből.

1707. Lajos badeni herceg, jeles hadvezér meghal 52 éves korában.

1709. Mádai Dávid Samu természettudós és orvos, az utolsó szakban magyar és latin iró, születik Selmecbányán. (Meghal julius 2-án 1780 Benkendorfon Németországban.)

1717. Szövetség Haagban Angolország, Franciaország és Hollandia közt Spanyolország ellen, az utrechti béke fentartására. (Lásd august. 2-án 1718 és február 16-án.)

1720. Agricola János Frigyes, opera és zeneszerző születése Dobitschenban Altenburg mellett. (Lásd november 12-én.)

1762. III. György angol király hadat izen Spanyolországnak.

1772. Courier Pál Lajos szabadelmű francia iró születik Párisban. (Lásd april 10-én 1825.)

1774. Thibaut A. Fr. Justus jogtudományi iró születik Hamelnban.

1776. Gyordaky Alexis görög szabadságharcos születik egy faluban az Olymp tövénél.

1784. Rude Ferenc, jeles francia szobrász születése Dijonban. (Lásd november 5-én.)

1785. Grimm Jakab Lajos Károly, nagy buvár a nyelv, mythologia és jog terén, születik Hanauban. (Lásd február 24-én és september 21-én.)

1786. Mendelssohn Mózes hires bölcsész halála Berlinben. (Születik september 10-én 1729.)

1788. A párisi parlament panasza a titkos elfogatási levelek ellen. (Lettres de cachet.)

1790. A flandriai tartományok függetlenségüket kinyilatkoztatják Luxemburg kivételével.

1798. A Frank- és Angolország közt ujonnan kitört háboru következtében Franciaországon minden angol áruk elkoboztatása elrendeltetik.

1800. Lord Grenville a Bourbonok visszahelyezését kívánja Franciaországba.

1804. Jacobi János György német költő halála Freiburgon.

1814. Hüningen a Rajnánál a szövetséges seregek által Wrede alatt megrohanva.

1815. Befejezése az eddig makacsul folyt háborunak a wechabiták ellen Mehemed Ali pasa egyptomi helytartó alatt.

1827. Bolivar találkozása Paëz-zal Porto Cabello és Valencia közt. (Lásd april 29-én, május 4, 19, 25-én, julius 12-én, augustus 6, 19-én, september 1-jén, november 14-én.)

1832. Nagy zaj Párisban a követi kamarában, midőn Montalivet a franciákról azt mondá: „a király jobbágyai". A minister feleletül nyeré: „hogy a juliusi forradalom óta Franciaországban nincsenek jobbágyok többé." (Lásd január 5-én.)

1834. Gandolfi Mauro festész és jeles rézmetsző meghal 70 éves korában. (Lásd september 18-án.)

1834. Lorenzo spanyol tábornok a királyné seregével megveri a carlista lázadókat Estella mellett Navarraban.

1834. Austria, Porosz- és Oroszország egyezkedést kötnek azon egyének kiadására, kik e három országban felségsértésről vádoltatnak.

1848. A genuaiak a jesuiták kiüzését kivánják.

1848. A turnegylet megszüntetése Frankfurton.

1849. Schlick osztrák tábornok tökéletesen megveri Mészáros forradalmi tábornokot Kassánál.

1849. Gabelsberger a gyorsirás feltalálója meghal.

1851. Grenus báró történetbuvár halála Genfben.

1851. Samos sziget ostromállapotba helyeztetik, mert lakosai Conemenost mint Kaimakamt elismerni nem akarják. (Lásd február 1-én.)

1852. A felső alpesi francia megye ostromállapotba helyeztetik.

1852. A bécsi vámtanácskozmányok kezdete.

1853. Erikson találmánya, hajókat melegséggel a gőzösök módjára mozditani, nyilvános elismerést talál „Erikson“ hajó ma először tengerre száll.

1853. Hering Károly Gottlieb történetbuvár meghal Zittauban. (Születik 1766. Schandauban.)

1844. Az angol hajóhad Dundas tengernagy, és a francia Hamelin altengernagy alatt a fekete tengerbe evez.

1858. Rachel Felix Elisa, Franciaország egyik legnagyobb színésznője meghal Cannesben, Toulon közelében. (Született február 24-én 1820. Argau svajci canton Munf nevü falvában.)

1862. Vida Károly magyar iró és hirlapszerkesztő halála Nagy-Váradon.

---

5. Januárius.

(Nonae Januariae.)

278. (Kr. sz. e.) C. Junius Bubulcus II. consul diadalt ül a lucanusok és brutiusok fölött. Anno urbis 476. (Lásd augustus 5-én.)

64. (Kr. sz. e.) Catilina (Lucius Sergius) romai nemes ivadék az első összeesküvést megkisérli a köztársaság ellen Aurelius Cotta és Manlius Torquatus consulsága alatt. (Lásd november 6 és 8-án, december 3, 5 és 6-án.)

62. (Kr. sz. e.) Catilina lázadó 12000-nyi seregének élén Pistoja (Fäsulä) mellett Hetruriában Petrejus, Antonius consul hadnagya által körülvétetik és nagy elkeseredésü küzdés után megveretik. A lázadók mindnyájan ott estek el, a hová vezéreik által rendeltettek, köztük Catilina is halva feküdt. (Lásd october 21-én, november 8-án.)

1066. III. Eduard (Confessor) angol király meghal.

1149. Abdelhumen (ben Ali) marokkoi fejedelem meggyőzi a keresztényeket Granadánál.

1292. Békeszerződés IV. Béla magyar király és fia V. István közt Pozsonyban.

1322. Visconti Galeazzo Cremonát elfoglalja.

1387. Kegyetlen IV. Péter arragoniai király egy elhirhedett zsarnok meghal. Ő Arragonia Tiberiusának neveztetik;

bűnei kiszámitott haszonlesésből eredtek, mig név és kortársa Castiliában, mint Nero csak mulatságul ontott vért. [Született september 15-én 1319.] (Lásd augustus 3-án, és március 23-án.)

1401. Timurlenk (Tamerlan) tatár hóditó Damascus falai alatt megveri az egyptomi zultánt.

1418. Madeira sziget fölfedezése Tengerész Henrik által.

1477. Merész Károly burgundi herceg megveretik René lotharingiai herceg és a svajciak által Nancy alatt, melyet ostromlott, és Campobasso gróf által, ki őt árulólag elhagyta, elejtetik. Károly az utolsó burgundi herceg volt. (Lásd november 10-én, március 2-án.)

1520. Sten Sture szerencsétlen csatája Tiweda mellett a Bogesundon.

1536. Menno Simon, a mennoniták vagy ujra kereszteltek felekezetének alapitója születik Frieslandban.

1549. Oláh Miklós püspök Eger várát azon feltétellel nyeri adományul, hogy jövedelmeinek két harmadát annak erődítésére forditsa.

1579. Artois, Hennegau és Douai wallon tartományok frigyet kötnek a katholikus vallás fentartására.

1589. Medicis Katalin, IX. Károly francia király neje meghal.

1594. Teuffenbach Kristóf 2000 törököt megver Füleknél.

1635. Forest János, Tizianra emlékeztető jeles festész születik Párisban. (Meghal 1712.)

1642. I. Károly angol király 400 lovas kiséretében az angol alsóházba jő, és Kimbalton, Pym, Hollis, Strode és Haslerig tagokat, — főinditóit annak, hogy a parlamentból törvényes kiszorittatása miatt tiltakozó 12 angol püspök, a Towerbe záratott, — erőszakkal elfogatni akarja. E szándok nem sikerült, és egész London fegyvert ragad a parlament védelmére. (Lásd január 3, 10 és 11-én.)

1675. Turenne francia tábornagy megveri a császáriakat lotharingiai Károly és Bournonville alatt Türkheimnél.

1745. Montgolfier Jakab István, a léggömbök feltalálója születik Vidalontes-Annonaiban (Meghal augustus 2-án 1799.)

1746. Tóth Farkas tanár, jeles humanista születése. (Meghal február 26-án 1825.)

1757. Damiens Ferenc Robert gyilkos merénylete XV. Lajos

francia király ellen. Damiens már ifjuságában oly gonoszlelkü volt, hogy Robert le Diable nevet nyert. Katona volt, azután inas a jesuitáknál Párisban, utóbb különféle helyeken szolgált. (Lásd március 28-án.)

1762. Erzsébet orosz cárné meghal 52 éves korában. A Holstein-Gottorp ház orosz trónra jut III. Péter személyében. (Lásd december 29-én.)

1767. Girodet-Trioson Lajos történetfestész születése Montargisban. (Lásd december 9-én 1824.)

1768. Genua eladja Corsicát 40 milló livresért Franciaországnak, mely ezen szigetet Paoli ellenszegülése dacára elfoglalja.

1772. Esquirol Domokos, orvos Chareitonban Páris mellett, az ujkor leghiresebb gyógyászainak egyike őrültségi esetekben, születik Toulouseban.

1793. Az idegenekről szóló törvény (alienbill) behozatala Angolországban. Ezen törvény szerint minden külföldi, midőn Angolországba lép, a legszigorubb vizsgálatnak vettetik alá, és az álladalmi titkár által, ki őt legkisebb gyanura az országból kiüzheti, biztossági levéllel ellátattik. Csak Canning ministeriuma alatt hagytak fel e bánásmóddal.

1794. Hebert, a Père Duchesne szerzője, Desmoulins Camille által a jakobinus clubb-ban, mint a közvagyon rablója vádoltatik.

1801. Ütközet Vicenza mellett az osztrákok (Bellegarde vezetése alatt) és franciák közt.

1807. Boroszló város a franciák előtt capitulál. Hedouville és Vandamme áll Thiele, Lindner és Kraft ellen. A franciák 7000 fogolyt átvesznek.

1807. Oldenburgban kihirdetik, hogy az ország megszállása hollandi seregek által csak katonai célokból történt, és hogy a birtokbavétel visszavonatik. (Lásd december 5-én 1806.)

1809. Békeszerződés (dardanellai béke) Konstantinápolyban Angolország és Törökország közt.

1810. Cavallo Tiberius hires természetbuvár Nápolyból, meghal.

1812. Van Haanen Remi, belga festész, egy müvészcsalád legkitünőbb tagja születik Oosterhoud-ban éjszaki Brabantban.

1814. Bause János Frigyes német rézmetsző halála.

1819. Halem G. A. költő, prosaista és forditó meghal.

1819. Remellay Gustav magyar iró születése Pesten.

1831. Alkotmány Hessen-Kassel választófejedelemségben.

1832. Az ugynevezett toronyösszeesküvés (Notre-Dameban) Párisban Carlista érdekben.

1832. A francia ellenzék 164 követei irásbeli tiltakozást nyujtanak be Montalivet minister szavai ellen, „a király jobbágyai“. (Lásd január 4-én.)

1840. A chinai császár rendelete, hogy minden kereskedés Angolországgal örökre megszüntetendő.

1848. Komoly békétlenségek Livornoban Ridolphi marchese által lecsendesitve.

1849. A császári hadsereg Windischgrätz herceg tábornagy alatt Budapestet megszállja.

1852. Kossuth Lajos az éjszakamerikai senatusnak bemutattatik Cass tábornok, Shields és Seward által.

1852. A nagy osztrák vámgyülés megnyitása Bécsben. (Lásd 4-én.)

1852. Kemény Farkas báró, honvédezredes meghal Londonban.

1853. Uj sajtótörvény Spanyolországban. A nagy pénzbüntetések mérsékeltetnek, és a kormány azon jogát, hogy valamely hirlapot elnyomhasson, elveszti.

1851. Schnaubert, jogtanár Jenában, meghal ugyanott.

1854. Plunkett William Conyngham lord, azelőtt Irhon lordkancellárja, a volt ir parlament utolsó tagja, hires szónok és államférfi meghal Dublinban. (Születik 1764.)

1854. Guhrauer Gottschalk Eduard, bölcsészeti iró meghal Boroszlóban. (Születik május 12-én 1809 Bojanowoban Posenban.)

1858. Gróf Radeczky József cs. osztrák tábornagy meghal Majlandban. (Lásd november 2-án.)

1865. A francia császár decretuma az 1864. december 8-áról kelt pápai Encyclica és Syllabus ellen.

6. Januárius.

(VIII. Idus Januarias.)

104. (Kr. sz. e.) Jugurtha meghal Romában Marius parancsa következtében börtönében vagy megfojtva, vagy éhség által elveszvén. (Lásd január 1-én.)

878. A dánok Alfred királyt Chippenham-on megrohanják, de ez menekszik.
1088. Tours-i Berengar meghal.
1249. Albertus Magnus, nagy tudós Kölnben a keresztül utazó Hollandi Vilmos római császárt oly ünnepélylyel meglepi, (kivált mert tél közepén virágzó kertet mutatott) mely őt a büvészet gyanujába hozá.
1266. Csata Beneventnél. Manfred király Anjou Károly által megveretik.
1354. La Cerda francia connetable Laigle-ban Gonosz Károly navarrai király parancsára meggyilkoltatik. (Lásd april 5-én 1356.)
1410. D'Arc Janka az orleansi szűz születik Dom-Remyban. (Lásd május 30-án.)
1420. Zsigmond római császár, magyar király megfenyíti a lázadókat Krakóban.
1422. Zsigmond magyar király az élelem elfogyása miatt Kuttenberg elhagyására kényszerül.
1423. Ziska megveri a kir. magyarérzelmü cseh pártot Skalicnál.
1473. Hederváry Lőrinc republikánus érzelmü olygarcha, Hunyadi barátja, nádornak választatik.
1453. III. Frigyes császár Austriát főhercegségnek nyilatkoztatja.
1471. Panormita Antal (mert 1393 Palermoban született; tulajdonképeni neve Bononius vagy Beccadelli) nagyhirü olaszlatin költő és tudós halála Nápolyban.
1488. Hessus (Helius Eobanus) hires német tudós születik szabad ég alatt Frankenberg felsőhesseni város szomszédságában. (Lásd october 5-én.)
1493. Kinizsy Pál a Mátyás király halála után rablócsapattá fajult fekete legiót megveri.
1521. Országgyülés Wormsban. Luther védelmezi tanait V. Károly császár előtt.
1536. Arragoniai Katalin, VIII. Henrik angol király elvált neje meghal.
1568. Spondanus Henrik Pamiers püspöke meghal.
1623. Daud pasa volt nagyvezír, mint II. Osman gyilkosa lázadó katonák által vesztőhelyre vitetik, honnan a legveszélyesebb pillanatban egy más véleményü párt által a közép moschéába kisértetik, és nagyvezéri méltóságában

tisztelkedéseket nyer. (Lásd január 1-jén és 9-én, május 20-án.)

1645. Mery János hires francia sebész és élettani iró születik. (Meghal november 3-án 1722.)

1649. Osztrák Anna francia királyné, a kiskoru XIV. Lajos és Mazarin bibornok éjjel Párisból megszöknek a Fronde mozgalmai végett. Ennek élén álltak Beaufort herceg, Conti herceg, nővére Longueville hercegnő, Bouillon herceg és Turenne tábornagy. A lázadók zászlain irva volt: Regem nostrum quaerimus. (Lásd január 7-én 1649 és január 18-án 1650.)

1654. Az ukraini kozakok alávetik magokat az orosz uralomnak.

1686. Gyalogi János jesuita, magyar hittani iró születik Gyöngyösön. (Meghal május 29-én 1761.)

1692. Zanotti Ferenc Maria, jeles olasz bölcsész, természettudós, mathematikus, szónok és költő születik Bolognában. (Meghal december 24-én 1777.)

1693. Boufflers francia tábornok Furnes németalföldi várost elfoglalja.

1694. Bayer Gottlieb Siegfried, hires nyelv- és kivált történetbuvár születik Kölnben.

1694. Morosini Ferenc velencei doge, hires hadvezér meghal Napoli di Romaniában.

1706. Heves de sikeretlen roham a Rákóczyak által Sopronra. (Lásd január 1-én.)

1722. Thewrewk János magyar iró születik Ponoron Hunyad megyében.

1738. Labat Keresztelő János, utazó dominicánus, kinek iratai a természettudományt előmozditák, meghal.

1772. Kügelgen Gerhard és Károly ikertestvér, mindkettő hires festész, születik Dresdán.

1772. Schmidt Keresztély, egyháztörténeti iró születik Busenbornban felső Hessenban.

1781. Tarleton angol tábornok megveretik Cowpens mellett az éjszakamerikaiak által.

1788. Cormenin Louis Marie de la Haye vicomte, hires francia publicista születik Párisban. (Meghalt 1868 majus elején.)

1806. Ducornet Cäsar, a hires kezetlen francia festész, születik Lilleban. (Meghal aprilis 27-én 1656.)

1809. Schaller Jaroslav földirati és topographiai iró, meghal Prágában.

1809. Ebérhard János Ágoston hires német iró és bölcsész halála. (Születik augustus 21-én 1739 Halberstadton.)

1810. Béke Svéd- és Franciaország közt Párisban.

1811. Angol áruk megégetése Danzigban.

1815. Szerződés Franciaország, Austria és Angolország közt jelen birtokaik biztositására Oroszország megtámadásai ellen.

1818. Holkar maratt fejedelem békét köt az angolokkal. (Lásd december 21-én.)

1822. Lónyai Menyhért, jeles nemzetgazdászati iró, magyar népképviselő és államtitkár a forradalom alatt, 1867-ben magyar pénzügyminister, születik Nagy-Lónyán Beregh megyében.

1823. A törökök megveretése Missolunghinál a görögök által.

1826. Az usbekek az éjszakkeleti határon Persiába törnek és Ak-Derbend várt elfoglalják, hadörségét lekaszabolják.

1829. Dobrovszky József pap, jeles történetiró és szláv nyelvbuvár meghal Brünnben. (Született Győrött.)

1831. Basel tartomány Liestal-on ideiglenes kormányt választ. (Lásd april 27-én.)

1841. Az angolokkal folyt alkudozások közepett chinai rendelet jelenik meg, hogy minden hajók és az angolok megsemmisittessenek, melyek China közelében találtatnának. (Lásd január 7-én, november 6-án.)

1848. Zavarok Messinában nehány népember elfogatásáért.

1849. Orelli Gáspár János nyelvész meghal Zürichben.

1849. Wardener osztrák tábornok 12000-nyi seregével Bem forradalmi vezérrel Déésnél összeütközik.

1852. A francia belügyminister körlevele a megyefőnökökhöz, hogy a szavak: „szabadság, egyenlőség, testvériség“ minden középületen kitörültessenek, és hogy az utcák és terek a februári forradalom előtt birt neveiket visszanyerjék.

1852. A politikai egyletek eltöröltetése majnai Frankfurtban.

1854. Az oroszok Anrep tábornok alatt megveretnek Csetate mellett a Kalafatból kirohanó törökök által Achmet pasa alatt. (Az ütközetek 8-káig folynak.)

1854. Mitscherlich Kristóf Vilmos, nyelvészet tanára Göttingában, ki 69 évig viselte tanárságát, sok tudós munka szerzője meghal 93 éves korában Göttingában. (Születik september 20-án 1760 Weiszenseeben Thüringiában.)

7. Januárius.

(VII. Idus Januarias.)

49. (Kr. sz. e.) Cäsar a Rubiconon (most Pisatello folyó) átmegy. „Eatur, jacta alea esto.“

49. (Kr. sz. e.) A római senatus határozata, hogy Cäsar vagy tartományát odahagyja és hadseregét elbocsássa, vagy a haza ellenségének kinyilatkoztassék. Rómában mint a legnagyobb vész idején azon néphatározat hirdettetik: „Figyelmesek legyenek a consulok, praetorok, néptribunok, és a városban levő proconsulok, nehogy a köztársaság kárt valljon“, — mert a consulok Lentulus és Marcellus, és Pompejus fegyverben álltak Julius Cäsar ellen. A polgárháboru kezdete.

41. (Kr. sz. e.) M. Junius Brutus kemény harca Antonius ellen Macedoniában (Philippi), melyben eleinte győzelmeskedik, de utóbb körülvétetvén hadserege elszélyesztetik. Brutus alig négy legióval a hegyekbe menekülve egész éjjel fegyverben állott, végre feladván minden reményt saját kardjába dölt, melyet barátja Strabo neki elejébe tartott. — Brutus neveztetik az utolsó republikánusnak. (Lásd december 18-án.)

785. Wittekind szász herceg kereszteltetik Attignyban.

1081. V. Henrik német császár születik.

1131. Canut (pius) obotrita és dán király, schleswigi herceg orozva meggyilkoltatik Mögens által.

1243. Mostanser, 55-ik Kalifa meghal, népe nagy bánatjára.

1285. I. Károly nápolyi és siciliai király meghal Faggia várban.

1308. Schwyz, Uri és Unterwalden Brunnenban 10 évi frigyet kötnek, — alapját a svajci szövetségnek, — s ujra megesküsznek a megmentett szabadság megőrzésére. (Lásd január 1-jén, october 17-én, november 7-én.)

1325. Dienes portugalli király, a hon atyja, meghal.

1518. A pápa II. Lajos magyar királylyal a kereszténységnek egy a törökök elleni átalános hadbaszállás iránti tervet közöl, és annak sürgetésére Schönberger Miklós domokos szerzetest küldi.

1529. Vischer Péter, hires szobrász és rézöntő meghal.

1537. V. Medicis Sándor első florenci herceg, VII. Kelemen pápa fia, Medicis Lörinc rokona által meggyilkoltatik.

1590. André vagy Endris Jakab protestans lelkész, hires és buzgó vallástudós meghal. (Születik március 25-én 1528.)

1595. Quignárd János jesuita, felségsértő és királygyilkolást védő irataiért kivégeztetik Párisban.

1610. Gallilei Jupiter holdjait fölfedezi.

1611. Báthory Erzsébet cinkosai, kik 650 szüzleány életét gyilkolva feláldoztak, hogy Erzsébet, szépsége fentartására vérükkel mosdjék, — halálra itéltetnek, és pedig Fickó János szolga Bicsén lefejeztetik, a segédül volt két banya Ilona és Dorottya megégettetik. Erzsébet maga Thurzó György nádor által örökös börtönre itéltetik. (Bel Mátyás az Adparatusban és a Notitia Hungariae IV. kötetében ezen igazság szolgáltatást 1612-re teszi, azonban Katona Zavodszky diariumát összevetve Turóczy Lászlóval ezt 1611-re megigazitja, és igy Baksay chronologiájának folytatója is hibásan 1612 évet irt. Engel az időszámitásban Katonát látszik követni, azonban a főcinkos nevét szintoly tévesen Ticzkónak irja, mint Katona. Turóczy Lászlóból [Hungaria suis cum regibus] világos hogy neve Ficzkó volt, mert az értelmezést is hozzá tesszi, ezen iró, mondván, hogy Erzsébet őt quem a pueritia educabat, puerulum notat. (Lásd augustus 21-én.)

1624. Erdődy II. Tamás horvát bán, jeles hős meghal.

1649. A párisi parlement Mazarin bibornokot a haza ellenségének nyilatkoztatja. (Lásd január 6-án.)

1655. X. Ince pápa, ki Donna Olympia Maidalchina női kormánya alatt állt, meghal.

1702. A janicsárok lázadása Konstantinápolyban. II. Mustafa a trónról leejtetik.

1715. Fenelon Ferenc (de Salignac de la Motte) cambrayi érsek, bölcseségéről és erkölcseiről köztiszteletben álló főpap, Telemach szerzője meghal. (Szül. 1652.)

1765. XIII. Kelemen pápa megerősiti a jesuita rendet. A párisi parlament e bullát február 11-én megsemmisité. (Lásd december 1-én 1764.)

1768. Buonaparte József volt spanyol király születése Ajaccióban.

1781. Hoffmann János Adám, orvos és természettudós halála.

1785. Blanchard, Jefferies társaságában első légutazását teszi Doverből a csatornán át Franciaországba. (Lásd március 7-én, 1809.)

1786. Church Eduárd a görögök főhadvezére születik Irhonban.

1792. La Fouche francia ellenadmiral hajóhadával Nápoly kikötőjében megjelenik azon követeléssel, hogy a francia köztársaság elismertessék.

1794. Robespierre a jakobinus-clubban inditványozza, hogy Desmoulins Camille hirlapja: „Le vieux Cordelier" példakép megégettessék. Robespierre ez alkalommal igy szól: Tudd meg Camille, ha nem volnál Camille, nem lehetnénk annyi elnézéssel irántad." Mire Camille: „Megégetni nem annyi mint felelni."

1794. Mitscherlich E. hires vegytudós születése Neurede-ban Jever mellett.

1795. Szilasy János hittani iró és bölcsész, a magyar tudós társaság tagja születik Bögötén Vas megyében.

1800. Forradalom Svajcban. A directorium felfüggesztetik, helyébe ideiglenes kormány lép.

1807. Angolország saját réveit Franciaország és annak szövetségesei kereskedésének elzárja.

1808. Scolari Edviga, jeles lantos költőné, classicus drámai művek fordítónéja, több tudományos társaságok tagja születik Görzben.

1811. Törvény Frankfurt nagyhercegségében a hűbéri terhek megváltásáról.

1813. Perlaky László magyar nyelvtudományi és költészettani iró születik Tatán.

1814. A spanyol cortesek a VII. Ferdinand és Napoleon közt mult évi december 11-én kötött békét, miután a király a szerződés alkalmával szabad nem volt, elvetették.

1814. Nicoll Robert angol és skót költő születése Auchtergaven skót helységben. (Meghal 1837 decemberben.)

1815. Az éjszakamerikaiak Jackson vezérlete alatt véresen visszaverik a britteket New-Orleansnál.

1826. Csata Sytoungnál a mahrattok és angolok közt Campbel alatt.

1830. Lawrence Tamás a leghiresebb angol fesztészek egyike meghal Londonban.

1841. A chinaiak által (tegnap) megszegett fegyverszünetnél

fogva az angolok Tschuen-pi és Te-kok-tan városokat megtámadják és elfoglalják, mely alkalommal 173 ágyu birtokába jőnek. Midőn készület tétetnék Bocca-Tigris erősségeinek megtámadására, Kwan admiral uj fegyverszünetet. kér, mely Eliot kapitány által ismét megadatik. (Lásd január 6-án.)

1848. A toscanai nagyherceg Florenzben a legterjedelmesb reformokat igéri a népnek.

1848. A königsbergi egyetem tanárai elhatározzák a katholikusok és zsidók képességét a tanszékek elfoglalására.

1851. Prágában 27 fogoly 10, 15—20 évi fogságra itéltetik, ki 1849. évi májusban cseh köztársasági forradalmat elöidézni, és Németországot a forradalmi Magyarországgal egybekötni szándékozott.

1852. Webster Dániel éjszakamerikai államtitkár Washingtonban egy Kossuth tiszteletére tartott lakománál lázitó beszédet tart Magyarország mellett.

1852. A német szövetség a német hajóhad feloszlását határozza.

1854. Peruban Don Domingo Elias alatt kitört lázadás annak vesztésével végződik Yca mellett a Torrico tábornok alatti kormányseregek által.

1856. Katonai lázadás Madridban a cortesek gyülése ellen. Republicanus felkiáltások.

1865. Miksa császár Mexicóban megujitja a „placetum regiumot“ a pápai bullákra nézve. A nuntius ez ellen tiltakozik.

1865. A nápolyi egyetemi ifjuság Giordano Bruno szobra előtt gyülekezik, és a pápai encyclicát és syllabust elégeti. (Ugyanaz történik Palermoban az érseki téren „Éljen Olaszország!“ kiáltás alatt.) (Lásd december 8-án.)

---

8. Januárius.

(VI. Idus Januarias.)

1. (Kr. sz. e.) A papok kivégeztetése Nagy Herodes által Judában.

1065. III. Frigyes szász pfalzgróf parázna felesége csalárdsága következtében megöletik II. Lajos thüringeni gróf által.

1152. IV. Nagy Thibaut, Champagne, Chartres és Blois grófja meghal.

1236. Muñoz Dominic (el famoso Adalid) bátor galiciai lovag, Cordova spanyol család őse, Cordova külvárosait a mauroktól elfoglalja. A város maga öt holnap mulva capitulálni kénytelen.

1312. Bruce Robert hatalmába ejti Linlithgow-ot.

1327. II. Eduard angol király a trónról letétetik.

1347. Kantacuzenos János, a nagy Domestikos, Konstantinápolyt elfoglalja.

1422. Ziska hussita vezér megveri Zsigmond császárt Német-Bródnál. (Lásd január 13-án.)

1545. Don Carlos spanyol infant. II. Fülöp király fia születése.

1558. A franciák Calais várost, mely 211 évig az angolok birtokában volt, rohammal visszafoglalják. Guise herceg Dumfort ellen. (Mások szerint 10-én.)

1570. IV. Iván orosz cár Nowgorodba vonul. Ezen iszonyu zsarnok a város felé tartó utjában, kit-kit előtalált, mind megöletett azért, hogy akaratja szerint elindulása Nowgorodba Oroszországon titokban maradhasson. E város, mely azelőtt hatalmas köztársaság, népes és gazdag vala, oly annyira hogy közmondássá lett a szó: „ki tehet isten és Nowgorod ellen?“ most örökre megsemisittetett; 60,000 ember a legpokoliabb kegyetlenséggel öt hét alatt kivégeztetett, és a vérhullámokat vető Wolchow folyó képtelen volt a megcsonkitott emberi tagokat ágyában tovább a Ladoga tóba hengeriteni. (Lásd február 4-én, március 18-án.)

1603. Lázadás Kassán Belgiojoso által a protestansokon elkövetett erőszak miatt. Eredete a Bocskayféle háborunak.

1620. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem a pozsonyi országgyülés által Magyarország fejedelméül kikiáltatik. Bethlen e választást elfogadja. (Lásd augustus 25-én.)

1632. Puffendorf Sámuel báró, a 17. század legnagyobb publicistáinak és történetbuvárainak egyike születik Dippoldwaldeban.

1642. Galileo Galilei elsőrendü természettudós és csillagász meghal Arcetriban Florenc mellett. (Lásd február 18-án 1564.)

1676. A holland-spanyol hajóhad csatája Du Quesne francia admirállal, eredmény nélkül. Egy második ütközetben Agosta magasságán az Aetna közelében Ruyter elesik.

1677. Teleky Pál gróf, erdélyi tudós, születik Sorostélyon. (Meghal november 13-án 1731 Kendi-Lónán.)

1732. Albrecht János Lőrinc zenészeti iró és szerző születik Görmärban Mühlhausen mellett. (Meghal 1773.)

1745. Szövetség Varsóban Austria, Oroszország, Szászország és Németalföld közt Poroszország ellen.

1761. Wedekind György Ch. Gottlieb báró orvos és szakbeli iró, történész és bölcsész születik Göttingában.

1762. Az angolok Martinique, a leggazdagabb francia szigeten Nyugotindiában kiszállnak. (Lásd február 14-én.)

1793. Goldoni Károly olasz vigjátékiró halála Párisban.

1793. Reichenbach H. G. Lajos füvész születik Lipcsében.

1794. Möser Justus hires történetbuvár és bölcsész meghal. (Születik december 14-én 1720.)

1797. Ütközet Bevilaqua mellett Olaszországban és Casale s Merlara elfoglalása az osztrákok által.

1802. Bonaparte királyi pompával bevonul Lyonba, ott a cisalpini köztársaság sorsáról határozandó. (Lásd január 26-án.)

1804. Warga János magyar bölcselmi és nevelési iró születik Kovácsvágáson Abauj megyében.

1806. Az angolok megverik a hollandusokat a Jóremény fokán és a Capvárost elfoglalják.

1811. Nicolai Frigyes német literator és utazási iró meghal Berlinben.

1816. Alkotmány Schwarzburg Rudolstadton.

1817. Francia királyi rendelet, hogy minden hajó, mely néger rabokat egy francia gyarmatba behozni tesz kisérletet, elkobzás alá essék.

1823. Dom Pedro brasiliai császár minden brasiliait vagyonvesztés fenyegetése mellett Portugalliából visszahiv, és a portugalli katonaságot haza küldi.

1824. Feith Rhymwis hollandi költő halála. (Lásd február 7-én.)

1826. A görögök megverik a török hajóhadat Pappas hegyfoknál.

1826. Barátsági, kereskedelmi és hajózási szerződés Brasilia és Franciaország közt.

1826. St. Rosa várad Callao előtt a peruiak által rohammal bevétetik. (Lásd január 22-én.)

1831. Felkelés Göttingában. Nemzetőrség 2000 polgárból és 500 deákból alakúl; a közeledő hannoverai sereg előtt a kapuk bezáratnak.

1845. Gál Domokos, vallástudományi iró, ki némelyek által magyar Pascalnak neveztetik, Pascal és Bossuet fordítója, meghal, élte 59-ik évében.

1847. Stockton éjszakamerikai commodore San Gabrielnél két izben megveri Florest californiai vezért, és 10-én Los Angelosba vonul.

1848. Pontremoli Pármának és Guastalla Modenának átadatik.

1849. Nagy-Enyed, a tudományok székhelye Erdélyben feldulva az oláhok által Axentyi és Prodan alatt. A vérengzők a viselős asszonyok méheit felvágják, az embryokat sütik, a többi foglyokat elevenen eltemetik. Egy pap, ki a nők bántatlanságáért esdeklett, felnégyeltetett. Sok tudományos kincs örökre elveszett a felperzselt könyv- és kézirattárakban. (Az iszonyu catastropha éjjeli 11 órakor kezdődött, és tartott január 11-dikéig.)

1849. Batthyány Lajos gróf volt magyar ministerelnök elfogatása gróf Károlyi Györgyné teremeiben. (Majláth irja, hogy Batthyány már január 3-án tartatott vissza Windischgrätz herceg táborában.)

1852. Stuttgarton egy állomjogi választmány kezdi működését.

1852. A Bonaparte Lajos államcsínja (vesd össze december 2-án) következtében Hamba hozott foglyok, közte Changarnier, Leflô, Lamoricière stb. kiszabadittatnak. (Lásd január 9-én.)

1854. Az oroszok kemény harcban megveretnek a törökök által Csetate mellett Selim pasa alatt, és több ágyut vesztenek. (Lásd 6-án.) Másnap a törökök Csetatet megszállják, 10-én az oroszok Radovanra visszavonulnak.

---

9. Januárius.

(V. Idus Januarias.)

1356. I. Lajos magyar király védfrigyet köt Albrecht osztrák herceggel közös ellenségeik ellen.

1433. Procop András (Holy, az az nyirott) a táboriták vezére a baseli concilium előtt sisakos fővel nagy bátorsággal szól a koldusszerzetesek ellen, és a husszíták ügyét védi.

1478. Corvin Mátyás kihirdeti Frigyes császár iratát, mely által Ulászló hübéresitése Csehországgal visszavonatik, és annak átruházása Mátyásra kimondatik. (Lásd december 1-jén.)

1534. Aventinus János (igazi nevén Turmayer) történeti és nyelvtudományi iró, az Annales Bojorum remek szerzője, meghal Regensburgon.

1597. Drake Francis híres tengerész és felfedező meghal. (Több iró szerint december 30-án 1596, a mit régi stilus szerint kell érteni. A Biogr. universelle január 9-ére, Rees Cyclopaediája január havára teszi, a nap meghatározása nélkül. Brosse, Morery, és több mások szerint január 28-án 1597.)

1623. Daudpasa volt nagyvezír és Kalenderoghli az oghri, rendőrfőnök, mint II. Osman zultán gyilkosai, a hét toronyban megfojtatnak. (Lásd január 1-jén és 6-án és május 20-án.)

1626. Rancé D. A. János, a trappista szerzetes rend visszaállitója születik Párisban.

1658. Az erdélyi országgyülés Medgyesen II. Rákóczy Györgyöt jogaitól és igényeitől a fejedelemségre megfosztja. (Lásd január 24-én.)

1685. Hemsterhuys Tiberius, a görög és római classikusok visszaállitásában nagyérdemü tudós, hires nyelvbuvár és itész születik Gröningenben. (A bécsi tört. naptár hibásan irja: január 2-án Leydenban.) (Meghal april 7-én 1766.)

1713. Stenbock svéd főhadvezér Altona dán várost felgyujtatja, mert csak felét a 200,000 tallérban megszabott váltságpénznek tudta összeszerezni.

1734. Teller Abraham szabadelmü theolog születése Lipcsében.

1741. Ricci Scipio pistojai és pratói püspök II. József elvü pap születik Florencben. (Meghal január 27-én 1810.)

1757. Fontenelle de Bovier Bernát szellemdus tudós és bölcsész meghal száz éves korában.

1774. Zaluski József, iró, költő és a lengyel irodalom felélesztője meghal, hátrahagyván egy 230,000 kötetü könyvtárt, melyet azután az oroszok Pétervárra szálliták.

1792. Békekötés Jassyban az oroszok és törökök közt. Oroszország a Krimm, Ocsakow, ugyszintén a Bug és Dniester közti tartomány birtokába jő.

1796. Hervagault Jean Marie szabófi születik, ki több főrangu családok fiául, végre XVII. Lajosnak adta ki magát, és mert pártot is talált, bezáratott.

1800. Championnet János István, francia forradalmi tábornok meghal.

1801. Százharminc francia polgár, köztük Destrem, Hesse Károly, Lepelletier Bódog, Lebois, Vatar és Talot a kormány rendeletére mint ismert vagy gyanus jakobinusok és septembristák, deportáltatnak.

1804. Pasteur János David holland tudós és államférfi meghal.

1808. A francia kormány közleménye Rómában egy patriarcha kinevezéséről, a Code Napoleon behozataláról, püspöki függetlenség és József koronázásáról.

1810. Napoleon házassága Josefinával egyházi tekintetben érvénytelennek nyilatkoztatik.

1812. A franciák Suchet alatt hosszu ellenállás után Valenciát az angoloknak Blake alatt szerződésileg átadják.

1813. Kuthy Lajos, magyar szépirodalmi iró, a tudós társaság lev. tagja születik Mihályfalván Biharban.

1822. Dom Pedro brasiliai koronaörökös az országban maradásra határozza el magát, mert elutazása Brasiliának független köztársasággá leendő kikiáltását vonta volna maga után.

1823. Radcliffe Anna angol regényköltőné meghal.

1824. A brasiliai államtanács és nemzetgyülés az uj alkotmányra esküszik.

1827. Misz O' Benger termékeny és szellemdus angol költőné, regény- és történetiróné meghal.

1827. A portugalli absolutistikus irányu felkelők visszavonulásukban Coruches da Beira mellett megveretnek az egyesült Clandino, Azeredo, Jose de Mello és Villaflor tábornokok által. (Lásd november 19. 24. 26. 28-án, november 10 és december 22-én.)

1831. Basel svajci város a felingerült földnép által ostromoltatik.

1833. A badeni nagyherceg, a freiburgi polgármesternek választott Rotteck Károly tanácsosnak ezen választás megerősitését megtagadja.

1834. Salis-Sewis János költő halála. (Születik december 26-án 1762.)

1848. Herschel Carolina csillagásznő meghal 98 évében Hannoverában. (Születik 1750 Hannoverában.)

1848. Rainer alkirály a majlandiaknak méltányos kivánataik biztositását igéri. (Alkirály 1818 január 3-ka óta.)

1848. Guerazzi Livornoban letartóztatva és Elbába küldve.

1849. A debreceni convent megnyitása.

1849. Lukács Sándor az egész magyar forradalmi hadsereg főfelszerelési biztosának kineveztetik.

1851. A dán király szózata Lauenburg hercegség lakosaihoz jövendő igazgatásuk tárgyában.

1851. Yacatan tartomány függetlenségét kinyilatkoztatja Mexicótól.

1852. Bonaparte Napoleon Lajos, a francia köztársaság elnöke birói itélet nélkül 67 követet Franciaországból és gyarmataiból örökre számüz, közte Nadaud Márton, Hugo Victor, de Flotte, Raspail, Lamarque, Leroux Gyula, Charras, Lagrange; 18 követet ideiglenesen számüz, közte Duvergier de Hauranne, Lamoricière, Changarnier, Leflô, Baze, Bedeau, Thiers, Girardin Emil, Duprat Pascal és Quinet Edgar; a legforradalmibb öt követ: Marc-Dufraisse, Greppo, Miot, Mathé és Richardet Guyannába deportáltatik. (Lásd január 8-án.)

1852. Gropius Károly festész meghal Berlinben.

1853. Omer pasa a török had fővezére a lázadó montenegróiakat alávetésre szólitja fel mérsékelt föltételek mellett.

1855. Békétlen mozgalmak Granadában.

1855. A szárd kamarákban a parlamenti viták kezdődnek a zárdák felfüggesztése iránt; 25 érsek és püspök, és 5 nagyvicarius a javaslat ellen óvást tesz.

1856. Austria, mely Oroszországnak jan. 5-én tett nyilatkozatával elégedetlen, fenyegetődzik követének visszahivásával Pétervárról.

---

10. Januárius.

(IV. Idus Januarias.)

590. (Kr. sz. e.) Nabuchodonozor babiloniai király, megharagitva Zedekiás elpártolása által, kit azelőtt midőn a városnak kegyelmezett, jerusalemi királynak tett, Jerusalemet ujra ostromolja. (Tart 18 holnapig.)

70. Vitellius császár Pisot fiául fogadja.

393. Honorius, atyja Theodosius által Cäsarnak kikiáltatik.

976. János Zimisces jeles keletrómai császár Basil eunuch által megmérgeztetik. (Lásd december 25-én.)

1072. Guiscard Robert calabriai herceg tengeri győzelem után Palermot elfoglalja.

1278. Csata Frohsenál, melyben Nyilas Otto megveretik és elfogatik Günther érsek és a magdeburgiak által.

1356. IV. Károly német császár aranybullája, Bartolus jogtudósnak műve, mely a császárságot és a hét választó jogait szabályozza, létesül. (Lásd december 25-én.)

1426. Bologna lerázza a pápai uralmat.

1430. Jó Fülöp herceg Genten az arany gyapjas rendet alapitja. (I. Miksa császár alatt e rend osztrák lett.)

1480. Margitta osztrák főhercegnő I. Miksa császár leánya születik Brüsselben.

1491. Oláh Miklós, magyarországi áldornagy, államférfi és történész születik. (Sírirata szerint Timonnál vixit annos 77, dies quinque. Gamauf szerint Erschnél született január 9-én 1493 Nagyszebenben.) (Lásd január 14-én.)

1546. A mise a reformatio fölvétele következtében először olvastatik német nyelven Heidelbergen.

1606. Donato Lenhárt, a legbölcsebb uralkodók egyike, velencei dogenak választatik. (Meghal julius 5-én 1612, 76 éves korában.)

1610. III. Fülöp spanyol király a maurokat halálbüntetés alatt kitiltja egész Spanyolországból. Több mint egy millió munkás, iparos és tevékeny ember — miután Franciaország csak a kereszténység fölvétele esetében engedett letelepedést a Gascogneban, — Ázsiába és Afrikába kivándorol.

1633. Contarini Simon jeles és nemes velencei követ meghal.

1642. I. Károly angol király Londont titkon odahagyja és Hamptoncourtba utóbb Windsorba megy, mert a parlament követelései miatt Londonban magát biztosnak nem érzé. (Lásd 11-én.)

1645. Laud William canterburyi érsek felségsértés és népzsarolásért, vagy igazabb, mert a római katholikus vallást akarta visszaállitani, Tower-Hillben a vérpadon kimult. (Lásd február 26-án 1641.)

1661. A dán országrendek a korona korlátlan hatalmát elismerik egy III. Frigyesnek tett nyilatkozatban. (Lásd october 13-án.)

1684. Sobiesky János lengyel király Tököly kérelmét egy közbenjárás tekintetében megtagadja.

1697. Savage Richard angol költő születése.

1724. V. Fülöp spanyol király leköszön.

1729. Spallanzani Lázár hires tudós és természetbuvár születik Scandiano modenai helységben. (Lásd február 12-én. 1799.)
1731. Coronini-Cronberg Rudolf gróf, hires iró a genealogiai, chronologiai család- és tartománytörténeti szakban születik Görzben.
1746. Rautenstrauch János színműiró születése Erlangenban.
1758. Philadelphia Jakab hires büvész születik Philadelphiában.
1769. Ney Mihály elchingeni herceg, moskwai fejedelem, francia tábornagy születik. (Lásd december 7-én.)
1778. Linné Károly a legnagyobb füvésztudósok egyike meghal Upsalában. (Lásd május 23-án.)
1779. Attaignant Gábor Károly francia költő meghal Párisban.
1783. Amadé Tádé gróf, igen jeles zongorász, cs. k. udvari zenegróf, a zenészet körül nagyérdemü férfi, különösen Liszt kiképeztetője, születik Pozsonyban. (Lásd május 27-én.)
1789. Bader Károly Ádám hires német énekes születik Bambergen.
1799. Fegyvernyugvás Championnet francia tábornok és a nápolyiak közt.
1799. Az algieri dey hadat izen Franciaországnak.
1800. Bell Robert történetiró születése.
1806. Alkotmánytörvény a hollandi királyságban. (Lásd május 24. és julius 9-én.)
1818. Majnai Frankfurton és a város területén a személyrabság eltöröltetik.
1822. Republikanus összeesküvés fölfedezése Siciliában.
1822. A görögök első nemzetgyülése Epidaurosban Maurocordatos elnöksége alatt. (Lásd január 13-án.)
1823. A brasiliai kormány foglári leveleket kibocsát Portugallia ellen.
1824. Tambroni József, az olasz szabadságért működő tudós archaeolog és műtörténeti iró meghal Rómában. (Lásd nővérét junius 4-én.)
1826. Freyre egy chilii sereggel Chiloë szigeten kiszáll, hol spanyol ágyutelepet elfoglal. (Lásd január 15-én.)
1828. II. Mahmud zultán parancsa, hogy minden katholikus örmény Galata és Pera (konstantinápolyi) külvárosokból kiüzessék. Január 25-én 16,000 hagyta el a fővárost. (Lásd február 4-én.)
1829. Felkelési kisérlet Dom Miguel buktatására Lissabonban meghiusul.

1831. Hunt népszónak és hires radical reformer mint ujdon választott parlamenti tag nagy pompa közt és zászlókkal tartja bemenetét Londonba.
1831. A münsingeni népgyülés megbuktatja a berni aristocratiát.
1836. Joice Heth, a világ legöregebb asszonya meghal 162 éves korában New-Yorkban.
1837. Weitzel János bölcselmi, szépirodalmi és politikai iró, kivált a státustudományok történésze meghal Wiesbadenben. (Lásd oktober 24-én.)
1848. Abdel Kader Toulonból Fort Lamalque-ba küldetik.
1849. Galicia ostromállapotba helyeztetik.
1849. Báró Welden bécsi katonai és polgári parancsnok hirdetése a katonák orul való megtámadtatásai ellen.
1849. Guyon sikeresen fedi Ipolyságnál Görgei visszavonulását Felső-Magyarországba.
1852. Az ellenségeskedések kezdete a Ranghun előtt horgonyozó britt hajócsapat és a birmanok közt. Az angol parancsnok az Irawaddy torkolatját ostromállapotba helyezi.
1852. Grauert H. W. történetiró halála.
1866. Gróf Dessewffy Emil, a magyar tudományos akademia elnöke, jeles nemzetgazdász, több pénzügyi munka irója, a conservativ párt főnöke, meghal. (Lásd február 24.)

II. Januárius.

(III. Idus Januarias.)

342. (Kr. sz. e.) Epicur születése Reokles és Chärestrata szüléktől Gargettium városban Attikában, Gamelion hó hetedik napján. (Eber Pál a hires bölcs születését január 7-re, december 20-ra is teszi, Barthelemy az ifju Anacharzis utazásában január 11-ére.) (Meghal 271. Kr. sz. e.)
402. II. Theodosius keletrómai császár trónra lép.
1284. Szép Fülöp francia király Navarrát Franciaországnak megszerzi.
1308. A svéd forradalom kitörése a dán uralom ellen.
1348. Nagy Lajos magyar király Benevent városába jő hadseregével.
1495. Békekötés VI. Sándor pápa és VIII. Károly francia király közt. Ez által a pápa Dschem fogoly cs. török herceget

is a francia királynak átadja. (Lásd december 31., julius 23., junius 20., március 13-án.)

1527. Hoogstraaten (Hochstrat) Jakab, domokos perjel, mint szenvedélyes küzdő minden jobb belátás ellen nem legjobb hirü névvel biró theolog meghal.

1531. I. Ferdinand Achenben római királynak koronáztatik. (Lásd május 14-én.)

1543. Schmelzel Farkas, Austria Hans Sachsja, Bécsben szent szinjátékát „a canaani lakodalomról" először adatja.

1573. A spanyolok az ostromlott, és már nagy inségre jutott Harlemba szánt élelmi szállitványt elfogják.

1634. Terzky és Illo grófok hires vendégsége és összeesküvés II. Ferdinand ellen Wallenstein javára.

1641. Gomar Ferenc theologia tanára, vallásfelekezet feje, Arminius ellenzője meghal Gröningenben. (Lásd január 30-án.)

1642. Az öt parlamenti tag Hampden, Haslerig, Hollis, Pym és Strode, kiket a király az alsóházból erőszakkal kiszoritott, a City házából, melybe menekült, ünnepélyesen a Westmünster üléseibe visszavezettetik. (Lásd január 5-én.)

1644. Kara Mustafa (e néven első nagyvezér) Silidar Jussufpasa inditványára kivégeztetik. (Lásd január 21., május 1., augustus 17-én.)

1683. A 13 felsőmagyarországi vármegye gyülése Kassán Tököly Imre alatt, melyben részint önkéntesen, részint félelemből határoztatott, hogy ezen tartományok magokat a zultán védelme alá vessék. Egyuttal átalános hadrakelés rendeltetett.

1713. Jurieu Péter jeles reformatus vallástudós, itész és iró meghal Rotterdamban. (Születik december 24-én 1637.)

1746. Keith György angol admiral születése.

1747. La Rochefoucauld-Liancourt Ferd. Sándor Frigyes iró születik. (Lásd március 27-én 1827.)

1754. A katholikus egyház több ünnepei II. József királyi rendelete által eltöröltetnek.

1789. Csorba József somogyi főorvos, a magyar tudós társaság és a budapesti orvosi egyesület levelező tagja, iró, születik Nagy-Szőllősön Ugocsa megyében.

1790. Az osztrák Németalföld „egyesült belga államok" neve alatt magát az osztrák uralomtól függetlenné teszi.

1794. Forster János György Adám, hires utazó, a világ körüluta-

zásának leirója és a forradalom részese meghal Párisban. (Születik november 26-án 1754.)

1794. Lamouretta Adorján alkotmányos lyoni püspök halálra itéltetik.

1799. Klauzál Imre magyar gazda születik Szegeden.

1801. Cimarosa Domokos ünnepelt és termékeny olasz operaszerző méltatlan velebánás következtében meghal Nápolyban (mások szerint Velencében), csak a mult év végével szabadulván ki Nápolyban politikai fogságából. (Születik Nápolyban 1755, nem 54.)

1808. Napoleon decretuma a Tuilleriákból, hogy minden hajó, bármely nemzeté legyen, elkoboztassék, mely magát angolok által megmotoztatta, angoloknak adózott, vagy mely angol révbe evezni magát kényszeritette. (Lásd december 17. 1807. october 18-án 1810.)

1811. Chenier Mária József francia democrat iró és költő meghal. (Ersch és Gruber szerint 10-én.) (Lásd augustus 28-án.)

1813. Czirbesz Jónás András, fáradhatatlan és alapos magyar történetbuvár, nagy pénzismerő, diplomatikus, jeles ásványtudós, nyelvész, latin iró és költő és szabadelmü vallástudós meghal Iglón 81 éves korában. (Születik 1732 Szepes-Várallyán.)

1814. Szövetség Murat nápolyi király és Austria közt Nápolyban. (Lásd január 2-án.)

1815. Würtembergi nyilt rendelet rendi alkotmány behozatala tárgyában.

1816. Augereau Károly francia tábornagy, castiglionei herceg meghal.

1817. Dwigth Timothy éjszakamerikai iró és költő meghal. (Lásd május 14-én.)

1823. Védszövetség a délamerikai köztársaságok Columbia és Peru közt.

1823. A görögök Napoli di Romaniát rohammal és capitulatióval elfoglalják Szt. András, Morea védnökének napján.

1825. Kolokotroni, ki még 1824 évi novemberben a görög kormány ellenzője volt, és decemberben megveretett, annak megadja magát.

1826. Csata Patanagoh mellett a birman birodalomban a birmanok és angolok közt Lacke alatt.

1829. Schlegel Frigyes nagy müitész és bölcselmi iró meghal Drezdán. (Lásd március 10-én 1772.)

1830. New-York lakossága a congressusnak kérvényt nyujt be az indianok emancipatója érdekében.
1831. Az ostromlott baseliak kirohanást tesznek a városból, de a felkelők által visszaveretnek. (Lásd január 9-én.)
1831. Democrat egylet-fölfedezése Varsóban. Lelewel tanár.
1837. Báró Gerárd Ferenc Pascal történetfestész meghal.
1848. Osztrák rendelet a censura-főigazgatóság és censura-collegium felállitása iránt Bécsben.
1848. D'Alton Shee atheistikus philippikája a párisi pairkamarában.
1851. Stúr Károly tót lázangó meghal Modorban.
1852. A nemzetőrség eltörlése Franciaország egész területén.
1853. A francia császár Austria és Poroszország által elismertetik.
1853. Wutschang chinai város több mint egy millió lakossal a lázadók által bevétetik.
1865. Az uj álladalmi convent Missouriban a rabszolgaság azonnali és feltétlen eltörlését határozza.

---

12. Januárius.

(Pridie Idus Januarias.)

630. Mahomed török próféta Mekkát elfoglalja, mely előtte szerencsés előmenete végett kaput nyit. (Lásd julius 16-án.)
888. Vastag Károly császár legnagyobb inségben meghal. (Némelyek szerint 13-án.) (Lásd november 11-én.)
1400. Zendülés Genuában. Az egyesült guelf és ghibellin párt elűzi Calvillet, a város francia kormányzóját. (Lásd september 5-én.)
1434. Brunelleschi Fülöp hires épitész a florenci főegyház Santa Maria del Fiore világhirü kupját befejezi. (Lásd april 16-án.)
1508. Alba Ferdinand Alvarez toledoi herceg, a spanyol sereg generalissimusa II. Fülöp alatt, születik. (Lásd január 21-én.)
1517. A törökök Egyiptom elfoglalásával véget vetnek a hajdani hatalmas kalifaságnak.
1519. I. Miksa római császár osztrák főherceg, ki az osztrák ház hatalmának alapját veté, meghal Welsben.
1520. Magelhan portugalli tengerész a La Plata torkolatját fedezi föl.

1599. Utrechti Adorján hires állat- és virágfestész születik Antwerpenben.

1632. Haer (Franz van der) utrechti születésü történetbuvár meghal Löwenben. (V. ö. február 6-án.)

1634. Wallenstein hadseregének ezredeseivel Pilsenben frigyet köt, mely által a herceg és ezredesek egymásnak szoros együtttartást fogadtak, azon feltétellel azonban, hogy a császár és katholikus vallás ellen semmi törekvés ne intéztessék. Ezen kötmény főrugója Illo tábornagy vala. (Lásd január 11., 24., és február 18-án és 25-én.)

1678. A svédek Königsmark gróf alatt Rügen szigetet elfoglalják a dánoktól.

1685. A rosszul őrzött Tököly párti foglyok Janovitzon a császári őrséget megtámadják, azt lekoncolják és a várt hatalmukba kerítik.

1690. Le Brun Károly hires francia festész meghal.

1746. Pestalozzi I. H. hires nevelő születése Zürichben. (Meghal február 17-én 1827.)

1757. Fleck János Ferdinand hires szinész születik Boroszlóban. (Meghal december 20-án 1801.)

1758. A poroszok Mecklemburg városig előnyomulnak, és az egész hercegséget elfoglalják.

1771. Lannes János, Montebello hercege, francia tábornagy születése.

1774. Báró Steigentesch August német iró születik. (Lásd december 30-án.)

1782. II. József császár az apácazárdákat és camalduensi szerzeteseket Bécsben eltörli.

1792. Zamoiski András gróf lengyel korlátnok, a törvénykönyv tervének készitője, Lengyelország függetlenségének védője meghal.

1794. Fabre népképviselő, ki a keletpyrenäi seregnél a spanyolok ellen elesett, a Pantheon dicsőségére méltónak találtatik.

1797. Az orsztrákok háromszor támadják meg és rohammal veszik be a francia sáncokat San Michaele-nél Verona mellett. Massena ez ütközetben 900 foglyot nyer. Bonaparte e pillanatban Bolognából megérkezik.

1800. Biron Péter birodalmi gróf, az utolsó kurlandi herceg meghal.

1802. Bauernfeld Eduard osztrák költő születik Bécsben.
1804. Bergobzoomer J. B. udvari színész és vigjátékiró meghal Bécsben.
1806. A franciák Bécset, melyet mult évi november 11-ke óta megszállva tarták, elhagyják.
1806. Napoleon Beauharnois Jenőt fiának fogadja és Olaszország alkirályává teszi.
1809. Cayenne az angol portugalli expeditiónak megadja magát. James Yeo és Marquis küzd Hugues Victor ellen.
1809. Az angolok Islandon kiszállnak. Reikiawik főváros nekik szabadkereskedelmet kénytelen engedni.
1814. Louisiana tartomány az éjszakamerikai egyesült államokhoz csatoltatik.
1815. A spanyol főinquisitor Don Mièr-Campillo mindazon spanyolokat, kik elég gyengék voltak külföldön a szabad kőmivesek vagy más titkos társulatokba magokat fölvétetni, felszólitja, hogy bűnbánólag a szent inquisitió karjaiba vessék magokat. (Vesd össze január 13-án 1813.)
1816. A francia restaurationalis kormány a regicidákat, az az mindnyájokat, kik XVI. Lajos király halálára szavaztak, Franciaországból számüzi. Ezen törvény által a Bonaparte család is örökre számüzetik. (Vesd össze april 10-én 1832.)
1816. Arenstein József, magyar mathematikai iró, a m. akademia lev. tagja születik Pesten.
1819. Morellet András jeles francia iró meghal 92 éves korában.
1821. Gustavsohn volt svéd király a norvégiai storthinghoz folyamodik, hogy mint norvégiai polgár vétessék fel az ország hadi szolgálatjába. (Megtagadtatott a béke érdekében.)
1834. Nagy összeesküvés fölfedezése Madridon, melynek célja volt a kormányzó királynét és két leányát meggyilkolni.
1840. Gombos Imre magyar drámairó meghal. (Születik 1791. évi julius 6-én Szendrő-Laadon Borsod megyében.) (Ferenczy Magyar irók cimü munkája sz. junius 12-én halt meg.)
1848. A nagy siciliai forradalom kitörése Palermoban. (Lásd január 13. és 18-án.)
1849. A magyar forradalmi seregnél szolgáló cs. k. csapatoknak áttérés esetében ismételve közbocsánat igértetik.
1852. Werstappen hires hollandi tájfestész meghal Rómában.
1854. Bertin Armand, a Journal des Debats főszerkesztője meghal Párisban.

1856. Ismételt békétlenségek a párisi deákok közt. A köpenyforforgatásáért népszerütlen tanár Nisard tomboló zajjal fogadtatik, és midőn nagy nehezen szóhoz juthata jelenté, hogy a két erkölcs általa felállitott elvéről akar szólni. Erre a vihar még növekett és a deákok azt kiálták: „Parlez nous de la moralité du coup d'état!“ Ezen közbekiáltásra a rendőrség 31 egyént elfogott. (V. ö. december 2-án.)

1867. A magyar országgyülés erélyesen tiltakozik az uj honvédrendszer alkotmányon kivüli behozatala ellen. Magyarország kétségtelen joga, hogy honvédelmi rendszerét maga állapitsa meg, és minden változtatást benne csak az országgyülés beleegyezésével engedheti meg, oly régi mint maga az alkotmány. És ezen jogot a kormány rendelete megsérté. (V. ö. december 31-én.)

1867. Porosz királyi rendelet, mely Schleswig-Holstein hercegséget Poroszországba kebelezi.

---

13. Januárius.

(Idus Januarii.)

86. (Kr. sz. e.) Cajus Marius, a régi kor egyik legnagyobb embere, hétszer consul, és sok csatában győző meghal 71 éves korában.

27. (Kr. sz. e.) A római nép és senatus Cäsar Octavianust Augustus címmel ruházza fel.

1174. III. Béla magyar király koronáztatik a kalocsai érsek által.

1177. II. Jasomirgott Henrik, osztrák határgróf, mint osztrák herceg I. Henrik meghal Bécsben. Már ő alatta lett Austria egészen önálló ország, és felségi monarchia.

1188. II. Henrik angol és Fülöp Ágoston francia király, viszályukat pihentetvén Gisors és Trie közt január 21-ig tartó személyes tanácskozmányban az inditandó kereszthad ügyében egyezkednek.

1263. Berke győzelme a Terek folyónál, a perzsa mongolok fölött.

1330. III. Szép Frigyes római német császár, osztrák főherceg meghal.

1422. Ziska tönkre teszi Zsigmond császár seregét Kamnicnál.

1569. Weiss Mihály brassói főbiró születése Medgyesen. (Lásd október 16-án.)

1635. Spener Fülöp Jakab, a lutherán egyház emelkedésére törekvő vallástudós születik Rappolsweilerben. (Lásd február 5-én.)

1687. Claude János, hires francia reformatus vallástudós meghal. (Születik 1619.)

1702. Sennyei László báró, hittani és történeti iró meghal. (Lásd május 6-án.)

1715. Gyarmathi Mihály vitéz huszárőrnagy hannoverai szolgálatban születik Debrecenben. (Megh. születése napján 1771.)

1727. Mencsikoff Sándor herceg, orosz tábornagy, I. Péter cár és Katalin császárné kegyence megbuktatik.

1759. Tavora marquis és Mascarenhas József Aveiro herceg, mint Malagrida és más a király élete ellen összeesküdt jesuiták frigyese, a belemi kastélyban kivégeztetik. Aveiro nevezetesen kerékbe töretik, Donna Eleonora, a marquis neje, lefejeztetik, két fia és veje három szolgával vaskeresztre tétetnek, megfojtatnak, aztán csontjaik bunkókkal összetöretnek. (Lásd september 3-án és 19-én.)

1790. A francia nemzetgyülés kimondja az ország minden zárdáinak eltörlését és vagyonuk elkobzását.

1793. Népfelkelés Rómában a franciák ellen, mely alkalommal Basseville francia követségi titkár megöletik.

1806. Fra Diavolo felkelést vezérel Calabriában.

1810. Gróf Pontusson de la Garde Jakab emlékirata a svéd országgyüléshez a nemesi kiváltságok eltörléseért.

1811. Somsich Pál magyar publicista, országgyülési követ és szónok születik Sárdon, Somogyban.

1813. Az inquisitió eltörlése Spanyolországban. (V. ö. julius 21-én 1773 és 1814.)

1813. Bolivar hadat izen a spanyoloknak élethalálra, kivált a Varinasban elkövetett vérengzésekért.

1814. Wittenbergi Tauenzien Frigyes porosz tábornok a La Poype francia tábornok által védett Wittenbergát rohammal beveszi.

1814. VII. Pius pápa Fontainebleauból Limogesba vitetik.

1815. Béketlenségek Déli-Franciaországban a droits reunis megtartása végett.

1815. Osztrák közlemény a bécsi congressuson Szászország feldarabolását inditványozza.

1817. Schwarzenberg Károly Fülöp herceg osztrák főhadvezér a francia háboruban meghal.

1820. Valentin Henrik jeles francia festész születik Allarmonton. (Meghal 1855.)

1822. Kihirdetése a köztársasági alkotmánynak Görögország számára a Maurocordatos elnöksége alatt tartott epidaurosi hongyülés által. Korinth ideiglenes fővárosul kijelöltetik Athena elfoglalásáig. (Lásd január 28. és december 15-én.) (Ámbár Blaquiere Eduard is mint sok más egyszerűen csak azt mondja, hogy a függetlenség január 1-én kihirdettetett, mégis ó stilust kell ezalatt érteni.)

1825. A buenos ayresi nemzeti congressus kihirdeti a szövetséges státusok ujra alakitására szolgáló alaptörvényeket.

1826. A La Plata Unio a brasiliai ostromló hajóhadnak, mely angol parancsnok alatt áll, szintén angol által vezérelt flottillát állit szembe. Igy a brittek idegen folyón két idegen nemzet ügyét vivják.

1827. Van der Noot Henrik, az 1790. évi II. József császár ellen irányzott németalföldi béketlenségek alatt a lázadók feje, ismeretlenül meghal Stroombeek-en Frieslandban.

1834. Lázas republicanus mozgalmak Lyonban.

1841. A törvényhozó tanács Aargauban a zárdák felfüggesztését határozza.

1847. József főherceg, Magyarország félszázadig nádora, meghal Budán.

1848. Utcaharc Palermoban, a katonaság kiüzése, a királyi palota és bank megrohanása és bevétele. (Lásd január 12-én.)

1848. Forradalom kitörése Messinában. Fort Gonzaga rohammal bevétetik.

1849. Bem a császáriak által felhagyott Marosvásárhelyre jő.

1849. Aszódi csata, melyben a császári sereg báró Neustädter alatt győz, de Geramb alezredes elesik.

1849. Kossuth és az egész honvédelmi bizottmány a császári kormány által törvény kivülinek nyilatkoztatik.

1849. Frankfurton 60 osztrák követ Gagern követelései ellen tiltakozik.

1849. A debreceni forradalmi országgyülés a „feltétlen alávetés“ ellenében, melyet a teljhatalmu herceg Windischgrätz kö-

vetelt, kijelenti hogy független alkotmányáért élethalálra fog harcolni.

1849. Lord Gough serege Russur falunál a pundschabi lázadó shikek által tőnkre tétetik. (Lásd január 21-én, február 21-én, március 14-én.)

1852. Az angol külügyministerium (Granville) válasza a külhatalmasságok: Austria, Porosz-, Orosz-, Franciaország és a német szövetség előadásaira a politikai menekültek ügyében, hogy Angolország az asylumi jogot teljes erejében kívánja mindig fenntartani, de gátolni is fogja, hogy a menekültek a vendégjoggal vissza ne élhessenek. (Lásd december 12-én.)

---

14. Január ius.

(XIX. Calendas Februarii.)

484. Hunnerich vandalok királya Afrikában 4966 keresztényt kegyetlenül kivégeztet.

771. V. Constantin byzanti császár születése.

1162. II. László magyar király halála.

1234. Ibn ol Faridh, Taie misticus divan szerzője (az arabok legszentebb éneké) meghal.

1301. III. Velencei András magyar király halála a budai várban, olasz szakácsa által, kit Demeter és Domokos főurak megvesztegettek, megmérgeztetve. Andrással az Árpád vérű királyok sora, kihalván férfi ága, megszünik. (Igy Turóczy, a pozsonyi krónika, a bécsi képes krónika, és a budai krónika. Nem junius 14-én mint Engel, vagy augustus 30-án mint Fritsch krónikája irja.)

1345. A genuai néppárt kirohanást tesz a körülgyülekezett nemességre és az ostromlókat teljesen szétveri.

1363. IV. Rudolf herceg Margit tirolisi örökös grófnő halála után e tartományt Austriának megszerzi.

1444. Sforza Galeazzo Mária milanói herceg születik. (Meghal december 26-án 1477.)

1500. Pinzow spanyol tengerész az északi egyenlitő vonalon először mer átmenni. (Lásd 20-án.)

1526. Madridi béke V. Károly császár és (a fogoly) I. Ferenc francia király közt, melyben az utóbbi Italiáról, Flandria-, Artois- és Burgundiáról lemond. Ezen terhes feltételek alatt, tuszul adván két fiát, Ferenc visszanyerte szabadságát. (Lásd február 24-én.)

1564. A kehelyről szóló pápai breve Magyarországon kihirdetik a király által.

1567. Schwendi Lázár cs. vezér Szádvárt elfoglalja, melyet Bebek György neje Pataki Zsófia vitézül védett.

1568. Oláh Miklós esztergomi érsek, Magyarország áldornagya, királyi helytartó, Hont megye főispánja, nagy tudós, kivált történetiró meghal. (Lásd január 10-én.)

1575. Uttmann Borbála, a csipkeverés feltalálónéja az érchegyek közt meghal.

1607. Valois Adorján nagy történész és classicus irók fejtegetője születik Párisban. (Lásd julius 2-án.)

1625. Sarpi vagy Fra Paolo, servita rendü szerzetes és velencei tanácsnok, a köztársaság hazafias védője V. Pál pápa ellen, meghal. (Lásd augustus 14-én.)

1648. Barläus (Baarle) Gáspár hollandi latin költő és történetiró meghal.

1684. Hase János Mátyás jeles mathemathikus és történetiró születik Augsburgon. (Meghal september 24-én 1742.)

1685. Szelepcsényi György esztergomi érsek halála.

1688. Zrínyi Ilona a hősiesen védett Munkács várát Absolon Dániel árulása következtében Caraffának átadni kénytelen. A császáriak 18-án bevonulnak. (Igy Katona, Wagner Analecta Scepus. Kazinczy Fer., Engel; ellenben Majláth sz. 15-én, Mindszenti és a L'art de verif. les dates sz. 17-én. Fessler sz. 19-én.)

1696. Sevigné Mária (született Rabutin) francia irónő, kinek levelei közcsudálatot gerjesztettek, meghal. (Születik 1626.) (Lásd február 5-én.)

1709. Cseles Márton, magyar történetbuvár és vallástudós, meghal Sárospatakon 68 éves korában. (Lásd január 26-án.)

1722. Hasselquist Frigyes svéd természetbuvár születése.

1742. Halley Ödön, a geometria tanára Oxfordon, nagyhirü csillagász meghal Greenwichen. (Arago Ferenc sz. január 25-én.) (Lásd november 8-án.)

1754. Berkeley György angol püspök, hires bölcsész meghal. (Születik március 12-én 1684.)

1766. Burke Ödön az angol parlamentben az Amerikába behozott bélyegbér káros voltát bizonyitja. Ez a szónok első beszédje volt.

1770. Czartoryski Ádám herceg, az ideiglenes lengyel kormány elnöke az utolsó forradalom alatt, születik. (Lásd augustus 15-én.)

1792. Waldmüller Nándor festész születése Bécsben.

1797. Napoleon fényes győzelme Rivolinál, Alvinczy cs. tábornagy tökéletesen megverve, Olaszország sorsa egy hét napi hadjáratban eldöntve. A franciák kilenc ágyut és 10—13000 foglyot nyernek. (Lásd január 13. és 15-én.)

1797. Ellis Agart György, báró Dover, történetiró születik. Hires az ő munkája a vasálarc történeti talányáról.

1799. A lazzaronik felkelése Nápolyban a franciák ellen, fegyvernyugvás kötése végett. A nép a fegyvertárt és San Elmo erősséget elfoglalja.

1807. Victor francia tábornok Schill őrnagy által elfogatik Kolbergnél.

1809. Nagybrittannia a spanyol központi juntával szövetségbe lép, a lázadást a franciák ellen támogatandó.

1810. Hannovera a westfáliai királysághoz csatoltatik Napoleon által.

1811. Feniczy (régente Hegedüs) János költő, történetiró, és nyelvész születik Csikvándon Győr megyében.

1814. A poroszok Nancyt megszállják, Blücher másnap bevonul.

1814. Dánia békét köt Angliával és Svédországgal Kielben. A dán király mint Napoleon párthive kényszerittetik, hogy Norvégiát Svédországnak, Helgolandot Angliának átengedje. Dánia svéd Pomeraniával kármentesittetik.

1822. Constantin nagyherceg lemond az orosz trón örökségéről.

1826. Tschernikoff orosz cs. ezred fellázadása Sergius Murawieff Apostol alatt Vassilkowon Kiew mellett. (Lásd január 15., junius 13., 15., julius 25., december 26-án.)

1827. Lanjuinais János Dénes gróf, pair és iró meghal Párisban.

1827. A buenos-ayresi seregek brasiliai földre előnyomulnak. (Lásd február 19-én.)

1827. A portugalli zendülők Almeidán keresztül Spanyolországba menekülnek. (Lásd január 9., november 19., 24., 26. és 28., december 10. és 11-én.)

1830. Repsold János György hires gépész egy lezuhanó fal által agyonüttetik.

1831. Bern cantonjának kormánya, miután saját nyilatkozata szerint a nép bizalmát nem birja, lemond.

1836. Tauchnitz Károly Kereszt. Traugott, jeles könyvnyomdász meghal.

1848. Halotti ünnepély Turinban a Pavia és Majlandnál elestek tiszteletére.

1848. A lombard középponti congregatio kérvénye Rainer alkirályhoz.

1848. Aquila gróf sereggel kiindul Nápolyból Palermo fékezésére és fenyitésére.

1849. A spanyol kormány közbocsánatot ád minden politikai menekültnek.

1852. Az uj francia köztársasági alkotmány kihirdetik. Tiz évi elnökség Napoleon Bonaparte Lajos alatt monarchikus intézményekkel. A közjognak elvei az 1789. évbeliek.

1858. Merénylet III. Napoleon életére Párisban Pierri Orsini és Rudio által. (Lásd március 13-án.)

---

15. Január ius.

(XVIII. Calendas Februarii.)

69. Galba (Servius Sulpicius) római császár a katonák által a forumon meggyilkoltatik. Otho utódjául kikiáltatik. (Lásd január 16-án.)

438. Ifjabbik Theodosius keleti császár törvénykönyvét kihirdeti, mely a császárok törvényes rendeleteinek gyüjteménye. (V. ö. február 20-án.)

936. Raoul vagy Rudolf burgundi herceg, francia király meghal. (Mások sz. 14-én.)

1215. Az angol bárók Országtalan János királyt charta kiadására birják, melyben I. Henrik szabadalmai megerősittetnek. (Ez nem sokára visszavétetett.) (Vesd össze május 17. és junius 15-én.)

1341. Merész Károly burgundi herceg születik. (V. ö. január 5-én.)

1348. Janka nápolyi királyné és Tarenti Lajos férje Nagy Lajos

magyar király közeledésére a Provenceba menekülnek. (Lásd január 17-én.)

1362. A maurok meggyőzik a spanyolokat Guadixnál és elfogják a Calatrava lovagrend nagymesterét Diego Garcias de Padillát.

1513. I. Miksa császár a velenceiknek visszaadja az elfoglalt Veronát.

1525. Királyi parancs Sáros megyéhez, hogy a reformatióhoz szitó lelkészek (az elsők Magyarországon) elfogattassanak, és egyházi bíróság elé állittassanak.

1603. Országgyülés Gyulafehérvárott, melyen Erdély a császárnak hódol.

1606. Mátyás főherceg Bocskayval öt holnapi fegyverszünetet köt a status quo alapján.

1622. Molière János Pocquelin hires vígjátékiró születik Párisban. (Lásd február 17-én.)

1622. Károlyi Susanna, Bethlen Gábor első neje, mint magyar királyné nagy pompával Lőcsére bevonul. (Lásd január 26-án.)

1682. Tököly Imre egybekelése Munkácson Zrinyi Ilonával, I. Rákóczy Ferenc özvegyével.

1693. IV. Mohammed zultán meghal Konstantinápolyban.

1730. Dutens Louis, francia polyhistor, születik Toursban.

1736. Willamow Gottlieb, német költő, születik Mohrungenban.

1746. Parr Sámuel jeles angol iró, theolog és itész születik Middlesexban.

1752. Agnethler Mihály Gottlieb igen jeles érem-, régiség- és természettudós meghal Helmstadton. (Lásd julius 19-én.)

1761. Az angolok Pondicheryt Indiában, melyet Lalli Arthur Tibót francia tábornok védett, elfoglalják és kipusztitják.

1763. Talma Ferenc József, a legnagyobb tragikus szinészek egyike, születik.

1771. Kármán József magyar szépirodalmi iró születik Losoncon Nógrád megyében. (Toldy Ferenc Kármán munkái előtt a nemzeti könyvtárban csak annyit mond, hogy 1770 körül született.)

1776. II. József császár eltörli a kínvallatást Austriában. (Lásd január 1-én.)

1791. Grillparzer Ferenc hires lantos és drámai költő születése Bécsben. (Az ujabbkori ism. tára sz. 1790.)

1795. Bölöni Farkas Sándor magyar iró és utazó, a tudós társaság lev. tagja születik Bölönben, Háromszékben. (Meghal február 2-án 1842.)

1797. Csata Madonna della Coronna mellett az osztrákok és franciák közt. Az utóbbiak győznek Joubert és Baraguay d'Hilliers alatt. (Rivoli második napja.)

1804. Véres csata az oroszok és cserkeszek közt, a schabalei völgyszorosban Transkaukaziában, mely a legkeserűbb harc után az oroszok Gulakoff vezérőrnagy alatti megveretésével végződik.

1813. Bernolak Antal tót nyelvész meghal Érsekujvárott.

1814. Róma a nápolyiak által felszabadittatik, a franciák az angyalvárba vonulnak.

1815. Boross Mihály magyar beszély- és regényiró születik Ó-Szőnyön Komárom megyében.

1816. Schaumburg-Lippe octroyált alkotmányt nyer.

1817. Lázadás Valenciában nyomasztó adó végett. Elio tábornok számos polgárok lemészárlásával helyreállitja a békét.

1818. Bolivar tábornok Paëz, Manages és Cedeno tábornokkal egyesül a spanyolok elleni harcra.

1820. Vályi Nagy Ferenc magyar iró meghal Sáros-Patakon. (Lásd september 30-án.)

1822. Dom Pedro portugalli kormányzó kir. herceg, azon akaratját nyilvánitja, miszerint Brasiliában marad. (Lásd april 28., augustus 1-én.)

1822. Görögország alkotmánylevelét nyeri. (Lásd 13-án.)

1823. A görögök véres ütközete a törökökkel Vrahonynál. Csata alatt a törökök rohammal beveszik Vrahony helységét, felgyujtják és a lakosok legnagyobb számát lemészárolják.

1826. Murawieff-Apostol orosz zendülő megveretik és elfogatik Roth tábornok által Oustinovka mellett. (Lásd január 14-én.)

1826. A chiliai zendülők Freyre alatt a spanyolokat Chiloe szigetbelsejébe szoritják, hol ezek másnap Quintinilla alatt capitulálni kényszeritvék. (Lásd január 16-án.)

1827. Obrenovits Milos a Kragujevácba összehivott szerb főnökök által magát ismét örökös szerb fejedelmül választatja. Az illető oklevelet mintegy 800-an irták alá. (Lásd február 4-én és november 6-án.)

1834. Saldanha tábornok Leiria portugalli várost elfoglalja, és az ottani miguelista hadőrséget elfogja.
1842. Hopkinson József amerikai költő meghal Philadelphiában.
1848. Radeczky cs. tábornagy hires napiparancsa a hadsereghez.
1848. Ideiglenes kormány alakulása Palermoban. A királyi sereg a citadellát elfoglalja és a várost bombákkal ostromolja (Lásd január 23-án.)
1849. A bakonybéli apátság megrohanása és a bakonyi erdő kiüritése a császáriak által.
1854. Izzet pasa a belgrádi török várparancsnok a szerb kormányt felszóllitja, hogy az oroszokat az országból kiutasitsa.

---

16. Januárius.

(XVII. Calendas Februarii.)

69. Otho Rómában a senatus által császári méltósággal ruháztatik fel. (Lásd april 16-án.)
1387. Erzsébet, Nagy Lajos magyar király özvegye, Novigrádon a horvát lázadók által leánya Mária szeme láttára megfojtatik. Erre a dalmát tengervárosok elpártolása következik. (Lásd julius 25-én február 6-án.)
1506. Az Orbitello melletti tengerparton Olaszországban kis földmozgás után sok kéntartó források keletkeznek, melyek a termékeny és egészséges vidéket posványossá és egészségtelenné teszik.
1520. Luther a császártól Spanyolországban irás által védelmet kér a pápa ellen.
1520. II. Soliman, a leghiresebb török zultán, trónra lép.
1556. V. Károly császár lemond Spanyolország koronájáról II. Fülöp javára. A lemondási oklevél mai napon kelt, de csak február 6-án tétetett közhirré. (Lásd február 6. és 24-én.)
1589. Lázadás Párisban III. Henrik elüzött francia király szándokolt visszahivása miatt. Bussy le Clerc, a bastille kormányzója, fegyveresen megy a királyi palotába (liga párt) és onnan Harlay Achillt, a parlament elnökét 50 más főhivatalnokkal a bastilleba hurcolja. (Lásd augustus 1-én.)
1595. III. Murad zultán halála. Neki 102 gyermeke volt, ezek közt 19 fia megfojtatott, 17 leánya pestisben meghal.

1599. Spenser Ödön angol költő halála. (Régi stilus?)

1610. Harriot fölfedezi a napfoltokat. (Lásd december 8-án.)

1614. Szilassy és Nadányi, kik a törvényszék itélete szerint a kéjvadász Báthory Gábor fejedelem gyilkoltatásának részesei voltak, Medgyesen a ferenciek tornyában védelmezik magokat, de utóbb a népdüh áldozatjául esnek. (Lásd oktober 11-én 1613.)

1620. A császár és Bethlen Gábor kölcsönös békeajánlatokat tesznek az uti possidetis alapján. (Lásd 17-én.)

1638. IV. Murad török zultán Bagdad várost a persáktól elfoglalja és 30.000 persát lemészároltat.

1653. Brunn vagy Brunner János Konrad hires svajci orvos születik Diessenhofenban. (Lásd oktober 2-án.)

1662. Elsner Bertalan nagy vallástudós meghal. (Születik 1596. Erfurton.)

1681. Patru Olivier a francia jogászati szónoklás és csinos irásmód élesztője, meghal, szegény állapotban.

1707. Beyer August iró és bibliografus születik Freibergen. (Meghal 1741.)

1710. Chazelles Mátyás csillagász halála.

1730. Bode János Joachim Kristóf, angol és francia irók remek fordítója születik.

1743. Uhlich Gottfried történetiró születik St.-Pöltenban.

1753. Haliczky András magyar iró születik Báton Hont megyében.

1756. A westmünsteri szövetség kötése Angol- és Poroszország közt. (Megnyittatott január 11-én 1757.)

1776. Poppe J. H. Móric termékeny és jeles technologiai iró születik Göttingában.

1780. Schwarzer Antal a váci siketnéma intézet igazgatója, iró, születik Szegszárdon.

1783. II. József császár házassági nyilt rendelete, mely a házasságban a szentséget a polgári szerződéstől különbözteti, és az utóbbit nem köti szükségkép a szentséghez.

1791. Dembinsky Henrik gróf, lengyel tábornok születése Krakóban.

1792. III. Ferdinand toscanai nagyherceg, I. Ferenc császár testvére, a francia köztársaságot elismeri (első fejedelem, ki azt teszi) és azzal diplomatikus viszonyba lép.

1793. Porosz nyilatkozvány, mely által a hadsereg bevonulása Lengyelországba igazoltatik.

1794. Gibbon Eduard hires történetiró halála Londonban. (Lásd april 27-én.)

1794. A convent határozata a műemlékek biztositására.

1795. A franciák Utrecht hollandi várost elfoglalják. Ez alkalommal kiszabadul Disjonval (Quatremère) a párisi tudományos akademia tagja, ki Pichegru tábornagyot Hollandia elfoglalásában nevezetes módon segité; az által t. i. hogy tudtára adá, a pókok mily időjárást jövendöltek több napokra előre.

1797. Csata Favoritenál (mantuai külváros) a franciák és osztrákok közt. Bonaparte megveri Proverát Wurmser öldöklő kirohanása dacára Mantuából. Provera tábornok majdnem 6000 emberrel Serrurier tábornok előtt capitulál; Laudon és Davidovich visszavonul. (Lásd február 2-án.)

1807. Brieg a bajorok előtt capitulál. Roy küzd Cornerut ellen.

1809. Csata Villaboa mellett a franciák és spanyol-angol hadsereg közt, az utóbbiak kárára.

1809. A spanyol alávetési levél Napoleonnak Valladolidban küldöttséggel átadva.

1809. Kemény de eldöntetlen csata Corunna mellett a francia és spanyol-angol hadsereg közt. Soult dalmát herceg küzd Moore angol tábornok ellen, az utóbbi elesik.

1811. IV. Ferdinand siciliai király az angolok által trónlemondásra kényszerittetik fia javára, nem különben lord Bentinck elismerésére a siciliai seregek főparancsnoka minőségében.

1814. Czernitscheff orosz tábornok Aachent megszállja.

1814. Ancona a nápolyiak által Macdonald alatt bevétetik, a franciák a fellegvárba vonulnak.

1815. Lady Hamilton Emma, Sir Hamilton Vilmos neje, Nelson kedvese, elhirhedett életü asszony, hires szépség és plasticai müvésznő meghal szegény állapotban Calaisban. (Némelyek szerint 18-án.)

1826. A spanyol királyi sereg Quintanilla alatt Chiloe szigeten capitulál. Ez által Chiloe tartomány és szigetcsoportja Chili szabadálladalomba kebeleztetik. (Lásd január 6., december 9-én.)

1827. Az academie française feliratot határoz a legujabb sajtótörvény ellen. Michaud és Villemain. (Lásd december 12-én.)

1827. Harscher Lajos (Almendingeni) mélyeszü, szabadelmü német jogtudós meghal.

1828. Ersch János Sámuel, nagybecsü és terjedelmes encyclopädia alapitója meghal, még utolsó lehelletével az „encyclopädia“ szót kiejtvén. (Nem junius 16-án 1826, mint Brockhaus irja.) (Lásd junius 23-án.)

1829. Walpole angol commodore a Saldanha alatti portugallokat akadályozza a kiszállásban Terceira szigetre. (Lásd 6-án.)

1831. Clopicki tábornok a lengyel dictatori méltóságot leteszi. (Lásd november 29. és 30., december 4. és 5-én.)

1831. Göttingen város, mely hannoverai katonák által január 8-ka óta ostromoltatik, discretióra megadja magát.

1833. Mehmed Ali egiptusi alkirály, Murawieff orosz tábornok sürgetésére fiának Ibrahim pasának az ellenségeskedés megszüntetését parancsolja.

1848. Az uj sajtótörvénynek és a censura eltörlésének kihirdetése Münchenben.

1851. A legitimisták, orleanisták és republicánusok a francia nemzetgyülésben megegyeznek, hogy a ministerium nem birja az assemblée bizalmát. (19-én a francia ministerium lemond.)

1856. A bergamoi püspök hivatkozással a concordatumra pásztori körlevélben az előző sajtóvizsgálat megszüntetését ördögi münek nyilatkoztatja, és parancsolja, hogy senki könyvet ne nyomasson, mely előbb a püspök által jóvá nem hagyatott, és hogy egyetlen könyvárus se tartson, árulgasson vagy bár mi módon terjeszszen oly könyvet, mely a püspöki lajstrom-ban jóváhagyva nincs.

1856. Az orosz cár a nyugoti hatalmak által ajánlott béke alappontjait feltétlenül elfogadja.

1861. Királyi leirat, mely által Magyarországnak meghagyatik, hogy az október 20-án kiadott diplomától el ne térjen; hogy menekültek ne választassanak a megyei bizottmányokba, és mely szerint a cs. k. törvényszékek további intézkedésig meghagyassanak.

17. Januárius.

(XVI. Calendas Februarii.)

395. Nagy I. Theodosius császár, az utolsó, ki az egész római világot osztatlanul birta, Honorius és Arcadius atyja meghal Majlandon. A császár Rufinust, az oriensnek praefectusát, Arcadius fia kormányzó társává nevezte ki a keletrómai birodalomban. (V. ö. január 19. 379.)

1318. Erwin mester, a strassburgi hires templom legjelentékenyebb épitésze és kezdője meghal. (Lásd február 2., május 25-én.)

1345. A Smyrnában Morbassan, a joniai emir tábornoka által ostromlott keresztesek győzelmes kirohanást tesznek, de midőn a pápai követ a hitetlenek táboraiban misével hálát mondana, a mohamedanok meglepik a kereszténeket, annyira, hogy a patriarcha, Zeno Péter velencei, Zacharia Márton genuai admiral, Adolf a ciprusi király unokaöcsese, és Fleur de Beaujeu a rhodusi vitézek élén elesnek, és csak kevesen menekülnek. (Lásd oktober 18-án.)

1348. Nagy Lajos magyar király Aversa nápolyi városba megjő, kivánván, hogy minden királyi vérü herceg előtte megjelenjék, bemenetét Nápolyba dicsőitendő. (Lásd január 23., augustus 20-án.)

1467. Castriota György (Scanderbeg), a törökgyőző, epirusi fejedelem meghal. (Eber és Barleti sz. 1466. évben.)

1475. Bogdanovits István a moldovai vajda, Szolimán basát, midőn ez a megtagadott adó behajtása végett 120000 törökkel az országba törne, magyar és lengyel segedelemmel Rakovetznál a Berláth folyónál megveri.

1553. I. Ferdinand király Grátzból jóváhagyja a hét felső magyarországi megye önhatalmilag hozott határozatait a törökök elleni védelemről.

1567. Sampiero de Bastelica Corsicának szabadsághőse az Ornano család és Vittolo által agyonveretik.

1583. Antwerpen lakosai a franciák ellen felkelnek, őket a városból kiverik, és 2000-et közülök elejtenek. (Lásd september 19-én.)

1595. IV. Henrik francia király hadat izen II. Fülöp spanyol királynak.

1609. Flemming Pál szellemdús német költő születése.

1620. Fegyverszünet a császár és Bethlen Gábor közt september 29-ik napjáig, a tegnapi igéretek és fogadások alapján. (Lásd 16. és 19-én.)

1624. Erdődy Tamás meghal Krapinán.

1626. Gustav Adolf meggyőzi Sapiehát Wallhof mellett.

1641. Bannier svéd tábornok Bécs előtt megjelenik.

1667. Fegyvernyugvás Lengyelország és Oroszország közt 13 évre.

1672. De la Motte (Houdard) Antal, felületes francia költő születik Párisban.

1705. Ray John angol természettudós meghal. (Lásd november 29-én.)

1706. Franklin Benjamin születése Bostonban. Az éjszakamerikai függetlenség kivivásában a legfőbb tényezők egyike, nagy mint magán és mint közember, a villámháritó feltalálója és erkölcsbölcselmi iró. (D'Alembert, midőn Franklin a francia akademiába fölvétetet azt mondá róla: Eripuit coelo fulmen, sceptrumque tyrannis.) (Lásd april 17-én.)

1723. Revitzky Antal jesuita, bölcselmi, természettani és mathematikai iró születik egy zemplénmegyei faluban. (A „Gelehrtes Oesterreich" szerint született január 12-én.)

1732. II. Staniszló Ágoston, utolsó lengyel király az ország bekeblezéseig Orszországba, születik. (Lásd február 12. 1798, és november 25-én 1795.)

1742. Kovács Pál Rupert, magyar egyházjogi iró, közmondások kiadója születik Szécsényben Sopron megyében. (Meghal február 28-án 1803.)

1745. Cavanilles Antonio József hires spanyol füvész születik Valenciában. (Meghal 1804 május elején.)

1749. Alfieri Victor gróf hires olasz drámaköltő és iró születik Asti piemonti helységben. (Lásd oktober 8-án 1803.)

1757. A regensburgi országgyülés elhatározza a végrehajtási háborut II. Frigyes porosz király, mint a közbéke háboritója ellen, és háromszoros illeték kiállitását.

1764. Gyülés és öldöklés Mádéfalván. A csíki székelyek a császári katonai szolgálatot fölvenni nem akarván, Buccow cs. katonai parancsnok négy ágyúval rájuk ront; a falu lángban lobog, sok az ellenállók közül az Oltvizébe vész, sokan golyók által elesnek. Végre a székelyek az ezredi

eskü letételére kényszerittetnek. (Kováry László e napot adja, Gebhardi szerint 7-én.)

1772. Matilda Carolina dán királyné (VII. Keresztély neje) és párttársai Struensee, Brand, Sturz és többen fogságba tétetnek. (Lásd april 25-én és 28-án.)

1773. Heinroth János Kristóf Frigyes Ágoston, szellemdús psychologus születik Lipcsében.

1780. Rodney admiral meggyőzi a spanyol hajóhadat Langara alatt Cadixnál.

1791. Saint Martin (Jean Antoine) régiségbuvár, orientalista és a régi chronologiában hires nyomozó születik Párisban. (Lásd julius 20-án 1832.)

1793. A nemzeti convent XVI. Lajosnak tudtára adja halálos itéletét, fellebbezés a néphez el nem fogadtatik. (Lásd január 21-én.)

1799. I. Ferenc császár az ujonnan megszerzett nyugoti Galliciában a személyrabságot eltörli.

1805. Anquetil du Perron (Abrahám Hyacinth) hires orientalista meghal Párisban.

1807. A porta minden idegen zászlónak megtiltja a bejárást a fekete tengerbe. (Duckworth angol admirál február 19-én a dardanellák közt vitorlázott.)

1808. Az éjszakamerikaiak Napoleon inditására hadat izennek Angolországnak.

1811. Calleja spanyol királyi tábornok megveri Hidalgo mexikói felkelési vezért Quadalaxara közelében, 11 órai csatában.

1817. Hullin forradalmi tábornok királyi rendelet által Franciaországból kitiltatik. Ő azon óráslegény, ki 1789. évi julius 14-én első rohanta meg a bastillet.

1820. Wyttenbach Daniel hires hollandi nyelvész és régiségbuvár meghal Oegsgeest-ben.

1823. Werner Zakariás szépirodalmi iró halála Bécsben. (Születik november 18-án 1768.)

1824. Spohn Ágoston Vilmos régiségbuvár meghal Berlinben.

1825. Ferrand gróf államminister és iró meghal. (Esprit de l'histoire; Theorie des révolutions.)

1829. Jackson tábornok az egyesült éjszakamerikai álladalmak elnöke lesz. (Lásd március 4-én.)

1829. Reisig Károly Keresztély régi nyelvek tudósa és itész meghal Velencében.

1830. Waiblinger Frigyes, korán hervadt német költő meghal Rómában. (Lásd november 21-én.)

1833. König Frigyes, a gyorssajtó feltalálója uj elvek alapján, meghal.

1834. Aldini János hires természettanár meghal Majlandon.

1835. Katonai lázadás Madridon az 1812. évi alkotmány érdekében. A katonaság diadalszerüen körülvezettetett az utcákon, és a navarrai háboruba bocsáttatott. (Lásd augustus 15-én és 16-án.)

1848. A magyar országgyülés, eltörölvén a nemesek adómentességét, minden polgár egyaránti adóztatását határozza.

1849. Bem forradalmi vezér megveri Puchner cs. tábornokot Gálfalvánál és Medgyesre üzi vissza. (Nem 16-án, mint Majláth irja. Némelyek a mai csatát medgyesinek nevezik, hanem roszul, mert Medgyes jó távol esik Gálfalvától; különben Bem 18-án érkezett Medgyesre.)

1849. A kremsieri osztrák országgyülésen a nemesség eltörlése kimondatik.

1849. Görgei megveretése Selmecbányánál Götz és Jablonowsky cs. tábornokok által. Pusztelnik elfogatása.

1853. Jesi Samuel nagyhirü rézmetsző meghal Florenzben. (Születik 1786. Correggióban.) (Lorck történeti évkönyve sz. meghal január 19-én.)

1855. Egy Cobden által Leeds-ban összehivott békemeeting viharosan a háboru mellett (Oroszország ellen) nyilatkozik.

---

18. Januárius.

(XV. Calendas Februarii.)

1256. Brabanti Mária kivégeztetése.

1271. Szent Margit, IV. Béla magyar király leánya, apáca főnök meghal a budai szigeten. (Pray, Katona, és a legendairó. Nem február 15-én mint Radványi Imre irja Margit-Sziget történetében.)

1367. Szigoru I. Péter portugalli király az angyalszép Castro Agnes (Jnez de Castro) megyilkoltatásának boszulója, de népének jóltevője, meghal.

1369. Néplázadás Siénában a nemesség közremunkálásával IV. Károly császár ellen. Malatesta a „magyar"-nak nevezetve 3000 lovassal a lázadók ellen indul, de hét órai harc után a bátor nép a győzelmet megnyerte, és a császár, mielőtt Malatesta segedelemmel visszajöhetett volna, a néppel egyezkedésre lépett.

1372. I. Nagy Péter ciprusi király két megbántott ur által megöletik.

1469. II. Pál pápa Bécset az első városok rangjára emeli, és egyházmegyéjét önállóvá teszi.

1486. III. Richard zsarnok király csatavesztése és halála után a York- és Lancaster-ház egyesülnek VII. Henrik király (Lancaster-ház) egybekelése által Erzsébettel, IV. Eduárd (York-ház) leányával. Igy a fehér és vörös rózsának 1452 óta tartó háboruja befejeztetik. (Lásd március 6-án, augustus 22-én.)

1543. Uj-Guinea, Australia legnagyobb szigete, spanyol tengerészek által felfedeztetik.

1546. Pizarro Gonzalo, Ferenc testvére, megveri és elejti a spanyol alkirályt Peruban, és diadallal bevonul Quitoba.

1547. Bembo Péter bibornok jeles tudós és theolog születik Velencében.

1562. A trienti egyházi gyülekezet, mely Móric szász választó fejedelem betörése miatt feloszlott, két évi szünet után ma ismét ülést tart.

1568. II. Fülöp spanyol király Don Carlos fiát, kitől életét, nejét és uralmát féltette, midőn Németalföldre szökni akart fogságra téteti. (Lásd julius 25-én, october 3-án.)

1595. III. Mohamed zultán trónra lép, 19 testvéreit megfojtatja, és hét viselős rabnőt a tengerbe dobat.

1620. A pozsonyi nádori gyülekezet cikkei létesülnek. A fegyverszünet dacára Bethlen azok megerősitésére megkéretik. (Lásd 17-én.)

1641. Louvois (le Tellier) Ferenc Mihály marquis, államtitkár és hadügyminister születik Párisban. (Meghal julius 16-án 1691.)

1644. Abaujvár, Borsod és Zemplén megye rendei a Kassa előtti mezőn gyülekezve Rákóczy Györgyöt Magyarország fejedelmének kikiáltják.

1650. A nagy Condé herceg, ugy Conti és Longueville hercegek

is Mazarin bibornok parancsára elfogatnak, és Vincennesbe vitetnek. (Lásd január 6-án.)

1689. Montesquieu Károly báró hires állambölcselmi iró születése Bordeaux mellett.

1701. I. Frigyes (azelőtt III. Frigyes választó-fejedelem) Königsbergen önmagát porosz királynak koronázza, és országát első rangu királysággá emeli.

1713. Corelli Arcangelo hires hegedüs és zeneszerző halála Rómában. (Nem Bolognában.) (Születik 1653. Fusignano városkában Imola mellett.)

1720. Flamsteed János hires csillagász halála Londonban. (Morery és a bécsi történeti naptár igy; az utóbbi azonban szokott felületességével egy másik kötetben halálát october 31-re teszi.) Született Morery sz. 1644 körül Derbyban, L'Advocat sz. 1646 Derhamban. (Lásd december 31-én.)

1743. Saint Martin Lajos Claudius marquis, „az ismeretlen bölcsnek" neveztetve, theurgiai mysticus iró Böhme Jakab, Swedenborg és Pasqualis Martinez szellemrokonságából, születik Amboiseban.

1782. Webster Dániel hires államférfi, az éjszakamerikai egyesült államok státustitkára, születik Salisburyban, Ujhampshireban.

1795. Podhraczky József, magyar történetbuvár, a tudóstársaság tagja születik Udvardon, Komárom megyében.

1798. A franciák Velencét elhagyják, az osztrákok birtokukba veszik.

1803. Marechal Silvain nagy merészségü és bátorságu tudós meghal. (Született augustus 15-én 1750.)

1803. Leyris de la Tude (Clairon) hires francia szinésznő meghal.

1814. IV. Frigyes dán király Norvégia lakosait a neki tett eskü alól feloldozza, és az országot Svédországnak átengedi. Kármentésül svéd Pommeraniát kapja.

1815. Boufflers Sztaniszló francia költő halála.

1816. Schwarzburgrudolstadti octroyált alkotmány. (Lásd april 8-án 1821.)

1818. Almásy Pál, nemes hazafi, ellenzéki követ, 1849-ben a debreceni képviselőház elnöke született Pesten.

1821. Goutray Lajos, nantesi születésü francia, a Vezuv égő torkolatába rohan.

1822. Erhárd János Kristóf rajzoló pisztolylövéssel életének véget vet Rómában.

1826. A brittek Combermere lord vezérlete alatt rohammal beveszik Bhurtpore várat, melyet december 23-án 1825 óta ostromlák.

1826. A porosz kormány a rajnai tartományokban a franciák által eltörlött nemesi címeket visszaállitja.

1827. Csata a brasiliai csapatok és buenos-ayresi hajók közt Martin-Garcia szigetnél az Uruguay folyón. (Lásd január 3., april 21., junius 11., october 25., december 10-én.)

1831. Népfelkelés Krakóban. Wodziki elnök igazgatása megváltoztattatik.

1832. Kreszneries Ferenc magyar nyelvbuvár és akademiai tag meghal. (Lásd február 25-én.)

1833. Herold Lajos zeneszerző meghal. (Zampa.)

1834. Zendülés Navarrában Don Carlos infant javára.

1836. Olozaga Madrid polgári kormányzója királyi parancsnál fogva a madridi legjelesebb zárdákat bezáratja. A szerzetesek családjaiknak visszaadattak, a zárdai vagyon pedig az állam birtokához csatoltatik.

1848. Az első világi rendü minister Rómában kinevezve Gabrielli herceg személyében. (Lásd 22-én.)

1848. Palermo bombáztatása. A nápolyi király nagy engedményei.

1848. Tomaseo és Manin Velencében elfogva.

1849. Czuczor Gergely magyar költő az osztrákok által elfogatik.

1849. Klapka ferradalmi tábornok meggyőzi a császáriakat Schlick cs. tábornok alatt Hidas-Némethinél.

1849. Az osztrák hadsereg Olaszországban feliratot intéz a császárhoz, melyben sértett hangon az országgyülés kivánatát, miszerint oda követeket küldjön, elutasitja, és az országgyülést bizalomvesztettnek nyilatkoztatja a hadseregben.

1852. Az oroszok Bariatinsky herceg altábornok alatt a nagy Tschetnába (Kaukaziába) nyomulnak. (Lásd január 30-án.)

1854. Samyl a cserkesz zultán kemény összeütközése az oroszokkal.

1854. Sükei Károly magyar lantos költő, müforditó és nagyreményü tudós meghal 29 éves korában Losoncon. (Született 1824. Bukarestben.)

1855. A softák egy uj összeesküvése fölfedeztetik Konstantinápolyban.

19. Januárius.

(XIV. Calendas Februarii.)

258. (Kr. sz. e.) A. Atilius Colatinus consul a puniakról Siciliában diadalt ül.

379. I. Nagy Theodosius, egy igazhitü spanyol, Gratian és II. Valentinianus császártársa lesz.

638. Dagobert francia király meghal Spinetumban a Seine mellett. (Eber Pál sz. január 29-én 645.)

1107. Hölgyek estéje Brüsselben. Godofréd brabanti gróf 1100. évben nagyszámu lakossággal Jerusalembe elindult. A visszamaradt hölgyek hét esztendeig férjeik hirét nem hallák, és már holtaknak gondolák, midőn azok ma véletlenül visszaérkeznek, és ez által alkalmat adnak, hogy azóta jövetelük emléke a brüsseli hölgyek által ünnepeltetik.

1419. Rouen város VI. Henrik angol király által hat hónapi ostrom után, és Gui Bouteiller városi kormányzó árulása segedelmével elfoglaltatik.

1520. A dánok II. Keresztély király alatt, titkos szövetségben Trolle Gusztáv upsalai érsekkel, megverik a svédeket Bogesundnál; Stenon Sture, Svédhon administratora, halálos sebet kap.

1527. I. Ferdinand császár és király Magyarország szabadalmainak fentartását igéri.

1536. Az anabaptisták Münsterben ostromoltatnak. Bátor védelmük alatt Rottmann és Tylbek vezéreik elesnek. A münsteri püspök serege a várost elfoglalja, Becold János és Knipperdolling, az ostromlottak főnökei elfogatnak. (Lásd január 22-én.)

1547. Surrey Henrik Howard gróf, herceg Norfolk fia, VIII. Henrik parancsára felségsértés ürügye alatt, valóban pedig mert titkos katholikus volt, kivégeztetik. Surrey hires költő, tábornok és az egész nemzet kedvence vala.

1565. Laynez Jakab a jesuiták második generalisa, és a jesuitarend végcéljának tulajdonképeni alapitója meghal Rómában.

1620. Védelmi és támadási frigy Bethlen Gábor és a felkelt

cseh-morva-osztrák rendek közt Pozsonyban. Ebben fogadtatik hogy egyik rész a másik nélkül se háborut ne kezdjen, se békét ne kössön, hogy a törökkel barátságos viszony fentartandó; hogy egyik fél sem türendi országában a jesuitákat, mindnyájan egyenlő pénzt verjenek, és a kereskedést közös alapra fektessék. (E szövetséget Pray-Miller, Gabr. Bethlen principatus, és Fessler hibásan január 15-ére, Bél Mátyás még hibásabban (Notitia Hung. Tom. I. pag. 237) március 11-ére teszi. Engel azt mondja, hogy csak a frigy pontjai szerkesztettek ma, Bethlen azonban a cseh subsidiumok kimaradásáért máskorra halasztotta volna azok megerősitését. Ennyit Zavodszky diariumából is ki lehet venni, melyre Katona in histor. critica Tom. 30 hivatkozik, hogy megmutassa, hogy a szövetség január 19-én létesült. Zavodszky diariuma azonban, melyet Bél Mátyás az Apparatusban közöl, az egész cseh-magyarszövetségről hallgat.)

1628. A mecklemburgi hercegek II. Ferdinand császár által országos átok alá helyeztetnek.

1628. Rohan herceg hugenotta fővezér Montpelliertől visszaveretik a király által.

1639. Placette János vallásbölcsész és erkölcsiiró születik Pontacban.

1643. Bassompierre Ferenc francia tábornagy Richelieu halála által a bastilleból kiszabadul. (Lásd február 25-én 1631.)

1659. Hackspan Theodorik vagy Detre, jeles lutherán vallástudós meghal.

1667. Allacci (Allatius) Leo, kitünő történész, régiségbuvár és költő, meghal Rómában. (Születik 1584. Chio szigeten.)

1729. Congreve Williám jeles angol költő halála Londonban.

1736. Watt James a gőzgépek hires javitója és ez által Angolország meggazdagitója születik Greenock skót helységben. (Lásd augustus 25-én.)

1737. Saint Pierre Bernardin jeles francia iró születik Hâvreban. Az ő hires regénye: Pál és Virginia. (Lásd január 21-én 1814.)

1747. Bode János Elert hires csillagász születése Hamburgon. (Meghal november 23-án.)

1756. Lee Henrik, jeles tábornok az éjszakamerikai szabadságharcban, születik.

1756. Dondi dall' Orologio Francesco Scipione paduai püspök, jeles történet- és régiségbuvár születik Páduában. (Meghal ugyanott october 6-án 1819.)

1760. Wurm János Frigyes jeles csillagász születik Nürtingenben.

1779. Garrick Dávid, az angol Roscius, meghal, 4 millió font sterlinget hagyván maga után. Garrick kitünő volt mint tréfás és tragikus színész és mint drámairó. (Mások sz. január 20-án vagy november 11-én halt meg.) (Lásd február 20-án 1716.)

1790. Atterbom Dániel Amadé svéd költő, nyelvész és széptani iró születik Asbo-n.

1793. A nemzeti convent éjfélkor azt határozza, hogy XVI. Lajos király 24 óra alatt kivégeztessék. (Lásd 21-én.)

1795. Pichegru Amsterdamba vonul, és igy rövid idő alatt Hollandia meghóditását befejezi. (Lásd május 16., december 12-én.)

1798. A rastadti békekongressus megnyitása Francia- és Németország közt.

1804. Kray Pál báró osztrák táborszernagy halála. (Lásd február 5-én.)

1808. A portugalli kormány székét Brasiliába áthelyezi. (A királyi család Brasiliában kiszáll.)

1809. Soult tábornagy dalmát herceg a d'Alcedo által védett Corunna spanyol várost capitulatióra kényszeriti. (Lásd január 16., junius 4., augustus 1-jén.)

1812. Wellington rohammal beveszi Ciudad Rodrigo spanyol várt.

1814. Felkelés Velencében a franciák ellen, mely azonban támogatás nélkül maradván, elnyomatott; 48 személy kivégeztetett, és még több börtönnel lakolt.

1817. Montevideo város La Plata folyónál, Artigas által elhagyatván, megadja magát Lecor brasiliai tábornoknak. (Lásd május 13-án.)

1818. Ujfalvi Krisztina magyar költőné meghal Csáváson. (Születik 1761. Küküllő megyében.)

1820. A braunschweigi országrendek jóváhagyják az előterjesztett alkotmányt.

1820. Forradalom Aleppoban és heves harcok. Churschid pasa már január 5-ike óta elzárja a várost. (Lásd január 23-án.)

1821. Angolország tiltakozása a három hatalmasság fegyveres beavatkozásának elve ellen. (Lásd február 5., 13., 17-én.)

1826. Callao révének vára megadja magát a felkelőknek és igy az utolsó pont Délamerikában a spanyoloktól győztesen elfoglaltatott. (Rodil, ki az erősséget 13 hónapig védte, ma irja alá a capitulatiót.)

1834. Dembinski tábornok az egiptusi alkirály szolgálatából kilép, miután a lengyeleknek megtiltá az országba jöhetést.

1836. A britt parlament egy titkos határozata által Déliaustralia britt tartományává szerveztetik, egyuttal rendszabályok tétetnek a britt telepedések elősegitésére.

1840. Egy hatodik világrész fölfedeztetik Adelie névvel Dumont d'Urville francia admirál által.

1848. A magyar országgyülés a nyelvbeli ügyeket intézi el.

1849. A frankfurti nemzetgyülés határozata, hogy a birodalmi kormány méltósága német uralkodó fejedelemre ruháztassék.

1849. Theodorovics csatát nyer Versecznél a magyarok ellen. Az elvonulásra és a felső tiszai sereggel csatlakozásra parancsot nyert városi őrség e szándékával elkésvén, a császáriakon magát keresztül vágni kénytelen, a mi 500 embernyi áldozattal sikerül. A császári-szerb sereg Versecet megszállja. Vérengzés.

1851. Az osztrák hadsereg Legedits altábornagy alatt, Schleswig-Holstein békitésére rendelve, Lauenburg határát átlépi.

1852. Lassu István, magyar akademiai tag, történet- és földirati iró meghal. (Lásd april 12-én.)

1853. Grahowo montenegroi város a törökök által bevétetik.

1853. Magyarország politikai igazgatása és törvénykezése uj szervezést nyer.

1854. A svajci nagytanács szövetséges egyetem és politechnikai intézet felállitását határozza.

1857. Limmer Ferenc zeneszerző meghal Temesváron.

1858. Lendvay Márton, jeles magyar szinész, halála. (Születik Nagybányán 1807. junius 11-én.)

1865. Proudhon Péter József, hires francia socialista és publicista, meghal Párisban. (Szül. 1809. január 15-én Besançonban.) Születését Dr. Ghillany hibásan teszi julius 15-ére (halálát az „Unsere Zeit" január 18-ára.)

1867. III. Napoleon megszünteti a felirati vitákat a törvényhozó testületnél, a sajtóvétségeket a fegyelmi rendőrség birósága alá veti, és a gyülekezeti jogot megszoritja.

20. Január ius.

(XIII. Calendas Februarii.)

254. (Kr. sz. e.) Serv. Fulvius Paetinus Nobilior proconsul tengeri diadalt ül a cossurensiak- és poenusokról. (Lásd 21-én.)

52. (Kr. sz. e.) Publius Clodius néptribun, senator, aedilis, és erőszak által Rómának ura, Bovillae mellett, Bona Dea kápolnája közelében az appiai uton T. Annius Milo szolgái által mint a közjó ellensége megöletik. (Lásd 21-én.)

842. Theophilus byzanti császár, ki a papokkal a képek elleni harcban személyesen vitázott, és az ellenkezőknek egész verseket bélyegzett arcukra, meghal.

1065. Salamon magyar király Dezső győri püspök közbejárására békét köt I. Béla fiaival, Gejza, László és Lambert herceggel Győrött. Ez által Gejza Magyarország egy harmadát hercegi címmel kormányozandja. Salamon királynak elismertetik. (Engel és Hormayr-Mednyánszky tört. zsebkönyve e békét 1064. évre teszik. Szalay László, Magyarország történetének I. köt. 154. lapján Gejzát hibásan nevezi Endre fiának, míg a munka többi helyein Béla fiaként, meg László és Lambert testvéreként lépteti fel, miként ezt Horváth Mihály és mások is teszik.)

1265. Az angol parlament behozatala Montfort Simon, leicesteri gróf által (III. Henrik alatt.) Legrégibb nyoma a parlamentek egybehivásának.

1407. Zsigmond magyar király a jobbágyok szabad költözési jogát mondja ki. (M. Sion I. 716. lap.)

1500. Pinzon Yanez Vince Brasiliát fölfedezi. [Lásd február 21., 1498 és január 26-án 1500; és vesd össze april 22-ét Cabral iránt.] (Pinzon fölfedezése nyomot nem hagyott maga után.)

1578. Piale török vezér, tolnai magyar sarus fia, Chios hóditója meghal. (Hammer József Pialet majd 20-án majd 21-én mondja megholtnak.) (Lásd april 14-én.)

1582. Frascata Gábor orvos, nyelvész, költő és csillagjós meghal Paviában.

1612. II. Rudolf római császár halála Prágában.

1613. Béke Siörödön Dánia (IV. Keresztély) és Svédország

(Gusztáv Adolf) közt. Az éjszaki Lapphon Waranger és Wardöehuus-ig Daniának átengedtetik.

1640. Benoit Illyés, francia történész, születése Párisban. (Meghal november 15-én 1728.)

1658. Cromwell Olivier alsó- és felsőházból álló parlamentet megnyit. (Lásd december 16-án, február 4-én.)

1663. Regensburgon a török veszély miatt állandó országgyülés megnyittatik.

1666. Osztrák Anna (Anne d'Autriche) francia királyné, XIII. Lajos neje, XIV. Lajos anyja meghal 64 éves korában.

1679. Jósa István, elhiresült kurucvezér Tököly alatt, kassai börtönéből megszökik.

1709. Pater de la Chaise Ferenc jesuita, XIV. Lajos gyóntatója, a nantesi edictum visszahuzásának egyik kieszközlője meghal Párisban. (Született augustus 25-én 1625.)

1745. VII. Károly római császár halála Münchenben 48 éves korában.

1760. Eder József Károly jeles történetbuvár születik Brassóban. (Lásd február 11-én.)

1768. Weber György Mihály jogtudós születik Bambergen.

1771. XV. Lajos francia király éjjel a parlament tagjait muskétások által felkölteti, kivánván tőlük, hogy nyilatkozzanak, vajjon a kivetett adót be akarják-e jegyezni hivatalos könyveikbe, vagy nem? Az első ijedelemben „igen" lön a felelet. (Lásd 21-én.)

1781. Hormayr József báró hires történész születése Inspruckban.

1783. Béke Versaillesban Angolország és Éjszakamerika közt, melyben az utóbbinak függetlensége és szabadsága elismertetik. Franklin mint békekövet. (Lásd november 30-án 1782. Vesd össze február 6-át 1778.)

1790. Howard John a nemes emberbarát, ki egész életét az emberi nyomoruság kisebbitésére fordità, meghal Chersonban Krimiában ragályos betegség által.

1793. Lepelletier Mihály, a convent tagja, ki a király halálára szavazott, Pâris nevü kir. testőr által megszuratik, midőn a kávéházból kilépne. E gyilkosság annyira felizgatta a kedélyeket, hogy minden remény XVI. Lajos megmentésére meghiusult. (Lásd január 21-én.)

1794. Alexander a S. Joanne de Cruce, mezitlábu karmelita szerzetes, kitünő vallástudós, Fleury Claude egyháztörténe-

ténck folytatója, meghal. (Születik Karánsebesen Magyarországon 1720.) (Igy Katona. Tulajdonképeni neve: Mangin József János, császári ezredes fia. Ersch és Gruber encyclopädiájában születés helyéül nem a Krassó megye déli részeihez eső katonai igazgatás alatt fekvő Karánsebes, hanem a Nógrád megyei Karancskeszi, emlittetik.)

1798. Forradalom Baselban. A baseli nagytanács kiadja a szabadság és jogegyenlőség alapján szerkesztett magna chartát.

1807. Willis Nathaniel amerikai regény- és drámairó születik Portlandon Maineban.

1808. Vajda Péter magyar költeményes, természettudományi és nyelvészeti iró születése Vanyolán Veszprém megyében. (Lásd február 10-én.)

1809. Lannes tábornagy a francia sereg fővezérének Spanyolországban kineveztetik, egyszersmind Palafoxot Saragossa átadására felszólitja.

1810. A franciák csatája és győzelme a Sierra Morenában, Peraperos hegyszorosnál. József király, Soult és Victor harcolnak Arizaga ellen. A franciák Jean és Cordova várost beveszik, másnap Andalusiába betörnek.

1813. Wieland Kristóf Márton hires költői és bölcsészi iró meghal Weimarban. (Lásd september 5-én 1733.)

1814. Toulon szerződéssel megadja magát az osztrákoknak Bubna tábornok alatt.

1817. A személyrabság eltörlése Lieflandon, Revalon kihirdetik.

1823. Laserna spanyol vezér Peruban a köztársaság seregét megveri Moquegnánál. (Lásd 21-én.)

1826. Falka magyar arcképvésnök és irásmetsző meghal Budán. (Csaplovics.)

1826. Az angolok Campbell alatt megverik a birmanokat és Munnun (Malloun) várost elfoglalják. Uj hadjárat kezdete. (Lásd február 24., március 5., december 1-sö.)

1830. Columbia köztársaság congressusa megnyittatik. Bolivar leteszi elnöki méltóságát.

1831. Soltyk Roman a lengyel országgyülésen azt inditványozza, hogy az oroszoknak tett eskü érvénytelennek nyilatkoztassék.

1833. Marra Gertrud hires énekesnő meghal.

1835. Horváth József Elek, drámai, mivelődési és helyirati iró, a magyar academia levelező tagja, meghal. (Születik 1784 körül.)

1839. Chili, egyesülve Gamarra perui tábornokkal, Santa Cruz boliviai elnököt tökéletesen megveri Yungay-nál.

1841. Elliot köriratilag kihirdeti, hogy Ke-schen olyan szerződésre késznek nyilatkozott, mely szerint Hongkong Angolországnak átengedtessék, 6 millió dollár fizettessék, és a kereskedés tiz nap mulva ismét megnyittassék, a kereskedés pedig a két nemzet közt közvetlenül és egyenlő módon történhessék. (Lásd január 26., február 11., 23. és 24-én.)

1848. VIII. Keresztély dán király halála. Népmozgalom Kopenhágában.

1849. Austria nyilatkozata, hogy magát Németországból soha ki nem szorittatja. (Lásd junius 10-én és augustus 23-án.)

1851. A radikalok egy zendülése Interlaken berni városban a kormányzóság seregével elfojtatik.

1854. Osten-Sacken gróf orosz altábornagy, Moldva alkormányzója minőségében Jassyba érkezik.

1855. A badeni nagyherceg a socialistikus iránynyal biró egyleteket megtiltja.

1855. Waldau Miksa (Hauenschildi Spiller György) jeles német költő meghal Tscheid nevü család jószágán Ratibor mellett porosz Szileziában. (Buddeus sz. az európai kronikában január 21-én.)

1865. A nemesség gyülése Moszkovában 270 szavazattal 36 ellenében feliratban a császárt egy képviseleti alkotmány megadására kérni határozza. — A leiratban a nemesség merénylete szigoruan korholtatik.

1867. Csányi Dániel, mathematikai iró, buzgó hazafi az anyagi téren, meghal. (Szül. 1820. év január 20-án Nagy-Bányán.)

---

21. Januárius.

(XII. Calendas Februarii.)

254. (Kr. sz. e.) M. Aemilius Paulus proconsul tengeri diadalt tart a cossurensiak- és poenusokról. (Lásd 20-án.)

52. (Kr. sz. e.) Mozgalmak Rómában P. Clodius megöletése végett, rokona Sextus Clodius által támasztva. A pórnép a Curia Hostilia hivatalos irományait felhalmozza, fel-

gyujtja és Clodius testét rá teszi. A tűz elharapódzik. Milo háza a gyujtogatók által megtámadtatik.

42. Mária, Jézus anyja, meghal. (Az äthiop. naptár szerint.)

912. IV. Lajos császár, Arnulf fia, Regensburgon búbánatban meghal, mert a magyarokkal szerencsétlenül hadakozott, és a békét mindig aranynyal megvásárolni volt kénytelen. Ő az utolsó császár Nagy Károly ivadékából.

917. Erchanger, Svábország helytartója (Kammerbote), Arnulf király elleni zendülése miatt Adinga faluban lefejeztetik.

918. A magyarok Basel városát elfoglalják és egészen felduljják. (Chronicon Würzburgense Praynál.)

1337. V. Bölcs Károly francia király születése Vincennesben. (Lásd september 16-án.)

1511. II. Gyula pápa Mirandolát, melyet Francisca, gróf Pico özvegye, védett, és ő sisakos fővel és páncélos mellel ostromolt, elfoglalja. A 70 éves pápa rohamhágcsóra lépvén, lőrésen át kivont karddal győzőként a városba nyomul.

1535. I. Ferenc francia király ünnepélyes bucsujárást tartat a protestantismus keletkezése miatt eredt isteni harag elháritására; egyszersmind hat protestánst elevenen megégettet.

1582. Alba Ferdinand Alvarez de Toledo herceg, spanyol államminister és főhadvezér meghal. Ezen zsarnok dicsekedék, hogy Németalföldön 18.000 embert végeztetett ki. Ő amott 68 évig dühöngő háborut gerjesztett, mely Spanyolországnak 800 millió tallérba, legszebb seregeibe, és azonfelül ama gyönyörű németalföldi tartományokba került. (Lásd január 12-én.)

1588. Chifflet János Jakab igen jeles történet- és régiségbuvár születik Besançonban.

1595. III. Mihály oláh vajda győzelme Stenestnél Karai, a perekopi tatárok chanja, fölött.

1605. Az Ál-Dimitri csatavesztése Sewsk mellett.

1609. Scaliger József Justus, nagy tudós a nyelvészetben, régi irodalomban és chronologiában, meghal Leydenben. (Lásd augustus 4-én 1450.)

1616. Idősb Pontoppidan Erik dán iró születik. (Meghalt julius 12-én 1678.)

1638. Werth János bajor tábornok Bernát weimari herceg által megveretik Rheinfeldennél.

1646. A kegyenc silihdar, Jusuf Kapudanpasa, Canea elfoglalója, Ibrahim zultán által kivégeztetik. (Lásd augustus 17., január 11., május 1-ső.)
1662. Poli Martino olasz vegytudós születik Luccában.
1664. A törökök Presznitzet Hohenlohe grófnak átadják.
1720. Lancisi János Mária bonc- és vegytudós meghal. (Lásd october 26-án.)
1732. Béke Rätscha-n (Räischon) Anna orosz cárné és a persa sophi vagy király Thamasp Kuli Chan (másként Schah Nadir) közt, melynél fogva az első Schirwan tartományt és a szabad vámmentes kereskedési jogot Persiába nyeri.
1771. A francia parlament visszavonja a XV. Lajos által kierőszakolt beleegyezést az adó kivetésére. A következett éjjel ismét felköltetvén a tagok, nekik az államtanács által kimondott letevésük hirül adatik. (Lásd 20-án.)
1773. Piron Alexis vigjátékköltő meghal.
1775. Pugatschew Jemeljaw lázadó, ki magát III. Péter orosz cárnak kiadta, nehány társsal kivégeztetik Moszkóban. (Lásd julius 12., augustus 15-én.)
1793. XVI. Lajos francia király lefejeztetése Párisban. (Lásd 17-én.)
1795. Általános vallásszabadság Franciaországban.
1800. Provence gróf (XVIII. Lajos) Mietauban tartott eddigi menhelyének elhagyására kényszerittetik, Angoulème hercegnő (Marie Antoinette leányának) társaságában. (Gervinus.)
1803. A Jóremény foka az angolok által elhagyatik a hollandusok részére.
1806. Ellis Henrik angol felfedezési utazó meghal 85 éves korában.
1808. Gensler Jakab festész születik Hamburgban. (Lásd 26-án.)
1808. Hameln és Steinburg várak Hannoverában a franciák által leromboltatnak.
1808. Senatusconsult Párisban, hogy Kehl, Kassel, Wesel és Vliessingen városok a francia területbe kebeleztessenek.
1808. Svédország megtagadja együttműködését Oroszországgal Anglia ellen.
1811. Benedix Roderich német színműiró születése Lipcsében.
1813. Prechtler Otto német drámaköltő születik Grieskirchenben Felső-Austriában.
1814. Saint Pierre Bernardin, szellem- és kedélydús francia iró,

meghal Páris mellett. Regényei Pál és Virginia 300 kiadást és utánnyomatot megélt. (Lásd 19-én.)

1815. Claudius Mátyás német népköltő meghal Hamburgon. (Lásd augustus 15-én.)

1815. XVI. Lajos király és nejének hamvai kiásatnak és ünnepélyesen St. Denisba beigtatnak.

1817. VII. Ferdinand spanyol király a kínzó eszközök megégetését parancsolja Madridon. (Ezért azonban a kínzás meg nem szünt.)

1820. Palisot de Beauvais Ambróz Mária Ferenc József báró, természetbuvár, meghal Párisban. (Születik julius 27-én 1752.)

1823. Csata Tucna mellett (az aricai öbölnél Moqueghiánál) Peruban határozatlan kimenettel. A hazafi sereg Alvarado alatt nagy dicsőséggel harcol Valdez spanyol tábornok ellen. (Lásd 20-án.)

1823. A cortesek forradalmi kormánya a pápai nuntiusnak Madridban az utleveleket kiadja.

1824. Az ashantisok Sirera Leonában, Afrikában, Acra mellett meggyőzik az angolokat M' Charty helytartó, tábornok alatt, és közülök 5000-et késsel felkoncolnak. (Lásd julius 11-én.)

1831. Radziwill Mihály herceg Chlopicki lelépése után a lengyel sereg fővezére lesz.

1843. A malayok a philippini szigeteken felzendülnek a spanyol kormány ellen.

1848. A polgárőrség Livornoban és Pisaban fölfegyverkezik.

1849. Görgei magyar forradalmi tábornok csatavesztése Windschacht-nál. Selmecbánya elfoglalása Csorich báró osztrák tábornok által. Görgei éjfélkor a Sturec hegyen át (melyen Rákóczy is átvonult) vezeti seregét biztosságba.

1849. Puchner cs. tábornok Bemet meggyőzi Nagyszebennél. Mikes Kelemen forrad. ezredes, és Térey, Bem segéde, elesik, Bem Nagy-Csürre visszavonul.

1849. Multan, Ázsia egyik legerősebb vára, Whisch angol tábornoknak megadja magát, miután a lázadók két hónapig hősiesen védték volna.

1851. Lortzing Albert ismert porosz zeneszerző meghal. (Auer sz. 20-án.) (Operái: Cár és ács; a fegyverkovács; Undine; Casanova.)

1854. Az éjszakamerikai egyesült államok elnökének szózatja a californiai-mexicói kalózexpeditiók ellen.

1855. Benkert Mária Imre, magyar festész, halála Bécsben. (Lásd március 1-ső.)

---

22. Január i us.

(XI. Calendas Februarii.)

661. Három fanatikus, jelentékeny párthoz tartozó, a moslimek három főnökének: Ali, Moavijah és Amru megölésére szövetkezik, hogy a polgárháboru megszünjék. Azonban csak Ali esett el. (Lásd január 23., april 6., november 4-én.)

1416. Zsigmond magyar király Lyonba utazik.

1504. Temesvári Pelbárt, vagy Pelbart Oszwald, temesvári születésü minorita, korának leghiresebb vallástudósainak egyike meghal Budán.

1528. Budai országgyülés megnyitása azon kijelentéssel, hogy minden megyéből csak 2—3 követ jelenjen meg.

1536. Leydeni (családneve szerint Becold) János, az ugynevezett Sion királya, — Knipperdolling Bernát, a jószágközösség és polygamia hirdetője, ki maga 17 feleséget vett el, közte Mathison özvegyét, és ki sajátkezüleg 25 lázadót, közte 5 asszonyt lefejezett, — és Krechting Bernát, az ujrakeresztelték vezére, Münsterben kivégeztetnek. (Eber és némely mások sz. 23-án.) (Lásd január 19-én.)

1552. Sommerset Eduárd herceg, Angolország protectora, Seymour Janka és Seymour Tamás testvére, Warwick gróf ármányainak következtében hütlenségért lefejeztetik. (Morery sz. 24-én.) (Lásd március 10-én.)

1558. János Vazul zsarnok (IV. Iván Basilovits első orosz cár) moszka sereggel Lieflandba tör. (A L'art de verifier les dates sz. 1559. év.)

1561. Verulami Baco Francis hires angol államférfi, lordkancellár, peer, tudós születése Londonban. (Lásd april 9-én.)

1592. Gassendi Péter tudós meghal.

1621. Czobor Erzsébet, gróf Thurzó György nádor özvegye, Árva megye által egyértelmüleg örökös főispánnak választatik. (Nem 19-én mint Vállas Antal az ő encyclopädiájában irja.)

1621. V. Frigyes pfalzi választó, a csehek választott királya, II. Ferdinand császár által országos átok alá tétetik.

1644. I. Károly angol király Oxfordon parlamentet megnyit (70 lord és mintegy 180 alsóházi tag), hogy a lázadó londoni parlament tekintélyét ellensúlyozza.

1655. Cromwell az uj alkotmány szerint összehivott parlamentet, mely kormányhatalma törvényszerüségét és saját jellemét birálta, feloszlatja. (Lásd september 3-án.)

1676. De Haen János hollandi hajóskapitány figyelmeztetésére Ruyter Adorján Mihály hollandi admiral kieszközli a nápolyi spanyol alkirálynál, az ott (mint Kolonics áldozatai) gályarabságban levő magyar protestánsok kiszabaditását. (Ribini.) (Vesd össze január 2-án 1700.)

1686. Blondel Ferenc francia mathematikus és iró az épitészetről meghal Párisban 67 éves korában.

1697. Bernard Eduárd angol mathematikus és a görög, római, keleti irodalom nagy ismerője meghal. (Születik május 2-án 1638.)

1710. A szövetséges magyar békétlenek II. Rákóczy Ferenc és Károlyi alatt Szécsény, Romhány és Vadkert mellett az Ipoly mentén győznek, de a zsákmány után mohón iramodván, Sickingen Dömjén gróf cs. ezredes által ismét és tökéletesen megveretnek. Ez az utolsó csata, melyet a conföderáltak merhettek, és a legcsúfabb, mert a nyert győzelmet zsákmány utáni kapkodás miatt elveszték.

1710. Andrásy István, Rákóczy várnagya Lőcsén, e várt Löffelholz császári ezredesnek átadni kénytelen.

1729. Lessing Gotthold Ephraim, a német irodalom egyik nagycsillaga, hires mint költő, drámatikus, mübiró és itész szüszületik Camenz-ben Luzatiában. (Lásd február 15-én.)

1732. A regensburgi országgyülés elfogadja VI. Károly pragmaticai sanctióját az örökösödés rendjéről.

1755. Hess Károly Ernő Kristóf jeles rézmetsző születik Darmstadton.

1758. Az oroszok Fermer tábornok alatt Königsberg porosz várt elfoglalják.

1766. Arnault Antal Vince francia drámaköltő születik Párisban. (Lásd september 20-án.)

1775. Ampère András Mária hires francia természetbuvár és

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

mathematikus születése Lyonban. (Az ujabbkori ismeretek tára roszul teszi január 20-ra.) (Lásd augustus 10-én.)

1777. Schubart Kristóf Frigyes Dániel költő elfogatása Blaubeuren-ben és elkisérése Hohenaspergbe 10 évi fogságra.

1783. Paixhans Henrik József, francia mérnök, hadtudományi iró születik Metzben.

1783. Szlemenics Pál jogtanár, jogtudományi és jogtörténeti iró, a magyar tudós társaság tagja születik Kecskeméten. (Lásd december 26-án.)

1787. Abel Károly Frigyes, a legnagyobb gambista (viola di Gamba) és jeles zeneszerző meghal.

1788. Byron Gordon György lord, hires angol költő és görög szabadságharcos születése Londonban.

1790. Elfogatási levél Marat ellen.

1799. Saussure Horace Benedik hires természetbuvár meghal.

1799. Királyi üzenet az angol parlamenthez annak egyesülése végett az irhonival. (Lásd január 25-én.)

1799. Desaix francia tábornok megveri a mamelukokat Samanhout mellett Egiptusban.

1799. Elkeseredett kegyetlen harc a lazzaroniak és franciák közt Nápolyban. Championnet francia tábornok szüntelen ütközetek alatt a városba nyomul. (Lásd január 23-án.)

1800. Steevens György a shakespeari drámák kitünő magyarázója meghal Hampsteadon.

1807. Graudenz város elfoglalása a hesseni contingens által, és a vár elzárása.

1809. József spanyol király másodszor tartja bevonulását Mádridba. (Lásd julius 20-án, augustus 1-ső, december 4-én.)

1811. Olivenza discretióra megadja magát Soult és Mortier francia tábornoknak.

1814. Dijon megszállása a szövetséges seregek által Colloredo tábornok alatt.

1815. Puchta Richard festész Magyarországon, Cornelius P. tanitványa, születik Münchenben.

1815. Angol-portugalli szerződés Bécsben a rabszolgakereskedés eltörlése iránt.

1819. A tabarassanok, eddig szabad kaukazusi néptörzs, az oroszoknak alávetik magokat.

1822. Markó Károly, az öregebb Markó Károly hires tájfestész fia, jeles magyar festész születése Pesten.

1822. Az Akrokorinth albaniai hadőrsége, Panouria görög vezér alkudozása folytán, számra 200 katona a várból kivonul. (Lásd január 26-án.)

1828. Capodistrias János gróf Görögország elnöki hivatalába lép.

1829. A nagybrittanniai nagy Orange-clubb 250,000 aláirással ellátott kérvényt nyujt be a katholikusok emancipatiója ellen.

1840. Blumenbach János Frigyes, hires természettudós meghal Göttingában. (Lásd május 11-én.)

1848. Herceg Gonzaga, Soncini Cäsar, és Bataglia Achilles elfogatása Majlandon. Cantu Cäsar megszökése.

1848. A pápai ministerium egy része Rómában világiakból alkotva. (Lásd 18-án.)

1849. Perczel Móric forradalmi tábornok Szolnokot elfoglalja és Ottinger cs. tábornokot Abonyig visszaüzi. (Lásd 28-án.)

1849. Tarcali csata sürü ködben Klapka forradalmi és Schlick császári tábornok közt. Összeütközés Tallya és Mád közelében, mire mindkét rész magának tulajdonitja a győzelmet.

1857. Szenvey József, magyar iró és költő, a m. akademia tagja meghal 56 éves korában.

1863. A lengyel felkelés kezdete. Titkos lengyel forradalmi bizottmány jövő tavaszra felkelést készitett elő, mit az orosz kormány megtudván, erőszakos ujoncozást rendelt a lengyel városokban. E körülmény sietteté a forradalom kitörését; sok fiatal lengyel az erdőkbe szökött, és ott ellenszegült. Több orosz katonai megszálló hely megtámadtatott. A titkos lengyel forradalmi bizottmány az egész nemzetet felkelésre hivja fel, és a parasztoknak földbirtokot igér. (V. ö. augustus 5-én.)

1865. Tennesee álladalom conventje a rabszolgaság eltörlését határozza saját területén.

23. Január ius.

(X. Calendas Februarii.)

661. Ali, negyedik kalifa Kaffán megszuratik, és három nap mulva meghal. (Lásd január 22., junius 18., november 4-én.)

1002. III. Otto császár halála Rómában, neje Crescentia által megmérgeztetve.

1076. Egyházi gyülekezet Wormsban. VII. Gergely pápa IV. Henrik német király által letétetik. (Lásd január 25-én.)

1250. A kereszthad csatavesztése Mansura mellett.

1348. Nagy Lajos magyar király Durazzo Károly kir. herceget, ki Janka nővérét Máriát, mely Lajos királynak szánva volt, nőül vette, András koronáztatását akadályozá, sőt maga akart magyar segitséggel trónra vergődni, Aversán ugyanazon helyen lefejezteti, hol testvére András megöletett. (Lásd augustus 20-án).

1440. Magyar követek Krakóban Ulászló lengyel királyt a magyar koronával megkinálják.

1495. VIII. Károly francia király Rómát a pápa megaláztatása után elhagyja, és Nápoly ellen vonul.

1510. Béke Kaminiekben Bogdan moldovai vajda és Zsigmond lengyel király közt.

1516. Katholikus Ferdinand spanyol király meghal.

1517. Csata Ridania mellett I. Selim török zultán és Tumanbeg mameluk zultán közt, melyben az utóbbinak serege árulás által megveretik, de a török nagyvezir Chadim Sinanpasa elesik. A vitézül harcoló mamelukok közül 25.000 a csatatéren marad. (Eber sz. a csata 22-én Hammer József sz. 23-án történt, de a nemzedéki táblán Sinanpasa halálát 25-dikre teszi.) (Lásd január 31-én.)

1549. Honther János, a tudomány és erkölcs nagy előmozditója Erdélyben meghal Brassó születésvárosában.

1570. Murray James skót országló és Mária királyné természetes testvére megöletik egy Hamilton párti nemes, Bothwelhaugh által.

1579. Snyders Ferenc, hires állatfestész születik Antwerpenben.

1579. Utrechti unio. Németalföld öt éjszaki tartománya: Geldern, Holland, Seeland, Utrecht és Friesland a spanyol uralom

ellen egyesülnek Orániai Vilmos befolyása által. Ez az egyesült németalföldi tartományok alapja. (Stein, chron. Handbuch hibásan január 29-re teszi.)

1605. A békealkudozások kezdete Kassán a császár és Bocskay közt, melyek azonban sikerre nem vezetnek.

1641. A lázadó Catalonia országrendei, miután a felkeltek visszaverettek volna a királyiak által, XIII. Lajos francia királyt Barcellona grófjául választják.

1654. Recife hollandi város Brasiliában hosszas védelem után a portugallok által elfoglaltatik.

1662. Csata Nagy-Szőllősnél Segesvár közelében Kemény János erdélyi trónkövetelő és I. Apafi Mihály fejedelem közt, melyben az utóbbi török segédhad támogatásával győz. Midőn Kucsuk Mohamed Segesvárból kirohan, Kemény lováról lebukkan és a lovasság által összegázoltatik. (Vesd össze julius 30-án 1657.)

1664. A magyarok Zrínyi Miklós alatt Berzencze várát a törököktől elfoglalják.

1689. A III. Vilmos által a jövő angol dinastia választására összehivott parlament (conventio) üléseit megnyitja.

1729. Berkhey (Johannes le Francq van) jeles hollandi költő és természettudós születése Leidenben. (Meghal március 13-án 1812.)

1733. Lincoln jeles éjszakamerikai tábornok a függetlenségi háboruban születik Hingham-on Massachussets államban.

1734. Kempelen Farkas, hires magyar erőmütanár születése Pozsonyban. Müvészi remek volt az ő sakkgépe, de még inkább tán szólógépe, mely fuvó és billentyü segedelmével minden szótagot tisztán és érthetőleg kimondott. Munkát irt: „Az emberi nyelv mechanismusáról“, mely franciára is lefordittatott. (Lásd március 26-án 1804.)

1742. Ferenc István lotharingiai herceg (utóbb I. Ferenc nevü császár) Linzet elfoglalja az egyesült franciák- és bajoroktól. 10.000 ember Segur gróf alatt megadja magát az osztrákoknak.

1759. Muratori Antal jeles történet- és régiségbuvár meghal. Ő irt 46 folio, 34 negyedrétü és 13 nyolcadrétü kötetet. (Lásd october 21-én 1672.)

1761. Matthisson Frigyes kitünő német költő születése. (Lásd március 11-én 1831.)

1772. Bilnicza Pál, ágostai superintendens, iró, születik Kuntapolcán Gömörben.

1786. Schneider Frigyes jeles zeneszerző, kivált oratoriumi és egyházi stilusban, születik Waltersdorf luzatiai faluban.

1799. A parthenopei köztársaság Bonaparte által életbeléptetve. (Lásd január 22., és 25-én.)

1806. Pitt Vilmos hires angol államférfi, minister és szónok halála Londonban. (Lásd május 28-án 1759.) (Vesd össze május 11. és november 15-én atyját illetőleg.)

1813. Az éjszaknyugoti amerikai sereg Winchester Jakab tábornok alatt az angolok és indianusok által Proctor ezredes alatt megsemmisittetik Frenchtown közelében.

1814. Mária Luiza császárnő Napoleon nyilt levele által Franciaország kormányzónéjául kineveztetik.

1814. Ligny rohammal bevétetik Scherbatoff orosz herceg által.

1814. Az eddig Fontainebleauban fogva tartott VII. Pius pápa Napoleon parancsára „imolai püspök“ neve alatt és francia ezredes kiséretében Olaszországba vitetik.

1820. Forradalom Aleppoban. Churchid-Pasa megrohanja a „Havit el Riza“ nevü városrészt, és helyreállitja a csendet. (Lásd január 19-én.)

1826. Weiller Kaján nevelési és bölcselmi iró, ki mint lelkész a bigotteria, babonaság és jesuitismus ellenzője volt meghal.

1830. Nagy népgyülés Birminghamban a reform érdekében.

1833. Lord Exmouth nagybrittanniai aladmirál meghal. Hires az 1817. évi hadjáratból Algier ellen. (Születik april 19-én 1757.)

1839. Allard a lahorei sereg fővezére meghal.

1848. A francia kormány határozata a reformbankettek ügyében. (Lásd február 24-én.)

1848. Rózsavölgyi Márk magyar zeneszerző és hegedümüvész meghal.

1848. A néppárt Palermoban a kir. várt és a banképületet ostromolja, melyben két millió arany volt. (Lásd 15. és 27-én.)

1849. A porosz kormány kedvezőleg nyilatkozik a létesitendő központi alkotmányról.

1849. Kossuth Lajos a magyar koronát Debreczenben köztiszteletre kiteszi, mire a parasztok esküsznek mindent a haza védelmére merni.

1849. Bodrog-Kereszturi csata Schlick és Klapka hadosztályai

(Herzmanowsky és Kálnoky) közt, melyben 100 honvéd és 5 tiszt elesik.

1849. Perczel forradalmi tábornok Ottinger cs. vezérőrnagyot Ceglédnél megtámadja és Alberti-ig visszanyomja. (Lásd 22-én.)

1850. Oehlenschläger Ádám dán költő halála Kopenhágában.

1850. Alizard Adolf József Lajos, hires francia énekes, meghal. (Születik december 29-én 1814 Párisban.)

1855. Madridon egy republikanus zendülés kitörése elnyomatik.

1855. Több szárd városok laktanyáiban Mazzini-féle lázitó iratok terjesztetnek.

1855. Heine Henrik iratainak első kötetének megsemmisitése itéletileg kimondatik a bajor főfelebbezési törvényszék által.

1861. Gróf Apponyi György országbiró ma tartja az első értekezletet a pesti kuria épületében.

1867. Victor Emanuel király feloszlatja a magyar legiót, mely Sicilia elfoglalásának korában alakittatott.

---

24. Január ius.

(IX: Calendas Februarii.)

336. (Kr. sz. e.) Fülöp macedói király, Nagy Sándor atyja, Aegäban Pausanias által megöletik, midőn épen leánya Cleopatrának menyegzőjét ülné Sándor epirusi királylyal, és a szinházba nagy pompával lépvén, 12 isten szobrainak a magáét is társul adá.

41. Caligula (Cajus Julius Cäsar Germanicus) római császár és őrjöngő zsarnok levágatik Cassius Chärea praetoriani cohors tribunusa által. Felesége Cäsonia karddal döfetett át, leánya falhoz vágatott. (Lásd augustus 31-én.)

76. Hadrianus (P. Aelius) római császár születik Rómában. (Lásd julius 10-én 138.)

477. Genserich vandal király, Róma elfoglalója és pusztitója, meghal. (Lásd junius 11-én 455.)

1348. Nagy Lajos magyar király egész hadseregével Aversából kimozdul és Nápolyba fegyveresen bevonul, seregének élén. Demeter nagyváradi püspök a város kormányzójául

kineveztetik. (N. Lajos Nápolyt 1350. évben másodszor elfoglalja.) (Lásd január 23., augustus 20-án.) (Engel, Hormayr - Mednyánszky és Jókai a bevonulást január 21-ére teszik.)

1458. Hunyadi Mátyás Corvinus Budapesten magyar királynak választatik. (Lásd február 16-án.)

1501. Milichius Jakab orvostudományi és régi irodalmat ismertető iró születik Freiburgon Breisgauban. (Meghal november 10-én 1559.)

1507. Zsigmond, IV. Kázmér és Osztrák Erzsébet fia, Krakóban lengyel királynak koronáztatik.

1522. Slaghöck Detre érsek megégettetik.

1524. Huet szebeni lelkész a templomajtóra függesztett hirdetményekkel a papok elleni gúnyiratok szerzőit az egyházból való kirekesztéssel és más fenyegetésekkel sujtja. (Jászay.)

1544. Van Coninexloy Gillis jeles tájfestész születése Antwerpenben.

1588. Miksa osztrák főherceg (II. Miksa császár fia), választott lengyel király, Zamoisky lengyel főtábornagy által Pitschen (Bicsin) mellett megveretik és ugyanott magát megadni kénytelen. (L'art de verifier les dates sz. 22-én.) (Auer sz. 1587. év.)

1595. Mantha, Mihály oláh vajdának bánja, megveri a törököket Gherej tatár khán alatt Schernetescht falunál.

1597. Orániai Móric gróf megveri a spanyolokat Varax alatt Turnhoutnál.

1599. Austria lemond Würtemberg fölötti fensőségéről.

1621. Sikertelen békekisérlet Haimburgon a császár és Bethlen Gábor közt.

1634. A császár Wallenstein friedlandi herceget, a hadseregek generalissimusát lázadónak és törvény kivülinek nyilatkoztatja. Gallas átveszi a fővezérséget. (Lásd január 12-én, február 20-án és 25-én.)

1658. II. Rákóczy György a Medgyesen egybegyült rendek által Rédei elbocsátásával ismét fejedelemnek elismertetik. (Lásd november 3-án, január 9-én, junius 9-én.)

1679. Wolf Keresztély báró, a 18-ik század egyik leghiresebb bölcsésze, timár fia, születik Boroszlóban. (Lásd april 19-én 1754.)

1690. I. József Augsburgon római királynak választatik. (Lásd 26-án.)

1712. II. Nagy Frigyes porosz király születése Berlinben.

1732. Beaumarchais Péter francia költő születése Párisban.

1737. VI. Károly római császár Ferenc lotharingiai hercegnek, Mária Terézia férjének, az investiturát adja Toscana nagyhercegségre.

1746. A haagi városi tanács Hardfeld (vagy Hazfeld és Veridicus) egy iratát, melyben a keresztény vallás épületét, a prófétákat, csudákat és papokat megtámadja, bakókéz által megégetteti.

1746. III. Gusztáv lovagias svéd király születése. (Lásd március 16-án.)

1748. Fox Charles nagyhirü angol államférfi és szónok születik Londonban. (Némelyek sz. január 18-án 1748. Scherr az angol irodalom történetében Fox-ot 1749. évben születettnek mondja.) (Lásd september 13-án.)

1763. Édes Gergely magyar iró születése Madaron, Komárom megyében.

1766. Bethmann Friderika Aug. Conradine hires német szinésznő születik Gothában. (Meghal augustus 15-én v. 16-án 1815.)

1771. A kozákok lázadása Jaisk-ban.

1776. Hoffmann Ernő Tivadar Amadé, a legjelesebb német szépirodalmi irók egyike, született porosz Königsbergen. (Lásd julius 24-én.)

1780. Hagedorn Keresztély Lajos, a festészet és képző müvészetek theoriájában jeles iró, a hasonnevü költő öcscse, meghal Drezdában. (Remek két kötetü müve: Nézetek a festészetről.) (Születik február 14-én 1713, nem 1717.)

1786. Baumgarten Crusius D. Károly Vilmos tanügyi hires iró meghal.

1800. Szerződés El-Arischban Kleber francia tábornok és a török nagyvezir közt, mely szerint a franciák 3 havi fegyverszünet alatt Alexandriába, Rosette és Abukirba visszavonulni tartozzanak, hogy onnan hazájukba visszahajózhassanak. (Sir Sidney Smith angol commodore azonban kivánván, hogy a franciák csak fegyverek nélkül elbocsáttassanak, a franciák ujra harchoz kezdenek, győznek és Egiptomot visszafoglalják.) (Lásd junius 14-én, február 16-án, december 29-én.)

1807. Coburg a franciák által elfoglaltatik, mivel örökös hercege francia szolgálatban állt. (Lásd 27-én.)

1814. Neufchatel a poroszok által ismét birtokba vétetik Chambrier báró alatt. (Posselt sz. 25-én.)

1814. Gyulai cs. tábornok és Frigyes würtembergi herceg a szövetséges hadsereggel visszaszoritják Mortier francia tábornagyot Bar-sur-Aubenál. (Lásd február 27-én.)

1814. A nápolyi király Rómába érkezése és ideiglenes kormány alakulása. Chigi herceg Róma praefectusává lesz.

1816. Az angolok által meggyőzött Candy királya (Ceylon szigeten) családostul hajóra szállittatik és Madrasba küldetik.

1820. San Jago ezredes Cadizban forradalmat támaszt az alkotmány érdekében.

1823. A royalista seregek Madrid közeléből visszahuzatnak.

1824. Consalvi Ercole bibornok, pápai államtitkár, hires országférfi meghal Rómában.

1827. A mongolok és mozlemiták zendülése Turfan chinai védtartományban. A chinaiak megveretnek.

1829. Kale török vár az oroszok által rohammal bevétetik.

1832. A bolognai néplázadók a vártát megrohanják.

1833. Venezuela uj délamerikai köztársaság alkotmányos congressusa megnyittatik Paëz tábornok elnöklete alatt.

1848. Nagy szláv ünnepebéd Vuk Karadschitz tiszteletére.

1849. Oldenburg nagyhercege és Hessen választófejedelme örökös német birodalmi uralkodó mellett nyilatkoznak.

1849. A verbászi seregek Vécsey alatt parancs következtében a rácokkali csatározással felhagyván, az osztrák fősereg ellen indulnak.

1851. Spontini Gáspár (gróf d'Andrea) operaszerző meghal Majolettiban. (Auer sz. 14-én.)

1852. Kollár János cseh költő és a szláv archäologia tanára meghal Bécsben. (Lásd julius 29-én.)

1852. A francia nemesi cimek visszaállittatnak a köztársaság elnöke által. (Lásd február 29-én.)

1853. A törökök, a Martinic melletti állást Spus közelében elfoglalják.

1856. Ifjabb Pázmándy Dénes, kitünő magyar országgyülési követ, és publicista meghal Baracskán. (Lásd april. 7-én.)

25. Januárius.

(VIII. Calendas Februarii.)

427. (Kr. sz. e.) Platäa hadőrségének nevezetes kitörése. (22. Gamelion, Olymp. 88, 3.)

381. A Fritigern nyugoti gót vezér által országából kiüzött Athanarich nyugoti gót főkirály Konstantinápolyban a római császár által keresztény módra eltemettetik, a mi a gótokat kiengeszteli.

750. Chazar IV. Leo byzanti császár születik.

1077. IV. Henrik német császár Canossa várában VII. Gergely pápa és Matild szerelmese előtt hajadon fővel, mezitláb és durva mezben három napig fagyban állva bünbocsánatot és feloldozást az egyházi átok alól kér. (Január 22-ke óta. Weber J. J. szerint január 25-étől 28-áig.)

1204. Zendülés Konstantinápolyban IV. Alexis ellen. A nép más császárt kiván, mire azonnal Canabis Miklós megválasztatott. Alexis Ducas azonban, a zendülés támasztója, ki nagy szemöldeiről Murzuphlusnak neveztetett, IV. Alexist (február 8-án) kötéllel megfojtatja, Canabist börtönre teszi, és magára ruházza a császári palástot.

1355. Nagy Lajos magyar király Kázmér lengyel királynak okiratilag országának fegyveres biztositását igéri.

1363. IV. Rudolf osztrák herceg Tirolist megszerzi, Margita (Maultasche) grófnővel kötött szerződésnél fogva.

1431. A hussiták Plauen várost felgyujtják, szétrombolják és a lakosokat öldösik.

1485. Corvin Mátyás magyar király Bécset megadásra felszólitja. (Lásd december 4-én.) (Eber Pál a Calend. historicumban helytelenül irja, hogy január 26-án a magyarok Bécset először körülvették.)

1499. Zápolya István nádor, Bécs parancsnoka, szepesi gróf meghal.

1507. Oporin János könyvnyomdász születik Baselban.

1515. I. Ferenc francia király koronázása Rheimsban. (Geisau hibásan február 25-ére teszi.)

1517. Selim török zultán az elfoglalt Kairóba vonul és az egiptomiakat adott szó ellenére megöleti.

1527. Zápolya János a szebeniekhez azon meghagyást intézi,

hogy az uj vallástanhoz szitókat bebörtönözzék és jószágaikat elkobozzák.

1527. Zsigmond lengyel király nagy csatában megveri a tatárokat.

1543. Heurne János hollandi orvos és szakbeli iró születik Utrechton. (Meghal augustus 11-én 1601.)

1543. Thurzó Elek, királyi tárnokmester és Magyarország helytartója, meghal.

1547. Rimai János magyar diplomata, költő és tudós születése Kolozsváron. (E napot közli Ponori Thewrewk József. Danielik József a „Magyar irók“ cimü életrajzgyüjteményben mondja: „1547. év január 27-én“ a nélkül, hogy ez eltérést indokolná. Toldy Ferenc a „Handbuch d. ung. Poesie“ ban Rimai születését 1540 és 1550 közé teszi, azonban egy ujabb munkájában: A magyar nyelv és irodalom kézikönyvében, azt mondja, hogy 1564 körül született. Jegyzetben azt veti hozzá: „Rimay születési éve nem tudatik, de ugy hiszem, megközelitem az igazságot, ha ezt 1564 körül keresem.“ Ipolyi Arnold is, ki Toldynak forrásul szolgált, az 1853 évi Uj magyar Muzeumban közlött tudósitásában Rimai János munkáiról azt vallja az utóbbiról: „Születési helye és ideje előttem ismeretlen.“ Vajjon Thewrewk József adatja, melyhez az évre nézve Toldy is a Handbuchban oly közel járt, és melylyel most legujabban a Szent-István társulat által kiadott „Magyar irók“ életrajza majdnem egészen, t i. csak két nap különbséggel megegyezik, egészen hamis-e? és nem érdemli-e, hogy rá legalább hivatkozás történjék?) (Meghal 1631. september végén Alsó-Sztregován.)

1558. A jenai akademia megnyitása, és kiváltságainak kihirdetése.

1559. II. Krisztiern vérszomjas dán király és Svédország bitorlója 27 évi fogság után meghal. Tizenkét esztendeig Sunderburgon Alsen szigeten sötét toronyban őriztetett, melynek ablakai befalazva voltak; azóta, mivel a svéd koronáról lemondott, Kalemburgon szabadabban mozgott. Hetvenhét évig élt. (Lásd junius 2-án.)

1576. Sachs Hans német mesterdalár halála Nürnbergen. (Lásd november 5-én.)

1599. Magyar országgyülés Pozsonyban Rudolf alatt. (Kovacsich.)

1601. Magyar országgyülés Pozsonyban Rudolf alatt. (Kovacsich.)

1644. Fairfax Tamás, a parlamenti sereg vezére, megveri a királyhoz csatlakozni akaró ir ezredeket Nantwichnál.
1657. Bárányi Pál, magyar hittani iró születik Jászberényben. (Meghal december 8-án 1719.)
1663. A magyarok Babocsát szerződéssel elfoglalják a törököktől. (Hormayr sz. 1644. év.)
1684. Young Eduárd bölcsész és költő születése Yphámban Angliában. (Szerzője a hires „Éji gondolatoknak".)
1706. Bertanfi Pál magyar vallástudományi iró születik Csávon Soprony megyében. (Meghal január 15-én 1763 Komáromban.)
1708. A Morvaországba betörő forradalmi seregek Rákóczy és Károlyi alatt visszaveretnek Sickingen gróf által. (Istvánfy.)
1712. III. (VI.) Károly király Bécsbe vonul.
1719. Oberhauser Benedek benceszerzetes, theologiai iró születik Waizenkirchenben Felső-Austriában.
1726. Delisle Vilmos hires földirati iró meghal Párisban.
1726. Zichy Péter gróf, szabolcsi főispán, királyi főtálnok, magyar költő meghal. (Született 1674.)
1736. Lagrange József Lajos hires földmérő és mathematikai iró születik Turinban. Napoleon őt érdemei tekintetéből gróffá és a becsületrend nagykeresztesévé tette. (Meghal april 10-én 1813.)
1738. Jegen Mohammedpasa nagyvezir, Rákóczy Ferenc fiával, ki Franciaországban Makoviz hercegnek neveztetett, szerződést köt, mely által a porta őt Erdély fejedelméül és Magyarország főnökeül elismeri.
1739. Dumouriez Károly Ferenc hires francia tábornok születik Cambrayban. (Lásd március 14-én.)
1741. Mária Terézia magyar királynak koronáztatik Pozsonyban.
1742. A bajor seregek Passau várost az osztrákoknak átengedik.
1755. Sömmering Tamás hires bonctudós születése Thornban.
1758. Burns Robert, a leggyönyörübb népköltők egyike, születik Doonholm vagy Doonsid nevü faluban az Ayr mellett, Alloway egyházi kerületben. (Ersch határozottan állitja, hogy nem 1759., mint sokan irják, hanem 1758. született. Scherr és Heintze szintén 1759-re teszik.) (Lásd jul. 21-én.)
1770. Burdett Francis Sir, angol parlamenti tag születése.
1772. Hogg James skót népköltő és iró születik.
1776. Görres János József történettanár és politikus iró születése. (Meghal január 29-én 1848.)

1782. Ackner Mihály János régiségtudós és természetbuvár születése Segesvárott Erdélyben.

1788. Zollikofer Joachim, igen jeles egyházi szónok, meghal Lipcsében.

1793. Chauvelin francia követ Londonban XVI. Lajos kivégeztetéséről oda érkezett hirére parancsot nyer Angolország nyolc nap alatti elhagyására.

1797. Csata a Brenta mellett Olaszországban az osztrákok (Alvinczy) és franciák (Augereau) közt.

1798. Szász Károly, nagyhirü erdélyi országgyülési követ, érdemes jog- és történettudományi iró, születik Vizaknán. (Meghal 1853.)

1798. Aarauban a régi svajci szövetségre uj eskü letétetik a közszellem fölelevenitésére. Sikertelenül; Basel egészen megvonja részvétét. (Lásd 20-án.)

1799. Az irhoni parlament elveti az angol parlamenttali egyesülés iránti tervet. (Lásd január 22-én.)

1799. Nápoly a parthenopei köztársaság fővárosául kihirdetik Championnet által. (Lásd január 22. és 23-án.)

1807. Csata Mohrungennél Ponte Corvo és Markov közt; az utóbbi megveretik. Anrep tábornok meghal.

1810. A franciák megszállják Breda és Herzogenbusch hollandi városokat. (Lásd január 26-án 1814.)

1810. A spanyol junta Sevillából Cadizba szalad a franciák közeledtére.

1820. Valkenaer János hires hollandi jogtudós és diplomata meghal Harlemben.

1827. Chaves Emmanuel marquis, portugalli ultramontan zendülő, Galiciából Tras os Montesba betör, és Chavest elfoglalja. (Lásd január 9-én, február 5-én, március 7-én.)

1831. A lengyel országgyülés Soltyk Roman és Osztrowsky inditványára Lengyelországot függetlennek, a Romanow házat és I. Miklós cárt trónvesztettnek, a lengyel trónt megürültnek nyilatkoztatja. (Lásd január 30-án.)

1845. Az egyesült éjszakamerikai államok képviselő háza elfogadja az inditványt, hogy Texas az unióba felvétessék. (Hasonlót határoz a senatus március 1-jén.)

1848. A postacongressus berekesztése Drezdában.

1848. A dán király valamennyi függőben lévő sajtópör megszüntetését parancsolja.

1848. Montreale erősség megrohanása Palermoban, és véres harc.
1850. Magyarországon uj váltótörvény behozatik, visszaható erővel.
1857. Ferenc József császár a lombard-velencei királyságban közbocsánatot ad.

---

26. Január ius.

(VII. Calendas Februarii.)

267. (Kr. sz. e.) C. Julius Libo consul diadalt ül a salentinusokról. (Régi italiai nép Otranto vidékén.) A római uralom Italia két legdéliebb csucsáig kinyul. (Lásd február 1-ső.)
44. (Kr. sz. e.) C. Julius Cäsar dictator az Albanus hegyről ovatióval (kisebb diadallal) Rómába lép.
26. (Kr. sz. e.) Sextus Apulejus proconsul a spanyolok fölött diadalt ül.
457. Martianus keletrómai császár meghal 66 éves korában. (A L'art de verifier les dates csak annyit mond: „mort dans les derniers jours de Janvier.“)
1155. Dschingizchan születése. (A L'art de verifier les dates sz. 1163 évben.) (Lásd augustus 24-én.)
1156. Egyházi gyülekezet Konstantinápolyban Chrysobergus Lukács patriarcha alatt.
1160. I. Barbarossa Frigyes Cremát Olaszországban elfoglalja és felgyujtja; — 20.000 polgár kivándorol.
1479. Békekötés a velencei köztársaság és II. Mohamed zultán közt, mely által a porta Croját és Skutarit (Daru szerint Negroponte és Lemnos szigetet is) a köztársaság pedig azt nyeri, mit a háboru előtt Albania-, Morea- és Dalmatiában birt. Ezen béke Velencén april 25-én kihirdetett. (Hammer.) (Lásd september 9-én.)
1500. Pinzon Brasilia földén először kiszáll. (Lásd január 20-án.) (Weltgemälde-Gallerie.)
1524. A Lucernben tartott svajci gyülés határozata, hogy Luther reformatiója el ne fogadtassék.
1560. II. Fülöp spanyol király Brüsselben a reformatió elnyomására spanyol módra szervezett inquisitiót felállit.
1564. A litvánusok Radziwill Miklós alatt meggyőzik az oroszokat Orscha mellett.

1595. III. Mihály oláh vajda győzelme a bolgárok és törökök felett Oroschiknál. Achmed pasa elesik. (Lásd 24-én.)

1617. Béke Stolbowan, Svéd- és Oroszország közt. Svédország Karéliát és Ingermanlandot megszerzi.

1622. Bethlen Gábor királyi ünnepélylyel Lőcsére bevonul.

1641. Cseles Márton jeles történetbuvár születik Rosindol pozsonymegyei faluban Nagyszombat mellett. (Lásd 14-én.)

1666. XIV. Lajos francia király hadat izen Angolországnak.

1667. Béke Bredán Franciaország, Anglia és Dánia közt.

1687. Haquenot Henri orvostudományi iró, ki Montpellier szülővárosának könyvtárt a hozzávaló épülettel ajándékozott, születik.

1690. I. József római királynak koronáztatik. (L'art de verifier les dates szerint igy. Brinkmeier sz. 14-én, Geisau hibásan mondja 24-én.) (Lásd 24-én.)

1699. Karlovici békekötés II. Mustafa zultán és I. Lipót császár közt; továbbá a velencei köztársaság és Lengyelország közt egyrészt, másrészt a török porta közt, 20 esztendőre. Austria minden magyar birtokait megtartja, Temesvár és vidékének, és némely tótországi kerületen kivül; Horvátországban az Unna lett a határ. Velence egész Moreát nyeri és némely helyeket s szigeteket Dalmatiában; Lengyelországnak Kaminiec és Podolia jut. E béke nagy fordulatot jegyez a török állami életben, miután ebben sem adóról sem önkéntes ajándokról a zultán számára nincs többé szó. — Magyarországon nagy elégedetlenséget szült, mert a békeszerződés csak is a német császárról tesz említést a magyar király és államjogairól hallgatván.

1757. Báthory Gábor, a helvetiai vallástartók superintendense, iró, születik Zsolton, Pest megyében.

1764. Bernadotte János Gyula, közkatonából lett francia tábornagy, Ponte Corvoi herceg, utóbb XIV. Károly János néven Svédország és Norvégia királya, születik szegény polgári szüléktől Pau-ban Franciaországon. (V. ö. oct. 20-án.)

1768. Döme Károly magyar iró, a tudós társaság tagja születik Révkomáromban. (Meghal május 22-én 1845.)

1781. Arnim Lajos Achim hires német tudós és iró születik Berlinben.

1785. Majer József, országgyülési követ, magyar iró, születik Székesfehérvárott.

1786. Haydon Benjamin Robert, hires történeti festész, születik Plymouthban.

1786. Ziethen Joachim porosz lovastábornok meghal Berlinben. (Lásd május 18-án.)

1794. Bayer (Don Francisco Perez) spanyol történetiró meghal Madridban.

1802. Debreczeni Márton magyar költő („kióvi csata“) születik Magyar-Gyerő-Monostoron, kolozsmegyei helységben. (Lásd február 18-án.)

1802. A cisalpini köztársaság Bonapartet elnöknek választja, és „Olasz köztársasággá“ átalakúl. (Lásd március 15-én, május 16-án.)

1805. Chappe Claude, a távirászat feltalálója, mélabuban kutba ugorván meghal, mert találmánya dicsőségét tőle elvitázták, és a trójaiaknak és görögöknek tulajdoniták. (Ersch és Gruber, továbbá Binder encyclopaediája sz. 1805. január 23-án, a Közhasznu Ismeretek Tára szerint Chappe Claude január 20-án 1805 halt meg, de testvére János József január 26-án 1829. Az Ujabbkori Ismeretek Tára Chappe Claude kimultát 1829-re teszi, napot fel nem jegyezvén.)

1806. Napoleon, a francia senatus határozatával „Nagy“ melléknévvel felruháztatik.

1809. Ferrol spanyol rév az egész spanyol hajóhaddal Meljaredo admirál alatt a franciákhoz áttér, Soult tábornagy alatt.

1814. Herzogenbusch Hobe porosz ezredes által rohammal bevétetik. (Lásd január 25-én 1810.)

1814. Napoleon Vitrynál Blüchert visszanyomja.

1821. Boyer tábornok a volt Hayti királyságban elnöknek kikiáltatik.

1821. A laibachi congressus megnyitása. (Ghillany diplomatisches Handbuch szerint január 6-án vette kezdetét. IV. Ferdinand nápolyi király január 8-án jött Laibachba.) (Lásd május 12-én, január 12. és 19-én, november 20-án.)

1822. Az Akrokorinth török hadőrsége szerződésileg megadja magát a görögöknek, Ypsilanti herceg alatt. (Lásd 22-én.)

1825. Jenner Eduárd, a himlőoltás feltalálója meghal.

1826. Hajózási szerződés Nagybrittannia és Franciaország közt.

1827. A columbiai seregek Peruban fellázadnak és a boliviai alkotmányt megbuktatják. (Uj congressus összehivatik.)

(Lásd april 29-én, május 4., 8., 15-én, junius 22-én, julius 15., 25-én, september 1-ső és 29-én, november 14-én.)

1829. Chappe János József, távirda-igazgató (Claude testvére), meghal Párisban.

1829. Changkiuha, hires zendülési vezér Chinában, kivégeztetik.

1834. A Round-Down szirten, Dower közelében, az emberi lángeszü combinatiók által a legnagyobbszerü röpitéseknek egyike végrehajtatik. Az előmunkálatok és bányamenetek évek fáradságába kerültek. Óriási galvanikus batteria által egy eddig nem használt nagy mennyiségü lőpor (185 mázsa) egyszerre meggyujtatik. Majdnem zajtalan omlott a nagy szirt a tengerbe, és egy percben 20 millió mázsa mészszikla szétszakittatott, mely majdnem 15 acres-nyi lapályt 20 lábnyi magasságra födött el romladékival. Az ember ezen óriási erőt itt oly rovarok maradványai ellen használta, melyekből ezeret egy ujj nyomásával megsemmisithetni, és melyekből tán 100.000 állathéjnak zoologi cabinetjére szükségünk van, egyetlen látogatási jegy megkrétázására. (Schleiden.)

1841. Hongkong chinai város az angolok valóságos birtokába átmegy. (Lásd január 20-án.)

1844. Nodier Charles Emmanuel jeles francia regényiró, költő és hires nyelvtudós meghal. (Lásd april 28-án.)

1845. Gensler Jakab festész halála Hamburgban. (Lásd 21-én.)

1848. Nagy békétlenségek Nápolyban. Delcaretto rendőrminister futása. (Lásd január 22-én, 28-án.)

1849. A berni Jura-hegyben felkelés kitör.

1852. Resid pasa nagyveziri méltóságában Ranf pasa által pótoltatik. (Március 6-án Resid visszahelyeztetve.)

1854. A katholikus feltanodák Austriában a püspökök felügyelése alá tétetnek.

1854. Persia közönbösségét nyilatkoztatja az orosz-török háboruban.

1855. Sardinia az angol-francia szövetséghez áll, és az Oroszország elleni hadjáratba 15.000 ember küldetését igéri.

1856. A konstantinápolyi nagytanács elfogadja a keresztények jogegyenlőségét Törökországban biztositó alapelveket. (Lásd február 18-án.)

---

27. Január ius.

(VI. Calendas Februarii.)

98. Nerva Coccejus római császár halála. (Lásd március 17-én.)

1080. Csata Flarcheimnél IV. Henrik császár és a pápa által ellene felläzitott trónkövetelő Rudolf sváb herceg közt, az előbbeninek kárára. A győzelmet Nordheim Otto dönté el. (Lásd augustus 7-én, oktober 15-én és 16-án.) Némelyek a csatát január 29-ére teszik.

1242. Szent Margit, IV. Béla király, leánya születik. (Timon epitome szerint 1244. évben.)

1417. Zsigmond magyar király másodszor jő a kosztnici conciliumra.

1521. II. Soliman török császár Ferhudpasa által megveri a lázadó syriai helytartót Dschanberdi Ghasali-t Damascus mellett, és lefejezteti. Ghasali született slavonita, és Syria helytartóságát nyerte, mert Kanszu Ghawri mameluk zultánt I. Selimnek elárulá.

1528. II. Soliman császár Zápolya Jánost magyar királynak és testvérének elismeri.

1547. Anna magyar királyné (az utolsó benszülött kir. hercegnő), I. Ferdinand neje, meghal Prágában, 15 gyermeket hagyván maga után. (Gebhardinál hibásan január 31-én.)

1593. A sipahik lázadása Konstantinápolyban a zsold egy részének visszatartása miatt. A lázadók a divánt megrohanják, de utóbb erővel elszélyesztetnek.

1607. Kátay Mihály, Bocskay István fejedelem kancellárja és megmérgezője, ezen bűnéért Nyáry Pál parancsára Kassán darabokra felkoncoltatik. (Igy Zavodszky a napot. Kazy szerint: altera post Bocskaii mortem die; hasonlólag Fessler és Szalay László, de e vélemény mindenesetre hibás, miután a Bocskay és Kátay halála közti események, melyeket Bethlen Farkas nagy pontossággal előszámlál, egy napi időközben a dolog természete szerint nem történhettek. Ortelius is hibásan január 13-kát azon napnak nevezi, melyen Kátayt a Nemesis utólérte. Pray azt gondolja, hogy Kátay összevagdaltatása azért történt, nehogy Bocskay titkait elárulhassa.) (Lásd december 29-én.)

1649. I. Károly angol király a parlament utolsó ülésében értesittetik az 59 tag által aláirt itélet tartalmáról: „hogy Stuart Károly mint zsarnok, áruló és a nemzet ellensége életét veszitse.“ (Lásd január 4-én és 30-án.)

1662. Bentley Richard angol tudós (nyelvészet, régi irodalom, itészet) születik Oultonban. (Meghal julius 14-én 1742.)

1675. Benzel Erich jeles svéd régiségbuvár születik Upsalában. (Meghal január 2-án 1793 Strengnäsban püspöki méltóságban.)

1695. II. Achmet török zultán halála 50 éves korában.

1695. Bernoulli Miklós (János fia) jeles mathematikus születik. (Meghal julius 26-án 1726.)

1702. Huppazoli Ferenc, velencei consul Smyrnában, 22 kötetü emlékiratok szerzője meghal 115 éves korában. Példás életü ember, a nők iránti gyengesége kivételével. Öt házasságból 24 gyermeket nemzett, házasságon kivül pedig 25 gyermeket. (Születik március 15-én 1587 Casalon, és igy három században élt.)

1712. Szent István templomában Bécsben a 337 mázsás harang először megkondul.

1736. Lescinsky Staniszló lengyel király porosz Königsbergen lemondását aláirja III. Ágoston szász választó javára, és érte Lotharingia és Bar nagyhercegséget nyeri. (Lásd november 25-én.)

1750. Murad Bey egiptusi mameluk főnök születése Cserkeszföldön.

1756. Mozart János Crisost. Farkas Amadé, nagyhirü zeneköltő, születése Salzburgon. (Lásd december 5-én.)

1757. Byng angol admirál ügyetlensége miatt vesztett csatáért haditanács által halálra itéltetik; a birák egyszersmind megkegyelmezését kérik. (Lásd március 14-én, május 20-án.)

1773. Sussex Ágoston Frigyes herceg (III. György angol király fia) szabadelmü államférfi és tudománybarát születik.

1775. Schelling Frigyes Vilmos hires ujkori bölcsész születése Leonbergen Würtenbergában. (Lásd augustus 20-án.)

1781. Chamisso Adalbert, nemes és szabadelmü német költő, születése Boncourt champagnei váron. (Meghal augustus 21-én 1838 Berlinben.)

1789. Lázadás Genfben a városi aristokratia ellen.

1792. Bürde Frigyes jeles állatfestész születik Boroszlóban.

1794. Talmont, volt kir. herceg, a francia republikanusok által Lavalon meglövetik.
1794. Egy amerikai küldöttség a conventnél kéri Payne Tamás kiszabaditását.
1795. Puky Károly magyar iró születése Gyömrön, Pest megyében.
1802. Zumsteg Rudolf német dalzene-szerző meghal.
1804. Picot és Lebourgeois, gyilkos merényletükért Bonaparte consul életére, meglövetnek.
1807. Stargard egy lengyel dandár által Kosinski tábornok alatt megszállva.
1807. A coburgi hercegség ellenséges birtokba vétele Parigot és Villain által. (Lásd 24-én.)
1807. Alkotmány-levél Port-au-Prince városban, melylyel a mulattok pártja Pethion alatt Hayti köztársaság demokratiai országszervezetét létesiti. Szózat a négerpárt ellen Kristóf alatt.
1808. Poroszország Uj-Szileziát Szászországnak átengedi.
1810. Hofer András, az osztrák ház hőslelkü védője a franciák ellen, Passeyrban lévő rejtekében elfogatik. (Lásd február 20-án.)
1810. Ricci Scipio a katholikus egyház reformatora Toscánában meghal. (Lásd január 9-én 1741.)
1810. Gyarmathy János magyar hittani iró születése Kisgörbőn, Zala megyében.
1812. A franciák svéd Pommeraniát elfoglalják és megszállják.
1812. Lacombe-Saint-Michel János Péter, a francia forradalmi elvek hive, utóbb Napoleon dandárnoka és tüzérségi tábornok, meghal.
1814. Wellington megveri Soult tábornagyot Orthes mellett Gave de Pau folyó közelében.
1814. Fichte János Gottlieb, szegény szalagszövő fia, Németország elsőrendü bölcsésze meghal Berlinben. Scherr sz. 28-án, mások sz. 29-én. (Lásd május 19-én 1762.)
1821. Lőpor-röppenések a Tuilleriákban. (Február 1-jéig.)
1822. A független Görögország alkotmánya kihirdetik. (Epidaurusi szervezeti törvény.) (Lásd január 13-án.)
1826. A görögök vitéz tengeri csatája a török hadihajókkal Missolunghi élelmeztetése alkalmával. (Más napon is.)
1827. Az Almeidán át Spanyolországba kiszoritott portugalli lázadók Mirandan keresztül ismét betörnek Tras os Mon-

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

tesba. (Lásd január 9., 25-én, február 4-én, november 19. és 24-én.)

1832. Belliard Ágoston Dániel gróf forradalmi és napoleoni tábornok halála Brüsselben.

1837. Puschkin Sándor orosz költő párviadala Danthés sógorával. (Lásd 29-én.)

1848. A nápolyiak rohama Palermora visszaverve.

1848. A nápolyi forradalom kezdete. (Lásd január 12., 13., 28. és 29-én.)

1851. Audubon János Jakab hires éjszakamerikai madárismetudós meghal New-York melletti jószágán.

1852. A dán kormány szervezési határozmányokat ad ki Schleswig és Holstein számára.

1854. Némely görög-albaniai kerületek felkelése Epirusban a törökök ellen. (Lorck történeti évkönyve Albania felkelését 28-áról számitja.)

1854. Egy 2000-nyi montenegrói csapat 12.000 török fölött győzelmeskedik Czerniczánál.

---

28. Januárius.

(V. Calendas Februarii.)

98. (Kr. sz. e.) L. Cornelius Dolabella, Hispania ulterior proconsulja, diadalt ül a lusitanokról.

814. Nagy Károly római császár halála Aachenban. (Lásd april 10-én.)

1256. Hollandi Vilmos német király Medenblicknél a fellázadt frizek elleni csatában elesik. (Brinkmeier ezt február 28-ára teszi, a nélkül, hogy eltérésének okát mondaná.)

1485. Corvin Mátyás magyar király Bécs ostromát kezdi. (Oláh M.) (Lásd január 26-án.)

1547. VIII. Henrik angol király halála. Zsarnokságának áldozatja volt 2 királyné, 2 bibornok, 3 érsek, 18 püspök, 13 apát, 500 perjel, barát és lelkész, 14 fődiákon, 60 kanonok, több mint 50 tudor, 12 herceg, határgróf és gróf fiaikkal, 29 báró és lovag, 335 kisebb tekintetü nemes, 124 polgár és 110 más kitünő férfi. (Lásd január 19-én, február 12-én, május 19-én, junius 22-én, julius 6. és 28-án.)

1576. A lengyel követek a Medgyesen tartott erdélyi országgyülésen megjelennek és Báthory István fejedelmet a lengyel trónra meghivják.

1578. Serbelloni Gábor nagy győzelmet nyer Gemblours mellett Németalföldön.

1582. Plater Tamás, a baseli collegium rectora, nevezetes tudós meghal 83 éves korában.

1595. Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem Rudolf császárral, követe Bocskay István által szövetséget köt Prágában a törökök ellen.

1611. Hevel János csillagász születik Danzigon.

1621. V. Pál pápa meghal. (Nem junius 28-án, mint Becker irja.)

1654. A hollandusok Brasiliát odahagyják.

1668. Hármas szövetség Aachenban Temple Vilmos és De Witt által kötve Angolország, Hollandia és Svédország közt a francia hóditási vágy ellen, és azon célra, hogy Franciaország a Spanyolországgal kötendő békére kényszerittessék.

1687. Hevel János csillagász halála. (Szül. jan. 28-án 1611.)

1698. Metastasio (Trapessi) Péter hires olasz költő születése Assisiban. (Lásd april 12-én.)

1701. Condamine Charles Marie hires mathematikus és természettudós születik Párisban. (Lásd február 4-én.)

1704. A békealkudozások Lebény-Szent-Miklóson Széchényi Pál kalocsai érsek mint a császár meghatalmazottja és Károlyi s Bercsényi grófok mint Rákóczy küldöttjei közt, eredménytelenül befejeztetnek.

1710. Steenbock svéd tábornok megveri a dánokat Helsingburgnál.

1725. Windisch Károly Gottlieb, jeles politikai és történeti iró Magyarországról születik Pozsonyban.

1730. Byng György angol admiral halála Londonban.

1735. Clavière István, a törvényhozó gyülés tagja, pénzügyminister és girondista republikanus születik. (Lásd december 3-án.)

1738. Rákóczy József, II. Rákóczy Ferenc fia (kényszeritett névvel Marchese Santo Carlo József) Widdinből a magyarokhoz és erdélyiekhez szózatot intéz, melyben szabadságuk visszaszerzését igéri, és hadrakészültségét a császár ellen jelenti. (Lásd april 28-án.)

1745. Thieme Károly nevelési iró születik Kanizban.

1746. Stuart Eduard angol trónkövetelő, II. Jakab unokája, II. György seregét megveri Falkirknál Skótországban.

1757. Karácsonyi Ince János, kegyesrendi áldor, magyar tudós születik Darnóban, egy Mosony és Pozsony közti szigeten. (Meghal oktober 5-én 1833.)

1760. A svédek megrohanják a poroszokat Manteuffel tábornok alatt Anklam mellett, és őt elfogják.

1760. Duval Amury jeles francia tudós születése Rennesben.

1790. II. József császár hires rendelettel az eddig önkényesen és az ország rendei hozzájárulása nélkül tett intézkedéseit visszavonja, és érvényteleneknek nyilatkoztatja, a türelmi nyilatkozványt kivéve, melyet ujra megerősit. (V. ö. oktober 20-án 1860.)

1790. A zsidók polgári jogot nyernek Franciaországban.

1791. Rédly Károly magyar iró születik Magyarádon, Hont megyében. Montesquieu forditója.

1794. A convent határozmánya nemzeti könyvtárak felállitása iránt a kerületek fővárosaiban.

1801. Széky József régiségbuvár születése Székelyhidon Biharban.

1805. Csokonai Vitéz Mihály népszerü magyar költő halála Debrecenben. (Lásd november 13-án.)

1807. Békekötés Angol- és Poroszország közt Memelben. Az utóbbi lemond Hannoveráról.

1809. Felkelés Tribognában az összeirtak elrejtezőinek megbüntetése miatt.

1812. A franciák Mortier alatt Stralsundot megszállják.

1814. Csata Diziers mellett Franciaországban a franciák (Victor tábornok) és szövetséges seregek közt.

1816. Császár András magyar publicista és jogtudományi iró meghal Rozsnyón. (Nevezetes, hogy ezen hazánkfia életleirása Ersch és Gruber encyclopädiájában kétszer foglaltatik, egyszer Rumy Károlytól Chazar cikk alatt, hol február 8-án mondatik meghaltnak, másodszor Császár cikk alatt, hol halála január 28-ára tétetik. A Ferenczy Jakab és Danielik József által szerkesztett, és a Szt. István-társulat által kiadott: „Magyar irók“ cimü életrajzgyüjteményben betüsorban mint Cházár András fordul elő, és ott halála január 28-ára 1816, születése junius 5-ére 1745 tétetik.) (Lásd julius 5-én.)

1816. Népzavarok Londonban, melyekért a Habeas Corpus acta felfüggesztetik. (Lásd december 2-án és 4-én.)
1817. Kunzen Frigyes Lajos zeneszerző meghal Kopenhágában.
1820. Horvát Ádám magyar költő meghal Nagy-Bajomban. Nem 1830., mint a Szent István-társulat által kiadott „Magyar irók"-ban irják. (Lásd május 11-ik.)
1821. A nápolyi király, a laibachi congressusba bizva, változott nézettel a kormányzás elveiről fiát tudósitja, hogy a nagyhatalmasságok a nápolyi alkotmányt megszüntetni fogják. (Lásd julius 13-án.)
1821. Forradalom kitörése Madeirában.
1823. O'Higgins, a chilii köztársaság főkormányzója hivataláról letétetik.
1823. A spanyol cortesek a kereskedelmi viszonyokat Austria-, Porosz- és Oroszországgal megszüntetik.
1826. A görögök megverik a török hajóhadat, s egyszersmind Missolunghi várát élelmeztetik. (Lásd april 22-én, május 7. és 12-én.)
1827. A Texas, azelőtt mexicói tartományból keletkezett fredoniai köztársaság kormánya feloszlik. (Lásd december 16-án.)
1848. VII. Frigyes dán király alkotmánya Dánia számára. A királytörvény megszüntetik.
1848. Felkelés Nápolyban, a ministerium megbuktatása és általános amnestia. (Lásd január 12., 27. és 29-én.)
1849. A császáriak Zeisberg és Hartlieb tábornok alatt Szolnokot ismét megszállják. Perczel a Tiszán visszavonul. (Lásd 22-én.)
1849. Lázadás az osztrákok által megszállt Esztergomban.
1849. Lüders orosz tábornok a maga felelősségére egy hadosztálynak parancsot ád, hogy Erdélybe betörjön.
1850. A menekült magyarok óvása Éjszakamerikából Ferenc József császár rendelményei ellen.
1854. Karaiskaki Spiridion 800 göröggel Epirusba betör.
1854. A görög szabadság és függetlenség kihirdetik némely felkelési vezérek által a Radobitz mellett lévő főhadiszálláson Arta tartományban.

29. Január i u s.

(IV. Calendas Februarii.)

133. M. Didius Sever. Julianus római császár születése Majlandon. (Lásd april 25-én, junius 1-jén.)

275. Aurelianus (Lucius Valerius Domitius) harcos hajlama miatt „kardos kezünek“ neveztetve, római császár, Zenobia Palmyra királynéjának legyőzője, titkára Mnestheus árulása által meggyilkoltatik Coenophrurium nevü trák helységben Heracles és Byzanc közt. (Aurelianus született 212-ben Moesiában, vagy Daciában, vagy Sirmiumban.)

803. Dschafer (Giafar) a barmecida kivégeztetik.

946. A bujidák Bagdadot elfoglalják.

1485. Corvin Mátyás magyar király währingi táborában az ostromlott Bécs előtt a pozsonyiaktól erősitést kiván.

1499. Bora Katalin, Luther neje, születik.

1511. II. Ulászló a pestis elől, mely majd egész Magyarországot ellepi, Boroszlóba fut.

1523. Zwingli nagy vallásvitát tart Zürichben, és a helvét hitvallás alapját leteszi.

1574. Egy spanyol hajóhad, mely az Orániai Vilmos által ostromlott Middelburg felszabaditására jött, Brissot admirál által megveretik.

1593. Siawuschpasa török nagyvezir, született kanisai magyar, méltóságáról harmadizben letétetik. (Először julius 28-án 1584; másodszor april 3-án 1589.)

1664. A császáriak Hohenlohe gróf alatt Pécset rohammal elfoglalják a törököktől.

1689. Swedenborg Emmanuel, hires természetbuvár, vegytudós, mathematikus, theosoph és ábrándozó születik Stockholmban. (Ezen születési évet Swedenborg maga mondja theosophiai munkájának előbeszédjében. Sandel azonban, dicsszónoka a stockholmi akademiában és utána többen 1688 évet irnak.) (Lásd március 29-én.)

1706. A tengeri hatalmasságok követei Bécsben kelt levéllel a magyar tanács küldöttségét határozottan felszólitják a sajátképeni békealkudozás megkezdésére az osztrák császárral. — Ugyan azt teszik Nagyszombaton február 1-jén.

1712. A békecongressus általános megnyitása Utrechton a spanyol trónörökösödési háboru befejezésére. (Ghillany diplomatisches Handbuch szerint január 12-én.) (Lásd april 11-én.)

1713. Barrière-szerződés Hollandia és Anglia közt, mely által az előbbinek a megszállási jog Furnes, Knocke váradban, Ypern, Menin, Dornick, Mons, Charleroi, Namur és némely várakban biztosittatik.

1723. Cramer János András, jeles német tudós (humanista, történész, vallástudományi iró) születik Jöhstadton. (Meghal junius 12-én 1788.)

1730. II. Péter Alexievits orosz cár halála. Vele kihalt a Romanow ház férfiága. (Hibásan teszik Damberger genealogiai tábláiban január 19-ére, a L'art de verifier les dates irói január 31-ére.)

1737. Payne Tamás éjszak amerikai államtitkár Rousseau-elvü iró születik Thetfordon, Angolországban. (Lásd junius 8-án.)

1742. Wallaszky Pál a magyar irodalom történetirója születik Bagyán-ban Hont megyében.

1743. Fleury András Hercules bibornok és XV. Lajos minister elnöke meghal Issyban Páris mellett.

1763. Racine Lajos költő, a nagy Racine János fia, meghal.

1763. Seume János Gottlieb német költő és iró születése. (Lásd junius 13-án 1813.)

1766. Chaussard Péter János forradalmi tevékenysége és történeti, politikai és szépirodalmi iratai által ismeretes iró születik. (Meghal oktober 1-jén 1823 Párisban.)

1770. A német protestansok a gergelyi naptárt országos közönséges naptár cím alatt elfogadják. (Lásd september 23-án.)

1789. Beauzée Miklós bölcsészi nyelvbuvár, több tudós akademia tagja meghal. (Születik május 9-én 1717 Verdunban.)

1792. Kassics Ignác magyar jogtudományi iró születik Világosvárott.

1794. Raspail Ferenc Vince hires természetbuvár és republikanus születik Carpentras helységben, Vaucluseban.

1798. Neel angol lantos költő születik Londonban. (Már február 8-án 1827 meghalt.)

1799. A franciák Ehrenbreitsteint elfoglalják.

1805. Bedeő Pál lelkész, magyar iró születik Ásvány komáromi helységben.

1807. Ütközet az oroszok és törökök közt Ismailownál az utóbbiak kárára.

1807. Napoleon izenete a párisi senatushoz a porta veszedelméről és annak szükségéről, hogy függetlensége biztositassék.

1807. Graudenz vár ostromlása a poroszok által megszüntetve.

1809. A franciák Junot alatt sikertelenül megrohanják a Palafox által védett Saragossát.

1810. A franciák Victor tábornagy alatt Sevillát elfoglalják. (Posselt évkönyvei sz. január 31-én, Strahlheim sz. február 1-jén.) (Lásd az utóbbi napot.)

1810. Sebastiani tábornagy Granadat elfoglalja. (Strahlheim, Unsere Zeit-ben irja, hogy Sebastiani január 7-én a spanyol hadsereget Granada falai alatt szétverte, és másnap a várost elfoglalta.)

1814. Ragusa hadszerződésileg az osztrákoknak megadja magát. Milutinovich Montrichard ellen. Az osztrákok 165 ágyut nyernek, és Ragusa azóta Dalmátiánál marad.

1814. Csata Brienne-nél és a szövetséges német-orosz seregek első győzelme francia földön. Blücher, Sacken és Gyulay küzd Napoleon, Ney, Lefebvre-Desnouettes ellen. (Lásd február 1-jén.)

1823. A nápolyi forradalom főnökei: Pepe, Carascosa és Minichini in contumaciam halálra itéltetnek.

1824. Albany Luiza grófnő, az 1788 január 31-én meghalt Stuart Károly Ede özvegye, meghal Florenzben. Vele kimult a Stuart királyi ház neve. (Lásd 31-én.)

1825. Fábián József természettudományi és költői munkák magyar fordítója meghal Tót-Vásonyban 64 éves korában.

1826. Zamora József, VII. Ferdinand spanyol király érdekében Középamerikában felkelési kisérletet tesz; azonban Alajuela város megtámadása nem sikerül. (Lásd február 6-án.)

1829. Barras Pál F. János, a convent tagja és directorium elnöke meghal majdnem észrevétlenül. Ő XVIII. Lajos által számkivetésbe nem küldetett, noha XVI. Lajos halálára szavazott. (Lásd junius 20-án.)

1833. Véres csata Konieh mellett Syriában a törökök és egiptusiak közt, az elsőbbek nagy kárára. Reschid Mehmedpasa török nagyvezir elfogatik.

1835. Wesselényi Miklós báró az erdélyi országgyülésen bemutatja az általa nyomatott országgyülési tanácskozmányokat.

1837. Puschkin Sándor Sergejevits gróf, hires orosz költő, párviadalban nyert lövés következtében meghal. (Az ujabbkori ismeretek tára, Auer M. naptára és Meyer Conv.-Lex. szerint február 10-én 1837. Egy folyóirati életrajz irja január 2-án 1838.) (Lásd január 27-én, május 26-án.)

1848. Görres J. néme t iró és publicista meghal Münchenben (Lásd január 25-én.)

1848. Messina bombáztatása a királyi hadsereg által.

1848. A nápolyi királyság alkotmányt nyer. (Lásd 27-én és 28-án.).

1849. Görgei a bányavárosok felé fordulván Selmecet pusztitja, de Götz cs. tábornok által a Szepességbe visszaszorittatik.

1851. Az osztrák cs. hadsereg Hamburgba vonul mint végrehajtó hatalom Schleswig-Holstein ellen.

1852. Kinkel Gottfried költő Cincinnatiban (vagy Philadelphiában) nagy congressust tart Németország fellázitására.

1852. Bonaparte Jeromos herceg, francia tábornagy, a senatus elnökévé tétetik.

1854. Blanqui Jeromos Adolf francia történész és nemzetgazdász halála Párisban. (Lorck tört. évkönyve szerint 28-án, Weber naptára sz. 30-án.) (Lásd november 28-án.)

1854. Baumgarten orosz vezérőrnagy Csetatet visszafoglalja. (Lásd 6-án.)

1858. Lendvay Márton hires magyar szinmüvész meghal Pesten. (Lásd november 11-én.)

1866. Ferenc József császár és neje Budapesten nagy örömmel fogadtatnak.

---

30. Január i u s.

(III. Calendas Februarii.)

16. A római legiók lázadása Pannoniában a holdfogyatkozás segedelmével elnyomatik.

750. Abbas, saját dynastia alapitója a khalifák trónjára lép.

1349. Günther schwarzburgi gróf német-római királynak választatik IV. Károly ellen. (Geisau és némely mások szerint február 2-án.) (Lásd február 6-án, május 24-én, junius 14-én.)

1483. Ferenc Phöbus navarrai király meghal. (Mások sz. február 3-án.)

1545. Bécsben az első német imakönyv, melyet Nauser püspök szerzett, Singriener. János nyomdász által kiadatik.

1563. Gomar Ferenc hollandi vallástudós és felekezet alapitója születik Brüggeben. (Lásd január 11-én.)

1568. Juan d'Austria a németalföldi rendek hadseregét meggyőzi Nivell mellett.

1589. A katholikus liga feloldozza a franciákat III. Henrik iránti hűségük alól, és azt határozza, hogy a király és párthivei mindenütt és mindenkor üldöztessenek.

1600. Amirato Scipione remek történetiró Florenz és Nápoly előkoráról meghal. (Születik 1531.)

1606. Digby, Winter, Rockwood, Knies, Guy Fawkes, és a többi a „lőpor-összeesküvésben" részes katholikusok kivégeztetnek. (Lásd január 31-én, november 5-én.)

1623. Serpilius János vallástudós születése Leibiczben (Lubicán) Szepes megyében. Meghalt december 1-jén 1686 Sopronban. (Igy Czvittinger. Horányi, ki pedig itt szórul szóra követi Czvittingert, azt irja, hogy január 20-án született, a mi bizonyosan tollhiba.)

1647. I. Károly angol király az őt elárulo skót sereg által 400.000 font sterlingért a parlament követeinek eladatik. A király mint fogoly Holmby várba vitetett. (Lásd junius 3-án.)

1648. A németalföldi tartományok felségi joga IV. Fülöp és a spanyol kormány által a münsteri (westfáliai) partikularis békében elismertetik, és az egyesült tartományok egész területe Brabant, Limburg és Flandria egy részével kiadatik. (Lásd augustus 6-án, september 8-án, oktober 24-én.)

1649. I. Károly angol király lefejeztetése Whitehallban. (Némelyek ezt 1648. évre teszik, mert nem a stilus historicus, hanem a Gergely által nem javitott naptár, azaz polgári évek vagy stilus ecclesiasticus szerint számitottak. Az esztendő azon időben Angliában március 24-ével kezdődött. Mostani számitás szerint január 30-ka 1648 megegyezne február 9-kével 1649, mely napra Moreri, a L'art de verifier les dates, Auer és Guizot is teszik I. Károly halálát.) (Lásd január 4., 27-én, február 6-án, junius 2-án, november 1-jén.)

1658. A svédek Fühnen szigetet elfoglalják.

1661. Rollin Károly, késmives fia, nemes és hires történész születik Párisban. (Lásd september 14-én.)

1661. Cromwell Oliver Angolország protectorának hullája II. Károly király parancsára kiásatik, felakasztatik, felnégyeltetik, azután lefejeztetik és máglyán megégettetik Londonban.

1684. Tökölyi Imre békét keres a császárnál, a német fejedelmek közbejárása által.

1689. Az angol alsóház a trónt megürültnek nyilatkoztatja. (Macaulay.) (Lásd február 13-án, december 16., 18. és 23-án.)

1697. Quantz János Joachim zenész, fuvolás és e hangszer tökéletesitője születik. Nagy Frigyes király az ő tanitványa volt. (Meghalt julius 12-én 1773.)

1711. Alkudozás Vaján Szabolcs megyében a személyesen találkozó Pálffy János és II. Rákóczy Ferenc közt, melynek eredménye csak egy hódoló iratra a királyhoz szoritkozott. (Lásd február 20-án.)

1719. Lichtwer M. Gottfried német meseköltő születik.

1727. Batthyány József gróf egri érsek és bibornok, előbb erdélyi püspök, kalocsai érsek születik. (Ersch szerint Bécsben, Katona hist. crit. sz. Rohoncon.) (Lásd oktober 23-án.)

1734. Calonne Károly Sándor hires francia pénzügyminister születik Douai-ban.

1736. Schmidt Mihály Ignác, a német nemzet történetének bölcselmi és szabadelmü irója, születik Arnsteinban. (Meghal november 1-jén 1794.)

1770. Köteles Samuel bölcsészeti iró, a magyar tudós társaság tagja születik Uj-Tordán Erdélyben. (Meghal május 17-én 1831.)

1777. Zachariae Vilmos német költő meghal. (Születik május 1-jén 1726. Frankenhausenban.)

1785. Méhes Samuel magyar polyhistor s politikai lapok szerkesztője születik. (Lásd március 30-án.)

1791. Brizard János szinész halála Párisban.

1791. Rulhières Claude Carloman francia történetiró meghal.

1813. Wrbna-Freudenthal Rudolf gróf, osztrák főkamarás és státusférfi, meghal.

1814. A cortesek határozata, hogy Ferdinand király előbb szabadnak nem tekinthető, mig az alkotmányra az esküt le nem tette.

1814. Napoleon Blüchert Trannes-ig visszavonulni kényszeriti.
1815. A rajnaszövetség aktája által Napoleon alatt felségi jogukat vesztett kis német fejedelmek, jogaik visszahelyezését és meghivásukat a bécsi congressusra kivánják.
1817. Sajtószabadság Würtembergában I. Vilmos király által megadva.
1817. Oláh János (Illucz) a „Nemzeti Ujság" szerkesztője születik Tokajban.
1821. Sluzier Tivadar felkelést támaszt Bukarestben és az oláhoknak szabadságot igér.
1823. Vosz Otto K. Frigyes porosz államminister meghal.
1824. Britt nyilatkozvány a spanyol kormányhoz, hogy a tettleg független délamerikai álladalmak elismerése többé nem halasztható.
1826. Melluhue város Indiában az angolok által rohammal bevétetik.
1830. Virág Benedek, kitünő magyar költő és történetiró halála Budán. (Nem január 23-án mint Ferenczy a „Magyar irók"-ban mondja.) (Születik 1752 Nagy-Bajomban, Somogy megyében.)
1831. Uj kormány választása Varsóban, mely Czartoryski Ádám herceg elnöklete alatt négy tagból áll. (Lásd január 25-én.)
1833. Otto görög király Nauplia révébe megérkezik. (Lásd február 6-án.)
1837. Afzelius Ádám svéd természettudós, Linné tanitványa meghal. (Születik oktober 8-án 1750.)
1843. Saint-Arnaud francia alezredes meggyözi a kabylokat Brin-Ferrah-nál.
1848. A svajci szövetségi gyülés a jesuiták kiüzését határozza.
1848. Castellmare Palermoban bevéve.
1849. Görgei serege szétveri a tót csapatokat Turcsinál.
1849. Trebersburg osztrák tábornok Eszék külvárosait rohammal megtámadja és elfoglalja. (Lásd február 13-án és 14-én.)
1849. Bem győzelme Szelindeknél. A csata egész nap tartott, Puchner Nagy-Csürre visszavonul. (Lásd január 21-én.)
1852. Az oroszok a kis Tsetnába és Dagestanba nyomulnak. (Lásd január 18-án.)
1853. Gróf Leiningen cs. tábornok Konstantinápolyba megérkezik, hogy a portától tiz pont engedményezését Austria iránt követeljen.

1854. Otlet John Rev. angol nyelvész, tanár Moleswort Rectoryban Huttingdonban, ki angol lapok szerint 130 nyelvet beszélt vagy értett, és igy magát Mezzofantit is felülmulta, meghal.

1855. A törökök egy Batumra intézett orosz rohamot visszavernek.

1857. Verger pap, Sibour párisi érsek gyilkosa, kivégeztetik. (Lásd 3-án.)

---

31. Január ius.

(Pridie Calendas Februarii.)

1030. III. Nagy Vilmos, Poitiers grófja, meghal.

1163. A velenceiek Ulrik, a Grado szigetre törő aquileai patriarchát, és több friauli nemest fogolylyá teszik.

1328. IV. Szép Károly francia király, a Capet család egyenes ágának utolsója, meghal Vincennesban. (Igy a L'art de verifier les dates irói; Brinkmeier történeti chronologiájának kézikönyve és Eber Pál szerint február 1-jén 1327.)

1476. A III. Frigyes császár és Károly burgundi herceg közt kötött béke az utóbbi által megerősittetik.

1517. I. Selim török zultán Kairot elfoglalja. Az adott szó ellenére 800 előkelő férfi és 50.000 mameluk lemészároltatik. (Lásd január 23-án.)

1533. I. Ferdinand császár és király fegyverszünetet köt a törökökkel, melynél fogva Zápolya és Gritti is parancsot kapnak az ellenségeskedés megszüntetésére.

1547. I. Ferenc francia király a Valois házból meghalt.

1578. Don Juan d'Austria győzelme a felkelt németalföldiek fölött Glemboursnál.

1587. Draskovich György bibornok és Magyarország helytartója, ékes magyar egyházi szónok meghal Bécsben, vagy mint Timon inkább hiszi, Pozsonyban, 75-dik évében. (A halálos év megalapitása két részre osztá történetbuváinkat. Draskovich epitaphiumján, melyet neki unokaöcscse állitott mondatik, hogy a bibornok 1587. évi január 31-én meghalt; ellenben létezik Ernő főherceg egy levele a magyar kamara elnökéhez, melyben Draskovich halála 1588. évi

január 31-kére tétetik, követvén ez adatot Timon és Lehoczky az ő stemmatographiájában. Gamauf az 1819. évi Pannonia 38-ik számában egy olvasásra méltó cikket ir ezen chronologiai alternativáról, melynek állitásait Ersch és Gruber encyclopädiájába is átvitte. Gamauf is 1587. évi január 31-ére teszi Draskovich halálát, Fessler is — de hibázik, midőn mondja, hogy a napra nézve nincs különböző vélemény, miután Czvittinger elég meglepőleg 1585. évi december 18-át nevezi mint a bibornok végnapját. Az ujabb időben is eltérés van a napra nézve, miután a Közhasznu Esmeretek Tára, és a „Magyar irók" életrajzgyüjteménye halálát 1586 évi január 21-ére teszik. Végre Katonából kitetszik, hogy a pozsonyi országgyülésen, mely 1588. január 28-án befejeztetett, Rudolf király már más helytartót kinevezett vala.) (Lásd február 5-én.)

1606. Garnet Henrik és Hall jesuiták a lőpor összesküvés részesei kivégeztetnek. (Lásd január 30-án, november 5-én.)

1615. A Hudsonöböl fölfedezése Bulten Tamás által.

1615. Aquaviva Claudius, jesuita-generalis meghal.

1665. Clauberge János jeles bölcsész halála Berg-en Westfaliában. (Születik február 24-én 1622.)

1668. Busenbaum Hermann jesuita meghal Münsterben. Ő szerzője az elhirhedett erkölcstelen könyvnek: medulla theologiae moralis, mely a jesuiták által mindig remek műnek tartatott, a szerzetjelöltek oktatásánál alapul szolgált, és több mint 50 kiadást ért Münster, Köln, majnai Frankfurt, Ingolstadt, Antwerpen, Lyon, Róma, Velence, Padua, Ferrara és Lissabonban. Először megjelent 1645-ben, tehát 20 évvel korábban mint sem VIII. Sándor pápa pálcát tört a jesuiták erkölcsei fölött. (Születik 1600 évben.) (Lásd september 14-én 1665.)

1686. Victor Amadé savoyai herceg XIV. Lajos francia király inditására nyilatkozványt ad ki, mely szerint a reformatus vallás gyakorlata még magán-házakban is megtiltatik, a reformatus templomok lerombolása, és a nem katholikus lelkészek és tanitók elüzése rendeltetik. (A reformatusok Savoyaban Barbetoknak neveztettek.)

1686. Egede János dán születésü grönlandi missionárius születése. (Meghal november 5-én 1758.)

1703. Az első rendes hirlap Bécsben megjelenik „Posttäglicher Merkur“ cim alatt.
1703. II. Rákóczy Ferenc forradalmi serege Pécset elfoglalja. (Istvánffy.)
1707. Frigyes Lajos Wales hercege, II. György király fia születik. (Meghal március 31-én 1751.)
1719. Ulrika Eleonora a rendek választásánál fogva a svéd trónra lép.
1726. Sperges József báró, tyroli régiségbuvár születik Insbruckban.
1741. Hippel Tivadar Gottlieb német humoristikus iró születése. (Lásd april 23-án 1796.)
1742. VII. Károly mint római császár Frankfurtba bevonul, mialatt az ő fővárosában Münchenben Mária Terézia a hódolásokat fogadja.
1760. Az éjszaki tengerben szigetcsoport fölfedeztetik, mely Uj-Siberiának neveztetik, és a számtalan ott található ősvilági csontokról hires.
1770. Az oroszok rohammal beveszik a török sáncokat Giurgewo mellett.
1788. Eduard Károly, Alban gróf, II. Jakab király unokája meghalt Rómában. (Öcscse York bibornok, a Stuart-ház utolsó férfisarjadéka meghal 1807.)
1791. Öttingen Wallerstein Ernő herceg, bajor államminister, műgyüjtő, születik.
1793. Lonovics József csanádi püspök, utóbb kalocsai érsek, a legjelesebb főpapok egyike, kitünő egyházi és országgyülési szónok, a forradalmi kormány által kinevezett egri érsek, a magyar akademia tagja, iró, születik Miskolcon. (Meghalt 1867 március 13-án.)
1797. Schubert Ferenc hires zeneköltő születése Bécsben. (Lásd november 19-én.)
1798. A luzerni nagytanács a jogegyenlőséget kimondja. (Lásd 20-án.)
1801. Cerachi József, hires római szobrász, buzgó republikanus, társaival együtt mint összeesküvő Napoleon élete ellen kivégeztetik. (Lásd oktober 10-én.)
1804. Bajza József jeles magyar lantos költő, itész és történetiró születik Szücsiben, Heves megyében.
1808. Kereskedelmi szerződés Persia és Franciaország közt.
1811. Angol áruk elégetése Stralsundon.

1814. A nápolyiak Minutolo tábornok alatt Florenzbe vonulnak.
1815. O'Connell Dániel D'Esterre volt tengerésztisztet párviadalban meglövi.
1816. Fulda a hessenkasseli választó által megszereztetik és nagyhercegséggé emeltetik. (Lásd február 16-án.)
1820. Sintenis Frigyes igen termékeny theolog és erkölcsi regényiró meghal.
1826. Hayti birodalma Franciaország által elismertetik 150 millió frank fizetése iránt.
1828. Ypsilanti Sándor herceg, görög szabadsághős meghal Bécsben.
1829. Az egyesült éjszakamerikai államok népképviselői házában a Huron uj területalakitásáról szóló bill pártolást nyer.
1829. Reschid Mehmed Pasa nagyvezir lesz.
1830. A németalföldi ellenzék szózata a hirlapokban, mely a kormány elleni társulásra felhiv.
1833. Törvényhirdetés Franciaországban, mely által a XVI. Lajos kivégeztetése napján tartott gyászünnepélyek megszüntetnek.
1833. A németalföldi kormány a Schelde-hajózást minden nemzet kereskedő-hajóinak megengedi, az angolok, franciák és belgák kivételével.
1840. Nagy Imre magyar költő halála. (Születik 1818. február 8-án Kun-Kisujszálláson.)
1848. Serre-Capriola-féle ministerium Nápolyban. Alkotmányöröm.
1849. Tokaji győzelmes csata Klapka alatt Schlick ellen. Klapka visszavonul és más napon ismét megjelenik Tokajban.
1850. Uj alkotmány Poroszországban. A király erre az esküt leteszi. (Lásd február 3-án 1847.)
1851. A francia köztársasági kormány első tiltakozása Austria szándoka ellen, hogy összes tartományaival a német szövetségbe lépjen. (Lásd február 23-án, március 5-én, augustus 14-én.)
1852. Szuszlow orosz tábornok Scheliagi kaukazusi falut kemény roham után beveszi (tegnap és ma). Naib-Beck-Mahomet két golyótól találva elfogatik.
1853. Schiller Felix jeles tájfestész meghal Münchenben 48 éves korában.
1854. Pellico Silvio jeles, különös sorsáról is nevezetes olasz költő meghal Turinban. (Éjjel január 31-éről február 1-jére; innét van bizonyosan, hogy Weber lipcsei naptára és Lorck történeti évkönyve halálát az utóbbi napra teszik.)

(Születik junius 24-én 1789 Saluzzoban Piemontban.) (Lásd február 21-én.)

1865. Az éjszakamerikai Unio képviselőháza 119 szavazattal 56 ellenében toldalékot határoz a szövetség alkotmányához, mely által a rabszolgaság az Unio egész területén eltöröltetik. (V. ö. január 11. és 22.)

1866. Rückert Frigyes költő meghal 77 éves korában Koburg mellett.

1. Február.

(Calendae Februarii.)

346. (Kr. sz. e.) M. Valerius Corvus II. consul, az antiatusok-, volscusok- és satricanusokról diadalt ül.

280. (Kr. sz. e.) T. Coruncianus Nepos consul diadalt ül a volsiniak- és volsciakról.

265. K. sz. e.) M. Fabius Pictor II. consul diadalt ül a salentinusok- és messapiakról. (Lásd január 26-án 267.)

233. (Kr. sz. e.) Q. Fabius Maximus Verucossus, avagy Fabius Cunctator diadalt ül a liguriaiakról.

191. (K. sz. e.) L. Aemilius Regillus római vezér diadalt ül Polixenides, III. Nagy Antiochus syriai király vezére fölött, kit Myonnesus mellett tengeri csatában megvert. (A háboru azért támadt, mert Hannibal Syriába menekült és a rómaiak annak kiadatását hiába kérték.)

314. I. Sylvester pápának választatik. (Brinkmeier, ki azonban őt II. Sylvesternek, Szent István kortársát pedig III. Sylvesternek irja; pápaságának kezdetét január 31-ére teszi a L'art de verifier les dates.)

850. I. Ramiro, Oviedo királya, meghal.

1314. V. Kelemen pápa bünbocsánat igérete mellett a magyarokat kereszthadra hivja fel a trónkövetelő Dragutin és Milutin szerb királyok magyar földre tört seregei ellen.

1377. Vérengzés Cesenában, melyben Hawkwood angol condottieri is részt vett. (Lásd 2-án.)

1411. II. Jagello Ulászló lengyel király Thornban békét köt Reusz-Plauen Henrik, a német rend nagymesterével, mely által a rend Sudanen és Samogitia (Schamaiten) tartományt Lengyelországnak átengedi.

1459. Celtes Konrad, sokoldalu tudós, az irodalom buzgó terjesztője Németországban születik. (Meghal feb. 4-én 1508.)

1465. Széchi Dénes esztergomi érsek meghal.

1488. Brüggeben, hol Miksa főherceg is tartózkodott, a céhek zászlóikkal és 50 ágyuval csoportosulnak, a hadiköltségekről számadást kivánnak, és a rosz tanácsnokok letevését sürgetik. (Lásd február 2-án.)

1506. Buchanan György, I. Jakab király nevelője, történetiró és költő születik Kilkerne-ben Skótországban.

1555. Ujlaki Ferenc egri püspök, Magyarország királyi helytartója meghal. (E napot irja Horányi: Memoria Hungarorum. Timon: Epitome sz. február 13-án.)

1560. La Renaudie báró és több francia nemes Nantesban a kir. hercegek befolyásával a Guise-ek elfogatására összeesküsznek.

1578. Országgyülés Pozsonyban Rudolf király alatt.

1580. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem születése Ilyén, Hunyad megyében. (Csikszentiványi Kerekes Ábel gyüjteményéből közlötte e napot Igaz Samuel Ponori Thewrewk Józseffel.) (Lásd november 15-én.)

1608. A magyarok és osztrákok frigye Mátyás főherceg javára Rudolf császár ellen Pozsonyban megpecsételtetik. (Lásd január 15-én, február 25-én.)

1617. Orsato Sertorius jeles tudós, Padua történetirója születik e városban. (Meghal julius 3-án 1678.)

1628. Waldstein gróf friedlandi herceg a császár által érdemei jutalmául Brandeis, Prága melletti várban a mecklemburgi hercegek tartományait hübérben, Sagan siléziai hercegséget pedig örökjogilag kapja. (Lásd február 25-én.)

1664. Az eszéki hid Hohenlohe gróf által a török sereg szine előtt szétromboltatik. (Lásd 7-én.)

1687. A Caraffa által Eperjesen felállitott vérengző törvényszék működését elfogatásokkal megkezdi. (Lásd március 5-én.)

1701. Agrell János jeles zenész és zeneszerző születése Löthban, keleti Gothlandban. (Meghal január 19-én 1765.)

1702. Jenő savoyai herceg, cs. tábornagy, Villeroi francia tábornagyot, 80 tiszttel és 400 közlegénynyel Cremonában el fogja. Villeroi pár nappal azelőtt kevélyen mondá, hogy ezen farsang alatt három herceget, értvén Jenőt, Commercyt és Vaudemont-ot táncolni akarja látni. Különben a

németek még ugyan a mai éjjel a városból kiszorittattak, 2000 ember veszteségével.

1713. II. Apafy Mihály, az utolsó erdélyi fejedelem meghal Bécsben.

1717. Egyezkedés Varsóban II. Ágoston lengyel király és az ország különféle pártjai közt, az idegen sereg eltartása, általános amnestia, a dissidensek templomai lerombolása és jogaik körülirása iránt.

1720. Béke Stockholmban Ulrika Eleonora svéd királyné (XII. Károly huga) és I. Frigyes Vilmos porosz király közt. Az utóbbi Stettint és Előpommeraniát nyeri.

1725. I. Nagy Péter orosz cár a tudományok akademiáját alapitja.

1733. II. Ágoston lengyel király halála Varsóban.

1735. Alvinczy József báró, osztrák tábornagy, a Napoleon elleni hadakozásáról ismeretes, születik Alvinczen Alsó-Fehérmegyében. (Lásd november 25-én.)

1742. Egyezkedés Turinban Mária Terézia és a szárd király közt, az osztrák birtokok védelme végett Lombardiában.

1758. Kosegarten Lajos Theobul német költő születése. (Meghal október 26-án 1818.)

1768. Lauriston Jakab A. B. L. marquis, francia tábornok születése Pondicheryban.

1773. Guglielmi Gergely hires történetfestész meghal Pétervároń. (Lásd december 13-án.)

1793. A franciák hadat izennek III. György angol királynak.

1797. Bonaparte tábornok a pápával kötött fegyverszünetet lefolytnak nyilatkoztatja és a Romagnába indul.

1798. Az örök frigyek megujitása Aarauban szabad ég alatt esküvel megerősittetik. (Lásd január 7-én 1800; február 5-én 1798.)

1799. Kobell Ferdinand tájfestész és rézmetsző halála Münchenben.

1801. Chodowiecki Daniel festész és hires rézmetsző meghal Berlinben. (Lásd oktober 16-án.) (Ersch és Gruber encyclopädiája sz. 7-én, a bécsi tört. naptár majd február 1-jére, majd 7-ére teszi.)

1804. Forradalom Chinában. — Véres ütközet Hou-chou-fou kerületben a lázadók és császári seregek közt. A lázadók megveretnek, fővezéreik elfogatnak és kivégeztetnek.

1805. Beauharnois Jenő és Murat Joachim francia királyi hercegeknek kihirdettetnek.

1808. Junot Portugallia főkormányzójának nyilatkozata, hogy a Braganza- ház uralkodni megszünt. (Lásd november 13-án.)
1808. A franciák Reggio (Oudinot) tábornagy alatt Reggiot elfoglalják, 800 siciliait fogolylyá tesznek.
1810. József spanyol király a Victor (Belluno herceg) tábornagy által elfoglalt Sevillába vonul. (Lásd január 29-én.)
1814. A kozákok és huszárok Brüsselben Narischkin és Hellwig alatt.
1814. Blücher a szövetséges seregek élén Napoleont megveri La Rothiere-nél. Blücher és Sacken orosz tábornok ezen helyet, a würtembergi herceg Petit-Mesnilt, Wrede Chaumreilt, Gyulay Dienvillet elfoglalja.
1832. Néplázadás Párisban. A carlisták és republikanusok egyesülnek.
1848. A tizenkettedik norvégi storthing megnyitása.
1848. A velencei középponti congregatio kérvénye Rainer alkirályhoz.
1849. Az oroszok Brassóba jönnek Engelhardt alatt. Lamberg halotti ünnepélye. (Szeremlei sz. 2-án.) (Lásd február 4-én.)
1849. Czuczor Gergely a „Riadó“ című költeményeért 6 évi fogságra itéltetik.
1850. Lenkey János honvéd tábornok meghal az aradi vár börtönében.
1851. A vámgyülés megnyitása Wiesbadenben.
1851. Samos sziget lázadói megadják magokat Mustafa pasa, a török sereg parancsnokának. (Lásd január 4-én.)
1852. A népegyletek feloszlatása rendeltetik Würtembergában. (Lásd 2-án.)
1854. Idősb Pázmándy Dénes, magyar publicista és követ meghal Baracskán 74 éves korában. (V. ö. jan. 24-én 1856.)
1854. Veith János festész, Schlegel Frigyes mostoha fia meghal Rómában.
1856. Paskievits-Eriwansky Ivan Fedorovits, varsói herceg, orosz tábornagy, Lengyelország helytartója meghal Varsóban. (Lásd május 19-én.)

2. Februárius.

(IV. Nonas Februarii.)

880. Bruno szász herceg a normannok elleni csatában elesik.

962. I. Nagy Otto római császárnak koronáztatik Rómában XII. János pápa által. A pápa a császárságot elválaszthatlannak nyilatkoztatja a német birodalomtól.

1141. István angol király megveretik és elfogatik Lincoln mellett Glocester gróf, Matild császárné testvére által. (Lásd september 14-én.)

1194. Oroszlánszivü Richard angol király majd 14 hónapi fogság után VI. Lipót osztrák herceg által szabadságát visszanyeri 25.000 márk ezüst lefizetése iránt. (Lásd december 20. és 31-én.) (L'art de verifier les dates szerint feb. 4-én.)

1276. A strassburgi münster alapjának ásatása kezdődik. (Lásd január 17-én és május 25-én.)

1298. A német országrendek nassaui Adolf ellen egyesülnek, és I. Albert herceg megválasztására gyülekeznek.

1317. Ünnepélyes nyilatkozat Párisban V. Fülöp király alatt, hogy a leányi sarjadéknak semmi joga nincsen a koronához.

1377. Genfi Robert bibornok (a későbbi VII. Kelemen nevü ellenpápa) és Hawkwood Cesenát szétrombolják.

1392. Zsigmond magyar király testvérével Vencel cseh királylyal kibékül, és neki, ha magtalan kimulna, a trónörökösödést Magyarországon igéri.

1438. Az erdélyi három nemzet a tordai gyülésen megerősiti és megujitja az uniót. (Teleki József, Kőváry L.)

1440. III. (IV.) Frigyes Frankfurton római császárnak választatik.

1461. York Eduard herceg győzelme a vörös rózsa (Lancaster) párti seregen Mortimer Crosznál. (Lásd márc. 1-jén és 31-én.)

1488. A fellázadt flandriaiak Brüggeben Miksa főherceg palotáját megrohanják, kipusztitják és Miksát elfogják; szolgái kinpadra vonattatnak, több híve kivégeztetett, ő maga is nagy életveszélyben forgott. (Lásd május 16-án.)

1537. Luther Smalkaldenben az ismert tételeket szerzi, és a jelenlevő vallástudósok által aláiratja.

1539. Isabella, Zápolya János neje, Székesfehérvárban királynénak koronáztatik.

1576. Gonzaga Lucretia hires tudósnő meghal.

1594. Palestrina (Pierluigi da) János, a régi római zenetanoda leghiresebb mestere meghal. (Született Baini szerint 1524. évi nyár végén, és Präneste születéshelye után Palestrina nevét nyerte.)

1600. Naudé Gábor hires francia tudós (orvostudomány, nyelvészet, bölcsészet, történet) születik Párisban. (Lásd jul. 29-én.)

1606. Chopin René, hires francia jogtudós meghal Párisban.

1645. Montrose, I. Károly vezére, megveri a skótokat Argyle gróf alatt Inverlochy mellett Argyle grófságban.

1674. A hollandi rendek a helytartói méltóságot III. Vilmos és az orániai ház mellett örökösnek nyilatkoztatják.

1688. Duquesne Ábrahám hires francia admirál halála.

1697. A strelicek megzabolázása I. Péter cár által. Az összeesküdtek éltükkel lakolnak.

1711. Kaunitz Vencel herceg, hires osztrák államminister születik.

1742. Barcsai Ábrahám magyar költő születik Piskiben, Hunyad megyében Erdélyben. (Lásd március 6-án.)

1754. Talleyrand-Perigord Károly Móric bibornok herceg, hires francia minister és diplomata születése.

1756. Mária Terézia császárné egy parancsa által minden exorcismusok és ördögidézések eltiltatnak.

1767. Link Henrik Frigyes természettudós születik Hildesheimban. (Lásd január 1-én.)

1768. Wagner Ernő jeles regényköltő születik Ruszdorfon.

1783. Crivelli Antal hires olasz természettudós születik Majlandon. (Meghal aug. 18-án, mások sz. augusztus 15-én 1829.)

1792. Cerutti József Antal Joachim, előbb jesuita, utóbb a törvényhozó testület tagja és Mirabeau barátja meghal Párisban. (Lásd junius 13-án.)

1794. A convent határozványa, hogy minden hajókapitány, ki magát egy, magánál kétszer nem erősebb ellenségnek megadja, hazaárulóként büntettessék.

1797. Mantua hosszas védelem után Wurmser cs. tábornok alatt Bonaparte, és Serrurier francia tábornoknak magát megadja. (Lásd január 14-én, 16-án, september 30-án.)

1801. Toussaint L' Ouverture St. Domingot elfoglalja.

1801. III. György király az első egyesült britt- irlandi parlament gyülését megnyitja. (V. ö. január elsejét.)

1807. Az angolok sikertelen megtámadása Montevideora. Achmuty tábornok Stirling ellen.

1807. Mehemet Ali egyptomi pasa a neki veszélyeseknek tetsző mamelukokat leöli.

1808. Róma és az Angyalvár 8000 francia által Miollis alatt megszállva. A pápa tiltakozik fensége, jogai és utódjainak jogai sértése ellen.

1809. Székács József iró és költő, egyházi szónok, a magyar tudós társaság tagja születik Orosházon Békés megyében.

1810. Guadeloupe elfoglalása az angolok által. Beckvith és Harcourt, Ernont ellen.

1810. Kormányzóság alakitása Cadixban. (Posselt.)

1811. Rosty Zsigmond magyar történetiró születése Székesfehérvárott.

1812. Beyer Károly szobrász születik Lunzenauban. (Meghal augusztus 2-án 1854 Drezdában.)

1815. Schäffer Béla magyar festész születése Nagy-Károlyban.

1820. Cochrane lord, a chiliai hajóhad parancsnoka, Valdivia várost a spanyoloktól elfoglalja, nem sokára San Carlost 70 ágyut és Dolores hadihajót hatalmába ejti.

1822. Hayti spanyol része, mely a köztársasági kormányt behozta, Bayer tábornokot elnökül elismeri. E szerint az egész sziget (a francia rész is) ő alatta egyesült. (Lásd nov. 26-án.)

1823. Urghel spanyol várad megadja magát az alkotmányos seregeknek.

1827. A görögök mozgalmai Vasso tábornok, Burbachi ezredes és a Notaras alatt a Seraskier ellen. (Lásd február 6-án és 9-én, augusztus 20-án.)

1827. Spanyol királyi rendelet, mely szerint prevotalszékek felállittassanak a gyakrani hadszökevények megbüntetésére, és a kormány elleni gáncsiratok birása felségsértésnek tekintessék.

1834. Lengyel csapat betörése Ramorino tábornok alatt Savoyába; ez azonban támogatás nélkül maradván visszavonulással végződik.

1836. Bonaparte Lätitia, született Ramolini, Napoleon anyja, meghal Rómában.

1840. Lin, chinai biztos, az angol királynénak iratot küld, melyben az opiumnak Chinába küldése ellen előterjesztést tesz. Ez irat számos lenyomatban a chinai nép közt szétosztogattatott.

1848. A bécsi tudományos akademia megnyitása és első ülése.

1848. Florenzben egy álladalmi consulta megengedve.

1848. Békekötés Kalifornia és Északamerika közt, mely által Felső-Kalifornia az egyesült államoknak engedtetik át.

1849. Lipótvára mely Ordódy magyar parancsnok által védetett, megadja magát az osztrákoknak Simunich alatt.

1849. A ráczok megveretnek Torzsánál Bezerédy Karassai és Czintula által. Vég őrnagy azonban Topolyánál visszanyomatik.

1849. Lázár György gróf, magyar forradalmi ezredes halálra ítéltetik és 10 évi várfogságra kegyelmeztetik.

1849. Kiesewetter császári őrnagy Lőcsét megszállja, és még ma éjjel a magyarokat Iglónál megtámadja, de gróf Guyon ezredes által veszteséggel visszaverettetik. (A megtámadás éjjel febr. 2. és 3-ka közt történt, azért fordul elő Szeremleinél feb. 3-ka alatt.)

1849. Mejiko békét köt Északamerikával Guadeloupe-Hidalgo városban, mely által az egyesült statusoknak Texast egész a Rio Grande del Norte folyóig és Uj-Kaliforniáig átadni kénytelen. (Lásd máj. 13-án, august. 20-án, septemb. 15.én.)

1851. A dán király Holstein hercegségbe polgári kormányt igtat be.

1852. Gyilkolási merénylet Isabella spanyol királynéra Merino Márton ferenci barát által. (Lásd február 7-én.)

1852. A demócratikus népegyletek Stuttgard, Gmünd, Göppingen, Eszlingen, Oehringen, Geislingen, Ellwangen, és Heilbronnban feloszlatnak.

---

3. Februárius.

(III. Nonas Februarii.)

993. Az első szentesités. XV. János pápa szent Ulrikot, ki a hunnok ellen Gábor főangyal jerusalemi keresztét hozta, üdvösiti.

994. Vaskaru II. Vilmos Poitiers grófja, Aquitania hercege meghal.

1114. Kálmán magyar király halála. (Turóczy, Gualter, Katona.) [Fessler sz. 4-én.]

1161. Inge norvég király elesik Oslo mellett.

1273. A magyarok betörése Stajer-, Osztrák- és Morvaországba.

1502. A bécsi egyetem költők koronázására jogosittatik.

1509. Almeida Francesco portugalli alkirály Indiában, Kansu egyptomi és syriai zultán hajóhadát megsemmisiti az indiai tengeren.

1520. Ifjabb Sten Sture svéd kormányzó szánkájában a Mälartó jegén meghal, és hazája a dánok betöréseinek nyitva áll.

1528. Ferdinand, első magyar király osztrák házból, Budát odahagyja. Azóta 223 esztendeig a magyarok fővárosa nem látta királyát. [Mária Terézia 1751-ben látogatta e várost.] (Lásd aug. 21-én.)

1537. Lord Kildare Tamás és öt nagybátyja lefejeztetnek.

1566. Cassander György szelidlelkü ember, elfogulatlan németalföldi hittudós meghal Kölnben.

1607. Bocskay István temetkezése nagy pompával véghez megy Kassán, halála egy ideig eltitkoltatván. (Bethlen Farkas.) [Lásd december 29-én, január 27-én.]

1631. Tattenbach, Erasmus gróf, stajorhoni kormányzó, a Wesselényi-Zrínyi-féle összeesküvésben részes, születik.

1640. Bernegger Mátyás történettanár, iró és nyelvész meghal Strassburgon. (Születik február 8-án, 1582 Hallstadton Austriában.)

1648. Ceva Tamás jesuita, költő és mathematikus születése Majlandon. (Meghal 1736. évi február 3-án.)

1682. Lipót római császár Caprara grófot békealkudozásokra Konstantinápolyba küldi.

1700. Acciajuoli Filippo drámaköltő és igen termékeny operaszerző meghal Rómában. (Születik ugyanott 1637.)

1701. Caprara Aeneas Sylvius gróf, cs. főhadvezér, Siklós ura, az udvari haditanács alelnöke meghal.

1717. Nagel József Antal mathematikai iró születik Rittbergen, Westfaliában.

1721. Seydlitz Frigyes Vilmos báró porosz lovas tábornok születik.

1735. Krasicki Ignác gróf, gneseni érsek, nagy hazafi, költő és iró születik Dubieckoban. (Meghal március 14-én 1814.)

1736. Albrechtsberger János György hires zeneszerző és zenészeti iró születik Klosterneuburgon. (Meghal március 7-én 1809 Bécsben.)

1743. Az osztrák seregek Braunau várost elfoglalják; ez kezdete Bajorországnak rövid idő alatti meghóditásának.

1757. Volney (Constantin François de Chasseboeuf) gróf, hires bölcsész, chronolog és államférfi születik Craonban Anjou megyében. (Lásd april 25-én.)

1773. Wollzogen J. A. Lajos báró, porosz tábornok és diplomata születik Meiningenben.

1774. Royko János magyar iró születik Besztercebányán, Zólyom megyében.

1775. Foy Miksa Sebestyén republikanus tábornok és szónok születése Hamban. (Lásd március 28-án.)

1794. Egy néger, mulatt és fehér mint St. Domingo követei helyet foglalnak a conventben. Camboulas igy szól: Nagy pör maradt 1789 óta eldöntetlen; a nemesi és papi aristokratia megsemmisittetett ugyan, de a bőr aristokratiája uralkodott még; most ez is utolsó horgását nyögi.

1795. A franciák Rosas spanyol várt 27 napi ostrom után elfoglalják.

1802. Don Campomanes Pedro Rodriguez, hires spanyol államférfi, történetbuvár, jogtudós, és nemzetgazdászati iró meghal. (Születik julius 1-én 1723.)

1807. Villa-Amil Gennaro Perez, lángelmü spanyol épitészeti- és tájfestész születése Ferrolban. (Meghal Madridban junius 5-én 1854.)

1807. Ütközetek Allenstein és Bergfried mellett (6-ik februárig), Ney, Soult és Augereau Benningsen ellen. Soult Bergfried mellett a 12 orosz ágyuteleppel megrakott hidat beveszi.

1809. Mendelsohn-Bartholdy Felix hires zeneszerző, a bölcs Mendelsohn unokája születik Berlinben.

1814. Danzig orosz felsőség alá jő. (Lásd január 1-jén.)

1814. York porosz tábornok a francia lovasságot Sebastiani és Excelmans alatt magtámadja Chalons-sur-Marne mellett, és a városba visszaveri. (Lásd február 5-én.)

1814. Lord Bentinck angolokkal és siciliaiakkal Livornoban kiszáll és az olaszokat szabadságuk visszafoglalására felszólitja.

1814. A békecongressus megnyitása Chatillon-sur-Seineban a szövetségesek és franciák közt. (Az alkudozások 19. márciusig tartanak.)

1821. Forradalom Mexicoban. Iturbide Ágoston a congressus elnöke lesz.

1822. A nemzeti gyülekezet Korinthban megnyittatik.

1826. Miaulis görög vezér csatája a Kapudan-pasával, midőn az első Missolunghi élelmeztetését megkisérlené. (Lásd január 28-án.)

1828. Jep vagy Bosams, az Agraviados utolsó főnöke, a spanyol kir. sereg hatalmába esik. (Don Carlos infans párthivei előbb carlistáknak, utóbb agraviadosoknak neveztettek.)

1830. Maury bibornok, Napoleon alatt párisi érsek, meghal.

1830. A londoni conferentia határozata, hogy Görögország alkotmányos örökös monarchia alatt független legyen. Lipót szászkoburgi herceg a görög souverainitással megkináltatik.

1830. A belga nemzetgyülés Nemours herceget (a francia király fiát) Belgium királyának választja. (Lásd nov. 18. és 22.)

1831. A lengyel országgyülés a monarchikus kormányforma mellett nyilatkozik.

1831. Forradalom kitörése Modenában. A herceg megszökik.

1832. Bonstetten Károly Victor iró halála Genfben.

1833. Felkelés Jamaikában. Az ottani telepvényesek a kormányzó és kormány ellen felzendülnek.

1839. Strausz Dávid tudor („Jézus élete" cimü munkának szerzője) a zürichi egyetemre meghivatik. Nagy izgalom az ellen.

1846. Weigl József a leghiresebb német lantos operaszerzők egyike meghal Bécsben. (Lásd március 28-án.)

1847. Alkotmány Poroszországban ébreny természetü intézvényekkel, és megnyitása az első egyesült porosz országgyülésnek. (Lásd január 31-én.)

1848. A római nép csoportozása és menete a capitoliumhoz alkotmány elnyeréséért. Corsini herceg szózata.

1852. Urquiza tábornok a brasiliai és orientali seregek élén megveri Rosas, az argentini köztársaság (Buenos Ayres) dictatorát és Pacheco tábornokot és az utóbbit leteriti Merlo és Passo del Rey mellett (vagy Santos Lugares és Cascaes mellett Buenos Ayres közelében.) Rosas Locust angol gőzösre fut. Manuilla tábornok feltétlenül adja át a fővárost. [April 16-án Rosas és családja Cork mellett az ir parton kiszáll.] (Lásd september 10-én.)

1853. Kopisch August költő és festész meghal Berlinben. (Születik május 26-án 1799 Boroszlóban.)

1855. Összeesküvés fölfedezése Veronában.

1855. Lengerke C. német iró halála Elbingban, Poroszországban.

1865. Victor Emanuel olasz király rögtön elhagyja Turint bucsu nélkül, és székhelyét átteszi Forenczbe.

1867. Minister-crizis Bécsben. Gróf Belcredi elbocsáttatik, a rendkivüli birodalmi tanács szándékolt egybehivásával felhagyatik, a melynek is Belcredi nézete szerint, a kormány és Magyarország közti békéltetést, illetőleg státusjogi elválást, előterjeszteni kellett volna, hogy azt elfogadja vagy elvesse. (Lásd január 2-án, február 7-én.)

---

4. Februárius.

(Pridie Nonas Februarii.)

211. Severus római császár halála Eboracumban vagy Yorkban. (Dio Cassius.)

399. Arcadius és Honorius byzanti császárok megujitják Constantin császár 342. évi december havában kelt tilalmát, mely szerint a pogány templomok bezárandók, és azok áldozatai megszüntetendők.

1146. Csata a maurus és keresztény lovagok közt Albacette mellett.

1395. Első nemzetgyülés Párisban, az egyházi szakadás orvoslásának módjáról.

1402. Zsigmond magyar király, testvére Vencel cseh király által országfőkormányzóul kineveztetik. (Lásd april 29-én.)

1403. Bebek Imre, nápolyi László bitorló párthive, a János lovagokkal és Hervoja Péterrel megveri Zsigmond király banderiumait Bessenyei Pál vezetése alatt, az utóbbit elfogja és Nápolyba küldi.

1529. Hetzer (vagy Hätzer) Lajos, a reformatiónak tudós, de viharos és indulatos előmozditója Svajcban, ki közönségesen de hibásan az ujrakeresztelők vad főnökeül tekintetik, Konstanzban bujaságért és házasságtörésért, melyet ő mint isteni akaratot szépiteni akart, lefejeztetik. (Nem megégettetik mint Seckendorf mondja.)

1560. Pacheco de Montalvan Péter bibornok, a nápolyi királyság kormányzója meghal Rómában.

1562. Dyód, Balassa Menyhért vára megadja magát János Zsigmond erdélyi fejedelemnek. A vár parancsnokai, Nagy Ágoston, Szegedy Miklós és Horváth Boldizsár, szabad menekvést nyernek. (Oláh.) (Lásd február 12-én.)

1565. IV. Iván az isszonyu, orosz cár borzasztó kivégzéseket követ el Moszkóban. (Lásd március 18-án, január 8-án, julius 18-án.)

1601. Az erdélyi országgyülés Kolosváron ismét Báthory Zsigmondot megválasztja Erdély fejedelmének. (Lásd april 6., 10-én, március 21-én, september 18-án, oktober 28-án.)

1602. A hires keletindiai társaság Németalföldön alapittatik.

1640. II. Rákóczy György erdélyi fejedelem egybekél Báthory Sofiával.

1658. Cromwell a két házból álló parlamentet ellenzése miatt feloszlatja. (Lásd január 20-án.)

1670. A zsidók Bécsből kiüzetnek, mert kutak mérgezéséről és ostyák szentségtelenitéséről vádoltattak. Az eddigi zsidóváros Lipótváros nevét nyeri. Némelyek által a törökökkel való egyetértés iránt gyanúba vétettek.

1687. Crequi Ferenc marquis, francia tábornagy meghal Párisban. (Lásd augustus 11. és 31-én.)

1713. Shaftesbury Antal Cooper gróf, Anglia leghiresebb bölcsészeinek egyike meghal Nápolyban.

1716. Buonafede Appiano (az árkádiak akademiai nevén: Agatozisto Cromaziano ismeretes) vallástudós és költő születik Commachióban a ferrarai tartományban. (Meghal decemb. 17-én 1793.)

1740. Custine Ádám Fülöp gróf, francia köztársasági tábornok születik Metzben. (Lásd augustus 28-án.)

1747. Denon Domokos Vivant báró, francia iró és müitész születik.

1774. Condamine Károly hires francia természetbuvár meghal Párisban egy sebészi mütét következtében, melyet magán elkövetni hagyott, hogy arról az akademiának jelentést tehessen. (Lásd január 28-án.)

1790. A francia király nyilatkozata a nemzetgyülésben, miszerint erős akarata mindenkit arról meggyőzni, hogy az ő és a képviselők célja ugyanegy, és hogy az alkotmányos szabadság elveiben fiát is neveltetendi.

1794. A fekete rabszolgák szabadsága a francia telepeken Párisban a nemzeti convent által kimondatik. (Későn és kényszeritve.)

1795. Barras a convent elnöke lesz.

1797. A franciák Joubert alatt a Segonzano melletti sáncokat Olaszországban elfoglalják.

1797. Nagy földindulás Quito és Chimboban, és az egész Tacunga, Ambato, Riobamba, Alausi tartományokban. Mintegy 40,000 ember veszett el.

1797. Balogh János, Bars megye híres követe, az ellenzék tagja, a forradalmi seregben ezredes, születik Nagyendréden, Bars megyében.

1802. Le Clerc francia tábornok 25.000 emberrel a lázas St. Domingon kiszáll.

1804. Jagemann Kristóf József, nyelvbuvár meghal Weimáron.

1809 Az elhirhedett trappistagenerális Don Augustin del' Estrango a Lyon és Genf közti uton meggyilkoltatik.

1812. Uj-Orleans az éjszakamerikai egyesült államokhoz csatlakozik.

1814. A szövetségesek Gentbe vonulnak.

1814. Gorkum capitulatiója. Zielinsky gróf Rampono ellen.

1818. Gusztav Adolf Gustavson, gottorpi gróf, svéd exkirály, baseli polgárul fölvéteti magát.

1819. Hoftinger János Jakab széptani és nyelvészeti iró meghal Zürichben.

1828. A keresztények üldöztetése napirenden a török birodalomban. (Lásd január 10-én.)

1828. Capodistrias gróf Naupliában Panhelleniont fölállit mint fő nemzeti tanácsot. (Lásd január 22-én.)

1829. Miaulis görög admiral kiüzi a törököket az ambrazi tengeröbölből.

1830. Obrenovits Milos földmivelő ember fia, miután már 14 év óta hazája fölött uralkodott, a kragujeváci népgyülés 700 személynyi követsége által Szerbia örökös fejedelmének kikiáltatik. (E méltóságban őt Mahmud zultán 1834. évi december 4-én elismerte.) [Kruse szerint 1834. évben Stein chronol. sz. jelen év február 7-én.] (Lásd november 6-án 1817 és január 15-én 1827.)

1831. Forradalom kitörése Bolognában, mely rögtön egész Olaszországban elterjed. Az olasz háromszin kitüzetik, a prolegat kényszeritetik, hogy hatalmát a Vicini Giovanni elnöklete alatt alakult ideiglenes kormány kezébe letegye.

1834. Egy csapat olasz menekült a francia területből Savoyába tör Les-Echelles mellett, de visszaveretik.

1834. Buchholtz Ferdinand történetbuvár meghal. (Születik 1768. február 5-én.)

1848. A magyar mágnási tábla a jobbágyi tartozások megváltathatását határozza.

1849. Népgyülés Kielben.

1849. A szétvert porosz nemzetgyülés 42 tagja ellen álladalmi pör indittatik, — mint négy nappal később mondatott: az absolutismus szempontjából. (Lásd november 15-én és február 21-én.)

1849. Az oroszok Nagyszebent megszállják Skáriatin tábornok alatt. (Lásd február 1-jén.)

1849. Bem forradalmi tábornok nagy csatavesztése Kellak és Vizakna mellett Puchner cs. hadvezér által. Bem életveszélyben forgott, és csak Simonyi Simon, Czetz segéde által megmentetett.

1849. Osztrák közlemény a német központi alkotmány tárgyában, melyben remény adatik ugyan Németország feldarabolatlan lételére, de tisztán meg nem fejtetik a kormány szándéka. (Lásd január 19-én és 23-án.)

1849. A Szászsebesen lévő magyar csapat és sebesültek szállitmánya a szászok és az oláh népfelkelés által éjjel (5-ikre) megtámadtatik és végkép lemészároltatik.

1850. Lázas mozgalmak Párisban a szabadságfák kivágatása miatt.

1851. Friedrichsort a dánok által elfoglaltatik. Az osztrákok Lübeckbe mennek.

1854. A török fermán, mely Oroszország védnökségét Szerbiában megszünteti, Belgrádon fölolvastatik. (Lásd február 15-én.)

1855. Az oroszok legnagyobb kirohanása Sebastopolból a szövetségesek ellen. Biruleff orosz hadnagy hatszor rohan a futóárkoknak.

5. Februárius.

(Nonae Februarii.)

2. (Kr. sz. e.) Octavianus Augustus a „pater patriae“ disznevét veszi föl.

63. Pompeji és Herculanum nagy részben földrengés által elpusztul. [Goró.] (Lásd augustus 24-én.)

270. M. Aur. Claudius II. római császár pestis által meghal Sirmiumban. (L'art de verifier les dates szerint máj. hava körül.)

902. III. Achmed, Mothaded Billa bagdadi kalifa meghal.
1010. Aba magyar király születése.
1204. IV. Alexius byzanci császár Alexius Ducas Murzuphlus által megfojtatik.
1444. Sforza Ferenc hosszabb ostrom után Milanot elfoglalja.
1515. Draskovich György bibornok, országkancellár születik Horvátországban, Bilinán. (Lásd január 31-én.)
1519. Perényi Imre nádor és siklósi herceg halála Budán.
1533. Dudith András Sbardellati (az utolsó nevén anyja után neveztetett), hires egyházi iró, szónok és államférfi, pécsi püspök születik Budán, vagy Buda mellett. Dudith a papok házasodhatását védelmezte, és noha a tinini (dalmát) és pécsi püspökséggel volt felruházva, Lengyelországban titkon házasult, és azért halálra itéltetett. Mindamellett, és noha a csillagjóslás babonája ellen is kikelt, II. Rudolf császár őt mégis kegyelmével elárasztá. [Czvittinger.] (Lásd február 22-én 1589.)
1550. Öt évi fegyverszünet V. Károly császár és I. Ferenc francia király közt.
1578. II. Rudolf császár egy osztrákot, Ungnad Kristófot horvát bánnak kinevezi, és ez által nagy elégedetlenséget szül.
1626. Sevigné Mária marquisnő (született Rabutin) szellemdus francia levélirónő születik Párisban, mások szerint Bourgogneban. (Lásd január 14-én.) (Auer sz. 1627. évben.)
1679. Vondel (Joest van) hires költő, ki hollandi Virgilnek neveztetett, meghal 92 éves korában. (Lásd nov. 17-én 1587.)
1679. Béke Nimwegenben I. Lipót császár és Franciaország közt. (Lásd aug. 10-én, sept. 17-én, jun. 29-én, sept. 2-án.)
1682. Böttcher Frigyes János, a meisseni porcellán feltalálója születik Schleizban. (Meghal márc. 13-án 1719 Drezdában.)
1705. Spener Fülöp Jakab, lutheran vallástudós meghal Berlinben. (Lásd január 13-án.)
1705. Tournon Károly Tamás Maitland bibornok Nanking chinai fővárosban tilalmat kibocsát Confucius és a bolygócsillagok chinai módon tisztelése ellen.
1714. Gleditsch János Theophil Gottlieb természettudós születése Lipcsében.
1722. I. Nagy Péter orosz cár törvény által minden orosz uralkodót arra jogosit fel, hogy utódját kinevezhesse.

1729. Truchet János erőműtudós meghal. (Születik Lyonban 1657.)
1735. Kray Pál báró osztrák táborszernagy születik Késmárkon Magyarországon. (Meghal január 19-én 1804.)
1748. Neefe L. G. operaszerző születik Kopenhágában.
1766. Daun Lipót József Mária gróf, osztrák tábornagy és minister meghal.
1770. Brongniart Sándor hires francia geologus születik Párisban.
1771. Lingard John, Angolország történetirója születik.
1776. Angyalffy Mátyás András, a magyar tudós társaság levelező tagja, gazdasági iró születik Naszályon, Komárom megyében. [Igy a Közhasznu Esmeretek Tára, melynek Angyalffy dolgozótársa volt; igy Básthy a Magyarok Emlékében, Ponori Thewrewk József az országgyülési emlényben, Danielik József a „Magyar irók" cimü életrajzgyüjteményben és a magyar tudós társaság évkönyveinek V. kötete; ellenben ezen évkönyvek VII. kötete szerint február 7-én.] (Lásd március 17-én.)
1783. Nagy földrengés kezdete, mely március 28-ikáig tart, és mely által Calabria és Messina feldulattak, 400 falu feldöntetett, és 100.000 ember elveszett.
1788. Peel Robert angol minister, hires szónok és államférfi születése. (Lásd julius 2-án.)
1788. Kisfaludy Károly magyar lantos és vigjátékköltő születik Téten Győrmegyében. (A „Kisfaludy Társaság" évlapjai, az ujabbkori Esmeretek Tára, Toldy Ferenc a Kisfaludy munkáihoz irt életrajzában, és a „Magyar Irók" cimü életrajzgyüjtemény születési napjául február 6-kát fogadák el, mint mely nap hiteles keresztlevél alapján annak volt elismerve. A „Kisfaludy-Társaság" is ezért, mint tudva van, közgyüléseit február 6-án tartá eddig. Azonban Kisfaludy Dienes e születésnap ügyében kelt levelével kimutatván családi jegyzékek alapján, hogy Kisfaludy Károly nem február 6-án, hanem 5-én született s ugyan csak az nap, t.i. 5-én halt meg édes anyja is: a társaság elhatározta, hogy közgyüléseit, melyek alapszabályilag K. K. születése napján tartandók, ezentul február 5-én tartandja, — a mi is legelőször 1867. évben megtörtént. — Ponori Thewrewk J. szerint a költő született 1788. évi március 19-én; a Közhasznu esmeretek tára és Toldy Handbuch-ja szerint 1790, március 19-én.) [Lásd november 21-én.]

1791. A francia nemzetgyülés határozata, hogy a papok nyilvános tisztviselőknek tekintendők és polgári esküt letenni kötelesek.

1794. Robespierre beszéde a politikai erkölcsi elvekről, melyek a conventet a köztársaság belső igazgatásában vezéreljék.

1797. Andrássy György gróf, a magyar tudós társaság igazgató és tiszteletbeli tagja, országgyülési követ születik Kassán.

1798. A francia seregek Aarauba vonulnak. (Lásd február 1-jén.)

1804. Runeberg János Lajos svéd költő születik.

1807. Paoli Pascale, Corsica törvényadója és védője meghal London mellett. (Lásd május 17-én.)

1807. Paswan Oglu a hires és győzelmes lázadó janesárfőnök, mint három lófarku pasa meghal Bodonyban. (Widdin.)

1807. A szerbek Czerny György alatt Nissa és Sabác török várakat elfoglalják.

1810. Sebastiani francia tábornagy kemény csata után, mely sok spanyol életébe került, Malagát elfoglalja.

1814. Montmellian és Chelles savoyai erős helyek az osztrákok által bevéve.

1814. Chalon-sur-Marne és Vitry Macdonald alatt capitulál, az első Scheither osztrák, a másik York porosz tábornok előtt. (Lásd febrár 4-én.)

1817. Ostrowsky Tamás gróf lengyel hazafi és kormánytag meghal.

1818. Görgei Arthur, magyar forradalmi főhadvezér s hadügyminister születése Toportzban, Szepes megyében. (Binder esm. tára szerint Görgő szepesmegyei faluban. Mind a két nevezett falut a Görgei nemzetség birja. Az ujabbkori ismeretek tára más forrásoktól eltérőleg mondja: jan. 30-án.)

1818. Bernadotte mint XIV. Károly svéd trónra lép.

1819. Frigyesülés Peru, Buenos-Ayres, és Chili délamerikai tartományok közt. (Lásd január 6-án és augustus 6-án.)

1821. Frimont császári tábornok 60.000 osztrákkal az olasz carbonarik fenyitésére indul. (Lásd január 19-én, február 13., 15., 17-én.)

1822. Aly janinai pasa, hosszabb győzelmes lázadás után a porta ellen, annak inditására álnokul megöletik.

1823. Llorente Antal János spanyol születésü francia iró (a pápák, az inquisitio története) meghal Madridban. (Lásd március 30-án.)

1824. A callao-i őrsereg zsoldja ki nem fizetésének ürügye alatt felzendül. (Lásd február 9-én.)

1827. Chaves marquis ultramontan portugalli pártvezér megveretik Oporto mellett Villaflor spanyol és Stubbs angol tábornok által.

1827. Adams John Quincey éjszakamerikai elnök a congressusnak azon méltatlanságokat jelenti, melyeket Georgia státus a Creeks-indianok ellen elkövetett, és rendszabályokat sürget az utóbbiaknak jogai védelmére. (Lásd febr. 17-én.)

1829. Gall János hires hellenista és régiségtani iró meghal Párisban.

1831. Forradalom kitörése Modena-, Parma- és Reggioban. (Lásd 4.)

1831. Van Speyk hollandi hős halála.

1831. Az orosz hadsereg Diebitsch tábornagy alatt Kowno és Uscilag közt Lengyelországba nyomul.

1848. A magyar országgyülés azt határozza, hogy a horvátok belügyeikben saját nyelvükkel élhetnek.

1849. Bem beveszi Szász-Sebest és visszaveri a császáriak megtámadását.

1849. Az alkotmányozó (Constituante) gyülés megnyitása Rómában a régi capitolban.

1849. A magyarok Károlyfehérvárnál Puchner által visszanyomatnak.

1849. Guyon szuronyrohammal beveszi a branyiszkói hegyet, és tetejéről és vidékéről elüzi Schlick cs. seregét.

1852. Ideiglenes kormány az egyesült La-Plata köztársaságban. (Lásd február 3-án.)

1853. Selim pasa megrohanja Boljevice, Limajani és Sotonica montenegrói falukat.

1856. Horhy Mihály, jeles magyar gazdász, több bel- és külföldi gazdasági és tudós társaság tagja, meghal Pesten 73 éves korában.

1857. Az osztrákok Parmából kitakarodnak.

6. Februárius.

(VIII. Idus Februarii.)

251. (Kr. sz. e.) Aratos Sikyont véletlen megrohanja és Nikokles zsarnoksága alól fölszabaditja.

464. Ricimer patricius, egy Bergamonál Olaszországba törő alán sereget tökéletesen megver. Ezen alánok némely régiebb irók szerint inkább szatagorok voltak (egy keveset ismert magyar nép Kis-Scythiából), kik Dengezik hun vezért segédül hivták, mivel a keleti gótok őket Bácsban megtámadták, és kik, mert a hunok régi honukba visszafutottak, azelőtt lakott földjeik elhagyására kényszerittettek.

966. Seifeddewlet, Hampden nagy uralkodója meghal.

1349. Günther schwarzburgi gróf Frankfurton német császárnak koronáztatik. (Lásd január 30., máj. 24., jun. 14-én.)

1386. II. vagy Kis Károly magyar és nápolyi király Forgács Balázs által, Erzsébet királyi özvegy és Gara Miklós nádor biztatása következtében, kivont karddal megrohanva halálosan megsebesittetik. (Hormayr és Mednyánszky tört. zsebkönyve szerint január 13-án; L' art de verifier les dates, és Bedeus-Scharberg sz. 5-én; Leo Henrik az olasz státusok története és megint Hormayr szerint 7-én.) [Lásd február 24-én, május 22-én, julius 25-én, január 16-án.]

1445. Hederváry Lőrinc a székesfehérvári országgyülésen a királynak Varnánál történt eleste miatt, országbiztositó szabályokat hoz.

1458. Corvin Mátyás Strasznitzon Podiebrad által a magyar rendeknek átadatik.

1474. A törökök Nagyváradot csavargás közben pusztitják.

1551. Nausea Frigyes bécsi püspök, hires iró meghal.

1561. Szent gyülekezet és vallási vitatkozás Medgyesen Davidis Ferenc és a calvinismus más hívei közt.

1575. Ferhad pasa török vezir, született magyar, a legnagyobb szépiró kiről az osman vezírek története emlékezik, II. Sulejman unokaleányának férje, meghal.

1604. A Nincoping-ban lévő svéd országgyülés Zsigmond király trónvesztését kimondja.

1612. Clavius (másként Schlüssel) Kristóf jesuita, hires mathematikus és csillagász meghal Rómában. (Születik 1537. Bambergen.)

1620. Frigyes Vilmos a nagy brandenburgi választó-fejedelem születése Spree melletti Kölnben.

1622. Willis Tamás angol vegy- és bonctudós és bölcsész születése Great-Bedvinban. (Lásd november 21-én.)

1632. A janicsárok és sipahik nagy forradalma Konstantinápolyban.

1634. Haer (Florent van) belga történetbuvár meghal. (Születik Löwenben 1547.)

1637. A 33 szövetséges svajciak esküje Churban.

1639. Morhof Daniel György jogtudományi és történeti iró születik Wismanban.

1649. Angolország köztársaságnak kikiáltatik Cromwell Oliver protektiója alatt; a felső ház eltörölve. A levellers párt (egyenlitők) túlhatalma az independensek fölött. (Lásd január 30-án.)

1664. Battier János Jakab, jogtudós és a görög-római régiségek nagy ismerője, születik. (Meghal septemberben 1720.)

1685. II. Károly angol király halála, alaptalan gyanu szerint méreg által.

1706. Schulenburg Mátyás gróf, szász altábornok, megveretik Renskjöld svéd hadvezér által Traustadt mellett.

1744. Desault Péter József, a 18. század legnagyobb francia bonctudósa, születik.

1744. Weishaupt Ádám a világosultak (illuminatusok) rendének alapitója születik Ingolstadtban.

1753. Parny Evariste Desiré Desforges vicomte, a legjelesebb francia alagyás költő, és hires gunyoros, a komikai hősköltemény: „la guerre des dieux anciens et modernes“, és: „la Christianide“ költője születik Bourbon szigeten. (Lásd december 5-én.)

1759. Erhard Keresztély Dániel iró (állam- és népjog, politika, törvényhozás theoriája, jogtudományban) születik Drezdában. (Meghal február 17-én 1813.)

1761. Kelemen Ágoston kölni választó-fejedelem meghal.

1768. Mortier Eduard, Treviso hercege, francia tábornagy születik Cambrayban.

1778. Kereskedési, védelmi és támogatási szerződés Éjszakamerika és Franciaország közt, Gerard és Franklin által kötve. A szerződést XVI. Lajos, Franklin, Silas Deane és Lee Arthur aláirják. Angolország e végett veszélyes háboruba

elegyedett Franciaországgal. (Lásd január 20-án 1783 és március 13-án 1778.)

1787. Batoni Pompejus hires festész, az uj római tanoda visszaállitója meghal Rómában.

1796. Cramer Ferenc Henrik történész, diplomata, jogtudós és theolog meghal. (Születik junius 6-án 1740.)

1797. Radowitz József, porosz altábornok, országgyülési követ, külügyminister, tudós és iró születik Blankenburgon. (Meghal december 25-én 1853 Berlinben.)

1799. A franciák Kleber alatt Syriába vonulnak.

1800. Irland közös alkotmányt nyer Angolországgal. (V. ö. január 1-jén.)

1804. Priestley József hires vegytudós meghal. (Lásd márc. 13-án.)

1807. A rabszolgakereskedés eltörlése a britt parlament által. Abolition Act of slavery. Annak értelmében az emberkereskedés 1808. évi első januáriusával véget érjen, de már az 1807. évi május elsején tul e célra egyetlen hajó se szálljon tengerre. (Lásd május 14-én, augustus 1-jén.)

1826. Zamora József, egy felkelés támasztója Dél- (Közép) Amerikában VII. Ferdinand spanyol király érdekében, elfogatik, és nemsokára kivégeztetik. (Lásd január 29-én.)

1826. Bhertpur, a birmánok fővárosa az angolok által, kik elfoglalták, leromboltatik és légbe röpittetik.

1827. Kétezer görög Gordon lord alatt a Pyräusban kiszáll az Akropolist megmentendő. (Lásd február 2., 9. és 11-én március 16-án, augustus 20-án, oktober 21-én.)

1830. Boyer tábornok Hayti elnöke Spanyolország minden követeléseit visszautasitja.

1833. Bajor Otto görög király Görögország partjain kiszáll és Naupliába bevonul, mi előbb nem történhetett, mert Kolokotroni ellenséges indulatot árult el. (Lásd február 3-án.)

1834. Lander Richard afrikai utazó meghal. (Lásd feb. 8-án 1804.)

1836. Az erdélyi és magyar országgyülés berekesztetik.

1840. Lin kormányzónak kineveztetik Kwang-tung és Kwang-sy tartományban.

1843. Fellowes Károly angol Xanthus régi város közelében nevezetes márványemlékeket fölfedez.

1848. Mortier gróf Párisban elmeháborodásba esik.

1849. Osztrák tisztek Ferrarában az olaszok által megsértetnek. (7-én is.)

1849. A magyar seregek Görgeivel Eperjesre bevonulnak.
1853. Kudler József nemzetgazdászati iró meghal Bécsben.
1853. Majlandon a nép a katonaságot megrohanja, tizet megöl és 54-et megsebesít. Mazzini és Kossuth felragaszai láthatók, torlaszok is támadnak, de melyek csakhamar bevétetnek. (Lásd február 9-én.)
1854. Kisseleff gróf orosz követ Párist elhagyja.
1854. Angol törvényjavaslat a zsidók bebocsáttatásáért a parlamentbe előterjesztetik.
1865. Almásy Pál és társai hadi törvényszékileg elitéltetnek. A halálbüntetés 20 évi fogságra szelidittetik. Az itélet indokai közzé nem tétettek.
1867. A franciák Bazaine tábornagy alatt odahagyják Mexicó várost. (Március 12-ig az összes francia segédhad már hajóra volt szállitva.)

---

7. Február ius.

(VII. Idus Februarii.)

330. (Kr. sz. e.) Az első kajszibarack fája Örményországból Görögországba hozatik.
275. (Kr. sz. e.) Claudius Canina (Cajus) római consul diadalt ül az egyesült samniták, lucanusok és brutiusok fölött nyert győzelemért.
457. I. Trák Leo hadserege által keletrómai császárnak kikiáltatik. (Meghal augustus 15-én 465.)
529. I. Justinian keletrómai császár kiadja és kihirdeti a neve szerint nevezett hires törvénykönyvet „codex juris civilis“.
1055. Swiatopluk Twer orosz hercege meghal.
1248. A tatárok Batu alatt Wladimirt rohammal beveszik II. Jurje nagyfejedelemtől.
1249. Békekötés Christburgon; az uj téritettek első alávetési szerződése a német vitézrend hatalma alá.
1347. Facciolati, Anna görög császárné fővezére, Konstantinápoly kapuit megvesztegetés következtében Kantakuzen János ujdon választott császárnak megnyitja. (Lásd 8-án.)
1386. Kihirdetés Budán, hogy a nápolyi király megöletése után Mária ismét királynéi hatalmába lépett Magyarországon. (Lásd 6-án.)

1403. Bissenus Pál horvát bán nápolyi László pártja által megveretik és elfogatik.

1518. V. Károly osztrák főherceg, utóbb római császár, Spanyolország és Sicilia királyának koronáztatik. (L'art de verifier les dates csak annyit mond, hogy február havában.)

1538. Ismételt békekötés Magyar-Óváron I. Ferdinand és Zápolya János biztosai közt.

1548. Vogelsperger Sebestyén V. Károly császár hires kapitánya Augsburgon lefejeztetik.

1564. Buonarotti Michel Angelo, minden kornak legnagyobb festészeinek egyike, jeles szobrász és költő meghal Rómában. A Budapesti Szemle azt irja X. köt. 122. lap., hogy február 15-én meghalt. (Némelyek szerint február 17-én. Ugy látszik, hogy a kik halálát tiz nappal későbbre teszik, az ó naptári számitást ujkori számitásra akarták áttenni, felejtvén, hogy 1582. év előtt nem is létezett ó és uj naptár közti különbség. — Lásd március 6-án.)

1587. Shrewsbury és Kent grófok Fotheringhayba indulnak, Stuart Máriát a halálos itéletről tudositani. (Lásd 8-án.)

1613. Musäus Jakab vallástudós születik Langewiesen schwarzburgi helységben. (Meghal május 4-én 1681.)

1620. Musäus Péter [Jakab öcscse] vallásbölcs születik Langewiesenben. (Meghal december 20-án 1675 Kielben.)

1657. II. Rákóczy György erdélyi fejedelem Podoliában egy 40,000 kozákot vezető hetmannal egyesül és Krakó ellen indul a svédek segedelmére. (Szalárdi.)

1663. Az islandi tudós Arnas Magnicus, végrendeletileg megalapitja Kopenhágában a hires islandi kéziratgyüjteményt.

1664. A császári és magyar hadsereg Hohenlohe és Zrínyi alatt, a hídfőt Eszéknél szétrombolván, a város keresztény lakosaival visszavonul. (Lásd február 1-jén.)

1683. Münnich Burkhardt Kristóf gróf hires orosz tábornagy születése. (Lásd oktober 27-én.)

1714. Jenő savoyai herceg, cs. tábornagy Rastadtot felhevülten odahagyja, mert a francia udvar a Villars-al megalapitott békejavaslatokat tetemes módositásokkal visszaküldé. (Lásd november 26-án.)

1728. Le Kain Henrik Lajos hires tragikus szinész születése Párisban. (Lásd 8-án.)

1732. Fabroni Angelo olasz életiró születik Marradi toscanai helységben.

1732. Hohenbergi Hetzendorf János Ferdinand cs. k. udvari épitész és szakbeli iró születik Bécsben.

1743. Hamelsveld Ysbrond (van,) holland vallástudós születik Utrechton.

1744. Meyer Ferenc Antal szinműiró születik Koblenz mellett.

1753. Feith Rhynvis, a legjelesebb ujabb hollandi költők egyike születik. (Lásd január 8-án.)

1766. Albert szász-teschcni herceg mint Magyarország helytartója bemutatva.

1775. Gries János Detre iró és remek forditó (ugymint Tasso, Ariosto, Calderon) születik Hamburgon. (Meghal 1842 február 9-én.)

1782. Sarkadi Csatáry János történeti, numismatikai és heraldikai magyar iró meghal Debrecenben. (Munkái többnyire még kéziratban.)

1786. Pitt Vilmos angol ministerelnök a parlamentnek az államadósság törlesztése iránti tervet előterjeszt.

1787. Sheridan egyik nagyhirü beszédjét tartja az angol parlamentben.

1792. Szorosabb szövetség Austria (II. Lipót) és Poroszország (II. Frigyes Vilmos) közt Franciaország ellen, „a német alkotmány fenntartására".

1799. Hedwig János hires füvész meghal. (Születik oktober 8-án 1730. Brassóban.)

1800. A francia consulok kihirdetik, hogy az uj, (negyedik) alkotmány elfogadtatott.

1802. A St. Domingo szigetbeli négerfőnök Toussaint Louverture, Dessalines és Christophe törvénykivülieknek nyilatkoztatnak. (Az utóbbi ellen szóló parancs visszavétetett.)

1803. Casti Giambattista, könnyü és udvari modoru költő meghal Párisban.

1807. Schweidnitz vár Vandamme előtt capitulál.

1807. Oudinot francia tábornok megveri az oroszokat Ostrolenkánál.

1807. Az eylaui csata véres előjátéka. Napoleon Lestocq porosz és Benningsen orosz tábornok ellen harcol. Mind két részről mintegy 200.000 ember 300 ágyuval a csatában állott. (Lásd 8-án.)

1810. Rath Mátyás hires nyelvész, az első magyar hirlap (Magyar Hirmondó 1780—1782) kiadója meghal. (Születik april 13-án 1749.) (Annalen der Literatur.)
1811. Kamensky orosz tábornok meggyőzi a törököket Rustsuknál, és erős állást foglal.
1812. Boz (Dickens) Károly, a legjelesebb angol regényiró születése Portsmouth-on.
1813. Pillan capitulatiója az oroszok előtt. Sievers Castella ellen.
1814. Troyes város Blücher és a szövetséges sereg által megszállva.
1818. Visconti Ennio Quirino hires archaeolog meghal. (Lásd november 1-jén.)
1826. Yermolow orosz tabornok Grosznoja várból a kaukazusi hegylakosok ellen hadba száll.
1831. Alkotmány a belgiumi királyságnak.
1831. Forradalom Ferrarában. A pápai seregek az ideiglenes kormány csapatjai által mindenütt a várakba szorittatnak.
1834. Bourienne János, Bonaparte tábornok titkára, XVIII. Lajos és X. Károly alatt államminister, Napoleonról szóló emlények irója meghal.
1836. Gamarra perui elnök megveri Salaberri lázadó tábornokot és Arequipa-ban meglöveti.
1837. IV. Gusztáv trónról ejtett svéd király meghal Svajcban. (Lásd január 12-én.)
1839. Nicander Károly Ágoston svéd költő halála.
1844. Canonica Luigi épitész, a müvészet érdekében tett nagy végrendelete által érdemdús férfi meghal Majlandon.
1848. Deákok zenebonája Münchenben. Lola Montez és az allemannok. (Lásd 11-én.)
1848. Véres összeütközések a deákok és a katonaság közt Padua és Paviában.
1849. II. Lipót toscanai nagyherceg fellázadt országát odahagyja.
1849. Kemény ezredes az oláhok által éjjel Déván meglepetik, nehány tiszt levágatik, csak Bethlen megérkezte menté meg a magyarok többi részét disztelen haláltól.
1849. Puchner Szászsebest és Szászvárost megszállja. A körülvett és veszve tartott Bem a legnagyobb vitézséggel magát kivágja.
1850. Szerencsy István, királyi személynök, nagy magyar jogtudós halála.

1850. Kifakadások az angol felsőházban Austria ellen a magyarok ügyében. Lord Stuart Dudley, lord Nugent, Cobden, Smith, Cockburn, Johns, Grattan, Anstley, Sir Ewans D. L. stb. mint a magyarok szószólói lépnek fel.

1851. Az osztrák hadsereg Holsteinba lép.

1852. Reinick Robert történetfestész és költő meghal Drezdában.

1852. Merino Márton, ferenci barát, gyilkos kisérlete miatt a spanyol királynéra kivégeztetik.

1852. Kossuth Ohio törvényhozó gyülésének bemutattatik, és az előtt szónokol.

1853. Willm J. jeles bölcselmi és tankönyvi iró meghal Strassburgon.

1854. Az „Ocean“ nevü francia hajócsapat Bruat tengernagy alatt Brestből elindul az oroszok elleni háboruba.

1867. Beust báró ministerelnök Austriában. Ezen kinevezéssel győzött a dualismus. (V. ö. február 3. és 18-án.)

8. Februárius.

(VI. Idus Februarii.)

590. II. Pelag pápa meghal pestisban. Alatta a lombárdok Romát ostromolták.

1082. Guiscard Robert calabriai és apuliai norman herceg Durazzot rohammal beveszi a görögöktől, és ott Silvio Domokost, a velencei doge fiát, több nemes velenceikkel elfogja. (Lásd oktober 18-án.)

1150. Henrik német király meggyőzi VI. Welfet Flochberg-nél.

1161. III. Isäslaw elüzött kióvi nagyfejedelem Kióvot rohammal beveszi.

1278. Mengku Timur és az oroszok Tetjakowot elfoglalják Cserkeszországban.

1347. Kantakuzen János görög császár, Anna császárnő, Andronikus özvegyével egyezésre lép, mely szerint Kantakuzen az első 10 év alatt egyedül, aztán Paläolog Jánossal egyesülve kormányozzon.

1364. Austria Tirolist megszerzi.

1511. II. Gyula pápa a rhodusi lovagoknak breve által köteles-

séggé teszi a szigeten való kitartást és védelmet a törökök ellen.

1512. Zápolya Borbála Zsigmond lengyel király nejévé lesz, és Krakóban királynénak koronáztatik.

1529. Castiglione Boldizsár régi olasz iró meghal Toledoban. (Lásd december 6-án.)

1550. Aubigné Tivadar Agrippa lovag, hires hadvezér, államférfi és szellemdus iró születik St. Maury atyai várán. (Lásd april 29-én.)

1553. Albrecht brandenburgi határgróf, a protestantismus nagy harcosa, meghal Pforzheimban.

1576. Báthory István Medgyesen a lengyel követek és erdélyiek előtt mint lengyel király a választói capitulatióra leteszi esküjét.

1607. Az erdélyi országgyülés Kolozsváron Bocskay után Rákóczy Zsigmondot választja fejedelmének, annak akarátja ellenére.

1635. Hires szerződés Franciaország és Hollandia közt spanyol Németalföld meghóditása és közös felosztása iránt.

1643. Torstensohn követei megjelennek Rákóczynál egy szövetség ajánlatával.

1649. Dániel Gábor francia történetiró születik Rouenban. (Meghal junius 23-án 1728.)

1685. Henault Károly János Ferenc, a párisi parlament elnöke, francia költő és történész születik Párisban. (Meghal november 24-én 1770.)

1725. I. Nagy Péter orosz cár halála őrjöngésben. (Kruse Kor. hibásan mondja február 28-án.) (Lásd junius 11-én.)

1726. Weisze Keresztély Bódog, tisztelt német iró és költő, születik. (Lásd augustus 16-án 1804.)

1743. Az osztrákok Lichtenstein Vencel herceg alatt meggyőzik a porosz sereget Heiligenfeld mellett. (Lásd február 10-én 1772.)

1765. Turótzi László jesuita, hittani és történeti iró meghal. (Születik 1682 Ungváron.)

1774. Dalberg Károly T. A. Márton wormsi kamarás, mainzi választófejedelem, a rajnai szövetség herceg primása, frankfurti nagyherceg stb. születik. Hires volt saját tudományos munkáiról, mint nem különben Herder, Göthe, Schiller, Wieland és többekkel való társalkodásáról. (Lásd 10-én.)

1778. Lekain Henrik Lajos, hires francia szinész, meghal. Voltaire

ezen kegyencének halála napján Párisba visszajött, honnan majd 28 esztendő óta távol volt. (Lásd 7-én.)

1787. Anschütz Henrik, hires színész, születik Luckauban.

1795. Saphir G. hires humoristicus iró, születik Pesten.

1797. A nemzetgyülés Philadelphiában Adams Johnt elnökül, és Jefferson Tamást alelnökül választja az éjszakamerikai államokban.

1799. Kanya Pál, magyar humanista és földirati iró születik Pesten.

1801. Pitt Vilmos a lordkancellárságot leteszi, mert a békét Franciaországgal nem javallja. (1804-ban a méltóságot ujra elfogadta.)

1804. Lander Richard, a Niger afrikai folyó forrásainak felfedezője, születik Truroban Cornwallisban. (Lásd 6-án.)

1807. Eylaui győzelem. Napoleon, Ney, Soult, Augereau, Bernadotte, Davoust, Murat és Bessiéres megverik Benningsen, Barclay de Tolly, Buxhövden és L'Estocq tábornokot. Orosz-porosz részről 12000 ember esett el, 18000 megsebesült. Francia részen a veszteség állitólag még nagyobb volt. (Lásd 7-én.)

1811. Grant angol ezredes győztes ütközete a franciák ellen Guadua mellett.

1813. Az oroszok Varsót megszállják.

1814. Bolivar megtorlásokat gyakorolván mintegy 1253 spanyolt és isleñost (canariait) zsarnokul megölet.

1814. Sacken orosz tábornok a franciák által Chateau-Thierry-ra és a Marne folyón át szoritatik. (Lásd 12-én.)

1814. Békeszerződés Hannoverában Dánia és Oroszország közt.

1814. Az oroszok Wilhelmsburgot a franciáktól elfoglalják és ismét elhagyják.

1814. Napoleon a briennei és la rothièrei ütközet után a Szajna melléki Nogent-ra (23 óra Páristól) hátrál.

1814. Jenő olasz alkirály Bellegardot a Mincio mellett meggyőzi. (10-dikig.)

1817. Trefort Ágoston, magyar nemzetgazdászati iró, országgyülési követ, magyar acad. level. tag, születik Homonnán Zemplénben.

1818. Camphausen Vilmos történetfestész születése.

1827. Strattford-Canning britt követ Konstantinápolyban az aeginai nemzetgyülés választmányi tagjainak azt irja: hogy Nagy-

brittannia kibékitési ajánlata a divánnal közöltetni fog, és hogy a görögök hűségébe igéreteikre nézve bízik.

1829. Zeltuschin orosz tábornok Moldova és Oláhország ideiglenes kormányzója lesz.

1831. A forradalmi lengyelek első összecsattanása az orosz sereggel Sieldce mellett, határozatlan kimenettel.

1836. Lislet-Geoffroy János, egy mulatt, francia tengerészmérnök, természettudós és csillagász meghal. (Születik august 23-án 1755. Isle de France szigeten). Ő az első színes ki Európában akademiai tisztséget nyert.

1843. Ninive város kiásatása történik francia küldöttek által.

1848. Szárdinia szabadelmü alkotmányt nyer a növekedő mozgalom által. (Lásd 17-én.)

1849. Arad másodszor az ostrom alól felszabadittatik, de még is a magyarok kezében marad, Asztalos vitézsége következtében. Joannovics szerb népkelés vezére elesik; a temesvári cs. segédhad a Maroson át visszavonul.

1849. Ideiglenes kormány feállitása Toscanában. Tagjai a kormánynak Guerazzi, Mazzini, és Montanelli. (Lásd 7. és 18-án vesd össze február 17-én.)

1851. A poroszok és osztrákok Rendsburgba bevonulnak.

1852. A magyar és német emigratio New-Orleansban Hülsemann osztrák követet nyiltan kigunyolja.

1853. Radeczky cs. tábornagy a szigorubb ostromállapot visszaállitását hirdeti Majlandban, és a lakosokra rá parancsolja, hogy a február 6-án megöltek családjairól és a sebesültekről élethosszig gondoskodjanak. (Lásd 6-án.)

1854. A görög felkelők Arta várost Karaiskaki alatt elfoglalják a törököktül. (Éjjel 7-ről.)

1854. A 14-dik norvég storthing megnyittatik Christianiában.

---

9. Februárius.

(V. Idus Februarii.)

1115. Ballenstedt Otto meggyőzi a szlávokat Köthennél.

1246. II. Frigyes császár a lovagrendet szabályozza, és rendeli, hogy csak a lovagok fiai lehessenek fegyvernökök.

1349. Bécsben a legpusztitóbb dögvész kitör.

1450. Sorel Agnes hires szépség, VII. Károly francia király kedvese meghal. (Fritsch) [Auer szerint 7-én.]

1451. II. Murad, a fényes tehetségü és tudományt pártoló török zultán meghal Drinápolyban. (L'art de verifier les dates, és Teleki József igy. Hammer az időt közelebb meg nem határozza.)

1458. Corvin Mátyás ünnepélyesen eljegyeztetik Kunigunda, Podiebrad leányával.

1520. II. Sten Sture az utolsó skandinav helytartó meghal.

1528. Jezus Krisztus Florenz királyának megválasztatik. Savonarola.

1542. A német országgyülés Speierben megnyittatik.

1556. Sombory Kemény László és Bomel Tamás mint erdélyi követek Ferdinand királynál megjelennek kérve őt, hogy a török által feldult ország iránti kegyelem érzetében engedje meg, miszerint János Zsigmond (Zápolya) a fejedelmi székbe ültessék. [Oláh.] (Március 13-án a kérelem megtagadása.)

1574. Országgyülés Pozsonyban Rudolf császár-király és Ernő főherceg elnöksége alatt. (Timon.)

1594. Erzsébet angol királyné, Báthory Zsigmond fejedelem követének Kakas István eszközlésére, III. Murad török császárnál közbeveti magát, hogy Erdély igazságos követelései meghallgattassanak, és annak nyugalma helyreállitassék. (Bethlen Farkas.)

1606. Béke előzmények Rudolf császár és Bocskay közt Bécsben. (Kovacsich.) (Lásd november 11-én, december 13. és 29-én junius 23-án.)

1619. Vanini Julius Cäsar (másként Lucilius) nápolyi — Taurisano helységből — születésü bölcs, nyelve kivágatása után mint istentagadó elevenen megégettetik Toulouseban.

1632. Hafiz pasa török nagyvezír, a fellázadt jancsárok által a divanban megöletik. (Lásd február 6-án.)

1640. IV. Murad a legvéresebb zsarnokok egyike meghal.

1659. X. Károly Gusztáv svéd király seregével a megfagyott Sundon átmegy, a dánokat megveri és Fühnent elfoglalja. (Lásd 10-én.)

1688. Tököly meglepetik Häusler által Telegdnél és veszteséget szenved. (Ricaut.)

1695. A török hajóhad megveri a velenceiket Spalmadori szige-

teknél a chiosi csatornában Contarini admiral alatt. (Lásd 18-án.)

1700. Bernoulli Dániel, korának legnagyobb természettanárainak és mennyiségtudósainak egyike születik.

1747. Chubb Tamás angol gyertyaöntő, ki irodalmi tevékenysége által önállóságra vergődött, és vallás dolgában a leghiresebb szabadgondolkozóinak egyike, meghal.

1759. Osiander Benjamin a szülészettan tökéletesitője születik Zellben.

1762. Az osztrákok Lobkowitz herceg alatt kiverik a poroszokat Pegauból.

1770. Woltmann Károly Lajos történetbuvár születik Oldenburgon.

1772. Franzén Ferenc Mihály svéd költő születik Weåborg finnlandi helységben.

1775. Bolyai Farkas, kitünő magyar mathematicus születése Bolyán a Székelyföldön. (Meghal 1856. november 20-án.)

1775. Winkler Károly Tivadar (álnéven Hell Tivadar) német költő és forditó születik Waldenburgon.

1792. A menekültek (emigrées) jószágai Franciaországon elkoboztatnak.

1794. Ancelot Jaques Arséne Polycarpe François, jeles francia iró, tragődia- és vigjátékköltő születik Havreban. (Meghal september 9-én 1854. Párisban.)

1796. Kien-long, chinai császár, Kia-King fia javára 60-évi uralkodás után, a kormányról lemond. (Lásd február 11-én, september 2-án.)

1800. Führich József, történeti festész születése.

1801. Georgia az orosz birodalomba kebeleztetik.

1801. Békekötés Lunevilleban Austria és Franciaország közt. Az utóbbi a bal rajnapartot és Olaszországban az Adige (Etsch) folyót határul nyeri. (Vesd össze március 28-án, julius 15-én, august 29-én, september 19-én, oktober 1-jén és november 9-én a folytatásokat.)

1807. Montevideo az angolok által rohammal bevétetik.

1807. A zsidó sanhedrin megnyitása Párisban. (Eredmény nélkül berekesztetett april 6-án.)

1813. A porosz király népét a trón és haza védelmére hivja fel Napoleon ellen. (Lásd március 27-én.)

1814. Ragusa herceg megveri Olsuwieff orosz tábornokot Champeaubertnél. (Lásd február 11. és 14-én.)

1814. York porosz tábornok la Ferté-sous-Jouarre-ig előrenyomul, három óra járásnyira Páristól.

1824. Casa-Jrujo ezredes a perui seregben, Callaoban a spanyol zászlót feltűzi, s a spanyoloknak a kikötőt megnyitja. (Lásd február 5. és 10-én.)

1826. A brittek Pagaminh helységet, a birmánok utolsó védállását elfoglalják. (Lásd január 28-án, február 24-én.)

1827. A görögök Vasso, Burbachi és a Notaras alatt a seraskier által megveretnek. Burbachi 200 emberrel elfogatik és megöletik.

1827. Brown argentini (buenos-ayresi) tábornok a brasiliai flottát az Uruguay folyón megveri, és majdnem egészen elfogja. (24-én is.)

1832. Chinai edictum, mely az opium behozatalát megtiltja, és a külkereskedés megszüntetésével fenyeget e tilalom megszegése esetében.

1842. Első papirgyár Jászvárosban Moldovában.

1842. Dessewffy Aurel gróf, hires magyar publicista és szónok halála. (Vállas, Csengery és az Ujabbkori Ismeretek Tára igy. Nem 1843 évben mint Ferenczy Jakab a „Magyar irók“ életrajzában mondja.) (Születik 1808 Nagy-Mihályon Zemplén megyében.) (Lásd julius 27-én.)

1843. A zürichi kormányzótanács határozza, hogy Herwegh Györgynek a tartózkodási jogot megtagadja.

1848. Az egyetemi ifjuság Münchenben Lolla Montez ellen mozgalmat gerjeszt. Az egyetem bezáratik. (Lásd február 7., 10. és 11-én.)

1848. Hatvan nemes kiüzetése Velencéből; Simonetti, Besana, Prinetti elfogva.

1849. Bem győzelme Piskinél az osztrákok fölött Puchner cs. tábornok alatt. Czetz és Bethlen Gergely vitézsége. Kétezer osztrák és Losenau ezredes elesik.

1849. A római ministerium IX. Pius pápát világi méltóságától megfosztja, és a római köztársaságot kihirdeti. (Lásd november 24-én, december 13. és 20-án.)

1850. Az uj bélyegtörvény Austriában behozva.

1852. A washingtoni senatus gyülésében Cass tábornok és Steward által a Non-interventio elve, különösen Oroszországnak Magyarországhoz állása tekintetében közelebb hozatik valósulásához.

1852. A svajci szövetségtanács a francia kormánynak megtagadja a politikai menekültek kiutasitását.

---

10. Februárius.

(IV. Idus Februarii.)

720. II. Omar, a 13-ik kalifa saját családja által megmérgeztetik.
750. II. Mervan kalifa, Egiptomban szökés alatt megöletik. Benne az Omajádok családja megszünt.
754. Konstantinápolyi zsinat Constantin Copronymus alatt, melyen a képek tisztelete bálványimádásnak bélyegeztetett. (Tart 9-dik augustusig.)
935. Obeidollah, az első fatimita kalifa Afrikában és Egiptomban meghal.
1127. VII. Vilmos, a troubadour, aquitaniai herceg meghal.
1230. Frieslandban mintegy 100,000 ember vizáradás által elvész.
1258. Hulagu, Mangu-khan testvére mongol hadvezér Bagdadot elfoglalja, miután Mostazem kalifa magát megadta volna. (Lásd 20-án.)
1298. III. András magyar király Albrecht herceggel, és Vencel cseh királylyal Bécsben azon frigyet megerősiti, melyet tavaly nassaui Adolf trónmegfosztására 38 német fejedelemmel kötött. (Lásd junius 23-án.)
1305. Bruce Robert (utóbb skót király) Camin János skót főnemest Dumfriez templomában mint az angolokkal szövetkezett hazaárulót megszurja. (Auer sz. 1306.)
1454. Danzig városa függetlennek nyilatkoztatja magát a német lovagrendtől.
1519. Cortez Ferdinand Cubáról 10 hajóval és 600 főnyi legénységgel elvitorláz Mejiko elfoglalására. (Lásd nov. 18-án.)
1535. I. Fülöp hesseni tartományi gróf, és Nagylelkü Frigyes János választó fejedelem a smalkaldeni frigy élére áll, mely a protestantismus ügyét védte V. Károly ellen.
1543. Eck János, a reformatio leghevesebb ellenzőinek egyike meghal, mértéktelen ivás által gyorsitva kimultát. (Lásd november 13-án.)
1567. A Kirk in the field nevü épület Edinburgh mellett, hol épen Stuart Darnley Henrik (Stuart Mária férje) tartozko-

dott, a szobája alatt ásott akna által légbe röpitetik. Darnley teste a mezőn találtatott. (Lásd március 9-én, február 18-án.)

1571. Stuart Jakab, gróf Murray, Mária királyné féltestvére, skót helytartó, Hamilton gróf által meglövetik. (Lásd 20-án.)

1659. Kopenhága várőrsége a svédek megtámadását, kik X. Károly Gusztáv király alatt e várost meglepni akarák, véresen visszaveri, és 5000 svédet elejt. (Lásd 9-én.)

1716. XII. Károly svéd király hadseregével Norvégiába tör.

1732. Paucton Alexis Jean Pierre, mathematicus születése. (Idősb Foisset sz. 1736.) (Meghalt junius 15-én 1798.)

1755. Montesquieu Károly (baron de la Brede) szellemdús francia bölcselmi-politicai iró meghal Párisban. (Lásd jan. 18-án.)

1761. Az angolok Monro Hektor őrnagy alatt a francia ügynökséget (comptoir) Mahéban, Malabar partján Indiában felduljják.

1763. Békekötés Párisban egy részt Franciaország és Spanyolország, másrészt Angolország, Portugallia, és Poroszország közt, mely által kivált Nyugotindia birtoka változást szenved. Anglia Canadát, Tabago, Dominica, St. Vincent, Cap Bretont, a granadai szigeteket, és a Senegall melletti francia birtokot, Spanyolország Floridá tnyeri. (V. ö. február 15-én, september 3-án.)

1783. Joukowski Wassili Andrejew jeles orosz költő, az orosz Körner Tivadar, születése Tulában. (Meghal april 23-án 1852.)

1787. Palma Károly Ferenc, magyar történész meghal Pesten.

1789. A párisi parlament Mirabeau müvét: „Histoire secret de la cour de Berlin“, mint rágalmazót és népjogellenest megégetni rendeli.

1791. Milman Henry Hart, jeles angol drámaköltő, történész és elbeszélő költő születik Londonban.

1792. Zamoyski Andrzey, lengyel államférfi és törvénytudós meghal.

1798. Berthier Sándor francia tábornok Romába vonul. (Lásd 15-én.)

1806. Az osztrák hadsereg uj szervezése. Károly főherceg főtábornagy (generalissimus) lesz, az udvari haditanácstól független állással.

1808. Oroszország hadat izen Svédországnak, ha Anglia ellen

nem nyilatkozik, és ha a keleti tengert a béke idejeig be nem zárja. (Uj felszólitás febr. 21-én.) (Lásd april 1-jén.)

1809. Tiz statusfogoly, többnyire a bayonnei inquisitio főnökei József király által megkegyelmezve.

1809. Zoëga György korunk legnagyobb régiségbuvárainak egyike meghal Rómában. (Lásd december 20-án.)

1811. Az oroszok Belgrádot megszállják, Fedorovits alatt. Czerny György Szerbiát orosz védség alatt lévőnek hirdeti.

1815. Quesnel tábornok Párisban eltünik.

1817. Dalberg Károly Tivadar A. Márton, regensburgi érsek, volt mainzi választó, Napoleon bukásáig a rajnafrigy primása, és frankfurti nagyherceg, és tudós meghal. (Lásd 8-án.)

1821. Nagy forradalom kitörése Bahiában Brasiliában. A portugalli alkotmány kivántatik.

1824. A perui congressus Bolivar columbiai tábornokot dictatornak kinevezi.

1828. A brasiliai seregek megveretnek La Plata seregei által Camisas mellett.

1834. Lázadás Massachusets éjszakamerikai tartományban a telepek munkásnői közt a munkabér megszoritása végett. Nyolcszáz vagy 1000 ilyen női zendülő egy angol nő vezérlete alatt nagy tömegekben és fenyegetések közt kóborol. Ezen kötőforradalom nem sokára vértelenül elnyomatott, egy methodista pap hathatós szónoklata által.

1846. Vajda Péter, kitünő természettudós és nyelvész meghal Szarvason. (Lásd január 20-án.)

1848. Zavarok Münchenben az egyetem bezáratása miatt. Bauer kapitány a deákok közé vágat. Utcaharc. (Lásd 7., 9. és 11-én.)

1848. A nápolyi alkotmány ünnepélyes kihirdetése. (Lásd január 29-én, február 24-én.)

1849. Bem egy császári zászlóaljt elszélyeszt Alvincnál.

1849. Schlick Tornára visszavonul és onnan Rimaszombathra.

1849. Éjszaki Németország kézmüveseinek gyülése Hamburgban.

1849. Bolognán egy a rómaitól külön vált köztársaság kikiáltatik.

1850. Haynau báró katonai főparancsnok Magyarországon a protestansok szabad választási jogai ellenére rendeli, hogy a superintendens administratorok jövőben kineveztessenek.

1851. A törökök Mostar bosniai várt ellentállás nélkül ma elfog-

lalják, miután a bosnyák lázadók február 9-én Mohammed Skender Beg (gróf Zelinsky) által idáig visszaverettek.

1853. Az osztrák hadügyministerium feloszlattatik.

1853. Van Lennep V. J. holland regényiró meghal Amsterdamban.

1854. A janinai pasa megveri a görögöket Arta mellett.

1867. Pákh Albert, „Vasárnapi Ujság“ szerkesztője, humoros és népies iró meghal. (Születik Rozsnyón 1823. márc. 11-én.)

---

11. Februárius.

(III. Idus Februarii.)

641. Heraclius byzanci császár halála.

1111. V. Henrik császár Róma előtt.

1115. Csata „am Welfsholze“Mansfeld mellett. Groitzsch Wiprecht a szászokkal megveri Hoyer V. Henrik császár tábori főkapitányát.

1162. IV. István saját pártja által magyar királynak koronáztatik. (Ez évet irja Katona, Fessler és Szalay. Tehát nem 1163. mint a chronicon admontense, és salisburgense, és nem 1172. mint Turóczy és utána Hormayr irja.)

1190. Gazdag Otto meisseni határgróf halála.

1198. VI. Henrik császár egy nürnbergi lovagjáték alkalmával a hires nürnbergi patriciatust alapitja, mely által 38 polgári családot a nemesi rendbe emel.

1224. III. Henrik angol király a bárók sürgetésére a „Magna chartat“ kiadja, mely 37 cikkben az ország szabadságát megalapitja. (Lásd január 15-én, junius 15-én.)

1250. Szent Lajos francia király testvére, Artois grófnak szerencsétlen harca a szaracénokkal, Mansurah előtt. Sonnac Vilmos, a templáriusok nagy mestere itt másik szemét is elveszti, és sebein meghal. (V. ö. april 5-én.)

1296. Albrecht első osztrák herceg, és utóbb császár szabadalma (Handveste) Bécs javára. (V. ö. jul. 23.)

1302. IV. Szép Fülöp francia király VIII. Bonifác pápa egy, kormányzását korholó levelét: „Ausculta fili“-nak cimezve, Párisban a nép csődülése mellett nyilványosan megégetteti, és e tényét harsonyások által az egész városnak kihirdeti.

1437. Zsigmond magyar király nejét Cilley Borbálát Prágában koronáztatja.

1504. XII. Lajos francia király a spanyolokkal három évi fegyverszünetet köt, és ez által Nápolyt a spanyoloknak egészen átengedi.

1565. Tokaj vára, melynek parancsnoka Némethy Ferenc a mult napon golyó által homlokán találtatott, Schwendi Lázár cs. tábornoknak magát megadni kénytelen. (Bizarus Péter Schwandtnernél az ostrom kezdetét február 4-ére [pridie Nonarum] a várőrség kivonulását az ostrom negyedik napjára, [február 8-ára] teszi, mi hibás; az utolsó hibát Timon is elköveti, ki az átadást szinte 8-dikra teszi, Bethlen Farkas szerint az ostrom február 5-én kezdődött, az átadás napja ki nem tűnik; Istvánfy szerint az átadás az ostrom nyolcadik napján történt, de ezen történetiróból ékes szavai dacára az ostrom kezdete ki nem világlik. Ortelius és Hormayr a vár megadását február 10-ére helyezik. Legjobban eligazodhatunk Sambucus után, ki e tárgyban mint Miksa császár tanácsosa és történésze hitelt érdemlő, és ki azt mondja, hogy az ostrom február 4-én kezdődött, 10-én pedig Némethy Schwenditől a tüzelés és ellenségeskedés egy ideig megszüntetését kérte; másnap pedig azon követség mely Schwendi táborában a vár átadását ajánlotta, tudtul adá, hogy az előtte való napon [t. i. február 10-én] Némethy egy golyó által leteritetett. A február 10. és 11-én közti éjjel a császáriak még erősen tüzelték a várt. E szerint Fessler és Engel helyesen teszik a vár átadását február 11-ére, Geisau azonban nagy hibával 20-ára. Szalay Lászlónk általánosan csak azt irja, hogy Tokaj februárban vétetett be.)

1566. Hodejovinus (vagy Hodejowsky) János, cseh történetiró meghal. (Születik január 6-án 1496.)

1650. Descartes Réné (Cartesius) az ujabbkori bölcsészet atyja meghal Stockholmban. (Lásd március 31-én.)

1657. Fontenelle Bernát bölcsész születése.

1661. Hecquet Fülöp hires orvos születése Abbeville-on. (Meghal april 11-én 1737.)

1699. Labourdonnaye Bernát Ferenc, francia admiral születik.

1728. Károly Jenő würtembergi herceg születése Brüsselben. Eleinte könnyelmü, azután oly fejedelem volt, ki a tudomá-

nyokat és müvészeteket nagyon előmozditá. Tanintézeteinek egyikében Schiller képezte ki magát. (L. okt. 24-én.)

1741. Gretry András zeneköltő születése Lüttichban.

1756. Latour-Maubourg (Mária Victor Fay) marquis, francia pair, a hadastyánok parancsnoka születik.

1758. Haltaus Keresztély Gottlob, jeles történetbuvár a középkori ügyekről, meghal.

1778. Károly Jenő würtembergi herceg (54-dik születés napján) egy az egyházi szószékekről felolvasott nyilatkozványban megvallja, hogy kormányában eddig sok balfogást tett, és jobbágyainak igéri, hogy ezentul több körüllátással kormányozand és a közjót előmozditandja.

1788. Kovács Pál, magyar novellairó születik Sümegen Zala megyében.

1799. Kien-Long Chinának legfelvilágosultabb uralkodóinak egyike, de még is a keresztények üldözője, meghal Nankingban, 88 éves korában. (Lásd 9-én.)

1802. Rohan Guemené Eduard bibornok, mű- és tudománykedvelő, szerelmeskedéseiről és a nyaklánc történetéről ismeretes férfi, meghal Eltenheimban.

1805. Saint-Lambert János Ferenc, jeles francia tudós és költő meghal Párisban.

1806. A kir. kórházban Nápolyban 2000 gályarab felzendül, de meggyőzetik és ismét bilincsre veretik.

1807. Graudenz visszafoglalása a hesseniak által és a vár ostromlása.

1811. Gróf Teleki László, magyar államférfi és parlamentaris vezér születik Pesten. (Lásd május 8-án.)

1811. Eder József Károly jeles erdélyi történetbuvár meghal. (Lásd január 20 án.)

1813. La Harpe János Ferenc francia költő és itész meghal. (Lásd november 20-án.)

1814. Napoleon megveri Sacken orosz és York porosz tábornokot Montmirail és Blessinesnél. (Lásd 14-én.)

1814. Sens tizenkétszeri roham után a szövetségesek által Schwarzenberg alatt bevétetik. A franciák a Yonne folyón átüzetnek.

1817. Monroe James az éjszakamerikai álladalmak elnökének választatik.

1827. Tellez Jordao portugalli forradalmi tábornok Tras-os Mon-

tesból Tamegan át előnyomul, de visszatérésre kényszeritetik. (Lásd január 9., 25., 27-én, március 7-én, november 19., 24-én.)

1827. A seraskier megtámadja a lord Gordon alatt Athena felszabaditására a Piräusba megérkezett görögöket, és 13 folytonos ütközetben sáncaikból kiveri. (Lásd febr. 2-án.)

1829. Jackson Andrew tábornok az éjszakamerikai álladalmak elnökének kihirdetik.

1829. Turnu török vár megadja magát az oroszoknak.

1830. Öregebb Lampi János hires arc- és történetfestész meghal Bécsben.

1831. Weimar hercegség a porosz vámegyletbe lép.

1832. Oppel Vilmos Szászország szervezetének visszaállitásában nagyérdemü hivatalnok meghal Gothában. (Lásd november 16-án.)

1837. Wächter Lénárt monda- és drámairó meghal.

1841. Ke-scheu chinai biztos Pekingből császári rendeletet nyer, melyben az általa az angolok javára engedményezett feltételek roszaltatnak és elvettetnek. (Lásd jan. 20. és 26-án.)

1848. A bajor király visszavonja a nép által nem kedvelt rendeleteket, Landsfeld grófnőt (Lola Montez táncosnőt) kiutasitja, és a müncheni egyetemet ujra megnyitja. Lola Montez, ki a nép dühe előtt egy templomba menekedett, elillan, és házában melyben lakott, mind összeromboltatott. (Lásd február 7., 9. és 10-én.)

1849. Bem merész átmenete a Küküllő völgybe, a császári had, és Gy. Fehérvár tátongó ágyui közt.

1849. Windischgrätz herceg cs. tábornagy a zsidóközségeket egyetemben felelőssé teszi, és pénzbüntetésre kötelezi, ha valamely tagjuk a forradalomban részt venne.

1849. A szegediek visszaverik a rácok megtámadását Knicsanin alatt.

1849. A szerbek Zombort megszállják és egész nap nagy vérengzést és pusztitást követnek el a városban. Nemegyei és Nyitzky gyáván futnak.

1849. Roham Szinnyénél Kossuth Sándor dandárparancsnok alatt.

1852. Az osztrák hadsereg elvonulása Hamburgból kezdődik.

1853. A porosz második kamara elveti a javaslatot a kamarák két évre szóló meghivásáról.

1854. Karaiskaki Spiridion görög felkelő vezér szózatja az Arta melletti táborból minden görögökhez: „hellen császárság vagy halál legyen a jelszó!“

1854. Laghuat afrikai tartomány délre Algeriától Randon francia tábornok által ünnepélyesen birtokba vétetik.

---

12. Februárius.

(Pridie Idus Februarii.)

356. Hali, Abenragel fia, jeles arab mathematicus születik.

1111. V. Henrik német császár Rómába bevonul, és II. Pascalis pápát a sz. Péter templomában elfogja. (Lásd 11-én.)

1191. III. Celesztin pápa bullát kibocsát, melylyel a német vitézrendet megerősiti, ruházatjául fehér köpenyeget fekete kereszttel rendel, és hozzá alkalmazásul Szt. Ágoston szabályait kijelöli. E rend szabályai hasonlók a jánosvitézek és templáriusok jogaihoz.

1289. Dénes (Diniz el Justo) portugalli király, III. Alfons fia, az egyházi rendet fekvő javak szerezhetésében megszoritja. (Május 7-én ugyan azt rendeli.)

1320. A ghibellinek Genua révét megrohanják.

1370. Kinprode Winrich megveri a litvánok és tatárokat Rudaunál.

1427. VII. Károly francia király az angolok által Granville mellett meggyőzetik.

1429. A heringcsata Orleans előtt. Falstaff János angol lovag midőn az ostromlott Orleansba heringeket csempészni akart, a franciák által Rouvrai en Beausse mellett megtámadtatik, de azok általa megveretnek. (Igy Lingard és Ersch. A L'art de verifier les dates sz. 18-án.)

1475. A Boroszlóra haddal jött Mátyás magyar, László cseh, és Kázmér lengyel király, kik Szileziát és Morvaországot elfoglalni akarták, békét kötnek. (Oláh. Eber Pál.)

1542. Howard Katalin VIII. Henrik angol király ötödik neje hűtlenség ürügye alatt lefejeztetik. (V. ö. február 18-án.)

1554. Gray Janka, miután csak 9 napig angol királyné volt, lefejeztetik; férje Guilford Dudley őt ma megelőzte, atyja 17-én követte őt a vérpadon. (V. ö. február 18-án.)

1562. Letha Balassa Menyhért vára a császár részén, János Zsigmond serege által elfoglaltatik. (Lásd március 4-én.)

1578. Katalin portugalli királyné, Sebestyén király szerencsétlen kimenetü afrikai hadjáratának ellenzője meghal.

1584. Baarle Gáspár költő és történész születik. (Lásd jan. 14-én.)

1590. Hotman Ferenc jogtudományi iró meghal Baselben.

1607. Kassa, a Bocskayak kezéből szabaditva, a császári biztosok előtt a hűség esküjét leteszi. (Lásd 15-én.)

1616. Drusius vagy Driesches János, hires belga protestans tudós meghal. (Lásd junius 28-án.)

1637. Swamerdam János hires orvos, bonctudós, rovarász és természetbuvár születik Amsterdamban. (Meghal február 17-én 1680.)

1648. Guise Henrik herceg, mint a lázadó nápolyiak feje, a spanyolok váradait és más erősségeket megtámadja, de veszteséggel visszaveretik. (Lásd april 5-én.)

1664. Békeszerződés VII. Sándor pápa és XIV. Lajos francia király közt Pisában a pápa nagy áldozatával.

1664. Segesd a török őrség által Hohenlohenak átadatik szabad kimehetés feltétele alatt.

1686. A törökök Szent Jób, Nagyvárad közelében lévő várt hadszerződésileg Caraffa Antal cs. vezérnek átadják. (Histoire des troubles de Hongrie. Fessler. Wagner Katonánál. — Az első forrás szerint Caraffa Szolnokról jött az ostromra és 600 török kivonult a várból; az utóbbiak szerint Szathmárról jött, és 500 török kivonult. Hormayr ez átadást hibásan teszi február 11-ére 1685.)

1697. Nagy Péter a strelicek összeesküvését fölfedezi.

1700. II. Ágoston lengyel király Liflandba tör, és XII. Károly svéd király ellen a hadjáratot kezdi.

1707. Crebillon Claude Prosper Jolyot az ifjabbik, élces és trágár francia iró születik Párisban. (Lásd april 12-én.) (V. ö. február 15-én.)

1711. Pálffy János Zólyomkő várát a Rákóczyaktól elfoglalja, és ez által elvágja összeköttetésüket Erdélylyel.

1713. XII. Károly svéd király Wornicán Bender mellett 6000 jancsár és 20000 tatár által megtámadtatik. Miután magát ily tulhatalom ellen, mely ágyukat is háza ellen szegzett, 300 svéddel és 3 tábornokkal vakmerően védte volna, házának lángba borulása őt a sikra jöni kényszerité, itt

pedig sarkantyúival fenakadván elesett, és 21 rá rohanó jancsár által fogolylyá tétetik. (Lásd 16-án.)

1742. Károly Albrecht bajor választó Frankfurton mint VII. Károly német császár koronáztatik.

1747. Kosciusko Tádé lengyel szabadsághős születése Mereczewscyzna-ban.

1749. A béke mely mult oktober 18-án Aachenban Franciaország, Angolország, Spanyolország, Szardinia, a németalföldi államok, a modenai herceg, a genuai köztársaság, és a magyar királyné közt köttetett, Párisban kihirdetik.

1763. Marivaux Pierre Carlet de Chamblain, termékeny de izetlen francia vigjáték- és regényiró meghal.

1765. Anderle Ferenc József, hegedümüvész öngyilkolással meghal Magyarországon. (Születik julius 7-én 1733 Podiebradon Csehországban.)

1770. Rochlitz Frigyes szépirodalmi, széptani, és zenészeti iró születik Lipcsében.

1795. Találkozás Nantes ágyui alatt Charette vendéei fővezér, több royalista tábornok és a republikanus népképviselők közt a békealkudozásra. (Lásd márc. 29-én és febr. 17-én.)

1797. Zay Károly gróf, az ágostai vallásbeliek főfelügyelője Magyarországon, publicista, és a közügyek buzgó előmozditója, a nemzetiség egyik előharcosa, iró és szónok születik Sopronban.

1798. Mebold Károly Ágoston, iró és demagog születése Spielbergen Würtembergában.

1798. II. Staniszló Ágoston utolsó király Lengyelországban a Poniatowsky grófok házából meghal Péterváron orosz nyugpénzzel. (Lásd november 25-én.)

1799. Spalanzani Lázár Abbas hires természetbuvár meghal.

1804. Kant Immanuel, nagyhirü és időszakot képző bölcsész halála porosz Königsbergen. (Lásd april 22-én.)

1808. Ghyczy Kálmán kitünő magyar országgyülési követ, 1865 óta az ellenzék feje, 1861 évben az alsóház elnöke születik Révkomáromban.

1812. Peregriny Elek, nevelési és természettudományi iró születik Gálszécsen Zemplén megyében.

1812. Cherry Andrew vig szinész, angol drámairó meghal Monmouth-on. (Születik 1762 Limerickben.)

1813. Babarczy Antal, magyar államhivatalnok, követ és con-

servativ politikus, ki a forradalom után bárósságra emeltetett, születik Budán.

1813. A futó franciák megveretése Zirke mellett Posen szomszédságában a Jefremow és Puschkin parancsnoksága alatti kozákok által, és a város elfoglalása.

1814. Napoleon ütközete Blücher ellen Chateau-Thierrynél. Az elsőnek utócsapata megveretik a neslei dombokon, de Sacken és York megverve visszavonulnak. (Lásd 8-án.)

1816. Sárossy Lajos — irodalmi nevén Sárossy Gyula — a népies, satiricus és lantos költő, születik Borossebesben Arad megyében. (Lásd november 16-án.)

1817. Zorilla y Moral az ujkor legnépszerűbb és legkedveltebb spanyol költője születik Valladolidban.

1817. San Martin Jose forradalmi tábornok Buenos Ayresban megveri Chili spanyol kir. kormányzóját Marco del Pontot, Chabuconál és elfoglalja. Erre egész Chili feltámad a spanyolok ellen és magát független köztársaságnak kikiáltja. St. Jago fővárosban O'Higgins tábornok elnöklete alatt ideiglenes kormány alakul. (Lásd január 1-jén, april 5-én.)

1823. Korinth a görögök által hadszerződéssel bevétetik.

1829. Gribujedow orosz költő és diplomata persa néplázadás alkalmával Teheranban az egész orosz követséggel együtt megöletik.

1831. Forradalom Parmában. Mária Luiza hercegnő tartományait 15-én elhagyja. (Lásd március 20-án 1848.)

1833. Nagy felkelés Naumburgban Szászországban a határőrök által meglőtt ifju végett.

1833. A német szövetséghez tartozó porosz tartományokban nyilt rendelet kihirdetik, az irói és kiadói jog biztositására az utánnyomatok ellen.

1834. Schleiermacher Frigyes Ernő Dániel, kitünő bölcsész, vallástudós és nyelvész meghal Berlinben. (Lásd nov. 25-én.)

1840. Lenhossek Mihály magyar orvos és szakbeli iró meghal Budán 67 éves korában. (Születik Pozsonban 1773.)

1816. Mieroslawsky Lajos és más lengyel főnökök forradalmi tevékenység miatt Posenban elfogatnak.

1848. Felkelés Monacoban. I. Florestan alkotmányt ád.

1848. Bassermann Carlsruheban inditványt tesz a német kamarák képviseltetésére a német szövetséggyülésnél.

1849. Batthyány Kázmér gróf Bács Csongrád és Pest megyébe,

a Kis Kunságba, Szeged és Zombor vidékére teljhatalmu kormánybiztosává kineveztetik a honvédelmi bizottmány által.

1849. Dembinski Henrik lengyel tábornok az addig Görgei parancsa alatt állt feldunai magyar hadsereg főhadvezérének kineveztetik. (Letétetik Tiszafüreden március 4-én.)

1861. Fiume városra és megyéjére az ostromállapot kimondatik Sokcsevics horvát bán által, a tengermellékiek rokonszenve miatt a magyarok iránt.

---

13. Február ius.

(Idus Februarii.)

389. (Kr. sz. e.) M. Furius Camillus, ki Ardeában számkivetésben volt, a rómaiak által dictatornak kinevezve 40000-nyi haddal Rómába jön, épen midőn a szorongatott rómaiak a capitoliumot ostromló sennoni gallusoknak 2000 font aranyat szerződésileg fizettek, hogy az ostrommal felhagyjanak, és Brennus a hamis mérleg ellen panaszló rómaiaknak nehéz kardját is a serpenyőbe dobá, hogy aranynyal felméretessék. Camillus erre felkiált: „Nem aranynyal, hanem vassal menti meg hazáját a római!“ megtámadja Brennust, és Rómából kiüzi, mely a capitolium kivételével 7 holnapig az ellenség kezében volt. (L. jul. 16-án.)

43. Brittannicus, Claudius és Messalina fia születik.

1141. II. Vak Béla magyar király halála. (Engel, Hormayr tört. zsebkönyve, Ersch és Jókai hibásan 23-ra teszi.)

1233. IV. Béla ifjabb magyar király megesküdni kénytelen, hogy az ismaelitákat és eretnek népet kiirtandja, miután atyja II. András egyházi átok alatt fenyegettetett a hierarchia érdekében praenestei Jakab pápai követtel kötött concordatum megtartására.

1352. A velenceiek és arragoniak hajóhada Pisani Miklós és Giustiniani Pongrác admirálok alatt egy zivataros éjjel a dardanellákban megveretik a genuaiak által Doria Pagano vezérlete alatt. Számos hajó elsülyedt. Pontio de Santa Paz arragoniai tábornok, Giustiniani Pongrác, Gradenigo Tamás, Contarini István, Steno Giovanni, és Bembo Benedek velencei főnök, 700 genuai nemessel elesett.

1369. Békeszerződés Visconti Bernabo, IV. Károly császár, V. Orbán pápa, Nagy Lajos magyar király, Janka nápolyi királyné, Este, Gonzaga, Carrara, Malatesta urak, és Siena s Perugia városok közt.

1419. Jacobäa Holland uralkodónéja Woudrighemben káros békét köt.

1468. Janka Henriquez arragoniai királyné, II. János király vitéz jellemü neje, mely férje érdekében csatákat vivott és ostromokat vezetett, meghal.

1469. Hollós Mátyás magyar király Spielberg morva várat elfoglalja. (Lásd május 3-án.)

1653. Mazarin bibornok hosszas távollét után diadalszerűen jön vissza Párisba, és a király által atyjaként fogadtatik.

1668. Béke Lissabonban Portugallia és Spanyolország közt, mely az előbbinek függetlenségét biztositja.

1689. III. Vilmos hollandi helytartó és oraniai herceg angol és skót királynak kikiáltatik. Mind két ház Halifax szóvitele mellett Vilmost és nejét Máriát a korona elfogadására kéri. (Macaulay igy. L'art de verifier les dates szerint február 12-én.) Vilmos kiadja a declaration of rights (választó capitulatio) cimü szerződési oklevelet. (Lásd január 30-án, december 18. és 23-án.)

1706. Renskjöld svéd tábornok tökéletesen megveri gróf Schulemburgot II. Ágoston letett lengyel király szász tábornokát Fraustadtnál. (Lásd február 14-én, september 24-én.)

1713. Rákóczy Ferenc, vesztett ügyei után Magyarországon, a francia királynál tiszteleg és értekezik. (Lásd sept. 14-én.)

1715. Béke Portugallia és Spanyolország közt, és ez által az utrechti szerződések vége. (Lásd april 11-én, julius 13-án.)

1742. München megadja magát Bärenklau osztrák tábornoknak. (Lásd 12-én.)

1756. Caffarelli du Falga L. M. Jos. Miksa francia dandárnok születik. (Meghal március 27-én 1799.)

1761. A császáriak Ferdinand herceg alatt Hessenbe törnek, és a franciákat szorongatják.

1763. Lesueur János Ferenc, jeles francia zeneszerző születik.

1771. Desewffy József gróf, politikai és költői iró, a magyar tudós társaság igazgató és tiszteleti tagja születik Kriviánban Sáros megyében. (Meghal május 1-jén 1843.)

1787. Beszédes József vizmérnök, a magyar tudós társaság lev.

tagja születik Magyar-Kanizsán, Bács megyében. (Ponori Thewrewk József sz. 12-én.) (Lásd február 29-én.)

1787. Orelli János Gáspár nagyérdemü tudós az ó irodalomban, hittudományi és történeti iró születik Zürichben. (Mások sz. 1782.)

1788. Crouais Jean Germain jeles francia festész halála 25 éves korában.

1790. A papi rendek eltörlése és a zárdák elkobzása Franciaországon nemzetgyülési határozat által.

1799. A franciák Reynier tábornok alatt megverik a mamelukokat El Arischnál. (Lásd 16-án.)

1800. Vecsey József, magyar bölcselmi iró, születik Debrecenben. (Lásd september 11-én.)

1804. Felkelés Szerbiában Czerny György alatt. (Lásd február 10-én 1811.)

1805. Jefferson Tamás másodszor megválasztatik az éjszakamerikai egyesült államok elnökének. (Lásd február 17-én 1801.)

1813. Ütközet Kalisch mellett Kutusow és Reynier közt, melyben Nostitz tábornok sok szászszal elfogatik.

1814. Blücher Etoges mellett megtámadja Marmont francia tábornagyot és Vauchampig visszanyomja.

1820. Berry herceg Artois gróf (utóbb X. Károly) másodfia, Louvel nyerges legény, egy vakbuzgó bonapartista által meggyilkoltatik. (Lásd november 7-én.)

1821. Az ujra megnyitott nápolyi parlament a laibachi congressus határozatai ellen kikel, az ország függetlenségének megtámadása szempontjából — azon alkalommal, midőn a kormányzó kir. herceg a bécsi nyilatkozványt tárgyalás alá bocsátá. (Lásd január 19-én, február 5-én.)

1822. A görögök felkelése Candia szigeten.

1833. A bajor király azon módok kipuhatolására valasztmányt nevez ki, melyek nyomán a táplálási állapot javitható és a munkátlan embereknek munkakereset szerezhető volna.

1833. Az angol királyné lordkamarása jelenti, hogy azon hölgyek, kik a királyné társalgási köreit (cercles) látogatják, honi kelméjü ruhákban tartoznak megjelenni.

1834. A „fiatal Olaszország“ nevü társalat Genfben forradalmi szándokát nyilvánitja.

1837. Börne Lajos hires politikai gúnyiratok és korrajzok irója

és itész meghal Párisban (mások sz. 12-én.) (Lásd május 22-én.)

1845. Steffens Henrik természetbuvár, költő és bölcsész meghal.

1847. Turner Shaton igen hires angol történetiró halála.

1848. A véd- és dacszövetség, mely Modena-Parma hercegségek és Austria közt létesült, kihirdetik.

1848. A francia ellenzék egy reformlakoma (bankett) tartását határozza. (Lásd 21-én.)

1849. Splényi magyar követ Turinban a szárd követi kamarában a magyar nemzet nyilatkozványát Európa népeihez nyujtja be. A kamara óhajtását fejezte ki, hogy a magyar és olasz nemzet közt szoros szövetség létesüljön.

1849. Gläser cs. altábornagy szerencsés ütközete a felkelő magyarokkal Arad mellett. (Lásd 16-án.)

1849. Eszék vára megadása jeléül a fehér zászlót kitüzi. (Lásd 14-én.)

1849. Hadik honvédezredes megtámadja a szerbeket Szőregen, és az ellenséget az égő faluból kiveri. Forget és Igmándy őrnagyok. (Szeremlei Samu: Magyarország krónikája.)

1850. Az éjszakamerikai egyesült államok elnöke a congressusnak California alkotmányát megjegyzés nélkül átnyujtja.

1853. Császári parancs miszerint a lombard-velencei menekültek javai elkoboztassanak; a tessiniak Lombardiából kiutasitatnak.

1854. Lord Russel John a parlamentnek a reformbillt benyujtja.

1855. Cuba szigeten kitört békétlenségek miatt Concha kormányzó által az ostromállapot kihirdetik.

---

14. Február ius.

(XVI. Calendas Martii.)

27. (Kr. sz. e.) Az augustusi időszámlálás, vagy római aera kezdete.

992. Kaid Dschewher, Egiptom hóditója meghal.

1316. Bruce Eduárd skót herceg, Ulster királya megveri az irlandiakat Arscol mellett. (Lásd május 2-án.)

1349. Nagy zsidó öldöklés Strassburgon.

1386. Jagello litvániai herceg kereszteltetti magát, Wladiszlaw

nevet fölvesz, és Hedvig Nagy Lajos király leányával egybekél, mi által a lengyel trónt elnyeri. (Hormayr zsebkönyve az egybekelést 17-re teszi)

1400. II. Richard angol király Pomfret-on (Pont-fract) erőszakos halálon kimul, hihetőleg IV. Henrik pártja által, mely őt fogva tartá. (Lásd september 29-én.)

1528. I. Nagy Edzárd frizlandi gróf nagy hadvezér és kormányférfi meghal 67 éves korában.

1542. Perényi Péter nagyhatalmu magyar báró szövetséget köt Sáros-Patakon Bebek Ferenc, Drágffy Gáspár, és Drugeth Gábor, Imre és Antallal kölcsönönös védelemre.

1546. Luther Márton utolsó egyházi szónoklatát tartja. (Lásd 18-án.)

1558. Morosini András olasz tudós születik Velencében. (Meghal junius 29-én 1618.) (Mások sz. született 13-án.)

1633. Wallenstein Prágában több főtisztet a vérpadon kivégeztet, s több mint 50 távollévő tiszt nevét a bitófára szegezteti, kiket az elveszett lützeni csatáért okozott. (Lásd nov. 6-án.)

1638. III. Ferdinand neje, Mária Anna magyar királynénak koronáztatik.

1652. Tallard (Camille d'Hostun gróf) igen hires francia hadvezér XIV. Lajos alatt születik.

1669. Haferung János Gáspár lutheranus vallástudós, és mint ilyen önálló, nem orthodox, születik. (Meghal május 17-én 1744.)

1685. Sámbár Mátyás jesuita, vallástudós magyar iró és térítő meghal Zágrábban. (Születik 1617 april 27-én Varasdon.)

1704. A lengyel országrendek XII. Károly svéd király befolyása alatt kinyilatkoztatják, hogy II. August király a koronát viselni nem képes, és őt méltóságától megfosztják. (L'art de verifier les dates sz. 15-én.)

1712. Gluck Keresztély lovag hires zeneköltő születik Weidenwangen felsőpfalzi helységben. (Mások sz. 1714-ben.) (Lásd november 15-én.)

1721. Péter orosz császár a patriarchatust eltörli, és a „szent igazgató synodát" felállitja, birodalmának legfőbb és állandó egyházi hatóságát.

1743. Zlobitzky József Bálint, cseh iró születése Welehradon Morvában.

1747. Arnould Sofia elmésségéről és galenteriájáról hires párisi szinésznő születik.
1757. Wolf Frigyes Ágoston hires német itész és nyelvész születése Hainrodeban. (Mások szerint február 15-én 1759.) (Meghal augustus 8-án 1824 Marseilleban.)
1762. Az angolok Martinique francia szigetet elfoglalják. (L'art de verifier les dates szerint 16-án.) (Lásd január 8-án.)
1779. Cook James hires tengerész, és a világ körülutazója Oweihi Sandwich szigeten a benszülött vadak által 4 társával együtt megöletik. (Lásd oktober 27-én.)
1791. Mirabeau a francia nemzetgyülés első elnöke lesz.
1797. Az angol flotta Cap St. Vincent mellett Jervis, utóbb Saint Vincent lordnak nevezett admiral alatt tökéletes győzelmet kivív a spanyol-francia hajóhadon Don József da Cordova alatt.
1798. Aszalay József, statistikai és humoristikai magyar iró születik Pakson Tolna megyében.
1807. A bernát és bence szerzetesek rende eltöröltetik Nápolyban.
1809. Batthyány Lajos gróf, a magyar főrendi ellenzék vezetője, és szónoka, első magyar ministerelnök születik Pozsonyban. (Lásd oktober 6-án.)
1810. Két napi eldöntetlen csata a spanyolok és franciák közt Oviedonál, az utóbbiak Bonnet alatt a várost elfoglalják.
1814. Napoleon Blücchert megveri Joivilliersnél. Az oroszok és poroszok 15000 embert vesztenek. (Lásd 13-án.)
1814. Soissons az oroszok által Czernitseff alatt rohammal bevétetik. (Másnap Mortier által ismét bevétetik.)
1815. Janesárok zendülése Konstantinápolyban. A hadtest szigoru agája levágatik, és helyébe más választatik, kit a porta elismer.
1826. Falk János Daniel tisztelt iró és költő, de legnagyobb mint emberbarát, „a barátok szükségben" cimü egylet alapitója meghal.
1827. Orosz cs. ukas által Georgia, Kaukazia és a csernamorski kozákok tartománya ostromállapotba helyeztetik.
1827. Blank a mennyiségtan tanára Bécsben megöletik.
1827. Chaves marquis a portugalli lázadók vezére ismét Tras os Montesba megy. (Lásd január 25-én, február 4-én.)
1831. A magyar akademia (tudós társaság) első nagygyülését tartja Pesten.

1831. Dwernicki lengyel tábornok győzelme az oroszokon Geismar tábornok alatt Stoczek mellett.

1831. Népzavar Párisban Berry herceg temetkezése alkalmával. A nép a közügy ellen intézett összeesküvés nyomára jutván Saint Germain l'Auxerrois templomát és a párisi érsek palotáját ének, füty és hahota közt lerombolja, a papi öltönyeket és butorokat a Szajnába hányja és elusztatja.

1835. Obrenovits Milos szerb fejedelem a kragujéváci országgyülésen egy octroyált alkotmánylevelet kibocsát a szerb nép számára. (Lásd 4-én.)

1838. Béke Franciaország és Hayti közt.

1849. Eszék vára Éder ezredes parancsnoksága alatt megadja magát. Az osztrákok Trebersburg cs. vezérőrnagy, van der Nüll ezredes és Theodorovics alatt Eszék várába vonulnak. (Lásd 13-án.)

1849. A második würtembergi kamara porosz császárság ellen nyilatkozik.

1849. Urban Károly cs. ezredes Watra Dorna hegyszorosnál Bukovinából ismét Erdélybe törve, Tichucza és Király-Németinél (Bayersdorf) a lengyel legió részét, és a honvédek nehány zászlóalját Riczko ezredes alatt harmadszori támadásra megveri. Riczko bátor védelem után elesik.

1850. Kossuth menekült hontársait az éjszakamerikai nép nagylelküségébe ajánlja.

1852. A jogegyenlőség minden vallásra nézve a jerusalemi szent helyeken kimondatik.

1853. A porta elfogadja Austriának Leiningen gróf által tett követeléseit. (Lásd január 30-án.)

1854. Az orosz cár rendelete, hogy minden ezer fő után egy ujonc állitassék, ellenkezve ama nyilt válaszával, melyet Napoleon Lajos császár levelére adott.

1861. A piemontiak Cialdini alatt Gaëtát, a nápolyi kormány utolsó menedékét, beveszik. II. Ferenc király és családja „La Mouette" francia korvettre megy, melylyel másnap Rómába indul. (Girókuti február 13-át emliti.)

15. Februárius.

(XV. Calendas Martii.)

44. (Kr. sz. e.) Marcus Antonius consul a nép jelenlétében Cäsarnak a diademát átnyujtja. A nép fájdalmát és ellenszenvét e fölött annyira kimutatta, hogy Cäsar a koronát elutasitá. (Cicero 2. Philipp.)

670. Oszwein northumberlandi király halála.

1042. A magyarok meggyőzik a bajorokat a Trasen folyónál.

1152. III. Sváb Konrád császár halála Bambergen, midőn épen római hadjáratát tervezé.

1288. IV. Miklós pápának választatik egyetlen egy szavazat többségével.

1368. Zsigmond magyar király, római-német császár születése Prágában. (Brinkmeier: Handbuch der histor. Chronologie, hivatkozva Helwigre, mondja, hogy 14-én vagy 15-én született. A L'art de verifier les dates irói hibásan teszik születését 1394 évi junius 28-ára; Virág és más hazai történészeink a mai napot fogadják el. Az Érdy és Katona által idézett Benessius és Rositzius krónikája szerint febr. 15-én, maga Érdy véli a 14-ik és 15-ik közti éjjelre tehetni.) (Lásd december 9-én.)

1432. A baseli concilium megerősiti a constanci zsinat határozatait a conciliumok legfőbb hatalmáról, és a pápáknak azok iránt tartozó engedelmességéről.

1493. Colombo St. Mária azori szigetet visszautaztában megpillantja, hol a spanyol kormányzó már azelőtt nyert parancsainál fogva őt elfogni akarta.

1495. Stanley Vilmos mint összeesküvő VII. Henrik ellen kivégeztetik.

1538. Sousa Alfonso Márton megyőzi a maurokat Beadala mellett.

1564. Curio Horatius olasz tudós és követ meghal Törökországban.

1565. Balassa Menyhért Szerencset elfoglalja.

1607. Kassa és egész Felső-Magyarország Bocskay halála után a császárnak hódol. (Lásd 12-én.)

1611. A császári sereg a lázadó Prágának ugynevezett kis részét elfoglalja.

1629. II. Ferdinand magyar király körlevele a vármegyékhez, melyben az országgyülések rég ótai nem tartását okokkal mentegeti, és az alkotmány tisztelését igéri. (Kovachich.)
1633. Hanke (Hanekius) Márton hires nyelvész és történetiró születik Bornban. (Meghal april 24-én 1709.)
1637. II. Ferdinand római császár magyar király halála Bécsben.
1674. Öregebb Crebillon (Prosper Jolliot de) hires drámairó születése Dijonban. (Lásd junius 17-én.) (V. ö. febr. 12-én.)
1685. Tököly seregei Rozsnyó mellett Doria cs. ezredes által megveretnek.
1687. A római inquisitio körlevelet kibocsát, melylyel intést ád a Molinos által hirdetett és mint gyanitá, maga a pápa által is követett quietismus elhagyására. (Lásd dec. 29-én.)
1689. Liszinski Kázmér lengyel nemes pöre atheismus végett a püspökök által kis megszakadás után ujra fölvétetik. (Lásd március 30-án.)
1710. XV. Lajos francia király születése Fontainebleauban.
1723. II. Orleans Fülöp herceg, Franciaország kormányzója, a nagykoruvá lett XV. Lajos király kezébe hivatalát visszaadja.
1725. Ramler Károly Vilmos német költő születése Colbergen.
1730. Anna orosz cárné koronáztatása Moszkóban.
1731. Atterbury Francis, rochesteri püspök hires államférfi és iró meghal Párisban számkivetésben. (Lásd Március 6-án.)
1736. Horányi Elek magyar tudós, az irodalom-történet irója születik Budán. (Annalen der Literatur, Vállas stb. igy. A Gelehrte Oesterreich sz. 16-án.) (Lásd september 11-én.)
1741. Donner György, közönségesen Donner Rafael, az ujkor egyik leghiresebb szobrásza meghal Bécsben. (Születése 1680.)
1749. Heinse János Vilmos, érzékies de genialis regények és utazások irója [Ardinghello, Anastasia, Hildegard von Hohenthal] születik Langewiesenban. (Némelyek sz. 16-án.) (Meghal junius 22-én 1803.)
1750. Herdegen János iró (mint a virágrend tagja Amaranthes nevével élt) meghal.
1763. Béke Hubertsburgon Mária Therézia császárnő és II. Frigyes porosz király közt, mely véget vet a 7 évi háborunak. Frigyes Szileziát és Glatzot nyeri.
1766. Hellot János francia vegytudós meghal. (Lásd nov. 20-án.)

1775. Braschi bibornok XIV. Kelemen pápa utódjának választatik, és VI. Pius nevet fölvesz.

1781. Lessing Gotthold Ephraim, a német irodalom mint itész és műbiró első rendü csillaga, jeles dráma-mese- és epigrammköltő meghal Wolfenbüttelben. (Lásd január 22-én.)

1784. Bexon Gábor Lipót Károly Aimé természettudós halála Párisban.

1788. II. József császár a portának hadat izen.

1788. A kinvallatás eltörlése Franciaországon.

1790. Kerekes Ábel magyar iró és történetbuvár születik Tordason a szászvárosi székben. (Meghal március elején 1816.)

1791. Maurocordato Sándor, a görög ministerium elnöke, és az orosz befolyás ellenzője születik Konstantinápolyban.

1798. Kovacsich József nagyhirü magyar történetbuvár és oklevelész születése Budán.

1798. A római köztársaság kihirdetése. Berthier francia tábornok feldönti az 1000 év előtt Franciaország által alapitott pápai birodalmat.

1798. Waadt svajci tartomány gyülése egy, a francia directoriummal hazaáruló viszonyban lévő Ochs baseli főcéhmester által kidolgozott alkotmányt elfogadni kénytelen. (Lásd március 15-én.)

1799. Franciaország hadat izen Algier Tunis és Tripolisnak.

1804. Uj összeesküvés Bonaparte élete ellen. Pichegru Hollandia hóditója, Moreau, Cadoudal, Lajolais 44 társsal a merénylet részesei. (Lásd april 6-án.)

1806. Bonaparte József mint nápolyi király ünnepélyesen Nápolyba bevonul.

1806. Ambrózy Ambrus Samu egyháztörténeti iró meghal.

1808. Lessing Károly Frigyes hires táj- és történetfestész születése Wartenbergen Szileziában.

1814. A cortesek első gyülése Madridon a franciák távozása után.

1814. Schwarzenberg herceg osztrák tábornok a franciákat Montereauból kiüzi.

1815. I. Frigyes würtembergi király az egybegyült országgyülésnek alkotmánytervet benyujt, mely azonban elvettetett, mert a régi alkotmánynyal meg nem egyezett.

1819. Az Angosturában összegyült congressus Bolivart ujra dictatori hatalommal ruházza fel. (Lásd január 2-án.)

1821. A nápolyi parlament a laibachi congressus végzéseit elveti

és azt határozza, hogy az uj alkotmány fegyverrel védessék. (Lásd 13-án.)

1825. Schimmelpennink Rutgar Jan, a bataviai köztársaság tanácspensionariusa köztiszteletben meghal Amsterdamban. Ő Napoleon kivánatára monarchiai alkotmányt nem akart behozni, habár ő maga kináltatott meg a monarchiával, mely utóbb örökös is válandhatott, és noha tagadás esetében Napoleon a bataviai köztársaság bekeblezésével Franciaországba fenyegetett. Végre egyezés jött létre, mely szerint Schimmelpennink öt évre egy alkotmányos király hatalmával ruháztatott fel.

1826. Franciaország a tunisi és tripolisi beyt a pápai zászló tiszteletére kényszeriti.

1830. Gróf Lavalette Mária Charmons, azelőtt francia tábornok, ki neje hőslelkülete által, mely őt 1815-ben a börtönből kiszabaditá hiressé lett, meghal.

1833. Törvényjavaslat előterjesztése az angol felsőházban, az irlandi mozgalmak javára.

1841. Csató Pál magyar beszély- és drámairó, nyelvész és publicista meghal Pozsonyban (Születik 1804. Nagyváradon.)

1849. A magyar seregek Kassára bevonulnak.

1849. A német alapjogok fölötti vita a nemzetgyülésben befejezve.

1850. Kossuth Sumlában az Ázsiába inditás előnapján a honvédség maradványától és menekült társaitól elbucsuzik. (Lásd 16-án.)

1852. Torti János olasz költő és iró meghal Genuában önkénytes számkivetésben, mert az osztrák kormány ellen hibázott. (Születik 1775.)

1854. Etem basa, a zultán biztosa, a Szerbia kiváltságait megállapitó ferman átadásakor, Sándor herceg elfogadási okmánya átvételével Belgrádból elutazik.

1854. A török flotilla Rustsuk mellett megsemmisittetik Schilder altábornok által.

1855. Széki gróf Teleki József, Erdély egykori kormányzója, a magyar akademia halhatatlan érdemü elnöke, remek magyar történész és buvár meghal Pesten. (A Budapesti Hirlap, az Uj Magyar Muzeum, a Pester Lloyd sz. 15-én, a Pesti Napló, az österreichisches Bürgerblatt, az österreich. Blätter für Litteratur und Kunst, és Flegler Sándor szerint

16-án halt meg. Innen láthatni mily nagy gondatlansággal jegyeztetnek föl, még a legujabb időben is az ilyen adatok. Az 1856-ra kijött nemzeti képes naptár Tóth Lőrinctől magyar Plutarchot foglal magában, hol Teleki halála február 15-ére, és ugyan ott necrolog is beszövetett, melyben halála február16-ára tétetik. Ha már hazai forrásaink oly hanyagok, nem igen lehet gáncsolni Buddeust, kinek európai krónikájában Teleki február 17-én meghal.) (Lásd okt. 24-én)

---

16. Február ius.

(XIV. Calendas Martii.)

364. Jovianus római császár 7 holnapi és 20 napi boldog kormányzás után (éjjel 17-re) halva találtatik. (Született Pannoniában Singidunumban 331 évben.)

1097. Tancred meggyőzi a görögöket a Wardari mellett.

1141. II. Gejza magyar király koronáztatása. (Chronicon budense, Katona, Perger, Szalay igy. — Nem 26-án mint Engel, Hormayr és Mednyánszky tört. zsebkönyve és többen irják.)

1233. Robert esztergomi érsek interdictuma, mely Magyarországon az ismaeliták, saracenok és zsidók kegyeléseért kimondatott, kihirdetik. (Engel sz. am ersten Tage in der Fasten.) Az érsek interdictuma 1232 dec. havában kelt.

1392. Palisna János, a János lovagok lázadó perjele Vranán meghal. (Timon sz. 1390 évben.)

1398. Zsigmond magyar király Késmárkon mint választott biró, a Lengyelország és német lovagrend közti viszályokat elintézi.

1415. XXIII. János pápa a konstanci egyházgyülés által önkéntes lemondásra szólitatik fel. (Lásd márc. 2-án, máj. 17-én.)

1458. Hunyadi Mátyás mint magyar király fényes bevonulását tartja Budára. (Lásd január 24.)

1496. Németországban a birodalmi főtörvényszék (Reichskammergericht) első itéletét mondja, — és ez számkivetésre szól. (Lásd november 3-án.) (Gottfried kronik.)

1497. Melanchton (Schwarzerd) Fülöp, a reformatio müvében nagy közremunkáló, Luther szeliditő geniusa, hires mint

tudós és emberbarát születik Bretten alsópfalzi helységben. (Lásd april 19-én.)

1510. Albuquerque Alfonso, a Nagy, hires portugalli tengerész a saracenokat Timója kalóz segitségével Goaból kiveri, és a városba vonul.

1519. Coligny Gáspár francia admiral születése. (Lásd aug. 24-én.)

1531. A német protestansok ügyüket igazolva a francia és angol királyhoz fordulnak azon kérelemmel, hogy kieszközöljék, miszerint vallásdolguk erőszak helyett egy concilium által elintéztessék.

1539. Zápolya János egybekel Isábella lengyel kir. hercegnővel.

1545. Spalatin György a reformatio nagy előmozditója meghal.

1568. A spanyol inquisitio főnöke, Fülöp királynak Németalföld igazságos sorsa iránt tett kérdésére, valamennyi németalföldiről azt nyilatkoztatja, miszerint kevés kivétellel eretnekek, lázadók és felségsértők. (Lásd junius 5-én, august. 24-én, november 4-én.)

1644. Kálló vára megadja magát II. Rákóczy Györgynek.

1651. A nagy Condé herceg, ki eddig Havreban Mazarin és az udvar által fogva tartatott, mintegy diadallal vonul Párisba. (Lásd 13-án.)

1669. Brandt János a villót (phosphort) fölfedezi.

1687. Caraffa Antal az első befogatásokat rendeli Eperjesen. (Lásd március 5-én.)

1713. XII. Károly svéd király fogolyként Benderből Drinápolyba vitetik. (Lásd február 11-én.)

1719. Austria is a haagi szövetséghez állván, ez által négyes szövetség létesül Austria, Franciaország, Anglia és Hollandia közt Spanyolország ellen. (Lásd jan. 4-én, és febr. 11-én.)

1726. Trenk Frigyes, II. Nagy Frigyesnek volt segéde, a maga szerzett kalandos sorsának leirásáról hires, születik. (1794 Párisban lenyakaztatik.)

1727. Jaquin Miklós Jakab báró, hires füvész és ásványtudós születik Leydenben.

1736. Stury Péter hires iró születik Darmstadton.

1761. Pichegru Károly francia tábornok, hires az első consul élete ellen irányzott összeesküvéséről és öngyilkolásáról születik. (Lásd február 15-én 1804.)

1765. Pataki Sámuel jeles orvos, orvostani iró születik. (Meghal május 7-én 1824.) (Lásd atyját március 20-án.)

1777. Geil Károly pfalzi költő születik Lobschem-on.

1782. Dankovszky Gergely, nyelv- és történetbuvár, a magyar nyelv körüli sajátságos ferde nézeteiről ismeretes, születik Telcsen Morvaországban. (A „Magyar irók" életrajzgyüjteménye sz. 1784 évben.)

1790. Van Halen Juan spanyol és orosz főtiszt, Belgium Hollandtól elszakadásának hathatós előmozditója születik Leo szigeten.

1790. Talleyrand a francia nemzetgyülés elnöke.

1794. Lomenie de Brienne István Károly bibornok börtönben meghal.

1799. Károly Tivadar bajor választó fejedelem meghal, elidegenitve jobbágyai szeretetétől.

1799. El Arisch syriai vár a puszta közepén, hol Ázsia és Afrika határai érintkeznek kemény ostrom után megadja magát Bonapartenak. (Thiers: histoire de la revolution française cimü munkájában Bonaparteról irja: Il arriva devant le fort d'El-Arisch le 29 pluviôse (február 17-én), Bourienne pedig az ő emlékirataiban, hogy a kis hadsereg február 17-én El-Arischba megérkezett, még is az utóbbi alább tisztán irja, hogy a vár magát február 16-án megadta. A capitulatiót Hazlitt 18-dik, Löwenberg 19-dik, Ersch 20-dik februárra teszi.) (Lásd január 24-én, február 13-án, március 6-án, december 29-én.)

1801. Cortenovics Angelo Maria friauli régiségbuvár meghal. (Születik 1727 Bergamoban.)

1807. A franciák Savary alatt megverik az oroszokat Essen alatt Ostrolenkánál.

1809. Rendelet egy főjunta felállitása iránt Madridban, a lázadó vezérlők, kémek és ujoncozók elitélésére.

1810. Amboine bevétele az angolok által. Tucker és Court harcol Henkelugt ellen.

1811. Wenkheim Béla báró, magyar szónok és országgyülési követ, 1867. évben belügyminister születik Pesten.

1812. Ütközet Cartama mellett Andalusiában Balleisteros és Marausin közt. A franciák magoknak tulajdonitják a győzelmet.

1816. A hessen-casseli választó Fulda hercege nevét fölveszi. (Lásd január 31-én.)

1820. Uj kormány behelyezése Buenos-Ayresban. Saratea Manuel a tartomány kormányzója. (Lásd november 27-én.)

1822. Dom Pedro brasiliai kir. herceg a képviseleti rendszer behozatalát rendeli Brasiliában. A portugalli seregek erőszakkal kényszerittetnek Rio Janeirobul Lissabonba visszahajózni.

1827. Mitford William történetiró halála.

1828. Az éjszakamerikai congressus egy uj terület szervezését parancsolja Michigan és Missisippi közt, Hudson Territory név alatt.

1829. Saint-Aulaire (Beaupoil gróf) József, szabadságharcos Éjszakamerikában, Lengyelországban, és a francia köztársaság alatt, emlékiratok szerzője, meghal.

1831. A liliomok a francia állami cimerből, és minden középületről kitöröltetnek.

1831. Alkotmány Választó-Hessenben.

1835. Quiroga tábornok, Buenos Ayres (argentini köztársaság Rio de la Plata) elnöke, utazása közben a centralisták által megveretik.

1848. Lajos bajor király lemond a trónról, 5 nap Lola Montez kiutasitása után. (Lásd 11-én.)

1849. Derra honvédezredes a támadó rác csapatokat Horgosról visszaveri.

1849. Forró Elek gróf forradalmi ezredes a székelyekkel Segesvárt elfoglalja.

1849. A magyar felkelők ütközetet vesztenek Lugosnál.

1849. Arad városa Gläser cs. tábornok által lődöztetve és felgyujtva, a magyar ostromlók elszélyesztetve. (Lásd 13-án.)

1850. A magyar menekültek Sumlából Kiutahieba inditatnak, köztük Kossuth, Batthyány Kázmér, Perczel, Mészáros, Visocky. [Egressy naplója.] (Lásd 15-én és 24-én.)

1851. A Párisban lévő magyar menekültek az angol és francia kormánynak tiltakozást határoznak benyujtani, Austriának összes tartományaival szándokolt belépése ellen Németországba. (V. ö. junius 10-én, január 31-én.)

1854. Tillier János Antal báró svajci történetbuvár halála Bernben.

17. Februárius.

(XIII. Calendas Martii.)

1370. A német rend vitézei meggyőzik a lithvániakat és közülök 11000-et elejtenek. (V. ö. február 18-át 1268.)

1425. Zsigmond magyar király Hornstein-on visszaadja Frigyes osztrák hercegnek elfoglalt tartományait.

1448. A német birodalom concordatumjai (aschaffenburgi vagy helyesebb bécsi szerződéseknek is neveztetve) köttetnek V. Miklós pápa és III. Frigyes császár közt, az egyházi választások tárgyában. (A pápa által március 19-én megerősitve.)

1459. Némely magyar békétlenek III. Frigyes császárt magyar királynak választják Corvin Mátyás ellenében, és erről Bécsujhelyen okiratot adnak.

1464. A bécsi polgárok fegyveresen Oberlaa vár ellen indulnak honnan Thanhauser polgár rablókalandozásokat üz. A vár bevétetvén az őrségből 17-en lefejeztettek, a többiek fogságra vettettek.

1489. Bourbon Károly a hires francia connetable születik. (Lásd május 6-án.)

1500. I. János skandinaviai király, a dithmarziak által tulhatalma dacára az Elbe és Eider folyó közt megveretik. (Lásd 21-én.)

1519. Lorrain Ferenc, Guise hercege (le Balafré) születik.

1532. A pápa I. Ferdinand megkeresésére kemény intő levelet küld a magyar rendeknek, hogy Zápolyával ne tartsanak.

1550. II. Gonzaga Ferenc mantuai herceg a Po vizébe fulad.

1554. Gray Henrik dorseti marquis, Suffolk hercege, — és testvére Gray Tamás lefejeztetik. (Lásd 12-én.)

1567. Schwendi Lázár cs. vezér Munkácsot megtámadja. (Lásd 22-én.)

1600. Bruno Giordano bölcsész, mathematikus, és satiricus, miután minden positiv vallást megvetett, és semmi külső egyházi szertartásban részt nem vett, a velencei inquisitio által elfogatik és minthogy tanát vissza nem voná, a római inquisitio által máglyán megégettetik.

1623. Mariana Juan spanyol jesuita, kinek a király gyilkolás-

védelmező könyve: „De rege et regis institutione“ 1610-ben bakókéz által Párisban megégettetett, meghal Toledoban.

1644. I. Rákóczy György erdélyi fejedelem nyilatkozványa Kálló várából, hogy mint a protestans vallásszabadság helyreállitója hadat indit III. Ferdinand császár ellen.

1659. Halebi vecsernye. Abasa ásiai forradalmár, a zultán igért kegyelembevételébe bizva, Mohammed Köprili nagyvezír meghivására több társával Halebba jő; azonban éjjel adott jelre minden török saját vendégét lemészárolta. Harminc pasa és beg feje küldetett Konstantinápolyba.

1673. Ampringen János Gáspár, a német rend hadmestere, teljhatalmu kormányzónak kineveztetik Magyarországon.

1673. Moliere János Pocquelin hires francia drámaköltő meghal. (Lásd január 15-én.)

1694. Deshoulieres Antonia, hires francia költőné halála Párisban.

1769. Wilkes John, a hires szónok és democrata a londoni parlament üléséből kiüzetik.

1772. Titkos szerződés Sz. Péterváron Orosz- és Poroszország közt Lengyelország első felosztása iránt. Austria ellen háboru határoztatik, ha a felosztást meg nem engedné. (Lásd august 5-én, julius 25-én, március 15-én, september 18-án.)

1792. Baer Károly Ernő állattudományi és bonctani iró születik.

1794. Paoli tábornok Corsicát Angliának, mely őt támogatta, aláveti. (Lásd február 28-án, junius 18-án.)

1795. Békekötés Nantes mellett a francia convent és a royalisták közt; az utóbbiak a köztársaságot elismerik. Charette vendéei fővezér a békealkudozó egész gyülés élén Nantesba vonul. Az ez által befejezett polgárháboruban 200000 republicanus és ugyan annyi royalista elveszett, mihez a megölettek számát szinte 100000-el hozzá lehet számitani. (Lásd március 26-án, april 20-án.)

1796. Siebold Ferenc Japanország természettudományi ismertetője születik Würzburgon.

1797. Donizetti Gaetano hires operaszerző születik Bergamoban.

1801. Jefferson Tamás az éjszakamerikai statusok elnökének választatik. (Lásd február 13-án, april 2-án.)

1807. A haytii alkotmány kihirdetése. Köztársaság Henrik Kristóf elnöksége alatt.

1808. Az angolok Scilla erősséget Calabriában a franciáknak átadják; Regnier Robertson ellen.

1810. A római álladalom Franciaországhoz csatoltatik, Róma a második császári város, a trónörökös Róma királya. Az idegen felségnek megférhetlensége az egyházi hatalom gyakorlásával. A pápa megesketése: hogy a gallican egyház tanai ellen semmit el nem akar követni.

1814. Napoleon megveri Wittgensteint és Wredét Nangisnál.

1814. Antwerpen bátor védelme Carnot alatt a szövetségesek ellen.

1815. Candy királya Brownrigg tábornok által trónról leejtetik.

1823. Kleist Frigyes Emil porosz tábornagy meghal. (Lásd april 9-én.)

1823. Lindet Robert a törvényhozó gyülés és convent tagja, ki XVI. Lajos halálára szavazott, a directorium alatt pénzügyminister volt, és tiszta kézzel kilépett hivatalából, meghal Párisban.

1827. Karaiskaki görög tábornok megveri Omer pasát Distomonál. Omer Turbochoriba visszavonul. (Lásd august 20-án, november 8-án.)

1827. A görögök megszállják a törökök által odahagyott salonai fellegvárt.

1827. Georgia kormányzója kinyilatkoztatja, hogy az éjszakamerikai congressusnak joga nincsen az ottani ügyekbe beavatkozni, és hogy különben ha kell az erőszakot erőszakkal megtorlandja. (Lásd február 5-én.)

1827. Pestalozzi János Henrik, korának egyik legnemesebb embere, hires nevelő halála Brugg-on Svajcban. (Lásd jan. 12-én.)

1829. Az angol parlament Peel minister egy javallatát elfogadja az egyesületi jog megszoritása iránt.

1830. Uminski János a kitört lengyel forradalom hirére Thornban porosz fogságából megszökik. (Lásd február 21-én 1826.)

1831. Guerrero tábornok, a mexikói statusok volt elnöke, a hatalmat biró kormány által Bustamente itélete folytán meglövetik Oaxaban. (Bustamente maga számüzetik jun. 24-én 1833.)

1831. Skrzinecky győzelme az oroszokon Dobre mellett.

1831. Az anconai fellegvár megadja magát a felkelőknek. Az egész katonaság a forradalomhoz áttér, és ez okból Osima és Macerata a zendülők hatalmába esik.

1831. Uj zavarok Párisban. A pórnép a templomokat pusztitja. (Lásd 14.)

1842. Schorn János Károly Lajos hires mürégiségi buvár, és széptani tudós meghal. (Lásd junius 9-én.)

1843. Napier Charles James 2800 angol katonával fényes győzelmet viv ki 22000 ellenségen Scind emirja alatt Miani mellett.

1848. Schleswig-holsteini gyülés Kielben, melyben határoztatik, hogy a kiirt követválasztások csak oly kikötéssel megtétessenek, mely által minden, egy összes dán álladalmat létesiteni akaró alkotmány elleneztessék.

1848. A toscanai alkotmány kihirdetése Florenzben. (Lásd april 12-én.)

1848 Collins William angol tájfestő halála.

1848. A redemptoristák Bajorországban eltöröltetnek.

1852. A németkatholikusok egylete Boroszlóban rendőrileg bezáratik.

1852. Bonaparte Lajos francia köztársasági elnök határozmánya, hogy minden nemzeti ünnep megszüntessék, és hogy csak Napoleon császár születésnapja (august 15-ke) ünnepeltessék évenkint.

1856. Heine Henrik, az ujkor legnagyobb költőinek egyike meghal Párisban, hosszas emésztő baj martaléka. (Lásd december 13-án.)

---

18. Februárius.

(XII. Calendas Martii.)

350. (Kr. sz. e.) M. Popilius Laenas III. romai consul diadalt ül a gallusokról a Quirinal hegyen.

322. (Kr. sz. e.) L. Fulvius Curvus és Q. Fabius Max. Rullianus romai consulok diadalt ünnepelnek a samniták és apuliakról. Az utóbbit, ki L. Papirius Cursor dictatornak nyilt parancsa ellenére az ellenséggel harcolt, nyert győzelme dacára a dictator megbüntetni akará.

276. (Kr. sz. e.) Q. Fabius Gurges consul diadalt ül a samniták, lucanusok, és brutiusokról. Eleinte oly oktalanul ha-

dakozott, hogy a senatus már visszahivatását akarta határozni, a mit a consul atyja Q. Fabius Max. Rullianus azzal előzött meg, hogy fia hadseregébe mint hadnagy szolgálni ment, és a fenebbi győzelmeket kivivta. — Fabius Max. Gurges a hires Fabius Cunctator atyja volt.

273. (Kr. sz. e.) C. Claudius Canina II. consul megveri a samnitákat.

168. (K. sz. e.) C. Sulpicius Gallus meggyőzi az illyriakat Sulpicius 166 évben consul lett, és ő volt Livius szerint az első latinus, ki a nap és hold fogyatkozásait természetes okokkal magyarázá.

1009. Abderrahman ben Manssur keresztre feszitetik.

1229. II. Hohenstauffen Frigyes (Barbarossa) 10 évi fegyverszünetet köt Kamel egiptomi (Fejér Codexében: babyloniai) zultánnal, mely által a keresztények Jerusalem, Bethlehem, és Nazareth városokat, és valamennyi Joppe és Jerusalem közti helyeket és tartományokat nyerik. (Lásd március 17. és 18-án.)

1268. A német rendvitézek győzelme az oroszok és litvánusok fölött Wesenbergnél.

1358. Békekötés Jadrán Nagy Lajos magyar király és a velencei köztársaság közt. Lajosnak Dalmátia és Istria engedtetik át, és a doge Dalmatia és Horvátország hercegi ciméről lemond. (A doge február 25-én a békére Velencében letette az esküt.) (Engel, Fessler, Daru, L'art de verifier les dates, Szalay László igy. A velencei kronista Ioannes Luciusnál: De Regnis Dalmatiae et Croatiae hibásan teszi a békekötést 1357 évre, mondván: Ello préfato Ré la ditta pase in la Citta de Zara a' di 18. de feurer del 1357 che fô la prima domenega de Quaresimae. Mert febr. 18-a a következő 1358. évben esett vasárnapra, és a had is 1357. évi aprilisben ujult meg.)

1364. Magnus király a svédek által letétetik.

1460. Warwick gróf Margitta királyné VI. Henrik nejének serege által megveretik Barnads-Heathnál St. Albans mellett; a táborban fogolyként lévő Henrik király megszabadul. (L'art de verifier les dates sz. 15-én. Ersch és Gruber szer. 17-én.) (V. ö. majus 22-én, december 24-én.)

1478. Clarence György herceg IV. Eduard király testvére, mert parancsai iránt nem eléggé hajlékony vala, álürügy alatt

kivégeztetik. A herceg egy hordó malvásiai borba fulasztja magát, mert a király kegyelemként a halálmód választását engedte meg neki.

1515. Cordus Valerius lángelmü füvész és gyógyszerész születése Simtshausenben. (Meghal sept. 25-én 1544 Rómában.)

1525. Szeben városa minden papot és szerzetest nyolc nap alatti elköltözésre szoritja, mert a reformatio iránt ellenséges indulattal voltak.

1536. Nettesheimi Agrippa Cornelius Henrik bölcsész halála.

1546. Luther Márton a nagy reformator halála Eislebenben. (Lásd november 10-én.)

1559. Casaubon Izsák hires régiségtudós születése Genfben. (Nem Bourdeauban mint Moreri irja.) (Lásd jul. 1-jén.)

1563. Guise Ferenc herceg, a katholikusok főnöke Franciaországon meglövetik Poltrot de Méré hugenotta által Orleans mellett.

1564. Galilei Galileo a halhatatlan mathematicus és csillagász születése Pisában. (Lásd január 8-án 1642.)

1574. Kanisa városa a törökök által véletlen megrohanva és kipusztitva.

1586. Drake Francis Virginiából az első burgonyát hozza Európába.

1587. Stuart Mária skót és francia királyné, 18 évi fogság után Erzsébet királyné parancsára lefejeztetik Fotheringay váron.

1620. Bethlen Gábor a pozsonyi országgyülés január 18-án kelt végzeményeit felségi hatalommal megerősiti.

1623. Békekötés a lengyelek és törökök közt a kozákok és tatárok portyázásai megszüntetésére.

1634. Második császári manifestum Wallenstein ellen. A fővezérletéről megfosztott Wallenstein a harci vész közeledésekor ismét teljes hatalommal felruháztatva, határozottabban vádoltatik összeesküvésről és méltóságáról letétetik. (Lásd január 12. és 24-én, február 20. és 25-én.)

1638. Bernát weimari herceg megveri a császáriakat Rheinfeldennél.

1639. Tromp holland admiralis egy nagy spanyol hajóhadat megver Grevelingennél.

1652. Allegri Gregorio hires tudós zeneköltő- és szerző meghal Rómában. (Nem február 16-án 1640.)

1677. Cassini Jakab, hires csillagász, Domokos fia születik Párisban.

1695. Széchény György Magyarország áldornagya meghal 103 éves korában Pozsonyban (Ricaut, Istvánffy, és Török János: Magyarország primása cimü munkában. Ellenben Hormayr történ. zsebkönyve szerint majd száz éves. Timon szerint meghalt 1695 március 17-én 99 éves korában.)

1695. A török hajóhad másodszor megveri a velenceit a spalmadori szigeteknél. (Lásd 9-én.)

1703. Zrinyi Illona, Tököly Imre hőslelkü neje, II. Rákóczy Ferenc anyja meghal Nicomediában Kis Ásiában. Testvére volt az utolsó Zrinyi, anyja az utolsó Frangepán, napa az utolsó Báthory, második férje az utolsó Tököly. A Rákóczy nemzetség pedig unokájában dölt ki.

1745. Volta Sándor hires olasz természettudós születése Comoban. (Lásd március 5-én.)

1753. Klinger Frigyes Miksa, hires bölcselmi és költői regények és drámák irója születik majnai Frankfurton.

1786. Kerner Justinus költő és mysticus természetbölcs születése.

1790. A magyar korona Budára visszahozatik Keglevich József és Nádasdy Mihály koronaőrök által. (Lásd april 28-án.)

1794. Hollandia örökös helytartója az ott kitört forradalomnál fogva méltóságait leteszi és családjával Angolországba indul.

1798. Mohammed Mekki török költő halála. (Születik 1714. Mekkában.)

1805. Pitt Vilmos a budget előterjesztése alkalmával a parlamentben 5 millió segélypénzt inditványoz a szárazföld hatalmasságainak.

1810. Suchet francia tábornok megveri Villacampa spanyol tábornokot Villeo mellett.

1813. III. Frigyes Vilmos porosz király szabadcsapatok felállitását megengedi. (Lützow, Petersdorf, és Sarnowski.)

1813. Sok francia, a szerencsétlen téli hadjárat után Lipcsébe megérkezik. Némely szán 3 személyben három ezredet foglalt magában.

1814. Charpentier és Alix tábornokok kiüzik a kozákokat és osztrákokat a fontainebleaui erdőből.

1814. A franciák Chamberyba, a szövetségesek Tournayba, a nápolyiak Livornoba vonulnak.

1814. Csata Montereaunál, melyben a würtembergi kir. herceg, Bianchi és Wittgenstein megveretik Chateau által. Gerard és Belluno herceg elesik.

1819. Beöthy Zsigmond magyar költő és iró születése Révkomáromban.

1821. A portugalli király jováhagyja az alkotmányt Portugallia és Brasilia számára. (Lásd junius 5-én.)

1824. A görögök Coront elfoglalják.

1828. Krakó szabad város, a védnökeinek (Orosz-, Porosz- és Osztrákországnak) nem tetsző ujitásokat az alkotmányban megváltoztatja.

1828. Göckingk Lipót Frigyes jeles német költő meghal.

1829. Quadeloupe francia telepitvény szines lakosai kérvényt intéznek Constant Benjamin hires követhez, hogy sorsuk szószólója legyen a követi kamara tárgyalásában.

1830. Népgyülés Londonban, Hunt hires népszónok elnöklete alatt.

1831. A lengyelek Chlopiki alatt kemény csatát vivnak az oroszokkal Okuniew mellett.

1847. Palafox (y Melzi Don József) a spanyol függetlenségi háboru egyik hőse meghal Madridban.

1849. Haynau cs. tábornok a Po folyón átmegy a pápai birtokba.

1849. A toscanai köztársaság kikiáltása Florenzben. (Lásd febr. 23. és 25-én.)

1849. Desewffy Arisztid győztes ütközete Kompoltnál az osztrákok ellen Klapkának egy terve alapján.

1849. Coronini gróf, cs. k. tábornok egy dandárral Ferrara elé vonul, és a város forradalmi hajlamát egy 206000 scudiból álló sarccal bünteti. (Lásd február 6. és 19-én.)

1850. A horvát bán Zágrábban eltörli az esküttszéket sajtópörügyekben, és ezeket a rendes bíróságokhoz utasitja, mig általa más törvény kieszközöltetik.

1851. A szárd király egy határozmánya a hűbéreket, hitbizományokat, elsőszülöttségeket és majoratusokat eltörli.

1851. Debreczeni Márton magyar költő (Hajó; a kióvi csata) meghal. (Lásd január 26-án.)

1853. Gyilkos merénylet Ferenc József császárra a bécsi várszínkon Libény János által. (A gyilkos február 26-án Bécsben kivégeztetett.)

1856. A zultán firmánja, mely által a török birodalomban a vallásegyenlőség és közteherviselés, a kereszténynek és más nem- mohamedánoknak a törvények előtti egyenlősége,

hivatal képességük és alkalmazhatásuk a seregben biztositatik, Stambulban kihirdetik. (Lásd január 26-án.)

1867. A 17 austriai országgyülés ismét egybelép. A kormány előterjeszti, hogy a rendkivüli birodalmi tanács eszméje elejtetett, (v. ö. september 20-án, február 3-án.) és hogy szükséges volt a kiegyenlitést siettetni. A császár rendeli ennél fogva, hogy március 18-án az alkotmányos birodalmi tanács, — melynek jogköréhez csak austriai tartományok tartoznak — Bécsben egybelépjen, miszerint az alkotmányt módositsa a Magyarországgal létre jött egyezkedés értelmében.

1867. A magyar alsóházban felolvastatik a királyi leirat, mely által gróf Andrássy Gyula magyar ministerelnöknek kineveztetik, és az alkotmány ellenes honvédelmi patens (V. ö. december 31-én, január 12-én) felfüggesztetik. A ministerium engedélyezése roppant örömzajjal fogadtatott. Az országgyülés mindkét háza Deák Ferenchez ment a tisztelet és hála kifejezésére, — ugyan ezt tette az ifjuság és polgárság.

---

19. Februárius.

(XI. Calendas Martii.)

45. (Kr. sz. e.) Cäsar Ategnát elfoglalja.

197. L. Septimius Severus római császár megveri vágytársát Clodius Albinust Trivortium (Trevoux) mellett Galliában, Lyon közelében, és a félholtat lefejezteti.

1285. Lentini Macalda, Alaymo neje, szellemdús siciliai hősnő, mert nagyravágyásával a szigeten uralkodó arragoniai háznak veszélyes lett, börtönre vettetik, hol alkalmasint azonnal kivégeztetett. Testvére Scaletta Máté már január 3-án fejeztetett le. (Lásd március 30-án, oktober 29-én, nov. 19-én, junius 5-én, august 23-án.)

1288. Bécs városának alávetése Albrecht herceg közvetlen hatalma alá.

1405. Timurlenk (Tamerlan) Középásia hóditója Tatárországban, Chinában, Indiában, Partiában, Persiában, Mesopotamiában, Kisásiában és Egiptomban meghal Otrar turkesz-

tani városban, midőn China hóditására indulna, hagyván maga után 36 fiat és unokát, és 17 lányunokát. (Timurlenk halálát némely irók január 27-ére, február 17-ére, március 19-ére, vagy april 1-jére teszik, az utolsó napot a L'art de verifier les dates irói és Moreri is fogadták el, ki itt a Saint Denysi szerzetest követi, és az évre nézve 1415-öt ir. Én Hammert követtem.)

1473. Kopernik (Copernicus) Miklós első rendü csillagász születik Thornban. (Arago Ferenc Copernicus születését február 12-ére teszi. De ezen francia nagy tudós műveinek forditója azt jegyzi meg, hogy Arago fennebbi adata, mint azon véleménye is, hogy Copernicus 1543. május 23-án meghalt épen nem tartozik a bizonyosságokhoz. Szorgalmatos legujabb korban tett vizsgálatokból annyi tünt ki bizonyossággal, hogy Copernicus születés napjául majdnem általánosan febr. 19-e fogadtatik el; igy tesz Mästlin, igy Ersch és Gruber az ő nagy encyclopädiájában; ellenben Junctin január 19-dikét irja 1472. Kétségkivülinek mondatik továbbá, hogy Copernicus 1543. évi május 7. és 21-ke közt halt meg, azonban a sok forrás, mely május 24-re utal engem itt is más véleményre birt. Az sem egészen bizonyos hogy Copernicus Frauenburgon halt volna meg.) (Lásd május 24-én.)

1526. Ecluse (Clusius) Károly hires orvos születése. (Lásd april 4-én.)

1564. Morel Vilmos, könyvnyomdászi kir. igazgató, korának leghiresebb nyelvészeinek egyike, a régi remek irók fejtegetője meghal.

1594. III. Zsigmond lengyel király az ország rendei által svéd királynak beigtattatik.

1602. Lotharingiai Fülöp Manó mercoeuri herceg, francia pair, II. Ferdinand császár hadvezére a törökök ellen meghal Nürnbergen. (Nem 17-én mint Timon irja.) (Születik september 9-én 1558.)

1622. Saville Henrik angol iró, római remekirók fejtegetője meghal. (Lásd november 30-án.)

1638. A skótok egyházi szerkezetük védelmére az ugynevezett convenantokat alapitják. (Lord Balmerino, Lowden és Rothes március 1-jén ezen hires szerződést megvizsgálják és jóváhagyják.)

1660. Hoffmann Frigyes hires vegyész és orvos születik Halleban. (Meghal november 12-én 1742.)

1674. Ruyter és Tromp győzelmei következtében II. Károly angol király békét köt Németalfölddel. Az angolok két millió forint hadi költséget nyernek.

1714. I. Péter cár megveri a svédeket Armfeld alatt Nabo falunál Keleti-Bothniában.

1719. Szilágy Sámuel (Piskárkosi) tudós tanár, a Henriás fordítója születik Debrecenben. (Lásd julius 12-én 1785.)

1754. Monti Vicenzo olasz költő születése Fusignanoban.

1763. Gyrowetz Adalbert operaszerző születik Bécsben.

1764. Heidenreich Károly Henrik bölcsészeti és költői munkák irója születik.

1780. Van der Hagen Frigyes Henrik költő születése Schmiedebergen.

1784. Tippo Saib mysorei nabob, meggyőzi az angolokat Hydernagur mellett Keletindiában.

1785. Szemere Pál, Huba ősmagyar családjából származó lantos költő és széptani iró, a magyar tudós társaság tagja születik Pécelen Pest mellett. (Lásd március 18-án.)

1793. II. Katalin orosz cárné a Franciaországban uralkodó iszonyrendszer ellen felháborodva minden közlekedést ezen országgal megszakit, és az Oroszországban lévő franciákat kényszeriti, hogy lemondásra a jakobinus elvekről vagy az ország elhagyására megesküdjenek.

1794. St. Just a francia convent elnöke lett.

1796. Csengery József magyar iró születik Villy helységben Abauj megyében.

1796. A francia assignáták eredeti rézlapja és minden eszközök, melyek ezen papirpénz gyártására szolgáltak, és melyből már 40 milliard készült, a Vendome téren nyilvánosan megsemmisittetnek. A pénzből már 1137 millió égettetett meg.

1797. A pápa keserves békét köt Tolentinoban Bonaparteval, és ezzel a Romagna és Mesola tartományról lemond Franciaország részére.

1803. Napoleon közvetitő (mediatio) actája Svaichon számára. Ez által egy uj helvét szövetség létesül, az aristocratia szükebbre szoritatik, és a 13 cantonhoz még 6 uj csatlakozik.

1803. Affry Fülöp gróf, első svajci landammann lesz Bonaparte consul által.

1807. Spanyol rendelet az angol tulajdon és az angol révekbe rendelt áruk elkobzásáról, még a közönbös hajókon is.

1808. A céhek eltörlése Hollandiában kir. rendelet által.

1809. Jászay Pál remek magyar történetiró születik Szántón Abauj megyében. — Tanitványa volt Csengery Józsefnek a történetirásban (ki szintén mai napon 1796 született.) [Ponori Thewrewk József sz. 1810 évben.] (Lásd decemb. 29-én.)

1810. Frigy- kereskedelmi és hajózási szerződés Angolország és Brasilia közt Rio de Janeiróban.

1810. Hofer András és irnoka a franciák által Mantuában halálra itéltetik, hogy a sejditett császári közbenjárás életének megkegyelmezésére elkéssen. (Lásd jan. 27-én, febr. 20-án.)

1811. Csata Gebore (Gevora) folyónál a spanyolok vesztére, melyben Soult Mendizabalt és D'Espagne Károlyt megveri.

1814. Róma a nápolyi sereg által megszállva.

1814. A normannok Keresztély Frigyes dán fejedelemfit kormányzónak kikiálltják. Keresztély Norvegiát független országnak hirdeti, és a normannokat a svédek elleni védelemre felhivja. (Lásd május 29-én.)

1820. Riego Rafael fellázadt alezredes akadály nélkül Malagába lép. (Lásd január 1-jén.)

1821. Szárd törvény a kinvallatás eltörlése iránt.

1822. A brasiliai seregek megtámadják a portugallokat Bahiában.

1825. Kereskedési és hajózási szerződés Nagybrittannia és La Plata köztársaság közt.

1827. Caulaincourt Lajos herceg, Napoleon követe, ministere stb. meghal Párisban.

1830. Austria békét köt Marokkoval (Lásd junius 2-án.)

1831. Véres csata Wawernál az oroszok és lengyel forradalmiak közt. Diebits Chlopicki ellen. Mind két részen nagy veszteség. (Lásd 20-án a folytatást.)

1846. Kiss János magyar iró és költő, meghal Sopronban. (Lásd september 22-én.)

1846. Az angolok meggyőzik a sikhs-ek hatalmas táborát Sobrara mellett Keletindiában.

1846. Forradalom Galliciában az osztrák kormány ellen. A parasz-

tok nagy vérengzést követnek el a főnemesség közt. (Lásd február 22-én.)

1848. Osztrák Olaszország számára a rögtönitélő bíróság Bécsben határozva.

1849. Ferrarába 10000 osztrák bevonul.

1851. Kawas pasa török csapatjaival osztrák földre viszszahuzodik.

1853. Tiente, a chinai forradalmár Nankingban a Tsing dinastia letételét kihirdeti.

1855. Vajda Julianna, Csokonai által Lilla név alatt megénekelt hölgy, meghal D. Almáson.

---

20. Februárius.

(X. Calendas Martii.)

529. I. Justinián keletrómai császár törvénykönyvét kiadja, és azt először kihirdeti. (Tribunianus e müve 533 és 534-ben ujra adatott ki. V. ö. január 15-én 438.)

1018. Nagy I. Kanut dán király a herefordi véres győzelem által befejezi Angolország hóditását. (Kanut II. Edmund két fiát trónörökségüktől megfosztá és Dániába küldé, hogy ott megölettessenek; a megbizottak irgalomból Svédországba vivék, melynek királya őket Magyarországba küldé.)

1194. Tancred siciliai és nápolyi király jeles tudós és uralkodó meghal.

1258. Mostazem az 56-dik és utolsó kalifa, egyszersmind az abassidák utolsó sarja kivégeztetik (Lásd 10-én.)

1266. Anjou Károly, Szent Lajos francia király testvére meggyőzi és elejti Manfred nápoly-siciliai királyt Ceperan mellett Benevent közelében az ugynevezett virágmezőn francia bátorság által és az apuliaiak árulása segedelmével.

1300. Véres csata a Beccaria és Langosco család közt Paviában, melyben az első teljesen kiveretik a városból.

1307. Concilium Kölnben a beghardok ellen.

1323. Lipót osztrák herceg támadási szövetséget köt I. Károly magyar királylyal Bajor Lajos ellen, fogoly testvére, Szép Frigyes kiszabaditására.

1431. V. Márton pápa, a kostnici concilium választottja meghal a baseli concilium megnyitása előtt.

1437. I. Stuart Jakab skót király nagybátyja intézkedésére 28 sebekkel meggyilkoltatik. (V. ö. febr. 10-én, 1567. és 1571. február 18-án 1587.)

1445. Foscari Jakab, a doge Foscari Ferencnek fia, a velencei tizek tanácsa által örökös számkivetésre itéltetik, mert idegen fejedelmektől és ministerektől ajándékokat fogadott el.

1491. II. Ulászló magyar király Kassa város előtt békét köt Albert testvérével, ki lemondásáért a magyar koronáról Sagan és Glogau sileziai hercegségeket nyeri. (Lásd nov. 7-én.)

1494. Bojardo Matteo Mária költő halála.

1537. VI. Eduárd angol király Londonban koronáztatik.

1556. Calvisius Seth (igazi családneve Kalwitz) csillagász és csillagjós, chronolog, zenemüvész és költő születik Gorschleben thüringeni faluban. (Igy Ersch; mások szerint febr. 21-én.) [Meghal november 24-én 1615.]

1576. Henrik, az ifju navarrai király a francia udvartól megszökik és Guienne-ban a reformatusok élére áll. (Lásd september 15-én.)

1634. Császári teljhatalom kiadatása Wallenstein herceg jószágainak elkobzására. (Lásd március 12. és február 25-én.)

1641. A cataloniak alávetik magokat XIII. Lajos francia királynak szerződés által. Barcellona kaput nyit a franciáknak.

1653. Az angolok két napi (19. és 20-án) tengeri csatában megverik a hollandusokat.

1660. II. Rákóczy György fejedelem Szebent kemény ostrommal szorongatja. (Lásd május 14-én.)

1663. Königsmark János Keresztély gróf, hires svéd országtanácsos és tábornagy Dánia és Oroszország ellen meghal Stockholmban. (Lásd 25-én.)

1687. Caraffa Antal Eperjesen saját ablakai alatt a vérpadot állitatja fel, és a kinvallatást az elégületlenek ellen kezdi. (Lásd február 16-án, március 5., 15., 22-én.)

1694. Voltaire Francois Marie Arouet, az irodalmi nagyhatalmasság, ki millió példányban terjesztett, és minden nyelvre leforditott bölcselmi, költői, itészi és történeti müveivel az udvaroknál és nemzeteknél roppant befolyást gyako-

rolt, születik Chatenayban Páris mellett. (Voltairere két emlékpénz veretett, melynek egyike 1694 évi febr. 20-át, a másik november 20-át állitja születési napjának. Palissot az előbbi napot tartja helyesnek, valamint azon nantesi kereskedők, kik az ő nevének dicsőitésére egy hajót felszereltek. Thümmel: Reise, V. köt. 99.) [Lásd május 30-án.]

1711. II. Rákóczy Ferenc a magyar conföderatio feje, Károlyi Sándort Alsó-Vereckén a forradalmi sereg fővezérévé kinevezi. (Nem lehet igaza Katonának, midőn histor. critica Tom. 37. pag. 630 azt irja, hogy Rákóczy február 2-án rögtön Lengyelországba kiment, mert még február 3-án Munkácsról a királynak, február 11-én Szalánkról Pálffy Jánosnak irt.) (Lásd március 14-én.)

1715. Helvetius Claude Adorján, a legjelesebb francia bölcsészek egyike, a „l'esprit," „de l'homme" cimü munkák szerzője születik Párisban. (Meghal ugyanott 1771.) (Lásd alább atyját és nagyatyját.)

1716. Garrick David hires angol szinész születése Hersfordon egy kocsmában. (Lásd január 19-én.)

1727. Helvetius János Adorján jeles orvos meghal Párisban. (Fia János Claudius Adorján, ki még hiresebb volt mint orvos születik jul. 18-án 1685, meghal jul. 17-én 1755.)

1737. Rowe Erzsébet kedvelt angol költőné és erkölcsös irónő halála.

1746. A franciák Brüsselt Németalföldön elfoglalják Szász Móric herceg alatt.

1751. Vosz János Henrik jeles német költő, forditó és itész születése Sommersdorfon Mecklemburgban. (Lásd márc. 29-én.)

1752. Voigt János Károly Vilmos jeles ásványtudós születése Alstädtben. (Lásd január 1-jén.)

1761. Abeille János Keresztély Lajos zenész és zeneköltő születik Baireuthban. (Meghal 1832.)

1774. Hajnik Pál a magyar jog történetirója születik Vácon. (Lásd december 12-én.)

1778. Domby Márton magyar iró születése Hosszupály biharmegyei faluban.

1778. Bassi Laura Mária Katalin költőné és bölcsészet tudornéja meghal. (Mások sz. 21-én.) (Lásd oktober 31-én.)

1790. II. József császár halála. (Születik március 13-án 1741.)

1793. Ponori Thewrewk József régiség és történetbuvár születik Déván Hunyad megyében.

1796. Mészáros Lázár magyar hadügyminister, születik Baján. (Lásd november 16-án.)

1798. VI. Pius pápa francia kiséret alatt mint fogoly Rómából Pisába vezettetik.

1801. Reichlin-Meldegg Károly Sándor báró történész születése Bajorországban.

1811. Az osztrák császár nyilt parancsa, mely a forgalomban levő bankjegyek értékét ötöd részére leszállitja. Wallis József gróf pénzügyi minister ellenjegyzésével. (Lásd március 15-én.)

1820. Richelieu Armand E. S. Septimanie herceg a francia ministerium élére áll.

1821. Pepe Vilmos alkotmányos nápolyi tábornok a fővezérséget 20000 ember fölött Austria ellen átveszi. (Lásd márc. 7-én.)

1823. Ismételt pápai parancs, hogy a zsidók Rómában minden szombaton keresztény hitszónoklatot hallgassanak.

1824. Tauenzien Frigyes Manó gróf porosz tábornok meghal Berlinben.

1827. Ütközet Ituzaingonál a buenos-ayresi (argentini) hadsereg közt Alvear alatt, és a rio-grandei brasiliai sereg közt Barbacena marquis alatt, az utóbbiak veszteségére. (Lásd jan. 13-án, február 19-én.)

1829. Diebits orosz tábornok a fővezérséget a törökök ellen átveszi.

1831. Csata Wawernál Varsó közelében az oroszok (Diebits) és lengyelek (Chlopicki) közt. A lengyelek a csatatért megtartják, az oroszok visszavonulnak. (Lásd 19-én.)

1834. Több napi republicanus felkelések Párisban kezdődnek.

1834. Dom Pedro nyilatkozványa, mely által Dom Miguelt minden őt mint infantot illető cimek, méltóságok és javakról megfosztottnak nyilatkoztatja.

1843. Kolokotroni Tivadar Athenában meghal.

1849. A köztársaság kikiáltása Livornoban.

1849. A római köztársaság követei a francia köztársaság kormánya által elutasitatnak.

1853. Bayard M. francia drámaköltő és Scribe vigjáték költő elsebb dolgozó társainak egyike meghal Párisban. ületik 1797.)

1854. Katonai lázadás kitörése Saragossában, dandárnok-ezredes D. Juan José de Hore alatt. A felkelők megveretnek, az ezredes a csatában elesik. (Február 22-én egész Spanyolország ostromállapotba helyeztetik; Cordova ezred 27-én kelt kir. határozat által feloszlattatik; a szökevény alezredes Salvador della Torre március 4-én meglövetik.)

1855. Hume József angol népember, ki a közjólét előmozditásában igen tevékeny volt meghal. (Születik 1777. január havában Montrose skót városban.)

1859. Irinyi József, jeles magyar publicista és iró rögtön halállal kimul Pesten.

1861. Scribe Jenő, a nagy termékenységü francia szinjáték iró Párisban, kocsijában szélhüdés érvén, meghal.

1865. Viharos ülés a szerb nemzeti concressusban Karlovitzon az oláhok igényei végett. (V. ö. april 1-jén.)

---

21. Február ius.

(IX. Calendas Martii.)

891. Gui, V. István pápa által német császárnak és francia királynak koronáztatik.

901. III. Vak Lajos német császárnak koronáztatik. Meghal 929 (L'art de verifier les dates sz. 12-én koronáztatott.)

1113. Csata Warnstädtnél. Hoyer Mansfeld megveri az V. Henrik császár ellen szövetkezett szász fejedelmeket.

1291. III. András király különös oklevéllel a magyar nemesség minden eddigi szabadalmait megerősiti.

1322. IV. Szép Károly francia király koronáztatása Rheimsban.

1440. V. László magyar király, II. Albert atyja halála után születik Komáromban, nyilt ajtónál, és több országnagy jelenlétében. (Oláh, és Hormayr sz. 22-én.) (Lásd nov. 23-án.)

1484. I. Joachim brandenburgi határgróf, Nestornak neveztetve, születik.

1498. Pinzon portugalli tengerész az óriási Maranhon vagy Amazon folyót fölfedezi. (Lásd január 20-én.)

1513. I. János skandinaviai király halála. (Lásd 17-én.)

1513. II. Julius, a harcias szellemü pápa, a Rómában tartott

concilium ideje alatt, meghal ugyanott. (Lásd dec. 10-én., január 21-én, julius 21-én.) Róla ily epigramm létezik:

Genua cui patrem, genitricem Graecia, partum
Pontus et unda dedit. Qui bonus esse potes?
Fallaces Ligures, et mendax Graecia: Ponto
Nulla fides. In te singula solus habes.

1526. I. Ferenc francia király madridi fogságából kiszabadul, az ott kötött terhes békeszerződés árán. (Lásd január 14-én, február 24-én.)

1574. Valois Henrik (Anjou) Krakóban lengyel királynak koronáztatik. [Timon sz. 24-én Ersch encyclop. sz. 15-én.] (Lásd junius 22-én.)

1609. Mátyás főherceg az evangelicus rendeknek Austriában szabad vallásgyakorlatot enged.

1612. Gusztáv Adolf meggyőzi a dánokat a Widsjő tó jegén.

1613. Romanow Teodorovits Mihály orosz cárnak választatik, és ez által a Romanow ház trónra jut.

1619. Medicis Mária francia királyné Bloisvári fogságából (éjjel 22-re) az ablakon át megszökik és Angoulême-ba megy, hogy a király hatalma alól magát kivonja, és régi uralmát visszaszerezze. (Lásd február 23-án, május 3-án, aug. 13-án.)

1635. IV. Murad zultán Persia elleni hadjáratát kezdi, és az ugynevezett véres indulót Erzerum felé.

1657. Lubomirski Pál lengyel vezér Beregh, Szathmár és Ugocsa megyékbe tör, hogy Rákóczy György hadjáratát Lengyelországban ellensúlyozza.

1677. Spinoza Baruch (Benedek) hires bölcsész halála Haag-on. (Lásd november 24-én.)

1695. Husein Köprili Chios szigetet elfoglalja.

1707. Aureng Zeyb (a trón disze) Hindostan nagymogulja meghal 90 éves korában. (Lásd oktober 20-án.)

1732. Pálffy Miklós gróf, Magyarország nádora, hires tábornagy halála. (Lehoczky sz. igy, Baksay chron. folytatója sz. 20-án Ersch sz. 23. Schmitth palat. R. H. szer. március 20-án.)

1741. Rochon Alexis Mária, hires utazó születik.

1750. Crousaz János Péter termékeny történeti és bölcselmi iró meghal Lausanneban. (Születik ugyanott april 13-án 1663.)

1765. Exmouth Pellew Eduard lord, nagybrittanniai admiral születik.

1781. Zoltán Károly az erdélyi nemesi felkelés leirója születik Déván Hunyad megyében.

1781. A bécsi udvarnak kétszáz esztendeig fenállott joga, hogy minden polgári házban egy ingyen szállást, (ugynevezett udvari szállást) udvaroncok és hivatalnokok számára követelhessen, pénzmegváltás mellett eltöröltetik.

1785. Varnhagen-Ense Károly Ágoston kitünő német iró születése Düsseldorfon.

1791. Czerny Károly zongoratanár és zeneszerző születése Bécsben.

1791. Vesztróczy Ferenc magyar iró születik Devecserben Veszprém megyében.

1795. A francia convent az isteni tisztelet minden módjait megengedi. Vallásszabadság.

1802. I. Sándor orosz cár az I. Pál által Oroszországban rendelt gondolati- és kereskedelmi zárt megszünteti.

1807. Az oroszok Gallacz Duna melletti várt elfoglalják.

1808. Franciaország, Oroszország és Dánia hadat izen IV. Gusztáv Adolf svéd királynak. — Az oroszok Finnlandba betörnek. (Lásd april 1-jén.)

1809. Lannes francia tábornagy (herceg Montebello) 60 napi ostrom után Saragossát rohammal beveszi. A város védelme Palafox spanyol tábornokat hallhatatlanná tette. Ezen második ostrom alatt, mely mult évi december 21-én kezdődött, 16000 bomba esett a városba, és 54000 ember életett meg. Minden egyes házat, minden zárdát és egyházat különösen kellett bevenni. Az utcák torlaszokkal voltak elhálozva, a ki megadásról szólt, halált mondott magára. A capitulatio csak akkor ajánltatott, mikor Saragossa védszentének temploma inogni kezdett. (Lásd junius 4-én, august 1-jén, január 19-én, december 4-én.)

1813. A brittek Robertson alatt Agosta és Cuzola szigetet beveszik.

1816. Ferguson Ádám skót történetiró (a római köztársaság története) meghal.

1817. Don Zorilla y Moral József spanyol költő születése. (Mások sz. 12-én.)

1821. Manzi Vilmos iró és nyelvész halála.

1821. Keats János jeles ujkori angol költő, egy bérkocsis fia meghal Rómában.

1824. Olaneta spanyol kir. vezér VII. Ferdinand nevében La-

serna, Valdez és Carterac szintén spanyol kir. vezérek ellen fellázad, Peruban.

1826. Uminski János lengyel szabadságharcos a porosz kormány által mint összeesküvő elfogatik és Thornba vitetik. (Lásd február 17-én 1830.)

1828. Hamburg szabad város tanácsa a polgárságnak három kereskedelmi szerződést előterjeszt: egyet Éjszakamerikával 12 évre, — mást Brasiliával 10 évre, — és Mexicóval 30 évre.

1839. Strauss Dávid tanár könyvei, melyben Krisztus életét mythosilag értelmezi, Weidenschweil svajci községben megégettetnek. (Lásd március 4-én.)

1843. Sallet Frigyes német költő halála Reichauban. (Lásd april 20-án.)

1843. Napier Károly Hyderabad várost elfoglalja.

1848. Delessert a reformbanketteket Párisban eltiltja. Nagy ingerültség e végett. A francia democraták a Reform szerkesztőségében tanácskozmányt tartanak, köztük Blanc Lajos, Ledru Rollin, Alton-Shee, Quinet Edgar, Caussidière. (Lásd 13-án.)

1849. Gioberti ministerelnök Turinban elbocsátatását veszi.

1849. Az angolok győzelme lord Gough fővezér alatt Guzeratnál Pendschab országban a lázadó shiksek és afghanok ellen. Ezen lázadás célja nem kevesebb volt mint az angolok kiirtása Keletindiában, melynek elérésére még a legnagyobb törzs- és vallásbeli ellenségek is (shiks és afghanok) szövetkeztek egymással.

1850. Itélet az adó megtagadási pörben Berlinben, mely által a nemzetgyülési tagok felmentetnek, és csak Buchner elnök találtatik bűnösnek a felségsértésre való felszólitásról. (Lásd február 4-én, november 15-én.)

1850. A porosz reactionarius kamara 18,000.000 nyi kiadást enged a ministerium céljaira.

1850. Hannovera visszalép a háromkirály-szövetségről.

1854. Az orosz cár hadi nyilatkozványa alattvalóihoz: Oroszország ellen, mely vallásáért harcol, Angol- és Franciaország is, a kereszténység ellenségei sorába állt; de Oroszország velük bátran szálland szembe; az orosz nép még az lévén, a mi volt 1812 évben.

1855. A kereskedelmi szerződés Japan és Éjszakamerika közt jóváhagyatik.

1859. A zsidók birtokképessége kimondatik Austriában.

1865. A második kamara jóváhagyja az olasz félsziget törvényhozási egységéről szóló törvényt, a polgári házasságot befoglalva.

---

22. Február 22.

(VIII. Calendae Martii.)

1091. Hadschib Mohammed bitorlás által Cordova trónjára jut.

1071. I. Fülöp francia király Mont-Cassel mellett megveri Flandria bitorlóját Robert le Frison-t.

1075. A papok laikusok által történendő investiturája a pápa által megtiltatik.

1138. Konrad frank herceg német császárnak választatik.

1358. A lármaharang Párisban megszólal. Marcel István céhek főnöke (prevot de marchands) a céheket zászlóik alatt a dauphin palotájába vezeti, és annak szemei előtt Champagne és Normandia marsalljait, mint a nép ellenségeit levágatja. A kormányzó-dauphin vérrel megfecskendeztetvén saját életéért is félt; de Marcel nyugottan a maga kék-vörös sapkáját, minőt a néppárt viselt, tette az ő fejére, és tetteinek jóváhagyását kivánta. (Vesd össze junius 20-án 1792.)

1403. Győzelmes VII. Károly, francia király születése.

1471. Podiebrad György cseh helytartó, utóbb király, meghal.

1495. VIII. Károly francia király Nápolyt megszállja.

1529. A szebeni szászok hasznot huzván a Ferdinand és János király közti viszályból, a kanonoki gyülést és irástudó embereket katholikus vallásukért a városból kiparancsolják. (Timon.)

1530. V. Károly császár a pápa által Bolognában olasz királynak koronáztatik.

1534. Csata Münsterben az anabaptisták és reactionariusok (katholikusok, lutheranusok) közt, melyben az elsők nyernek. (Lásd 23-án.)

1547. I. Ferdinand Augsburgon megerősiti a magyarok szabadságait.

1567. Munkács vára Lugossy János és Kerepes (Timon szerint: Cherepuit, Kerepeti) Demeter alatt, magát Schwendi Lázár cs. vezérnek megadni kénytelen. (Lásd 17-én.)

1578. XIV. Erich svéd király börtönében, testvére János parancsára megmérgeztetik. (Én a L'art de verifier les dates iróit követtem, kik De Thoura hivatkoznak; Ersch és Gruber encyclopädiája Olof Celsius svéd története alapján halálát 1577 február 26-ára teszi.) (Lásd september 30-án, május 24-én.)

1589. Dudith András tinini, csanádi, utóbb pécsi püspök, ki utóbb reformatus lett, és kinek két felesége vala, ékes szólásu nagytudományu ember, II. Rudolf császár tanácsosa meghal Boroszlóban. (Lásd február 5-én.)

1671. Olearius (Oelschläger) Ádám, utazási leiró, és persa költemények (Saadi) forditója meghal.

1671. Fairfax Tamás angol forradalmi tábornok meghal.

1674. Chapelain János francia költő halála. Ő Richelieu bibornok verseit kisimitotta vagy néha az ő nevében irt is. Midőn azonban saját neve alatt (a Pucelle-val) fellépett, nevetségessé lett.

1712. Bod Péter vallástudományi iró, és a Magyar Athenás által irodalmunk történetére nézve érdemes tudós születik Felső Csernátonban Kezdiszékben. (Meghal 1769 nem 1768.)

1712. Catinat Miklós francia tábornagy XIV. Lajos alatt meghal.

1718. Heister Siegbert gróf cs. hadvezér a magyar forradalomban meghal.

1731. Ruysch Frigyes a leghiresebb bonctudósok egyike meghal Haagon.

1732. Washington György, az uj világ szabaditója születik Bridge-Creek helységben Westmoreland virginiai grófságban. (Lásd december 14-én.)

1744. Matthews angol admiral megveri az egyesült franciaspanyol hajóhadat Toulonnál. Britt uralom a középtengeren.

1745. Roucher János Antal francia költő születése Montpellieren. (Lásd julius 23-án.)

1748. Coustou Vilmos kitünő francia szobrász halála Párisban.

1766. Az angol parlament Pitt és Burke nemes törekvése folytán

az Amerikára szóló bélyegtörvény visszahuzását határozza. (Bancroft) (Lásd november 1-jén, august 14-én.)

1773. Van Brée Ignác jeles belga festész, ki átmenetet képez az ó iskolából az ujba, születik Antwerpenben. (Lásd decem. 15-én.)

1787. A francia jelesbek (notables) gyülekezete Versaillesban. E lépésre Colonne a pénzügyek zavara által kényszeritve volt.

1789. III. Gusztáv svéd király Stockholmban országgyülést tart, melyben a nemesség nagy előjogai megszorittatnak. (Lásd március 16-án.)

1800. Tessedik Ferenc magyar iró, születik Szarvason Békés megyében. (Meghal 1844 junius havában Bécsben.)

1801. Spanyolország hadat izen Portugalliának Franciaország fenyitései következtében. (V. ö. febr. 10-én.)

1808. Lovisa és Borgo elfoglalása Finnlandban, Buxhövden orosz tábornok által.

1809. Csata Reus mellett a spanyolok vesztére. Souham és Pino, Reding ellen harcol.

1809. Heinzen Károly német radical röpiratiró és jakobinus születik Grevenbroich városkában Düsseldorf mellett.

1810. Markosfalvi Barabás Miklós, magyar festész születése Markosfalván Háromszékben Erdélyben.

1813. Cüstrin oderai vár Tornier d'Albe francia parancsnok által felgyujtatik.

1813. A spanyol cortesek az inquisitiót eltörlik. (Lásd május 14-én 1814.)

1816. Ferguson Ádám történetiró halála.

1819. Szerződés Spanyolország és Éjszakamerika közt melylyel az első mindkét Floridát 5 millió dollárért az egyesült tartományoknak végkép átengedi. (Lásd március 31-én.)

1820. A jobbágyiság eltörlése Mecklemburg-Schwerin, és Mecklemburg-Strelitzban.

1821. Lázadás fölfedezése Haytiban, melynek élén Marmelad herceg áll. (Lásd január 26-án, február 25-én, oktober 6. és 8-án.)

1821. VII. Ferdinand spanyol király megerösiti azon szerződést, melylyel Floridát az éjszakamerikai statusoknak átengedi.

1822. A spanyol cortesek Madridban eltörlik az Iturbideval Cor-

dovában kötött egyezést Mexico függetlensége iránt. (Lásd august 24-én.)

1823. Freyre Roman chilii vezér, az ország többi pártjait megelőzvén, seregeivel San Jagoba vonul, és a választási gyüléseket összehivja. (Lásd april 3-án.)

1826. Bazan testvérek royalista vezérek, kik 19-én Valencia partján guerilla csapattal kiszálltak, annak elszélyeztetése után ma elfogatnak, és 24-én Orihuelában meglövetnek.

1828. Dom Miguel Lissabonba jő, és a trónt elfoglalja, miután Chaves az absolutismust kikiáltá.

1828. Béke Oroszország és Persia közt Turkmantsa-ban. Az utóbbi Eriwan és Nachitsewan tartományról lemond, 20 millió ezüst rubelt fizet, és az oroszoknak kirekesztő jogot ad a kaspi tengeren hajókkal járni. — Paskievics egy millió rubelt kapott ajándékba.

1841. Forbin de Janson Lajos Miklós Fülöp Ágoston gróf, a francia kir. muzeumok főigazgatója, jeles festész és műtörténeti iró meghal Rómában.

1846. Az osztrákok kiüzetése Krakóból, és lengyel királyság kikiáltása. (Lásd 19-én.)

1848. Majlandon a békétlenségek miatt rögtönitélőszék felállitatik.

1848. Kezdete az egész Európán elterjedő forradalomnak Párisban. Harcok a követi kamarában és a Concorde téren. (Lásd 24-én.)

1852. Gróf Cziráky Antal jogtörténeti iró meghal.

1854. A thessaliaiak szózata minden görögökhöz, a török járom lerázására.

1857. Kardhordó Kálmán magyar zongorász és zeneszerző fiatal korban meghal Sz. Péterváron.

23. Februárius.

(VII. Calendas Martii.)

303. Diocletianus római császár Nicomediában, Galerius Cäsar inditására az első edictumot a keresztények üldözésére kiadja. A vértanuk aerája kezdődik. (Lásd márc. 25-én.)

537. A Sofia templom alapitása Konstantinápolyban.

715. I. Walid moslim fejedelem, Abd el Malek fia, meghal. Ő alatt az arab birodalom legnagyobb kiterjedésü volt. (Lásd október 8-án.)

1350. Zürichi véréj. A democratia ellen összeesküdt számüzött patriciusok, és osztrák érzelmü nemesség, gróf Habsburg-Rapperswyl segedelmével éjfélkor a várost megrohanták, azt lángba boritani, és Brun Rudolf polgármestert meggyilkolni kisérelvén. De a lázadók, kik közül már 800 a városba lopódzott, a polgárok által visszaverettek, sőt a segélyt adó Rapperswyl is leromboltatott. (Lásd május 1-jén és julius 7-én.)

1355. Nagy Lajos magyar király jövő trónöröksége végett Lengyelországban Kázmer lengyel királylyal (ismételve) szerződést köt. (Lásd május 8-án.)

1396. Vilmos, Lipót és Albrecht hercegek rendelik, hogy Bécsben évenkint uj polgármester és tanács választassék.

1476. Mocenigo Péter velencei doge meghal.

1526. Menezes Henrik India spanyol kormányzója meghal.

1533. Montaigne Mihály (Eyquem de) francia bölcselmi iró születése. (Lásd september 13-án.)

1534. Tylbeck münsteri polgármester törekvése által egyezkedés jő létre, az anabaptisták és a városi népség közt. Többek azonban a kivándorolt püspököt követték. (Lásd febr. 22. és 24-én, és január 22-én.)

1545. Enghien Ferenc (Bourbon gróf) a Cerisoles melletti győző, halálos sebek következtében meghal. A fiatal hős t. i. la Roche-Guyonba Vernon mellett a Seine folyónál megérkezvén, egy fiatalsági mulatságban vett részt, melyre a roppant mennyiségü hó szolgált alkalmul. Két sereg melynek egyikét a dauphin, másikát Enghien vezérelte hógolyókkal egymás ellen harcolt. A dauphin kimondhatatlan

bosszuságára Enghien előtt hátrálni volt kénytelen, sőt várát is ellene védelmezni. Emberei kifogyván a hóból, más lőszerekhez fogtak, és mig Enghien a várkapu előtt megpihent, felülről Bentivoglio Cornelius vászonnal megtöltött nehéz ládát zuhintott fejére. (Lásd april 11-én, sept. 23-án.)

1583. Morin János csillagász és csillagjós születése Villefranche en Beaujolois-ban. (Lásd november 6-án.)

1603. Cesalpin András jeles bölcs és orvos (VIII. Kelemen pápa orvosa) meghal 84 éves. Ö szabadelmü tudós volt, de nem atheista mint némelyek mondják.

1608. Rudolf császár a pozsonyi országgyülés tanácskozásait érvényteleneknek nyilatkoztatja, és mindazokat felségárulási büntetéssel fenyegeti, kik azokhoz magokat alkalmazandják. (Lásd 25-én.)

1626. Brandenburgi Katalin, Bethlen Gábor arája, ünnyepélyes bevonulást tart Lőcsére gróf Schwarzenburg kezén.

1631. Medicis Mária királyné XIII. Lajos anyja Richelieu bibornokkal való ellenséges viszonyáért Compiegneban elfogatik. Onnan julius 8-án megszökik és Brüsselbe megy. (Lásd 21-én.)

1633. Patin Charles hires pénztudományi, orvosi és természettudományi iró születik Párisban. (Meghal oktober 10-én 1693.)

1644. III. Ferdinand császár manifestuma Rákóczy György fejedelem ellen, melyben őt háladatlanságról és azon törekvésről vádolja, hogy Erdélyt családjában örökösnek tegye, és összeköttetéseit az osztrák ház ellenségeivel megrovja.

1660. X. Károly svéd király meghal; vele sírba megy terve, az éjszaki három királyság egyesitéséről.

1675. Beaulieu Louis le Blanc, hires és köztiszteletü vallástudós meghal.

1692. Glencoe Macdonald skót nemzetségü főnök egész törzse álnokul megöletik III. Vilmos akaratja ellenére, III. Jakab (II. Jakab fia) iránti rokonszenve miatt.

1757. Zendülés Oportoban a földmivelést illető intézmények miatt.

1765. Eggenschwyler Pongrác szobrász születik Solothurnban Svajcban. (Lásd oktober 9-én.)

1766. I. Lescinsky Staniszló lengyel király, utóbb lotharingiai nagyherceg meghal.

1770. Wilmsen Fülöp tisztelt nevelési és népiró születik Magdeburgon.

1792. Reynold Josua az angol iskola leghiresebb festésze, az ujkor leghiresebb arcképfestőinek egyike meghal.

1792. Előleges béke Seringapatnamban Anglia és Tippo Saib közt. Malabar partja és Dél-Mysore az angoloknak átengedtetik, és Tippo Saib 33 millió rupiát hadiköltség fejében fizet. (Lásd március 11., 18-án.)

1800. Warton József angol forditó, itész és költő meghal Wickhamban.

1807. A badeni és lengyel seregek csatája Dirschannál Menard és Dombrowsky alatt a poroszok ellen.

1809. Népfelkelés Cadixban a svajci és angol sereg bevonulása ellen. Villel elfogva, Herrada meggyilkolva.

1814. A szövetséges sereg Schwarzenberg herceg alatt a Seine folyón átmegy.

1820. Cato-Streeti összeesküvés Londonban, melynek feje Thistlewood. (Lásd május 2-án.)

1822. Berzeviczy Gergely, nemzetgazdászati és kereskedelmi politikai iró meghal. (Lásd junius 15-én.) (Tudom. Gyüjt.)

1823. Diamantis görög alvezér Kassandra félszigetet elfoglalja.

1827. Lord Cochrane az „Unicorn“ (egyszarv) hajón Saint Tropezből elvitorláz, a görög szabadságharcba indulandó. (Lásd március 13-án, april 8., 18., 20-án, május 12-én, julius 12-én, september 27-én.)

1830. Russel lord inditványa a parlamentreform ügyében a felsőházban elvettetik.

1830. Beniorampi Teréz szobrásznő és a florentini akademia tanárnéja meghal Rómában.

1832. A franciák Anconát a fellegvárral együtt megszállják. (Ghillany diplomat. Handbuch sz. 22-én.)

1834. Zendülés Párisban a hirlapok és röpiratok osztogatói ellen szóló törvény miatt.

1836. Ercsei Dániel magyar bölcselmi iró, a m. akademia tagja meghal. (Születik julius 24én 1781. Mezőtúron Hevesben.)

1841. Az ellenségeskedés ujra kezdése China ellen. (Lásd január 20., 26-án, február 11-én.)

1846. A krakói ideiglenes kormány Lengyelország függetlensége érdekében buzditó szózatokat bocsát közre.

1848. A forradalom növekedése Párisban. Sorsteli lövések a boulevards des capucins-on. Guizot minister lemond.

1849. A toscanai seregek de Laugier alatt Apion republicanus tábornok részére áttérnek. (Lásd 25-én.)

1849. Palacky a kremsieri országgyülésen a csehek nevében kivánja, hogy Austria fel ne olvadjon Németországba, hanem külön statust képezzen. (V. ö. aug. 22-én 1868.)

1852. Az amsterdami kereskedelmi lap jelentése: hogy a japani udvar Nangasaki-ban Jeddon, régi hollandi kötések alapján Németalföld támogatását kikérte, megtámadás esetében Éjszakamerika részéről.

1855. A jesuiták utolsó maradványa badeni Freiburgból kiutasittatik.

1855. Gausz Károly Frigyes, a leghiresebb csillagászok egyike meghal Göttingában. (Az európai krónika szerint, Buddeusnál február 22-én.)

1855. A nagybrittanniai alsóház heves viták után a Roebuck által inditványozott krimiai ügy megvizsgálását határozza.

1866. Vér nélküli forradalom Bukarestben. Az összeesküdtek Golesco tábornok és Haralambi ezredes vezérlete alatt Cusa Sándor fejedelem palotájába törnek, és azt lemondásra kényszeritik.

---

24. Február ius.

(VI. Calendas Martii.) *)

509. (Kr. sz. e.) Tarquinius Superbus római király a nép által egész családjával Rómából kiüzetik, és a királyság eltöröltetvén, Róma köztársasággá alakul, melynek első consulai Brutus és Collatinus. A Tarquiniusok elüzetésének döntő oka az volt, hogy Tarquinius fia Sextus

*) A római február hó Cäsar naptárjavitása óta minden szökő évben szintén 29 napból állt, és akkor a rómaiak a VI. Calendas Martii napot, mely nálunk február 24-ét jelent, kétszer számitották, mondván az intercalaris napról: Bis sexta Calendas Martii. Innen az év is bissextilisnek neveztetett.

Lucretiát, Collatinus nejét meggyalázta. A rómaiak évenkint a Fugales ünnepét tartották a királyfuttatás emlékére. (Ersch ezen esemény idejére nézve september holnapjára mutat, és azt gondolja, hogy a rómaiak, ha utóbb február 24-két mint a királyfutás napját ünnepelték, ezt talán más okból nem tették, mint azért mert ez napon Merkedonius holnap közbetoldása volt szokásban. A capitolium Plutarch szerint september idusában szenteltetett be Junius Brutus, és M. Horatius Pulvillus consulok által, és miután Dionysius szerint az első consulok ez időtájban léptek hivatalba, ugy látszik, hogy a templom szentelését be azonnal vették elő, hogy az uj köztársaságot jelentős tettel bevezessék.) (Lásd február 28-án, september 13-án.)

260. (Kr. sz. e.) Cajus Duilius római consul megveri a 130 hajóból álló siciliai-carthagói hadat Mylä mellett. Miután ő az első hadvezér volt, ki tengeri győzelmet vivott ki a carthagoiak fölött, Rómában neki emlék állitatott, és azon kiváltsággal ruháztatott föl, hogy fuvola szóval és fáklya világnál a városban töltött vendégségekről magát haza kisértesse, mintha mindennap diadalt tartana.

237. (Kr. sz. e.) P. Cornelius Lentulus Caudinus római consul a liguriakról diadalt ül. (Idibus intercalaribus.)

158. (Kr. sz. e.) Judas Maccabäus megveri és elejti Nicanort, Demetrius Soter syriai király Judaea ellen küldött fővezérét.

1095. Az oroszok meggyőzik a palócokat, Perejaslawl mellett.

1303. A skótok meggyőzik Seygrave Johnt Roslin mellett.

1350. A nowgorodiak Orechow várost elfoglalják.

1386. II. Károly (III. Durazzo Károly nápolyi) magyar király, Budán a királynék jelenlétében halálra sebesitve, visegrádi fogságában megfojtatik. (Lásd február 6-án, julius 25-én, január 16-án.) (Timon hibásan teszi 1385 évi febr. 13-ára.)

1389. Margitta királyné meggyőzi svéd Albertet Falköpingnél.

1441. A ravennai polgárok elüzik kormányzójukat és magokat Velencének vetik alá.

1463. Pico János mirandolai gróf, concordiai herceg, ki már 18 éves korában 22 nyelvet értett, és kit bámulandó tudományosságáért Scaliger monstrum sine vitio-nak nevezett, születik. (Lásd november 17-én 1494.)

1468. Guttenberg János a könyvnyomdai müvészet feltalálója meghal Mainzon.

1495. Dschem, II. Bajazid zultán testvére 13 évi fogság után Nápolyban meghal, VI. Sándor pápa által megmérgezve, mint áldozatja az összeesküdt török és keresztény politikának. (Lásd március 13-án, junius 20-án, julius 23-án, december 31-én.)

1510. II. Julius pápa a velenceieket az egyházi átok alól feloldja.

1525. Csata Pavia mellett I. Ferenc francia király és V. Károly császár közt. A császáriak már megingattak a franciák által, de Pescara spanyol és Frundsberg György német vezér a győzelmet eldönték; 8000 francia és egész tüzérségük elveszett. A halottak közt a hős La Tremouille, La Palisse tábornagy, Bonnivet és számos főtiszt feküdt. I. Ferenc maga is fogságba esik, és ez alkalommal e szavakat irja anyjának: „Minden elveszett, csak a becsület nem.“ (Lásd jan. 14-én.)

1528. Ahmed sandschakbeg megveretik lázadó unokaöcscse Sidi által Asir mellett Adana tartományban.

1530. V. Károly Bolognában VII. Kelemen pápa által császárnak koronáztatik. Ez az utolsó koronázás Napoleonig, mely pápa által véghez vitetett. (Lásd február 22-én.)

1534. Az anabaptisták Münster városának urai a helyhatóságot leteszik, és Tylbek helyébe Knipperdolling Bernátot polgármesternek kinevezik. Erre a templomok, szobrok, képek, könyv- és levéltárak pusztitása kezdődött, mely február 27-éig tartott. Arany és ezüst közös jószágnak nyilvánitatott. (Lásd február 22. és 27-én, január 22-én.)

1538. Békekötés Ferdinand cseh és Zápolya János magyar király közt Nagyváradon, melynek értelmében mindegyik az ország elfoglalt részét megtartja, és a magyar királyi cimmel élni fog. Az egész birtok és jogcim azon félre fog szállani, mely a másikat tuléli.

1540. V. Károly császár szigoru itéletet tart Genten.

1548. Móric szász herceg, V. Károly által Szászország választó fejedelemségével hübéresitetik.

1552. Tóth Mihály 5000 hajduval éjjel Szegedvárosát meglepi, és a törököket a várba szalasztja. (Lásd március 3-án.)

1557. V. Károly császár St. Just estremadurai zárdába visszavonul. (Lásd február 6-án.)

1580. Hoë von Hohënegg János, hires de zsémbes vallástudós születik Bécsben.

1582. XIII. Gergely pápa uj naptára kihirdetik Lilio Alajos és Antal calabriai csillagászok javitása szerint. Különös pápai bulla rendeli, hogy oktober 4-ke után azonnal okt. 15-ke következzék. (Lásd august 4-én, nov. 15-én dec. 17-én.)

1602. Vitéz Miklós, Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem vezére Besztercét hős védelem után a fejedelem egy békekövete kivánatára Basta cs. vezérnek szabad indulhatás föltétele alatt feladja. Vitéz azonban csekély távolságban Besztercétől Basta hajdui által megtámadtatik, és elesvén, kisérői Besztercére hurcoltattak.

1614. János Zsigmond brandenburgi választó fejedelem a reformatus vallásra áttér.

1634. Wladislaw lengyel király Smolenskot felszabaditja.

1645. Torstenson svéd protestans fővezér győzelme Hatzfeld, Werth János és Götze osztrák tábornokon Jankowitznál. Hatzfeld, 5 tábornok és 4000 ember elfogatik, Götze cs. tábornok elesik. — E csatavesztés miatt III. Ferdinand Bécsből Gratzba menekszik. (Hormayr Bécs történetében, II. folyamat, 3 kötetében hibásan március 16-ára teszi a csatát. A L'art de verifier les dates és Auer március 6-ára, mint uj stilus szerinti napra.)

1664. Szörényi Sándor jesuita, jeles szónok, költő és történetiró születése. (Irt „Tudós Pannonia" cimü biografiai munkát.) (Meghal 1719. september 16-án Nagyszombathon.)

1665. Mohammed Lari született perzsa, szabadelmüségeért, mely abban állt, hogy ő az utolsó itéletet, az ötszörös ima és böjt szükségét tagadta, kivégeztetik.

1684. Händel György Frigyes zenemüvész születése Halleban. (Lásd april 14-én.) (Mások szerint 1685. évben.)

1688. Janicsárok nagy forradalma Konstantinápolyban. A lázadók a ministerek palotáit és a haremet megrohanják. Siawusch nagyvezir ennek szentségtelenitését nem türhetvén, azt addig védte mig a vad pórok agyon nem verték. A hölgyek rabokul kiragadtattak, Siawusch pasa növérének és nejének pedig kezei és orra levágatván, meztelenül hurcoltattak az utcákon. (Siawusch először letétetett oktober 30-án 1651; másodszor april 25-én 1656.)

1701. A svédek meggyőzik az oroszokat Petschur zárdánál.

1740. Korabinsky János Mátyás tudós, és földirati iró születése Eperjesen. [Igy Gräffer és Czikann encycl. de Wurzbach sz.

23-án.] (Meghal 1811. junius 24-én, a tört naptár sz; Kölésy és Melczer sz. jun. 22-én, Wurzbach sz. 23-án Pozsonyban.)

1750. Révai Miklós, nagyhirü magyar nyelvbuvár és költő születése torontálmegyei Nagy Szent Miklóson. (Révai születés idejére és helyére nézve ujabb időben nagy irodalmi vita folyt. Életirói legtöbbnyire azt álliták, hogy Nagy Szt.-Miklóson született 1749. évi február 24-én, egyedül Horányi irá a Memoria Hungarorumban, hogy Révai Temesvárott született, miről azonban sem az itteni anyakönyvekben, sem másutt legkisebb nyoma. Szalay Pál a nagy szt.-miklósi plébános, figyelemmel átvizsgálván Csanád anyakönyveit, melynek filiálisa volt Nagy Szt.-Miklós, azon nézetre jött, hogy Révai Miklós 1752. évi julius 23-án született Nagy Szt.-Milklóson és kereszteltetett ugyanaz nap a csanádi parochialis egyházban. Szalay Pál állitása szerint a Révai név a csanádi anyakönyvekben legelőször 1752. év julius 23-án jön elő, és ha nagy nyelvtudósunk nem az, ki az emlitett napon Mátyás és Jakab névvel kereszteltetett meg, és csak később, midőn a kegyesrendiek szerzetébe lépett, Miklós nevet vett fel, akkor a nagyhirü Révai Miklós nem is Nagy Szt.-Miklóson született.—Ezen állitás ellenében szabad hivatkozni Jäger Ágoston, a kegyesrendi tartományi főnökség titkárának levelére, ki e tárgyról azt irja: „sok kutatás után ezeket találtam Révairól a szerzet hivatalos könyveiben: Nicolaus Révay, ignobilis, natus Nagy Szt.-Miklósini die 24. februarii 1750. patre Nicolao Révay, matre Anna Palásthy; keresztnevét a szerzetben is megtartotta. Szülei, midőn a kérdésben levő Révay a szerzetbe lépett, Nagy Szt.-Miklóson laktak. Atyja mi volt légyen, annak itt semmi nyoma.“ Szalay Pál nem elégszik meg e felvilágositással, mert a csanádi anyakönyvekben annak semmi nyoma. De minthogy ő csak negativ téren mozog, Jäger Ágoston pedig tényleges állitását kétségtelen hitelességü hivatalos forrással támogatja, nem habozom az ő nézetét helyesnek elismerni. [Magyar Tudományos Értekező 1862. I. köt. 278 lap. és I. köt. 373. lap. Tanodai Lapok 1862. év, 12-ik szám. De a Tanodai Lapok 9-ik számában 1752. évi julius 3-áról van szó, alkalmasint hibából.] Méry Etel, 1862. évben beküldvén a magyar akademiának Révaynak 89 levelének másolatját,

ez alkalommal az eltérő nézeteket szintén oda igazitja, hogy Révay Miklós Nagy Szt.-Miklóson született 1750. évi február 24-én. (Lásd aprilis 1-jén.)

1764. Brinkmann Károly Gusztáv báró, svéd államférfi és költő születik.

1768. Hoche Lázár francia köztársasági fővezér születik Montreuilban. (Meghal september 15-én 1797.)

1780. Schall Károly német vigjáték költő születik Boroszlóban. (Lásd august 18-án.)

1784. Sened a török porta által kiadva, mely Austria lakosainak a szabad kereskedést az egész török birodalomban megengedi.

1785. Bonaparte Károly jogtudós és corsicai követ Napoleon atyja meghal.

1786. Grimm Vilmos Károly, hires költő és nyelvbuvár születése Hanauban. (V. ö. január 4-én.)

1790. A francia nemzetgyülés határozata a hübéri jogok ügyében. A tisztelet különbségei eltöröltetnek.

1792. Ferenczy István akademiai szobrász, a magyar tudós társaság levelező tagja születik Rimaszombathban Gömör megyében. (Igy Ponori Thewrewk József és a bécsi tört. naptár. A Közhasznu Esmeretek Tára és a Magyar Sajtó rimaszombathi levelezője szerint 23-án.)

1799. Lichtenberg György Keresztély halála Göttingában; igen élces iró és természettanár. (Születik julius 1-jén 1742 Oberamstädt-on Darmstadt mellett.)

1802. Herepei Károly hires magyar egyházi szónok születik Vizaknán Alsó-Fejérmegyében.

1810. Cavendish Henrik (Devonshire herceg másod fia) hires vegytudós halála. (Lásd október 10-én.)

1812. Szövetség Napoleon és Poroszország közt.

1812. Desseffy Emil gróf, kitünő magyar politikai iró, több nemzeti intézet ébresztője, a conservativek egyik vezére, a magyar tudós társaság (1855 april 17-ke óta) elnöke születik Eperjesen Sáros megyében. (Az ujabbkori ismeretek tára sz. 1814 évben született.) (Lásd január 10-én.)

1813. Népfelkelés Hamburgban a vámzár (douane) ellen.

1814. Ütközet Sens mellett. Troyes ismét a franciák kezében.

1814. Blücher megveri Ragusa herceget Sezenne mellett.

1821. Iturbide a mexicoiak fővezére kihirdeti Uj-Spanyolország

függetlenségét az anyaországtól, és hogy Mexico alkotmányt nyerend császársággal.

1822. Berton tábornok XVIII. Lajos ellen az ifju Napoleon javára fellázad. (Lásd oktober 6-án.)

1826. Az angol keletindiai társaság békét köt a birmanokkal Yandaboo-ban. A birmanok egy millió font sterlinget fizetnek és Arracan, Ramree, Cheduba, Sandowey, Yeh, Taboy, Mergui és Tenasserim tartományról lemondanak. (Lásd január 20-án, március 5-én, január 28-án.)

1827. Brown bueros-ayresi admiral megveri a brasiliai hajóhadosztályt Quilmesnél és az Uruguay és Parana folyókat megnyitja. (Lásd január 18-án, februar 19-én.)

1829. Az oroszok Stepanoff admiral alatt a török flottát Nikápoly előtt meggyujtják.

1831. Surlet de Chokier Erasmus báró, a belga nemzetgyülés által ideiglenes kormányzónak választatik, miután Nemours herceg a koronát el nem fogadá. (Lásd február 3-án.)

1831. Csata Bialolenka mellett az oroszok és lengyelek közt.

1836. Berzsenyi Dániel, nagyhirü magyar lantos költő halála. (Lásd május 7-én.)

1839. Szerbia Milos herceg alatt bizonyos szabadelmü alkotmányt nyer a zultán által. (Lásd 12-én.)

1848. Lajos Fülöp franciák királya lemond a trónról; a Louvre Tuileriák, és Palais royal rohammal bevétetnek a nép által; Lajos Fülöp Párisból menekszik, és az országot odahagyja. — Követkamarai események, Lamartine nagy szereplése. — Blanc Lajos a Gréve-piac felé indul, s a városház lépcsőzetéről a francia köztársaság életbe léptetését kihirdeti. Az ideiglenes kormány: Dupont, Arago, Cremieux, Subervic, Ledru Rollin, Marie, Garnier Pagés. Titkárok: Blanc Lajos, Marrast Armand, Flocon, Albert. — A pairkamara eltörlése.

1848. A nápolyi király, a koronaherceg, ministerek, tábornokok az esküt az uj alkotmányra leteszik. (Lásd január 27., 28., 29-én, február 10-én.)

1849. Vécsey honvéd tábornok győzelme Czibakházánál Ottinger cs. vezérőrnagy dandára fölött. A veszélyben forgó Leiningen honvédőrnagy kimentetésekor lord Digby cs. huszártiszt elesik.

1850. A magyar menekültek Sumlából Aleppoba kisértetnek, köztük Bem, Kmety, Stein, Balogh. (Lásd 16-án.)

1851. Nagyszerü demonstratiók Párisban a forradalom mellett. Blanqui toasztja a belle-islei börtönből.

1851. Teleki László gróf, felségsértésért a pesti cs. k. főtörvényszék által in contumaciam halálra itéltetik.

1852. Csata nép és katonaság közt Sassariban Szárdinia szigeten. (Lásd február 29-én.)

1853. Grizziotis, a görög szabadságharcból ismert tábornok, — ki 1847-ben egy felkelési kisérlet után Euböa szigetről összezuzott karral megfutott, melyet orvosi segély megvetésével önmagának lemetszett, és a sebet tüznél kiégette, — meghal 74 éves korában Bondja faluban Konstantinápoly mellett.

---

25. Február ius.

(V. Calendas Martii.)

138. Titus Antoninus Pius fiául fogadtatik Hadrian római császár által.

138. Titus Antoninus Pius római császár fiául fogadja Lucius Verust.

493. Theodorich gót király Ravennát elfoglalja.

628. II. Chosroës partus király tragikai vége. Elvesztvén a rómaiak ellen minden tartományt, melyet tőlük elfoglalt, fia Siroës őt börtönre vetette, atyja szeme láttára saját 17 testvérét megfojtatja, és a szerencsétlen királyt kincsei közepett a börtönben éhen veszti. (Mások sz. 28-án.)

922. A magyarok Apuliába törnek. (Fejér azt irja: In codice bibliothecae Casanatensis Romae habetur nota marginalis, ubi legitur cyclus Paschalis Dionysii Exigui his verbis: Hoc anno, id est 922 venerunt Hungari in Apuliam quarto die stante mensis Februarii. Szalay László mondja, hogy az év elején jöttek a magyarok Alsó-Olaszországba, forrása: a Chronicon S. Benedicti in Monte Casino Pertznél Scr. III. a 922 évhez, Fejérrel egyezőleg megjegyzi: „Quarto die stante mense februario adventus Ungrorum in Apuliam indictione 10-ma.“)

964. VIII. Leo pápa elüzetik. (Lásd 26-án.)

1145. II. Lucius pápa kőhajtás következtében meghal. Ő t. i. tegnap pápai köntösében és hivei kiséretében a capitolium felé vonult, hol a senatorok gyülekeztek. A nép, mely a pápa csupán egyházi de nem világi hatalmát akarta elismerni, előbb megszeppenve nézte a menetet, de utóbb közáport irányzott rá, melyben a pápa is találtatott.

1217. A német keresztvitézek és kardlovagok győzelme Lauenburg Albrecht gróf és Bolquin alatt a lettek és esthek seregén. Lesbit Vezérük Palanál megöletik.

1237. Ezzelino da Romano Paduát elfoglalja.

1265. I. Ulrik, a hüvelykes (mit dem Daumen) würtembergi gróf, ki hóditásával Würtembergnek tulajdonkép alapját veté, meghal.

1358. A békekötés végrehajtása mely Magyarország és Velence közt létesült. (Lásd február 18-án.)

1364. Békekötés V. Orbán pápa és Visconti Bernabo, Bologna bitorlója közt. (Lásd május 31-én.)

1441. Erzsébet magyar királyné Sopron városát III. (IV.) Frigyes császárnak 8000 aranyért elzálogositja.

1447. Glocester gróf, VI. Henrik király nagybátyja, lázadásért bebörtönöztetve ma halva találtatik.

1500. V. Károly római császár Spanyolország, Németalföld és Nyugotindia királya születik Gentben Flandriában. (Brinckmeier, Sepulveda után mára teszi Károly születését, és nyiltan hibáztatja azon számos történetirókat, kik V. Károly születését február 24-ére teszik. Azon gyakori hiba nyilván onnan eredt, miszerint arra nem volt ügyelet, hogy Mátyás napja, melyen V. Károly régi krónikák szerint született, és mely közönséges években február 24-ére esik, szökő években február 25-ére szoritatik le, az 1500-ik esztendő pedig ily szökő év volt. A különben igen jeles chronologiai mű: L'art de verifier les dates, a német császárokról szóló rovatban V. Károly születését február 24-ére; a spanyol királyokéban azonban február 25-ére helyezi.)

1547. Don Juan d'Austria, V. Károly természetes fia, jeles hadvezér születése Regensburgon.

1554. Az osztrák uralkodó dinastia az ugynevezett háziszabályt alkotja a trónelfoglalási rend tekintetében.

1570. Benvenuto Cellini hires szobrász és ötvös halála.

1570. V. Pius pápa egy bullával Erzsébet angol királynét trónvesztettnek nyilatkoztatja, és jobbágyait a hűségi eskü alól feloldja.

1600. Königsmark János Keresztély gróf, svéd tábornagy születése. (Lásd 20-án.)

1603. Kollonits Siegfried megveri a törököket Kanizsánál.

1608. A kassai gyülés Illyésházy és Thurzó alatt a Pozsonyban hozott határozatokat kivétel nélkül elfogadja. (Lásd január 15-én, február 1., 23. és 24-én.)

1623. II. Ferdinand római császár a pfalzi választói méltóságot Bajorországra ruházza át.

1631. Bassompierre Ferenc francia tábornagy a bastilleba záratik Richelieu bibornok által, ki az ő éleselmüségétől és szellemdús megjegyzéseitől félt. (Lásd január 19-én.)

1634. A Piccolomini által megbizott Buttler, Gordon és Leslie ezredesek a Wallenstein Albrecht herceg ellen Egerben szőtt véres tervet végrehajtják. Wallenstein barátai: Illo, Kinsky, Terzky (Trczka) grófok és ezredesek és Neumann lovas százados Buttler könnyü lovasai által Geraldin őrnagy vezérlete alatt megtámadtatnak és levágatnak. Wallenstein maga Deveroux kapitány és hat dsidás által meggyilkoltatik. (Lásd január 12., 24-én, február 14., 20-án.)

1713. I. Frigyes (mint választó III.) első porosz király halála.

1723. Sir Wren Kristóf hires és tudós angol épitész meghal. Tőle sok más palotán kivül a londoni Pál temploma is származik. (Születik oktober 20-án 1632.)

1725. Ramler Károly Vilmos német költő születése Kolbergen.

1766. Kreszneries Ferenc magyar nyelvbuvár, a m. tudós társaság tiszt. tagja születése Iváne vasmegyei helységben. (Lásd január 18-án.)

1777. Abdul Hamid török császár Bukovinát Austriának átengedi.

1779. Sulzer János György hires bölcsész és széptani iró halála Berlinben. (Születik oktober 16-án 1720 Winterthuron.)

1791. Talleyrand pápai engedelem, hittvallomás, és próbatétel nélkül felszenteli az első alkotmányos papot. (L. máj. 1-jén.)

1793. A francia convent határozata egy 502.300 emberből álló hadsereg felállitására, melyben 50,000 lovas és 20000 tüzér legyen.

1794. Otaheiti az angol koronához kapcsoltatik.

1794. Robespierre beszéde a conventben a belkormányzás elveiről.

1796. Piusaye gróf, a chouans-ok főtábornoka elfogatik, és segédjével meg 15 katonáival meglövetik.

1796. Stoffelet Miklós jeles vendéei vezér Angersban meglövetik, miután az angolok bujtogatásainál fogva ujra lázadást támasztott. (Thiers sz. 26-án.) [Lásd febr. 12-én. máj. 2-án.]

1799. Gaza Syriában a franciák által, Napoleon egy heves ütközete után elfoglaltatik.

1812. Kovács Lajos bányász és publicista születik Homok Szathmármegyei helységben.

1815. Napoleon Elbán szemlét tart testőrein és őket szándokáról értesiti, hogy Franciaországba menend. Kérdésére, vajjon követni akarják-e, mindnyájan lelkesedéssel „igent“ feleltek, és „éljen a császár.“

1815. Fulton Robert a gőzhajók feltalálója meghal Philadelphiában.

1818. A spanyol kir. sereg Morillo alatt Cachiri mellett Carracas tartományban megveri a felkelőket.

1820. Mina (Francisca Espoz y) hires guerillavezér, párisi fogságából kiszabadulván ma Navarrában és éjszaki Spanyolországban feltüzi a nemzeti sereg zászlóját az alkotmány mellett. (Lásd február 1-jén.)

1820. Vahot Imre novella- és vigjáték iró, szépirodalmi lapok és több honismertető folyóiratok szerkesztője születik Gyöngyösön Heves megyében.

1821. Boyer, Hayti elnöke Marmelade herceget mint összeesküvőt meglöveti. (Lásd február 22-én, oktober 6., 8-án.)

1825. Berec Imre, magyar költő születik Uj-Bessenyőn Temes megyében.

1827. Az osztrák segédseregek odahagyják a siciliai királyságot.

1830. Quiroga tábornok Paz által Laguna Lago mellett meglepetik és megveretik.

1831. Véres csata (24-dik óta) a lengyelek közt Radzivill és Chlopicki alatt, és az oroszok közt Diebits alatt Grochow és Praga mellett. Diebits visszavonul.

1831. Skrzynecki János tábornok a visszalépett Radziwill herceg helyébe lép mint a lengyel sereg főhadvezére.

1831. A belga nemzetgyülés Surlet de Chokier elnöklete alatt az uj alkotmányt elfogadja, és a nép nevében közre bocsátja. (Lásd 24-én.)

1831. Klinger Frigyes Miksa német költő a legjelesebb prosaisták egyike meghal. (Lásd február 18-án.)

1838. Az egiptusiak ellen fellázadt druzok megverik az egiptusi hadsereget Damascusnál.

1841. A cantoni chinai hatóságok jutalmakat tüznek ki élő vagy halott angolok behozatalára. Egy vezérért 50000 dollar fizetése igértetik.

1848. A republicanus francia kormány első rendelete: Ujra alakitása a nemzetőrségnek, — mozgók felállitása.

1849. A luxemburgi rendek megtagadják a német hajóhadra kivánt járulékot.

1849. Egy oláh köldöttség Ollmützben megjelenik, és minden megbizás nélkül az oláh nemzet nevében kér nemzeti önállásságot Austriában és területet.

1849. Mazzini a római constituanteba választatik.

1849. A toscanai nagyherceg Gaëtába menekszik, hová a pápa is visszavonult. (Lasd február 18. és 23-án.)

1854. A britt consul Konstantinápolyban jelenti a britt külügyi statustitkárnak: hogy a keresztények és muzulmanok tanutételeknél való jogegyenlőségéről szóló firman a zultán megerősitését nyerte. (Lásd február 18-án 1856.)

1856. Elshoect Károly jeles francia szobrász halála. (Születik 1797-ben Dünkirchenben.)

1857. A sepoyik lázadásának kezdete a brittek keletindiai hatalma ellen. A benszülöttek 19-ik ezrede fellázad Berhampurban.

1867. A porosz király megnyitja az éjszaki német parlamentet Berlinben.

---

26. Februárius.

(IV. Calendas Martii.)

747. (Kr. sz. e.) Nabonassar időszámitásának kezdete.

52. (Kr. sz. e.) Pompejus egyedüli consulnak kineveztetik a clodiusi lázadás és vérengzések fékezésére. (Lásd január 20. és 21-én.)

29. (Kr. sz. e.) Cleopatra, mérges kigyót hagyván keblén mardosni, öngyilkolással kimulik. (Lásd august 1-jén.)

364. I. Valentinianus római császárnak választatik Nicaeában. (Valentinian született 321 évben Pannoniában Cibalis — nem ex Cobali mind Eber elferditi — nevű városban, mely a mai Vinkovce.) (Lásd november 17-én.)

964. VIII. Leo pápa concilium által letétetik. (Lásd november 6-án, és február 25-én.)

1074. Csata Kemecse mellett Szabolcs megyében Salamon magyar király és Gejza testvére közt. A győzelem a király részére hajlik, mert Petrud és Bikás a Vid által megvesztegetett várgrófok elhagyván a nemes herceget, a király pártjára tértek át. (Engel, Mednyánszky és Jókai hibásan teszik 1075. évre.)

1154. II. Roger első siciliai király jeles uralkodó meghal.

1266. Csata Beneventnél. Manfred nápolyi király, elárultatva gróf Caserta Richard által, és őrvéinek részbeni áttérése miatt az ellenséghez, a franciák ellen (Anjou Károly provencei gróf, IX. Lajos király testvérének vezetése alatt) vitézül harcolva elesik. (Lásd august 23-án 1268.)

1352. Percy IV. Henrik báró, angol hadvezér meghal. (Lásd oktober 17-én.)

1398. Zsigmond király a Kőrösön (Kőrösudvarhelyen) Horvátországban tartott országgyülésen Laczkófi (Laczkovics) István erdélyi vajdát, és Simontornya István annak fegyvertársát elfogatja, és lenyakaztatja -- valószinüleg egy Cilley keze által. A megölt lázadók banderiái erre zenebonát kezdenek és a király csapatjait vérengzéssel fenyegetik. A király Laczkófi testét a palotáról, a tömeg közé ledobatja, mely azután eloszlott. (Kovachich; Caroli Du Fresne: Illyricum vetus et novum; Paulus de Paulo, a Memorialeban, utána Timon in Epitome, és Pray az Annalesekben 1395 évet ir, az utóbbi ez alkalommal Hanert is igazitani akará, ki az ő Transilvániájában ezen eseményt roszul teszi 1405 évre. Katona: historia critica; Engel; Fessler, Petrovics Fridrik, Hormayr és Mednyánszky tört. zsebkönyve, Kiss Károly a magyar akademiai Ertesitőben, és Szalay László Magyarország történetében, a fennebbieket 1398 évben történteknek mondja, az utóbbi különösen Paulus de Paulo-ra hivatkozik, mintha ő is 1398. évet irna, azonban Paulus, mint már megjegyeztem 1395. év alatt mondja el Laczkófi megöletését. Paulus de Paulo

mint a kortársak bizonyságai rendesen, itt ugyan nagy figyelmet érdemel, de csak ugy, ha önmagával nem jő ellenmondásba, ezen ellenmondás pedig megvan a ő állitásában, hogy: „Eodem anno (1395) die Martis 26. Februarii in Crisi in Curia Domini nostri Regis Sigismundi interfectus fuit Stephanus Laczkovich cum nepote suo;“ mert február 26-a nem 1395-ben hanem 1398-ban esett keddre. Knauz Nándor is a magyar Történelmi Tár III. kötetében a körösudvarhelyi országgyülést 1398-re teszi, és Fejér Györgyre hivatkozik. Ez Paulus de Paulo fenn idézett sorait szórul szóra, minden megtoldás nélkül közli, de az évet még is 1398. évre igazitja. Turóczy és Heltai krónikáikban Vajdafi (vagy Laczkófi Laczkovich) megöletése ugy meséltetik el, mintha ez Zsigmond király a fogságból való kiszabaditása után történt volna, holott Zsigmond király elfogatása és kiszabadulása 1401. évben történt.) [Lásd april 28-án, september 28-án.]

1439. Első ülése a florenzi általános egyházi gyülekezetnek, a görög és latin egyház egyesitése végett. Folytatása a ferrarai gyülésnek. (A különben nagyon szemes Brinckmeier hibásan teszi február 29-ére, holott az 1439. év nem volt szökőév.) (Lásd april 26-án.)

1618. I. Mustafa zultán trónról leejtetik, melyre II. Ottoman lép.

1631. Argensola Bertalan spanyol költő meghal.

1641. Az angol alsóház Laud William canterburyi érsek, az önkény, erőszak, kémrendszer és népelbutitás leghathatósb ápolója ellen 14 vádpontot emel, és őt a Towerbe küldi hol azonnal Prynne, Bastwick, és Barton kármentesitésére, kiket ő sajtóvétségekért üldözött 20000 font sterlinget mint pénzbüntetést fizetni volt kénytelen. Laud 3 évi kemény fogságban tartatott, mig március 12-én 1644 a tulajdonképeni pör ellene inditatott. (Lásd január 10-én.)

1658. Béke Roeskildon X. Károly svéd és III. Frigyes dán király közt. Az utóbbi Schonen és Blekingen tartományt, több vidéket és szigetet veszt.

1671. Shaftesbury Antal Ahsley Cooper hires bölcs és államférfi születése Londonban. (Hettner Hermann sz. 1670. évben.) (Meghal 1713. Nápolyban.)

1697. Albinus Bernát Siegfried a leghiresebb bonctanárok egyike születik Frankfurton.

1726. Miksa Emmanuel bajor választófejedelem, Bécs hős felszabaditóinak egyike, ki azonban a spanyol örökösödési háboruban Franciaországgal tartott, meghal.

1760. Elliot angol admiral megveri a francia hajóhadat Man szigetnél.

1760. Kondé József Benedek magyar iró születése Pozsonyban.

1770. Tartini József hires olasz hegedüs és zeneszerző ezen hangszerre meghal Páduában.

1775. Stieler Adolf térképek készitője születik Gothában. (Meghal március 13-án 1836.)

1782. II. József minden államaiban a szabad kőmivesek rendét megerősiti, melynek ő maga, mint apja I. Ferenc is tagjai voltak.

1783. Auger Miklós hires francia szinész meghal.

1786. Arago Domokos Ferenc, hires csillagász, természettudós és államférfi születik Estagel-ban Perpignan mellett. (Igy ir Arago maga, ifjusága történetében. Tehát nem 28-án mint sokan irják. Lásd oktober 2-án.)

1790. Franciaország 83 megyére felosztatik.

1794. St. Just jelentése a conventben az elfogatásokról a jótékonysági és biztossági választmány nevében: „Merjetek! e szó magában foglalja forradalmunk egész politikáját.“ (Posselt.)

1798. VI. Pius pápa mint fogoly Rómából Valencéba Franciaországba vitetik.

1802. Hugo Victor hires dráma- és lantos költő születik Besançonban.

1811. Ferenczy Zsigmond Jakab, a magyar irodalom történetirója születik Pérben Győr megyében.

1813. Helmers János Frigyes hollandi költő meghal.

1814. Sergell Tobias hires svéd szobrász meghal. (Lásd sept. 8-án 1740.)

1815. I. Ferenc osztrák császár nyilatkozványa Murat Joachim nápolyi király ellen.

1815. Napoleon estveli megszökése Elbából 900 emberrel. (Lásd március 1-jén, és febr. 25-én.)

1821. VI. János király, és a trónutód Dom Pedro, a Rio Janeiróban lévő hadőrség sürgetésére, mely a portugalli alkotmányt kivánja, leteszi az esküt a brasiliai alkotmányra.

1823. Kemble John lángeszü angol szinész meghal Lausanneban

Svajcban. Müvészete Hamlet, Macbeth és Othelloban bámulatra ragadott, és müvésztársainak tanulmányul szolgált.

1825. Ibrahim Pasa egiptomi seregekkel Moreában kiszáll Cordon és Modon közt, a zultánt a görögök ellen segitendő. (Lásd april 19-én, május 10-én, junius 1., 12., 23-án, julius 4., 5., 8., 30-án, august 18-án, sept. 2., 9., 14-én, okt. 20-án.)

1828. Isabella Mária portugalli kormányzóné méltóságát testvérének Miguel kezébe le teszi.

1829. La Mar önállóságra törekvő perui tábornok tökéletesen megveretik Flores columbiai tábornok által Tarqui (Torgoni) mellett.

1831. Több olasz város gyülekezete Bolognában, melyben határoztatik, hogy a felkelt tartományok 2320913 lakosai „egyesült tartomány-ok“ cím alatt szövetkezzenek.

1841. A Bogneforts-ok bevétele az angolok által Bremer Gordon alatt. Kivan admiral elesik, és 459 ágyu elfoglaltatik. (Davis.)

1848. Az amerikai egyesült államok követe az alakult francia köztársaság kormányát a városházon rokonszenvileg üdvözli.

1848. Guizot ministeriuma vád alá véve. Neuilly megégetése. A koronajószágok elkobzása.

1848. Mozgalmak Neuenburg cantonban a porosz kormány ellen. A porosz zászlók széttépetnek, és svajciak feltüzetnek. (Lásd 29-én.)

1849. Az osztrákok, a honvédek kezén levő Komáromot bombázzák.

1849. Bem honvédtábornok megveri Urban cs. ezredest Borgo-Rusznál, és Borgo-Prundnál, és ujra Bukovinába üzi. (V. ö. 14-én.)

1849. Kezdete a három napi nagy csatának Kápolna és Kál mellett a magyarok (22000 ember) és osztrákok (24000 ember és 147 ágyu) közt. Se Dembinsky se Windischgrätz jelen nem volt a csatatéren. (Lásd 27-én.)

1851. A bosnyák felkelők Banyalukát beveszik.

1851. Chosrew Pasa ki kevés szüneteket kivéve 35 évig az ottomani statusdolgok élén állt, 90 évi korát meghaladva a Bosporus partján meghal.

1852. Moore Tamás hires angol költő halála Sloperton-Cottage faluján. (Lásd május 28-án.)

1861. Osztrák császári patens által az austriai birodalom állami

egysége szerveztetik. A birodalmi tanács Bécsben mint a monarchia törvényhozó testülete feltüntetve, melyben követeket küldeni, Magyarországnak is, ősi alkotmányának feláldozásával meghagyatik. Nagy ellenzés Szent István koronájának népei részéről. (V. ö. sept. 20-án, febr. 18-án.)

1867. Zágrábvármegye közgyülése a császárhoz intézendő tiltakozást határoz. Horvát- Dalmát- és Slavonországnak bekeblezése ellen Magyarországba, és mindenkit hazaárulónak nyilatkoztat, a ki a nevezett három tartomány valamely részének elszakadására működik.

---

27. Február ius.

(III. Calendas Martii.)

480. (Kr. sz. e.) Xerxes persa király óriási seregét a Hellesponton átvezeti Görögország ellen. Serege Herodot szerint 1,700,000 gyalogosból, 80,000 lovasból és 20,000 tevevezetőből állt. Hajóhada 1200 nagyobb hajót és 3000 gályát számlált. (Lásd december 4-én 480.)

212. Caracalla római császár Getas öcsét, saját anyja Julia ölében katonák által megszuratja, hogy őt kormánytársul türni kénytelen ne legyen. (L'art de verifier les dates azt irja: vers le 17. februar.)

274. Nagy Constantin római császár születése Naïssus-ban Dardaniában. (Mösia.) (Mások sz. február 28-án.)

350. Fl. Julius Constans római császár Nagy Constantin fia, megöletik Elnában a Pyrenäákban.

493. Odoacer német király Italiában, Ravennában 3 évig ostromoltatván, élete és szabadsága kimélésének igérete mellett megadja magát Veronai Detrének, az az I. Theodorich keleti gót királynak. (Az igéret meg nem tartatott. (Lásd március 5-én, august 11., 28., 31-én, september 27-én, március 15. és 28-án.)

896. Arnulph (karinthiai) Rómában Formosus pápa által császárnak koronáztatik.

1335. Csata Genuában a guelphek és ghibellinek 'közt. A Fieschiak és a Guelphek kivonulnak, miután a Salvagi párt a ghibellinekhez csatlakozott. (Lásd március 9-én.)

1531. A smalkaldeni szövetség 6 évre köttetik a protestans fejedelmek és rendek által. (1536 september 29-én tiz évre hosszabbitatott.)

1534. Mathison holland anabaptista jós a münsteri népgyülésen a katholikusok és lutheranusok lemészároltatását inditványozza, mely szándéknak Knipperdolling ellenszegült, kieszközölvén, hogy az illetők csak számüzettessenek, ha ujrakeresztelők lenni nem akarnak.

1580. A belga békétlenek Cortrick várost elfoglalják.

1594. IV. Henrik francia és navarrai király Chartresban koronáztatik. (Lásd julius 25-én.)

1596. Paksi Mihály Vácot éjjel megrohanja és nagy kárt tesz a törökök közt, de Budáról segitség érkezvén, elvonulni kénytelen.

1611. A hollandi rendek a vallási viszályok békés elintézése végett az arminianusok (remonstransok) és gomaristák (contreremonstransok) közt colloquiumot hoznak létre.

1613. Erdődy Péter, jeles had- és államférfi meghal.

1617. Béke Stolbornban (Stolbován) Svéd- és Oroszország (II. Gusztáv Adolf és Fedorovits Mihály) közt, mely Ingermanlandot a svédeknek megszerzi.

1618. A fegyverszünet Mátyás császár és a törökök közt 20 esztendőre meghosszabbitatik.

1621. I. Cosmos Medicis toscanai nagyherceg meghal.

1745. Mária Terézia császárnő rendeli, hogy a zsidók Csehországot elhagyják. Anglia és Hollandia közbevetésére e rendelet visszavétetett.

1769. Palkovits György magyar iró születése Rimabányán Gömörben.

1782. Don Cadalfo József spanyol költő Gibraltar előtt elesik.

1782. Az angol parlament egyhangulag nyilatkozik az Éjszakamerika alávetésére inditott háboru ellen.

1793. A porosz király nyilt szózata, melyben a lengyel köztársaság megszoritásának szükségét állitja, és egy úttal Posen, Knesen, Kalisch, Sieradz, Lentschitz vajdaságokat, Rawa és Plock vajdaságok nagyobb részét Danzig és Thorn városokkal bekeblezi. — (A porosz király manifestuma, melylyel Danzig megszállását jelenti február 24-én kelt, és Ghillanynál: diplomatisches Handbuch olvashatni. Poroszország már január 4-én 1793. kötött szerződést Oroszor-

ággal Lengyelország felosztására, és Austriát, Angolországot, és Hollandiát azon igérettel nyugtatja meg, hogy a Franciaország elleni háboruban részt veend, ha ama szerződés végrehajtására nem fognak akadályt tenni. (Lásd március 29-én, január 16-án, april 9-én.)

1796. Babeuf Gracchus 4000 tagot számláló társaságának gyülései a directorium parancsára bezáratnak. (Lásd május 10-én, és september 10-én.)

1797. Meinhold János Vilmos német költő születése Netgelkom faluban.

1799. Napoleon seregével Syriába indul.

1803. Clairon Hypolita hires szinésznő meghal Párisban.

1807. Longfellow Henry Wadsworth hires amerikai költő és regényiró születik Portlandon, Maine tartományban.

1808. Nemes György gróf tábornok, ki a mult századi török háborúkban tevékeny részt vett, meghal.

1808. Minden forgalmi érintkezés Angol- és Svédország közt Stralsundon eltiltatik.

1811. Az éjszakamerikai congressus határozata, hogy a Non-Intercourse-Actát (mely az angol és francia hajóknak megtiltja az egyesült államok réveibe való menést) Angolország ellen teljes erejében kivánja fentartani, mig ezen ország a neutralis kereskedés sértését meg nem szünteti. (Ezen acta 1810. évi május 1-jén törvény erejére emeltetett.)

1814. Csata Orthes mellett a Gaae folyón Pan és Bayonne közt, melyben Wellington és alatta Beresford és Hill fényes győzelmet nyernek Soult francia tábornagyon.

1814. Csata Bar-sur-Aubnál Oudinot és Schwarzenberg közt határozatlan kimenettel. (Az irók majd a franciáknak majd az osztrákoknak tulajdonitják a győzelmet.) (L. jan. 24-én.)

1814. Reynier János L. Ebenezer, francia iró és tábornok meghal Párisban.

1824. A perui congressus, a royalista forradalom terjedése miatt üléseit berekeszti. Bolivar Limaból kivonul. (Lásd február 5., 9., 10. és 29-én.)

1826. Az inquisitio jószágainak eladása Evora és Coimbra portugalli városokban. (Lásd april 10-én.)

1826. Sylva-Carvalho József volt portugalli pénzügyminister, jogtudós és iró meghal Lissabonban.

1829. A svéd parasztrend visszautasitja a sajtószabadság iránti inditványt.

1834. Macerone ezredes Londonban, az első kisérletet teszi egy általa feltalált gőzkocsival, melylyel a sok más kocsival ellepett utcákon ügyesen iramodott.

1848. A francia köztársaság ünnepélyesen kihirdetik a Bastille téren, a juliusi forradalom oszlopa előtt.

1848. Népgyülés Mannheimban Itzstein elnöklete alatt, és Struve, Mathy, Bassermann, s' Soiron részvétele mellett, melyben népfelfegyverzés, sajtószabadság, esküttszék, és közös német parlament kivántatik. A radical és ellenzéki párt egyesül.

1848. Blanc Lajos törvényt szerkeszt, mely a politikai vétségekre szóló halálos büntetést eltörli.

1848. A munkások bizottmánya felállitatik. Albert, Blanc Lajos.

1849. Nagy Csata a Verpelét- Kápolna és Kompolti vonalon az osztrákok és a magyar forradalmi sereg közt, mely egész nap tartott, és a magyarok visszavonulásával végződik. Dembinski szuronyrohamot vezérel Kápolna visszafoglalására. Görgei és Kmety későn jelent meg a csatához. (Lásd 26. és 28-án.)

1849. Austria német ügyek kormányára egy hét tagból álló directoriumot javasol, Austria elnökségével. E kivánat rosz benyomást tesz.

1849. Bem az osztrák sereget a Bukovinába szoritja, és Marosényt, az utolsó erdélyi falut elfoglalja.

1850. Délnémet ellenalkotmány: osztrák- bajor- würtembergi-szász féle Négykirályszövetség. (Lásd május 29-én 1849.)

1851. Kereskedelmi szerződés Anglia és Szárdinia közt.

1854. Lamennais Hugo Felicité Robert apát, a népjogok hatalmas ügynöke bibliai szólásmódokkal, meghal. (Lásd junius 19-én 1782.)

1854. A nyugoti hatalmak Oroszországot a Dunafejedelemségek april 30-dikáig történendő kiüritésére szólitják fel, különben háboruval fenyegetvén.

1854. Hunin P. P. A. jeles belga közéletü festész meghal Mechelnben.

1865. Báró Jósika Miklós, termékeny és kedvelt magyar regényiró, meghal Drezdában. [Szül. 1796. Tordán.]

1866. A magyar országgyülés mindkét házának küldöttsége átadja

a császárnak Budán a feliratokat. A császár az erre adott szóbeli feleletben a nemzet követeléseinek jogosságát még mindig félre ismervén, a küldöttséget nagyon lehangolta, mely is éljen kiáltás helyett elkeseredett lélekkel távozott. (V. ö. január 29-én.)

---

28. Február ius.

(Pridie Calendas Martii.)

508. (Kr. sz. e.) Lucius Junius Brutus első római consul, a Tarquiniusok elüzője Rómából, Tarquinius Superbusnak Aruns nevü fiával, ki a régi hatalmat családjának visszafoglalni akará, Róma előtt, az Arsia erdőnél heves csatára kel, melyben egyik a másikat agyonszurja. (Lásd február 24-én.)

189. (Kr. sz. e.) Cornelius Scipio Asiaticus, római consul Magnesia mellett 30000 emberrel meggyőzi Antiochus hadseregét, mely 70000 gyalog és 12000 lovas katonából és 56 elefántból állt. — E győzelem után nyerte Scipio az „Asiaticus“ melléknevet, ugy mint testvére a nagy Scipio, dicsősége szinhelyéről „Africanus“-nak neveztetett.

66. (Kr. sz. e.) Cajus Manilius néptribun a felszabadultaknak (libertini) előbbi uraikkal egyenlő szavazatjogot igér. Másnap Lucius Tullius és Aemilius Lepidus lépvén consulságra, a senatus elveté az inditványt, melyet Cäsar és Cicero támogattak. (Dio Cassius irja, hogy az esztendő utolsó napján történt, tehát ma.)

870. A nyolcadik nagy egyházi gyülekezet Konstantinápolyban berekesztetik.

1105. Raymund Toulouse grófja, meghal.

1256. Hollandi Vilmos német császár meghal.

1296. A velencei nagytanácsban határoztatik, hogy ezen testület tagjai örökké ugyan azon családok közül választassanak.

1313. Bruce Robert Perth-et elfoglalja.

1324. Manfred (Gherardesca) pisai fővezér IV. Alfons arragoniai királylyal Luco Cisternánál kétes győzedelemmel viv.

1336. Csyga és Folkus fiai több más nemessel Robert Károly által halálra és jószágvesztésre itéltetnek, rokonságuk miatt Zách Feliciánnal. (Lásd april 17. és 23-án.)

1476. Merész Károly burgundiai herceg Granson svajci várost elfoglalja. (Lásd március 2-án.)

1572. Tschudi Aegidius igen jeles svajci történetiró, ki vas jelleméről és szigoru igazságszeretetéről is ismeretes, meghal. (Születik 1505. Glarusban.)

1578. Cantacuzen Mihály, Sokolli nagyvezérnek kegyence, ki a görögöket nagyon zsarolta, Achioliban kivégeztetik.

1616. Fettmilch Vince, és több frankfurti lázadó kivégeztetik: sokan az országból családostul számüzetnek. (L. máj. 3-án.)

1645. Szklenar György iró a magyar történetről születik Lőcsén.

1678. Bethlen János gróf erdélyi korlátnok és történetiró halála.

1693. Hermann András jeles orvos születik Uj-Zólyomban Magyarországban. (Lásd március 11-én.)

1728. Benczur József jeles publicista és történetiró (munkája Ungaria semper libera, suique juris, et nunquam vel principi, vel genti alicui externae, obnoxia. Vindobonae. 1764. legismertebb) születik Jeszenován Árva megyében. (Meghal 1784.)

1742. Gravesand Vilmos Jakab hires bölcsész és mathematicus meghal Leydenben.

1746. Von der Hardt Hermann jeles orientalista, régiség- és történetbuvár meghal. (Születik nov. 15-én 1660, — nem november 26-án 1659. régi stilus.)

1753. Loder Ferdinand Keresztély bonctanár, orvos és iró születik Rigában.

1761. Broussonet természetbuvár és girondepárti republicanus születése.

1762. Wächter György Eberhard jeles német festész születik Balingen würtembergi faluban.

1772. Batthány Vince gróf, utazási és helyirati iró születése Grátzon.

1783. Bronikowsky Sándor regényiró születik Drezdában. (Meghal január 21-én 1834.)

1785. Mauguin Ferenc az ideiglenes kormány tagja a juliusi forradalomkor születik Dijonban.

1785. Horjah és Klotska oláh lázadók Károlyfehérváron kivégeztetnek, miután előbb kerékbe törettek, és bélük hasukból kivétetett. (Horváth Mihály: Magyarország történelme V. kötet. 356 lap azt irja, hogy ezen kivégzés 1785. február 29-én történt volna, de ezen állitás már csak azért hibás,

mert 1785. nem volt szökő év. Teleki Domokos hibásan teszi február 20-ára. Lásd dec. 27-én.) (Szilágyi Ferenc.)

1791. A párisi lázadó nép Vincennesba megy, és a várt megtámadja.

1794. Uranus hatodik holdja Herschel V. által fölfedeztetik.

1794. Hood angol admiral Corsicában kiszáll. (Lásd jun. 18-án.)

1804. Pichegru tábornok kétségbeesett ellenállás után elfogatik Párisban. (Lásd april 8-án.)

1810. Egyezkedés Párisban Franciaország és Bajorország közt Dél-Tirolisnak Olaszországhoz való csatolása és Bajorországnak ez ügybeni kármentesitése iránt.

1811. Az oldenburgi hercegség Franciaország részére birtokba vétetik.

1812. Archenholz János Vilmos történetiró halála.

1812. Auerbach Berthold hires regényiró születése Nordstettenben Würtembergában.

1813. A franciák Közép-Spanyolországot odahagyják.

1814. Thümen tábornok Lafére erősséget capitulatióval beveszi, és ott 600 milliónyi tallér zsákmányt nyer.

1814. Ütközet Bar-sur-Seine mellett a würtembergi kir. herceg és Oudinot francia tábornok közt. (Lásd 27-én.)

1821. A nápolyi rendkivüli parlament feloszlik.

1824. Endrődy János kegyesrendü pap, termékeny magyar szinjáték és erkölcsi iró meghal Kalocsán. (Születik 1756. Értényben Tolna megyében.)

1825. Egyezkedés Angol- és Oroszország közt a csendes tengerben való szabad hajózás, kereskedés és halászat, és az éjszak nyugoti amerikai partok határai ügyében.

1826. Ibrahim Pasa Missolunghi várt átadásra szólitja fel a sereg szabad elköltözhetésének igérete mellett. A hős görögök elvetik az ajánlatot és papjaik által bátor védelemre és halálra előkészülnek.

1827. Karaiskakis görög vezér tökéletesen megveri a törököket Karostos mellett.

1830. Guerrero volt mexicoi elnök Bustamente tábornok és utódja által tökéletesen megveretik, elfogatik, és meglövetik. (Lásd august 27-én.)

1831. Basel canton uj alkotmányt nyer.

1831. Uj alkotmány Belgiumban.

1834. Navarra alkirálya parancsot ád, hogy minden családatyának

javai, ki az ő, a zendülők sorában álló fiát nyolc napi időközben fegyverletételre nem birhatja, elkoboztassanak.

1844. Haytinak spanyol része fellázad és köztársasággá alakul.

1848. A republikanusok emlékünnepélye Carrel Armand sirjánál. Girardin Emil, kinek keze által amaz párviadalban elesett, sirja fölött emlékbeszédet tartott és Marrast Armand, ki Girardint azóta dühösen gyülölte, közös barátjuk hantja fölött neki engesztelésre nyujt kezet.

1849. Harmadik napja a Kápolna- Kompolt- verpeleti csatának. A magyarok mindenütt visszavonulnak. Kmety, Guyon és Aulich honvédezredesek visszaverik az üldöző Csorich tábornokot. Schlick Windischgrätztzel egyesül, a császári főhadiszállás Maklárra tétetik át. (Lásd 26. és 27-én.)

1850. Anhalt-Bernburg alkotmányt nyer.

1851. Canningham J. D. a sikhsek történetirója meghal.

---

29. Februárius.

Jelige:

Ein schlimmer
Tag im Jahr das sag ich immer;
s' ist kein Tag den Gott gegeben,
Thöricht Menschenwerk aus Rom.

(Müllner Ad. szomorjátéka: Der 29. Feb.)

992. Oswald, York érseke meghal.

1324. Degli Visconti Galeazzo és Marco meggyőzik Cordona Rajmundot Vaprio mellett, kit a pápai legát Pouget Bertrand ellenök küldött.

1324. Namur Henrik elfogatása.

1408. Csata a Braham-Moorban délre Weatherbytól, melyben a IV. Henrik angol király ellen fellázadt Henrik northumberlandi gróf heves harc után tökéletesen megveretik Rokeby, Yorkshire sheriffje által. A gróf a csatában elesik, teste felnégyeltetik, és London, Lincoln, Berwick és Newcastle városokban elosztatott, ősz feje a londoni hidra tüzetett fel.

1460. Ájtatos Albrecht bajor herceg halála.

1504. Colombo Jamaicaban a vad benszülöttektől holdfogyatkozás segedelmével menekszik.

1516. Erich braunschweigi herceg a fellázadt és birodalmi átokba helyezett Göttingen városának régi tanácsát visszaállitja, de egyszersmind meghagyja a céhmesterek által alakitott uj tanácsot.

1528. III. (V.) Albert a Nagylelkü bajor herceg, Állhatatos Vilmos fia, Ferdinánd császár veje születik. (L'art de verifier les dates ugyan március 1-jére teszi, de Eber és Geisau mai napra.)

1528. Laszky Jeromos, Zápolya János ügyvivője Konstantinápolyban II. Suleiman zultánnál kieszközli az első természetelleni szerződést Magyar- és Törökország közt, és azon igéretet, hogy Zápolyát a királyságra segitendő, 50 ágyut, és 500 mázsa lőport küldend.

1536. Vége a Ferdinand és Zápolya közti fegyverszünetnek. Nagyszeben polgárai, miután sem ezen fegyverszünet meghosszabbitása iránti alku nem folytattatott, sem a Ferdinandtól kért segély nem érkezett, megadják magokat Zápolyának, ki ez által egész Erdély ura lett.

1563. A Collège de Clermont megnyitása a jesuiták által.

1576. Lengyel conföderatio Lovicz-on Uchansky áldornagy alatt, mely Báthory István ügyét a királyságra elősegiti.

1600. Henneberger Gáspár porosz történetiró meghal Königsbergen.

1620. Nádasdy Tamás méreg által meghal Lengyelországban.

1644. II. Rákóczy György hadával Sáros-Patakról kivonul Kassa elfoglalására. (Lásd március 11-én.)

1668. Bayle Péter Toulouseban a jesuiták közé lép, a bölcsészetet mivelendő. (Lásd aug. 21-én, nov. 18-án, dec. 28-án.)

1704. Heim János Lajos plébános, történetiró születése Hermannsfelden Szász-Meiningenban.

1704. Gyöngyösi gyülés Széchényi Pál érsek császári békekövet, és a Rákóczyak közt. Bercsényi gróf az emberi szellem fenmaradását és a lelkiismeretet tagadja.

1708. Országgyülés Pozsonyban, melyet I. József császár és király egybehivott, és mely má Lichtenstein Ádám herceg által cs. biztos minőségében megtartatott, hogy Rákóczyval kibékülés jöhessen létre; de mivel ez a kir. meghivó leveleket felbontatlanul küldötte vissza, a csonkán maradt gyülés feloszlott. (Lásd március 8-án.)

1716. I. Nagy Péter orosz cár Danzigra érkezik, Európa nagy részének megutaztában.

1720. Az angol király Frigyes dán királyt a maga és követének Carteret őszinte szándokáról biztositja a béke létesitése ügyében, közbejárása alkalmával Dánia és Svédország közt.

1732. Albertini György Ferenc, olasz vallástudós születik Parenzoban Istriában. (Meghal april 29-én 1810.)

1760. Dinter Gusztáv Frigyes nevelési iratai és az oskolai pályán nyert érdemei által jeles férfi születése Bornán Szászországban. (Lásd május 29-én 1831.)

1768. Lengyel confőderatio Bar-ban, Podoliában, a külbefolyás ellen. Alapitója Pulawski József.

1772. Nottbeck Miklós János iró, halála.

1776. Lajos, a jeles hessen-darmstadti nagyherceg házasságra lép Luiza Karolina Henriette hercegnővel, György Vilmos hessendarmstadti tartományi gróf leányával.

1780. Országos javallat a bajor hűbérek átengedése iránt a Választó-Pfalzért.

1788. II. József császár Bécsből a török hadba száll.

1792. Rossini Joachim hires zeneköltő születése Pesarobaη.

1808. A franciák Barcellonát veszik birtokukba.

1808. VII. Keresztély dán király hadat izen IV. Gusztáv Adolf svéd királynak, mert szövetségesének Sándor cár határozataiba beleegyezni nem akart. (Lásd dec. 10-én.)

1820. Eschenburg János Joachim hires széptani iró halála.

1820. Pixis Frigyes Vilmos zenemüvész halála Bécsben.

1820. Murciában a cortesek 1812 esztendőbeli alkotmánya kihirdetik. A nép lerontja az inquisitió palotáját, Alpuente és Torrijos a szent törvényszék börtönéből kiszabaditatnak, és a nép főnökei lesznek.

1820. A spanyol kormány értesitetik az alkotmány mellett támadt forradalom legközelebbi általános kitöréséről. (Lásd január 1-jén, március 3. és 6-án,)

1820. Rosenmüller János Keresztély orvos, jeles bonctudós, sebész és természettudományi iró meghal.

1824. Carterac spanyol kir. vezér Lima Peru fővárosába bevonul, miután Bolivárt onnan kiszoritá. (Lásd 27-én.)

1828. A „porticii néma“ Auber történelmi hirü operája először szinre kerül Párisban.

1828. Bolivar tábornok egy szózatában kinyilatkoztatja, hogy szabad polgári kormány egyedüli támasza a katonai hatalom. (Bolivár emlékiratai, kiadva segéde Ducoudray-Holstein által.)

1832. Pforzheimban a sajtónyüg éjfélkor ünnepélyesen sirba tétetik, és a sajtószabadság feléledése ünnepeltetik.

1836. „A Hugenották" cimü Meyerbeer-féle opera, az ujkor legdicsőbb zenekölteményeinek egyike, Párisban először adatik.

1836. Stuart Dudley lord, az angol parlamentben dörgő beszédet mond Oroszország hóditási vágya ellen, és az innen keletkező veszélyekről Európára.

1840. Thiers-féle ministerium Franciaországon.

1848. A hessen-darmstadti kamara a népjogok megalapitását kivánja.

1848. A francia köztársaság ideiglenes kormánya ezen rendeletet adja ki: „Tekintetbe véve, hogy az egyenlőség a köztársaság egyik nagy elve, és hogy ennélfogva közvetlenül alkalmaztatnia kell, rendeltetik: Minden régi nemesi cim eltöröltetik, és a vele járó különböztetések eltiltatnak." (Ez intézkedés 1852. évi január 24-én elnöki rendelet által megsemmisitetik.)

1848. Lajos Napoleon a francia ideiglenes kormányhoz levelet intéz, melyben azon számitással hogy szánakozást és részvétet gerjeszszen mondja, hogy noha 30 évi számkivetés után szabaddá lett hazáját most ismét ölelhetni gondolá, még is eltávozik, mert jelenléte veszélyesnek tartatik.

1848. A badeni ministerek a kamarában legnagyobb kiterjedésü reformokat igérnek.

1848. A nép első mozgalmai Hessen választófejedelemségben. Hanau kérvényt intéz az összegyült rendek feloszlatásáért, uj kamara összehivásáért, és sajtószabadságért. (Lásd március 9-én.)

1848. A köztársaság kikiáltása Strassburgon.

1848. A halálbüntetés eltörlése Franciaországon.

1848. Néplázadás Genuában a jesuiták ellen, melyben conventjük és collegiumjuk elpusztitatik. (Március 1-jén is.)

1848. Neufchatel (Neuenburg) elpártol Poroszországtól és mint canton a svajci szövetséghez csatlakozik. (Lásd 26-án.)

1848. Würtemberg rendeinek választmánya Stuttgarton feliratot nyujt át a királynak, melyben a nép jogait és óhajtásait

fejtegeti. (Ezen óhajtásokat március 2-án a népgyülés erélyesebb módon tette magáévá.)

1852. A követválasztás kezdete Párisban az uj törvényhozó testületbe, mely alkalommal Cavaignac tábornok is megválasztatik. Szó van már arról, hogy a forradalmi időszak végkép berekesztessék, állandó kormány felállitásával. (Március 1-jén is.)

1852. A külügyministerium Berlinben ülést tart a német hajóhad ügyében.

1852. Derby lord a parlamentben kinyilatkoztatja, hogy a jelen kormány a nem rég inditványozott parlamenti reformban nem fog haladni.

1852. A Klee-féle inditvány Berlinben, hogy a zsidók és dissidensek a kamarákból és állami hivatalokból kizárassanak, a birálati választmány által elvettetik.

1852. Határozmány a Moniteurben a gensdarmerie végsőleges felállitásáról Franciaországon.

1852. Beszédes József magyar mérnök, ki a folyamok szabályozásában érdemeket szerzett, meghal Duna-Földváron. (Lásd 13-án.)

1852. Mensdorff-Pouilly gróf osztrák vezérőrnagy és Thürnen tábornok a schleswig-holsteini közbejáró hadseregről, elhagyják Hamburgot.

1852. Két ezer chinai forradalmár, Pingschan várost elfoglalja.

1852. A kaukazusi háboruban Bariatinsky herceg altábornok a hegylakókat Schamyl erőtlenségéről meggyőzendő, Meszkir-Jurton át Zazyn és Emany aulákhoz megy, és azokat rohammal beveszi, azután a Chulchulu folyón átmegy és rövid nyugvás után Geldingenban, Kamysch-Jurt, Liatschy-Jurt, és Jndy-Jurt felgyujtatja, éjjeli szállását Major-Tub-on rakván.

1852. Élénk vitatkozás a jóniai szigetek parlamentjén, a követek verificatiója alkalmával, különösen Kephalonia sziget végett.

1852. Báró Peyron Gusztáv Adolf svéd altábornok, jeles katona és diplomata meghal Stockholmban.

1852. Hannovera valamennyi német álladalmat, Poroszország és Austria, ugy Holstein és Luxemburg kivételével is március 20-ára Hannoverába meghivja, egy német éjszaktengeri flotta-egylet iránti tanácskozásra.

1852. Sassariban és más városokban kitört lázadás miatt, királyi

rendelet által az ostrom állapot egész Szárdinia szigetre kimondatik.

1856. A Krimiában lévő tábornokok a párisi béke értekezleteknél fogva az ellenségeskedés előleges megszüntetését határozzák az orosz, és az angol-francia-olasz-török hadsereg közt.

1856. Albemarle gróf az angol felsőházban sürgeti a Keletindiában az angol nép nevében gyakorolt kegyetlen büntető eljárás eltörlését.

1856. II. Sándor orosz cár Szt. Péterváron kelt kegyelmi levelével megerősiti Liefland, Eszthland, Kurland, és Oesel sziget nemességének szabadalmait.

1864. Galliciában az ostromállapot kihirdettetik, a császári manifestum keltje február 24-ke.

1868. Az orosz cár rendelete, miszerint a bécsi congressus által felállitott Lengyelország Oroszországba bekebleztessék.

1. Március.

(Calendae Martii.)

1456. (Kr. sz. e.) Mózes hires törvényhozó és próféta halála. (Eber Pál igy; más chronologusok szerint március 17-én.)

329. (Kr. sz. e.) L. Aemilius Mamercinus Privernas, és Cn. Plautius Decianus római consulok diadalt ülnek a priverniakról. (A régi Priverni a mai Anagni közelében.)

241. (Kr. sz. e.) Z. Luctatius Cerco római consul a falisciakon diadalt ül; (a mai falernitánusok fölött.) (Lásd már. 4-én.)

222. (Kr. sz. e.) M. Claudius Marcellus consul (és társa Cn. Cornelius Scipio) a Po folyón átkel. Az első megveri az insubriakat, germanokat, és gallusokat, spolia optimákat nyer, és az ellenség fővezérét Viridomar a gäsatok (a gallusokkal rokon népnek) királyát ma sajátkezüleg elejti Clestidium mellett. Az imbrusok fővárosa Mediolanum a rómaiak hatalmába esik. — Polybius szerint Róma ez alkalommal oly annyira megerőtteté magát a gallusok ellen, hogy szövetségeseivel együtt 770,000 harcost számlált.

86. (Kr. sz. e.) Sulla Athenát elfoglalja és a polgárokkal kegyetlenül bánik. Archelaus a városból és a Piräusból kivonul, Aristion az Akropolisba menekszik, de nem sokára elfogatván megöletik.

43. Marcus Valerius Martialis római költő születik Bilbilis (ma Bubiera spanyol helység) nevü városban Celtiberiában.

292. Diocletianus római császár Nicomediában Galeriust, és Constantius Chlorust császártársul kinevezi.

311. Galerius, Diocletian császártársa a keresztények üldözését megszünteti. (Lásd február 23-án.)

350. Vetranion, a gyalogság vezére, Sirmiumban római császárnak kikiáltatik.

754. Astolph lombard király megerősiti Rotharis és Liutprand királyok törvényeit.

757. Hescham az igazságos, cordovai chalifa születik.

886. I. Basilius byzanci császárt, a macedói dinastia alapitóját, egy szarvas a vadászaton agyondöfi. (Lásd april 21-én, september 24-én.)

1162. Majland megadja magát I. Frigyes császárnak, és Lodi melletti táborában feltétlen megadást igér. (Lásd március 24. és 27-én.)

1312. Brienne-i Walter az almovarok elleni szerencsétlen csatában elesik.

1381. Nagy lázadás Párisban az adó felszedése miatt. A városház rohammal bevétetik, melyben a nép fegyverzetet és buzogányokat talált, mi végett ezentúl a lázadók maillotins nevet kaptak.

1396. Szerződés Zsigmond magyar király és Vencel testvére közt, mely szerint az első Vencelt a cseh trónon követendi, magtalan kimulása esetében.

1430. Salonichi (a régi Thessalonik) a görögök és velenceiek által védve, a törökök által rohammal bevétetik.

1441. Bánfi István I. Ulászló vezére Szomobornál Witowecz János Cillei Fridrik vezére által megveretik és elfogatik.

1456. II. Ulászló magyar és cseh király születése. (Dlugoss szerint, kinek állitását elfogadják Katona és Budai Ferenc is. Geisau feb. 28-ára teszi Ulászló születését.) (L. 13-án.)

1461. Cseh Katalin, Hollós Mátyás király arája, Trencsénben nagy pompával fogadtatik.

1461. York Eduard herceg, Richard fia, diadallal vonul Londonba és IV. Eduard név alatt magát királynak kikiáltatja. (Lásd 29-én.)

1476. V. Katholikus Ferdinand spanyol király megveri V. Alfons „az afrikai“ melléknevü portugal királyt Toro mellett.

1481. Sickingen Ferenc lovag születése.

1527. Lavater Lajos tekintélyes vallásbölcs születik Kyburgon Zürich cantonban. (Lásd julius 15-én.)

1527. Hamilton Patrik megégettetik St. Andrewsban.

1540. A protestans fejedelmek és városi követek összejövetele Smalkaldenban. Justus Jónas, Pomeranus, Melanchton, Cruciger, Bucerus.

1560. Edictum Párisban, hogy minden korábbi határozatok, melyek vallási üldözéseket előidéztek, érvénytelenek.

1562. Nagy vérengzés Vassyban a hugenották ellen. Guise Ferenc (Balafré) herceg ezen champagnei városon átvonulván, a zsoltárt éneklő calvinisták közt vérengzést elkövet, mely alkalommal közülök 60 megöletett, és 200 megsebesült. Ez esemény polgári háborúra lobbantá az országot. (Lásd február 24-én.)

1657. V. Pálffy Miklós nádor születése. (Lásd február 21-én.)

1759. Maitland kapitány Surate-t elfoglalja és alapját veti a britt uralomnak Indiában.

1768. Reimarus Armin a wolfenbütteli töredékek (állitólagos) irója meghal Hamburgban. (Lásd december 22-én.)

1773. Wagenaar Jan a legjelesebb németalföldi történetiró, egy sarus fia meghal Amsterdamban. (Születik ugyanott 1709.)

1779. Weber Gottfried zeneszerző és zenészeti iró születik Freinsheimon.

1779. Ruszek József magyar bölcsészeti iró születik Pápán Veszprém megyében.

1791. Saavedra Angel, Rivas hercege, politicus és költő születik.

1792. II. Lipót osztrák-német császár meghal.

1795. Uj pénzek, mérők és súlyak behozatala Franciaországon.

1799. Jourdan és Bernadotte francia forradalmi tábornokok a Rajnán átmennek és Svábországba nyomulnak.

1802. Luka Sándor, honti országgyülési követ, főispáni helytartó, magyar iró születik Lukanényén Hont megyében.

1808. A Code Napoleon behozatala Etruriában.

1808. Napoleon egy uj francia főnemességet alakit. Hercegek lesznek: Junot (Abrantes), Davoust (Auerstädt, 1809-ben Eckmühl), Maret (Bassano) Champagny (Cadore) Augerau (Castigliano), Moncey (Conegliano), Soult (Dalmatia), Lefevre (Danzig), Ney (Elchingen) Clarke (Feltre), Duroc (Friaul), Bessières (Istria), Lannes (Montebello), Fouché (Otranto), Arrighi (Padua), Marmont (Ragusa), Oudinot (Reggio), Massena (Rivoli, 1809-ben Esslingen), Savary (Rovígo), Macdonald (Tarent), Mortier (Treviso), Kellermann (Valmy), Caulincourt (Vicenza.)

1809. Az éjszakamerikai congressus a Nonintercourse végzést hozza, melylyel az angol és francia hajók az amerikai révekből kizáratnak. (Lásd december 22-én és május 1-én.)

1811. A mameluk uralkodásnak vége Egiptomban. Mehemed

Aly pasa helytartó parancsára a beyek és mamelukok Cairoban megöletnek a Saleh Agatól vezetett arnauták által.

1814. Orosz-Porosz-Angolország és Austria a chaumonti szerződés által arra kötelezik magokat, hogy a háborut addig folytatják, mig Franciaország régi határaiba szoritva nem lesz.

1815. Az Elbaból megszökött Napoleon Cannesban francia földre lép. (Lásd február 25. és 26-án.)

1825. Benkert Mária Imre, magyar festész születése Bécsben. (Lásd január 21-én.)

1825. Székely József magyar költő, publicista, beszélyiró születik Debrecenben.

1826. A németalföldi király a (keresztény oskola testvérsége név alatt lappangó) jezsuitákat, mint idegen fejedelemtől függőket az országból számüzi.

1831. Russel lord teljes parlamenti reformot kiván, és ezen fényesen előadott inditványnyal, az angol alsóház conservativ többsége a reformbillt elvetvén, az egy évnél tovább tartó parlamenti csatát megkezdi. (Lásd március 23-án, junius 4-én, september 21-én.)

1845. Vége a kilenc évi háborunak Rio grande és Brasilia közt.

1848. Mozgalmak Karlsruheban. Az 1831-ki sajtótörvény Badenben visszaállitatik.

1848. Sajtószabadság Würtembergában. Nyilvánosság és szóbeliség a biráskodásoknál.

1848. Munkások lázadása Lyonban.

1849. A pórnép Lembergben zendülést támaszt, macskazenét készit, és a katonaságot kigúnyolja. A lázadók lövésekkel üzetnek szét.

1849. Bem győztes ütközete Medgyes és Kapusnál. Herkalovics kitünteti magát. Másnap is szerencsésen folyt a harc. (Lásd 3-án.)

1849. Az állami alaptörvény Oldenburg nagyhercegségben kihirdetik.

1849. Klapka heves ütközete Egerfarmosnál Wrbna cs. altábornagy ellen, ki az üldözést abban hagyja. (Majláth sz. 2-án.)

1850. Bihacs bosnyák vár a lázadók hatalmába esik.

1851. A dohány-egyedáruság és fogyasztási adó Magyarországon a kormány által törvényhozási uton kivül behozva.

1852. Bariatinsky herceg altábornok kierőszakolja az átmenést a Mitschit folyón, melyet Schamyl 4 ágyuval védett.
1854. Bellona bolygó csillag Luther által Bilken, és Amphitrite Marthe A. által Londonban fölfedeztetik.

---

2. Március.

(VI. Nonas Martii.)

744. Egyházi gyülekezet Soissonsban. 10 canon kiadva.
760. Toledo elfoglalása. Abul Aswad elfogatik.
982. Lothar császár, frank király meghal. V. Lajos az utolsó Carolingus trónra lép.
998. V. Gergely pápa, XVII. János ellenpápának, kinek már III. Otto császár kezeit és füleit vágatta le, ruháit testéről letépi, szemeit kiszuratja, és egy szamárra, hátra felé forditott képpel ültetve, és igy kényszeritvén őt az állat farkát tartani, Róma utcáin körülvezetteti. *)
1226. A lombardi jelesebb városok frigye lépnek II. Frigyes császár ellen.
1295. Otto pfalzi gróf Burgundot Franciaországnak eladja.

---

*) Nevezetes mily nagy eltérésekkel adatnak elő némelykor történeti események részletesb körülményei. Igy a L'art de verifier les dates irói azt mondják: XVII. János Rómából megszökött midőn Otto császár oda érkezett, de Otto emberei őt elfogták, orrát levágják, nyelvét kiszakitják, és undok börtönre vetik. Szent Nil Rómába jő és kegyelmet kér érte, melyet a császár megad; de V. Gergely hajthatatlan. Ö Jánost (március 2-án) maga elejébe voncoltatta, ruháit róla letépi és szamárra ültetve, képével annak farkafelé igazitva, Rómában körüljártatja.

Cabet: V. Gergely pápa XVI. János pápának szemeit kiszuratja, és egy szamárra hátának forditott képpel ülteti, melynek farkát kezében tartva magát az utcákon körülvezettetni kénytelen.

Weber Julius: Otto császár visszasiet (Rómába) és az álpápát (XVI. Jánost) szemein, fülein, orrán és nyelvén megcsonkittatja, képével egy szamár hátának forditva rajta az utcákon jártatja és börtönre veti.

Moreri azt mondja: XVII. János ellenpápának III. Otto császár kezeit és füleit levágatta, miután már szemeit kiszuratta. A szamáron ülőt kiáltani kényszeriték: Tale supplicium patitur, qui romanum Papam de sua sede pellere nititur. Kérdjük, hogyan kiálthatta ő e szavakat, ha a L'art de verifier les dates irói, és Weber szerint nyelvét is kitépték?

1298. A berniak győzelme Erlach Ulrich alatt a nemesek fölött Donnerbühelnél.

1333. Lokietek Ulászló lengyel király meghal Krakóban.

1383. VI. Amadé savoyai gróf, kortársainál köztiszteletben állt uralkodó, meghal pestis által. (Lásd august 16-án 1383.)

1387. Carrara Ferenc meggyőzi Antonio della Scala-t Castelbaldo mellett.

1415. XXIII. János pápa, a kostnici concilium felszólitása következtében méltóságáról lemond. (Lásd március 20-án, május 29-én.)

1458. Kunstadti Podiebrad György, közönséges cseh nemesből Csehország kormányzója és a kelyhes párt feje, az országgyülés által közös akarattal cseh királynak választatik. (Lásd május 6-án.)

1476. Merész Károly burgundi herceg 60000-nyi hadával megveretik 20000 szövetséges svajci által Granson mellett, melynek őrhadával nemtelenül bánt, 500-at belőle, kit előtalált felakasztatván. A győző svajciak a tábort, ágyukat, és másfél millió pénzt nyernek. (Némelyek sz. 3-án.)

1490. Szerződés Ascraf-Kaïtbai egiptomi zultán és a velencei köztársaság közt, melylyel Cyprus királysága az utóbbinak birtokába jő.

1502. Colombo Kristóf negyedszer száll fölfedezési utra.

1509. II. Julius pápa a cambrayi ligát megerősiti, mely a mult december havában Miksa római király, a pápa és spanyol király közt köttetett Amboise bibornok által. (L. dec. 10-én.)

1527. V. Károly császár igen szorgos iratot intéz a Budán gyülekezett országrendekhez öcscse Ferdinand ajánlására.

1568. Edictum Longjumeauból, mely által IX. Károly francia király az amboisei békéltetés végrehajtását rendeli a protestansok irányában. E béke: la paix fourrée-nak (álnok békének) neveztetik. (Lásd 19-én.)

1568. II. Fülöp spanyol király aláirja a fia Don Carlos ellen szóló elfogatási parancsolatot.

1571. Erdélyben négy vallás jogegyenlősége elismertetik a marosvásárhelyi országgyülésen.

1583. Rabelais Ferenc hires francia satiricus meghal Párisban.

1625. Bethlen Gábor legnagyobb pompával tartja menyegzőjét brandenburgi Katalinnal Kassán.

1689. Heidelberg tűzzel pusztitatik Melac francia tábornok által (Lásd marcius 3-án 1689.)

1719. Görtz György Henrik báró, XII. Károly svéd király volt ministere lefejeztetik. Ezen tett által az országtanács megboszulta magát a XII. Károly által szenvedett korlátlan alávetéseért.

1722. Chappe d'Auteroche János francia csillagász születik Mauriac helységben Auvergne megyében. (Meghal aug. 1-jén — nem april 1-jén — 1769. St. Lucarban Californiában.)

1756. Tardieu Sándor hires rézmetsző születése Párisban.

1774. Guilleminot Armand Charles gróf belga hazafi, utóbb francia tábornok születik.

1785. Beke Kristóf magyar vallástudományi, nevelési és bölcselmi iró születik Toronyban Vasmegyében.

1791. Torrijos Jesu Mária spanyol forradalmi tábornok, később hadügyminister születik. (Lásd december 1-jén és 11-én.)

1791. Wesley John a methodisták alapitója meghal. (Lásd junius 21-én.)

1797. Walpole Horác angol államférfi és iró meghal Londonban.

1798. Freiburg és Solothurn Svajcban a franciák hatalmába esnek.

1799. Mannheim elfoglalása a franciák által Ney alatt. (Lásd március 3-án 1689.)

1801. Demoustier Károly Albert, szellemdús francia iró és költő meghal Langres-ban.

1807. Fortsythe angol, a csappantyus lőfegyvert találja föl.

1807. A párisi sanhedrin több határozatot hoz a házasság és nevelés ügyében.

1814. Grenier francia tábornok győzelmes ütközete Nugent cs. főhadvezér ellen Parma mellett. Az osztrákok 1000 fogolyt, 37 tiszttel és 2 ágyuval vesztenek.

1814. Soult dalmatiai herceg francia tábornagy visszavonulása az Adour mindkét partján, üldözve Hild és Beresford által.

1823. Wadzek Ferenc Dániel Frigyes gazdászati és erőműtani iró, és egy hires intézet alapitója árvák és szegény gyermekek nevelésére, meghal Berlinben. (Születik ugyanott august 10-én 1762.)

1825. Brunel francia épitész, leteszi a themsei alagut alapkövét Londonban.

1827. A görög kormánybizottság az eretriai és maliai tengeröböl partjait, ugy Eubőa szigetet is ostrom állapotba helyezi.

1831. Csata Pulawynál a lengyelek és oroszok közt.
1833. Forradalmi mozgalmak Imola pápai helységben.
1835. I. Ferenc osztrák császár, magyar király halála. Ő az ugynevezett patriarchalis, vagy atyáskodó kormányrendszer köpenye alatt a stabilismust állapitá meg, és az absolutismus legkárosabb német gyakorlá.
1836. Texas függetlenségét kinyilatkoztatja Mexicótul.
1841. Sir Hug Gugh átveszi a szárazföldi angol sereg fővezérletét Chinában.
1844. Stiglmayer János szobrász és pecsétvéső, a német képöntés atyja meghal Münchenben. (Szület. oktober 18-án 1791.)
1848. Népgyülés Wiesbaden, Nürnberg és Marburgon a népjogok megalapitásáért és német parlament összehivásáért.
1848. Lamartine francia külügyminister manifestuma Frankhon diplomatikai ügynökeihez külföldön, az utolsó forradalom elveiről.
1848. Lázadás Münchenben Berks minister ellen.
1848. A darmstadti nagyherceg sajtószabadságot mint Badenben, nemzetőrséget, nyilvánosságot, szóbeliséget a törvényszékek előtt és esküttszéket engedményez.
1849. Szászországban a német alapjogok kihirdettetnek. Held ministeriuma életbe lép.
1849. Bem vitéz harca Kis Kapusnál és Medgyesnél Van der Nüll és Kalliany osztrák vezérek ellen. (Lásd 1-jén és 3-án.) Czecz ezredes, Bethlen alezredes, és Zsurmay őrnagy.
1849. A budai cs. hadikormányszék hirdetése miszerint a magyar bankjegyek használata a magán forgalomban nem tilos. (Lásd 8-án.)
1852. Marmont Ágoston Frigyes Lajos (Viesse de) francia tábornagy, ragusai herceg meghal Velencében 78 éves. (Lásd julius 20-án.)
1854. Ütközet Benzovitza mellett Agraffa török tartományban a törökök közt Ismail-Phrassari alatt, és albániak közt Rangos és Stratos alatt, az utóbbiak vesztére.
1854. Rubini Gian Battista hires énekes halála Romanoban Bergamo mellett.
1855. I. Miklós orosz cár meghal Péterváron.
1867. Sándor orosz cár a jobbágyiság eltörlését a Kaukazus jobbágy lakóira, és Mingrelia parasztjaira is kiterjeszti.

3. Március.

(V. Nonas Martii.)

515. (Kr. sz. e.) A babyloniai fogság után ismét felépülő jeruzsalemi templom ma egészen elkészült, és a nép ujjongatása közt istennek fölszenteltetett. A templom épitése Cyrus második éve óta Darius második éveig — 16 év alatt — a szomszéd samaritanok által folyvást háborgattatott.

421. Nagy Constantin első rendelete a vasárnapok általános ünneplése végett.

1078. VII. Gergely pápa a római conciliumban a normannokat excommunicálja bitorlásaik miatt, melyeket a római egyház birtokán tettek és tenni készültek.

1133. II. Plantagenet Henrik Fitz Empress, a legnagyobb angol királyok egyike, Oroszlánszivű Richard atyja születik. (Lásd julius 6-án.)

1363. Visconti Barnabo Majland hercege, V. Orbán pápa által egyházi átokba tétetik, mint eretnek és az egyház ellensége. (Lásd december 17-én.)

1365. Meklemburgi Albrecht győzelme Magnus és Hakon fölött Enköpingnél.

1407. A kúnok egész Magyarországon vámmentességet nyernek, valamint jogot, hogy csak saját kapitányaik biráskodhassanak fölöttük.

1417. Frigyes osztrák herceg, az ő viszálya végett Lichtenstein György trienti püspökkel a császár és concilium által ujra törvénykivülinek mondatik, és egyházi átokba tétetik, noha az igazság Frigyes részén volt. (Lásd april 7-én.)

1429. D'Arc Janka hadat üzen a huszitáknak.

1497. Daud pasa török nagyvezir, II. Bajazid zultán által, miután 14 évig méltóságát viselte, kegyelemmel elbocsátatik. — Első eset a kegyelembeni elbocsátásnak Törökországban.

1519. Luther Márton első levelét irja a pápának (X. Leonak) melyben ünnepélyesen kijelenti, hogy vallásnézeteit vissza nem vonja ugyan, de hogy azért nem fog a katholikus egyháztól elpártolni.

1520. Frankovitz Mátyás, avagy Flaccius Illyricus, hires vallástudományi iró, (a római Indexben az első rendű eretnekek közé számitva) a német protestansok egyik előkelő, de zűrzavart okozó harcosa születik Albona istriai városban. (Mások sz. március 2-án.) (A francia dictionnaire irói nem látszanak tisztában lenni magokkal, vajjon Trankovitz vagy Frankovitznak neveztetik-e ezen tudós. Moreri és Ladvocat T. betű alatt tárgyalják annak életviszonyait és Mindszenti, Ladvocat magyar kiadója e hibát nem jobbitá meg, holott Czvittinger és Horányi után könnyen lehetett volna eligazodni: Moreri különben a T. betűnél még is hozzá tevé: „ou plutôt Frankowitz.“) (Lásd 11-én.)

1552. A Toth Mihály alatt Szegedet megszállt hajdúk nagy veszteséggel kiüzetnek a törökök által. (Lásd február 24-én.)

1554. A protestantismus hőse János Frigyes szász választó, kit V. Károly császár törvénykivülinek hirdetett, és tartományaitól megfosztott, — nem sokára kiszabadulása után a börtönből meghal.

1568. A török divanban a kurd Beg Abdal, 32 kurd társával halálra itéltetik, mivel tegnap megrendelt elfogatásának a mecsetben ellenszegült, és többeket levágott. Az itélet végrehajtatott.

1585. A pármai herceg, Farnese Sándor, II. Fülöp spanyol király hadvezére Brüsselt éhhel kényszeritvén, szerződésileg beveszi.

1595. Pantaleon Henrik igen jeles történetbuvár meghal Baselben. (Lásd julius 13-án.)

1604. Pagan Balás Ferenc gróf, francia tábornagy, jeles csillagász, mathematikai és erődités iró születik a Provenceban. (Meghal november 18-án 1665.)

1604. Socinus Faustus vallásujitó halála. (Lásd december 5-én.)

1605. VIII. Kelemen pápa (Aldobrandini Hyppolit) halála.

1608. Báthory Gábor erdélyi fejedelemmé választatik a ma lekösönő és a fejedelemséget viselni nem akaró Rákóczy Zsigmond helyébe. (Lásd dec. 5-én, február 8-án.)

1667. Flemming Jakab Henrik gróf, cs. k. álladalmi minister és tábornagy születik.

1689. A franciák Mannheimot feldulják. (Lásd márc. 2-án 1799.)

1700. Második osztozási szerződés a spanyol monarchiáról. A dauphin Nápolyt, Siciliát, Guipuzevat, és Lotharingiát; a

lotharingiai herceg Majlandot, Károly főherceg Spanyolországot, Indiát és Németalföldet nyerné. (Lásd oktober 4-én, és november 1-jén.)

1703. Hoock Robert hires angol bölcsész és orvos, az óráknál használt ingák feltalálója meghal Gresham collegiumában.

1715. Kleist Ewald Keresztély jeles német költő („a tavasz") születése Zeblinben Pomeraniában. (Meghal august 24-én 1759.)

1722. Gazzaniga Péter Mária domokos szerzetes, vallástudományi iró születik Bergamoban.

1758. Cramer Károly Gottlob termékeny német regényiró születik Pödelitzban.

1764. Algarotti Ferenc gróf, olasz költő és bölcsész meghal Párisban. (Születik Velencében december 11-én 1712.)

1770. Suchet Lajos Gábor francia tábornagy, Albufera hercege születik Lyonban.

1781. Walther Fülöp Ferenc, kitünő német sebész születik Buxweilerban, rajnai Bajorországban.

1783. Burghardt Mihály selmeci tanitó, iró születik Lónyabányán Nógrádban.

1792. Gieseler János Károly Lajos, vallástudós, s egyháztörténeti iró születik Petershagenban Minden mellett.

1797. Washington György, az éjszakamerikai államok elnöke hivataláról lelép.

1798. Bern nagytanácsa Brune francia követ kivánatára hatalmát leteszi. Ideiglenes kormány alakulása.

1801. Adams John éjszakamerikai elnök hivataláról lelép.

1802. Nourrit Adolf nagyhirű francia énekes (Porticii néma) születik Párisban. (Lásd március 8-án.)

1803. A washingtoni congressus Éjszakamerikában 80000 katona szervezését kezdi.

1808. IV. Gustáv svéd király Alopäus David orosz követet Stockholmban áruló levelezésért elfogatja. (Kiszabadulván, őt az orosz cár nagyon kitünteti.)

1809. Jefferson Tamás, az éjszakamerikai államok elnöke hivataláról lelép.

1809. Vien József Mária francia festész meghal. (L. jun. 18-án.)

1809. Etruria visszanyeri Toscana nevét; és Elizát, Napoleon növérét mint nagyhercegnőt.

1813. Szövetségi szerződés Svédország és Anglia közt, gróf Engeström és Wetterstedt által kötve, Franciaország ellen.

1814. Troyes rohammal bevétetik a szövetségesek által Winzingerode alatt.

1815. XVIII. Lajos halállal fenyeget mindenkit, ki Napoleon részére hamis toborzást űz.

1815. Mártonfi József erdélyi püspök magyar tudós és költő meghal Károlyfehérváron 70 éves korában.

1817. A gyakrani lázadások miatt Angolországban a Habeas-Corpus acta felfüggesztetik. (Január 18-áig 1818.)

1817. Madison György az éjszakamerikai egyesült államok elnöke hivataláról lelép.

1818. Első rendek gyülése az alkotmányos Nassauban Wiesbadenben.

1820. A spanyol alkotmány Espos y Mina tábornok által St. Estevanban kihirdetik. (Lásd 7-én.)

1820 VII. Ferdinand spanyol király a régi statustanácsot összehivatja. (Lásd február 29-én, március 6. és 7-én.)

1821. Gróf Andrásy Manó, Torna megye követe, utóbb Torna és Zemplén főispánja, magyar iró születése. (L. márc. 8-án.)

1821. Forradalom kitörése Pernambucoban.

1823. Manuel követ felfüggesztése határoztatik a francia képviselő kamara által, a királyi család ellen tett nyilatkozataiért. (Lásd 4-én.)

1824. A chiliai hadőrség Callaoban elégedetlenségből a perui kormánynyal, e fontos várt a spanyoloknak átadja. (Lásd január 19-én.)

1825. Monroe James az éjszakamerikai államok elnöke hivataláról lelép.

1825. A németalföldi birtokok Keletindia szárazföldén britt birtokok iránt Sumatra szigeten kicseréltetnek.

1826. Suchet Lajos Gábor, herceg Albufera, francia tábornagy halála Marseilleben.

1828. Dom Pedro brasiliai császár kinyilatkoztatja, hogy minden jogairól a portugalli koronára leánya Mária de Gloria javára lemond.

1829. II. Mahumed zultán hattischeriffje egy uj ruhaszabály iránt. Turbán és keleti bő ruha elmellőztessék, és felcseréltessék az európai szük ruhával.

1829. Adams John Quincy az éjszakamerikai államok elnöke lelép.

1829. Bolivar máig az egész Papayanban elnyomja a felkelést.

1831. Felkelés Cadizban Torrijos vezérlete alatt az alkotmány visszanyerésére, melyben Oliver kormányzó megszuratik. Quesada tábornok seregével közeledik és az összeesküdteket (400 egyént) capitulatióra kényszeriti. Vezérük Manzanares 40 társával meglövetik, a többi kegyelmet nyer.

1833. Angol lapok értesitenek egy uj föld feltalálásáról 67° déli szélesség alatt, melyről azonban közelebb tudomás hiányzik.

1837. Jackson Andrew éjszakamerikai elnök méltóságát leteszi.

1841. Van Buren Márton az egyesült éjszakamerikai statusok elnöke hivataláról lelép.

1845. Tyler John Virginiából, leteszi méltóságát mint az éjszakamerikai egyesült államok elnöke.

1846. Az osztrákok és oroszok ellentállás nélkül Krakót megszállják. (Lásd november 6-án.)

1848. A hesseni nagyherceg sajtószabadságot ád népének.

1848. A német szövetséggyülés a censurát eltörli.

1838. Hét férfi: Binding, Gagern, Itzstein, Römer, Stedmann, Welcker és Willich Heidelbergen összegyül egy nemzeti képviselet iránt javaslatokat készitendő. (Lásd 5-én.)

1848. Kossuth Lajos hires inditványa és beszéde a magyar országgyülésen Pozsonyban független nemzeti kormány, nemzeti honvédelem, népképviselet, erdélyi unio, és az osztrák tartományoknak adandó alkotmány iránt. Az inditvány közlelkedéssel fogadtatott, és Metternich politikája oly nyiltan megrovatik, hogy e pillanattól fogva számitható a magyar forradalom kezdete. (Majláth mind ezt hibásan március 2-ára teszi.)

1848. Lajos Fülöp volt francia király mint menekült Angolországba jő.

1848. Lázadás Hamburgban a népszerűtlen senatus ellen, mely márc. 11-én, máj. 11-én, és jun. 9-én ismételtetett.

1848. Blum Robert a szász hazafiakat szabadelmü intézmények kivivására hivja fel.

1849. Az osztrákok Egert rohammal beveszik.

1849. Puchner cs. tábornok győzelme Medgyes és Kis Kapusnál. A csata egész nap folyt, mig Bem Segesvárra visszavonul. (Lásd 1-jén és 2-án.)

1849. Polk James Knox az éjszakamerikai álladalmak elnöke lelép. Taylor Zakariás lesz utódja. (Lásd julius 9-én.)

1851. Hessen választó fejedelemségben a rendek választmánya a legfőbb felebbezési törvényszéknél vádiratot tesz le a belügyministerium elnöke ellen, hogy össze nem hivta a nemzetgyülést az alkotmánny által megszabott 6 holnapi időköz alatt. (Lásd 7-én.)

1853. Noszlopy Gáspár, Sárközy Soma, Jubal Károly és Andrássffy Károly mint felségsértők, kik arra szövetkeztek, hogy Kossuth Lajost egy uj forradalom létesitésével a fenálló rend felforgatására fegyveres erővel támogassák, Pesten kivégeztetnek. (Nem november 3-án, mint Lorck történeti évkönyve irja.)

1853. Rosé ezredes angol követ Konstantinápolyban Menzikoff herceg orosz követelései ellen tiltakozik.

1853. Montanari Károly Grazioli lelkész, és Speri jogász összeesküvésért Mantuában kivégeztetnek, huszonnégy más egyén a mivelt és vagyonos osztályból: lelkészek, tudorok, mérnökök, földbirtokosok, kereskedők, szállitók, nyomdászok több évi várfogságra megkegyelmeztetnek.

1853. Fillmore Millard az egyesült éjszakamerikai államok elnöke lelép. A democrat tábornok Pierce Franklin utódjának választatik.

1855. Vaj Ábrahám gróf, jeles országgyülési követ, a közügyek érdemdús embere meghal.

1858. Bajza József, jeles magyar költő, és itész meghal Pesten.

1860. Gróf Széchényi István lakása Döblingben kimotoztatik, levelei elvétetnek. (Lásd april 8-án.)

1861. II. Sándor orosz cár manifestuma a jobbágyiság eltörlése iránt. Egyelőre a földes urak a föld tulajdonosai maradnak, de a telkeket a parasztoknak örök haszonvételre engedik át bizonyos bér mellett. Fenmarad a parasztok joga a földet meg is venni. Az átmeneti időszak tart két évig, ezentúl a parasztok eddigi visszonya a földesurakhoz megszünik.

1862. Az éjszakamerikai egyesült államok kormánya tiltakozik a monarchiai alkotmány behozatala ellen Mexicóba.

4. Március.

(IV. Nonas Martii.)

231. (Kr. sz. e.) T. Manlius Torquatus Atticus II. consul diadadalát tartja a falisciakról. (Lásd március 1-jén.)

1162. Háromszáz lovag Majland minden kapuinak és várainak kulcsait 36 zászlóval hozza I. Frigyes Barbarossának és annak hűséget esküszik. (Lásd március 1., 24. és 27-én.)

1173. III. István magyar király halála méreg által. (Engel szer. 1172 évben.)

1193. Saladin vagy Salaheddin, egy született kurd, hires egiptomi és sziriai zultán meghal.

1218. Habsburgi Berthold az utolsó zähringeni herceg meghal.

1238. II. Jurij Wladimir fejedelme elesik a (Batu) mongolok elleni csatában a Sit folyónál.

1248. A kölni dom épitésének kezdete.

1394. Dom Henrique, hires tengerész születése.

1459. III. Frigyes császár némely magyar békétlenek által Bécsujhelyen magyar királynak koronáztatik.

1461. VI. Henrik angol király IV. Eduard (York herceg) által letétetik; az utóbbi trónra lép. Első király a York házból. (L'art de verifier les dates szerint március 5-én Thoiras nyomán.) (Lásd március 6-án 1452.)

1554. Mária angol királyné a protestans tanok, könyvek és intézmények eltörlését és a házas papok büntetését parancsolja. Visszaállitása a pápaiságnak.

1583. Gilpin Bernát angol vallástudós halála.

1590. Móric orániai herceg németalföldi helytartó Bredát elfoglalja.

1628. II. Ferdinand császár a Felső-Pfalzot Bajorországnak átengedi.

1642. II. Rákóczy György erdélyi fejedelemmé választatik Gyulafehérvárott. (Hormayr tört. zsebkönyve és Katona histor. critikája hibásan teszi február 16-ára, Kőváry László febr. 19-ére.)

1681. II. Károly angol király szabadság levelet ád Penn Vilmosnak egy a Delaware jobb partján 40—43 fok éjszaki szélesség alatt fekvő tetemes területre Amerikában, az angol

kormánynál tartó követelése fejében; — Penn e szabadságlevéllel majdnem korlátlan felsőségi joggal ruháztatik fel.

1742. Egli János Henrik egyházi és társas dalzeneszerző születik Seegraben-ban Zürich cantonban.

1761. Baraguay d'Hilliers Lajos, francia dandárnok születik.

1768. Kind János Frigyes költő és regélő születése.

1784. Blanchard Ferenc első léghajózását teszi.

1789. Az első éjszakamerikai congressus megnyitása New-Yorkban Washington elnöksége alatt.

1791. Zavarok St. Domingon és Mauduit ezredes meggyilkoltatása.

1791. II. Lipót császár Erdély régi alkotmányát állitja vissza.

1791. A francia nemzetgyülés az ujdonnan épült Genoveva templomot nagy férfiak hamvainak befogadására rendeli, és annak Pantheon nevet ád e felirással: Aux grands hommes la patrie reconnaissante.

1794. La Roche Jacquelin Henrik gróf, a vendéeiak főnöke egy köztársasági katona által párviadalban megöletik.

1797. Adams John Massachusettsből az éjszakamerikai álladalmak elnöke lesz.

1799. Tippo Saheb mysorei zultán az angolok által megveretik Landsene mellett Keletindiában.

1799. Liesganig József jesuita, jeles csillagász és földleiró meghal Lembergben. (Születik febr. 13-án 1719 Gratzban.)

1801. Jeffersohn Tamás Virginiából az egyesült éjszakamerikai államok elnöke lesz.

1803. I. Sándor cár ukásza rabszolga jobbágyainak felszabaditásáról.

1809. Madison James Virginiából az éjszakamerikai álladalmak elnöke lesz.

1813. Ütközet Posenben és környékén az oroszok és lengyelek közt.

1816. A keletindiai társaság békét köt a nepauli rajahval, mely által némely területet nyer.

1817. Monroe James mint az éjszakamerikai szabadálladalmak elnöke hivatalba lép. (Választatott február 11-én.)

1823. Manuel francia követ gensdarme-ok által a képviselőházból kivezettetik. (Lásd 3-án.)

1823. Chaves Emanuel marquis (igazabb Silveyra) Amarante grófja, Dom Miguel portugalli bitorló ultramontan eszköze, a király által felségsértőnek nyilatkoztatik. (Lásd 7-én.)

1825. Adams John Quincy Massachusettsből hivatalba lép mint az éjszakamerikai egyesült statusok elnöke.

1827. Ütközet a görögök és törökök közt Athena előtt a háromtorony birásáért. (Lásd aug. 16., 20-án, oktober 21-én.)

1829. Jackson Andrew Tennesseeből Éjszakamerika elnöke lesz.

1831. Ütközet Novinál melyben az osztrákok Récsey alatt a modenai felkelőket elszélyesztik.

1833. Felségsértő összeesküvés a katonaság közt Homburg-on fölfedezve.

1837. Van Buren Márton New-Yorkból Éjszakamerika elnöke lesz.

1839. A zürichi tanács, a Strauss Dávid tanárnak a dogmatica tanárául megválasztatásáért keletkezett békétlenségeket csillapitandó, előbb (február 25-én) beigtatását halasztja, végre ma Strauss nyugdijaztatását kimondja. Strauss azonban a nyugdijt a szegények javára utalványozá. (Lásd február 21-én.)

1841. Harrison Williám Henry Ohiobul az egyesült éjszamerikai államok elnöke lesz.

1845. Polk James Knox, az éjszakamerikai egyesült államok elnöke hivatalba lép.

1848. A fegyvertár megrohanása Münchenben.

1848. A rabszolgaság eltörlése a francia telepeken.

1848. A párisi munkások parlamentjének első ülése a Luxemburg palotában.

1849. A horvát bán megtagadja az elüzött magyaroknak a visszajöhetést Horvátországba.

1849. Az osztrák császárság octroirozott alkotmányt nyer, melynek érvényessége egyaránt minden tartományra kimondatik. (Lásd december 31-én.) Ez volt Magyarország létezésének kiáltó tagadása. Ezen alkotmány különben életbe soha sem lépett.

1849. Taylor Zakariás Louisianából mint Éjszakamerika elnöke hivatalba lép.

1849. Dembinski Henrik gróf a magyar sereg bizalmatlansága végett a fővezérség letételére kényszeritetik Tiszafüreden.

1850. Crucefix tudor szabad kőmüvesi iró meghal Bath-on Angolországban.

1851. A Kraina (Török-Horvátország) felkelése. Csata a Pliva partján a rendes török katonaság és lázadók közt, kik

utóbbiak a folyón átszoritva még Jajcát kézre keritik. (Lásd március 19-én, april 27-én.)

1851. Richardson James hires angol utazó Afrikában meghal Unguratuaban Burnu királyságban.

1853. Buch Lipót, hires földisme- és ásványtudós meghal Berlinben.

1854. A törökök Silistria fölött a Dunát átlépik, és az orosz sáncokat Kalarasnál megtámadják; de Chruleff és Bogurschewski orosz tábornokok által visszanyomatnak. Mind két rész magának tulajdonitja a győzelmet.

---

5. Március.

(III. Nonas Martii.)

324. (Kr. sz. e.) L. Papirius Cursor dictator meggyőzi a samnitákat.

231. (Kr. sz. e.) C. Papirius Maso consul a meggyőzött corsicaiakról az Albano hegyen ünnepeli diadalát. Ő az első ki ott tartá diadalát.

225. (Kr. sz. e.) L. Aemilius Papus consul hires csatában meggyőzi a gallusokat, melyben consultársa C. Attilius Regulus elesik.

253. Sz. Lucius pápa lefejeztetése.

473. A gótok Flavius Glyceriust római császárnak kikiáltják Ravennában.

493. I. Theodorich keleti gót király diadallal bevonul Ravennába, és kevés nappal később esküjének dacára sajátkezüleg Odoacert leszurja. Keleti gót birodalom Olaszországban. (Lásd febr. 27-én, august 27. és 28-án, sept. 27-én.)

1152. A fejedelmi gyülés majnai Frankfurton I. Barbarossa Frigyest császárnak választja.

1326. Nagy Lajos magyar és lengyel király születése. (Nem május 5-én mint Timon az Epitomeban, nem is 1320 évben, mint Gualter az ő chroniconjában irja.) (L. sept. 11-én.)

1432. Carmagnola Ferenc gróf Velence zsoldos főhadvezére, gyanus hűségeért nagy kinzások után lefejeztetik a doge palota előtt.

1437. A lázadás miatt halálra itélt V. István Armagnac grófja, midőn ma Lectour-ban, Albi bibornok XI. Lajos hadve-

zérével alkudozna, és ismételve esküszegővé lett volna, mig a franciák a városba rontanak, és azt elpusztitják, terhes neje karjaiban megöletik.

1452. Az egész magyar országgyülés Bécsbe menve, itt Eyzinger és az osztrák rendekkel ama hires conföderatio létesül, melynek nyilt célja volt III. Frigyes császárt fegyververrel V. László király és a magyar korona kiadására kényszeriteni. (Lásd april 4-én.)

1512. Mercator Gerard hires földiró születik Ruremonde németalföldi városban. (Lásd december 2-án.)

1516. Engelhardt Bálint hires mathematikus születése Gothában.

1534. Corregio (igazi nevén Allegri Antonio) egyike a legnagyobb festő müvészeknek, kivált a szinek varázsa tekintetében, meghal. (Születik 1494 Correggioban, honnan nevét vette.)

1574. Requesens Lajos előbb majlandi, utóbb spanyol helytartó Németalföldön meghal.

1588. Bourbon Henrik, Condé kir. herceg, a reformatio hőse megmérgeztetik.

1633. Werth János tábornok meggyőzi a svédeket Auerbachnál.

1644. Pallavicino Ferrante, pasquill költeményei végett a római udvar és Barberini család ellen 14 havi fogság után Avignonban lefejeztetik 26 éves korában. (Sz. 1618 Piacenzában.)

1658. Francisco Lopez de Zarate, spanyol költő halála.

1687. Az eperjesi mészárszék és az isszonyrendszer kezdete Magyarországon. Caraffa 30 bakót fogad szolgálatjába a kivégzések, lefejezések és kinzások végrehajtására, és azokat közülök leginkább jutalmazza, kik a kinzás egy uj nemét feltalálnak. A két nappal előbb hozott itélet következtében Zimmermann Zsigmond, Rauscher Gáspár, Keczer Endre és Baranyay Ferenc lenyakaztattak, és testük felnégyeltetvén, az országutra tüzetett. (Igy Szalay és Horváth Mihály, Hormayr és Mednyánszky. Ellenben Vállas Antal és Fessler március 15-ére teszik-e kivégzéseket.) (Lásd február 16. és 20-án, március 22-én.)

1730. Suwaroff Péter gróf (herceg Italinsky) orosz tábornagy és főhadvezér születik az Ukrainaban.

1750. Villoison János Gáspár, nagy tudós a görög irodalomban születik Corbeil sur Seine-ban.

1751. Lally-Tolendal (Theofil Gerard) mérsékelt forradalmi, XVI. Lajos védője, XVIII. Lajos alatt pair, születik Párisban.

1755. Bajza József kanonok, magyar iró születik Predméren Trencsén megyében.

1775. Belloy Pierre Laurent Buirette, hires drámairó meghal. (Születik november 17-én 1727.)

1791. Ideiglenes törvényszék felállitása Orleans-on a nemzetsértés bűnének fenyitésére.

1798. A vitézül harcoló berni csapatok Schauenburg francia tábornok által megveretnek Neueneck mellett. Erlach Károly Lajos svajci tábornok alaptalan gyanuból tulajdon emberei által megöletik. Bern Canton megadja magát, és a főváros először fogad be ellenséget.

1799. Verboekhoven Jenő állatfestész születése Warnetonban Flandriában.

1807. Britt titkos meghagyás Whiteloke altábornok számára Buenos-Ayres elfoglalására.

1810. A franciák Regensburgot elfoglalják.

1811. Ütközet Chiclane mellett a franciák és spanyolok közt Grecham Belluno ellen.

1814. Napoleon Nimesből szóló rendeletével a tömeges felkelést parancsolja.

1815. Lázas mozgalom Párisban Napoleon érdekében. Murat nápolyi király a szövetséges hatalmakat tudósitja, hogy sógora visszatérése dacára hive marad a velük kötött frigynek; azalatt azonban Franciaországba is küldi segédét, Napoleont a maga támogatásáról biztositandó.

1817. Layard Ágoston Henrik régiségbuvár britt parlamenti tag, a Ninive romjaiban tett fölfedezéseiről hires, születik angol szüléktől Párisban.

1818. San Jago, Chili köztársaság fővárosának polgárai, minden ezüstjüket a veszedelemben forgó álladalomnak ajándékozzák, és azt nyilatkoztatják, hogy előbb semmi ezüst neműt meg nem szereznek, mig a haza szabad nem lesz.

1820. A cortesek alkotmánya Cataloniában és Arragoniában elfogadtatik.

1824. Az angol helytartó Keletindiában hadat izen a birmanoknak. (Lásd január 20-án, február 24-én.)

1827. Volta Sándor gróf hires természettudós halála Comoban. (Lásd február 18-án.)

1827. Laplace Péter Simon marquis, francia pair, hires csillagász és mathematicus halála. (Lásd 23-án.)

1829. Peel az emancipatiobillt előterjeszti a parlamentnek.

1829. Hesse orosz vezérőrnagy meggyőzi Kaya Oglu trapezunti pasát Kintrischi és Sz. Miklós közt Ázsiában.

1848. A bajor király a sajtószabadságot, a katonaság felesketését az alkotmányra, az esküdtszéki intézményt, nyilvánosságot, ministeri felelősséget, és a zsidók állapotjának javitását engedményezi.

1848. Az előparlament meghivása. Ötvenegy férfi Heidelbergen összegyülve a nemzeti képviselet létrehozatalára, ismert személyekhez meghivást küld a haza java fölötti közös tanácskozmányra, és egy hét személyes bizottmány által az országalkotmány alapvonalait tervezteti. (Lásd 31-én.)

1849. Damjanics forradalmi magyar tábornok győzelme Szolnoknál. Az osztrák dandár Karger alatt tökéletesen megveretik, a császáriak 11 ágyut, 1000 halottat, 800 foglyot vesztenek.

1849. Véres ütközet Malghera előtt. Csatározások a piemonti határszélen.

1849. A rácok tökéletes megveretése Sztein és Dragich alatt Koponyánál Gál László, Tót József és Udvarnoky Béla magyar vezérek által.

1850. A pesti cs. k. hadi törvényszék báró Bémer László nagyváradi püspököt részvéteért a forradalomban akasztófára itéli.

1851. Kétszáz ötven magyar menekült Törökországból Liverpoolba érkezik.

1851. A francia kormány memorandumja, mely tiltakozásának Austria összes tartományaival való belépése ellen Németországba alapul vétetett, és melynek szerkezete nem csak Austriának, de a többi kormányoknak is szól, kik a bécsi congressus actáit aláirták. (Lásd január 31-én.)

1852. Gogol Miklós hires orosz gunyoros és szépirodalmi iró meghal Moszkóban.

1854. Lengyelország és kilenc orosz kormány-kerület ostromállapotba helyeztetik.

1867. Irlandban a feniek lázadása kitör. A felkelés kiszemelt tábornoka, Massey, Limerick Junctionban ma elfogatik, midőn Amerikából megérkezne.

6. Március.

(Pridie Nonas Martii.)

— Athenában évenkint Delphi Apollo templomába ünnepies menet jár annak emlékére, hogy mai nap Theseus kitünő leányokkal és ifjakkal hajóra szállitatott Kretába a minotaurus áldozatjául.

311. (Kr. sz. e.) Mathatias, a Makkabäusok atyja születik.

65. (Kr. sz. e.) C. Julius Cäsar főpontifexnek kineveztetik.

14. (Kr. sz. e.) C. Octavianus Augustus a pontifex méltóságát átveszi.

909. A magyarok Altötting-ot pusztitják.

1091. Jusuf ben Taschfin Malagat elfoglalja.

1256. Az Erlandsen Jakab lundi püspök által Dániában összehivott tartományi gyülés rendeli, hogy valahányszor Daniában püspök a király akaratja és tudtával elfogatik, vagy megkárositttatik, minden istentisztelet és vallásgyakorlat megszünjék, míg a sértett püspök elégtételt nem nyert.

1420. Zsigmond magyar király, római császár 23 boroszlói polgárt, a városház megrohanása miatt lefejeztet. (Lásd jul. 18-án 1418.)

1446. A svajci szövetségesek győzelme Ragaz mellett a szomszéd fejedelmek seregén.

1452. VI. Henrik (Lancaster, vörös rózsa) angol király összeütközése London előtt York herceggel, ki a trón elnyerésére fegyvert ragadott. Ez kezdete a fehér és vörös rózsa közt több mint 30 esztendeig folyt véres háborunak, melynek több mint egy millio (Commines szerint 1,100,000) ember, több mint 80 kir. herceg és rokon esett áldozatul. (Lásd august 22-én, március 4-én.)

1474. Buonarotti Mihály Angelo első rendü festész születése az arezzoi tartomány Chiusi várában. (Lásd február 7-én.)

1480. Mátyás magyar király Pettaut és Rakersburgot Stajorországban elfoglalja.

1482. Guicciardini Ferenc hires olasz jogtudós, történész és hazafi születik Florenzben.

1512. A jancsárok Konstantinápolyban zendülési mozgalommal kivánják II. Bajazid zultántól, hogy nekik Selim fiát

vezérül adja a trónjelölt fia Achmed ellen. Megtörtént. (Lásd april 25-én.)

1521. V. Károly császár Luther Mártont a wormsi országgyülésre meghivja, és szabad mentesitésről biztositja.

1521. Magelhaens Ferdinand tengerész, a ladronok szigetcsoportját, Australia első alkatrészeit fölfedezi.

1522. Luther befejezi a biblia fordítását a Wartburgon. (1521 évi május 4-ke óta.)

1558. Luc Gauric csillagjós és mathematicus halála. (Lásd március 12-én.)

1561. Caraffa Károly bibornok, kegyetlen kormányzása végett IV. Pius pápa parancsára kötéllel megfojtatik.

1626. A bécsi zsidóknak lakhelyül a Lipótváros kijelöltetik.

1629. A visszaadás rendelménye (Restitutions Edict) II. Ferdinand császár által kiadva. Annak értelmében a passaui szerződés óta elfoglalt alapitványok és egyházi javak a protestansok által kiadandók, a katholikus rendek alattvalóikat vallásra szoritsák, és intézkedjenek, hogy a protestansok sehol ne türessenek.

1662. Atterbury Francis, rochesteri püspök, jeles államférfi születik Middletonban. (Lásd február 15-én.)

1693. Caraffa Antal cs. hadvezér, az önkény és véres kegyetlenség hirhedett gyakorlója meghal Bécsben. (Lásd március 5., 22-én és május 9-én.)

1701. Chalotais (Louis, René de Caradeuc de la) a bretagnei parlament főügyésze születik Rennesban. Hires lett a jesuiták ellen intézett szabadlelkü és merész megtámadásai által, melyek következtében a szerzet eltöröltetett. (Lásd julius 12-én 1785.)

1709. Pekri Lőrinc erdélyi fővezér Rákóczy alatt, meghal Marmaroson.

1714. A békekötés Rastadton a német császár és Franciaország közt a ryswicki béke alapján létre jő Jenő herceg és Villars által. Austriának a spanyol örökségből jut Németalföld, Nápoly, a majlandi hercegség és Szárdinia.

1753. Kleber János Kereszt. hires francia tábornok születése Strassburgon. (Lásd junius 14-én.)

1755. Florián János Péter francia iró születése. (Meghal sept. 13-án 1794.)

1759. Schwartner Márton, diplomatikai, heraldikai és statistikai

iró születik Késmárkon. (Az Annalen der Literatur szerint március 1-én.) (Lásd august 15-én.)

1761. Andreossy Ferenc Antal hires francia tüzértábornok, diplomata és iró születik Castelnaudary-ban. (Lásd sept. 10-én)

1781. Castelli Ignác Ferenc, osztrák költő születése Bécsben. (Auer sz. 1782.)

1786. Napier Károly britt tengernagy, korunk legjelesebb tengerészeinek egyike születik Falkirkban.

1787. Fraunhofer József hires csillagász és természettudós, és látszerészi üvegek feltalálója születik Straubingban Bajorországban. (Lásd julius 7-én.)

1796. Raynal Vilmos Tamás bölcsész, és az europaiak mindkét Indiában tett telepedés történetének szabadelmü irója meghal Párisban.

1799. Jaffa (Joppe) Syriában Bonaparte által rohammal bevétetik. Két napig és éjjelig kegyetlenül dühöngött a franciák kardja minden ellentállók közt, és magok az El-Arischban tett hadifoglyók áldozatul esnek. (Bourienne, Schlosser stb. igy. Nem február 20-án mint Weber György története irja.) (Lásd február 19-én.)

1806. Barcsai Ábrahám magyar költő fejedelmi vérből meghal Csórán. (Igy ir a Közhasznu Esmeretek tára, és Toldy a Handbuchban, ugyan ő a magyar nyelv és irodalom kézikönyvében világosabban azt irja, hogy Barcsai éjjel 5-én meghalt, reggel 6-án halva találtatván. A „magyar irók" életrajzgyüjteménye halálát 6-ra teszi, az Annalen der Literatur azonban és gróf Kemény József március 3-ára.) [Lásd február 2-án.]

1807. Népfelkelés Kantonban, egy angol matróz által agyonvert chinai végett.

1812. A svéd Pomeraniában lévő svéd hadseregek a franciák által meglepetnek, lefegyvereztetnek, és foglyul Franciaországba vitetnek.

1815. XVIII. Lajos Napoleont árulónak és lázadónak nyilatkoztatja, mert fegyveres kézzel Franciaországba ütött. Parancsot ád elfogatására, és hadtörvényszék elé állitására.

1820. VII. Ferdinand spanyol király a cortesek összehivását parancsolja. De ezen engedély már késő. A nép az 1812. évi corteseket kivánja. (Lásd 3-án és 7-én.)

1821. A görögök felkelése Moldova és Oláhországban. Ypsilanti Sándor és testvére Jászvárosban megjelennek. (L. 7-én.)
1822. Tengeri csata a görögök és törökök közt Patras mellett.
1826. Landon történetfestész, és szakbeli iró meghal.
1827. A britt parlament elveti Burdett inditványát a katholikusok emancipatiójáról.
1832. A londoni conferentia Otto bajor herceg görög királylyá választatását hirdeti.
1841. Az angolok Napier várdát elfoglalják és szózatot intéznek a kantoni lakosokhoz, városuk kimélését igérvén, ha csendben maradnak.
1842. Heeren Arnold Armin Lajos hires történész halála Göttingában. (Lásd március 7-én 1811.)
1848. Lamartine nyilatkozványa Europa népeihez.
1848. A bajor hadsereg az alkotmányra feleskettetik. (L. 5-én.)
1853. Don Bustamente Anastasio előbb orvos Quadalaxara-ban, később több izben Mexico elnöke és tábornok, ezen birodalom egyik legtisztább jelleme, meghal.
1853. Shangai város igazgatója, Kiangnan és Kiangsi kerületek főhelytartója, és igy közvetve maga a chinai császár a „vörös barbarokhoz“ segélyért folyamodik a lázadók ellen, kik Nanking várost, és az ország nagy részét elfoglalták. A felhivás az angol, amerikai, francia, portugalli, és hamburgi consulokhoz Shangaiban intéztetett. Ugyanaz nap a shangai kormány a chinai népet szózattal hivja fel egy chinai hajóhad előteremtésére.
1856. Bezerédj Istvan, jeles magyar szónok, a legnemesebb statusférfiak egyike, a népnevelés, közteherviselés, örökváltság apostola, ki először szabaditá fel jobbágyait, és földesuri jogairól a törvényeket megelőzőleg mondott le, meghal Hidján. (Lásd november 28-án.)
1857. Wahlberg svéd afrikai utazó, ki utazásaiban mintegy 400 elefántot elejtett, egy elefánt által összetapostatik.
1867. Cornelius Péter, az ujkor legnagyobb német festésze meghal Berlinben.

7. Március.

(Nonae Martii.)

3984. (Kr. sz. e.) A világ teremtetése, Petavius szerint. (Lásd september 1-jén és 7-én, april 10-én, május 2-án.)

161. Antoninus Pius római császár halála Lorium etruriai városban lévő villáján. (Dio Cassius.) (Lásd sept. 19-én.)

961. Nikeforos Candiát rohammal beveszi.

1351. Nagy Lajos magyarok királya ünnepélyes bemenetét tartja Budára, és várát állandó székhelyének választja.

1395. Myrxa oláh despota Zsigmond királylyal kibékül, és a magyar korona hűbérsége alá visszatér.

1487. Capella Galeazzo Flavio Capra, igen jeles történetiró szü letik Majlandon. (Meghal február 23-án 1537.)

1492. A Miksa császár és II. Ulászló magyar király közt kötött béke és örökösödési szerződés iránt kölcsönös reversalisok adatnak ki a rendek által.

1573. Békekötés a törökök és a velencei köztársaság közt, oly nehéz föltételek alatt, mintha a törökök nyerték volna meg a lepantói csatát. (Lásd oktober 7-én.)

1597. Albert osztrák főherceg Németalföld kormányzója, Ambian piccardi várost a franciáktól elfoglalja.

1601. Devereux Robert Essex gróf, jeles hadférfi, Erzsébet királyné kegyence a Towerben lefejeztetik, mert elbizottságában a királynét több izben megsérté, sőt arról is vádoltatott, hogy Londont Erzsébet buktatására akarta felláziti. (Többnyire 25. februárra tétetik, de az régi stilus.)

1661. Gróf Colalto Claudius, cs. udvari tanácsos, diplomata meghal Brüsselben.

1705. La Feuillade herceg francia tábornagy Villafrancat Olaszországban rohammal beveszi.

1747. Coxe William történetiró születése.

1748. Giannone Péter egy munkáiról és sorsáról hires történetiró meghal 12 évi fogság után Turinban. (Lásd május 7-én.)

1767. A jesuiták collegiumjai Spanyolországban katonákkal körülvétetnek, és a rend tagjai a pápai birodalomba szállitatnak.

1776. Howe angol tábornok Bostont Washingtonnak átadni kénytelen.

1779. Domanek Antal Mátyás József, Németország legnagyobb mestereinek egyike domboru ércmüvek készitésében, meghal. (Lásd april 21-én.)

1782. Mai Angelo bibornok irodalmilag igen termékeny és érdemdús férfi, ki sok ismeretlen munkát a vaticanumi könyvtárak rejtekeiből napvilágra hozott, (többi közt Cicero köztársaságának nagyobb részét) születik Schilparioban Bergamo egyházmegyében. (Meghal september 9-én 1854. a mint Lorck történeti évkönyve és Weber J. J. irja; az elsőbbi azonban önmagával ellenmondásban halálát sept. 8-ára is teszi; az utóbbi szerint pedig Mai Angelo május nem március 7-én született volna.)

1793. A francia convent hadat izen IV. Károly spanyol királynak.

1797. Balásházy János magyar gazdasági iró, a m. tudós társaság tagja születik Sátorallya-Ujhelyen Zemplénben. (Az Ujabbkori ismeretek tára szerint március 6-án.)

1804. A britt bibliai társulat alapitása Londonban. Célja a bibliát minden nyelvre, kivált a sanscrit, török, chinai és a társasági szigeteken élő nyelvre forditani. Már 1838 évig 5000,000 bibliát küldött szét.

1807. Angolország megtiltja a rabszolgakereskedést.

1807. Szentkirályi Móric magyar ellenzéki szónok, a forradalom alatt kormánybiztos, 1867-ben Pest városa polgármestere születik Pesten. (Az Ujabbkori ismeretek tára szerint március 2-án.)

1809. Forradalom kitörése Svédországban. — 6000 ember Adlersparr alezredes alatt Carlstadtról Stockholm felé indul.

1809. Blanchard Ferenc léghajozó meghal. Hatvanhat légntazást tett. (Lásd január 7-én.)

1811. Nagy eldöntetlen csata Cadixnál a franciák és angolok közt.

1811. Heeren Henrik Erhard vallástudós, a hires történész atyja meghal. (Születik február 28-án 1728.)

1814. Custrin vár Hinrichs tábornok alatt Fournier d'Albe francia tábornok előtt capitulál.

1814. Romának francia hadőrsége az Angyalvárt szerződésileg átadja.

1814. Csata Craonne mellett. Napoleon rohammal beveszi a várost, és megveri Sacken és Wintzingerode orosz tábornó-

kot. Victor, Grouchy és Nansouty francia tábornokok megsebesitetnek.

1815. Az Elbaból visszatérő Napoleon Grenoble-ban nagy lelkesedéssel fogadtatik. Labedoyère ezredes, ki a 7. számu ezreddel Napoleon feltartóztatására küldetett, ezredével együtt hozzá pártolt, és igy az ügy sikerét eldönté. (Lásd 10-én.)

1820. Forradalom Madridban. Az inquisitio foglyai szabadon bocsátatnak. VII. Ferdinand az 1812. évi alkotmány elismerésére kényszeritetik, és azt aláirja. (L. márc. 3. és 9-én, május 4-én.)

1820. O'Sullivan Tivadar hires népköltő meghal Connonban, Irhonban 115 éves korában.

1821. Ypsilanti Sándor szózata a görögökhöz a török járom lerázására.

1821. Csata Rieti mellett az osztrákok és Pepe Vilmos nápolyi tábornok közt, melyben az utóbbi kétszer visszaüzi az ellenséges lovasságot, de estve visszavonul. (Nem 27-én mint Kruse.) (Lásd május 15-én, julius 13-án.)

1825. Bassieu város Indiában az angolok által visszafoglaltatik.

1827. A portugalli lázadók Tras os Montesból Spanyolországba térnek Alkanizes mellett. (Lásd jan. 9., 25., 27-én, febr. 4., 9., 14-én, november 19., 24-én.)

1830. Chaves Manó marquis (Amarante gróf) az 1823. évi ellenforradalom vezérlője, elfelejtetten meghal Lissabonban.

1833. Varnhagen-Ense Rahel szellemdús irónő, Varnhagen Károly Ágoston irónak neje meghal.

1835. Ötszáz hetvenkét kopenhageni polgár a királyhoz kérvényt intéz sajtószabadságért.

1839. Pázmándi Horvát Endre, jeles magyar költő (Árpád hős költemény, Zirc emléke) meghal. (Lásd nov. 25-én.)

1848. Cavaignac kormányzó tábornok Algeriában, Garnier-Pagés pénzügyminister lesz.

1848. Adams John Quincy, az éjszakamerikai egyesült államok volt elnöke meghal. (Auer sz. február 17-én.)

1848. Fejedelmi engedményezések a nép iránt Választó-Hessenben, Szász-Gothában, és Nassauban.

1848. Népgyülés Berlinben melyben democrat intézmények követelése határoztatik.

1849. Aulich Lajos a magyar forradalmi kormány által tábornoknak kineveztetik.

1849. Manin dictator lesz Velencében.

1849. Szarvady Frigyes, a párisi magyar követség titkára Czartoryski hercegnek magyarázza a forrad. magyar kormány politikáját a szlávok irányában.

1849. A kremsieri osztrák országgyülés a március 4-ki alkotmányról értesitetik, és egy uttal feloszlattatik. Nagy rémülés a követek közt, sokan futnak, Fischhof és Prato foglyokként Bécsbe vitetnek, miután március 8-án Hulleinban elfogattak.

1851. Hessen választó fejedelemség rendi választmányának tagjai elfogatnak, engedetlenség miatt a szövetségi biztos parancsai ellen. (Lásd 3-án.)

---

8. Március.

(VIII. Idus Martii.)

262. M. Fulvius Macrianus, katonái által Syriában kikiáltott bitor császár, Domitian, Aureolus hadnagya által Illyriában megtámadtatik és öregebb fiával együtt megöletik.

1094. A morabethek Badajoz várost elfoglalják.

1096. Semmitbiró Walter (Gualter sans avoir) nagy sokaságu keresztes néppel Magyarországba lép, és Kálmán királytól engedelmet nyer az országon keresztül Konstantinápoly felé vonulhatni.

1169. I. Andrej Bogolubski Susdal vagy Wladimir nagyhercege Kiót rohammal beveszi. (Lásd junius 29-én.)

1262. A strassburgi polgárok meggyőzik saját püspökük pártját Ober-Hausbergen mellett, és több nemest elfognak.

1348. I. (IV.) Károly megengedi a zsidóknak a házépitést Prágában.

1403. I. Bajazid osman zultán meghal Timur fogságában. (L'art de verifier les dates szerint 9-én.) (Lásd junius 30-án.)

1466. Sforza Ferenc, Majland hires hercege meghal.

1500. Cabral Pedro Alvarez admiral 13 hajóval tengerre megy, a Gama által fölfedezett uton Indiába indulandó, és ott a portugalli érdekekről gondoskodni.

1556. Az erdélyi rendek országgyülésileg megválasztják János Zsigmondot Magyarország királyául, és Petrovicsot helytartójául.

1632. Tilly tábornok meggyőzi a svédeket Bambergnél.

1658. II. Frigyes dán király ártalmas békét kötni kénytelen Roeskilde szigeten Károly Gusztáv svéd királylyal. (Lásd junius 3-án.)

1665. Hobbhahn János Wilmos heves protestans vallásbuzgó születik Ochsenbergen.

1701. II. August lengyel király I. Péter orosz cárral XII. Károly svéd király ellen szövetséget köt Birsenban.

1706. Fegyverszünet II. Rákóczy Ferenc és a császáriak közt, mely alatt Nagyszombaton utóbb Pozsonyban a béketárgyalások folynak.

1708. Campbell John, jeles és szorgalmatos történetiró születik Edinburghon. (Lásd december 28-án.)

1708. Esterházy Miklós nádor a pozsonyi országgyülést megnyitja. (Lásd február 29-én.)

1728. Crescimbini Giovanni Mária olasz költő és iró, az Arkadia nevü római akademia alapitója meghal. (Lásd okt. 9-én.)

1736. Nadir, vagy Kuli-Khan perzsa schahnak választatik, az ország és had fejedelmei által, miután szinleg egy holnapig berzenkedett, az ajánlott trónt elfogadni. (L'art de verifier les dates szerint 10-én.) (Lásd junius 14-én, sept. 30-án.)

1738. Scheuchzer J. J. természettudós halála Drezdában.

1751. Kolinovits Gábor magyar történetbuvár meghal Szenkvicen Pozsony mellett. (Lásd 24-én.)

1762. Hrabovszky György magyar vallásos és irodalomtörténeti (életirási) iró születik Homok-Bödögén Veszprém megyében. (Meghal april 12-én 1825.)

1790. A francia nemzetgyülés határozványa, mely által Hayti szigetnek alkotmány adatik. (Május 28-án másodszor.)

1794. Cicci Mária Luiza, nagy elegantiával és gratiával teli olasz költőné, kivált anakreoni nemben, meghal. (Születik Pisában 1760.)

1796. Chambers William hires angol épitész, és müvészetében szakiró meghal.

1796. Napoleon egybekelése Tacher de la Pagerie Józsefina

Rozával, Beauharnois guillotinirozott tábornok öszvegyével. (Lásd május 30-án, julius 23-án.)

1801. Abercrombie angol seregekkel Egiptomban Abukirnál kiszáll.

1810. Dávid Felicien zenész születése. (Operája „Lalla Rookh" — A puszta, zenekép.)

1810. Svéd királyi rendelet a sajtószabadságról.

1814. Murat nápolyi király Stahremberg osztrák tábornokkal egyesülten megveri a franciákat Parmanál, Grenier és Sivarolli alatt. Az utóbbi elfogatik, Stahremberg a városba vonul.

1814. Az angolok Kooke tábornok alatt megtámadják Bergen op Zoom németalföldi várost, de visszaveretnek, és Kooke a franciák fogságába esik.

1819. Berde Áron, magyar természettudós, és lapszerkesztő születik Laborfalván Háromszékben.

1820. VII. Ferdinand spanyol király késznek nyilatkozik az 1812. évi cortesek összehivására és az alkotmányos eskü letételére. A király ideiglenes juntát alakit Bourbon bibornok elnöklete alatt. Ugyanaz nap a politikai foglyoknak és számüzötteknek közbocsánatot hirdet. Az eltünt Montijo gróf is, az inquisitio börtönéből kilép.

1822. A délamerikai köztársaságok függetlensége az éjszakamerikai egyesült államok által elismerve. (Lásd május 8-án, julius 15-én.)

1823. Bolivar, Columbia elnöke védszövetséget köt La Plata köztársasággal szabadságuk fentartására.

1823. Gróf Andrásy Gyula, 1847. évben és 1861. országgyülési követ, Zemplén megye főispánja, a magyar ministerium 1848—49 stambuli követe, az 1867. évi magyar ministerium elnöke, születik.

1823. VI. János portugalli király egyezésre lép Spanyolországgal a szökevények és lázadók kölcsönös kiadatása iránt, oly módon, hogy a lázadókat a szomszéd állam földjén is, és annak katonáival üldözni lehessen.

1824. Cambacères Jean Jacques Regis, francia második consul, parmai herceg országos főkorlátnok, később magán ember meghal. (Lásd oktober 18-án.)

1829. Bolivar a perui lázadók fölött Saragura mellett nyert győzelme után, a nép nagy lelkesedése közt Pasta-ba bevonul.

1830. Népgyülés Londonban az emancipatio érdekében Hunt és O'Connell szónokok vezérlete alatt.

1831. Az osztrákok Modena fővárost megszállják a csend helyreállitására. (Lásd február 3-án.)

1837. Tromsdorf Bertalan jeles vegytudós és gyógyszerész meghal Erfurton. (Születik május 8-án 1770.)

1839. Nourrit Adolf hires énekes Nápolyban egy három emeletes házról lebuktatja magát, sértett nagyravágyás miatt. (Lásd 3-án.)

1840. Tiedge Kristóf Adolf, költő halála Dresdában. (Lásd december 13-án.)

1844. XIV. Károly (Bernadotte János) svéd király halála. (Lásd január 26-án.)

1848. Fejedelmi engedményezések Weimar, Bremen és Lübeckben

1849. A magyar kormány a nemzeti sereg fővezérségét Vetter altábornagyra bizza, Görgei a felső, — Damjanics a közép magyarországi hadsereg parancsnokságát nyeri.

1849. Császári helyettes rendeleténél fogva a magyar bankók kincstári és országos pénztároknál el nem fogadtatnak. (Lásd 2-án.) A közlekedés lázadókkal rögtönitélő székkel fenyitetik.

1851. Oersted János Keresztély dán természettudós meghal Kopenhágában. (Szül. august 14-én 1777. Rudkjobing-on.)

1852. Frankfurt városának uj alkotmányterve kihirdettetik.

1853. Gervinus G. G. tanár a törvényszék által a felségsértési vád alól ugyan felmentetik, de legujabb müvével okozott közcsend veszélyeztetése miatt, két holnapi várfogsára itéltetik.

1853. A chinai felkelők Yang-sze-kiang folyón alá evezve, Nanking előtt megjelennek. (Lásd 19-én.)

1853. Gróf Teleki Ferenc magyar iró halála. (Lásd apr. 20-án.)

1854. Pétervár, Eszthland, Livland, Archangel kerületek, Lengyelország, Kowno, Vilna, Grodno, Volhynia, Podolia, Jekaterinoslaw kerületek ostromállapotba tétetnek, egy február 12-én kelt ukász által.

1854. Thibaudeau Antoine Claire gróf, történetiró, a convent tagja és elnöke, ki a király halálára szavazott, számüzetett, és csak a juliusi forradalom után Franciaországba visszatért, meghal 89 éves korában Párisban. (A gothai naptár sz. 9-én.) (Lásd március 23-án.)

1862. Két vértes hajó, Merimac és Monitor tengeri csatája — az előbbi visszavonul, és a győzelmet az éjszakamerikai Unio hajójának engedi. E naptól fogva minden tengerész hatalom, hadi hajóinak átalakitását sietteti.

---

9. Március.

(VII. Idus Martii.)

52. (Kr. sz. e.) Cäsar Brundusium előtt megjelenik, hová Pompejus menekedett, és a rév elzárolását kezdi. (Lásd január 7-én.)

1098. Thoros Edessa hercege zendülésben megöletik.

1144. II. Cölestin pápa Abälard barátja és tanitványa, és bresciai Arnold védője meghal. Ő az első pápa, ki a nép részvéte nélkül csupán csak a bibornokok által választatott.

1152. I. Frigyes császár Aachenban koronáztatik. (Mások sz. 8-án.)

1268. Bibars egyptomi zultan Jaffat (Joppet) elfoglalja.

1335. A ghibellinek főnöksége Genuában. Doria Rafael siciliai admiral és Spinola Galeotto di S. Luca két évre kineveztetnek kapitányoknak. Egyetlen egy népapát lép nyolc helyébe.

1409. János burgundi herceg, azelőtt a haza ellenségének nyilatkoztatva, VI. Károly király által Chartres templomában kegyelembe visszafogadtatik, mi által a béke az Orleans és burgundi ház közt helyre áll.

1415. A Genuában Montaldo Baptist által támasztott lázadás megszünik, Adorne György doge magát leköszönésre kötelezvén. (Lásd december 9-én.)

1419. Zsigmond császár és magyar király a cseh rendeket Skalitzra meghivja, a hussita ügy elintézésére.

1440. Béke I. Ulászló lengyel király és Erzsébet magyar királyi özvegy közt, és azok egybekelése iránti engedély.

1443. Szerződés de Foix Mátyás, Comminges grófja és VII. Károly francia király közt, mely szerint Foix neje Margitta grófnő fogságából kibocsátatik, Károly pedig mindkettejök halála után örökelje a grófságot.

1451. Vespucci Amerigo tengerész, az amerikai szárazföld vizs-

gálójának születése Florenzben. (O a szárazföldre Colombo után utazott 1497. évben.)

1524. II. Lajos magyar király rendelete minden törvényhatósághoz, hogy Luther iratai országszerte felkerestetvén, elégettessenek, e tanok követői és ezen munkák terjesztői jószág elkobzással büntessenek.

1562. Báthory István, János Zsigmond vezére csatát veszt a hadadi vár alatt, Balassa Menyhért és Zai, I. Ferdinand vezérei által.

1566. Rizzio David piemonti énekes, Stuart Mária kegyence, a terhes skót királyné jelenlétében férje Stuart Darnley Henrik gróf által meggyilkoltatik. E jelenet benyomását örökölte Mária fia, II. Jakab fia, ki minden hüvelytelen kard látására összeszerezzent.

1644. Gróf Waldstein László Ollmütz ostromát megszünteti, mely a svédek kezében maradt.

1649. Hamilton herceg, Holland gróf, és Capel lord az angol forradalmi kormány által a vérpadra küldetnek, és kivégeztetnek.

1661. Mazarin Julius bibornok XIV. Lajos francia király első ministere meghal Vincennesban. (Lásd julius 14-én.)

1678. Gent németalföldi város megadja magát Humieres, XIV. Lajos tábornagyának.

1682. A zendülő gróf Tököly a török portának évenkint 40000 tallért igér adóul fizetni, ha minden Magyarországon biró vagy birandó várakat neki átadják.

1712. Horvátország rendei Pálffy János bán, és Esterházy Imre zágrábi püspök közbejárása folytán az osztrák dinastia örökösödési jogát asszonyi ágon is elismerik. (V. ö. márc. 30-án és jun. 30-án.)

1735. Bergmann Torbern Olof hires svéd természetbuvár és vegytudós születik Finnlandban. (Meghal 1784.)

1741. II. Frigyes porosz király Glogau szilézíai várost elfoglalja. (Lásd december 17-én.)

1749. Mirabeau Honoré Gábor Victor Riquetti gróf a forradalom nagyhatalmu emeltyüje és szónoka születik Bignonban Nemours mellett. (Lásd april 2-án.)

1762. Calas János tisztelt protestans kereskedő kivégeztetik kerékbetörés által Toulouseban, mert a katholikus vallásra

áttérni akaró fiát állitólag meggyilkolta, holott ez önmagát mélabuban felakasztotta.

1773. Az angolok először kiszállnak Vandiemenslandon.

1773. Nagy Leopold, kegyes szerzetbeli pap, magyar iró születése Rétalapon Győr megyében.

1777. Haner György Jeremiás, hires erdélyi történetbuvár halála. (Lásd april 17-én.)

1788. A rabszolgakereskedésnek eltörlése először vitatás tárgya az angol parlamentben. Emberiség és jog ellenében, állt haszonlesés és magánérdek szűkkeblüsége.

1792. Bozzaris Márk görög vezér a szabadság háboruban születik Suliban. (Lásd august 20-án.)

1797. Az angolok két francia fregattot, mely rabszolgát szállitott Amerikába, elfoglalnak.

1804. Cadoudal Georges hires Chouans főnök elfogatása. (Lásd junius 25-én.)

1804. Szerdahelyi József jeles magyar szinész és dalmű iró születik Holdmező-Vásárhelyen. (Meghal február 11-én 1851. Girókuti szerint meghal február 18-án.)

1812. A cortesek hires alkotmánya Spanyolországban létesül. (Lásd május 4. és 10-én, és március 14-én.)

1813. Népfelkelés Drezdában, mivel a franciák a híd fölröppentésére készültek.

1814. Csata Laonnál. Blücher két napi kemény csatában megveri Napoleont. (Lásd 10-én.)

1820. Az inquisitio eltörlése Spanyolországban. (Lásd március 4., 7., 8. és 10-én.)

1820. Ideiglenes junta felállitása Madridban. Bourbon bibornok elnök, Ballesteros alelnök. (Lásd március 4., 8., 10-én.)

1820. A porosz király megtiltja a statusszolgáknak az ó-német ruházat viselését.

1820. Portugalliában a cortesek uj alkotmánya elfogadtatik, mely még a spanyol 1812. évi alkotmánynál democratikusabb.

1820. VII. Ferdinand spanyol király esküszik az 1812. évi alkotmányra. (Lásd 8-án.)

1821. A piemonti forradalom kitörése. Savoyen-Carignan herceg a forradalmárok által neki ajánlott főnökséget elfogadja.

1822. Clarke Edward Dániel tudományos utazó meghal. (Lásd junius 5-én.)

1823. Van Swinden Jan Henrik, holland mathematicus és természettudós halála.

1825. Genersich Keresztély történetiró meghal Késmárkon. (Lásd august 15-én.)

1832. Clementi Muzio, hires zongorász és zeneköltő meghal Evesham nevü angol jószágán.

1834. A nápolyiak a marokkoi révekből kitiltatnak.

1834. Porosz rendelet megtiltja a templomon kivüli istentisztelet tartását.

1839. Béke Franciaország és Mejiko közt, mely szerint az elsőnek elégtétel adatik, és kárpótlásul 600000-nyi dollar fizettetik. (Lásd december 1-jén.)

1846. A keletindiai társaság békét köt a Maharadscha: Dhulip Sing Bughdur-ral, mely neki a királyságnak csak árnyékát hagyja, és Pundschab enyészetét hordja magában. (Lásd március 29-én.)

1848. Ideiglenes kormány alakulása Hanauban néptanács név alatt.

1848. A nép a jesuiták zárdáit megrohanja Nápolyban. (L. 11-én.)

1848. Parasztmozgalmak Würtembergában.

1848. Engedményezések Würtembergában, Szászországban (sajtószabadság) és Hamburgban.

1849. Sicilia minden a nápolyi kormány részéről tett egyezkedési inditványokat elutasit.

1867. A magyarországi hatóságok mától fogva királyiaknak cimezik magokat a „császári“ elnevezés elmarad. Nyilvános épületeken a császári sas helyébe a magyar cimer lép, a nemzeti szinek is a maguk jogaiba visszahelyeztetnek. Csak a katonaság marad érintetlen. (V. ö. február 18-án, március 15-én.)

1868. Magyarország kereskedelmi szerződést köt Austriával.

10. Március.

(VI. Idus Martii.)

242. (Kr. sz. e.) Lutatius Catullus consul tengeri győzelme a karthagiakon az Aegadoknál.
235. (Kr. sz. e.) T. Manlius Torquatus diadalt ül a sardiniakról, minél fogva Janus temploma negyedszer bezáratik.
223. (Kr. sz. e.) C. Flaminius római consul diadalt ül a gallusokról. (V. ö. junius 22-én 217.)
1074. IV. Henrik császár Goslarban a szászok által bekeritve.
1242. IV. Béla magyar király Traw dalmát városba menekszik a tatárok elől.
1452. V. Katholikus Ferdinand castiliai és arragoniai király születik.
1503. I. Ferdinand német császár, magyar király születése Medina castiliai városban.
1528. Katzianer a Zápolya birtokához tartozó Likawát elfoglalja.
1538. Bersmanus Gergely, költő és a régi remekirók fejtegetője születik Annabergen Szászországban.
1549. Seymour Tamás lord admiral, VIII. Henrik király özvegyének férje, nagyravágyó terveiért a parlament itéleténél fogva lefejeztetik. (Némelyek sz. 20-án.) (Lásd jan. 22-én testvérét Eduardot.)
1571. Miksa császár az Opoliáról szóló biztositéki oklevelet Zápolya János Zsigmond számára kiadja.
1585. A spanyolok Brüsselt elfoglalják.
1597. Hammer Kristóf, becsült orientalista meghal, egykorulag nejével és gyermekével.
1620. Hottinger János Henrik, jeles nyelvész, igen termékeny iró a keresztény és keleti vallásról és történetről, születik Zürichben.
1628. Malpighi Marcel hires olasz orvos születik.
1628. II. Condé Henrik herceg Pamiers hugenotta várost átadásra kényszeriti.
1629. I. Károly angol király a parlamentet engedetlenségeért feloszlatja.
1710. Rantzau, IV. Frigyes dán király tábornoka megveretik Steembok Magnus gróf svéd tábornok által Helsingborg mellett, a felkelő parasztok és 80000 katona segedelmével.

1760. Rouget de Lisle József francia költő, a marseillaise szerzője születik Lons le Saulnierban. (Lásd junius 26-án.)

1768. Angyán Lajos magyar iró születik Vörösberényben Veszprém megyében.

1770. Davoust Lajos (Auerstädt és Eckmühl hercege) francia tábornagy születik Annou-ban, mások szerint Ravieres-ban. (Lásd junius 1-jén.)

1772. Schlegel Frigyes hires itészi, széptani, bölcselmi iró utóbb vallásos iránynyal születik Hannoverában. (Lásd január 11-én 1829.)

1781. Öregebb Pázmándy Dienes, Komárom megye kitünő országgyülési követe születik Kömlődön Komárom megyében.

1787. Cailliaud Frigyes, utazó Egiptomban Meröe-ben satb. születik.

1788. Eloy Miklós Ferenc József, orvostudományi iró meghal. (Születik september 20-án 1714.)

1789. Martinez de la Rosa Ferenc, statusférfi, szónok és költő születik.

1792. Vergniaud remek szónoklattal a nemzeti gyülésben Delessart minister vád alá helyeztetését követeli.

1793. Népcsoportok a nemzeti conventbe tódulnak, és Vergniaud, Guadet és Gensonné fejeiket kivánják, — azon párt főnökeiét, mely nem akart a király kivégeztetéseig előhatolni cselekvéseiben. (Lásd junius 2-án.)

1793. Forradalmi törvényszék felállitása Párisban.

1799. Sárközy Kázmér, Fehérmegye országgyülési követe születik Nagy-Bajomban Somogy megyében.

1803. A franciák által felállitott svajci központi kormány feloszlattatik.

1809. A franciák a dalmát herceg alatt Lissabonba vonulnak.

1811. Victor francia tábornok megveri Graham angol vezért, ki Cadiz felmentésére siet.

1811. Badajoz és Olivenza spanyol vár a franciáknak átadatik. Mortier és Soult áll Menacho és Imaz ellen.

1813. Soult tábornagy Valladolidból Franciaország felé indul.

1814. Második napja a Laonne melletti csatának melyben Napoleon ismét megveretik a szövetségesek által. (Lásd 9-én.)

1814. Bianchi győzelmes ütközete Maçon mellett Augereau tábornagy ellen.

1814. A franciák Küstrin várt a poroszoknak hadszerződéssel visszaadják. (Posselt.)

1815. Lyon, az Elbából visszatérő Napoleonnak kapuit nyitja. Napoleon azon sereg élén bevonul, mely az ő megveretésére küldetett. (Lásd 20-án.)

1818. O'Higgins Chili igazgatója megveretik Talca mellett Osorio spanyol tábornok által.

1819. Jakobi Frigyes Henrik bölcsész halála Münchenben. (Születik január 25-én. 1743.)

1820. A nép Barcellonában az inquisitio épületeire tör, a foglyokat kiszabaditja, és az inquisitio birósságának irásait szétszórja. (V. ö. február 29-én.)

1820. West Benjamin hires angol festész halála Londonban.

1820. A sajtószabadság visszaállitása Spanyolországban a junta által. (Lásd 7., 8. és 9-én.)

1821. A piemonti lázadás kitörése Fossano, Tortona, Pignerolles és Alessandriában. Az utóbbi helyen gróf Palma egy ezred élén kihirdeti a spanyol alkotmányt. I. Victor Emanuel szárd király, ki ezen alkotmányt elfogadni nem akarja, a kormányról lemond. (L. márc. 9., 11., 13-án, apr. 8., 9., 11-én.)

1825. A perui congressus Bolivart dictatori hatalommal ruházza fel. (Lásd febr. 10-én, máj. 25-én, aug. 6-án, sept. 1-jén, november 14-én.)

1834. A britt alsóház elveti Faucort őrnagy javaslatát, hogy a britt hadseregben az ostorbüntetés eltöröltessék.

1839. Lin-Tsih-Su chinai biztos Kantonba érkezik. (L. 18-án.)

1842. Mintegy 10—12,000-nyi chinai sereg Ningpo és Tsching-hä városokat megtámadja, de nagy veszteséggel visszaveretik, körülbelől 600 halottat hagyván a csatatéren.

1848. Blanc Lajos az összes párisi kézmüvesek és gyárosok közgyülését tartja a munkaügy rendezésének tárgyában.

1849. Manin feloszlatja a törvényhozó testületet Velencében.

1850. De Flotte, Carnot és Vidal vörös republicanusok követekül választatnak a francia nemzetgyülésbe.

1852. Marrast Armand a francia köztársasági kormány tagja, a nemzetgyülés elnöke, az 1848. évi alkotmány szerzője, és a National főszerkesztője meghal Párisban.

1854. Török János, Horváth Károly és a publicista Gálfi Mihály mint Kossuthhoz szitó összeesküvők Nagyszebenben kivégeztetnek.

1855. Don Carlos spanyol trónkövetelő, IV. Károly király fia meghal Triestben. (Születik március 29-én 1788.)

1850. Hinckeldey Poroszország rendőrfőnöke párviadalban meglövetik Rochow hadnagy által Berlinben.

---

11. Március.

(V. Idus Martii.)

259. (Kr. sz. e.) L. Cornelius Scipio Asina római consul, a puniak, sardiniak és corsicaiakról diadalt ül.

222. Heliogabalus római császár, a mértékfeletti gyalázatossága, vérengző kegyetlensége és szemtelensége ellen felingerült praetorianusok által, anyjával együtt meggyilkoltatik. Meztelen teste az utcákon hurcoltatott, aztán a Tiberisbe dobatott. Heliogabalt római Sardanapalnak kellene nevezni, ha az utóbbinak lelki nagyságával meghalhatott volna, mely a korábbi pulyaságokat majdnem elfelejteté. — Fia Alexander Severus császár lesz. (Lásd junius 7-én.)

1165. II. István magyar király halála.

1509. A 3 éves II. Lajos király Prágában koronáztatik.

1513. X. Leo (Medicis János) Sz. Péter templomának épitője Rómában, pápának választatik.

1514. Bramante de Urbino hires épitész és festész, a római St. Péter templomának tervkészitője meghal Rómában. (Születik Vasari szerint Durante váron az urbinoi kerületben, Mazzuchelli és Punzileoni szerint Monte-Astrualdoban Urbino mellett 1444 évben.)

1544. Tasso Torquato, a szabaditott Jeruzsalem lelkesült költője születik Sorrentoban. (Nem Bergamoban mint Moreri és többen irják. Bergamoban Tasso Bernardo szintén olasz költő születik 1493.) (Lásd april 25-én.)

1575. Frankowitz Mátyás hires protestans vallástudós meghal Frankfurton. Oly heves indulatu volt minden vitáiban, hogy a szelid lelkületü Melanchton illyriai viperának nevezte őt. (Lásd 3-án.)

1589. Villaviciosa Jose (de), igen jeles spanyol költő születik.

1597. A spanyolok Portocarrero alatt Amiens várost meglepetés

által hatalmukba ejtik. IV. Henrik september 25-én visszafoglalja.

1613. Draskovich János magyar nádor halála. (Kazy, Pethő Gergely igy; ellenben Timon és Baksay folytatója szerint május 11-én.)

1620. Bethlen Gábor pártja szövetséget köt a cseh, morva és osztrák rendekkel II. Ferdinand ellen Pozsonyban.

1625. Beaumont Francis termékeny drámaköltő, ki azonban minden dráma darabját Fletcher Johnnal együtt irá, születik Londonban.

1644. Piale Kapudanpasa kivégeztetik.

1649. Koháry István gróf altábornagy, országbiró és magyar költő születik csábrági várában. (Ezen időt és helyet jegyzi meg Toldy a magyar nyelv és irodalom kézikönyvében, míg a régiebb Handbuch der ungar. Poesie cimü munkájában azt irá, hogy március 12-én 1648. született. Az utóbbi adatot elfogadja a Közhasznu Esmeretek tára, Ferenczy a „Magyar irók“ cimű életrajzgyüjteményben és Ponori Thewrewk József; azonban Ferenczy Koháry születéshelyét Bécsbe, Thewrewk Pozsonyba helyezi. Katonánál is, historia critica Tom. XXXVIII. láthatni, hogy Koháry 1649-ben született. Meghalt Toldynak első helyen idézett munkája szerint március 29-én 1731. Ugyan ő a Handbuchban halálát 1730. évre teszi, nap nélkül, és szintugy a Közhasznu Esmeretek tára, és Ferenczy. Ezek kivül Baksay chronologiájának folytatója is megjegyzi az 1731. évhez: Insignia duo funera lugere jubemur, — melynek egyike: die 29. Martii Stephani Koháry judicis Curiae.)

1649. Béke a frondeurs párt és francia udvar közt Ruel-ban általános amnestia által. (Lásd oktober 24-én.)

1665. Digby Kenelme bátor udvari ember, jeles bölcsész és vegytudós meghal 60 éves korában. (Született mai nap 1605.)

1708. I. József császár országgyülést tart, hogy azt ellensulyozza, melyet II. Rákóczy Ferencz Kassán tartott.

1711. Raynal Vilmos Tamás hires történetiró születése St. Geniezban. (Lásd március 6-án.)

1715. Hevenesi Gábor vallástudományi iró és bámulandó szorgalmu magyar történetbuvár meghal Bécsben. (Születik 1656. Vasmegyében.)

1731. Hermann István erdélyi vallástudós meghal Vizaknán.

1752. Blumenbach János Frigyes nagy természetbuvár születése Gothában.
1760. Hebel János Péter hires német költő születése Hausen badeni faluban. (Lásd september 22-én.)
1764. Hermann András jeles orvos, bányászati és orvostani iró meghal Pozsonyban. (Lásd február 28-án.)
1770. Gérard Ferenc Pascal Simon báró, Napoleon és a következett bourboni királyok első festésze, Dávid után a legnagyobb ujkori francia iskola müvésze születik Rómában.
1774. Don Juan Melendez Valdes költő születése.
1784. Tippo Sahib mysorei zultán egy magára káros békét köt a brittekkel Mangaloreban. (Lásd febr. 23-án, márc. 18-án.)
1785. Mirza Schah-Zadeh Abbas, a persa uralkodók legjelesbjeinek egyike, az ásiai társaság Londonban tiszteleti tagja, születik.
1786. Esterházy Pál Antal herceg osztrák követ az angol udvarnál 1844-ig, magyar külügyminister 1848-ban, születik.
1786. Bellamy Jakab holland költő halála.
1792. Marly XIV. Lajos által épitett hires kéjvár, forradalmi csapatok által elpusztitatik.
1798. Polgárháboru kitörése Irhonban.
1798. A birodalmi német békecongressus Rastadton, beleegyezik a Rajna balpartjának átengedésébe Franciaországnak.
1807. A szerbek Czerny Györgyöt fejedelmül kikiáltják.
1810. A legfőbb spanyol junta meghivja Lajos Fülöp orleansi herceget a spanyol hadsereg fölötti fővezérség átvételére.
1810. Napoleon házasságkötése Mária Luizával, az osztrák császár leányával Bécsben meghatalmazás által. (Lásd dec. 16-án, april 2-án, március 8-án.)
1811. Le Verrier Neptun bolygónak theoreticus fölfedezője születik St. Leoben-ban.
1813. Az oroszok Berlinbe vonulnak.
1814. Ütközet Reggio mellett Olaszországban az osztrákok és nápolyiak közt.
1817. Aranka György magyar költő halála. (Lásd sept. 15-én.)
1821. A szárd hadsereg éjjel a felkeléshez csatlakozik. (L. márc. 9., 10-én, april 8., 9-én.)
1826. VII. Ferdinand spanyol király rendelete, hogy mindazok kik 1820. óta nemzeti javakat vettek, ne csak azokat, hanem még a vételi árt is veszitsék. (Lásd 20-án.)

1830. Paskievits orosz tábornok a lesghini néptörzsököket a Kaukazusban aláveti.

1831. Pórlázadás Rio de Janeiróban Brasiliában; 22 ember kézi viaskodás által meggyilkoltatik, és 200 megsebesül. Dom Pedro császár szigoru és népszerütlen intézkedései az egész országban feszült hangulatot gerjesztettek. (L. 15-én.)

1831. Matthisson Frigyes hires német lantos költő meghal.

1839. Gorove László magyar helyirati, társalmi bölcsészeti, és történeti iró, a magyar akademia levelező tagja meghal. [Magyar irók életrajza szer. márc. 12-én.] (Lásd jun. 2-án, és fiát august 20-án 1819.)

1848. Hohenzollern-Hechingen hercege a nép heves követelései elől megfut. A forradalom Würth befolyásával sikerült. (A herceg april 10-én az országgyülést személyesen megnyitá, junius 8-án az uj alkotmányt törvényesité.)

1848. A jesuiták Nápolyból kiüzetnek.

1848. Weimarban szabadelmü intézmények. Wydenbrugk a ministerium élén. (Lásd 8-án.)

1848. Hessen választófejedelme a nép minden kivánatainak eleget tesz, miután a követelők által mintegy ostromoltatott.

1848. Parasztlázadások Baden, Würtemberg és Bajorországban kivált az Odenwald-ban.

1849. Az osztrák, szász és orosz (Skariatin) seregek által védett Nagyszeben Bem által véletlen elfoglaltatik. Az oroszok a Vöröstorony felé menekülnek.

1851. Haireddin Pasa egy császári fermant kihirdet, mely szerint a Herzegovina Bosniába kebeleztetik.

1852. Az Ubychok, kaukazusi nép az oroszok által Bombory mellett Kazo-Margani orosz altábornok által megveretnek.

1852. A washingtoni senatus Éjszakamerikában Kossuth megvendégeltetésére 4500 fontot engedményez.

1854. Bárándy János magyar statistikai iró meghal. (Lásd márc. 16-án.)

1854. A britt kelettengeri hajóhad első osztálya Napier Károly admiral alatt Spitheadnél elvitorlázik.

1857. Quintana Manuel John ünnepelt spanyol költő meghal Madridon.

1862. A porosz alsó ház feloszlattatik. (Hasonló történt november havában 1848. a nemzetgyülés alkalmával, másodszor apr. végén 1849.)

1865. A déli conföderatio Richmondban a négerek felfegyverzését határozza, a nélkül hogy azoknak a szabadságot adná. (V. ö. január 31-én.)

1868. A magyar delegatio ülésében Bécsben, Grivicsics tábornok kijelenti, hogy az osztrák hadügyminister az osztrák hadsereg egységét soha sem áldozhatja fel, arra segédkezet soha sem fog nyujtani, és miután közös a védelem közösnek kell lenni a hadseregnek is. (E nyilatkozat oly roppant megbotránkozást és zajt okozott, hogy az ülést rögtön fel kellett függeszteni. Utóbb Kuhn osztrák hadügyminister megjelenvén a delegatióban, ugy tett, mintha Grivicsics nyilatkozatát megcáfolná, voltaképen azonban ujra megerősité.) (Lásd aug. 8-án.)

---

12. Március.

(IV. Idus Martii.)

223. (Kr. sz. e.) P. Furius Philus római consul (Flaminius társa) diadalt ünnepel a gallusok és liguriak fölött. (V. ö. 10-én.)

81. (Kr. e.) Cn. Pompejus Afrika fölött diadalmaskodik, mikor még a lovagrendhez tartozott, mit előtte soha senki el nem ért. (G. Granius Licinianus annalista töredékei sz.) (Lásd sept. 30-án.)

604. Nagy Gergely római pápa, szentnek tiszteletében meghal. Ő volt az első, ki magát szolgák szolgájának nevezte.

1126. Csata Lothar császár és Ulrik cseh herceg közt, melyben a harc inditója Otho morva herceg megöletik.

1241. A mongolok az orosz kapuhoz, az ugynevezett vereckei szoroshoz érkeznek, és Magyarországba törnek; Hederváry Dénes nádor megveretik Batu Khán által, és legtöbb embereit a csatatéren veszti. (Lásd márc. 15., 17., 18., 30-án.) *)

---

*) Bonfin roszul irja, hogy a nádor idibus Martii ütközött össze a tatárokkal, mert ezen összeütközés Roger carmen miserabileja szerint duodecimo intrante Martio történt. Bonfinnál még nagyobbat botlott Hormayr, ki az ő történeti zsebkönyvében ezen első véres találkozást március 22-ére teszi, holott az ide vonatkozó többi chronologiai források nem igen tévednek. Nagyobb zavar uralkodik azon kérdést illetőleg, hogy melyik nádor töretett meg a vereckei szoros védelmében. Hormayr zsebkönyve itt is magánállólag László nádort nevezi, nem

1303. Nogaret Vilmos kir. tanácsos a Louvreban IV. Fülöp francia király, több báró és főpap jelenlétében VIII. Bonifác pápa ellen mint vádló fellép és inditványt tesz, hogy méltóságáról letétessék, és egy közönséges egyházi gyülekezetben más pápa választassék. (Lásd február 11-én 1302, april 13-án 1303, junius 13-án, sept. 7-én, okt. 11-én.)

---

tekintve arra, hogy a munka némely más helyein az mondatik, hogy Dénes nádor verekedett március 12-én az ellenséggel. Mig Roger kanonok, Thomas Archidiaconus in historia Salonitana, Bonfin, Pray az Annalesekben, Virág Benedek, Rosty Zsigmond és maga Szalay László Magyarország történetében a nádor nevét elhallgatják, és Katona is kétségeskedik, hogy kire határozza el magát, addig Jongellinus Gáspár (catalogus Palatinorum apud Schwandtner) Fessler és Horváth Mihály Hedervári Dénest; Szalay László pedig a vasárnapi könyvtárban kiadott: A tatárjárás Magyarországon — cimü jeles müvecskéjében Arnoldnak nevezi ama nádort, ki a tatárokkal legelső megvivott. De miután Szalay László azon mindenesetre uj állitást hogy Arnold nádor ütközött volna legelőször a tatárokkal a hon határain, semmiképen nem okadatolja, adatját el sem fogadhatjuk. Ugyanis Arnold nádort az 1242. évnél korábbi oklevelekben nem találjuk emlitve, és amaz évben is csak két oklevél aláirásánál, melyek Fejér Cod. Tom. IV. vol. I. pag. 252 és 255 olvashatók. Jongellinus is csak ezen évnél emliti nádorul. Nem találunk továbbá nádornak nevét a sorsteli 1241. évre, kivévén Fejér archontologiájában. (Codex dipl. Tom. VII. vol. 2.) hol Dénesről de jogtalanul az mondatik, hogy 1235., 1238. és 1241. években nádori méltóságban lett volna, mert Fejér maga számos diplomáiban ezen korról fel nem mutat olyan állitást vagy adatot, melyből kivehetnők, hogy Dénes 1241-ben is nádor lett volna. Végre nem találjuk okleveles igazolását annak, hogy Jongellinus, Dénes és Arnold közé két más nádort, ugymint Wilermust és Lászlót csúsztat, bizonyosságunk van ellenben, hogy Dénes 1240. évben is nádori méltóságban volt. Míg tehát ellenkezőre nyomos okom nincs, nem tartozkodom egyelőre megnyugodni azon véleményben, hogy Dénes nádor és sümegi gróf volt az, ki az első tusát vivta a tatárokkal. — Némi tájékozásra azon sorozatra nézve, melyben IV. Béla idejében a nádorok egy mást követték, és felváltották szolgáljanak következő összeállitások: Jongellinus szerint nádorok voltak 1233. évben Dénes, 1235. Wilermus Druget de Hommonnay, 1240. László sümegi gróf, 1242. Arnold, 1244. Dénes, 1251. Conrad. Jongellinus tehát, ha chronologiájára nem is akarunk megjegyzést tenni, a nádorok névsorából Lászlót, Dénest és Istvánt hagyta ki, kik ismételve Arnoldot követték. A corpus juris hungarici II. kötetében két nádori névjegyzék van, az első egészen megegyezik a fennebbivel, kivéve, hogy a corpus juris féle jegyzék Conrad nádor után ismét Dénest hozza fel 1252-nél, a második régibb nádori névjegyzék szintén a Jongellinuséra hasonlít, csak hogy ebből Arnold nádor maradt ki, és Dénes mint harmadszoros nádor Conrad után fel nem soroltatik. Érdemes tovább Fejér György állitásait is összehasonlitgatni. Ezen jeles tudósunk a nádorok névsorát adja a Codex diplomaticus két indexeiben, — bennünket itt csak az első érdekel — és az Archontologia Regni Hungariae-ben (Cod. dipl. Tom. VII. vol. 2.) Eme névsorozatok egymás közt, de az illető oklevelekkel sem egyeznek, melyeket Fejér maga közöl kellő helyen.

1352. Nagy Lajos magyar király és Rudolf osztrák herceg hit alatt támadási szövetséget fogadnak IV. Károly császár ellen.

1365. IV. Rudolf osztrák főherceg a bécsi egyetem alapitó levelét kiadja, két évvel csak előbb mint sem Nagy Lajos a pécsi egyetemet alapitotta.

1421. Zsidó autodafé Bécsben.

1435. Magyarország hadialkotmánya törvénybe iktatva Zsigmond király által. (V. ö. 17-én.)

1446. Magyar országgyülés a Rákos mezején Hunyadi János alatt. (Kovacsich.)

1470. IV. Eduard angol király meggyőzi a lázadó Welles Robertet Erpingham mellett. (Március 19-én őt lefejezteti.)

1476. Luc Gauric csillagjós és mathematicus születése. (Meghal március 6-án 1558.)

1484. Lajta melletti Bruck vára Mátyás király által elfoglaltatik, a város már január 19-én a király kezében lévén.

1507. II. Lajos magyar király Székesfehérváron koronáztatik.

1507. Borgia Cäsar bibornok, Valentinois hercege, VI. Sándor pápa másod fia, a legnagyobb erkölcsi szörnyek egyike megöletik Viane vár előtt, Pénteken. Borgia jelszavául tartá az: „aut Cäsar aut nihil“ mondatot, mi következő epigrammra szolgált alkalmul:

Borgia Cäsar erat, factis et nomine Cäsar,
Aut nihil, aut Cäsar dixit, utrumque fuit.

Sannazar egy más epigrammot költött rá:

Evvel annyiban nem egyezik Czinár a Fejér féle okmánytárhoz készitett indexében, hogy 1241. évre nem sorol elő nádort, és tehát az archontologiát mellőzi. Frankl Vilmos „a nádori és országbirói hivatal“-ról irt munkája végén közli Czech János kéziratiból a nádorok névsorát, és ott 1241. március 12-ik napjára Dénest találjuk a nádorok közt.

Szilágyi Sándor, midőn Rosty Zsigmond a tatárjárosról irt érdemes müvét a Pesti Napló 1857. évi 67—2155 számában birálgatá, előhozá, hogy egy vele Szabó Károly által közlött oklevelet látott, mely IV. Béla által dalmatiai tartózkodása alatt adatott ki, és melynek végén Benedek nagyváradi püspök neve is emlittetik. Szilágyi Sándor azt irja, hogy ezen Ugrin Benedek nádor lett volna, és minthogy ily minőségben a tatárok berontásai alkalmával részt vett az első csatákban, Ugrin Benedek nádorságát 1241. évre kellene tenni. De vajjon miként vesztette Hedervári Dénes az ő nádorságát, és miként lépett még ugyan azon évben az ő helyébe Ugrin Benedek, azt el nem dönthetem. Kár hogy a Szilágyi által idézett oklevél nem közöltetett a magyar tudományos akademia által kiadott árpádkori okmánytárban.

Aut nihil, aut Cäsar vult dici Borgia: quidni?
Cum simul et Cäsar possit et esse nihil.
Omnia vincebas, sperabas omnia Cäsar,
Omnia deficiunt, incipis esse nihil.

1536. Attena Ulrich keletifríz nemes, hires hazája történetében mint hadvezér és államférfi, mint tudós és a vallásreformatio terjesztője Keletifrizlandon, meghal Oldersumban.

1563. Egyezkedés Orleansban a protestansok és katholikusok közt. (Lásd február 18-án.)

1609. Spanyolország és a szabadságáért vivó Németalföld közt 12 évi fegyverszünet köttetik.

1667. I. Lipót császár a „keleti társaság" nevü kereskedelmi társulatot Bécsben felállitja, mely ügyeit Persiáig terjeszti.

1701. Cotta János Frigyes, jeles vallástudós születik Tübingenban. (Meghal dec. 31-én 1779.)

1703. Villars francia tábornagy Kehlt a császáriaktól elfoglalja.

1703. Winckler János Henrik jeles bölcsész Leibnitz tanodájából, és természettanár születik Wingendorfon. Ő Németországban először tett javaslatokat a villámháritás körül. (Meghal május 18-án 1770.)

1728. Mengs Antal Rafael hires történeti festész születése Aussigban Csehországon. (Lásd junius 29-én.)

1728. Taube Frigyes Vilmos történetiró Slavoniáról és Szerémről, nemzetgazdász, régiségbuvár és államjogtudós születik Londonban. (Gelehrtes Oesterreich.)

1733. Rajcsányi János magyar vallástudós meghal Nagyszombaton. (Horányi.)

1753. Lanjuinais János Dénes gróf, pair, a nemzeti convent tagja születik Rennesban. (Lásd jan. 14-én.)

1753. Reinhard Ferenc Volkmar német bölcsész, iró és egyházi szónok születik Vohenstrausson. (Lásd sept. 6-án.)

1768. Kovács József magyar iró, kanonok, születik Nádalyán Vas megyében.

1787. Garcia de la Huerta Vincente, színműköltő meghal.

1797. A franciák Serrurier alatt a Piave folyón átkelnek.

1797. Felkelés Bergamoban. Célja az egyesülés a francia és cisalpini (majlandi) köztársasággal.

1798. Összeesküvés fölfedezése Dublinban. Az egyesült irlandiak titkos bizottmányának 14 tagja elfogatik.

1799. A francia directorium Austriának hadat izen.

1812. Porosz kir. határozvány a zsidókat honositja, és polgári jogokra képeseknek hirdeti.
1813. XVIII Lajos manifestuma, melylyel igényeit a francia trónra fejtegeti.
1813. Felkelés Düsseldorf, Oldenburg és Varelban.
1814. Az oroszok Saint Priest tábornok alatt Rheims-t rohammal beveszik, Corbineau francia tábornokot kiverik, Lacoste-ot elfogják, és a várost megszállják. (Lásd 13-án.)
1814. Bordeaux bevétele Beresford által és Angoulême herceg bevonulása a városba, mely megjelenésekor XVIII. Lajost francia királynak kikiáltja.
1815. Napoleon előhaladásainak megértésekor Franciaországban, a bécsi congressus öt főhatalmasságai a porosz királynak Szászországnak neki jutandó részét örökre átadják.
1817. Az insurrectio elnyomatása Mexicoban a kir. spanyol seregek által.
1821. A szárd hadsereg egy része a mult éjjel fellázadván, Carignan Károly Amadé Albert, utóbb szárd király a lázadók lépéseit nyilvános szózatban helybenhagyja. (Lásd 13-án.)
1821. A nápolyi parlament alávetési iratot határoz a királynak. (Lásd 24-én.)
1827. Az angol alsóház az idegen buza behozatalát megengedi.
1827. Church Richard britt philhellen tábornok Castri, Morea városába érkezik, és parancsnokságot nyer. (Lásd 13-án.)
1829. Burzoff orosz tábornok megveri a törököket a Kura folyónál.
1830. Lally Tollendal marquis, hires alkotmányférfi, szónok, XVI. Lajos védője meghal.
1831. Skrzynecki tábornok a lengyel felkelők uj kinevezett parancsnoka alkudozásokat kezd Diebits tábornagygyal, sikertelenül.
1834. Schleiermacher Daniel Frigyes, hires bölcsész és vallástanitó halála.
1835. Mina spanyol vezér Lizaso mellett Zumala-Carreguyra talál, és a carlistákat mindenütt visszanyomja.
1848. Prágai mozgalmak, és gyülekezet a Vencelfördőben. Eredmény egy 12 pontnyi a királynak aláterjesztendő kérvény. Faster.
1848. Az ellenzéki kör Budapesten nagy erőt fejt ki Magyarország regeneratiójáért.
1848. A német szövetség palotáján Frankfurton a fekete-vörös-aranyzászló feltüzetik. (Lásd 28-án.)

1848. A bécsi polgárság és deákság kérvénye. Tanácskozmányok az aulában Hye, Endlicher tanárok alatt.

1849. Welcker a frankfurti német parlamentben inditványt tesz, hogy a porosz királynak a német császárság örökségileg átadassék; mire Schmerling a középponti hatalomnál leköszön.

1849. Carlo Alberto szárd király a fegyverszünet lejártát izeni az osztrákoknak.

1850. A porosz kormány tudtul adja, hogy a korona a felségi jogot Hohenzollern-Hechingen és Hohenzollern-Siegmaringen fölött átveszi. (Lásd april 5-én.)

1850. Császári osztrák rendelet megszünteti Haynau rendszabályát, mely szerint a magyar nemzetőrök a katonaság közé soroztattak, és a besorozottak elbocsátását parancsolja.

1852. Törvény a két hohenzollerni hercegség bekeblezéséről Poroszországba.

1853. Wiegmann A. F. hires füvész meghal Braunschweigon.

1854. Anglia és Franciaország frigye, és szerződése a török portával az utóbbinak támogatása iránt Oroszország ellen.

---

13. Március.

(III. Idus Martii.)

472. (Kr. sz. e.) A zsidók mai napra megparancsolt általános kiirtása véletlen szerencsés fordulatot vön. I. Xerxes persa király (kit a zsidók Ahasverusnak neveznek) Eszther, a szép zsidóhölgy esdekléseire, kit ő elüzött felesége helyére ültetett, nem csak kegyelmezett a zsidóknak, de azt is megengedé, hogy ugyan mai nap 75000 pogány alattvalója megöletett; köztük Haman a király kegyence ugyanazon akasztófára jutott, melyet ő Mardochai, Eszther nagybátyának szánt. — A zsidók mai napon szomoru ünnepet ülnek, melyek őt Eszther böjtjének neveznek. (Lásd márc. 14-én, april 13-án.)

162. (Kr. sz. e.) Maccabi Judas 3000 zsidóval Demetrius syriai király (Seleucus fiának) hadseregét tökéletesen meggyőzi, 35000 embert elejt, és Nicanor hadvezérét megöli.

565. Belisar római hadvezér halála. (Lásd dec. 5-én, jul. 9-én.).

1177. A Birkibeinar (Eystein, Meyla és Birkibein főnökök alatti) győzelmes norvég párt, Swerrir-t királynak megválasztja.

1222. II. Frigyes császár, a középkorban nagyhirü paduai egyetemet alapitja.

1271. Henry, angol kir. herceg Rómában a Montfortok által megöletik.

1325. Osztrák (III. vagy Szép) Frigyes, a mühldorfi csatában V. Bajor Lajos császár fogságába esvén, azon föltétel alatt szabadon bocsátatik, hogy a császárságról lemondjon. (Ő szavát haláláig megtartá, mely 1330 január 13-án bekövetkezett, noha XXII. János pápa több izben a koronával megkinálta. Bajor Lajos meghalt okt. 11-én 1347.) (Lásd március 23-án.)

1366. Margitta Maultasche, Karantán és Tirolis tartomány hercegnője meghal Bécsben, Tirolist az osztrák hercegeknek, mint legközelebbi rokonainak ajándékozván.

1474. III. Frigyes (vagy IV. azok szerint, kik Szép Frigyest császárnak számitják) német császár *) és Kázmér lengyel király szövetséget kötnek Mátyás magyar király ellen. (Lásd nov. 16-án.)

1489. Dschem török cs. herceg, és trónkövetelő diszmenettel jő Rómába, Vicomte de Monteil és Cibo Ferenc, VIII. Ince pápa fia által vezettetve, és politikai felügyelés alá helyeztetik.

1516. II. Ulászló magyar király halála Budán, 25 évi gyenge kormány után. (Lásd II. Lajos király levelét, és a megholtnak siriratát Katonánál. Hibásan teszi Pistorius márc. 3-ára, Timon és Perger márc. 6-ára, Istvánfy 8-ra, Megiser 12-re, Eber Pál 23-ra, Ulászló halálát.) (Lásd márc. 1-jén.)

1546. Avalos Alfons hires harcos, ismeretes marquis del Vasto név alatt, meghal. (Születik május 25-én 1502.)

1569. Jarnac sur la Charente melletti csata, melyben Anjou Henrik herceg a hugenottákat tökéletesen megveri. A hugenották vezére I. Bourbon Lajos Condé herceg, a Condé és Conti házak ősapja Argence által elfogatik, és Montes-

*) Frigyes császár azért nevezte magát III. Frigyesnek, mert négy hasonnevü elődje közül csak azokat vette tekintetbe, kik a pápa által koronáztattak, t. i. a két Hohenstauffeni Frigyest.

quiou testőrkapitány által hidegvérüleg megöletik. (Lásd május 7-én 1530.)

1573. L'Hopital Michel de, francia kancellár, jeles iró és államférfi meghal a bertalanéjben kiállott rémület következtében.

1652. Van Galen holland admiral meggyőzi az angolokat Livorno mellett és elesik. Itt Tromp Cornél már mint jeles tengerész tüntette ki magát.

1663. Franke Armin Ágoston vallástudós, a nevelés körül nagy érdemü férfi születik Lübecken. (Meghal jun. 8-án 1727.)

1703. A császáriak báró Tige ezredes alatt Nagy Enyeden nagy vérengzést elkövetnek.

1707. Általános capitulatio XIV. Lajos francia király és a császár közt. A franciák és spanyolok a németeknek Lombardiának minden erős helyeit átengedik. A bourboni seregek kivonulnak. (Lásd sept. 7-én.)

1711. Boileau Despreaux Miklós francia gunyoros költő halála Párisban.

1733. Priestley József hires vegyész és természettanár születik Yorkon. Munkája az optikában történt fölfedezésekről több nyelvekre forditatott.

1741. II. József császár születése. (Lásd febr. 20-án.)

1741. Amoretti Károly hires ásványtudós születése Onegliában.

1763. Brune Vilmos a francia forradalom elején clubbszónok és iró, utóbb tábornagy születik. (1815-ben Napoleon szerencséjének fordultával, Avignonban a royalista pórnép által meglövetik.)

1778. Noailles marquis francia követ Londonban a 13 egyesült éjszakamerikai álladalmakkal kötött szerződéseket magyarázza. (Lásd február 6-án.)

1781. Herschel csillagász az Uranus bolygót fölfedezi.

1781. Wyss János Rudolf, történeti és szépirodalmi iró születik Bernben. (Meghal márc. 31-én 1830.)

1791. Paine Tamás müve: „Az emberi jogok" megjelent.

1794. St. Just a convent szószékéről a Hebertisták elleni vádjait dörgi. (Lásd 22-én.)

1796. Ütközet Pieve di cadore mellett az osztrákok közt Lusignan alatt, és franciák közt Massena alatt.

1798. A francia directorium az osztrák hadifoglyok bezáratását, és velük rangkülönbség nélküli egyenlő bánásmódot rendeli.

1809. Aristocrata forradalom Stockholmban. IV. Gusztáv svéd király a trónról leejtetik. Adlerkreucz ezredes, kisérve Klingspor és más főnemesek által, a királytól kardját elkéri, sőt kezéből kitekeri, és a nemzet nevében fogolynak nyilatkoztatja. Südermanland Károly herceg, a király nagybátya ideiglenes kormányzó.

1811. Csernovits Péter, Arad megye országgyülési követe, Temes megye volt főispánja, a müvészet és irodalom pártfogója születik Mácsán Arad megyében.

1814. Napoleon a Valençayban fogva lévő VII. Ferdinand spanyol királyt szabadon bocsátja.

1814. A franciák Sebastiani tábornagy alatt kiüzik a szövetségeseket Rheimsból; St. Priest orosz tábornok sebesitve és elfogva.

1814. Blücher győzelme Soissons mellett a franciák fölött, 16000 ember és 16 ágyu veszteség árán.

1815. Az europai fejedelmek a bécsi congressuson Napoleon számüzetését kimondják. (Lásd 12-én.)

1815. Ney tábornagy az Elbából visszatérő Napoleonhoz szegődik, és Lans de le Saulnier-ból kelt szózatával elpártolását hirdeti XVIII. Lajostól.

1821. A nép Turinban a fellegvárt elfoglalja. Victor Emanuel szárd király, a lázadás elhatalmasodván, a koronát leteszi, és Károly Albert carignani herceget országlónak kinevezi. — A carbonarik diadalmaskodnak. (Lásd márc. 9., 10., 11-én, april 8., 9-én.)

1826. A zárda Anatoliko, Missolunghi előtti szigeten rohammal bevétetik, és az egész sziget véres küzdelemmel az egiptusiak által elfoglaltatik.

1827. Church Richard tábornok Aeginába jő és az ott és Castriban elvált görög követek egyesitését megkisérli. (Lásd márc. 12., 18., 5., 6-án, febr. 9., 23-án, april 7., 8-án.)

1828. Tahir pasa megtámadja a görög hajócsapatot Skiosnál, és csapatokat a partra szállit. Fabvier ezredes a sziget hegyeibe vonul.

1829. Trinidad Antilla szigeten a fehérek és feketék közt minden polgári különbség eltöröltetik.

1831. Lafitte ministeriuma feloszlik, Perrier Kázmér az ő helyére lép.

1831. Az osztrákok Parmát megszállják. Helyreállitása a diplomatia által pártolt kormánynak.

1833. A hannoverai kamarák az álladalmi alaptörvényt elfogadják.

1837. Texas függetlensége elismertetik Éjszakamerika által.

1838. Budapest elpusztulása nagy árviz által. Wesselényi Miklós és István főherceg a nép mentőiként tevékenyek. (Az árviz tart márc. 16-á'g.)

1848. Kérvények és csoportulások Berlinben, melyek fegyverhatalommal szétüzetnek.

1848. Forradalom Bécsben. A rendek háza rohammal megtámadtatik, és a császári lak alkotmány és sajtószabság utáni kiáltással eltelik. Az utcákon vér foly. A nép és deákság a fegyvertárból fegyverkezik; nemzetőrség és akademiai legio alakul. Apponyi lemond, Metternich is erre szorittatván Bécsből megfutni kénytelen. — Albrecht és Lajos főherceg a kormánytól visszalép. Fischhof ez nap a nép szónoka.

1849. Austria javaslatot tesz Németország ujra alakitására saját hegemoniája alatt. (Lásd márc. 28-án, april 3., 27., 28-án, május 26-án, oktober 19-én, február 27-én. — april 9-én 1866. junius 10-én.)

1849. Jellacsich horvát bán Kecskemétre vonul vissza az előre törő magyarok elől.

1849. A népség mely Bécsben a forradalmi harcban elestek emlékére halotti ünnepet akar ülni, szétveretik.

1851. A német menekültek Londonban nagyszerü lakomával ünnepelik a forradalom évnapját. A szónokok között Haug, Tausenau, Struve, Ruge, egy francia ki Ledru Rollin nevében szólt, és egy magyar, ki részint magyarul szónokolt, voltak a nevezetesbek. A menekültek főszereplője Mazzini, villámló beszédet tartott a pápa világi hatalma ellen.

1852. Fasyl Chon perzsa költő meghal Tiflisben. (Születik Taurisban.)

1854. Villéle József gróf, francia pénzügyminister, és a ministeri tanács elnöke XVIII. Lajos és X. Károly alatt, meghal 80 éves korában. (Születik 1773. Toulouseban.)

1854. Ütközet Turtukai mellett az oroszok és törökök közt az előbbiek kárára.

1858. Pierri és Orsini a III. Napoleon ellen elkövetett merénylet miatt Párisban kivégeztetnek. (Lásd jan. 14-én.)

1867. Lonovics József kalocsai érsek, a conservativ párt ékessége, egyházrégészeti iró meghal. (Lásd jan. 31-én.)

---

14. Március.

(Pridie Idus Martii.)

1079. A dselaleddini időszámlálás kezdete.

1368. Du Guesclin Bertrand győzelme Montielnél Spanyolországban Kegyetlen Péter castiliai királyon, mely által annak testvérének Transtamare Henrik grófnak megnyeri a castiliai koronát. Péter Montiel várba vonja magát. (Lásd márc. 23-án, april 3-án, sept. 29-én.)

1401. Bentivoglio Giovanni Bolognát elfoglalja.

1453. V. Méhbenhagyott László az erdélyi szászok régi szabadalmait megerősiti.

1457. Hunyadi László és Mátyás testvérek Budán a király parancsára elfogatnak, Bánffy Pál, Giskra János, Thuróczy Benedek, és Lomberger által. (Lásd 15. és 16-án.)

1500. Alcala egyeteme alapitatik.

1555. Russel János angol államférfi és hadvezér meghal.

1558. V. Károly lemond császári méltóságáról. (L. máj. 14-én.)

1560. Don Hugo di Moncada siciliai alkirály, Dscherbe afrikai kalózszigetet capitulatióval beveszi. (Lásd máj. 14-én.)

1571. János Zsigmond erdélyi fejedelem, Zápolya János király fia meghal Gyula-Fehérváron. (13. és 14. közti éjjel. — Benkő ezen fejedelem halálát majd 14., majd 17. márc. teszi, más helyen azt irja, hogy március 24-én temettetett el. Istvánfy szerint 16-án Kazinczy Ferenc és Kőváry László sz. 13-án halt meg. Én Bethlen Farkast követtem.)

1590. IV. Henrik francia király megveri Mayenne herceg katholikus seregét Jvry mellett; mindkét seregben svajciak is harcoltak. Csata előtt a király azt mondá csapatjainak: „Ha netán zászlóitokat elvesznétek, csoportosuljatok sisakforgóm köré, ti azt mindig a becsület és dicsőség utján találandjátok.“

1609. Marville Antal jogtudós születése Amiens közelében.

1632. A felzendült katonaság Konstantinápolyban az általa gyü-

lölt személyek fejeit kivánja, és a császári magzatok nyilvános mutatását. A janesárok nyiltan tanácskoznak IV. Murad trónról ejtéséről. (Lásd febr. 6-án.)

1647. Miksa bajor választó Ulmban a svédekkel fegyverszünetet köt.

1658. Appleton győzelme és halála Livornonál.

1658. Hoogstraten (Daniel van) jeles flammandi költő születik Rotterdamban. (Lásd nov. 21-én.)

1665. II. Károly angol király hadat izen Holland köztársaság állami közrendeinek.

1711. Károlyi Sándor Rákóczy hadvezére, Debrecenben Pálffy János cs. vezér előtt leteszi a király iránti hűség esküjét. (Lásd febr. 12., 20-án, april 7. és 29-én.)

1713. Az ugynevezett kiüritési és közönbösségi (evacuation és neutralitás) szerződés Anglia és VI. Károly császár közt, mely szerint az utóbbi Spanyolország odahagyását igéri. (Lásd sept. 28-án 1710. és april 11-én.)

1714. Bach Emmanuel hires zeneköltő (a hires Bach Sebestyén fia) születik Weimaron.

1757. Byng John angol admiral Porthsmouth révében saját hadihajója árbocfáján hadibirósági itéletnél fogva meglövetik, mert a franciák által, kik nálánál egy sorhajóval gyengébbek voltak megverette magát, és St. Philip-ot Minorca szigeten a franciák ostroma alól fel nem szabadithatá. (Lásd jan. 27-én, máj. 20-án, jun. 28-án.)

1758. Minden brandenburgi város a hannoveraiak által elfoglaltatik; a francia sereg a Wesel-ig visszavonul.

1767. Jackson Andrew tábornok az éjszakamerikai egyesült államok elnöke születik. (Mások sz. 15-én.)

1774. Savary René, Rovigo herceg, francia dandárnok születése.

1793. Ütközet Bingen mellett a Rajnánál a poroszok közt Székelyi alatt, és franciák közt Houchard alatt.

1801. Pitt ministeriuma lelép.

1807. Krasicki Ignác gneseni érsek, a legszellemdúsabb és legélcesebb lengyel irók egyike meghal. (L. febr. 3-án.)

1803. Klopstock Frigyes nagy költő halála Hamburgban. (Szül. jul. 2-án 1724.)

1804. Napoleon éjjel, a fenálló béke dacára, két expeditiót küld a Rajnán át, és Enghien (Bourbon) herceget Estenheim-on

Badenben elfogatja. Talleyrand félvén, hogy Bonaparte és a Bourbonok közt kiegyenlités jő létre, az elsőt e lépésre ösztönzé. (Lásd 21-én.)

1808. Gusztáv Adolf svéd király felszólitja az ifjuságot a haza védelmére az oroszok ellen.

1810. Spittler Lajos báró, egyháztörténeti iró meghal Stuttgarton. (Lásd nov. 10-én.)

1812. Szövetségi szerződés Franciaország és Austria közt, melylyel az utóbbi Franciaországot az oroszok elleni háboruban 30000 katonával igéri segiteni.

1812. Az alkotmányterv mint uj állami alaptörvény Spanyolországban a cortesek által megesküve és kihirdetve. Főelvek benne: a felségi jogok a nemzetben gyökereznek, mérsékelt monarchia, sajtószabadság, a katholicismus kiváltsága.

1814. Bentinck lord felhivja az olasz népeket egységük és függetlenségük kivivására Napoleon ellen.

1815. Frigyes Vilmos fejedelem, I. Vilmos név alatt Németalföld királyi méltóságát fölveszi. (Lásd dec. 1-jén.)

1822. Szabó József jeles vegy- és földtani iró születik Kalocsán.

1823. Második görög nemzetgyülés Astroban, Mauro Michailos Petrompeis elnöksége alatt.

1823. Dumouriez Ferenc hires francia forradalmi tábornok meghal Turnville Parkon Angliában, London mellett. (Lásd január 25-én.)

1826. Bolivar másodszor választatik a columbiai köztársaság elnökének.

1828. Miklós orosz cár hadizenete a török porta ellen. (Lásd május 7-én.)

1848. IX. Pius pápa kihirdeti a római alkotmányt.

1848. Zavarok Drezdában Könneritz ministeriumának lelépése után.

1848. A magyar főrendi tábla az alsóház részéről küldött felirási javaslatot az országgyülési teendők iránt, melyben parlamentaris önálló kormány kivántatik, egyhangulag elfogadja.

1848. Bécsben a forradalom folyvást növekedik, Albert és Lajos főhercegek annak elnyomásán fáradoznak. Szedlniczky rendőrfőnök a nép elől menekszik.

1849. Osztrák törvények a sajtóról és egyesülési jogról.

1849. II. Károly parmai herceg lemond a kormányról.

1849. Schir Sing és Tschuttur Sing pundschabi lázadók, 11 főnök-

kel és 16000 katonával megadják magokat az angoloknak Gilbert vezér alatt. (Lásd febr. 21-én.)

1849. Mezzofanti József bibornok, a legnagyobb nyelvtudós meghal Rómában. (Lásd sept. 19-én.)

1851. Az éjszakamerikai senatus határozata, hogy Long hajóskapitány Mississippi gőzfregáttával Kossuthot kisásiai fogságából kiszabaditsa, és Amerikába hozza.

1854. Egy csapat önkéntes Athenából a harctérre indul Epirusba és Thessaliába. (Lásd 16-án.)

1854. Fegyverszünet az oroszok, angolok, franciák és szárdok közt a Traktir-hidnál kötve. (Lásd febr. 29-én.)

1857. Bunkó Antal, jeles magyar népzenész meghal Egerben.

1857. A osztrák csapatok Bukarestből kivonulnak. (Lásd márc. 16-án.)

1861. Az olasz parlament Victor Emanuelt Olaszország királyának kikiáltja: Cime ez: II. Victor Emanuel, isten kegyelméből és a nép akaratából Olaszország királya.

1865. Az olasz második kamara a halálbüntetés eltörlését határozza.

1867. A magyar ministerek: báró Wenkheim Béla, Lónyai Menyhért, báró Eötvös József, Horváth Boldizsár, gróf Mikó Imre és Gorove István Budán leteszik az esküt a király kezébe. (Gróf Andrássy és gróf Festetics György már február 20-án esküdtek Bécsben.) (V. ö. február 18-án és március 30-án.)

---

15. Március.

(Idus Martii.)

318. (Kr. sz. e.) M. Valerius Corvus III. consul a Campaniában fekvő Cales városáról diadalt ül.

231. (Kr. sz. e.) M. Pomponius Matho consul diadalát ünnepeli a szárdokról.

171. (Kr. sz. e.) Az uj római consulok P. Licinius Crassus, és C. Cassius Longinus hivatalba lépnek.

44. (Kr. sz. e.) Julius Cäsar meggyilkoltatása Brutus és Cassius által a római curiában. Casca az első döfést irányozta a nagy áldozatra és az 500 csatában győző, és 1000 város elfoglalója 23 szurással Pompejus szobránál

elesik. (Seyffarth számitása szerint 42 év Kr. sz. e.) (Lásd julius 1-jén.)

40. (Kr. sz. e.) Octavianus Augustus Perusia egész magistratusát; 300 decuriot és lovagot áldoz fel Cäsar oltárán, árnyának engesztelésére.

1. (Kr. sz. e.) Nagy Herodes halála. (Világév 5870.)

33. Krisztus királyi bemenetét tartja Jeruzsalembe. (Eber szerint ez napon még utközben van Jerichótól Bethania felé.) (Auer sz. april 10-én.)

454. Attila hun király halála. (Gualter János a chronicon chronicorumban szintén e napot közli, de esztendőül 459 ir, a mi hibás mert akkor Attila már rég meg volt halva.) (Lásd julius 12-én.)

493. Veronai Detre, (Theodorich, vagy Dietrich von Bern) keleti gót király Odoacer olasz királyt fiaival együtt megöleti. (Gottfried krónikája) (Lásd március 28-án, august 11. és 28-án, sept. 27-én, febr. 27-én, márc. 5-én.)

756. Abdurahman, Moavis fia, Cordova királyának kikiáltatik. (Lásd május 20-án.)

864. Tradonico Péter velencei doge több összeesküdt nemeseket kivégeztet Szt. Zakár zárdában Archidona városban.

963. II. Romanus az Ifju, byzanci császár, neje Theophania által megmérgeztetik. (Lásd julius 2-án.)

1214. Batu mongol hadának előserege fél napi távolságra Budáig előhalad. (Lásd márc. 12., 17., 18., 30-án, april 9-én.)

1348. VI. Kelemen pápa Janka nápolyi királynénak és Mária nővérének ünnepélyes bevonulást enged Avignonba, és az eddig még hiányzott dispensatiót a házasságra Tarenti Lajossal megadja, a királyné pedig, a hogy lehetett, gyilkosságát igazolta. (Lásd jan. 15., 21. és 23-án, aug. 20-án.)

1392. III. Eberhard (Greiner vagy Rauschbart) würtembergi uralkodó gróf meghal. (Lásd aug. 18. és 25-én, apr. 7-én.)

1412. Zsigmond magyar király Jagello Ulászló lengyel királylyal egyezésre lép, mely szerint a moldovai vajda mindkettőjöknek esküdjön hűséget, — igy Magyarhon jogainak csorbitásával Lengyelországot elismervén. (Wagner analecta Scepus et Dlugoss.) (Lásd márc. 30-án.)

1457. A Hunyadiház párthivei: János nagyváradi püspök, Rozgonyi Sebestyén, Kanizsai László, Györgyi Bodó Gáspár, Modrav György, Horváth Pál és a német Frodnohar a

király által Budán bebörtönöztetnek. (Lásd márc. 14. és 16-án, junius 17-én.)

1478. Brünni congressus a cseh rendek és Corvin Mátyás követei közt, az utóbbinak Ulászló elleni követeléseit illetőleg a cseh koronára.

1493. Colombo visszatérve az általa fölfedezett Amerikából a nép örömkiáltásai közt Palosba evez. (L. aug. 3-án.)

1528. Salm-Neuburg Miklós gróf meggyőzi Zápolya János királyt Szinnyénél Kassa mellett.

1536. Ibrahim Pasa török mindenható nagyvezir II. Suleiman császár parancsára nagyravágyásért megfojtatik.

1560. Az Amboise vári összeesküvők (a király és Guise hercegek ellen) egy nekik az erdőben ejtett lesbe esnek, hol számosan megöletnek, köztük La Renaudie az összeesküvés vezetője is. (Lásd május 4-én.)

1564. Granvella bibornok a Németalföldön gyülölt tanácselnök elhivatik II. Fülöp spanyol király által.

1571. Aben Abov, a moriszkok vezére Seniz által meggyilkoltatik.

1573. Velence békét köt a török zultánnal, melynél fogva 300000 aranyt fizet azonnal, évenkinti 1500 aranyt adóul igér, és Ciprust kiadja.

1579. Orániai Vilmos törvénykivülinek nyilatkoztatik II. Fülöp spanyol király által.

1589. Fedor Ivanovits orosz cár a konstantinápolyi patriarchától az engedelmet megveszi Moszkóban önálló patriarchaság alkotására, mi által utódjai önálló fejei lettek később a görög nem egyesült egyháznak.

1604. Hasan Kinalisade török költő, hires mint török költők életirója, meghal Rosette egiptomi városban. (Sz. 1546.)

1653. II. Rákóczy György, erdélyi fejedelem a gyulafehérvári országgyülés berekesztésével megerősiti Erdély alkotmányos törvényeit, az Approbata constitutiót. (Vállas Antal hibásan teszi ezt 1654. évre. Nagy Szabó Ferenc memorialéjában. [Lásd erdélyi történelmi adatok, kiadja gróf Mikó Imre] azt olvassuk 1654. évnél: Ebben az esztendőben az Approbata Constitutióit az ország kibocsáttá nyomtatva, hogy ahoz tartsa magát az ország.)

1673. Salvator Rosa festész halála.

1713. De Caille Miklós Lajos hires mathematicus, csillagász és mérnök születése Rumignyban. (Lásd 21-én.)

1755. Hermann Benedek Ferenc, hires ásványtudós és bányász születése Mariahofon Stajorországban. (Meghal 1806.)

1764. Pompadour marquisnő (Jeanne Antoinette Poissa) XV. Lajos szerelmese, meghal Párisban.

1767. Kassai József magyar nyelvész születése Bodrog-Kisfaludon (nem Bográd-Kisfalud mint „a magyar irók" életrajzgyüjteménye irja) Zemplén megyében. (Meghal 1842. szinten március 15-én.)

1775. A Zsigmond király által Lengyelországnak elzálogositott városok és Lodoméria visszakerülnek a magyar korona alá.

1775. Külön szerződés Orosz- és Lengyelország közt, melyben az utóbbi részére a királyválasztási mód, és némely beligazgatási szabályok meghatároztatnak.

1779. Melbourn William Lamb viscount, angol belügyminister születése.

1781. Lord Cornwallis angol vezér dicső, de nagy veszteséggel szerzett győzelmet kivív az éjszakamerikaiakon Green alatt Guilford mellett, Hobskirk közelében.

1790. A hűbéri jogok eltörlése Franciaországon. Némelyek azokból kármentesités némelyek visszavehetés mellett megszüntetnek.

1794. Clootz Anacharzis (Klotz János) tulzó vakbuzgalmáért maga Robespierre rendelése következtében Heberttel és 19-ed magával elfogattatik, és törvényszék elé állitatik. (Lásd márc. 24-én.)

1798. Basel uj alkotmányt kénytelen elfogadni, melyet Ochs főcéhmester a franciák befolyása alatt tervezett. (Lásd február 15-én.)

1799. Veszprémi István orvostudományi és történeti iró, a magyar orvosok életirója, meghal Debrecenben. (Születik 1724. Veszprémben.)

1799. Toscana a franciák által republicanizáltatik.

1805. A bataviai köztársaság harmadik alkotmánya, monarchiai szellemben létesül. (Lásd april 23-án, okt. 16-án.)

1805. Az italiai respublica statusconsultája Napoleon császárt Olaszország királyának választja. (L. jan. 26-án, máj. 26-án.)

1806. Becker Károly Frigyes történetiró halála Berlinben. (Sz. 1777.)

1806. Murat Joachim, Napoleon sógora, jeles tábornok Cleve és Berg nagyhercegi rangjára emeltetik.

1808. Első forradalmi kitörés Spanyolországban.

1809. Belluno herceg (Victor Perrein) a franciákkal a Tajo folyón átmegy.

1811. Az osztrák kormány rendeleténél fogva, valamennyi tartományi hatóságok ma reggeli 5 órakor egy lepecsételt iratot bontottak fel, meghagyatván egyszersmind, hogy ezt egy órával később közzé tegyék. A hajnalban már gyülekezett népnek kihirdettetett az 1811. febr. 20-áról kelt nyilt rendelet, mely a bécsi bankjegyek értékét egy ötödére szállitá le (1060,798,753 forint 212159750 ftra.) Ezen rettenetes órában milliómok lettek koldusokká. (V. ö. apr. 14. és 16-án, febr. 20-án, jun. 1-jén, dec. 19-én.) A nyilt rendelet nem hirdettetett ki febr. 20-án, miként Horváth Mihály irja: Magyarorsz. tört. VI. k. 315 lap, hanem az napon kelt.

1815. Frigyes würtembergi király országának számára alkotmányt octroiroz. (Lásd 18-án.)

1815. A bécsi congressus Svajc sorsa fölött határoz. A köztársaság függetlenségét és területének nagyobbitását nyeri.

1819. Evans Oliver a gőzgépek feltalálója, 1757-ben Philadelphiában született bognár meghal.

1824. Lepanto a görögök által rohammal bevétetik.

1825. Szövetség Buenos-Ayres és Columbia közt.

1825. Frigykötés Guatimala és Columbia közt.

1828. Miaulis admiral véget vet a görög kalózságnak.

1829. Westenrieder Lőrinc történetbuvár, iró és színköltő meghal Münchenben.

1830. Reményi Ede magyar hegedümüvész születése.

1831. A Rio Janeiroba bemenő I. Pedro császárt lóháton kisérő udvaroncok korbácsesal fenyegetik azokat, kik: „éljen a császár! vesszen a köztársaság“-ot! kiáltani nem akartak. A szabadságérzelem és köztársasági törekvések e pillanattól fogva mindig nagyobb mozgalomba jöttek. (Lásd márc. 11-én, april 7-én.)

1833. A mexicoi congressus megnyitása. Santa Ana elnöke, Gomez Farias alelnöke lesz a köztársaságnak.

1840. Marquez columbiai elnök Angliával szerződésre lép, hogy a rabszolgakereskedés halállal büntettessék.

1842. Tsze- ki mellett egy 800 chinaiból álló tábor nagy veszteséggel szétveretik.

1842. Cherubini Luigi hires zenész és zeneszerző halála. (Születik 1764. Florenzben.)

1848. Népmozgalom Gratzban, és demonstratiók a jesuiták ellen.

1848. A pápa alkotmányt ád népének; de ez már ki nem elégit, mert a nép csak világi kormányt kiván maga fölött elismerni, és a pápát a forradalom zászlótartójává akarja tenni.

1848. Nagy népforrongás Budapesten. A sajtószabadság kivivatván (5 $^1/_2$ órakor estve) a legelső censurátlan lapok megjelennek. Stancsics Mihály mint a censura áldozatja börtönéből kiszabaditatik. A nemzet kivánalmainak 12 pontjai az országgyülésre felküldetnek, és a főváros, önállóságát gyakorolja. — Nagy népgyülés, melyen Jrinyi, Jókai, Vasvári és Petőfi kitünnek.

1848. Kossuth Lajos diadalnemü és a magyar küldöttség lelkesült fogadtatása Bécsben a nép által, a magyar országgyülési ifjuság kiséretében. (Magyar argonauták.) (Lásd 16-án.)

1848. Austria sajtószabadságot, nemzetőrséget és alkotmányt nyer császári igéret által, az alkotmányozó gyülés összehivása biztositatik. (Lásd april 25-én.)

1848. A Budapesten lakó angolok üdvözlő iratot intéznek a magyar nemzethez, melyben forradalmuk iránti rokonszenvüket kijelentik.

1848. A párisi magyarok nemzeti zászlókkal és öltönyben mennek a francia köztársasági kormány üdvözletére. Lamartine a nép örömjelei közt fogadja a küldöttséget.

1848. A berlini forradalom előjelei mutatkoznak ismételt összeütközésekben a katonasággal. (Lásd 18-án.)

1849. Vetter forradalmi tábornok Török-Szt.-Miklóson a magyar sereg fővezérletét veszi át. (Lásd 8-án.)

1849. A magyar forradalmi kormány Perczelt az alsó vidékre rendeli a vérengezők fékezésére és Pétervárad felmentésére. (V. ö. 22-én.)

1849. Bem magyar forrad. tábornok kiveri az oroszokat a veres toronynál (éjjeli 11 órakor) és Puchner, Pfersmann, Gräser

és Jovics császári tábornokot Erdélyből kiüzi. (Szeremlei márc. 16-ára teszi.)

1849. A Bem által Erdélyből kiüzött oroszok Oláhföldre jönnek. (Lásd 18-án.)

1855. Ujabb békeértekezletek Bécsben Russel, Westmoreland, Bourqueney, Buol, Prokesch-Osten, Riza Bey, Arif Effendi, Gorcsakoff és Titoff közt.

1855. Egyezkedés Szardinia és Törökország közt az utóbbinak támogatására az oroszok ellen.

1856. Hatvani Imre, a boldogtalan emlékezetü forradalmi csapatvezér meghal Budán.

1858. Felkelés Venezuela köztársaságban, melynek folytán Monagas elnök tábornok leköszön. (Lásd 18-án.)

---

16. Március.

(XVII. Calendas Aprilis.)

37. Tiberius Cäsar római császár, midőn Misenum melletti jószágán halálos betegségéből felüdülni akarna, Macro testör ezredes, Sejan utódja által rá vetett párnákkal és takarókkal megfojtatik.

39. Josephus Flavius Judäus, zsidó történetiró születése.

455. III. Valentinian római császár, Attila legyőzöttje Pretronius Maximus senator inditására, kinek nejét elcsábitá, és az ő parancsára megölt Aëtius két barátja által a Marsmezőn meggyilkoltatik, Heracliussal, eunuch kegyencével együtt. (L'art de verifier les dates szerint 26-án.)

1190. Nagy zsidóöldöklés Yorkban.

1394. Hawkwood John, Toscana és Romagna városainak a papság elleni szabadságharcaiban magát kitüntetett angol hadvezér meghal Florencben.

1411. Ziska János hussita fővezér Kommotaut Csehországban rohammal elfoglalja, és roppant vérengzést elkövet.

1414. A világhirü constanci concilium, — mely négy évig tartott, három pápát letett, egy negyediket méltóságába iktatott és Husz Jánost s Prágai Jeromost a máglyára küldte — megnyittatik.

1457. Hunyadi László a királyi szó ellenére, és ürügyül vett

felségsértési bün miatt Budán lefejeztetik. Lelketlen hullája fekete takaróba burkolva azon kápolna udvarában ásatott el, melyben már hasonló áldozatok nyugodtak; t. i. ama 32 nemes, kiket Kont Istvánnal együtt 1393-ban Zsigmond király fejeztetett le. (Nem márc. 23-án történt, mint Kőváry irja Erdély nevezetesebb családjaiban.)

1475. A franciák Perpignan várost elfoglalják.

1581. Hooft Péter Corneliszoon hires hollandi költő és történetiró születése Amsterdamban. (Lásd május 21-én.)

1594. Az evangelica unio kezdete Heilbronnban.

1606. Fekete Zsuzsánna magyar verselőné és amazon születik Losádban Hunyad megyében.

1622. Bethlen Gábor Kassán Ungh, Torna, Szepes, Sáros megyéket és Lőcse, Eperies, Zeben és Bártfa városokat II. Ferdinand király követeinek átadja.

1656. A svédek Marienburgot elfoglalják.

1707. Unioszerződés Angolország és Skócia közt, mely szerint az angolok és skótok minden jogokban egyaránt részesülnek. (Lásd julius 2-án.)

1731. Békeszerződés Bécsben Anglia és Austria közt, melylyel VI. Károly császárnak a pragmatica sanctio épsége biztositatik. E békéhez utóbb Spanyolország, Hollandia és a német birodalom is álltak.

1733. A császár megerősiti a capitulatiót, melyet a lázadó Corsica Genuától nyert.

1736. Pergolese vagy Pergolesi Giambattista, hires zeneszerző (opera és egyházi zene) meghal. (Születik jan. 3-án 1710 Jesiban estve 10 órakor.)

1750. Herschel Carolina, hires és tudós csillagásznő születése.

1755. Dercsényi János, kir. tanácsnok, iró születik Lőcsén Szepes megyében.

1781. Berzeviczy Vince báró, a magyar szinészet egyik buzgó előmozditója, születik Darócon Sáros megyében. (Meghal april 15-én 1834.)

1781. Greene éjszakamerikai tábornok csatát veszt Hobbkirks mellett. (Lásd 15-én.)

1788. Bárándy János magyar statistikai iró születik Bárándon Fehér megyében. (Lásd 11-én.)

1792. III. Gusztáv svéd király egy álarcos bálon meglövetik Ankarström által. Az összeesküvés célja volt a régi aristo-

cratia visszaállitása. A király csak 11 nappal később hal meg. (Lásd febr. 22-én.)

1792. Dán királyi rendelet hogy az afrikai négerkereskedés 1802. végével megszüntessék.

1797. Bonaparte megveri az osztrákokat a Tagliamentonál, Károly főherceg alatt, és a folyón átmegy.

1798. Blumauer Alajos tréfás, trágár és vidor német költő halála Bécsben. (Lásd dec. 21-én.)

1807. Blücher porosz tábornok francia hadifogságban, Victor francia tábornokért kiváltatik.

1808. Finnland bekeblezése Oroszországba cs. nyilatkozvány által, következéseül Alopäus orosz követ Stockholmban történt bezáratásának. (Lásd márc. 23-án, apr. 1-jén, majus 3-án, sept. 17-én, nov. 19-én.)

1810. Szerződés Franciaország és Hollandia közt, az utóbbi ideiglenes politikai önállóságának fentartására. Seeland, befoglalva Schowen és Geldern szigeteket, Franciaországnak átadatik.

1813. III. Frigyes Vilmos porosz király hadat izen Napoleonnak.

1815. I. Vilmos nassau-orániai herceg, Németalföld királyának kikiáltatik.

1815. XVIII. Lajos király, családjához tartozó hercegeivel együtt megujitja az esküt a chartára.

1819. Penzel Abraham Jakab nagy tudós, ki kalandos életéről is ismeretes, meghal. (Nem 17-én.) (Lásd nov. 17-én.)

1827. Karaiskaki Eleuzis és a Pyräus közt kiszáll Keralianál az Akropolist megmentendő. Sikertelen ütközetek e célból. (Lásd febr. 2., 6., 9., 11-én, márc. 2-án, aug. 16., 20-án, oktober 21-én.)

1829. A katholikusok határozata Dublinban, hogy az emancipatio actája föltétlenül elfogadtassék.

1829. Paskievics orosz tábornagy felszabaditja az Achmet Bey által ostromlott Achalzik-ot.

1834. A carlisták Zummalacarreguy alatt Vittoriát megrohanják, de még ugyan az nap odahagyják.

1840. A cserkeszek Waia orosz váradot a fekete tengernél megrohanják és beveszik.

1842. Hansen Móric norvég költő halála.

1848. Czapka bécsi polgármester és gróf Szedlniczky rendőrségi

udvari tanácsos leköszönnek. Uj ministerium alakul gróf Kolowrat alatt.

1848. Népgyülés Anhalt-Bernburgban alkotmányos jogokért. A nagyherceg ezeket 28-án nagy habozással megigéri.

1848. A könyvvizsgálat eltörlése Mecklemburgban. (23-án még terjedelmesebb igéretek adatnak.)

1848. Sajtószabadság Szászországban. A régi ministerium lelép. Braun, von der Pfordten nyerik a tárcát.

1848. A magyar argonauták Bécsben. A nemzet küldöttsége István nádor vezérlete alatt V. Ferdinand király előtt megjelenik, független nemzeti kormányt és szabadelműbb intézményeket sürgetve. A király népszerü alkotmányt engedményez. — Kossuth mint népember ünnepeltetik.

1849. Czecz forradalmi ezredes Fogarast megszállja.

1849. Népfelkelés Anhalt-Bernburgban Calm timárnak elfogatásáért. A nép kedvencét kiszabaditja, a katonaság ellen torlaszt emel, mig nagy vérengzés után a csend helyreáll, és az ostromállapot kihirdettetik.

1853. Mentzikoff herceg Oroszország nevében Törökországtól a görög egyház fölötti védelmi jogot követeli Keleten elegendő kezesség mellett.

1854. Egy második önkéntes csapat Athenából elindul a törökök elleni csatatérre, Churmusi a második kamara elnöke alatt; általános mozgalom Görögországban a felkelők mellett. Tzavellas görög tábornok az Arta előtti táborba megy és fővezérnek választatik. Christodulos Hadsi-Petro tábornok magát Thessalia főparancsnokának kihirdeti.

1854. Beautemps-Beaupré, a francia Institut tagja, egy jeles vízirati munka szerzője meghal 88 éves korában Párisban.

1855. Agresti, a leghiresebb olasz törvénytudók egyike meghal Nápolyban.

1857. Az osztrák katonaság Jassyból kivonul.

1858. Esenbecki Nees Keresztély D. Dániel német tudós halála.

1865. Mathieu de la Drome, hires metereolog, 1848-ban a francia constituante tagja meghal.

1867. A törökök a belgrádi várt a szerbeknek átadják. A szerb katonaság csak arra köteleztetik, hogy itt, és az egyuttal elhagyott többi várakban is a szerb zászló mellé a török zászlót is tüzze ki.

17. Március.

(XVI. Calendas Martii.)

263. (Kr. sz. e.) M. Valerius Maximus Messala római consul diadalt ül a puniak és Hiero siciliai király fölött.

49. (Kr. sz. e.) Pompejus Magnus, a nélkül, hogy a Brundusiumnál álló Cäsar akadályozhatná, Dyrrhachiumba áthajoz.

45. (Kr. sz. e.) Cäsar nagy győzelme Mundánál Granadában Pompejus pártja fölött, mely itt 30000 embert vesztvén, végkép megsemmisül. Cnejus Pompejus, a nagy Pompejus fia, futás közben elétretvén, Spanyolországot és életét veszti. Labienus és Attius Varus a csatatéren elesnek. Sextus Pompejus megmenekszik. (Lásd april 12-én.)

44. (Kr. sz, e.) A római senatus Cicero javaslatára, és M. Antonius mint consul beleegyezésével amnestiát hirdet. Annak értelmében Cäsar intézményei, rendeletei és ajándékai érvényesek maradjanak.

32. Coccejus Nerva római császár születése.

180. Marcus Aurelius Antoninus Philosophus római császár halála Vindobonában. (Mások szerint a Sirmium melletti táborban.)

1039. Nyullábu Harald király halála.

1077. Rudolf sváb herceg német császárnak választatik IV. Henrik ellen. (L'art de verifier les dates és Brinckmeier szer. igy, Schlosser sz. 15-én.) (Lásd okt. 15-én.)

1164. Heloise, kitünő szelleme és Abälard iránti szerelme által hires hölgy, zárdában meghal.

1199. Imre magyar király Boleszláv váci püspököt saját kezüleg megragadja, és az oltár lépcsőzetein lelökve, öt katona által a templomból kivezetteti, mert a nyugtalan András herceghez szított.

1229. II. Barbarossa Frigyes Jeruzsalemet szerződés által elfoglalja Adhel-Kamel vagy Meledin egiptomi zultán részéről. (Lásd okt. 2-án és márc. 18-án.)

1241. Ugrin kalocsai érsek megveretése Pest előtt a mongolok által; az érsek csak harmad magával menekült a csatából. — Ugyan ez nap Vác a mongolok által felgyujtatik, a templomokban és püspöki épületekben magát védő városi és vidéki lakosság a tüz áldozatja lesz. (Szalay, Rosty.)

1334. Forradalom Bolognában Du Poïet bibornok uralma ellen, Pepoli Tádé (Romeo fia) és a Gozzadini és Beccadelli család által támasztva. (Lásd jul. 17-én, apr. 8-án, jun. 2-án.)
1335. A lucerniak győzelme Landenberger fölött, Buchenas mellett.
1420. Zsigmond magyar király, német császár V. Márton pápa keresztbulláját hirdeti ki a hussiták ellen.
1426. Foscari Ferenc velencei doge, vezére Carmagnola Ferenc által Bresciát elfoglalja meglepetéssel a milanói hercegtől.
1427. Zsigmond király katonai szabályzatát kihirdeti Magyarországon. (V. ö. 12-én.)
1488. II. Suleiman, a legnagyobb török zultán születik. (Lásd sept. 5-én.)
1578. Albani Francesco hires olasz festőművész, Reni Guido vetélkedő barátja születik Bolognában. (Lásd okt. 4-én.)
1594. A törökök gróf Zrinyi György közeledtére elhagyják az általuk felgyujtott Babocsát.
1633. Marchetti Sándor jeles mathematicus és szakbeli iró születik Pontormo-ban. (Lásd sept. 6-án.)
1680. La Rochefoucauld Ferenc herceg, bölcselmi iró halála. (Születik dec. 15-én 1613.)
1737. Tempelhoff Frigyes porosz altábornok, hadügyi és hadtörténeti iró születése Trampeban.
1741. Rousseau János francia lantos költő halála Brüsselben.
1776. Washington diadalmenete Bostonba.
1777. Emert A. Ferdinand, phisiologiai iró születik Göttingában. (Meghal august 22-én 1819.)
1781. Ewald János dán költő halála.
1782. Bernoulli Dániel hires mathematicus és természettudós halála Baselben.
1790. Elfogatási levél Danton és St. Aubin ellen.
1791. Felkelés és vérengzés Douai városban.
1793. A rajnai német nemzeti convent megnyittatik Mainzon.
1797. Buonaparte a cisalpini köztársaságot alkotja a cis- és transpadani köztársaságok területeiből.
1797. Felkelés Bresciában mely egyesülést céloz Franciaországgal.
1797. Buol-Schauenstein Károly Nándor gróf osztrák külügy minister születése Graubündten-ban.
1803. Az angolok Egiptomot elhagyják.

1803. Meckel Fülöp Frigyes hires bonctudós halála Halleban.

1807. Michelsen orosz tábornok győzelme a törökök fölött Giurgewonál.

1808. Napoleon törvényt hirdet az uzsora ellen.

1808. A nép Madridban a királyi család kegyencének de la Paz herceg, vagy az ugynevezett békefejedelem (Don Godoi) palotáját megrohanja. (Lásd márc. 18., 19. és 21-én.)

1809. Az Alland szigetek az oroszok által Bagration alatt elfoglaltatnak.

1811. Gutzkow Károly költő és regényiró születése Berlinben.

1813. III. Frigyes Vilmos porosz király szózata népéhez és hadseregéhez a Franciaország elleni harcról. York Berlinbe vonul.

1822. Szigoru censura a hirlapok ellen Franciaországban. (Jan. 23-án 1818, május 1-jén 1819 is.)

1824. Egyezkedés Londonban Németalföld és Angolország közt: A kalózság az indiai tengeren megszüntessék, a németalföldi birtokok az indiai szárazföldön Angolországnak, az angol birtokok Sumatrán Németalföldnek átengedtessenek.

1827. Az éjszakamerikai egyesült államok elnöke minden kereskedést megtilt az angol Nyugodtindiával.

1830. Gouvion St. Cyr Lajos francia tábornagy és pair Napoleon és XVIII. Lajos alatt meghal Hyeresban. (Szül. apr. 13-án 1764 Toulban.)

1831. Erőszakos rendszabályok a republikanus párt ellen Franciaországban.

1835. Fani Carlo régiségbuvár halála Rómában.

1839. Angyalffy Mátyás András gazdasági iró meghal legnagyobb nyomorban Pozsonyban. (Lásd febr. 5-én.)

1847. Grandville (családi nevén Gérard) Ignác Isidor hires kő- és farajzoló müvész, Lafontaine meséinek lángelmü képekben magyarázója, őrültségben meghal fiainak és nejének gyorsan egymásra következett halála miatt. (Született proletárius szüléktől 1803. Nancyban.)

1848. Népmozgalom Velencében. Az osztrák zászlók letiprása mellett torlaszok emeltetnek. A politikai iratok miatt bebörtönözött Manin Daniel és Tomaseo Miklós a nép által kiszabaditatnak és diadallal hordoztatnak körül. Tüzelés nép és katonaság közt. (Lásd márc. 18., 22. és 23-án.)

1848. Batthyány Lajos gróf felelős nemzeti ministerium alakitásával megbizatik. (Lásd 23-án.)
1848. Batthyány Lajos ministerelnök első körlevele az ország törvényhatóságaihoz, intvén az uj alkotmányos intézmények iránti engedelmességre és a béke fentartására.
1848. Munkások békétlenségei Párisban; a vörösök a kékek ellen.
1848. Folyvást tartó békétlenségek Münchenben Landsfeld grófnő állitólagos jelenlétéért a városban. (Lásd 20-án.)
1848. Az osztrák szinek, sasok, dohánytrafikák és sorsjátékok eltöröltetnek Magyarországon.
1848. Hannoverában sajtószabadság, országgyülési nyilvánosság, szabad gyülekezési jog, amnestia és népszerü törvényjavallatok előterjeszthetése kiviva. (Lásd 22-én.)
1849. Ideiglenes községi törvény Austriában.
1852. Gasparis fölfedezi Psyche (a tizenhatodik) bolygócsillagot Mars és Jupiter közt.
1853. Santa Ana tábornok Mexico köztársaság elnökének választatik.
1858. A britt sereg 5 napi bombázás után elfoglalja Schunderin várost Keletindiában.
1862. Schlick Ferenc Henrik gróf, osztrák lovas tábornok meghal.
1862. Gróf Fáy István, a máltai rend vitéze, jeles zongorász és zeneszerző, meghal Fülesen Sopronmegyében.
1862. Halévy Ferenc, nagy zeneköltő halála. (A zsidóhölgy, Guido és Ginevra.) (Lásd május 27-én.)

18. Március.

(XV. Calendas Aprilis.)

-- (Kr. sz. e.) A Palatinus hegyen Jupiter temploma lángok martaléka lesz, és vele a hires sibyllini könyvek, a római köztársaság prófetai tanácsadói, és sok kegyeletes családrság eszközei. (Az elégés Sulla idejében történt.)
33. A szent vacsora Krisztus által emlékként alapitatik meg. (Lásd 19. és 22-én.)
1071. Jusufben Taschfin Fez-ot elfoglalja.
1229. II. Hohenstaufen Frigyes római császár önmagát jeruzsa-

lemi királynak koronázza, miután a város a jeruzsalemi patriarcha és Cäsarea érseke által interdictum alá tétetett, és egy pap sem akart misét olvasni. (Lásd febr. 18-án.)

1241. A mongolok győznek Krakónál a sidlovi téren Pajdár alatt, és a krakói vajdát egész hatalmával elejtik. (Lásd april 9-én.)

1313. Molay Jakab a templáriusok utolsó nagymestere és Guido dauphin d'Auvergne, Aquitania commendeurje IV. Fülöp király kormánya alatt Párisban máglyán megégettetnek. [Mások sz. in vigilia divi Gregorii papae, azaz március 11-én, az évre nézve is vannak kik 1314-et fogadják el.) (Lásd okt. 13-án és april 3-án.)

1442. Mezet-Beg II. Murad zultán vezére meggyőzi a magyarokat Szt. Imrenél Hunyadi János alatt, és Lépes György erdélyi püspököt elejti. (Katona. Teleki igy. Nem 1440. mint Benkő és Kőváry, ki a hős Keményt is ezen csatában hagyja elesni.)

1498. Savanarola utolsó szónoklata szabad vallás és köztársaság érdekében.

1506. D'Almeida Lőrinc tengeri győzelme a calicutti hajóhad fölött.

1524. Szebenbe II. Lajos király parancsa érkezik, hogy a lutheránus iratok házkutatás által puhatoltassanak ki, és nyilt téren égettessenek meg. (Julius 22-én egyházi fenyegetés is csatlakozik e parancshoz.) (Lásd február 18-án.)

1548. A jenai akademia megnyitása.

1571. Monte Péter a jánosvitézek nagymestere a rendet La Valette-ba áthelyezvén, ma lovagjaival bevonul.

1582. Jauregui János Antwerpenben Vilmos orániai hercegre orul pistolyt elsüt. A bünös azonnal megöletik. (Lásd julius 10-én 1584.)

1590. Faria de Sousa Manoel hires castiliai történetiró és költő születik Suto portugalli helységben.

1640. Lahire Fülöp hires földmérő születése Párisban. (Lásd april 21-én.)

1762. Kopp Ulrik Frigyes hires levéltárnok, régiségbuvár és iró születése Hesseni-Kasselban.

1766. III. György angol király visszavonja az amerikai telepeken gyülölt, és sok zavart okozott bélyegtörvényt. (Lásd május 28-án, március 22-én és február 22-én.)

1768. Sterne Lőrinc hires humoristicus regényiró halála.
1792. Tippo Sahib mysorei zultán a brittek és mahratokkali békében országainak felét elveszti. (Lásd máj. 4-én, márc. 11-én, febr. 23-án.)
1793. Dumouriez megveretik Coburg herceg által Neerwindennél. (E csata után kezdett Dumouriez az ellenséggel alkudozni.)
1793. A vendéeiak meggyőzik Marie francia tábornokot St. Vincentnél.
1795. Herbert William angol régiségbuvár halála.
1795. Kurland és Semgallen országrendei önkéntesen alávetik magokat az orosz hatalomnak. (Herceg Péter lemond 28-án.)
1799. Oeser Ádám Frigyes hires festész és szobrász halála Lipcsében. (Születik 1717. Pozsonyban.)
1806. Uj országos szervezés Würtembergában, mint uj királyságban. Ezen határozvány szerint az ország szorosan monarchiai értelemben kormányzandó. (Lásd márc. 15-én, april 25-én.)
1808. Forradalom Aranjuezban VII. Ferdinand érdekében. A békefejedelem Don Manuel Godoy megbuktatik, és az őt fenyegető halál elől elrejtőzik, de utóbb elfogatik. (Lásd 17., 19. és 21-én.)
1810. Svéd Pommerania Essen gróf által meghóditatik.
1812. Az uj szabadelmü spanyol alkotmány, mely a népfelség alapján készült a cortesek 134 tagja által aláiratik. (Másnap kihirdetik.) (Lásd máj. 4. és 14-én és jul. 20-án.)
1813. Az oroszok Tettenborn tábornok alatt Hamburgba vonulnak.
1813. Hebbel Frigyes jeles német drámaköltő születése.
1814. Augereau francia tábornagy megveretik Villefranche mellett Hessen-Homburg herceg által.
1815. Meghiusitott, Montesquiou gróf által inditott kisérlet az ifju Napoleon megszöktetésére Schönbrunnból. A komornik azonnal a Spielbergre vitetett.
1821. Forradalom kitörése a zöldfoki szigeteken.
1823. Mexico a congressus által köztársaságnak kihirdettetik. (L. dec. 16-án, okt. 4-én.)
1824. Wallraf Nándor Ferenc, az emberi szellem, tudomány és polgárerény egyik legjelesebb képviselője, nagy költő, műitész, füvész, régiségtudós meghal. (Lásd jul. 20-án.)
1825. Buenos-Ayres képviselő kamarája az országra a „Rio de la Plata egyesült tartományai"-nak nevét ruházza.

1827. Cochrane lord Parosba jő és Church Richard tábornokkal a meghasonlott görög követek kibékitésén és egyesitésén fáradozik. (Lásd 13-án.)

1828. Coimbra egyetemjének követei, kik Dom Miguelnek üdvözlő feliratot akartak hozni, lissaboni utjukban az alkotmányos érzelmü deákok által megöletnek. (Lásd jun. 4., 13., 24., 25-én, febr. 26-án, márc. 3-án.)

1830. A francia követkamara felirata X. Károly király által kedvetlenül fogadtatik és a parlament feloszlattatik.

1833. Baden nagyhercegségben ideiglenes törvény kibocsátatik minden hitábrándos felekezetek ellen, kik magokat az állam törvényeinek nem akarják alávetni.

1833. Lázadás Trawnik bosnya városban a hatóságok ellen.

1839. Lin chinai biztos a hajókon lévő minden opium kiadatását követeli; 26-án ismételve. (Lásd márc. 10-én.)

1841. Az angolok egy chinai sajkaflotillát megsemmisitenk, Kanton várost fenyegetik, és a külföldi kalmártelepeket beveszik, elfoglalván egyszersmind 461 ágyut.

1844. Disteli Márton a legszellemdusabb torzkép rajzolók egyike meghal Solothurnban. (Születik 1802. Olten-ban Solothurn cantonban.)

1847. Mars Hypolit Boudet a Theatre français első szinésznője, szakmajában minden kor első művésznője, kit a közönség „gyémánt"-nak nevezett, meghal Párisban. A hires Monvel szinész leánya volt, és Versaillesban született 1778. Midőn 1841. april 1-jén bucsut vett a közönségtől, majd megfojtották a virágeső és koszorúk.

1848. Forradalom Stockholmban; a katonaság a népre lő.

1848. Forradalom Berlinben, torlaszok és tüzelés. A király befejezi a vérengzést a félreértés felvilágositásával, és azon igérettel, hogy alkotmányt, népképviseletet, nemzetőrséget, esküdtszéket és sajtószabadságot adand az országnak.

1848. Forradalom Milanoban. Casati gróf podestának kérvénye a rendőrség eltörlése, nemzetőrség és népképviselet behozatala iránt kedvező sikert nem nyerhetvén, a város népe fegyert fog, és torlaszok mögött 5 napi utcaharcot folytat az osztrákok ellen. (Lásd 22. és 23-án.)

1848. A velencei nép sürgetésére, Pálffy cs. kormányzó a városi tanáccsal egyetértve, beleegyezik a polgárok felfegyverezetésébe.

1848. A temesvári népgyülés a katonai határszélek bekeblezését kivánja az anyaország polgári területébe.

1848. Boroszlóban a polgárok felfegyverkeznek. (Lásd 20-án.)

1848. Az előparlament összehivatása Frankfurtba Binding tudor és Jucho által.

1848. A magyar országgyülés Pozsonyban határozza, hogy csak a legsürgetősb teendőket végezvén, hatalmát a népképviselet alapján keletkezett nemzetgyülésnek adandja át. A felsőház a köztehervisélési törv. javaslatot egyhangulag elfogadja.

1849. Az osztrák és orosz seregek Bem által szorongatva éjjel (19-re) a törcsvári és tömösi szorosan Oláhországba visszavonulnak. (Lásd 15-én.) Czetz honvédezredes Feketehalom mellett Kalliany cs. tábornokot elveri.

1850. Száznegyven magyar-lengyel menekült gróf Zamoisky alatt Ottoman gőzfregatton Konstantinápolyból Maltába vitetik.

1852. Raupach Ernő drámairó halála Berlinben.

1852. Carové Frigyes Vilmos német tudós meghal Heidelbergen.

1854. Nádasdy Mihály gróf, Magyarország főkamarása, cs. k. álladalmi conferentiális minister meghal 79 éves korában Bécsben.

1858. Castro Julian tábornok a venezuelai felkelők feje, Carracasba vonul, és magát a köztársaság ideiglenes elnökévé kinyilatkoztatja. (Lásd márc. 15-én.)

1861. Szemere Pál, magyar remekköltő halála Pécelen, 77 éves korában. (Lásd február 19-én.)

---

19. Március.

(XIV. Calendas Aprilis.)

1867. (Kr. sz. e.) Az izraeliták kiköltözködése Egiptomból, mely Raemses (később Heliopolis) vidékéről veszi kezdetét. (L. april 4., 5. és 7-én.)

346. (Kr. sz. e.) Fülöp macedói király, a maga követei Antipater, Parmenion, és Eurylochus által békét és frigyet köt Athenával és a szövetséges görögökkel, — Demosthenes szónoklata által pártoltatva.

318. (Kr. sz. e.) Phocion, Athenának archontja és kormány-

zója, nagy erkölcsü hazafi, a háládatlan nép által, mely azt hitte felőle, hogy Cassander macedói királylyal a város ellen összeesküdt volna, halálra itéltetik. Phocion bámulandó nyugalommal kiissza a méregpoharat. — Igy beteljesült Demosthenes a harcra buzditó szónok jóslata a békeszerető Phocionról, kiről azt mondá: „Phocion! az athenaiak téged még egykor dühösségükben megölnek.“ „És téged válaszolá emez — ha majd eszükre térnek.“ (Auer, május 10-ére teszi Phocion halálát.)

10. (Kr. sz. e.) Agrippa, Octavian August veje, a lázadó pannonok lecsillapitásáról Italiába visszatérvén, meghal. (Ennek hallatára a pannonok ismét felzendülnek a római iga lerázására, de ekkor Tiberius legyőzi őket, noha érzékeny veszteséggel a maga részéről.)

33. Krisztus halála csütörtökön napfogyatkozás alkalmával. (Lásd dec. 22-én.) (Auer sz. april 15-én, 29. év.)

60. Agrippina, Nero anyja, annak parancsára kivégeztetik.

235. Alexander Severus jeles római császár, Mammäa anyjával együtt Mainz mellett lázadó katonái által megöletik, kik erre Maximinust császárnak kikiáltják. (Lásd márc. 11-én és oktober 1-jén.) [Fritsch és Gottfried régi kronisták, de Moreri is halálát márc. 18-ra teszik, Weber J. J. történeti naptára sz. meghalt február 9-én Galliában.]

954. A magyarok Wormsban a német birodalom tributját fogadják. Herold salzburgi érsek maga hozza az egyház gazdag ékszereit az ellenségnek, Konrad herceg pedig azt Lotharingiába vezeti.

1396. Zsigmond magyar király Németország helytartójának kineveztetik testvére Vencel német császár és cseh király által.

1444. Bruno vagy Bruni Leonard Arezzoból, olasz tudós, a régi remek irodalom felélesztője meghal.

1452. III. Frigyes Rómában koronáztatik. Ez az utolsó császári koronázás, mely Rómában tartatott.

1500. A moriszkok meggyőzik Aguilart a Rio verde mellett.

1512. Mewlana Bennáji perzsa költő, Chorasanban egy csatában elesik.

1553. Hayek Vencel (de Liboczan) cseh történetiró és vallástudós meghal.

1560. Melanchton (Schwarzerd) Fülöp, a reformatio szelidlelkü előmozditója, Luther barátja, meghal.

1563. IX. Károly francia király Amboise-ból békéltetési nyilatkozatot kibocsát a hugenották érdekében, tartván azok fri gyétől az angolokkal. (A következő év aug. 9-én a békéltetési pontok már nagyon módositattak.) (Lásd márc. 2-án, május 4-én.)

1608. Palliot Péter jeles történész és könyvnyomdász születik Párisban. Ő saját könyveit nyomta, és önmaga véste a réztáblákat azon számtalan címerekhez, melyek müveit ékesitik.

1609. Mátyás főherceg Austria és Morvaország kormányzója kényszeritve megadja a hires hadszerződési határozványt (Capitulations-Resolution) mely a szabad vallásgyakorlatot a negyedik (t. i. polgári) rendre is kiterjeszti.

1637. Pázmán Péter bibornok, Magyarország áldornagya meghal Pozsonyban. [Kazy ugyan a hires bibornok halálát XIV. Calendas Martii-ra, azaz febr. 16-ára teszi, még is Czvittinger, Timon, Horányi, Hormayr és Mednyánszky, Tóth Lőrinc, Szalay László, Engel, Ferenczy Jakab és a többi történészek azt mára helyezik. Hogy Péterfi hibásan teszi az ő halálát március 9-ére, kitetszik onnan, hogy még március 11-én irt Pozsonyból Rákóczy Gy. erdélyi fejedelemnek. A levél közölve van: Schedius Zeitschrift IV. köt. 21- lapján.] (Lásd okt. 4-én.)

1642. Békekötés Szőnyben az osztrákok és törökök közt 20 évre. (A zsitvatoroki béke megujitása.) (V. ö. sept. 13-án.)

1645. Torstenson Krems várost elfoglalja.

1648. Az angol parlament eltörli a pairek házát, mint az angol nemzetre veszélyest.

1649. Hamilton VII. James herceg, mint I. Károly angol király hive lefejeztetik Londonban. Vele együtt vérpadra lépnek lord Holland és lord Capell. (Nem márc. 23-án mint Moreri.)

1675. Husz protestans iskolatanitó és egyházi szónok Sárvár és Kapuvár börtöneiből, negyvenegy pedig Lipótvárból spanyol gályarabságra vitetik, mert oly irat aláirásától vonakodtak, melyben magokat felségsértőknek vallják, és kézségüket a katholikus vallásra való áttérésre és kivándorlásra kinyilatkoztassák.

1702. III. Vilmos angol király halála, lórólbukás következtében. (Brinckmeier chronologiai kézikönyvében azt irja, hogy 8-án, a mi, ha régi stilusban értjük, helyes; de Brinckmeier az angol királyok sorozatában mindig az ujabb időszámlálást használván, itt is 19-ik márciust tartozott volna irni.)

1705. Esterházy Dániel, Rákóczy vezére Bazin, Modor, és Szt.-György városokat elfoglalja.

1709. Erath Antal Ulrik, tudós diplomaticus és történetbuvár születése Braunschweigon. (Meghal aug. 25-én 1773.)

1727. Berthoud Nándor hires gépész, különösen a legjobb tengeri órák készitője, születik Plancemontban Neufchatel hercegségben.

1762. Fichte József Gottlieb hires bölcsész születése Rammenauban.

1767. Labourdonnaye François Regis gróf, határozott királyhü államférfi születése Angersban.

1770. Guthrie Vilmos, történetiró meghal Londonban. (Greyval egy számos kötetü világtörténetet adott ki.)

1772. Zigan János magyar utazási és politikai iró születik Ajkán Veszprém megyében. (Meghal 1809.)

1779. Az angolok Mahé francia várost Keletindiában elfoglalják és a franciák kiüzését Indiából befejezik.

1792. Bay György alnádor magyar iró születése Surányban Beregh megyében.

1797. Bonaparte Gradiscát elfoglalja. Háboru az osztrák földön. Másnap Görtz megszállva.

1798. Az idegen hatalmak Rómában lévő diplomaticus egyénei, a spanyol követ kivételével, a városból és a római köztársaság területéből kiutasitatnak, mig illő kormányaik azt el nem ismerik.

1799. Leo Henrik történetiró születése Rudolstadton.

1800. Kleber francia tábornok, miután az angolok által seregének fegyveres elvonulhatását Egiptomból ki nem nyerhette, ismét hadat izen az egiptomi pasának. (Lásd 20-án.)

1800. De Guignes József történetiró halála.

1801. Kovacsóczy Mihály magyar iró születése Gödöllőn Pestmegyében.

1808. IV. Károly spanyol király, gyülölt kegyence Dom Manuel Godoy békefejedelem végett keletkezett zavarok követ-

keztében trónlemondásra kényszeritetik. Riego a megbuktatott kegyencet a nép dühe ellen védi. (L. 18. és 21-én.)

1809. A dalmát herceg (Soult) megveri a portugallokat Braga mellett. (Posselt 23-án is, 19-én is történtnek irja a csatát.)

1813. Davoust a dresdai műremek hidat lőporral szétrepiti.

1814. A chatilloni békecongressus feloszlik.

1814. Rheims, mely 13-án Napoleon hatalmába esett, Winzigerode által ismét elfoglaltatik.

1815. A Berry herceg parancsnoksága alatt Ville Juif mellett álló seregek kinyilatkoztatják, hogy Napoleon ellen nem harcolnak.

1816. Alkotmány Szász-Hildenburghausenban.

1818. Alkotmány Coburgban és Saalfelden.

1819. IV. György angol király pályadijakat tüz ki, az éjszaki földsark vidékein teendő előnyomulásokra.

1819. Vida Károly, politikai és nemzetgazdászati iró, lapszerkesztő születik Pákéban Székelyföldön.

1823. Ellenforradalom Mexicóban Santa Ana fővezérsége alatt. Iturbide mexicói császár lemond, és nyugdijt nyer azon föltétellel, hogy Olaszországba menjen. (Lásd jul. 15-én, márc. 27. és 31-én, máj. 8., 21-én, jul. 19-én, okt. 23-án.)

1826. Schäzler János Lőrinc báró, bajor pénzügyi tanácsos és bankár meghal Augsburgon. Neve tiszteletre méltó mint az emberiség jóltevője. Azon pénzösszeg melyet ő 22 év lefolyása alatt külön jótékony célokra és intézetekre adott, nem kevesebbre rug mint 300,000 ezüst forintra.

1832. Vámbéry Armin, magyar utazó Középázsiában, magyar és angol ethnographiai munkák szerzője, születik Szerdahelyen Csallóközben.

1833. Westminster marquis az angol felsőháznak kérvényt nyujt be a zsidók emancipatiójáért.

1839. A Kanton chinai városban levő külföldieknek a város elhagyása megtiltatik. (Lásd 24-én.)

1848. A porosz király szózata Berlin lakosaihoz, melyben igéri hogy Németország élére álland.

1848. A hatóságok elüzetése Boroszlóban. (Lásd 18-án.)

1848. Ideiglenes kormány Milanoban. (Lásd 18-án.) Elkeseredett utcaharc Radeczky ellen. (Lásd 20-án.)

1848. Bécsben a Pillersdorf-Ficquelmont ministerium alakul.

1848. István főherceg nádor, magyar alkirályi hatalommal felruháztatik.

1848. Hecker az offenburgi népgyülésen a status quo feldöntését kivánja.

1848. Folytonos véres mozgalom Stockholmban. A nép a norvégi alkotmányt kivánja. (Lásd 18-án.)

1849. Brassó feltétlenül megadja magát Bem forradalmi tábornoknak. Czecz bevonul Bem nevenapján. (Másnap Bem maga.) (Lásd 18-án.)

1849. Simunich osztrák tábornok Komárom várát ágyuztatni kezdi.

1850. Gyrowetz zeneszerző halála Bécsben.

1850. Bem és a magyar menekültek számkivetésük helyére Aleppoba megérkeznek.

1851. Omer Pasa megveri a krajnai lázadókat Jajcza és Gjulhissar közt. Badia Kapik a lázadók főnöke 21-én veszti életét.

1853. Mettenleithner János Mihály veterán rézmetsző meghal Passauban 88 éves korában.

1853. Urquiza tábornok a Buenos-Ayressal kötött békét elveti. (Lásd 25-én.)

1854. Nagy Ignác magyar gunyoros iró, drámaszerző és költő meghal.

1854. Ender János történetfestész halála Bécsben. (Lorck történeti évkönyve szerint 16-án.)

1858. Lucknow keletiind város hosszu harc után az angolok által elfoglaltatik.

---

20. Március.

(XIII. Calendas Aprilis.)

5871. (Kr. sz. e.) Ádám az első ember teremtetése. — Ezt állitja egy régi a chaldäusok és persák által megőrzött constellatio, mely minden 2146. évben visszakerül, május 9-én a juliani naptár, vagy március 20-án a keresztény javitott számitás szerint, egy Pénteken. (Seyffarth astronomiai számitása igy. Eber szerint 25-én.)

43. (Kr. sz. e.) Pub. Ovidius Naso római költő születése Sulme városban. (Lásd jan. 1-én.)

30. Az első husvétünnep Krisztus tanideje alatt.
59. Pál utolsó fellépése Jeruzsalemben, egy Kedden.
268. Gallienus (P. Licinus) római császár meggyilkoltatik Milanonál Macrianus és Heraclitus ezredesek által.
718. Károly, a Pőröly, meggyőzi II. Chilperich királyt Vincy mellett.
931. XI. János pápa a fajtalan Marosia és III. Sergius pápa fia, a szent székre ültetik anyja segedelmével. Mindkettő a következő évben Alberic, Marosia fia által — Hugo arelati és olasz királylyal való házasságából — börtönre vettetik, hol meg is hal. (Lásd jul. 2-án, aug. 23-án.)
1079. Staufen Frigyes sváb herceg lesz.
1239. II. Hohenstaufen Frigyes ujra egyházi átokban, Virágvasárnapon.
1239. Salza Hermann lovag, és a német vitézrend főmestere meghal Salernoban. Ő hozta azon határozatot, hogy vitézrende, mely keleten enyészendő vala, nyugatra tétessék át, hogy a pogány poroszok ellen harcoljon.
1413. IV. Henrik (Bolingbroke) angol király halála. (Brinckmeier hibásan 1423. évet ir.)
1415. XXIII. János pápa (Cossa Boldizsár) Frigyes osztrák herceg segedelmével, ki e célra vitéztornát rendezett, lovásznak átöltöztetve Kosztniczból megszökik. (L'art de verifier les dates sz. 23-án.) (Lásd március 2-án, május 29-én, april 7-én.)
1475. Eliae von Lauffen (vagy mint önmagát nevezte: Holijas Halijae) Svajcország első könyvnyomdásza, és régiségbuvár meghal.
1492. Aretino Pietro hires olasz trágyár és merészelmű költő születése Arezzoban.
1506. Titkos családi szövetség II. Ulászló, magyar király és Miksa császár közt.
1602. A keletindiai társaság alakitása Németalföldön.
1619. II. Mátyás magyar király (mint császár I. Mátyás) halála Bécsben. (Lásd nov. 19-én.)
1622. Bethlen Gábor átadja a magyar koronát II. Ferdinand küldötteinek Révai Péter és Rákóczy Pál koronaőrök által.
1720. Beauval (született Bourgignon) Jean Olivie, nagyhirű francia szinésznő meghal 73 éves.
1727. Newton Izsák első rendű mathematicus és csillagász halála

Londonban. (Nem csötörtökön mint Moreri irja, hanem hétfőn mint a L'art de verifier les dates megigazitja.) (Lásd január 4-én.)

1730. Le Couvreur Adrienne halála.

1731. Pataki Sámuel jeles orvos születése. (Meghal sept. 10-én 1804.) [Lásd atyját január 1-jén.]

1763. André Keresztély Károly hires gazdászati iró születik Hildeburghausenban.

1771. Márton József magyar nyelvész születése Szt.-Györgyön Fehérmegyében.

1775. Kolosváry Sándor, a magyar tudós társaság igazgató és tiszteleti tagja születik Homok-Bödögén Veszprém megyében. (Igy Ponori Thewrewk József, a magyar tudós társaság évkönyvei, és a „Magyar irók" életrajza; ellenben az ujabbkori ismeretek tára szerint márc. 10-én.) (Meghal dec. 6-án 1842.)

1781. Turgot A. Robert Jakab francia pénzügyminister halála. (Lásd május 10-én.)

1784. A generalstatusok békét kötnek Angolországgal, melyben az elveszett birtokokat visszanyerik.

1784. Rosenich Lukács, bencés szerzetes, magyar iró születik Fülesen Sopron megyében.

1786. Lelewel Joachim hires lengyel történetiró és buvár, a forradalomban nagy szereplő, a nemzeti kormány igen befolyásos tagja és cultusminister születik Varsóban.

1792. A guillotine, mint a kivégeztetések legjobb eszköze egész Franciaországon behozatik. (Lásd apr. 25-én, máj. 30-án.)

1798. A római köztársaság Daunon által készitett alkotmányt kap. (Lásd február 15-én.)

1799. Jourdan francia tábornok meggyőzi az osztrákok előhadát Ostrach folyó és falunál. (Lásd 21-én.)

1800. Kleber francia tábornok megveri Jusuf pasát a török nagyvezirt Matarieh (Heliopolis) mellett. (Lásd 24-én.)

1807. Az angolok Alexandriát beveszik. September 22-én ismét kivonulnak. (Lásd márc. 17-én 1803.)

1811. II. Napoleon Ferenc Károly József „Róma királya" reichstadti herceg, Napoleon fia születik. — Napoleon szerencsejének tetőpontján. (Lásd jul. 22-én.)

1811. A buenos-ayresi junta felhivja a népet szabadságharcra Elio alkirály ellen. (Lásd május 18-án.)

1813. Poroszország a continentalis rendszertől elválik.
1814. Lyon megszállása Bianchi osztrák tábornok által.
1814. Engel János Keresztély magyar történész halála Bécsben. (A közh. esm. tára hibásan irja márc. 14-én.) (L. okt. 17-én.)
1814. Csata Arcis sur-Aube mellett. Napoleon Schwarzenberget körülvenni igyekszik, és némely előnyöket nyer. (Lásd 21-én.)
1815. Az Elbaból megszökött Napoleon Párisba vonul nagy lelkesedés közt (estve 9 órakor) azon seregek élén, melyek reggel kiküldettek, hogy bevonulásának ellenszegüljenek. Kezdete a 100 napnak. XVIII. Lajos és a kir. hercegek Párisból Gentbe távoznak. (Lásd jun. 28-án.)
1820. Az angolok Alexandriát elfoglalják capitulatióval. Traser tábornok állt Seid Muhamed cairoi pasa és egiptomi alkirály ellen. (Lásd fen 1807. alatt.)
1820. Az inquisitio javai Spanyolországban az állami adósságok törlesztésére fordittatnak. (Lásd márc. 11-én 1826.)
1821. A görögök felkelése Patrasban.
1823. A spanyol király a cortesekkel Sevillába menni kénytelen.
1829. A mexicoi statusok közgyülésének egy törvénye minden spanyolt (összesen 22000-et) a birodalomból kitilt.
1841. Egyezkedés az angolok és chinaiak közt, a megszüntetendő ellenségeskedések ügyében.
1848. Az osztrák császár amnestiát hirdet a galiciai és lombard politikai vétkeseknek. (Lásd 23-án.)
1848. Amnestia Poroszországban. A lengyelek börtöneikből kiszabadulnak, a seregek Berlinből kivonulnak.
1848. Lajos bajor király a landsfeldi grófnő (Lola Montez) ellen a törvénykivüliséget kénytelen kimondani, és a körülményeknek engedve leköszön. II. Miksa lesz utódja.
1848. Az utcaharc Milanoban nagy hevességgel folytattatik, az osztrákok Radeczkyval a városból kiszorittatnak. A köztársaság kikiáltatik. (Lásd márc. 18., 19. és 23-án.)
1848. A köztársaság kikiáltása Velencében. (Lásd 17., 22., 23. és 24-én.)
1848. A német szövetséggyülés a német háromszint lobogtatja.
1848. Forradalom Parmaban. Mária Luiza hercegnő menekszik, II. Károly luccai herceg átveszi a kormányt. (Lásd febr. 12-én 1831. és márc. 23-án.)

1848. Kolosváron békés népmozgalom. Az unio Magyarországgal közóhajtás. Tanácskozmányok Bethlen Ádám alatt.

1848. A nép ordaliákat tart Berlinben a nem szivelt párt némely egyénei fölött.

1848. A magyar alsóház elfogadja a törvényjavaslatot az évenkint Pesten tartandó országgyülésről, a censurát örökre eltörli, és feliratot intéz a királyhoz a lengyel és olasz politikai foglyok szabadon bocsátásáért.

1848. A modenai herceg lelép a kormányról. (Lásd 23-án.)

1848. A népnek Boroszlóban 8000 fegyver kiosztatik. Viharos jelenet a városházon.

1849. Hárman Latour gyilkosai közül, ugymint Wangler, Brambosch és Jurkovich kötéllel kivégeztetnek.

1849. Görgei támadólag fellépvén Tokaj és Tiszafürednél a Tiszát átlépi, mire az osztrákok minden ponton visszavonulnak.

1849. Bem Brassóba vonul. (Lásd márc. 19-én, jun. 21-én.)

1850. Az unioi parlament megnyitása Erfurton. (Lásd apr. 29-én.)

1853. Demonstratio az osztrák kormány ellen a konstantinápolyi szinházban, egy osztrák születésü énekes jutalomjátéka alkalmával.

1858. A genuai felebbezési törvényszék Mazzinit és öt társát in contumaciam halálra itéli, az 1857. évi junius 27-én tett felkelési kisérlet végett.

21. Március.

(XII. Calendas Aprilis.)

5508. (Kr. sz. e.) A világ alkotása az ujabb görögök számitása szerint. Byzantini vagy konstantinápolyi egyházi aera. (vagy april 1-jén.) [Lásd sept. 1-jén és máj. 2-án.]

987. (Kr. sz. e.) Salamon a Moriah hegyen a templom épitését kezdi, – a tavaszi éjegyenlitő napon, 880 évvel az egiptomi kivándorlás után. (Seyffarth.) [L. apr. 1-jén és okt. 3-án.]

253. (Kr. sz. e.) Cn. Cornelius Scipio Asina proconsul, és C. Sempronius Blaesus a puniakról diadalt ülnek.

717. Károly, Austrasia uralkodó hercege megveri II. Chilperich Neustria királyát és Rainfroy (Ragenfroy) palotamesterét Vinciae, vagy la Cense de Vinci mellett.

924. A magyarok Szalárd vezetése alatt Paviát, Nyugoteurópa egyik legnépesebb és leggazdagabb városát ostrommal beveszik és felduljják, Berengárt megboszulandók kisburgundi Rudolf ellen, kinek elseje Veronán gyilkoltatott meg. A lakosok száma 200-ra olvasztatott le, Pávia és Vercelli püspöke a halottak közt vannak, 43 templom közül egy sem maradt fenn. [Gottfried kronikája szerint ez május 14-én történt; hazai iróink pedig, Liutprand nyomán, Pávia bevételét márc. 12-ére teszik, de Helfi Ignác szerint létezik egy ama korból való hártyapapir, mely Muratori „Antichita italiane" cimü gyüjteményében látható, és világosan mondja, miszerint a város ezen bevétele március 21-én történt.] (V. ö. sept. 24-én és dec. 25-én.)

1084. A rómaiak városuk kapuit nyitják a pápa ellen hadakozó IV. Henrik császárnak. (Lásd 22-én és 31-én.)

1393. IV. Vencel cseh király parancsára Pomuk János egyházi vicarius, ki vele a gyónás titkait közleni nem akarta, zsákba kötve a Moldova vizébe vettetik. (Nepomuk tulajdenképeni neve volt Welflin János, ki Pomuk kis cseh városban született.) [Több iró hibásan teszi 1383. évi május 16-ára.]

1535. Helm Lambert Ludolf latán költő születése Deventerben. (Meghal jan. 29-én 1596.)

1556. Cranmer vagy Crammer Tamás, Canterbury érseke a protestantismus meggyökeresitője Angolországban VIII. Henrik és V. Eduard alatt, Mária királynő katholikus elvei miatt mint felségsértő halálra itéltetik, és 67 éves korában elevenen ugyan azon helyen megégettetik, melyen Latimer Hugo és Ritley Miklós püspökök is hamuvá égettek. (Hibáznak, kik ez eseményt 13 vagy 14 februárra vagy mint Moreri márc. 1-jére teszik.)

1590. Békekötés Schah Abbas perzsa fejedelem és III. Murad török zultán közt, mely által az utóbbi Tebris várost és a hozzá tartozó területet Aserbeidschan, Gendsche és Karabagh, Schirwan és Gurdschistan, (Georgia) Loristan és Schehrsol-t nyeri, egyszersmind némely vallási civodások a Schü (perzsa) és Sunni (török) párt közt kiegyenlitetnek.

1599. Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem Medgyesen a kormányt Báthory Andrásnak átadja, az alatt mig biztosai

Prágában a császárral Erdély átengedéséről szerződnek. (Lásd april 6-án.)

1606. Rudolf császár Bocskay Istvánt a vele kötött szerződés XI. cikke értelmében Magyarország teljhatalmu kormányzójául kinevezi.

1621. Verulami Baco Ferenc angol lord-korlátnok az alsóház által megvesztegettetésért beválóltatik a lordoknál.

1621. Grotius Hugo, nejének csele által, ki őt egy könyves rakaszba rejté, löwensteini börtönéből megszabaditatik.

1671. Császári nyilatkozvány, miszerint a magyarok lázadásuk büntetéseül egy 30000 katonából álló hadsereget kötelesek legyenek folyvást eltartani. (Lásd junius 6-án.)

1685. Bach Sebestyén, a legnagyobb hangmüvészek egyike születik Eisenachon.

1689. II. Jakab elüzött angol király 5000 francia katonával Irlandon kiszáll.

1697. Theophilus óhitü püspök 12 protopopával Kolonics bibornok ügyekezete következtében az uniót a katholikus vallással elfogadja. Az áttért oláhok száma 80000. (L. apr. 14-én.)

1722. Toland János bölcsész, ki az atheisták közé számitatik, meghal. [Hettner szerint 11-én.] (Lásd november 30-án, september 11-én.)

1725. Küssner Bálint stuttgarti születésü festész meghal Hadamaron. (Faber.)

1762. Dela Caille Miklós Lajos hires mathematicus és csillagász halála Párisban. (Lásd 15-én.)

1763. Jean Paul (Richter Frigyes) a legeredetibb és legnagyobb humoristák egyike születik Wunsiedelban. (Meghal nov. 14-én 1825.)

1768. Fourier János József báró, az első mathematicusok egyike Európában, és a francia akademia egyik legjelesebb tagja születik Auxerreban. (Lásd május 16-án.)

1772. Pfister J. Keresztély, történetiró születése Pleidelsheimon.

1778. Csapó Daniel, Tolna országgyülési követe, a legnemesebb hazafiak egyike születik Győrött. (Meghal 1844. Pesten.)

1779. Egyezkedés Konstantinápolyban Oroszország és a török Porta közt a Krimia függetlenségéről és a Dunafejedelemségek jogairól.

1785. Millot Claude Ferenc jeles történetiró halála Párisban.

1788. Zsigmondy Sámuel iró születik Pilisen, Pest megyében.

1790. Koopmar Jan Konrad hollandi tengeri hős születése Amsterdamban.
1795. Zimmermann Ferenc József jeles bölcsész születése Wendlingenban.
1797. A franciák Bonaparte alatt Triestet és Görzöt elfoglalják.
1797. Kosciuszko lengyel hős Pál császár által fogságából kibocsáttatik.
1799. Károly főherceg győzelmes ütközete a franciákkal Jourdan alatt Ostrach mellett.
1800. A jóniai hét sziget köztársasága felállitatik, az I. Pál és III. Selim közt Konstantinápolyban kötött egyezés által.
1801. Békealkudozások Londonban megkezdve Angol- és Franciaország közt. (Lásd okt. 1-jén.)
1804. Enghien (Bourbon Lajos Antal Henrik) herceg Napoleon parancsára Vincennes-ban meglövetik. Ő volt a Condé család utolsó sarjadéka. (Született aug. 2-án 1772.) [Lásd március 14-én.]
1804. Zsedényi Eduárd, jeles magyar kormányférfi, publicista, és országgyülési szónok születik Lőcsén.
1807. A hollandi királyság uj felosztása és szervezése.
1807. Az oroszok a dardanellák kulcsát, Tenedos szigetet elfoglalják az aegäi tengerben. Siniavin, Aly Pasa ellen.
1808. IV. Károly spanyol király tiltakozik kényszeritett trónlemondása ellen, és Napoleon pártfogását kéri fel. (Lásd márc. 18. és 19-én.)
1811. A mexicoiak csatavesztése Hidalgo alatt Collega spanyol tábornok által Calderon hidjánál. Hidalgo és 1500 tiszt, Elisondo zendülővezér árulása miatt fogságba esik.
1811. Figueras véletlen megtámadtatása 1500 cataloniai hegyi vadász által Roviras ezredes alatt.
1812. Svédország Angolországgal egyesül Franciaország ellen. (Lásd 24-én.)
1814. Csata Arcis-sur-Aube mellett, mely Napoleont visszavonulásra kényszeriti. (Lásd 20-án.)
1816. Sárváry Béla, kegyes szerzetbeli tanár Szegeden, magyar iró, a római remekirók forditója születik Győrött.
1818. Sillye Gábor magyar iró születése Hajdu-Böszörményben.
1821. A török porta Ypsilantit, és Suzzot megátkozza, minden görög felkelőkkel együtt.
1821. Monroe James másodsor választatik éjszakamerikai elnöknek.

1821. Molnár József, jeles magyar festész születése Zsámbeg-en Pestmegyében.

1821. Andrássy Manó gróf, jeles magyar iró, a nemzetgazdászati érdekek előmozditója születik Oláhpatakon Gömör megyében.

1821. A görög felkelés Peloponnesusban kitör.

1831. A carbonarik Bolognából kiüzetnek, a forradalmi congressus feloszlattatik. Az osztrákok bevonulnak, a pápai kormány helyreállitatik.

1843. Southey Robert angol költő halála.

1847. Guatemala magát független köztársaságnak kinyilatkoztatja. Az alkotmány okt. 21-én 1851. megujitatott.

1848. A cs. seregek Triest és Roveredoból a felkelők által kiszorittatnak.

1848. A porosz király hadseregének háromszinű csokort feltüz, és kinyilatkoztatja, hogy a német egység élére álland. (Lásd 19-én.)

1848. A szláv deákok Bécsben lázitó szózatot küldenek társaikhoz Horváth-, Dalmát- és Szlavonországba a magyarok ellen. (Lásd 25-én.)

1848. A fogságából kiszabadult lengyel Mieroslawsky Berlint diadallal bejárja. (Lásd márc. 23-án 1849.)

1849. A német központi ministerium bukása, az alkotmány és választótörvény azonnali elfogadásának megtagadása következtében. (Lásd márc. 27. és 28-án.)

1849. Radeczky fényes győzelme Mortara, Gambollo és Vigevano mellett. Mortara egy magyar ezred által Benedek tábornok alatt rohammal bevétetik, mely tett a sikert eldönté. A piemontiak Chrzanowsky lengyel fővezér és Durando és la Marmora tábornok alatt tökéletesen megveretnek. Ramorino la Cava mellett árulóvá lett. (Lásd 23-án.)

1849. Az első republicanus pénzek láthatók Rómában.

1852. Egy Cettinje-ben tartott népgyülés Montenegrot világi álladalom-nak nyilatkoztatja (miután uralkodója előbb egyházi főnök volt) és Petrovics Dánielt fejedelméül.

1853. Karatygin (Wassily Andrejevits) a legnagyobb orosz színészek egyike meghal 52 éves, Szent Péterváron. (Igy Lorck tört. évkönyve. A lipcsei képes hirlap szerint éjjel 24—25-re. A lipcsei képes naptár sz. Webertől 25-én.)

1853. A chinai forradalmiak elfoglalják Kieng-fut. (Lásd március 19-én, april 6-án.)

1855. Spanyolország és Portugallia szerződése Párisban, melynek értelmében e két álladalom Franciaországgal az oroszok elleni hadban részt veend.

1857. Scoresby William hires tengerész, és éjszaksarki utazó meghal Torquayban.

1868. Az osztrák reichsrath urak háza nagy többséggel elfogadja a polgári házasságra vonatkozó törvényjavaslatot. Bécs közönsége a concordatum bukása végett örömmámorban uszik, a város önkéntesen kivilágit.

---

22. Március.

(XI. Calendas Aprilis.)

1041. Aba Samu, Csanádon magyar királynak koronáztatik husvét napján. (Lásd julius 5-én.)

1081. IV. Henrik császár Róma előtt megjelenik, mely előtte kapuit bezárja. (Lásd március 21. és 31-én, junius 2-án, március 25-én.)

1312. A viennei egyházi gyülekezet kimondja, a templárius lovagrend eltöröltetését. (Wilcke.) [Lásd március 18-án, oktober 13-án.]

1317. Dragutin István szerb király meghal.

1322. Tamás, a békétlen bárók feje, Lancaster, Lincoln, Leicester, Salisbury és Derby grófja lefejeztetik Pontefracton.

1471. Podjebrad János jeles cseh király halála. (L. márc. 2-án.)

1472. De Luc Mihály connetable meggyilkoltatása.

1594. IV. Henrik francia király Párist elfoglalja. Brissac a város kormányzója, őt 8000 emberével bevezeti, Feria herceg a spanyolokkal kivonul.

1606. Lipsius Justus vallástudós, történetiró, régiségismerő — hanem plagiator is — meghal. (Születik Isch-on Brüssel mellett nov. 1-jén 1547.)

1670. Tattenbach Erasmus, ki Zrinyi Péternek Gratz átadását igérte, felsőbb rendelet következtében Breuner által elfogatik.

1680. A breisachi tanácsgyülés Elsass eldarabolt tartományait visszakeblezi.

1682. A bélyegpapir behozatala Választó-Szászországban.

1683. Bellmont Fülöp Ferenc, tudós (könyvészet és történet) születése Würzburgon. (Meghal sept. 9-én 1740.)

1687. Lully János zeneszerző halála.

1687. Caraffa uj vértanukat küld a vérpadra Eperjesen: Keczer Gábor, Sárosy Márton, Medveczky Sámuel, Fleischhacker György, Schönleben György lenyakaztatnak. Féja Dávid kassai biró kinzatása alatt megőrült és a börtönben meghalt, holt teste még is felnégyeltetett, és akasztófára kifüggesztetett; helyette Lányi Sámuel minden további vizsgálat nélkül lefejeztetik. Feldmeyer Simon öngyilkolással előzte meg a véritéletet. [Fessler, Horváth, Szalay.] (Lásd febr. 20-án, márc. 5-én, máj. 9-én.)

1711. Károlyi Sándor, a conföderationak a király hűségére tért hadvezére, a békeszerződési pontokkal Lengyelországba utazik, hogy ezekre Rákóczy javallását megnyerje.

1728. Tissot Simon András hires orvos születése Grencyban. Szakbeli munkái 15 kötetre rugnak. (Meghal junius 14-én 1797.)

1735. Scheller Immanuel Ján. Gerh. egy általánosan elterjedt deák- német szótár szerzője születik Ihlow-on, szász helységben.

1744. Szerződés Franciaország, Poroszország, a Pfalz és Hessen-Kassel közt Mária Terézia magyar királyné ellen.

1747. A osztrák hadsereg Schulemburg gróf fővezérlete alatt a genuai tartományokba tör.

1749. Osztrák kormányrendelet a cseh helytartósághoz azon módokról, melyek által a zsidók számának kevesbitése várható.

1750. Schlabrendorf Gusztáv gróf, örök emlékre méltó azon önzéstelen buzgósága által, melylyel mindenütt a szépet és jót, az emberi szabadságot és mivelődést sietett előmozditani, születik Stettinban. Párisban létekor, a tiszta embert Robespierre el akarta veszteni; mármár több áldozattal együtt a guillotinára viendő vala, midőn csizmáit elő nem találta, melyekkel utnak indulni akart. Tréfálva mondá ekkor, midőn minden keresése hiába volt, a sietős börtönőrnek, hogy vigyje őt majd csak holnap magával. Másnap

neve a kivégzendők lajstromán nem volt, mint halottnak gondoltat elmellőzték, és mentve volt. Utóbb Robespierre bukása szabadságát is adta vissza. (Lásd aug. 22-én 1824.)

1765. A bélyegpapir az amerikai coloniákban behozva. (Lásd febr. 22-én 1766.)

1770. Rabener Gottlieb Vilmos gunyoros német iró halála Drezdában. (Születik sept. 17-én 1714. Wachauban.)

1771. Zschokke Henrik hires bölcselmi, történeti és regényiró születése Magdeburgon. (Lásd junius 27-én.)

1771. Karacs Ferenc rézmetsző születik Püspök-Ladányban Szabolcs megyében. (Ponori Thewrewk József szerint igy. Az ujabbkori ismeretek tára szerint 1769. évben. (Lásd apr. 14-én.)

1775. Burke Ödön az angol parlamentnek a 13-ik javallatot terjeszti elő a forradalmi Amerika megengesztelésére.

1782. VI. Pius pápa, Európa bámulatára Bécsbe megérkezik, II. József császárral az egyházi dolgokról tanácskozandó. April 22-én elhagyja Bécset legkisebb sikert sem nyervén a papi érdekben.

1789. Schulze Ernő igen bájos német költő születése Celleban. (Meghal jun. 26-án 1817.)

1793. Németorzzág hadat izen Franciaországnak. Második coalitio. (Lásd febr. 7-én.)

1793. Az osztrákok Koburg Frigyes herceg és Clerfait gróf alatt megverik a franciákat Dumouriez alatt Löwennél.

1795. Choris Lajos, hires festész és műtudományos utazó születik Jekaterinoslawban.

1798. Gans Eduard hires jogbölcsész születése Berlinben. (Lásd május 5-én.)

1808. Karacsay András, gróf halála Bécsujvárosban. Katonai ügyessége által alapitá családát, és első volt, ki grófságra emeltetett.

1809. Holland határozvány egy nemesi rend behozatalára. (Visszavonva febr. 13-án 1810.)

1810. József spanyol király a délamerikai felkelők függetlenségét feltételésen elismeri egy szózatában.

1815. Kormányforradalom Algierban. Aga Omar a kormányzó Dey, szakácsa által megmérgeztetik.

1815. Joachim (Murat) király a római birodalmon átvonul, és a pápának kinyilatkoztatja, hogy Napoleon ügyét sajátának

tartja. A pápa tiltakozik a népjog sértése ellen és Rómát odahagyja.

1823. A görög hajóhad megveri az egiptomit.

1828. Choris Lajos kitünő festész, ki rajzaival és francia nyelven irt munkáival a föld különféle távol népeit megismertette, utonállók által Veracruz felé utaztában megöletik. Henderson angol társával együtt. (Lásd fent 1795. évet.)

1829. Görögország határai az európai hatalmasságok által kitüzetnek.

1830. O'Connell az Angliát és Irlandot összekötő unio felbontását kivánja.

1831. A reformbill második felolvasása az angol alsóházban 302 szavazattal 301 ellen pártolást nyer. (Lásd 23-án 1832.)

1832. A pairkamara elfogadja a törvényjavaslatot, hogy Napoleon és X. Károly nemzetsége Franciaországból örökre számüzessék. (Lásd april 10-én.)

1832. Göthe Farkas német költőfejedelem halála Weimarban. (Születik august 28-án 1749.)

1833. Beer Mihály (Meyerbeer testvére) költő meghal Münchenben.

1848. Az országgyülés ki nem elégitő sajtótörvénye tömérdek nép jelenlétében Pesten a szabadságtéren elégettetik.

1848. Lázadás Pancsován a katonai határvidékben. A község elüzi a városi tanácsot, és kijelenti hogy Magyarországhoz kiván csatlakozni.

1848. A pozsonyi magyar országgyülés alsóháza elfogadja a független magyar ministerium alakulásáról és nemzeti őrseregről szóló törvényjavaslatot. (Schütte hibásan 23-ára.)

1848. Köztársasági kormány alakulása Velencében, annak élén Manin és Tomaseo. — A város forradalmi mozgalmak szinhelye. Marinovich az arzenal ezredese a munkások által megöletik, az arzenalt Manin átveszi. Zichy a várost Avesaninak adja át. (Lásd 17., 18., 20. és 23-án.)

1848. Hannoverában a kormány felelős ministerium kezébe átmegy, melynek elnöke Stüve.

1849. Perczel Mór megtámadja és megveri a lázangó szerbeket Todorovics alatt Szöregnél, és Szent Iványnál. A harckörnyék falvai fölégettetnek. (V. ö. 15-én.)

1851. A svajci ultramontanok Freiburgon Carrard vezérlete alatt sikertelen lázadási kisérletet tesznek.

1853. Arrighi francia tábornok, paduai herceg, a hadastyánok

kormányzója meghal Párisban. (Születik 1779. Corsicában. Junius 24-én 1815. Franciaországból számüzetett.)

1854. Az oroszok főátkelése az Aldunán három ponton, és pedig Brailow, Gallacz mellett, és Tultsával átellenben.

1855. Tzavellas ismert görög tábornok halála Athenában.

1861. Angliában parliamenti viták a Kossuth-bankók ügyében. E pörben Ferenc József császár mint vádló szerepel Kossuth ellenében, — az utóbbi lett vesztes. (Lásd junius 12-én.)

23. Március.

(X. Calendas Aprilis.)

472. Ricimer a burgundiak és svévek fővezére Olybrius tanácsnokot római császárnak kinevezi. (L. jul. 11-én, aug. 20-án.)

1147. Abdelmumin Marokkot elfoglalja.

1155. Bresciai Arnold, ki a papi erkölcstelenség és elbutitás ellen harcolt, Romát elhagyni kénytelen, hogy a város szabaduljon a rá nehezedő interdictum alól.

1190. I. Hohenstauffen Frigyes a Hellesponton átmegy.

1307. Fra Dolcino az apostoli rendnek főnöke, Margherita Vercelli püspöke által megveretik és elfogattatik Zebello hegynél. Ezen vallási párt főnökei mind máglyán megégettettek; Dolcino is, midőn mindennemü kinzásokkal tagjait leszaggatták testéről, ugyan ezen sorsban osztozott.

1324. Bajor Lajos császár XXII. János pápa által egyházi átokkal sujtatik.

1368. IV. Pedro a Kegyetlen, Castilia és Leon királya, Henrik testvére által Montielnél megveretik, és midőn a várból szökni akart megöletik. (A L'art de verifier les dates, Sponde és Mariana nyomán nyiltan hibáztatja Danielt, és valamennyi ujabbkori irót, kik Pedro halálát 1369-re teszik. Daniel különben Pedro halálát aug. 15-re teszi.) [V. ö. jan. 5-én, lásd márc. 14-én.]

1392. Twartko István, Nagy Lajos által kinevezett bosnya király, a Zsigmond magyar király elleni szövetség karja, meghal.

1502. Bécsben a legelső ott kidolgozott és nyomatott nyelvtan kiadatik; szerzője Berger Bernát.

1534. VII. Kelemen pápa egy kiadott bullával VIII. Henrik angol király házasságát arragoniai Katalinnal helyesnek és érvényesnek mondja. (Lásd máj. 23-án 1533.)
1589. Cromer Márton püspök, hires lengyel történetiró halála.
1592. Jancsár lázadás Konstantinápolyban kieszközli Ferhadpasa nagyvezirnek számüzetését, és Siawuschpasa harmadízbeni nagyvezíri kineveztetését. (Lásd jan. 29-én.)
1613. II. Mátyás király szövetséget köt Lengyelországgal.
1618. Császári inditvány a pozsonyi országgyülésen, hogy II. Ferdinand magyar királyul választassék.
1681. Fouquet francia pénzügyfelügyelő XIV. Lajos alatt mint államfogoly meghal Pignerolle váron. (Némelyek de hibásan őt vélték lappangani ama rejtélyes vasálarc alatt, melynek borzasztó sorsa annyira foglalkodtatá a történetirókat.)
1704. Rákóczy Ferenc seregei Bécs előtt megjelennek.
1742. Dubos János széptani és történeti iró halála Párisban.
1749. Laplace Péter Simon marquis, földmives fia, hires mathematicus és csillagász születése Beaumont-en-Augeban Normandiában. (Lásd márc. 5-én.)
1757. Az angolok Clive ezredes vezérlete alatt elfoglalják Chandernagort: — a britt hatalom megalapitása Keletindiában, melynek azon jótékony következése volt, hogy 350,000000 pariának adattak vissza emberi jogaik. (Lásd junius 3-án, március 24-én.)
1765. Thibaudeau Antal Claire gróf az első francia forradalomban kitünt férfi születik Poitiersban. (Lásd 8-án.)
1766. Lázadás Madridban. Squillace marquis minister palotája megrohanva, ő maga lelépésre kényszeritve.
1794. Kosciuszko Krakóban a forradalmi zászlót kitüzi. Alkotmány kivivása a jelszó. (Lásd márc. 24-én 1795.)
1797. Bonaparte Felső Olaszországból Karantán tartományba tör.
1798. A spanyol kormány az országban lévő francia menekülteket Majorca szigetére küldi.
1801. I. Pál orosz cár főrangu összeesküdtek által éjjel 24-dikre meggyilkoltatik, saját vitézővével megfojtatván.
1806. Berg nagyhercegség Murat számára birtokba vétetik.
1808. Åbo finnlandi főváros Buxhövden orosz tábornok által elfoglaltatik. (Lásd márc. 16., 28-án, april 1-jén.)
1808. Christianstadt elfoglalása az oroszok által Finnlandban.

1809. Békétlenségek Havannaban. Az idegenek eltávolitása.
1809. Schuwalow tábornok Torneot megszállja. (Lásd 25-én.)
1810. Szepessi Mihály tót iró halála. (Született Felső-Sajón Gömör megyében 1751.)
1810. Ceuta a spanyolok birtokában lévő afrikai vár az angoloknak átengedtetik.
1813. A svéd koronaörökös (Bernadotte) nyilatkozványa Napoleon ellen.
1815. Overbeck Lenhárt jeles festész halála. (Születik Harlemban 1752.)
1815. Strassburg Suchet (Albufera) alatt a visszatérő Napoleon mellett nyilatkozik.
1818. Isonard Miklós jeles és kedvelt francia zeneszerző meghal Párisban.
1819. Kotzebue Ágoston ismert német drámairó Sand György által törrel meggyilkoltatik. (Lásd május 20-án.)
1821. A forradalmiak Nápolyt, Gaëtát és Pescarat az osztrákoknak átadják.
1821. Lázadás Genuában Károly Felix király forradalmat roszszaló nyilatkozatáért. A helytartó letétetik, helyébe kormány bizottmány kineveztetvén. A lázadás tart april 11-keig.
1821. A görög zendülés Kalavritában Achaja egy csekély városában kitör.
1822. A samosiak Chios szigeten kiszállnak, melynek lakói a törökök ellen fellázadnak.
1823. Chaves Emanuel marquis, amarantei gróf, ultraroyalista pártvezér Dom Miguel részén megveretik Luiz do Rego portugalli alkotmányos tábornok által.
1832. Az angol alsóház elfogadja a Russel John által módositott reformbillt. Sir Burdett Francis 1809-ben ezen kivánat végett a Towerbe záradott. (Lásd márc. 1-jén, jun. 4-én, september 21-én.)
1833. A Krakót védő 3 főhatalmasság: Austria, Porosz- és Oroszország a köztársaságot szervezi, és uj senatust kinevez.
1848. Amnestia minden politikai foglyoknak Austriában és Magyarországban.
1848. Zimonyban a városi katonai hatóság megbuktatik.
1848. Modena és Parma a bolognaiak és livorniak által megszállva.
1848. Carlo Alberto szárd király 40000 ember élén hadizenés nélkül a lombardiai határt átlépi.

1848. Batthyány Lajos gróf a pozsonyi országgyülésnek következő ministeri névlajstromot előterjeszt: Batthyány Lajos gróf ministerelnök, Szemere Bertalan belügy, herceg Eszterházy Pál külügy, Kossuth Lajos pénzügy, Széchenyi István közlekedésiügy, Eötvös József báró oktatásügy, Deák Ferenc igazságügy, Mészáros Lázár hadügy, Klauzál Gábor kereskedelmiügy, (Lásd 17-én és 31-én.)

1848. Ferdinand király b. Jellacsics József ezredest vezérőrnagygyá és horvát bánná kinevezi a magyar kormány befolyásának mellőzésével. Az uj bán minden viszonyt az uj magyar kormánynyal megszakitottnak nyilatkoztatja. (A kir. kézirat Pejakovicsnál. A kinevezést hibásan teszi Horváth Mihály márc. 28-ára, Rüstow és Kővári april 6-ára.)

1848. A magyar alsó tábla elfogadja az ősiség eltörléséről, a fiumei kerületről, a nemzetiségről és országcimerről szóló törvényjavaslatot.

1848. Az osztrákok a milanoi erősségből is kivonulnak. Radeczky a vesztett Milanot katonáival elzárolván, a lakosok léggömbök segedelmével teszik magukat érintkezésbe a falusi népséggel, mire az utóbbi fegyveres nagy tömegekben közeledvén, Radeczkyt visszaszoritja. Milanoban következő ideiglenes kormány alakul: Casati, Boromeo, Durini, Litta, Strigelli, Giulini, Bereta, Guerrieri és Greppi. (L. 18-án.)

1848. Az osztrákok a felzendült Velencéből kivonulnak. (Lásd márc. 17., 18. és 22-én.)

1849. Mieroslawky Catanea mellett Filangieri által csatát veszt, mi Sicilia vesztését is magával vonta.

1849. A szárdok tökéletes csatavesztése Novaranál Radeczky által. Ramorino árulóvá lett. Carlo Alberto király lemondván. Az olasz ügy Chrzanowsky lengyel főhadvezére alatt elveszett.

1850. Smetana tudor Prágában nyilvánosan kijelenti, hogy ő a katholikus vallás tanainak alaptalanságáról való meggyőződéséből pap lenni megszünt.

1851. Beyer Rudolf (irodalmi nevén Rupertus) költő, Lipótvár volt magyar parancsnoka, meghal Lüttichben.

1852. Párisban a magyar csarnokban (Café du Dänemarck) 50 német, ki Marx socialista tanodájához tartozott, elfogatik.

1853. Franciaország és Angolország egyesülése az orosz hatalmi visszaélés közös visszanyomására.

1854. Gorcsakoff herceg és Lüders tábornok 45000 oroszszal a Dunát átlépik Braila és Matsin közt.

1857. Az osztrák követ Turint elhagyja. Másnap a szárd követ Bécsből távozik.

---

24. Március.

(IX. Calendas Aprilis.)

808. Nagy lázadás Cordovában.

809. Harun Al-Raschid hires kalifa, sorrendben a 24-dik, a tudományok pártfogója meghal Toüs-on Khorasamban. (Mások szerint Bagdadon.)

1104. Acre (Ptolomais) a kereszthad által elfoglaltatik. (Lásd máj. 19-én.)

1111. A palócok roppant sereggel megütköznek a Degei pataknál az oroszokkal. Az utóbbiak győznek. [Jerney: palóc krónika.] (Lásd 27-én.)

1160. I. Frigyes császár III. Sándor pápa által egyházi átokba tétetik. (Lásd julius 23-án.)

1177. III. Sándor pápa, üldözve I. Frigyes császár által, álöltözetben Velencébe jő, és megismertetvén, Ziani Sebestyén doge és a tanács által barátilag fogadtatik. (Lásd julius 23-án.)

1186. Chakani (igazi nevén Afdhal-ed-din Haqáïqi) a legtudósabb perzsa költő meghal Tebrisban.

1208. III. Ince pápa Angolországot interdictum alá teszi, mivel János király a Canterburyból elüzött érseket és szerzeteseket nem akarja visszahini.

1381. Lengyel országgyülés tartatik Budán Nagy Lajos alatt.

1420. Zsigmond császár és magyar király a pápai követ sugallására Boroszlóban 12 ottani polgárt és egy ott fogva tartott Crasa János nevü prágai hussitát kivégeztet. (Igy Engel. De Fessler március 15-re teszi.)

1430. II. Mahomet zultán, Europa rettentője, ki két császárságot feldöntött, 12 királyságot, és 200 várost — azok közt Konstantinápolyt — a kereszténvektől elfoglalt, születik. (Ha igaz, hogy — mint némelyek mondják — 53 esztendős

volt midőn meghalt, születése 1428. évre volna teendő.) [Lásd május 3-án.]

1494. Agricola (Bauer) György hires orvos és ásványtudós születése. (Meghal 1555.)

1513. Szövetség Velence és Franciaország közt Blois-ban a majlandi hercegség közös elfoglalására és felosztására. (A L'art de verifier les dates irói inkább márciust 13-át hajlandók elfogadni.) [Lásd april 5-én.]

1530. A Rhodus szigetből kiszoritott jánoslovagok V. Károly császár által Maltat, Tripolist, és Gozzot nyerik birtokul, egy a vitézrenddel Castelfrancaban kötött szerződés alapján.

1603. Danhauser János Konrad, koszorus költő, calvinista vallástudós és bölcsész születik Kundringen breisgaui helységben.

1611. II. Mátyás király magyar hadsereggel Prága előtt megjelenik Lipót főherceg ellen.

1613. Taubmann Frigyes vallástudós, nyelvész és költő halála Wittenbergában.

1625. Zrinyi Miklós gróf halála Csáktornyán.

1642. Tholdalagi Mihály, Bethlen Gábor követe, az erdélyi rendek elnöke, nagy tekintélyü és befolyásu férfi meghal.

1644. A portugallok meggyőzik a spanyolokat Badajoznál.

1684. Bél Mátyás hires magyar tudós és történész születése Ocsován Uj-Zólyom mellett. (Lásd aug. 29-én.)

1698. Kolinovits Gábor magyar történetbuvár születik Senkvicen. (Lásd 8-án.)

1705. Scheremetew orosz tábornok Astrachant elfoglalja.

1744. Bonneval Sándor gróf, volt osztrák táborszernagy, utóbb renegát és 2 lófarku pasa Achmet név alatt, meghal Konstantinápolyban.

1745. Toussaint Louverture, a néger felkelés vezére St. Domingon és francia dandárnok születik.

1751. Pálffy János a nagy nádor, országbiró és tábornagy Rákóczy ellen, cs. főhadvezér meghal Pozsonyban 92 éves.

1757. Clive ezredes, Walton és Pocock admiralok segitségével a franciák igazgatási irodáját (comptoire) Chandernagor mellett a Gangesnél Bengaliában feldulja. (Lásd 23-án.)

1772. Chlopicki József lengyel dictator születése Galliciában. (Mások szerint márc. 17-én 1772, vagy márc. 1-jén 1769.) [Lásd sept. 30-án.]

1773. Chesterfield (Fülöp Dormer Stanhope Earl of) hires államférfi szónok és iró meghal Londonban.

1776. Harrison John ügyes órás, a tengeri órák feltalálója meghal 83 éves. (Lásd május 27-én.)

1790. Frank Ignác jogtanár és jogtudományi iró születik Nagy-Károlyban Szathmár megyében.

1793. Löwen és Brüssel városok az osztrákok által megszállva. (25-én is.)

1794. Madalinski tábornok Pultuskban a lengyel függetlenség zászlaját feltüzi.

1794. Hebert (Pére Duchéne) Clootz Anacharzis és társai a guillotinán meghalnak. Pár nappal később Hebert neje is, egy hajdani apáca lép a vérpadra.

1796. Grenada Nyugotindiában az angolok által elfoglalva.

1796. Hallerkeöi gróf Haller Ferenc, cs. k. altábornagy, horvát bán (ki mint ilyen először szónokolt magyarul az országgyülésen) magyarországi kormányzói helyettes, születik Kerelő Szt. Pálban Küküllő megyében.

1797. Felkelés Saloban a franciák mellett, a közönbös népben 13 egyén által támasztva.

1800. Kleber nagy győzelme Salahieh mellett a török nagyveziren. (Lásd 20-án.)

1808. A pápa ellenszegül a bibornokok elutazásának, melyet a franciák követeltek.

1812. Titkos szövetség Orosz- és Svédország közt Szt. Pétervároon Franciaország ellen, szinre a kereskedelmi akadályok elháritására. (Lásd 21-én.)

1814. A szövetséges hatalmak nyilatkozata az európai népekhez a chatilloni congressus feloszlása ügyében.

1816. Amoretti Carlo hires olasz tudós (történet, természettan, müvészet, hajózás) meghal Milanoban. (Születik márc. 13-án 1741. Onegliában.)

1821. Teleki László gróf szépirodalmi iró, és költő halála. (Születik 1764. Szirákon.)

1821. Ypsilanti uj szózata a görögökhöz, hogy a török uralom alól szabaditsák fel magokat. (Lásd 7-én.)

1821. Az osztrákok Frimont alatt a pórnép ujjongatása közt a legyőzött Nápolyba vonulnak. (Lásd 23. és 12-én.)

1822. Skio sziget a törököktül megszabaditatik.

1825. Spiller Richard György (Max Waldau) költő születése.

1826. Montmorenci Mátyás Jean Felicité vicomte, herceg, pair és francia állami minister meghal.

1828. Witt János másként Döring, német iró, a porosz tartományokból kiutasitatik.

1831. A X. Károly és családjának számüzetése iránti javaslat a francia képviselő kamarában 220 szavazattal 122 ellenében elfogadtatik. (Lásd március 22-én, april 10-én.)

1833. Véres harcok Madrid utcáin a királyi önkéntesek és ugynevezett Christinosok (a királyné párthivei) közt. Ez alkalommal hangzott a felkiáltás: Éljen Don Carlos! (A királyné testvére.)

1833. A miguelisták heves rohama Oportora nagy veszteséggel visszaveretik.

1839. Elliot kapitány sok nehézséggel Kantonba nyomul, ott a chinaiak által elzárt hontársait támogatandó. (Lásd 25-én.)

1842. Haach Lajos jeles történetfestész kora halálon kimulik Rómában. (Születik 1813. Drezdában.)

1842. Vass László vallástudományi és egyháztörténeti iró, a magyar tudós társaság tiszteleti tagja, meghal. (Lásd jun. 9-én.)

1843. Napier meggyőzi Sind emirjait Dubba mellett.

1844. Thorwaldsen Albert nagyhirü dán szobrász rögtön meghal a szinházban „Griseldis" adatásakor Kopenhágában. (Lásd nov. 9-én.)

1848. A piemontiak a Ticino folyót átlépik. (Lásd 25-én.)

1848. A ministerium bukása Kopenhágában; a király szoros felvigyázat alatt tartatik.

1848. A braunschweigi herceg, az egységes német birodalom érdekében lemond felségi jogáról.

1848. IV. Frigyes Vilmos porosz király arcképe Münchenben ünnepélyesen megégettetik.

1848. Schleswig-Holstein Daniától elpártol, és ideiglenes kormányt kinevez, melynek kitünőbb tagjai Beseler, Rewentlow. — Rendsburg véletlenül meglepve.

1849. Döbereiner vegyész halála Jenában.

1849. Benitzky Lajos honvédőrnagy szétveri a császáriakat Losoncnál, Görgei másnap bevonul.

1852. Kossuth Frigyes Vilmos protestans pap, forradalmi és vallásreformáló iratok nagy mennyiségben birásáért Prágában elfogatik.

1854. A tegnap három helyen (Galatz, Braila, és Ismailnál) a

Dunán átkelt oroszok Tultsa, Matsin, Iszaksa, és Hirsova várak mellett a törökökkel csatáznak, mely várak részint megadják magokat, részint rohammal bevétetnek.

1854. A törökök Zeine Pasa alatt megtámadják a görögöket Hadschi Petro alatt Lutronál, de megfutamitatnak.

1860. Szerződés Piemont és Franciaország közt, mely által az utóbbi Savoyát és Nizza megszerzi.

25. Március.

(VIII. Calendas Aprilis.)

303. Galerius császártárs Pannoniában Irenäus püspököt Sirmiumban nagy kinzások közt lefejezteti. (Lásd febr. 23-án.)

421. Velence alapitása Rialto szigeten Venetia tartományból jövő római szökevények által, kik ide vagyoni maradványukat mentették a rabló gótok elől.

717. III. Theodosius byzanti császár, azelőtt adószedő, lemond III. Leo Isauricus, a hadsereg fővezérének javára, és fiával együtt zárdába megy. (Lásd jun. 18-án.)

1084. IV. Henrik császár Rómába vonul, mely előtt negyedszer megjelent, és az Angyalvárba menekvő Hildebrand (VII. Gergely) helyébe Wilbert (Guilbert) ravennai érseket vezeti be pápául, ki mint olyan magát III. Kelemennek nevezte. (Lásd 21. és 31-én.)

1095. Szent László magyar király Bodrogban Angol- Spanyol- és Franciaország, ugy szintén Vermandois Hugo, Fülöp francia király testvérének követeit fogadja, kik őt a clermonti gyülésen szervezendő kereszthad fölötti fővezérséggel megkinálják.

1340. Boleslaus Galicia utolsó hercege, jobbágyai által megmérgeztetik.

1401. Damascus pompás város, dacára hogy békés elfoglaltatásáért sarcul egy millio aranyt fizetett, Timurlenk serege által tűz martalékává tétetik.

1420. A hussita háboru kitörése Csehországban.

1450. Sforza Ferenc rövid ostromzár után Milanot elfoglalja, és hercegnek kikiáltatik.

1471. IV. Eduard az elüzött angol király Hollandiából megérkezik és Ravenspur-on kiszáll. (Lásd april 11-én.)

1568. Panvini Onofrio történetiró halála.

1584. Az accademia della Crusca ünnepélyesen megnyittatik Florenzben.

1611. Ewlia Efendi utazási leiró, ki 41 évig utazott, az ötvösök céhmesterének fia Konstantinápolyban születik.

1622. Az egyesült Németalföld országrendei (Generalstaaten) határozmányilag megtiltják a jesuitáknak további tartózkodásukat Hollandiában.

1643. Moreri Lajos, a Dictionnaire historique irója és kezdője születik Bagemot-on a Provenceban. (Meghal jul. 10-én 1680.)

1655. Huyghens fölfedezi Saturnus első és legnagyobb holdját, mely a hét satellita közt távolságra nézve hatodik sorban áll.

1661. Rapin Thoyras Pál, Angolország történetirója születik Castresban. (Meghal május 16-án 1725.)

1672. II. Károly angol király a lelkiismeret szabadságát illető nyilatkozványt kibocsát.

1724. Schech von Sternheim Márton Gottlieb jeles történeti iró születése Segesváron. (Meghal aug. 26-án 1807.)

1747. Ayrmann Kristof Frigyes nyelvész és történész halála. (Születik március 23-án 1695.)

1761. Hedouin Károly Ferenc hires füvész és iró születése Párisban. Tartalomdus és igen rendezett herbariuma 26 kötetben foglaltatik.

1766. Schilling Gusztáv, igen termékeny, de nem dicséretes alapszinezetü és elvü regényiró születése Drezdában.

1771. Murat Joachim, egy Cahors melletti falu vendéglősének fia, utóbb francia tábornagy, Berg nagyhercege, és nápolyi király születik, Bastide Frontonniére-ban. (Lásd okt. 13-án.)

1793. A poroszok egész Nagy-Lengyelországot, Masovia kivételével, Danzigot Thorn és Czenstochow-val birtokba veszik.

1793. Kettős szerződés Anglia- és Oroszország közt, Woronzoff és Grenville által Londonban Franciaország ellen kötve.

1799. Károly főherceg megveri Jourdant Liptingen és Stockach mellett. Reggeli 5 órától délutáni 2 óráig a franciák előnyben voltak; a beállt éj véget vetett a csatának; a franciák Liptingenre vonulnak vissza. (Lásd 26-án.)

1801. Hardenberg Frigyes (Novalis) német iró halála.

1802. Békekötés Anglia- és Franciaország közt Amiensban. (Lásd febr. 9-én, márc. 21., 28-án, jul. 15-én, sept. 29-én, okt. 1., 8., 9., 11-én 1801.)

1805. Gegő Elek vallási és földrajzi magyar iró. („A moldvai magyar telepekről") a tudós társaság levelező tagja születik Csik-Taplocán Erdélyben. (Lásd okt. 9-én.)

1808. Tengeri csata az angolok és dánok közt Nyköping mellett. Jessens bátor hajóskapitány hajója az angolok által felgyujtatott.

1809. Capitulatio Seiwisnál Grippenberg svéd tábornok Calix mellett, Torneo és Umeo közt fegyvert nyujt Schuwalow orosz tábornok előtt.

1813. Mecklenburg-Schwerin lemond a rajnaszövetségről.

1814. Schwarzenberg és Blücher győzelme la Fère Champenoise mellett, Oudinot, Victor, Macdonald, Marmont és Mortier ellen.

1815. A szövetség megujitása Bécsben Austria, Oroszország, Poroszország és Anglia közt.

1820. A jesuiták kiüzetnek egész Orosz- és Lengyelországból, — Austriában felvétetnek. (Lásd január 1-jén.)

1821. Békétlenségek Konstantinápolyban. A zultán által tanácsért felszólitott görög patriarcha a moldovai hospodart Souzza Mihályt excommunicálja, a hozzá szitott felkelőkkel együtt.

1824. A brasiliai császár és császárné az uj alkotmányt szentesiti és a néppel együtt fentartását esküvel fogadja.

1826. A porosz tartományi főtörvényszék Boroszlóban 2—15 évre terjedő várfogságot mond ki azon titkos társulat tagjaira, kik „ifjak frigye" név alatt Németország politikai egységét akarták létesiteni.

1827. Parry kapitány a világ hires körülutazója, negyedik fölfedezési utjára indul az éjszaki földsarkra.

1831. Ütközet Rimini mellett, melyben az osztrákok Bayer tábornok alatt megverik a római felkelőket. Az utóbbiak vezérei Anconába futnak. Az osztrákok Riminit megszállják.

1839. A külföldi kereskedők Kantonban kötelezik magokat, hogy chinai jobbágygyal ezentul opiummal nem kereskednek. Elliot a maga és hontársai számára utleveleket kér, melyek

megtagadtatnak, mig a hajókon lévő opium ki nem adatik. (Davis.) [Lásd 24-én.]

1843. A Sir Brunel Isambert által készült és 600000 font sterlingnél többe kerülő themsei alagut megnyittatik.

1848. A bécsi egyetemen a tanitási és tanulói szabadság kihirdetik.

1848. A siciliai parlament megnyitása Palermoban.

1848. A piemontiak Károly Albert király alatt Milanoba vonulnak. A milánoiak szózata egész Olaszország felszabaditására.

1848. Forradalom Athenában, melynek alkalmával két minister megöletik.

1848. A belga republikanusok nem sikerült felkelése Quicorainnál.

1848. Az illyr párt Horvát- Slavon- és Dalmátország és a katonai határszélek egyesitését, nemzeti függetlenséget, és a magyartól és osztráktól külön ministeriumot, vallás- és sajtószabadságot, cölibatum eltörlését stb. kivánja egy 30 pontu kérvényben. Ideiglenes bizottmány Zágrábban.

1853. Kis Bálint magyar régiségbuvár és egyháztörténeti iró meghal. (Lásd dec. 9-én.)

1854. A nagyuri ferman, mely a kereszténynek jogegyenlőséget biztosit a mohamedanokkal, kihirdetik.

1855. Ujvári László magyar iró halála Bánfy Hunyadon Erdélyben.

1857. Az osztrák sereg tökéletesen elhagyja Moldovát és Oláhországot. (Lásd március 14. és 16-án.)

26. Március.

(VII. Calendas Aprilis.)

3761. (Kr. sz. e.) A világ teremtetése az ujabb zsidó chronisták szerint. (Lásd 21-én.)

514. (Kr. sz. e.) Zerubabel az uj jeruzsalemi templomot beszenteli és a papok első osztályának hivatalába lép. (Seyffarth.) (V. ö. sept. 30-án.)

423. (Kr. sz. e.) A skionaiak elpártolása Athenától.

397. (Kr. sz. e.) Esdras zsidó főpap 1500 emberrel Persiából kivonul Jeruzsalem felé. (Gottfried krónikája igy. Auer sz. márc. 25-én 418.) (Lásd julius 10-én.)

27. (Kr. sz. e.) M. Valerius M. F. M. N. Messala Corvinus proconsul Galliáról diadalt ül.
1027. II. Konrád császár és neje Rómában XIX. János pápa által koronáztatik husvét napján.
1077. Rudolf sváb herceg Mainzban német császárnak koronáztatik, hogy VII. Gergely pápa eszköze legyen a letett IV. Henrik császár, Rudolf sógora ellen. De a város polgárai az álcsászárt még ugyan az napon püspökével együtt kiüzték. (Lásd okt. 15-én, jan. 25., 28-án, aug. 7-én.)
1130. I. Sigurd norvég király halála.
1284. Nagy Hugo ciprusi király meghal Tirusban. (Lásd dec. 25-én, apr. 21-én.)
1335. A „Kilenc"-nek hegye Sienában megbuktatik.
1350. XI. Alfonso Castilia és Leon királya meghal Gibraltar ostrománál dögvész által. (Lásd okt. 30-án.)
1458. Innigo Lopez de Mendoza Santillana őrgrófja, hadember, statusférfi, tudós és költő meghal.
1584. IV. Iwan az Iszonyatos, első orosz cár meghal, nem tartván meg a pápának tett igéretét, hogy a római egyházzal egyesülend, és birodalmában az ujitott naptárt behozandja. E zsarnok halála borzasztó volt mint Sulláé és II. Fülöp spanyol királyé. Bélei még életében rodhadtak el és teste feldagadt. Sulla 6000 hadifoglyot, 46 consularist, praetort és aedilist, 200 senatort, 1600 lovagot, és 150000 polgárt öletett meg. Iwan saját fia gyilkosa is volt, az emberölést legnagyobb mértékben és csak időtöltésül gyakorolá; és kegyetlen mészárlása oly eszeveszett volt, hogy azt lehetett mondani, miszerint vérben uszik és emberhussal él. (Lásd január 8-án, september 13-án, december 3-án.)
1617. Bembo Giovanni velencei doge és Austria békét kötnek.
1625. Marini János hires olasz költő (Cavalier Marin név alatt ismeretes) meghal Nápolyban. (Születik ugyanott okt. 18-án 1569.)
1656. Hartsoeker Miklós jeles természettani iró születése Goudában. (Meghal december 10-én 1725.)
1692. Du Perier Károly latin költő halála.
1713. Herceg Esterházy Pál nádor és iró halála. (Születik sept. 8-án 1635.)
1726. Vanbrugh John angol vigjátékköltő meghal.

1739. Schubart Dániel költő születése Obersontheimon. (Meghal okt. 10-én 1791.)
1748. Szilágyi Márton (Piskárkosi) tudós pataki tanár a Xenophon-féle Cyropädia fordításának, melyet atyja kezdett, befejezője születik. (Lásd február 19-én.)
1772. Duclos Charles Pineau, regény- és emlékiró meghal Párisban.
1775. Sebastiani Horace francia tábornagy születése.
1781. II. József császár a püspököket kötelezi, hogy minden hozzájuk érkező pápai rendeletet a kihirdetés előtt fejedelmi jóváhagyása alá terjeszszék. Királyi tetszvény nélkül a pápai brevek, bullák és leiratok érvénytelenek. (Lásd sept. 12-én, apr. 18-án.)
1794. Schnorr Vid Gyula hires történeti festész születése Lipcsében. (V. ö. május 11-én 1764.)
1795. Talfourd Tamás tragödia költő születik Readingban. (Meghal márc. 12-én 1854. Staffordon.)
1796. Bonaparte Napoleon Nizzába megérkezik és a francia hadsereg fölötti fővezérséget Olaszországban átveszi. (Thiers igy, Leo Henrik és Hazlitt sz. 27-én, minden esetre hibázik Daru, ki ezt april elejére teszi.)
1798. Az amerikai congressus elfogadja az Adams elnök által javaslott védelmi rendszabályokat Franciaország ellen.
1799. A franciák Jourdan alatt Liptingenből ismét Walwies falut megrohanják, de az osztrákok által visszaveretnek. (Éjjel 26—27-re Tuttlingennél a Dunán visszamennek.) (V. ö. majus 3-án.)
1800. Montalembert Márk René marquis hadtudományi iró halála.
1804. Kempelen Farkas hires magyar gépész halála Bécsben. (Lásd január 23-án.)
1810. Forradalom Peruban a spanyol uralom ellen, mely 1821-ben független köztársasággal végződött.
1811. Hayti királysága alakitatik I. Henrik által.
1812. A két Florida és Amelia sziget az egyesült éjszakamerikai államok birtokába jő. (Posselt: Europäische Annalen.) (Lásd oktober 27-én, február 22-én.)
1814. Ütközetek St. Dizier mellett. Winzingerode és Tettenborn megveretik Milhaud és Sebastiani által.
1821. A savoyai senatus nyilatkozványa a forradalom ellen.
821. A görögök szózata (Germanos érsek) Patrasból, melylyel. az európai hatalmak consuljainak szabadságuk ügyét ajánlják

1823. Davidson M. Margitta angol amerikai költőnő, nénjével együtt nevezetes példánya a koránérettségnek, kik már gyermekkorukban olvasható költeményeket irtak, születtek. (Meghal nov. 25-én 1838. Saratogában.)
1827. Van Beethoven Lajos korunk legnagyobb hangköltőinek egyike meghal Bécsben.
1828. Galetti János Gy. August történeti és földirati iró halála.
1831. Csata a lengyelek és oroszok közt Pultusk és Ostrolenka mellett.
1831. Nagy felkelés Samogitiában.
1831. Ancona város és a fellegvár hadszerződésileg megadja magát az osztrákoknak. Vége az olasz forradalomnak. (Lásd 29-én.)
1844. Jens Kragh Köst dán történetiró halála.
1844. A jesuiták kiutasitása Rómából.
1848. Békétlenségek Lyonban és Madridban.
1848. A szárd király a zsidókat emancipálja.
1848. Osztrák császári rendelet, hogy a levéltitok ezentul a postán meg ne sértessék.
1849. Victor Emanuel az ujdon trónra lépett szárd király fegyverszünetet köt Austriával.
1850. Weber W. E. széptani iró és nyelvész halála Bremában.
1854. A törökök Nicopolinál a Dunán átkelnek, és Turnult megtámadják.
1855. Repicky János, magyar történetbuvár és orientalista meghal 38 éves. (Lásd april 23-án.) [A Pesti Napló igy, Toldy Gyászbeszéde szerint a Magyar Sajtóban és Uj Magyar Muzeumban március 25-én.]
1857. Nagy Pál, Sopron megye hires országgyülési követe és szónoka, a nemzetiség lelkes védője meghal Bécsben. (Született 1777.)

27. Március.

(VI. Calendas Aprilis.)

314. (Kr. sz. e.) L. Posthumius Megellinus II. római consul a samniták és hetruscusokról diadalt ül.
47. (Kr. sz. e.) Julius Cäsar Alexandriát hatalmába ejti, hallván, hogy Pompejus, kit odáig üldözött, megöletett. (Lásd jul. 20-án, sept. 29-én.)

19. (Kr. sz. e.) L. Cornelius Balbus proconsul diadalt ül Afrikáról.

712. Tarik mohamedan vezér, Muza altábornoka virágvasárnapján Toledoba bevonul, és többi közt Salamon gyémántokkal és gyöngyökkel kirakott asztalát elfoglalja.

965. I. Nagy Arnulf az Öreg, flandriai gróf, ki alatt 953 évben a magyarok Flandriába törtek „Belgion királyuk vezérlete alatt“ — mint a L'art de verifier les dates irja, — és Cambresist pusztiták, meghal.

1000. II. Sylvester pápa I. István magyar hercegnek ajándékul királyi cimmel koronát küld, és keresztet mint az apostolság jelképét, mi által őt a magyar egyház főnökévé kinevezi. (Romae VI. Calend. Apr. indictione decima tertia.)

1065. A keresztesek egy része győzelmes csatát vív Romlonál.

1065. Salamon magyar király a megbékitett Gejza herceg által sajátkezüleg koronáztatik. (Kovacsich.) (Lásd jan. 20-án.)

1111. Az Oroszországba tört palócok Szalmitza vagy Sula folyónál az oroszok által meggyőzetnek, mire amazok honjukba visszavonják magokat. (Jerney: palóc krónika.) [Lásd márc. 24-én, jul. 30-án.]

1162. I. Frigyes császár Lodiból Majlandba jövén büntetésül, hogy a város a welfekhez szitott, kapuinak, sáncainak, és középületeinek lerombolását parancsolja, csak nehány templom kiméléséve l. — A majlandiak csak 1167. évi april 27-én kezdték ujra épiteni falaikat. (Lásd márc. 1-jén.)

1297. A hollandusok meggyőzik a frizeket Alkmarnál.

1309. V. Kelemen pápa a velenceieket isszonyu átkok közt elcommunicálja, ha az általuk elfoglalt Ferrarát el nem hagyják. (Daru.)

1344. Algesiras 2 évi ostrom után XI. Alfons castiliai és leoni király által a mauroktól elfoglaltatik.

1378. Lützelburgi IV. Károly császár, Günther schwarzburgi gróf vágytársa meghal. (Lásd febr. 2-án.)

1429. Zsigmond magyar király találkozása a cseh rendekkel Pozsonyban.

1443. Hunyadi Corvin Mátyás nagy magyar király születése Kolozsvárt. (Heltai, Kaprinai, Teleki stb. igy. A leibitzeri chronika állitása Wagnernél — Annalecta Scepusiensia — mely születését 24. februárra 1443. teszi, Timon-é ki 14. februárra, Engel-é ki 22. aprilre, Ponori Thewrewk Józsefé,

ki 1440. évre, Gualter János krónikájáé, mely 1443. évi febr. 23-ára teszi, mint hibásak elvetendők. A magyar ősök képcsarnokának kiadója még kétkedik vajjon 1440. vagy 1443. évet kell-e irni Mátyás születéséről.) [Lásd apr. 6-án.)

1482. Mária burgundi hercegnő meghal.

1568. Béke Longjumeauban a hugenották és katholikusok közt, mely csak 6 holnapig tartott, és azért „kis békének“ neveztetik.

1572. Lydiat Tamás angol csillagász és mathematikus születése Okertonban. (Mások sz. 26-án. — Meghal apr. 13-án 1646.) Ő volt az arundeli márványtáblák értelmének egyik fejtegetője.

1613. Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem meghal Prágában osztrák felügyelés alatt.

1627. Arundel Tamás gróf Smyrnában a régi hires márványkrónikát „Marmora Arundeliana“ megveszi és Angolországba viteti. Ezen tábla sértetlenül mutat 1318. esztendőt Görögország történetéből.

1632. Gusztáv Adolf svéd király Rudolf Miksa szász-lauenburgi herceget Donauwörthből kiüzi. (Kreckwitz „Don austrom“ cimü müvéből nem eléggé világos, vajjon 27. vagy 28-dik márciust kell-e érteni; a Teutscher Florus mondja 28-án.) [Lásd april 5-én.]

1634. Lord Calvert György birtokba veszi azon éjszakamerikai tartományt, melyet ez alkalommal Marylandnak nevezett.

1660. Béke III. Frigyes dán és XI. Károly svéd király közt a kopenhageni táborban. Az utóbbi Ascaniát, Rügen szigetet, Halland és Blekingent nyeri.

1681. II. Károly angol király az alsóházat, 14-ik napján megnyitása után bezáratja, mert Jakab yorki herceg trónról kizáratásának ügyét ismét felvette. (Lásd május 15-én.)

1700. Zinzendorf Miklós Lajos gróf a herrenhuteri vallástársulat alapitója születik Drezdában.

1715. Burnet Gilbert jeles és termékeny angol történész halála. (Lásd sept. 18-án.)

1727. Noverre János György az ujabbkori francia tánc teremtője és szakbeli iró születik Párisban.

1764. II. József német császárnak választatik. (Brinckmeier sz. 26-án.)

1773. Witzleben Károly Ágoston Frigyes, Tromlitz álnéven ismeretes termékeny német beszélyiró születik Tromlitzon.
1783. Mälzel Lenhárt, sok hangszer feltalálója születik Regensburgon.
1794. A nemzeti convent egy határozványa eloszlatja a francia forradalmi sereget.
1794. Szövetség Dánia és Svédország közt a közönbös hajózási jog fentartására.
1798. Az amerikai hajóknak megtiltatik a francia révek látogatása.
1799. Vigny Alfred gróf hires francia költő születése Loches várában.
1807. Grüber Bernát hires épitész, a prágai műakademia tanára, jeles szakbeli műiró születik Donauwörthön.
1809. I. Ferenc császár hadat izen Franciaországnak.
1809. Sebastiani francia tábornagy győzelme az angolokon Venegas alatt Ciudad Real mellett Spanyolországban.
1813. A porosz király hadat izen Napoleonnak. (Lásd febr. 9-én.)
1815. A francia államtanács Napoleon leköszönését érvénytelennek nyilatkoztatja.
1817. Ráth József Antal, magyar egyházpolitikai és vallásos iró születik Kisvenyém pusztán Fehér megyében.
1820. Kügelgen Gerhard hires festész rablólag meggyilkoltatik bizonyos Kalkofen által Drezdában.
1827. La Rochefoucauld-Liancourt Frigyes herceg, pair és iró halála.
1827. Uj összeesküvés Mexicoban és elfogatások. Arena tábornok. (Lásd jan. 26., 28-án, márc. 19-én, dec. 16-án.)
1829. Lepanto megadja magát a görögöknek.
1839. Elliot kapitány Kantonban készségét nyilatkoztatja az opium kiadására, és ez értelemben felszólitást intéz hontársaihoz. (Lásd 25-én.)
1848. Két királyi leirat érkezik a pozsonyi országgyüléshez, melyek a március 15-ki vivmányokat kétségesekké teszik.
1848. A szabadcsapatok Poroszország és Hannoverából Schleswig-Holsteinnak segitségére indulnak.
1848. Népmozgalom Lembergben. Báró Hammerstein a várost bombáztatja, és az ostromállapotot hirdeti.
1848. A pestvárosi csendre ügyelő választmány fenyegető szózatot bocsát közre, a felelős magyar kormány engedménye-

zésének elkésése miatt, különösen, mert a magyar had- és pénzügyi ministeriumok iránt nehézségek támadtak. (V. ö. 23-án.)

1849. Bem a Vöröstorony-szorosban megveri az oroszokat, s Oláhországba üzi.

1849. Kemény Farkas honvédalezredes Gyula-Fehérvár ostromát kezdi.

1849. A szászgothai alkotmány életbelép.

1849. A német parlament elfogadja az uj alkotmányt, egy örökös császárral, mint a birodalom főnökével. (L. 28-án.)

1851. Kossuth átirata Brussából az amerikai néphez.

1851. Velence szabadréve az osztrák császár által a városnak visszaadatik, és az 1849. évi augustus 27. decretum megszüntetik.

1852. Az ostromállapot megszüntetése egész Franciaországon.

1854. Az oroszok Matsint megszállják. — Kirohanás Kalafatból.

---

28. Március.

(V. Calendas Aprilis.)

193. Pertinax római császár a praetorianusok által megöletik, és feje bárdra szegezve a városban körülhordatik, — 87 napig uralkodott. Utána M. Didius Julianus, egy gazdag római senator a praetorianusok által még ugyan az nap császárnak kikiáltatik, e méltóságot árverés utján megnyervén, miután t. i. mindegyik katonának 6250 drachmát (1340 tallért) ajánlott. Kevesebbet igérő vetélytársa Sulpitianus a versenyben megbukott.

364. Valens császártársnak választatik I. Valentinian által.

490. Theodorich (veronai Detre) keleti gót király megveri Odoacer Italia királyát az alpesekben. (Gottfried.) [L. 15-én.]

845. A normannok Párist pusztitják.

1069. Muhamed Almoateded sevillai király, szeretett lánya Taira halálának miatti bujában meghal. (Kéjenc, pompakedvelő és kegyetlen vala, Mugiheid lányán kivül még 800 szépséget birt feleségül.)

1328. Moszkau Ivan Danielovits nagyfejedelem által székhelyül választatik.

1334. Bologna felszabadulása a pápai hatalom alól.
1483. Sanzio Rafael első rendü festőművész születése Urbinoban, Nagypénteken. (Lásd april 6-án.)
1528. I. Ferenc francia király levél által V. Károly császárt párbajra hivja ki.
1528. Doria András Genua birtokába helyezi magát. Genua, mely eddig többnyire francia uralom alatt volt, most független köztársaság lesz.
1567. Fienus Tamás nevezetes orvos és szakbeli iró születik Anvers-en. (Meghal 1631. évi márciusban.)
1608. Érsekujvári egyezkedés a törökök és osztrák császár közt.
1610. Nevezetes protestans synoda Zsolnán Thurzó nádor elnöklete alatt.
1635. Callot Jakab lángelmü francia festész és rézmetsző meghal Nancyban. [Moreri szerint 27-én.] (Születik ugyanott 1593. mások sz. 1594.)
1657. Az erdélyiek mint a svédek szövetségesei Krakóba vonulnak. (Rhédei László naplója.) [Lásd apr. 12-én.]
1667. Wesselényi Ferenc nádor méreg által meghal, Timon szerint Besztercebányán, Bartholomäides sz. Német-Lipcsén, Engel és Sárváry Béla sz. Német-Prónán. [E napra teszik halálát Katona: historia critica, és histor. regum, Pray histor. regum, Engel, Sárváry; stb. de még sem egyeznek oly egyértelmüleg a történetirók e tekintetben mint Katona a hist. critikában irja, mert Timon: Epitome, és később Bartholomäides: Notitia comitatus Gömöriensis cimü munkáikban Wesselényit március 23-án mondják meghaltnak. Fessler az ő ismeretes munkájában Magyarországról azt irja a lap szélére, hogy a nádor márc. 28-án halt meg, de akkor hibázik, midőn a szövegben azt állitja, hogy Wesselényi Szombaton, Gyümölcsoltó boldogasszony ünnepe után halt volna meg, mert ezen chronologiai circumscriptio csak annyit jelent mint márc. 26-dika.] (L. máj. 29-én.)
1684. Szövetség a velencei köztársaság, Lipót császár és Sobiesky János lengyel király közt a törökök ellen.
1696. Charnock Robert a magdolna collegium katholikussá lett tagja Oxfordon lefejeztetik Vilmos király élete ellen szőtt összeesküvésért.
1703. A bajor választófejedelem Edickhofennél megveri az osztrák és francia sereget Styrum tábornok alatt.

1707. Az erdélyi rendek Rákóczy Ferenc Lipótot a marosvásárhelyi országgyülésen fejedelmül választják. (L. máj. 16-án.)
1727. Felkelés Cremában a franciák mellett. A velencei hivatalnokok kiutasittatnak.
1728. Krünitz János gazdászati iró születése Berlinben.
1741. André János igen kedvelt és termékeny zeneszerző születik Offenbachon a Majna mellett.
1757. Damiens Robert ki gonosz csínjai miatt: „le diable“ melléknevet nyert, gyilkos kisérleteért XV. Lajos király élete ellen, lovak által felnégyeltetik. (Lásd jan. 5-én.)
1759. A müncheni tudományos akademia megalapitása.
1766. Weigl József hires zeneszerző születése Kis-Mártonban Magyarországon. (Lásd febr. 3-án.)
1774. Golizyn győzelme Pugatschew fölött Tatitschewa mellett.
1783. Pfeil Vilmos neves erdőszeti iró születése.
1784. Engel Sámuel földirati és gazdasági iró meghal Bernben.
1791. A párisi nép megrohanja a monarchiai clubb gyüléshelyét és tagjait kőzáporral szétüzi.
1793. Csata Bingen mellett, melyben a franciák Custine alatt a poroszok által Ferdinand braunschweigi herceg alatt megveretnek.
1794. Condorcet Marie Jean Antoine Nicolas Caritat marquis, hires mathematicus, bölcsész és természettanár önként vett méreg által meghal Bourg la Reine börtönében, midőn vallatásra vinni akarták. (Arago emlékbeszéde szerint apr. 8-án.) [Lásd sept. 17-én.]
1795. Biron Péter kurlandi herceg Kurlandot egy okirattal átengedi Oroszországnak, miután jobbágyai, kiket ő felingerelt, már előbb magokat ezen hatalomnak alá vetették. (Lásd 18-án.)
1800. Wagler J. György érdemes német természetbuvár születése Nürnbergen. (Meghal aug. 23-án 1832.)
1801. Béke a két Sicilia királya és a francia köztársaság közt.
1802. Pallas bolygócsilag fölfedeztetik Olbers által Bremában.
1805. Ferrand francia tábornok megveri Dessalines Hayti császárját.
1809. Belluno francia tábornagy győzelme Medellin mellett Cuesta spanyol vezéren.
1809. A franciák Soult alatt Oportot megszállják. Pusztitás és kicsapongás.

1814. Chambery Savoyában az osztrákok által megszállva, Ecluse erősség lerombolva.

1818. Capuzzi Antonio jeles hegedűs és termékeny zeneszerző meghal Bergamoban.

1819. Bolivar kiüzi a spanyol kir. sereget az Arauca folyónál tartott állomásaikból. (Lásd junius 3-án.)

1821. Görög kormány Kalamatában Mauromichalis elnöksége alatt létesül, és az első szózatot intézi Európához.

1825. Foy Miksa Sebestyén hires republicanus tábornok és szónok halála Párisban. (Lásd febr. 3-án.)

1826. Kali-Mulla merész tatár rablófőnök nehány orosz falut a Kaukazuson elfoglal, és az egész vidéket rettegteti.

1839. Lin chinai kormányzó Kantonban 20000 opiumládát az angoloktól átvesz, és — ámbár az áru 5 millió font sterlingbe került — megsemmisit. Erre minden idegent Maccaoból kiüz, és ez által a britt-chinai háboru lángját idézi elő. (Rüberg.)

1848. Népmozgalom Madridban, melyben kemény összeütközés után a katonaság előnyben marad.

1848. Jordan és a követek ünnepélyes bevonulása Frankfurtba.

1849. Endlicher István tudós füvész és nyelvész halála Bécsben. (Ezen napot adja az ujabbkori ismeretek tára. Wenzel Gusztáv az Uj Magyar Muzeum 1851. januariusi füzetében az ő életirását adván, azt mondja, hogy Endlicher mult évi, — tehát 1850. évben — március 28-án halt meg. De a folyóirat akkori felosztásának alapján mindig azt hihetjük, hogy Wenzel is 1849. évet érthetett, mikor cikkét irta.) [Endlicher született Pozsonyban 1804.]

1849. Haynau Bresciát bombáztatja. (Lásd apr. 1-jén.)

1849. A német nemzetgyülés 290 szavazattal 240 ellenében a porosz királyt örökös német császárnak választja. Ezen gyülésen 240 nem szavazott, 60 követ ünnepélyes óvást tett. (Lásd 12. és 27-én.)

1851. Döbrentei Gábor jeles, és az irodalom terjesztése körül igen érdemes magyar iró meghal Pesten. — (Ferenczy szerint Budán születik 1786.) (Lásd december 1-jén.)

1852. Marchetti János gróf, olasz költő és iró halála Bolognában.

1854. A nyugoti hatalmak hadat izennek Oroszországnak.

1854. Az oroszok megszállják Hirsovát és Babadaghot.

1860. Báró Józsika Sámuel, Erdély kancellára meghal Bécsben.

29. Március.

(IV. Calendas Aprilis.)

403. Stilico római hadvezér megveri Alarich gót királyt Pollentia mellett a Tennaro folyónál és kiüzi Italiából. (Lásd aug. 23-án.)

968. A normannok, Sisenand püspököt meggyőzik Iria mellett.

1056. A Habsburg épitése Svajcban, Werner strassburgi érsek által.

1315. Lullus Raymund nagy tudományu ember, ki a bölcsészetben, vegytanban, orvostudományban és hittanban kitünt, halálra követtetik Mauritaniában, hol az evangeliumot hirdette.

1390. Hunyadi János Magyarország hős kormányzója születik, legvalószinűbben Hunyad városában. (Gualter János krónikája, és utána Fejér György és Teleki József. Ezen utóbbi történetiró hosszas buvárlati tapasztalásból mondja, hogy Gualter az egyedüli forrás mely Hunyadi János születésnapját emliti. Megjegyzendő, hogy Hunyadinak Ehrenreich A. által, Berger festménye szerint rézbe metszett arcképe alatt, — melynek eredetije Albert kir. herceg képtárában találtatott Bécsben, — ismeretlen forrás után áll: Születik máj. 3-án 1400 körül.) [Lásd aug. 11-én.]

1461. Margitta a trónról ejtett VI. Henrik neje egy 60.000-nyi sereggel összeütközik IV. Eduard (York) király seregével Towton mellett. A királyné pártja Warwick gróf által tökéletesen megveretett, és közüle mintegy 28000 (mások sz. 36000) kiméletlenül felkoncoltatott. Itt Percy Henrik northumberlandi gróf is elesik. (L. márc. 1-jén, máj. 4-én.)

1464. Hunyadi Mátyás magyar király a magyar szent koronával koronáztatik.

1490. Zápolya János erdélyi vajda, utóbb magyar király születése. (Eber Pál.)

1531. A smalkaldeni frigy tagjai a szövetség alapelveiről tanácskoznak.

1558. Thurzó János, Elek testvére, szepesi főispán, meghal. (A lőcsei templom felirása. Timon.)

1598. Győr Schwarzenberg Adolf tábornagy és Pálffy Miklós által csellel a törököktől visszafoglaltatik, segedelméül

lévén az uj találmányu petárdák is. (Bedeus sz. 28-án, Geisau majd 19. majd 29. márciusra teszi.)

1602. Lighfoot János angol vallástudós születése Stokeban. (Meghal dec. 6-án 1675.)

1611. A lengyelek Moszkóba rontanak; 60000 ember a lángok és lengyel kardok áldozatja lesz.

1613. Maistre Lajos Izsák vallásos iró születése Párisban.

1625. Herrera Tordesilas Antonio hires spanyol történetiró meghal Madridon. (Született 1559.)

1705. Szentiványi Márton magyar vallás- és történeti iró halála. (Czvittinger, Baksay folytatója, Horányi, Katona. — Születik 1633.) [Lásd okt. 20-án.]

1738. Guillotin János orvos, a szerinte nevezett guillotina kivégzési gép feltalálója születik Párisban.

1745. Walpole Robert hires angol statusminister halála.

1747. Hässler János Vilmos hires orgona és zongorajátszó, nemes izlésü zeneszerző és zenekarigazgató születik Erfurton. (Meghal 1822. márc. 29-én Moszkóban.)

1769. Soult Miklós János (de Dieu) dalmátiai herceg, francia tábornagy, földmives fia, születik Sains-Amans helységben.

1772. Swedenborg Manó, theosoph és ábrándozó meghal Londonban. (Lásd január 29-én.)

1790. Welcker Károly Tivadar, német szónok, politikai iró és államférfi születik Gieszenban.

1790. Frigyes Vilmos porosz király a lengyel köztársaságot a maga védelméről biztositja, ha alkotmányának javitásáért megtámadtatnék.

1793. Az orosz cárné egy nyilatkozványában annak szükségét hirdeti, hogy a lengyel birodalom területe kisebbitessék, és ennek nyomán Kurland keleti részétől Galicia határáig (Lithvánia és Kis-Oroszország) 4553 mérföldet elfoglal. (Lásd február 27-én.)

1796. Charetté, a Vendée hires fővezére Hoche parancsára Nantesban meglövetik. (Lásd febr. 12-én.)

1799. Lord Stanley Eduard Geoffrey Smith angol minister a népnevelés és rabszolgaság eltörlésének szószólója születik.

1807. Vesta bolygócsillag fölfedezése Olbers által Bremában. (Lásd 28-án.)

1809. Finnland I. Sándor orosz császárnak a Borgoban tartott országgyülésen hódol. (Lásd sept. 17-én.)

1809. IV. Gusztáv Adolf svéd király Grysholm váron lemond a trónról a maga és utódjai nevében.

1812. Sz.-Péterváron 40 személy elfogatik, mert francia zsoldban lévén, Napoleonnal az orosz statustitkokat közlötték.

1813. A zultán seregei Widdint megszállják. Hafiz Aly Pasa áll Molla Pasa ellenében.

1814. Az egyesült németalföldi tartományok alkotmánya a notabilisok által Amsterdamban elfogadva.

1814. Napoleon megelőzve a szövetséges hatalmakat, Fontainebleauba siet.

1815. Murat Joachim szózata az olaszokhoz, hogy Italia felszabaditásáért fegyvert fogjanak.

1816. Korizmics László nagy tapasztalásu és az egyleti téren tevékeny gazda, magyar gazdasági iró, és a Gazdasági Lapok alapitója születik Agg-Szt.-Péteren Fejér megyében.

1818. Pethion Sándor, Hayti köztársaság elnöke meghal.

1821. Szózat Bukarestben a régi jogok visszaszerzése iránt. Wladimiresku Tivadar.

1821. A portugalli követek esküt tesznek le a forradalom által keletkezett uj alkotmányra.

1822. A délamerikai köztársaságok függetlensége Éjszakamerika által elismerve.

1824. Angol törvény miszerint a britt rabszolgakereskedés mint kalózság büntettessék.

1824. Büchner Lajos, a materialismus tanának egyik főhirdetője születik Darmstadton.

1824. Biget Anna, közönségesen Martha néninek nevezve, annyi sebesült és beteg harcos jótevő ápolónéja, meghal Besançonban. A szövetséges uralkodók 1814-ben becsületjelekkel ajándékozták meg.

1826. Vosz Henrik költő, régiségbuvár, nyelvész és forditó meghal Heidelbergen. (Nem 30-án mint Krahmer.) [L. febr. 20-án.]

1830. VII. Ferdinand spanyol király nejét viselősnek tudván, eltörli a Bourbonok által Spanyolországba hozott sali törvényt, és az ó-castiliai törvény visszaállitásával, a nők trónra lépését is megengedi. Ezen, testvére Don Carlos ártalmára hozott törvény Spanyolországot a legujabb időkig polgári háborúk véres szinhelyévé tette.

1831. Ancona az osztrákok által báró Geppert tábornok alatt megszállva. (Lásd 26-án.)

1842. Bauer Bruno bonni magántanitó, mint a kereszténység tanainak ellenzője, a porosz közoktatási ministerium által a jus docendiról megfosztatik. (L. aug. 20-án, okt. 24-én.)

1844. Hegedűs Sámuel, református hitszónok és tanár meghal Kolosvártt 63 éves.

1848. IX. Pius pápa a jesuitákat birodalmából kiüzi és javaikat elkoboztatja. (Lásd 26-án.)

1848. Az udvari censurahivatal Bécsben, a censura főigazgatásával eltöröltetik.

1848. A szebeni szász egyetem köszönő iratot küld Bécsbe a március 4-ki öszalkotmány chartájáért.

1848. Első ülései a frankfurti vorparlamentnek. Struve és Hecker a népszerüség tisztelgéseit nyerik.

1849. A római constituante, feloszlatván az eddigi végrehajtó választmányt, teljhatalmu triumviratust állit föl Mazzini, Saffi és Armellini személyében. Ezek april 5-én szózatot intéznek a néphez. (Lásd dec. 13. és 20-án.)

1849. A győzelmes angolok a keletindiai országtanácsnak Lahoreban a békepontokat dictálják. Maharadscha Dhulip Sing letétetik. (Lásd febr. 21-én, márc. 9. és 14-én.)

1849. Radeczky diadalmasan Majlandba vonul.

1849. Pendschab egy 4700 □ mérföldet meghaladó keletindiai tartomány a keletindiai főhelytartó Ferozpurban kelt szózata által az indobritt birodalomba kebeleztetik.

1851. Chin Apoo chinai zendülő életfogytig tartó számüzetéssel büntettetik.

1852. Cavaignac, Carnot és Hénon lemondanak a követségről azon kijelentéssel, hogy a törvényhozó test nem elég erős a szabadság eltiprásának ellenállani. (A közlés 30-án történt a nemzetgyülésben.)

1852. Dán kir. amnestialevél az 1848. évi márciusi forradalom részesei számára. Kivétetnek Keresztély Károly Frigyes August herceg, és Frigyes Emil August, schleswig-holstein-sonderburg-augustenburgi herceg és családjaik; tovább Beseler, Rewentlow, valamint 17 más személy és a bűnös katonatisztek.

1854. Abdi pasa megveri a görög felkelőket Janina mellett.

1862. Az erdélyi szász egyetem (főtörvényszék) Nagyszebenben feliratot intéz a császárhoz, melyben magát egyenesen Austriától függőnek nyilatkoztatja, Erdélyt nemzetiségek

szerint felosztja, az oláhok mint negyedik nemzet elismertetését kéri, és több törvényhozási jogot bitorol.

1868. Perczel Mór a honvédegyletek közgyülésén Pesten Kossuth Lajos dicsősége ellen tör, — és körutazásra indul, azon kijelentett céllal, hogy a Kossuthbálványzást aláássa.

---

30. Március.

(III. Calendas Aprilis.)

1152. II. Gejza magyar király megveri Wladimirko, Halics nagyfejedelmét a Szán vizénél.

1191. A francia keresztesek, miután egész télen át angol hadtársaik elleni nemzetgyülöletből nyugodtak, Messinából genuai hajókon Palästinába indulnak. (Lásd jan. 13-án 1188.)

1241. A mongolok Krakót elhamvasztják. (Lásd 18-án.)

1282. Abaka-Khan mongol uralkodó meghal Hamadanban.

1282. A siciliai vespera kezdete. A palermoi nép a vespera órájában a franciák ellen fegyvert ragad, és jelt ád a franciák megöletésére az egész szigeten; még a franciáktól terhes olasz nők se kiméltettek, és csupán Cataneában e vérengzés alatt 8000 francia életett meg. (Lásd okt. 29-én 1268.)

1330. Werner német rendmester Rigát elfoglalja.

1392. A Kay és Chattam törzsök csatája Perthnél.

1423. Zsigmond magyar és Ulászló lengyel király Késmárkon megujitják a lublyói barátsági szövetséget. (Feria tertia post dominicam ramis palmarum, irja Dogiel, tehát nem 25-én. Hormayr tört. zsebkönyve szerint.) [L. márc. 15-én.]

1492. A zsidók kiüzetése Spanyolországból.

1555. Oroszország harcainak kezdete II. Iwan alatt a kaukazusi népek ellen.

1631. Tilly Magdeburg előtt megjelenik. (Lásd máj. 20-án.)

1647. A presbyterianusok az angol alsóházban a hadsereg kérelmét, hogy szolgálatjának lejárása után teljes kárpótlást nyerjen, és inditványát, hogy Irlandba csak önkéntesek küldessenek, lázadásnak nyilatkoztatják. (Lásd jun. 3-án, aug. 6-án.)

1657. II. Rákóczy György erdélyi fejedelem Krakóba vonul, és a polgárok hódolását fogadja.

1668. Don Pedro, a letett VI. Alfons öcscse, Portugallia kormányzójának cimét vesszi fel. (Lásd nov. 23-án.)

1689. Liszinski Kázmér lengyel nemes, atheismus végett kivégeztetik. Védelme semminek vétetvén, kegyelmül csak annyit nyert, hogy előbb fejeztetett le, mielőtt teste a máglyán megégettetett volna. Hamvai ágyuba töltettek, és ez Tatárország felé a levegőbe süttetett ki.

1704. Eger vára, Forgács Simon közbevetése után megadja magát Rákóczy Ferencnek.

1712. III. Károly magyar király megerősiti a szatmári békét, mely a magyar confóderáltakkal köttetett. (L. apr. 29-én.)

1722. Az erdélyi rendek a nagyszebeni országgyülésen a női ág trónörökösödési jogát elismerik Erdélyben III. Károly király leányaira nézve. (L. apr. 19-én, jun. 30-án, nov. 29-én, dec, 6-án.)

1747. Schulze János Abrahám Péter népdanák szerzője és zenészeti iró születése Lüneburgon.

1756. Llorente János Antal kanonok, és inquisitioi titkár, az inquisitio történetirója születik Rincon del Sotoban. (Lásd febr. 5-én.)

1793. Wurmser osztrák tábornok a Rajnán átmegy.

1797. Blaskovics András, történet- és régiségbuvár éjjel Zágrábban megöletik. (Születik 1726. Horváthországon.)

1799. Tholuck Frigyes Ágoston Deofidus, hires orientalista és hittani iró születése Boroszlóban.

1806. Császári családi szabály Napoleon által kiadva, mely által családjának minden tagját magától függővé teszi.

1806. Napoleon testvérét Bonaparte Józsefet Sicilia és Nápoly királyának kinevezi. (Lásd junius 6-án.)

1806. Napoleon tábornagyai számára Olaszországban 12 nagy országhübért felállit, hercegségek cím alatt.

1806. Velence Napoleon által az olasz királyságba kebeleztetik.

1809. Nagy János magyar akademiai tag, nyelvész és egyházi iró születik Szombathelyen.

1813. Mecklemburg-Strelitz hercege a rajnai szövetségből kilép.

1813. Napoleon nyilt levél által Mária Luiza császárnőre a kormányzóságot ruházza. (April 1-jén a francia senatusnak e méltóságában bemutattatott.)

1814. Joachim nápolyi király megtámadja az osztrákokat Cesena mellett.

1814. Csata a Montmartre mellett. Blücher és a szövetséges seregek győznek Napoleonon. E csata eldönté Páris sorsát, mely azonnal capitulált. (Lásd 31-én.)

1815. Olaszország függetlensége Joachim király és a nápolyi hadsereg fővezére Millet de Villeneuve által Riminiban kihirdetve.

1815. Ütközetek a royalistákkal Montelinart mellett Debelle tábornok Descars ellen; a Napoleon pártiak visszavonulása.

1815. Mária Luiza főhercegnő, volt francia császárnő, Parma és Piacenza hercegnőjének kikiáltatik.

1818. A szabadkömivesség Portugalliában, hol forradalmi elvekről vádolják, halálos büntetés alatt megtiltatik.

1821. Nagyuri ferman általános felfegyverkezés tekintetében a görögök ellen.

1821. Ypsilanti ismétli szózatát a görögökhöz szabadságharcuk megindítására. (Lásd 24-én.)

1827. A görög kormányválasztmány és nemzetgyülés Aeginát elhagyja. (Lásd febr. 9., 15., 23-án, márc. 5., 13-án, apr. 7., 8-án.)

1829. Az angol alsóház elfogadja a katholikusok emancipatiójáról szóló törvényjavaslatot.

1829. Kulcsár István, érdemes magyar iró meghal. (Igy a m. tudós társaság évkönyvei. „A magyar irók" életrajzgyüjteménye szerint 1828. évben.) [Lásd sept. 16-án.]

1831. Visconti Filippo Aureliano archäolog halála Rómában. (Lásd testvérét febr. 7-én.)

1831. Tóth Kálmán magyar költő születése Baján.

1832. Strombeck Henrik jogtudományi iró halála. (Lásd testvérét Károlyt sept. 16-án.)

1833. Párisban nagy testvéri frigy alakul, mely célul tüzi ki magának, hogy az egész földön a zsidók emancipatiója érdekében működjön.

1843. Otto görög király a francia szabásu alkotmány fentartására esküszik.

1845. Spanyolország elismeri Venezuela függetlenségét. (Lásd nov. 20-án, dec. 25-én.)

1845. A zsidók emancipatiója Milanoban.

1847. Porosz nyilt rendelet, mely uj vallástársaságok képezésére feljogosit, azoknak a többiekkel hasonló jogokat biztosit,

és szabad kilépést enged oly vallási társaságból, mely az egyéni meggyőződéssel nem egyezik.

1848. A német szövetséggyülés határozata egy alkotmányozó gyülés egybehivására. (Lásd márc. 13-án, apr. 27-én.)

1848. Egy horvát küldöttség 30 pontból álló kérvényt nyujt át Bécsben politikai jogokért. (Lásd 25-én.)

1848. Nagy ingerültség Pesten a magyar ministerium még be nem következett királyi megerősitése végett. A nép a városház előtt fegyverre kiált.

1848. A közcsendi választmány Budapesten a horvátokhoz testvéries hangon irt szózatot intéz, melyben őket egyességre és szövetkezésre közös ellenségük, „az osztrák bureaucratia“ ellen felkéri. (Lásd 25-én.)

1849. Kossuth Egerben a magyar hadak főparancsnokságát (az erdélyieket kivéve) Görgei Arthurra bizza. (V. ö. 8-án.)

1851. Omer pasa Banyalyuka bosnyák fővárosba vonul.

1851. Schwaner C. M. utazó természetbuvár, Borneo első ismertetője meghal Bataviában.

1852. A rajáhk lefegyvereztetéséről szóló parancs a Hercegovinában kihirdettetik.

1852. Méhes Sámuel magyar polyhistor és lapszerkesztő meghal Kolozsvárt. (Lásd jan. 30-án.)

1854. Sieber Tádé jeles tudós meghal Münchenben.

1856. Békeszerződés Párisban Franciaország, Angolország, Austria, Poroszország, Oroszország, Szárdinia és Törökország közt. Oroszország kizáró befolyását Törökországra veszti, a fekete tenger neutralisnak nyilatkoztatik, annak partján arzenalokat, és hadi réveket tartani eltiltatik, Bessarabia határai megigazitatnak, a Dunahajózás felszabaditatik.

1867. A magyar alsóház 257 szavazattal 117 ellenében elfogadja a 67-es bizottmánynak javaslatát a közös viszonyokra nézve Austriával. Ezen határozattal lelépett az országgyülés azon térről, melyen 1861. évben állott, és lemondott Magyarország törvényes önállóságának nélkülözhetlen kellékeiről, a personalis unióról, és megadta a kiegyezés drága árát. A baloldal ezen operatumot visszautasitotta. (V. ö. febr. 18-án, márc. 14-én, máj. 29-én, jun. 30-án.)

31. Március.

(Pridie Calendas Aprilis.)

31. (Kr. sz. e.) Titus Pomponius Atticus jeles római tudós, Cicero barátja, önkéntes éhhalálon kimulik.

1084. IV. Henrik császár Romában koronáztatja magát III. Kelemen pápa által, husvét ünnepén. (Hibázik Leo Henrik, az olasz államok történetében irván, hogy mai nap virágvasárnapja lett volna.) [Lásd 22-én.]

1219. Lipót a Dicső, osztrák herceg Damiatenál Alsó Egiptomban meggyőzi a saracenokat.

1241. A tatárok Erdély határát átlépik Bajdár (vagy Bochetar) és Kadan, Batu testvére vezérlete alatt, az ojtozi és radnai szoroson át. (Lásd 12-én.)

1296. I. Eduard király Berwicket rohammal elfoglalja.

1340. I. Iwan Kalita, (a Gonosz) orosz nagyfejedelem, Twer elfoglalója meghal.

1360. Oleggio János, a Viscontiak részére védett Bolognát átadja Albornoz pápai bibornok-követnek azon kikötéssel, hogy Oleggionak a város uralma életkorára megmaradjon. (Lásd sept. 26-án 1355.)

1387. Zsigmond magyar királynak koronáztatik Székesfehérváron. (Kovacsich, Perger, Timon, Fessler és Érdy: a magyar tudós társaság évkönyveiben, Raphael de Caresinis, Rositzius, Pray, és Zsigmond király saját oklevele után.)

1396. Zsigmond magyar király fogoly testvérét Vencel cseh királyt egy országtanács hatalma alá helyezi.

1495. Véd- és dac szövetség VI. Sándor pápa, Velence, I. Miksa római király, Katholikus Ferdinand spanyol király, és Moro Lajos milanoi herceg közt VIII. Károly francia király ellen, ki mult évben hóditási hadjáratát kezdte Nápoly ellen, az anjoui örökség igényei nevében.

1518. II. Henrik francia király születése. (Lásd jul. 19-én 1559.)

1547. I. Ferenc francia király halála Rambouilletban.

1556. Nagy-Szeben felgyujtatik, és félig leég. (Oláh.) [Lásd april 1-jén.]

1578. Escobedo, Don Juan d'Austria titkára, ki II. Fülöp spanyol király által főrugónak találtatott Don Juan terveiben független országlás létesitésére, a király inditására saját államtitkára Perez Antal által orgyilkoltatik.

1585. Bourbon bibornok nyilatkozványa Peronneból, melyben Guise és Lotharingia (Mayenne Károly) hercegeket a ligának altábornagyaivá kinevezi, az eretnekség kiirtását, és a nép felszabaditását a királyi elnyomatás alól igéri. (Lásd julius 7-én.)

1596. Descartes René, Franciaország leghiresebb bölcsésze születik Haye-ban. (Lásd február 11-én.)

1605. Bocskay István és pártja országgyülést tart Szerencs-en.

1621. III. Fülöp spanyol király meghal. Lelki vigasztalására 40000 misét olvastatni parancsolt. Közel kimulása előtt azt mondá: Mily boldognak érzeném magamat ha uralkodásom 22 esztendejét pusztában töltöttem volna.

1626. Moreau Péter szerzetes, a minimusok (bizonyos neme a ferencieknek) alapitója meghal.

1631. Haleti V. Efendi nagyhirü török költő és forditó meghal. (Születik 1569.)

1634. IV. Károly lotharingiai herceg és neje Nancyban álöltözetben megszöknek Richelieu fogságából.

1654. Cromwell a kakasviadalokat eltiltja Angolországban.

1683. I. Lipót német császár és Sobiesky János lengyel király véd- és dac szövetséget kötnek Varsóban a törökök ellen. Ugyanaz nap a jancsárok tábora mozog Drinápolyból Austria ellen.

1710. Az ugynevezett haagi concertum köttetik a német császár, Anglia és Hollandia közt, hogy a svéd és dán birtokok Németországon neutralisoknak tekintessenek.

1729. Toppertzer János hittani és polemiai iró születése Lőcsén.

1733. Haydn József nagyhirü zeneköltő születése Rohrauban Alsó-Austriában. [Weber H. sz. 1732.] (Meghal máj. 31-én 1809.)

1746. Francisco Goya y Lucientes, festész születése.

1763. Chaudet Antal Dénes, az uj francia szobrászok és festészek leghiresebbike születik. (Lásd april 19-én.)

1767. Egész Spanyolországban a jezsuiták, számra több mint 5000-en, elfogatnak, és a rend jószágai elkoboztatnak. (Lásd april 2-án.)

1778. Geissler János Márton Frigyes, réz- és acélmetsző születik Nürnbergen.

1794. Danton, Desmoulins, Philipeaux, Lacroix és Westermann St. Just inditványára éjjel elfogatnak. (Lásd apr. 5-én.)

1799. A meghóditott nápolyi királyság a francia directorium által parthenopäi köztársasággá átalakitatik.
1807. A szerbek szabad és független nemzetnek nyilatkoztatják magokat.
1807. Orosz ukas, mely minden politikai tárgyu beszélgetést eltilt.
1809. Napoleon decretuma Düsseldorfból megszünteti a házasulhatási tilalmat a nemesrendü férfiak tekintetében, kik paraszt vagy polgárnőt elvesznek, ugy szintén a paraszt, az alsóbb és felsőbb polgári rend közti különbséget.
1814. A szövetséges uralkodók első bevonulása Párisba, Blücher a hadsereg élén.
1814. VII. Pius pápa Anconába bevonul.
1814. Madison elnök az embargo és nonimportatio törvényét egészen megszünteti.
1816. Ducis János Ferenc francia drámaköltő, és Shakespeare forditója meghal Versaillesban.
1822. A két Florida, azelőtt spanyol tartomány, az éjszakamerikai álladalmakba kebeleztetik. A uj alkotmány az éjszakamerikai egyesült államok congressusa által szentesitetik. (Lásd febr. 22-én.)
1823. A görög nemzetgyülés Astroban elismeri az eddigi kormányt. Az ideiglenes alkotmány némely módositásokkal Görögország állandó alkotmánynyá emeltetik. Bey Petro elnöknek kineveztetik. (Lásd márc. 14-én.)
1823. Mexico köztársaságnak kihirdettetik. (Lásd 19-én.)
1825. Hedouville Gábor Tivadar József gróf, francia tábornok, pair és senator Napoleon alatt meghal.
1831. Az oroszok Wawrenál Geismar és Rosen tábornokok alatt egy nagy csatában megveretnek a lengyelek által Skrzynecki alatt.
1831. Felkelés déli Franciaországon. Marseille megmarad a király iránti hűségben.
1834. Ohnmacht Landolin hires német szobrász meghal Strassburgon.
1848. Irinyi József egy nyilt szózatban a pragmatica sanctio olyszerü módositását ajánlja, hogy Magyarországnak többé közös fejedelme Austriával ne legyen.
1848. V. Ferdinand király az első független magyar ministeriumot megerősiti.

1848. Lázadás Nápolyban; — a nép szabadelmübb alkotmányt kiván.

1848. Ideiglenes sajtótörvény Bécsben, mely ki nem elégit. (April 6-án egy sajtókihágások elleni szabály által pótoltatott.)

1848. Carlo Alberto szárd király Lodi városát megszállja.

1848. Velence alkotmányozó gyülést (Constituente Consulta) hí össze.

1848. A Vorparlament, előfutárja a német nemzetgyülésnek Frankfurtban összeül, és a követválasztások fölött egy ötvenes választmány által őrködik. Határozat: hogy Schleswig, keleti és nyugoti Poroszország a német szövetséghez csatoltassanak. (Lásd március 3. és 29-én.)

1849. A szerbek általános futása Perczel seregei előtt. Nugent Pétervárad alól Szent Tamás felé vonul vissza csapatjával, Pétervárad a magyarok által élelmeztetik. (L. apr. 3-án.)

1849. Welden cs. táborszernagy támadása Komáromra véresen visszautasitatik.

1849. Brescia Haynau által rohammal megtámadva. (L. apr. 1-jén.)

1853. Bezárd Cäsar, ki Kossuthtal egy uj forradalomra szövetkezett, Bécsben kivégeztetik. Mások 10—20 évi sáncmunkára itéltettek.

1854. Szöllősy Ferenc, iró és nyelvész halála Oraviczán. (A „Napkelet“ cimü szépirodalmi lapban azt mondja egy életrajzirója, hogy március 3-án halt meg. Ő fődözte fel az osztrákoknak a Kossuth által az Allion hegy tövében 1849. évben elrejtett magyar korona és koronázási jelvények rejtekhelyét.)

1854. Szerződés az éjszakamerikai egyesült államok és a japani birodalom közt, mely szerint Szimoda és Hakodadi japan kikötők az amerikai hajóknak megnyilnak.

1. Április.

(Calendae Aprilis.)

987. (Kr. sz. e.) Salamon hires templomának alapkövét lerakja Jeruzsalemben. (Seyffarth.) (Gottfried krónikája sz. 1015 május 6-án.) [Lásd márc. 21-én, dec. 23-án.]

281. (Kr. sz. e.) Q. Martius Philippus római consul diadalt ül a hetruscusokról.

234. (Kr. sz. e.) Sp. Carvilius Maximus a szárdokról diadalt ül.

168. (Kr. sz. e.) A consul L. Aemilius Paullus, és az admiralnak kinevezett praetor Cn. Octavius Rómát odahagyják, és a macedoniai hadjáratba indulnak. (Lásd jun. 22-én 168 Pydna.)

58. (Kr. sz. e.) Cicero Rómát ott hagyja, és önkéntes számkivetésbe megy, Clodius hatalmaskodásai miatt, ki mezei lakait: Tusculanum, és Formiumot elpusztitotta. Ugyan ez napon a félrevezetett nép Cicero számüzetését kimondja. [Mások sz. március 30-án.] (Lásd aug. 4-én, okt. 29-én.)

568. Alboin longobard király, Narses által Olaszországba a gótok ellen hivatva, összes seregével Pannoniából kivonul, husvét napján. A longobárdok házaikat Pannoniában tűzzel pusztitják, és Olaszország felső részét nagy vérontás után csakugyan elfoglalják. A longobárdok elhagyott tartományait az avarok szállják meg oly feltétellel, hogy ők addig birják e földet míg kiválik, mily szerencsével hadakoztak a longobardok Olaszországban. (Eber, és a L'art de verifier les dates a kivándorlást april 2-ra teszik, de a husvét ünnep első napja 568-ban april elsején volt.)

1081. I. Alexius Comnenus Konstantinápolyt elfoglalja, és magát császárnak koronáztatja, eldödjét Nicephor Botoniatest zárdába menni kényszeritvén.

1228. II. Frígyes császár kereszthadával Ptolomaisban kiköt.

1296. Estei Azzo meggyőzi a guelfeket Imolánál.

1328. A Valois család VI. Fülöp személyében francia trónra jut.

1346. Gert, a nagy schleswig-holsteini országkormányzó, kinek a dán király a trónöröklést is biztositá, ha fimag nélkül meghalna, Niels Ebbeson jütt nemes által betegágyában megöletik.

1403. Bebek Imre, vránai perjel, a Zalata melletti táborba száll, és nyiltan pártoskodik Zsigmond király ellen.

1476. Bayard Péter (du Terrail) lovag, nagy hadvitéz születése Bayard váron Grenoble mellett. Általános dicsneve volt: Chevalier sans peur et sans reproche. (Lásd apr. 14-én.)

1530. II. Soleiman zultán Zápolya János király számára védlevelet ád, Konstantinápolyban, hova 60000 magyar fogolyt hurcolt. (Rabiel 3. napján 397. év.)

1548. I. Zsigmond lengyel király halála, husvét ünnepén.

1552. Augsburg megadja magát Szász Móricnak.

1552. Báthory András erdélyi vajdának kineveztetik.

1556. Lázadás Nagyszebenben, mely alkalommal a királybiró Vörös János saját háza előtt megöletik. (A tettesek május 21-én kivégeztetnek.)

1565. A Malta elfoglalására rendelt török hajóhad Piale Kapudanpasa alatt Konstantinápolyból kiindul.

1572. A németalföldi lázadók (tengeri geusek) Briel kikötőt elfoglalják, honnan a felkelés tovább terjed. (Lásd okt. 7-én.)

1613. Saint-Evremont Károly, francia mivelődéstörténeti iró születik St.-Denis-le-Quast-ban Normandiában.

1614. Schookins Márton holland tudós, bölcsész, természettanár, történész és nemzetgazdász születik Utrechton.

1615. Istvánfy Miklós alnádor, hires történetiró, a magyar Livius halála. (Timon csak annyit mond, hogy april havában.) [Lásd december 8-án.]

1638. Freiburg hadszerződésileg megadja magát Bernát weimari hercegnek.

1683. Sebesténvi András püspök, Lipót császár és Tököly Imre őszinte tanácsadója, meghal Lőcsén.

1690. Kanizsa vára Zalában, mely 1688 jan. 20-ka óta 7000 magyar által ostromoltatott, a törökök által Batthyány grófnak átadatik.

1704. Faludi Ferenc magyar költő és prosaista születése Németujvárott Vasmegyében. (Nem 11-én mint a „Magyar irók“ életrajza.) [Lásd dec. 18-án.)

1705. Bercsényi Miklós, Rákóczy fővezére Nagyszombatot elfoglalja.

1730. Geszner Salamon költő, jeles rézmetsző és festész születése Zürichben.

1757. Armfelt Móric Gusztáv gróf, egy előkelő svéd, ki szerencséjének változásairól és titkos udvari visszonyairól nevezetes, születik. (Meghal aug. 14-én 1814.)

1762. A francia parlament bezáratja a jezsuiták collegiumjait. (Lásd august 3-án.)

1767. Domingo Badia y Leblich (Ali-bei-el-Abassi) hires utazó születik.

1774. Coffhinal János a francia forradalmi törvényszék alelnöke születik. Isszonyu jellemét Lavoisier kivégeztetésekor tanusitotta, mondván a halasztásért esedezőnek, hogy a köztársaságnak sem tudósokra, sem vegytanárokra nincsen szüksége.

1793. Dumouriez elfogatja a hozzá küldött kormánybiztosokat: Canus, Quinette, Bancal, Lamarque és Beurnonville hadügyministert, és Coburg herceg osztrák fővezérnek kiadja. Ő maga is aztán az osztrákokhoz áttér. (Lásd april 3. s 4-én.)

1794. Általános eltörlése a rabszolgaságnak Franciaországban, és a szines emberek felruházása polgári jogokkal. (L. apr. 4-én.)

1794. Schneider Eulogius püspöki helyettes Strassburgon, hires jakobinus, guillotiniroztatik Párisban.

1795. Pichegru Károly a párisi nemzetőrség parancsnokául kineveztetik a terroristák és sansculottok fékezésére. [Nem april 11-én mint Ferenczy a Magyar irókban.]

1801. Révay Miklós a nagy magyar költő és nyelvész meghal. (Lásd február 24-én.)

1807. Rósa Lajos, a budapesti kereskedelmi és iparkamara titkára, a nemzetgazdasági érdekek nagy előmozditója születik Kassán.

1808. I. Sándor orosz cár nyilatkozványa, mely által Finnlandot Oroszországba kebelezi. (Lásd március 23-án.)

1808. Svéd hadizenés Dánia ellen, és a svéd-dán háboru kezdete Norvegiában. (Lásd február 10-én.)

1809. Felkelés Galiciában és Asturiában.

1812. Prónay Gábor báró a magyar müvészet és irodalom nagy

terjesztője, honismertető iró születik Besztercebányán Zólyommegyében.

1813. Franciaország hadat izen Poroszországnak.

1815. Toulouse Napoleon hatalmába esik Laborde tábornok által.

1815. Portugallia tiltakozik a jezsuiták visszaállitása ellen, és a kiüzetésökről szóló 1759. évi september 3-án kelt rendeletet akarja fentartani.

1820. Uj sajtótörvény Franciaországban.

1825. Sucre tábornok megveri a spanyol kir. sereg maradványát Olaneta alatt Tamasla mellett.

1825. Arakan város a birman birodalomban elfoglaltatik az angolok által Campbell alatt.

1826. Manchester, Blackburn és más angol gyárvárosokban nagy zenebonák támadnak a szövő-gőzgépek használatáért. A dühös munkások sok gépet összerontanak.

1827. Royalista szabadosok sikertelenül megtámadják Figueras spanyol várt. (Lásd 8-án.)

1833. Santander tábornok ünnepélyes beigtatása Uj-Granada köztársaság elnöki méltóságába.

1848. Ideiglenes sajtótörvény Bécsben, mely a várakozásokat ki nem elégitvén, az Aulában megégettetik.

1848. Parmában a jezsuiták ingó és ingatlan vagyona álladalmi birtoknak nyilatkoztatik.

1848. Austria hadat izen Szárdiniának. Szabadcsapatok indulnak Olaszországba.

1848. Eötvös József báró Pestre hirt hoz, a ministeri tárcák elosztásáról és átvételéről, és a feszült kedélyeket lecsillapitja. A kir. leirat még éjszaka felolvastatik fáklya világnál a városháztéren egybegyült néptömegnek.

1849. Brescia Haynau által bombáztatik, és rohammal bevétetik. Számos kivégeztetések, és 2 millió forintnyi hadisarc érik a várost büntetésül. (Lásd március 28-án.)

1849. Véres felkelés Genuában; a felkelők győznek és ideiglenes kormányt állitanak fel. (Lásd 12-én.)

1850. A törökök Buzin várát elfoglalják a lázadó bosnyákoktól.

1852. Az ostromállapot Schleswigben megszünik. (Dán királyi rendelet március 17-éről.)

1852. A francia senatus szavazategységgel megszavaz a hercegelnöknek 12 millio franknyi civillistát, és a volt koronavárak hasznavehetését.

1854. A görög felkelők Tzavellas és Rankos alatt az ozman sereg által Charif pasa alatt 3 ponton Arta-tól éjszakra Peta mellett megtámadtatnak, és szétveretnek.

1865. Harc Richmond körül. Sheridan tábornok a „Tive forks“ elhatározó pontot rohammal beveszi. (V. ö. 2. és 3-án.)

1865. A karlovitzi szerb congressus bezárása. Szerbek és oláhok közt egyezkedés létre nem jöhetett. (V. ö. február 20-án.)

1867. Oroszország az orosz-éjszakamerikai birtokot átengedi az éjszakamerikai egyesült statusoknak.

1867. A világ-műkiállitás megnyitása Párisban.

1868. Lukács Dénes, honvédtüzérségi ezredes, a forradalomban a tüzérség teremtője, meghal Nádudvaron.

---

2. Április.

(IV. Nonae Aprilis.)

47. (Kr. sz. e.) Julius Cäsar meggyőzi Nagy Mithridates fiát Pharnacest, Bosporus királyát Zela mellett Pontusban oly gyorsan, hogy e csatáról ezt irta egy biztosának: veni, vidi, vici.

954. A magyarok Lüttich németalföldi várost elpusztitják.

1271. Richard cornwalesi herceg választott római király halála Berkhamstead-on Angolországban.

1284. Doria Oberto és fia Konrád genuai admirálok tökéletesen megverik a pisaiakat, közülök 11000-et fogolylyá tesznek, és egész tengeri hatalmukat megsemmisitik.

1396. Zsimond magyar király saját közbevetésével helyreállitja a békét Vencel testvére és annak lázadó jobbágyai közt.

1412. Ruy Gonzalez de Clavijo hires utazó meghal.

1416. Igazságos Ferdinand arragoniai király halála.

1479. Corvin Mátyás és III. Kázmér lengyel király békét kötnek Siradon.

1546. Erzsébet spanyol királyné, II. Fülöp harmadik neje születik Fontainebleauban. (Lásd. oktober 23-án.)

1555. Siena város Marignan spanyol tábornok által, Montluc Balás francia parancsnok jeles védelme dacára elfoglaltatik. (Lásd julius 26-án.)

1559. Béke Cateau-Cambresisban Anglia- és Franciaország közt. (Lásd 3-án.)
1574. Nagy Medicis Cosmos, toscanai nagyherceg meghal.
1579. Harvey Vilmos angol orvos, hazájában a boncztan és physiologia élesztője születik Folkstone-ban. (Mások szerint 1577. vagy 1578.) (Lásd junius 3-án.)
1595. A holland keletindiai társaság alapitatik Houtman Cornelius által Amsterdamban. (Lásd december 31-én 1600, aug. 13-án 1769.)
1640. Sarbiewsky (Sarbievius) Mátyás Kázmér latin költő meghal.
1657. III. Ferdinand magyar király, német császár halála.
1719. Gleim János Vil. Lajos jeles német erkölcsi tanköltő születése Ermslebenban, Halberstadt hercegségben. (Meghal február 18-án 1803., mely év Wachlernál is áll. Nem april 11-én 1804. mint Dorfmeister irja.)
1724. Gieseke (Kőszeghi) Miklós Detre, tisztelt német költő születése Kőszegen Magyarországon.
1735. Müller (Reiske) Ernestina nyelvbuvárné születik.
1743. Jeffersohn Tamás, az éjszakamerikai egyesült statusok elnöke születik Schadwell-ban. (Lásd febr. 17-én és julius 4-én 1826.)
1745. Grecourt János francia eroticus, epigrammai és gúnyoros költő halála.
1756. Landshuton Bajorországban egy 14 esztendős leány lefejeztetik „mert az ördöggel cimborált, embereket rontott, és fergeteget csinált.“
1767. III. Károly spanyol király Pardoban kiadja a sanctio pragmaticát, melynek erejével a jesuiták az egész királyságból kitiltatnak. (Lásd március 31-én.)
1767. Oudinot Miklós, egy kalmár fia, francia tábornagy, pair és Reggio hercege születik Bar-sur-Ornain helységben.
1769. Zurla Placido bibornok, földirati- és történelmi buvár, születik Legnanoban. (Lásd oktober 20-án.)
1770. Pethion Sándor egy mulatt, Haity köztársaság elnöke születik. Legszebb emléke az általa rendezett köztársaság virágzó állapota, dicsérete pedig volt népének érzékeny szomorusága halála alkalmával.
1791. Gróf Mirabeau (Honoré Gabriel Victor Riquetti) a francia forradalom nagyhatalmu emeltyűje és szónoka meghal Párisban. (Lásd március 9-én.)

1792. Santander Ferenc tábornok Uj-Granada köztársaság elnöke születik Rosario de Cucutában.

1792. Balla Károly magyar költő és iró születése Nagy-Kőrösön, Pestmegyében. (Ponori Thewrewk József sz. 1793.)

1795. Nagy lázadás a francia nemzetgyülés ellen. Véres harc után Páris utcáin a lázadók megfékeztetnek.

1795. Az iszonyférfiak Collot d'Herbois, Billaud-Varennes és Barrère Cayenneba deportáltatnak.

1798. Hoffmann von Fallersleben Henrik Ágoston jeles német költő születése Fallerslebenban Hannoverában. (Nem 1808. mint Krahmer.)

1801. Kopenhága bombáztatása és a dán hajóhad tökéletes megveretése Nelson által.

1803. Van Alphen Hieronymus, a legjelesebb németalföldi költők és széptani irók egyike meghal Haagon. (Szül. 1746. Gouda-ban.)

1806. Báró Münch-Bellinghausen Eligius Ferenc József, mint költő Halm Frigyes név alatt ismeretes, születik Krakóban.

1808. Napoleon határozata, hogy Urbino, Ancona, Macerato és Camerino tartományok visszavonhatlanul kapcsoltatnak az olasz királysághoz.

1810. Napoleon császár egybekelése osztrák Mária Luizával St. Cloudban, Fesch bibornok egyházi közbejárása mellett. (Lásd március 11-én, december 16-án.)

1811. A kinvallatás eltörlése Spanyolországban a cortesek által.

1811. Wellington meggyőzi Massenát Sabujal spanyol városnál.

1813. Véres ütközet Lüneburgban a szövetségesek (Dörnberg) és franciák (Morand) közt.

1814. Sándor orosz cár nyilatkozata, hogy minden francia hadifoglyot, mely országában vagyon, szabadon bocsátandja.

1814. Országtanács határozata által Napoleon és családja trónról letétetik, XVIII. Lajos francia királynak kikiáltatik. (Lásd 3-án.)

1815. Joachim nápolyi és Jeromos volt westfaliai király Bolognába vonulnak.

1816. Hoványi Ferenc, kitünő magyar vallástudományi iró (Fensőbb katholicismus elemei; — és: Ujabb levelek a fensebb katholicismusról) születik Kőrös-Tarján, egy orányira Nagy-Váradhoz.

1819. Festetics György gróf, a földmivelés nagy előmozditója meghal. (Lásd január 1-jén.)

1821. Suzzo Tivadar Bukarest birtokába helyezi magát.

1821. A mainották felkelése Napoli di Malvasia görög városban.

1824. Kereskedési- és hajózási szerződés Angol- és Poroszország közt.

1825. Bourdonlath hires birman tábornok, Donabiu parancsnoka, egy congrevi tüzröppentyü által megöletik.

1830. A saliai törvény, mely a leányágot a trónörökségtöl kizárja, Spanyolországban eltöröltetik.

1845. Jerney János magyar történetbuvár hazájába (Bereczk-be Erdélyben) visszajő keleti utazásából, melyet a magyarok őshelyei nyomozása végett vállalt el. (Lásd május 20-án.)

1848. A német fekete-vörös-arany zászló a Sz. István tornyáról, és a császári palota ablakáról leng Bécsben.

1848. Az alsóház Pozsonyban törvényt állapit meg Magyarország és Erdély egyesitéséről.

1849. Rajacsich karlovici érsek, szerb patriarcha az osztrák kormány által a szerémi kerületek, Bács-Bodrogh, Torontál megyék, a verseci kerület, és az azokban foglalt kir. városok kormányzatával bizatik meg.

1849. A magyar felkelők Gáspár tábornok alatt szuronycsatában meggyőzik az osztrákokat Hatvannál, kiket Schlick, Jellasich, és Csorich tábornokok vezénylettek.

1849. A porosz király nyilatkozata, a német nemzetgyülés küldöttségéhez, mely őt a császári koronával megkinálá: hogy a gyülést ez ajánlat tételére nem tartja feljogositva, és hogy azt csak a többi német kormányok egyetértésével fogadná el, miután ezen elfogadást az alkotmány módositása megelőzte volna. (V. ö. april 9-én 1866. junius 10-én 1866.)

1849. Genua a köztársasági kormányformát kikiáltja. (Lásd márc. 31-én, april 11-én.)

1850. Siccardi szárdiniai igazságügyi minister törvényjavaslata, hogy a papok kiváltságai megszüntessenek, és hogy ők a polgáriakhoz hasonló alapokon rendeztessenek, szentesitetik, és kihirdettetik.

1851. Nagybrittannia szerződést köt Uj-Granada köztársasággal Bogotán a rabszolgakereskedés elnyomására.

1852. Althaus Tivadar, német tudós és publicista meghal Gothában.
1852. A chinai forradalmi sereg, mely a Mandzsu dinastiát meg akarja buktatni, Hukuang tartományba nyomul.
1865. Cobden Richard, az angol parlament tagja, a szabadkereskedési rendszer hires védője, meghal Londonban. (Szül. 1804 junius 3-án.)
1865. Harc Richmond körül. Az amerikai unio serege a petersburgi eröditési vonalt beveszi, és a conföderáltakat Richmond elötti minden állásaiból kiveti. Lee éjjel Richmond és Petersburgot otthagyja. Jefferson David kevés hivével dél felé szökik. (V. ö. 3-án.)

---

3. Április.

(III. Nonas Aprilis.)

300. (Kr. sz. e.) Seleucus Nicator Antiochiát syriai fővárost alapitja az Orontes folyónál. (Tulajdonkép april 3-ka körül.)
1. Nagy Herodes fiainak kormányzása kezdődik.
1203. Országtalan János angol király Arthur kir. herceget meggyilkoltatja.
1312. V. Kelemen pápa a viennei concilium második ülésében Szép Fülöp francia király jelenlétében kihirdeti a templárius rend megszüntetését. (Bulla: Ad providam Christi vicarii.) (Lásd március 18-án.)
1367. IV. Kegyetlen Péter elüzött castiliai király csatája testvérével, Henrik trastamarei gróffal Navaretta mellett, az első a fekete (walesi) herceg, a második Du Guesclin Bertrand által segitetve. Péter győz, és trónjára visszaállitatik. Du Guesclin a fekete herceg fogságába esik. (Auer sz. 1387.)
1421. Az erdélyiek megveretnek a Bárcaságban a törökök által.
1464. A magyar rendek megerösitenek minden szerződést, mely Corvin Mátyás, és III. Frigyes császár közt köttetett.
1492. II. Ulászló elutasitja magától feleségét, Beatrix, Mátyás király özvegyét.
1518. Freibergen a szász érchegyekben a bányásznép a papság ellen fellázad. E lázadás 1521 évig tart.
1525. Luther vallása Poroszországba behozva.
1559. Béke Cateau-Cambresisban Spanyol- és Franciaország közt, mely által mind két rész kiadja foglalmányait. (Lásd 2-án.)

1589. Az első jancsárlázadás Konstantinápolyban.

1596. Sinanpasa, az ozman Marius, öt izbeni nagyvezir, egy született álbániai, meghal.

1598. Bostansade (Mohammed Ben Mustafa) török költő halála.

1603. Erzsébet angol királyné halála. (Szül. septemb. 8-án 1533.) Utána I. Jakab, Stuart Mária fia jut az angol trónra.

1618. Napier János (báró Marchiston) hires mathematicus, a logarithmusok feltalálója, és bibliabuvár meghal. (Mások szerint 1617.)

1622. A soproni országgyülésen kihirdettetnek a Bethlen Gábor és Ferdinand német császár közt Nickelsburgon kötött békeszerződés pontjai. (Lásd május 8-án, decemb. 31-én.)

1622. Viviani Vince hires olasz mathematicus születése Florenzben. (Meghal septemb. 22-én 1703.)

1624. Kemonkesch Alipasa nagyvezir kivégeztetése.

1631. Gusztav Adolf Küsztrint elfoglalja, a svédek más serege pedig oderai Frankfurtot megrohanja.

1690. Károly lotharingiai herceg, hires cs. hadvezér meghal.

1695. Hondekoeter Menyhért, holland festész halála.

1704. Székely Samu magyar iró születése Késmárk melletti Hunfalván.

1731. Althan Mihály Frigyes váci püspök és bibornok protestatiója a pápához III. Károly királynak a magyar protestansoknak tett kedvezményei ellen, Pest megye közgyülésén megsemmisitetik.

1757. Verseghy Ferenc magyar költő születése Szolnokon. (Lásd december 15-én.)

1760. Az angol keletindiai társaság Madrasban békét köt mysorei Hyder Alival.

1764. II. Josef császár Frankfurton római császárnák koronáztatik. (Magyar királynak soha.)

1789. Az 1772. évi svéd alkotmány módositást nyer, mi által a királyi katalom korlátlanná válik.

1790. Kuh Ephr. Mózes, zsidó tudós és kedvelt költő halála Berlinben.

1793. Dumouriez tábornok a francia nemzeti convent határozata által, hazaárulónak és törvénykivülinek nyilatkoztatik. Igéret, hogy a ki őt élve vagy halva behozza 300,000 frankkal és a polgárkoronával jutalmaztatik. (Lásd apr. 1. és 4-én.)

1793. Morawski Gottlieb lengyel követ, Chlopicki dictator ellenzője, és annak leköszönése után a nemzeti kormány tagja születik Pivonice-ban.
1795. Sieyés, Cambacérés és még néhányan egy alkotmányterv készitésével bizatnak meg.
1799. Csata a Tabor hegy tövénél Egiptomban a franciák és mammelukok közt.
1802. Buonaparte a Svaicot független köztársaságnak nyilatkoztatja, Wallis canton külön önállósága mellett. (Lásd 12-én.)
1807. Ürményi József, államférfi, több irodalmi- és közhasznu vállalat előmozditója születik Székesfehérváron. (Igy az újabbkoru ismeretek tára. Mások sz. március 3-án.)
1809. Országgyülés Finnlandon, I. Sándor cár mint nagyherceg jelenlétében.
1811. Nagy guerilla portyázások Mir Izidor, St. Martin, Manco, April és más főnökök alatt.
1814. A senatushatározat Párisban Napoleon és családja trónvesztéséről a törvényhozó test követei által titkos bizottmányban jóváhagyatik. (Lásd 2. és 4-én.)
1817. Porlier és Lascy spanyol tábornokok összeesküsznek egy korszerü alkotmány kivivásáért. (Lásd julius 6-án.)
1819. Costadi Brisida, moldovai fejedelem, Mytileneba számüzetik.
1822. Bertuch Frigyes Justin, német szorgalmas iró, Don Quixotte és annak Avellaneda által készitett folytatásának jeles forditója meghal.
1823. Freyre chilii tábornok a tartományok gyüléseinek juntája által főkormányzónak neveztetik ki. (Lásd febr. 22-én.)
1826. Heber Reginald hires angol költő meghal Tritschinopolyban Coromandelen, megsiratva pogányok és keresztények által.
1827. Chladni Ernő Flor. Frigyes hires mathematicus, zenetudós, és természetbuvár meghal Breszlóban.
1833. Felkelés majnai Frankfurton. A katonai várta és más házak rohammal vétetnek be, a politikai foglyok kiszabaditatnak.
1848. Posen ostromállapotba helyeztetik.
1848. A népgyüléseket megengedő törvény Würtembergában kihirdettetik.
1849. A dán háboru ujra kezdése Schleswigben.
1849. Windischgrätz tábornagy Gödöllőre huzza vissza főhadi szállását.
1849. Perczel Mór forradalmi tábornok rohammal veszi be a szent-

tamási nagy sáncokat. Földváry Sándor a verbászi sáncokat megtámadja. Batthyány Kázmér jelentést tesz a kormánynak: „Szent-Tamás nincs többé!“ (Klapka és Mészáros emlékiratai april 2-ára teszik.)

1850. Hannovera egy emlékiratban Austriának összes belépése ellen Németországba nyilatkozik.

1851. Urquiza az argentini köztársaság tábornoka, és Entrerios tartomány kormányzója felszólitást intéz az argentini köztársaság többi tartományaihoz, hogy Rosas bolond és zsarnok szándokának, miszerint dictatorságát határozatlan időre hosszabbitsa, ellentálljanak.

1853. Pontecoulant Gusztav Doulcet gróf, a convent tagja, senator, pair, ki a király pörében annak számüzetésére, aztán elhalasztásra szavazott, meghal Párisban 98 éves.

1854. Wilson John skót költő, angol prosaista, és utolsó költő az ugynevezett „tengeri iskolából“ meghal Edinburghon. (Mások sz. 2-án.)

1865. Az Unio győzelmes seregei Richmondba vonulnak, legelőbb a négerezredek. (V. ö. apr. 1. 2., majus 10., januar 31-én.)

4. Április.

(Pridie Nonas Aprilis.)

1867. (Kr. sz. e.) A pashaünnep megalkotása (Seyffarth.)

188. Antoninus Caracalla római császár, ki atyja megmérgezését kisérlette, testvérét Getat saját anyja ölében meggyilkolta, és az akkor használt fegyvert istennek szentelé, születik Lyonban. (Lásd april 8-án, febr. 27-én) [Dio Cassius.]

1226. Beatrix, anjoui Károly király neje, egy magyar találmányu diszkocsival nagy bámulatot gerjeszt ezen Európában még szokatlan látványnyal.

1284. X. Böles Alfonso (csillagjósnak is neveztetve) Castilia és Leon királya meghalt. (Arago augustus 21-ére teszi halálát.)

1403. Magyar országnagyok Zalatnakon gyülést tartanak, melyen a szabadválasztási jog fentartása értelmében, a meghivott lengyel követekkel azt határozzák, hogy Zsigmond király Albrecht hercegnek tett örökségi irata semminek tekin-

tessék, és Lajos király régi szerződése Kázmérral a két nemzet szabadsága tekintetéből épségben tartassék.

1452. A pápa Eizingert, az osztrák rendekkel együtt, és szövetségeseit, kik V. László királyt és a magyar koronát a szűkkeblü III. Frigyes császártól kinyerni kivánták, egyházi átok alá veszi. (Lásd március 5-én.)

1469. Fegyverszünet Sternbergen Corvin Mátyás és Podiebrad közt.

1469. Mátyás király országgyűlést hirdet mai napra Ollmüczre.

1521. Luther a wormsi országgyülésre utazik, egy cs. hirnök és nehány barátja kiséretében. (Lásd május 4-én, april 16-án, 17-én és 26-án.)

1523. Bora Katalin apáca, utóbb Luther neje, 8 társnéjával együtt Koppe Leonhárd polgár által Luther rendeletére a Grimma melletti zárdából kiszabaditatik.

1566. Brederode gróf, támogatva orániai Vilmos és Egmont által, 400 összeesküdt nemes élén, Margita hercegnőnek Németalföld kormányzónéjának kérvényt nyujt át, mely az inquisitio eltörlését, a protestansok szabad vallásgyakorlását, és az önkényes kir. rendelések megszüntetését kivánja. Ezen párt e naptól fogva a „Geux“ nevet felveszi, miután Breda gróf a kérelmezőket koldusoknak nevezé.

1634. Zólyomi Dávid a rakomazi győző Bethlen István fejedelem ellen, felségsértő magaviseletéért II. Rákoczy György fejedelem által fogságra tétetik. (Lásd august 1-én.)

1660. Cerquozzi Michel Angelo (delle battaglie, másként delle bambocciate melléknévvel) jeles festész halála. Születik 1602 Romában. (Passeri: Vite de' Pittori.)

1688. II. Jakab angol király türelmi nyilatkozványt kibocsát, de az ország törvényei oly vakmerő megszegésével, hogy ezentul a nemzet ellentállása mindinkább általános lett. (Lásd 27-én.) [Macaulay.]

1693. Banner svéd tábornok meggyőzi a császáriakat és szászokot Chemnitznél.

1699. Szegedi János jogtudományi iró születése Vasmegyében. (Eltemettetett december 8-án 1769. Nagyszombaton. — Pauler Tivadar egy akademiai értekezésében azt állitja, hogy Szegedi december 8-án meghalt.)

1701. Haines József angol vigszinész, kinek játéka és társalgása szintoly élces mint kedélyes volt, meghal.

1711. Károlyi Sándor a confőderatio többi főnökeivel Szathmár-

ban a Pálffy által a császár nevében ajánlott békeelőzményeket elfogadja. (Lásd május 12-én és április 7-én.)

1732. Eberhard Lajos würtembergi herceg, ágyasát Urach grófnőt (utóbb Wurben grófnőt, született Grävenitz kisaszszonyt), mely 20 esztendeig uralkodott kedélyén, és az országot zavarba hozta, udvarától elutasitja.

1736. Matula Pál, Barta István, Szantu Mihály és Szabó Péter Budán lefejeztetnek, Aradmegyében az óhitüek közt támasztott lázadás miatt, melynek célja volt, Rákoczyt Rodostoból Magyarországba hini. Szegedinecz Péter, Sebestyén János, Pásztor András és Szilassy István már elébb kerékbe törettek és felnégyeltettek. (L. sep. 12., 17-én és apr. 8-án.)

1739. Ditters Károly víg operák szerzője születik Bécsben.

1752. Zingarelli Miklós hangmüvész és zeneszerző születése Nápolyban. (Némelyek sz. 1751. évben.) Meghal 1837 december havában.

1774. Goldsmith Oliver hires angol költő és iró meghal Londonban.

1785. Idősb gróf Teleki Ferenc magyar költő születése.

1792. A francia nemzetgyülés a szabadoknak és feketéknek politikai jogegyenlőséget ád, és mindnyájokot testvéreknek nyilatkoztatja. (Lásd april 1-jén.)

1793. Dumouriez tábornok seregétől elhagyatva, az osztrákokhoz szökik át. (Lásd 1., 3-án.)

1794. Kosciusko győzelme leginkább kaszás lengyel parasztokkal Tormansoff és Denisoff orosz tábornokon Radelavice (v. Praclavice, v. Rasclavice, v. Wraclavice, v. Raclavice) mellett.

1797. Mason Vilmos angol költő halála.

1807. Lalande József Jeromos hires csillagász és mathematicus meghal Párisban.

1807. Anclam a svédek által Armfelt alatt megszállva, sok hadiszer elfoglalva.

1807. Siniavin orosz admiral megveri a török hajóhadat Tenedosnál, és a szigetet elfoglalja.

1810. A franciák Oudinot (Reggio) alatt Amsterdamba vonulnak.

1811. Kristof (Toussaint) Hayti királyáva teszi magát, és a négerek által elismertetik.

1812. Felkelések az angol gyárvárosokban, Manchester, Sheffield, és Middletonban.

1812. A spanyolok Ponce de Leon alatt Floridát birtokba veszik; virágvasárnapján. (Lásd februar 22-én.)

1812. Hegewisch Detre Armin, jeles német történész meghal. (Szület. december 15-én 1740 Quackenbrück-ön.)

1814. Alopeus Páris főkormányzója hirdeti, hogy az egyesült monarchák a Bourbonokat Franciaország uralkodóinak elismerik. (Lásd 3. és 23-án.)

1814. A francia senatus határozata Artois grófra (utóbb X. Károly) az ország főhelytartóságát ruházza, mig az alkotmány létesül.

1814. Dijon város, ugy Ney, Marmont és Mortier tábornagyok a Bourbonok mellett nyilatkoznak, és a fehér csokrot feltűzik, miután feltételük elfogadtatott, hogy Napoleon, ha elfogatik, életével meg nem sértetik, ellenben csak korlátolt tartozkodási helyet nyerend.

1814. Sándor orosz cár elveti Napoleon feltételes lemondását és neki ismételve ajánlja, hogy Elbát válaszsza lakhelyül, évenkinti 2,000,000 frank jövedelemmel.

1817. Massena András, Rivoli és Esslingen hercege, francia tábornagy, egy kalmár fia, közkatonából a forradalom egyik leghiresebb hadvezére meghal.

1820. Janinai Ali Pasa a porta ellen fellázad.

1832. A legtöbb svajci canton egyesül az uj alkotmány védelmére.

1833. Lengyel lázadók Podoliába törnek, de a tartomány felláziását el nem érik.

1841. Harrison Vilmos Henrik, az éjszakamerikai államok elnöke meghal.

1848. A német Vorparlament utolsó ülése, és az ötvenes választmány választása.

1849. A magyarok győzelme Tápio Bicskénél Jellasich ellen Klapka itt már-már hátrányban lévén, Damjanics által segittetik. (Schlesinger Miksa hibásan april 6-ára.)

1849. Görgei Arthur meggyőzi Aszódnál Windischgrätz hadtestét. (E hadmüveletet nem emliti Szeremlei, de igen is Schlesinger, és Kovács. Görgei különben ez napon személyesen vett részt a tápio-bicskei ütközetben.)

1854. A britt és amerikai seregek a császári chinai tábort Schanghai mellett hatalmukba ejtik.

1860. Felkelés Palermoban és összeütközés a nápolyi kir. sereggel.

---

5. Április.

(Nonae Aprilis.)

823. I. Lothar római császárnak koronáztatik II Pascalis pápa által.
882. A normannok Triert elfoglalják.
981. I. Nagy Wladimir moszkowi cárnak választatik.
1250. IX. Szent Lajos francia király a saracenok elleni harcban Faramia (vagy Fariskur) egiptomi város mellett Károly és Alfonso testvéreivel és I. Henrik ciprusi királylyal fogságba esik. Senki sem menekülhetvén Damiette-re, 30,000 keresztény vagy fogságra jut, vagy lekaszaboltatik. (V. ö. feb. 11-én.)
1271. Ottokar, cseh király Pozsonyt elfoglalja.
1355. IV. Károly császárnak koronáztatik Romában. (L. nov. 29-én.)
1356. Gonosz Károly navarrai király több urakkal Rouen várában, hazaárulásért fogolylyá tétetik II. János király parancsára.
1368. Visconti Bernabo a mantuai tartományba tör, Borgofortet a pápa szövetségeseitől elfoglalja, és Este határgróf hajócsapatját a Po vizén 10 órai ütközetben megveri. (L. jul. 31-én.)
1422. Zsigmond magyar király találkozása V. Vladiszláv lengyel királylyal a husziták elleni szövetség ügyében.
1513. Miksa római császár, VIII. Henrik angol, Katholikus Ferdinand spanyol király és Leo pápa szövetséget kötnek Franciaország ellen. Mechelni liga. (Lásd márc. 24-én.)
1536. V. Károly császár ünnepélyes bevonulása Romába.
1572. A németalföldiek megverik a spanyolokat kik Bossu alatt Briel ostrom alóli felszabaditására megérkeztek.
1588. Hobbes Tamás a legélesebbelmü angol bölcsészek egyike, paradox állitásairól elhirhedett iró születik.
1590. Sir Walsingham Francis angol államférfi, kivált a külföldi udvarok ügyes kikémlője meghal, oly szegényül, hogy barátai éjjel vitték a londoni Pál templomába.
1632. Gusztáv Ádolf svéd király megveri a császáriakat Donauwörthnél. (Lásd március 27-én.)
1648. A spanyolok, egyetértve Annese Gennaro népfőnökkel Nápolyt megrohanják Guise Henrik herceg távollétében, és a várost elfoglalják; mi által a 9 holnapi lázadás megszünt. (Lásd oktober 22-én, februar 12-én, jul. 7-én.)
1654. Béke Westmünsterben Cromwell és Hollandia közt, mely által a Stuartoknak az utóbbi köztársaságban is megtiltatik a tartozkodás.

1689. I. Katalin orosz cárné I. Nagy Péter második neje születik ismeretlen szüléktől Liflandban. (Ez Katalin saját közlése születésének idejéről. Másutt april 5-ke 1683, febr. 24-ke 1684. az 1686 év nap nélkül, april 16-ka 1688, és jan. 28. vagy 29-ke, és april 16-ka 1689 hozatik fel születésnapjául.) (Lásd május 17-én.)

1693. Az angolok sikertelen megtámadván Martinique francia szigetet, nagy veszteséget szenvednek.

1693. Montpensier Anne Marie Louise d' Orleans (Orleans Gaston herceg leánya) rettentő szeszélyeiről, XIV. Lajos által szenvedett üldöztetéseiről, és érdekes emlékiratairól nevezetes hölgy, meghal 66 éves korában.

1794. Ifjabb Teniers Dávid, a közélet jeles festésze meghal Brüsselben.

1698. Palliot Péter könyvnyomdász, történeti, genealogiai és heraldikai iró meghal.

1701. Kezdete a spanyol trónörökösödési háborunak Olaszországban. Catinat és Jenő herceg mint fővezérek egymás ellenében.

1707. II. Rákóczy Ferenc, ismét Erdély fejedelmi székébe igtattatik Marosvásárhelyen.

1709. Piles Roger tekintélyes festész, iró a festészetről és festők életéről meghal 74 éves. (Születik Clamecy nivernoisi helységben 1635.)

1733. Schmutzer Jakab Máté hires rézmetsző, ki leginkább Rubens remekeit utánképezte születik Bécsben.

1741. Ambrózy János jeles egyházi szónok és hittudós születik Szelnitzen Liptó megyében. (Meghal februar 22-én 1796 Berlinben.)

1744. Oroszország titkos szövetséget köt Franciaországgal Mária Terézia, Angolország és szövetségesei ellen. (Voltaire: Precis du siècle de Louis XV.)

1768. Karsten D. Lajos Gusztáv, hires földismerő születik Bützowban.

1782. Bél Károly András (Bél Mátyás fia) jeles tudós, magyar történetiró, és az acta eruditorum folytatója meghal Lipcsében. (Születik 1717 Pozsonyban) (Lásd julius 13-án.)

1782. II. József császár a jobbágyiságot eltörli Galiciában.

1784. Spohr Lajos zenemüvész szül. Braunschweigon. (Lásd oktober 22-én.)

1794. Desmoulins Camille és Danton György, a cordeliersek főnökei, tovább Herault de Sechelles, Lacroix, Philippeaux,

Bazire, Launay, Fabre d' Eglantines, Chabot a nemzetgyülés tagjai, és Westermann tábornok lefejeztetnek. (Lásd március 31-én.)

1795. Külön békekötés Baselban a francia köztársaság és Poroszország közt.

1799. Csata Magnano mellett Olaszországban melyben Kray osztrák tábornok győzelmet nyer Scherer francia tábornokon.

1813. Csata Möckernnél, Dannigkownál és Gomernnél. Beauharnois Jenő, Lauriston és Grenier megveretik Wittgenstein, York, Bülow és Borstel által.

1817. Felkelés Barcellonában a spanyol kormány ellen Lascy tábornok által vezetve.

1818. San Martin a buenos- ayresi köztársaság tábornoka, tökéletesen megveri a spanyolokat Osorio alatt Maypo folyónál és Chilit felszabadítja. (Lásd jan. 1-jén, febr. 12-én.)

1826. Az orosz követ Konstantinápolyban ultimatumot átnyujt az Oroszország és a Porta közti differentiák idegen beavatkozás nélküli kiegyenlitésére.

1831. Felkelés Brasiliában Dom Petro ellen. Egy népszerűtlen ministerium kinevezése a népet felingerli, a katonaság a néphez áttér, a császár mellett csak 5 ember marad. (L. 7én.)

1832. A Buonaparte család újra számüzetik Franciaországból. (Lásd oktober 11-én, januar 12-én.)

1833. Dom Miguel amnestiát hirdet Portugalliában.

1833. Orosz hajóhad a Porta kivánatára Kis Asia partján Unkiar-Iskelessi mellett hadsereget kiszállit, és táborba vonul a törökök segélyezésére Egiptom ellen.

1836. Ferdinand osztrák császár, mint magyar király V. Ferdinand cimét veszi föl.

1838. Andrada Jose Bonif. d' A. Silva portugalli statusférfi halála.

1848. Választások a frankfurti nemzetgyülésre Bécsben.

1849. Eckernfördi csata. A német várőrség elszélyeszti a dán hajóhadat kemény ágyuzás után.

1849. A magyarok Görgei alatt rohammal beveszik a Zagyva mögötti vonalokat.

1849. Parmát 16,000 osztrák megszállja II. Károlynak III. Károly javára történt leköszönése alkalmával támadt elégedetlenségek miatt.

1850. Hohenzollern-Sigmaringen hercegség átadása a porosz kormánynak. (Lásd március 12-én.)

1852. Schwarzenberg Bódog herceg, osztrák ministerelnök meghal Bécsben. (Születik oktober 2-án 1800.)

1854. A törvényhozó test Párisban megengedi Montalembert gróf birói üldöztetését Napoleon nyilvános hirlapban (Independence belge) gyaláztatásáért.

1855. Crivelli Ferdinand épitőmüvész meghal. (Születik junius 16-án 1810 Bergamoban.)

1855. Az angol kelettengeri hajóhad Spitheadból elvitorláz.

1857. Oláh László, magyar jogtudományi iró meghal Eperjesen, 24 éves korában.

---

6. Április.

(VIII. Idus Aprilis.)

469. (Kr. sz. e.) Socrates, a delphisi Pythia itélete szerint Görögország, sőt inkább az egész ókor legnagyobb bölcse születik. Atyja Sophrous egy jelentéktelen képfaragó, anyja Phänaretenisk bába volt. (Girokuti 1861 évi naptárában fel van jegyezve, hogy april 6-án 399 Kr. sz. után! Socrates megissza a méregpoharat.!!) (Lásd május 27-én.)

46. (Kr. sz. e.) Julius Cäsar győzelme Thapsus mellett Afrika éjszaki partján a Scipio Metellus alatt lévő pompejusi párton és Juba numidiai királyon. E csata véget vet az afrikai háborúnak, Labienus Spanyolországba szökik, és Marcus Porcius Cato kardjába esik Uticában. (Lásd márc. 17-én, julius 4-én,) [Mások szerint april 9-én.]

680. Moavijah moslim fejedelem meghal Damascusban. (A L'art de verifier les dates mondja, hogy május vagy april havában.) [Lásd januar 22-én.]

1089. A pisaiak Tunist elfoglalják.

1199. Oroszlánszivü Richard király, Chaluz vár elött nyil által halálosan találtatik.

1327. Petrarcha először megpillantja a szép Laurát, Sade Hugo nejét, Avignon Szent Klára templomában, ki őt szerelmi költeményeire lelkesité.

1348. De Sade Laura, Petrarcha hires szerelmese megh. Avignonban.

1404. Zsigmond király a pozsonyi országgyülésről manifestumot bocsát közre, mely által a pápa és követeinek kinevezési

jogát megsemmisíti és rendeli, hogy minden pápai bulla, vagy a római curiából kerülő irat érvénytelen legyen és ki ne hirdettethessék királyi tetszvény nélkül.

1453. II. Mohammed török császár 300,000 emberrel Konstantinápoly előtt megjelenik. (Lásd május 29-én.)

1490. Corvin Mátyás magyar király halála Bécsben, reggeli 8 órakor. (Bonfin azt irja, hogy Nonis aprilis, die Martis, szintigy Pethő Gergely, hogy april 5-én Nagykedden meghalt volna. Miután a Nonae aprilis avagy aprilis 5-ke nem keddre, hanem hétfőre esik a nevezett esztendőben, ugy vagy annak, hogy Mátyás april 5-én, vagy hogy kedden meghalt, hibás állitásnak kell lenni. Erre legbiztosabb utmutatást ád Beatrix királyné levele a bártfaiakhoz, melyben azt irja: Sciatis itaque, quod sua Majestas feria tertia, proxima post dominicam palmarum debitum carnis . . Vienne persoluit. Hibásan mondja Zsámboki in appendice ad Ranzanum, hogy a király IV. aprilis meghalt, mert az csak ugyan Nagykedden, mely azon évben 6. áprilisre esett, kimult. Ezt Szalay László is állitja, Podhradczky József pedig, midőn Pethő Gergely hamis állitását az Uj Magyar Muzeum 1856 évi első füzetében idézé, igazitani elmulasztá.) (Lásd március 27-én.)

1520. Sanzio Rafael, az uj műkorszak leghiresebb festésze meghal Nagypénteken. (Rafael sirköve a római Pantheonban ezen végszavakat mondja: Vixit annos XXXVII. integer integros, quo die natus est, eo esse desiit, VIII idus Aprilis MDXX. Hibáznak azonban kik azt hiszik, hogy Rafael april 6-án született és meghalt, mert a sirirat a napi találkozást csak ugy értheti, hogy Rafael Nagypénteken született és meghalt, a mi történetileg csakugyan igaz. De Nagypéntek 1483-ban március 28-ára, 1520-ben április hatodikára esett.) [Lásd március 28-án.]

1528. Dürer Albrecht hires német festész és szobrász halála Nürnbergen. (Sirkövén is áll: VIII. Idus aprilis) [Lásd május 24-én.)

1599. Bocskay István és Náprágyi Demeter (igy irja Kemény József az ő nevét, Szalay László pedig Náprádynak) erdélyi püspök mint Báthory Zsigmond követei uj szerződést kötnek Prágában Rudolf császárral Erdély átengedéseért. (Lásd január 28-án, april 10-én, december 11-én.)

1625. I. Jakab angol és skót király, Stuart Mária fia meghal.
1628. Chalilpasa török nagyvezir letétetik szerencsétlen hadjárata miatt Abasa ásiai lázadó ellen.
1631. Béke Velence, a császár és a francia király közt.
1632. Csata a Lech folyónál Tilly és Gusztáv Adolf közt. Tilly halálosan megsebesitetik (Lásd 30-án.)
1651. Dacier András francia tudós a régi remekirókban születik.
1652. A nagy Condé megveri a királyi sereget Blesneau mellett.
1660. Hodierna (vagy Adierna) János jeles csillagász meghal Ragusán Siciliában. (Születik 1597.)
1671. Rousseau Keresztelő János hires francia lantos költő születik Párisban. (Lásd 7-én.)
1690. I. Lipót császár a török földön lévő szláv lakókat a bevándorlásra meghivja, és nekik kiváltságokat oszt. (L. aug. 21-én.)
1707. Van der Velde Vilmos, a legnagyobb tengeri festész halála Londonban. (Születik 1633. Amsterdamban.)
1717. Jouvenet János jeles festész halála Párisban 73 éves korában.
1760. Prudhon Péter Pál hires francia festész születése Clunyban.
1766. Kobell Vilmos festész és rézmetsző születik Manheimban.
1767. Duval Sándor francia szinköltő születik Rennesban.
1801. Földi János, természettudós halála Hadházon. (L. dec. 21-én.)
1803. Louverture Toussaint meghal. Néger rabul született, utóbb fővezér lett Haytiban, a franciák által elfogatott, és Joux váron bezáratott Besançon mellett, hol hihetőleg önmagát megmérgezte.
1803. Sir Hamilton William jeles régiségbuvár meghal. (Az ő neje volt az elhirhedett Lady Hamilton.)
1804. Pichegru börtönében megfojtva találtatik. E Napoleon parancsára elkövetett tény, öngyilkolásnak hireszteltetett.
1808. Sweaborg, az éjszaki Gibraltar az oroszok által Buxhöwden alatt megrohanva és elfoglalva.
1810. Csajághy Sándor csanádi püspök, vallásos iró születik Bács mezővárosban.
1813. A porosz király felszólitja a tilsiti békében átengedett tartományait, hogy az anyaországhoz visszacsatlakozzanak.
1814. Ötödik francia alkotmány, a senatorok családjában örökös aristocratia. (Sept. 13-án, jun. 24-én, sept. 23-án, decemb. 13-án, junius 4-én.)
1817. Santa Fe di Bogota délamerikai város szerződésileg megadja magát Morillo spanyol tábornoknak.

1821. A Kalamatában összegyült görög (messeniai) senatus az europai udvaroktól pénz, fegyver és tanácsbeli segedelmet kér, és a Peloponnesust függetlennek hirdeti a török járomtól.
1821. Samarjai Károly, magyar költő születése Rév-Komáromban.
1823. A francia hadsereg a Bidassoa folyón átmegy. Spanyol-francia háboru.
1824. Van der Velde regényiró halála Breszlóban.
1826. A görögök fényes győzelme Ibrahim Pasán Missolunghi előtt, melyet a törökök egész hatalommal megrohantak.
1827. A buenos-ayresi flotta a La Plata folyón némely veszteséget szenved. (Lásd jan. 3., 19-én, febr. 19., 24-én, april 21-én, junius 11-én, oktober 25-én, december 10-én.)
1829. A szinesek St. Lucie szigeten polgári jogegyenlőséget nyernek a fehérekkel.
1831. Felkelés Brasiliában egy népszerűtlen ministerium kinevezéseért. A császár egy angol hajóra kénytelen menekülni.
1832. Normann Vilmos jeles német költő Hamburgban meghal arája karjaiban. (Született 1802.) (Az ujabbkori ismeretek tárában tévedésből 1822. év áll.)
1834. Lázas mozgalmak Lyonban a lázadók elleni pör tárgyalása alatt. (Lásd 10-én.)
1834. Pusztitási jelenetek Brüsselben azon személyek ellen, kik az orániai herceg elárverezett lovait vették, hogy neki azokkal ajándokot nyujtsanak.
1834. Stourdza Mihály (ki magát hamisan Thurzó családból eredettnek állitja,) és Ghika Sándor a török porta által Moldova és Oláhország hospodarjainak kineveztetnek.
1836. Murcia spanyol városban roppant forradalom kitör az 1812. évi alkotmánny érdekében. A forradalmiak a fogoly carlistákat gyilkolják.
1848. A poroszok az Eider folyót átlépik és Schl.-Holst. nyomulnak.
1848. A liguorianusok zárdái Bécsben megrohanva, a szerzetesek kiutasitva. (Lásd május 8-án.)
1849. D'Aspre báró Parma és Piacenza hercegségeket megszállja a menekült II. Károly herceg nevében, és az ostromállapotot hirdeti. (Lásd 10-én.)
1849. A magyar nemzeti honvédsereg Görgei alatt fényes győzelmet nyer Issaszeghnél az osztrákokon. Damjanics hősisége.
1850. A diplomatiai közlekedés Konstantinápolyban a porta és Austria közt helyreállitatik.

1852. Nagy Kabylia Afrikában Franciaországnak aláveti magát. Sidi il Djudi, a szövetséges Zuavas főnöke 92 törzsfőnök jelenlétében a hűségi esküt leteszi az algieri főkormányzó kezébe.

1853. Heang-Yung chinai császári tábornok véres csatában megveri a pártütőket, kik közül 2000 marad a csatatéren. (Lásd március 21-én.)

1854. Grivas görög vezér megveretik Abdi- és Bekim Pasa által Metzovo mellett.

1856. A mormonok Utahban álladalomként alakulnak.

1858. Scharbergi báró Bedeus József történetiró, meghal Nagyszebenben élte 76-ik évében.

1861. Az emlékezetes, alkotmányt védő magyar országgyülés megnyitása Pesten. (Lásd aug. 21-én.)

1862. Csata az unionisták és conföderatusok közt Korinth mellett, Missisippi államban. Tegnap a csata még határozatlan volt, és Beauregard, a déliek tábornoka felé hajlik, éjjel az unionisták erősitést nyervén, Grant tábornok ma tökéletes győzelmet nyer.

7. Április.

(VII. Idus Aprilis.)

1867. (Kr. sz. e.) Törvényadás a Sinai hegyen. (Seiffarth.) (Mások sz. junius 5., 6. vagy 8-án.)

214. (Kr. sz. e.) Carneades, hires görög akademicus bölcs és szónok születése Cyrena lybiai városban.

451. Metz galliai város Attila által bevétetik és felgyujtatik. (Nem március 25-én mint Pray.)

1118. I. Balduin jerusalemi király halála.

1166. A lombard (14) városok frigye I. Barbarossa Frigyes hatalma ellen.

1311. Plotzke Henrik nagykomthur meggyőzi a litvánusokat Woplauken mellett.

1347. A prágai egyetem alapitása.

1359. Bécsben a Szt. István templomának alapja letétetik. A 435 láb magasságra emelkedő pompás torony épitését Wenzla mester kezdte, és 1433. évben befejeztetett.

1372. III. Eberhard würtembergi gróf megveri a német birodalmi városok seregét Altheim mellett a Dunánál.

1415. Zsigmond magyar király és német császár Frigyes osztrák herceget törvénykivülinek nyilatkoztatja, minél fogva az osztrák ház svajci ősi székeit elveszti.

1433. Zsigmond császár és király követei Thallócz Máté (Matkó) Keve vármegye főispánja és belgrádi parancsnok, és Schlik Gáspár által IV. Jenő pápának az (mintegy) engedelmi esküt leteszi, a pápa ellenben a conciliumot elismeri.

1454. Poroszország városai és nemessége fellázad a német vitézrend ellen, és a lengyel király védelme alá helyezik magokat.

1492. Medicis Lőrinc, Florenz nagyhercege, „a Musák apja“ meghal 44 éves.

1498. VIII. Károly francia király rögtön meghal Amboise váron.

1514. Béke VIII. Henrik angol és XII. Lajos francia király közt.

1523. Szathmáry vagy Szakmáry György esztergomi érsek meghal. (Jászay igy. Döbrentei és Budai Ferenc szerint 1524. évben.)

1531. Valerio (vagy Valiero) Ágoston erkölcsi bölcsész és vallástudós születése Velencében. (Lásd május 24-én.)

1571. Piscator Péter vallástudós, a zsidó, chaldäi, szyr, és görög nyelv ismerője születik Hanauban.

1600. Baki, az ozmanok legnagyobb lantos költője, három jeles arab munka forditója, a próféta életirásának, és Mekka történetének szerzője meghal.

1668. Davenant William angol drámairó halála. (Szület. február 28-án 1605. Oxfordon.)

1711. A magyar conföderatio kitünőbb fejei Károlyi Sándor előtt Nagy-Károlyban elfogadják a békéltetési pontokat, melyeket ez a kir. biztossal kötött. Egyuttal határoztatott, miszerint Rákóczy követséggel meghivassék, hogy Lengyelországból haza térjen, vagy a conföderatio tagjait oldozza fel a neki tett hódolati eskü alól. (Lásd március 14., 22-én és april 4-én.)

1712. Rousseau Jean Baptiste francia költő Franciaországból örökre kitiltatik.

1736. Timon Sámuel jesuita, jeles magyar történetbuvár meghal Kassán. (Születik 1675. Turna Trencsén megyei faluban.)

1757. A franciák Wesel városát, utóbb egész Cleve hercegséget elfoglalják.

1757. Rivarol Antal gróf francia gúnyoros költő születik Bagnoliban.

1760. Prónay Sándor báró, a tudományok nagy pártfogója, a magyar akademia igazgató tagja születik Acsán Pest megyében. (Meghal febr. 5-én 1839.) [A magyar tudós társaság évkönyvei V. kötetében Székács april 17-ére, Schedel april 7-ére teszi Prónay születését. „A magyar irók" életrajza april 1-jére.]

1762. Fegyvernyugvás Ribnitzen a svédek és poroszok közt.

1770. Wordsworth William, az ujkor legünnepeltebb lantos költője Angolországban születik Cockermouth-on Cumberlandban. (Lásd april 23-án.)

1772. Fourier Károly a socialismus alapitója születik Besançonban. (Meghal okt. 10-én 1837.)

1781. Chantrey Francis angol szobrász születik.

1786. Guzmics Isidor magyar iró születése a vámos-családi malomban Sopron megyében. (Lásd sept. 1-jén.)

1789. Campe Péter hires orvos és bonctudor meghal Haagban. (Szület. május 11-én 1732.)

1789. Abdul-Hamid bölcs török zultán halála.

1790. Péterfi Károly, magyar bölcsészeti, történeti, statistikai iró, születése Sóváradon (nem Sóvásdon mint a „Magyar irók" életrajza Marosszékben.)

1791. Gróf Cagliostro Sándor, a csalfa csudatevő, a római inquisitio által tüzi halálra itéltetik; de a halálos büntetés VI. Pius pápa által örökös fogságra szelidítetik.

1793. A franciák Massena alatt Savoyenból és Nizzából Piemontba törnek.

1793. A Comité du salut public Franciaországban felállitva. (Tart julius 27-ig 1794.)

1795. A francia convent egy határozata a mértékek, sulyok és pénzek egyformaságát megszabja, a tizedrendszer alapján.

1810. Nagy népzavarok Londonban Burdett Francis westmünsteri követ elfogatásáért.

1812. Badajoz Philippon tábornok alatt Wellingtonnak megadja magát.

1814. Napoleon szoborképe a Vêndome oszlopon Párisban levétetik, és ideiglenesen fehér zászló által pótoltatik.

1815. Bentinck lord parancsa a középtengeri angol parancsnokokhoz, hogy az ellenségeskedést Nápoly ellen megkezdjék.
1815. A lombard-velencei királyság megalapitása osztrák uralom alatt.
1816. Ifjabb Pázmándy Dénes a magyar követi kamara elnöke, hires szónok születik Kömlödön Komárommegyében.
1817. Fernambuco brasiliai városban egy előkészitett felkelés felfedeztetik és elnyomatik.
1822. Sucre forradalmi tábornok meggyőzi Murgeon spanyol kir. tábornokot Huaco mellett.
1824. Az 54 fok éjszaki szélesség egyezés szerint határul vétetik Amerikában az egyesült statusok és Oroszország közt.
1826. A Pinakothek (festménytár) Münchenben alapitatik.
1827. A görög kormányválasztmány Porosbul kelt nyilatkozványával a rábizott hatalmat leteszi. (Lásd március 13-án, april 8-án.)
1831. A katonaság Rio Janeiróban a császártól elpártol, és a republicanus érzelmű néphez szegődik. Don Pedro császár lemond fia II. Don Pedro javára és elutazik. (Lásd april 5. és 6-án, junius 10-én, március 15-én.)
1833. Négyszáz lengyel Franciaországból Svajcba tör, a forradalmat Németországban támogatandó.
1848. Radeczky ütközete Goitonál, a forradalmi olaszokkal. (V. ö. 9-én.)
1848. Lengyel zendülés kitörése, melynek központja Pleschen.
1848. V. Ferdinand király leirata István nádorhoz, mely szerint az osztrák kormány a statusadósságok részbeni magára vállalását kivánja a magyarok által. (Lásd 16-án.)
1848. Benedek meggyőzi Bava olasz tábornokot Macarianál.
1849. Perczel Mór rohammal beveszi a római sáncokat, melyeket 6000 szerb 12 ágyuval védelmezett. Goszpodince elhamvad, az ellenség a titeli fensikra menekszik.
1849. A magyar főhadi szállás Gödöllőn. Kossuth szózata. (Schlesinger és Meyer nagy Conv. Lexja már april 4-éről keltezik Kossuth Gödöllői szózatát. Mások meg mai napon nyert fényes győzelemről szólnak, holott, mint Horváth M. helyesen mondja, Gödöllő minden harc nélkül kezünkre jutott.)
1849. A felkelő magyarok Aulich alatt Czinkotát megszállják, fél óra távolságban Pesttől.

1853. A szláv deákegylet feszoszlatása Boroszlóban.
1854. Mustafa Pasa Czernavodat elhagyja, az oroszok Trajáu sáncait megszállják.

8. Április.

(VI. Idus Aprilis.)

432. (Kr. sz. e.) Platäa véletlen megrohanása a thebaiak által.
49. (Kr. sz. e.) M. Tullius Cicero szónoklatot mond Annius Milo mellett. A bűnösök elitéltettek. (vagy 11-én.)
217. Antoninus Caracalla vérszomjas római császár parthusi hadjárata közt Opilius Macrin inditására bizonyos Julius Martialis által megöletik Edessaban. (Lásd apr. 12-én, feb. 4-én.) [Gibbon sz. március 8-án.]
809. A maurok Corsicát megrohanják.
1143. János Comnenus görög császár, Kálmán magyar király veje meghal mérgezett nyil által ejtett seb folytán.
1152. Auhad-ed-din Enweri, a legnagyobb persa panegyricus meghal Balch-on.
1195. Izsák Angelus, keleti császár testvére Alexis Angelus által trónról leejtetik, és szemei kivájatván tömlöcre vettetik. (Lásd julius 18-án.)
1323. A magyar rendek I. Károly szövetségét Szép Frigyessel és annak testvéreivel megerősitik.
1334. Pártharc Bologna város terén a Maltraversi és Pepoli család közt. (Lásd junius 2-án.)
1341. Petrarcha Romában borostyánnal költőnek koronáztatik, a capitoliumon, Robert nápolyi király által. [Weber H. noha helyesen állitja, hogy husvétnapján történt, még is ápril 13-ára teszi, holott husvét ápril 8-ára esett.] (Lásd 6-án.)
1364. Jó János francia király meghal Londonban.
1378. Népmozgalom Romában, midő Tebaldeschi Ferenc bibornok, a nép lecsendesitésére a conclave ablakára lépvén félre értésből ujdon választott pápának tartatik.
1582. Esterházy Miklós gróf magyar nádor és iró születése Galanthán. (Czvittinger hibásan 1583 évet mond) [L. sept. 11-én.]
1687. Fink Konrad porosz születésü csapatvezér Salm ezredében lefejeztetik, mert Budavárát 2,000 aranyért a törökök kezére akarta játszani.

1732. Rittenhouse Dávid az amerikai bölcselmi társulat Philadelphiában elnöke, születik.

1735. Rákóczy Ferenc Lipót erdélyi fejedelem, a magyar szabadságharc feje, meghal a Marmora tenger melletti Rodostoban. („Ostorod" mint Bercsényi átbetüzte) Nagypénteken. (Lásd september 4-én.)

1749. Gáti István magyar iró születik, Mándon Szathmár megyében.

1753. Pigault Lebrun Antal regény-, dráma- és történetiró születik Calaisban.

1763. Raghib Mohammed pasa török nagyvezir, jeles államférfi és remek török iró, kivált történeti szakban, meghal.

1766. Leslie János hires angol természettanár születik Glasgowban.

1783. Oroszország a Krimiát és Kuban tartományt megszerzi.

1787. Calonne Sándor francia főpénzügyi ellenőr hivatalából elbocsátatik és Angolországba szökik.

1792. Montenegro függetlenségét kivánja a török portától.

1794. Lacroix J. P., Danton egyik pártosa, a Gironde ellensége lefejeztetik.

1799. A rastadti congressus felbomlása. Második coalitio Franciaország ellen.

1800. Förster Ernő festész, és még jelesebb műiró születik München-Gosserstädton.

1812. Wellington harmadik ostrom után beveszi Badajoz spanyol várt. (Lásd 7-én.)

1814. A spanyol hadsereg és portugal tüzérség Wellington parancsnoksága alatt a Garonne folyón átmennek.

1815. Az osztrákok Bianchi alatt meggyőzik a nápolyiakat Ohio-Bello hidfőnél.

1820. Klapka György magyar forradalmi tábornok születése Temesvárott. (Nem 7-én mint Auer naptára, Meyer nagy ismeretek tára, a Lipcsében megjelenő Bilder-Welt, Brockhaus Realencyclopädiája, az: Ungarn, seine Geschichte, seine Nationalitäten stb. cimű könyv, az: Ungarns Männer der Zeit, cimű 1862 évben megjelent mű, a Vasárnapi Ujság 1867. 26 száma, és többen irják. Kereszteléskor a Móric nevet nyerte.)

1821. De la Torre piemonti kir. tábornok megtámadja és megveri a lázadókat Novaranál. (Lásd márc. 10-én és apr. 10-én.)

1821. Octroyált alkotmány Schwarzenburg-Rudolstadton. (Lásd január 18-án.)

1823. I. Augustin császár (Iturbide) a mexicoi congressus által trónról leejtetik és számüzetik. (Lásd 19-én.)

1825. Pictet M. Ágoston természetbuvár halála.

1827. A görög nemzetgyülés első ülése Damalan. Cochrane lord a görög tengerészet első admiraljául és főparancsnokául kineveztetik. (Lásd március 13-án.)

1827. A royalista szabadcsapatok felkelése Cataloniában. (Lásd april 1-jén.)

1829. A francia megyei és municipalis törvények rögtön visszavétetnek.

1829. A nemzetgyülés Valenciában (Délamerikában) Venezuelát független álladalomnak nyilatkoztatja.

1830. O Connell az „Irland barátjai" nevű társaságot alapitja.

1833. Morghen Rafael az ujkor egyik leghiresebb rézmetszője meghal Florenzben.

1835. Humboldt Vilmos, természetbölcsész, műiró halála Tegelben Berlin mellett. (Lásd junius 22-én 1767.) (Krahmer hibásan 1836 évet ir.)

1836. Dublinban ismeretlen tettesek által III. Vilmos lovagszobra lőporral éjfélkor felvettetik, oly nagy explosioval, hogy a szomszéd utcák légszesz világitása mind elaludt.

1840. A cserkeszek Toapse (Michailow) váradot a fekete tengernél rohammal beveszik.

1848. Általános választó törvény Poroszországban.

1848. Székely küdöttség megérkezik Kolosvárra sürgetni az erdélyi uniot.

1848. Chartista mozgalom Londonban.

1848. Flensburg Schleswig-Holsteinban a dánok által megszállva.

1848. Svajci szövetségi alkotmány.

1848. Donizetti Gaetano hires zeneszerző tébolyodottságban meghal Bergamoban.

1848. A jesuiták és redemptoristák eltörlése Austriában.

1848. A cseh kérvényezők concessiókat nyernek az osztrák kormánytól.

1848. Egy szerb követség Ujvidékről Kostics Sándor szóvezetése mellett a magyar országgyülés elött megjelenik, melybe Kossuth maga bevezette. A követség egy 17 cikkü ohajtványt benyujt.

1849. A magyarok Titelt rohammal beveszik (Lásd 7-én.)

1849. Ütközet Erichstadt mellett. Hadersleben a németek által ujra megszállva.

1849. Kossuth Gödöllőről a nemzetet 200,000 katona állitására, és tömeges felkelésre hívja fel ellenségeinek kiirtására.

1851. Saldanha herceg kitüzi a lázadás zászlaját Cintraban Portugalliában.

1851. Omer Pasa megveri a bosnya lázadókat (3,000-et) Koparak mellett és Pridor ellen indul.

1852. Az osztrák hadi törvényszék több hamburgi polgárt fogságra elitél, mert az osztrák katonaságot szökésre csábitá.

1853. Kolbe Károly történet- és csatafestő meghal Berlinben.

1853. Pienemann J. hires hollandi történet- és csatafestész, a müvészet felélesztője Hollandban meghal Amsterdamban. (Születik 1779.)

1854. A Ganges és Djumma összeköttetésére szolgáló 525 angol mérföld hosszaságu Gangescsatorna megnyittatik Rurki mellett Keletindiában.

1860. Széchényi István gróf, a döblingi tébolydában, rejtélyes módon halva találtatik.

1861. Nyugtalanságok Varsóban. A nép fegyverekkel és ütlegekkel oszlattatik szét.

1866. Olasz- és Poroszország közti szövetség aláirása. (Ghillany. A nap nem biztos, mert más források márc. 27-én mondják.)

1867. Roszmäszler Emil Ádolf, jeles természettudományi iró, és tanár Tharandon, meghal Lipcsében. (Szül. 1806 máj. 3-án.)

9. Április.

(V. Idus Aprilis.)

491. Zeno keleti császár meghal Konstantinápolyban.

937. A pogány magyarok Franciaországot, Burgundiát és Aquitaniát tüzzel vassal kezdik pusztitani.

954. A magyarok csatája Cambrai előtt.

1217. Courtenai Péter Roma mellett Honorius pápa által konstantinápolyi császárnak koronáztatik.

1241. A mongolok Liegnitznél (a Wahlstadton) megverik a lengyel, cseh és siléziai hadsereget. Jámbor Henrik bereszlói herceg és sok német vitéz elhull. A mongolok egy töméntelen csordája most Magyarországba tör. (L. febr. 17-én.)

1336. Tamerlan (Timurlenk) középásiai hóditó születése. (Lásd februar 19-én.)

1338. A trawi polgárok Robert Károly által megintetnek, hogy minden összeköttetést a lázadókkal és a magyar korona ellenségeivel kerüljenek.

1363. Visconti Bernabo herceg tökéletesen megveretik a pápa érdekében Albornoz bibornok, Miklós ferrarai határgróf, Carrara Ferenc Padua ura, és da Gonzaga Feltrino Reggio ura által.

1378. Prignano Bertalan bibornok, VI. Orbán név alatt pápának választatik. (Lásd 18-án.)

1389. A svajciak fényes győzelme Näfels mellett. Az osztrákok gróf Thorberg Péter alatt megveretnek 500 glarusi és néhány szövetséges svajci által Ambuet kapitány alatt.

1413. V. Henrik király az angolok bálványa, az azincourti győző koronáztatik.

1453. II. Mahomet Konstantinápoly ostromát kezdi. (Lásd 6-án.)

1454. V. Miklós pápa sürgetésére a milanoi herceg és a velencei köztársaság békét kötnek Lodiban.

1483. IV. Eduard angol király halála. [Fiai V. Eduard és Richard York hercege, nagybátyjuk III. Richard által a Towerben meggyilkoltatnak.] (Lásd junius 20-án.)

1486. I. Miksa osztrák főherceg Aachenban római királynak koronáztatik.

1495. II. Ulászló diadalszerüen Budára vonul, miután a törököket megverte és velük Pécsett 3 évi fegyverszünetet kötött.

1512. A ferrarai herceg Ravennát, mely Colonna Márk Antal által védetett meglepni akarván, csata támad a bibornok-követ és spanyol tábornok közt, kik Ravenna segitségére jöttek, tovább a francia sereg közt mely Ferrara hercegét segitette. Foix Gaston francia tábornok elesik, a bibornok követ elfogatik.

1548. Pizarro Gonzalo, ki magát a spanyol kormánytól függetlenné tette, katonáitól elhagyatva, véröntés nélkül meggyőzetik Pedro de la Gasca kir. kormányzó által, Cuzco mellett és Carvajal társával elfogatik.

1564. Béke Erzsébet angol királyné és Franciaország közt, melyben mindkét rész a maga jogait fentartja, de meg nem nevezi.

1607. Joyeuse bibornok, Pál pápa követe Velencébe jő béke-

ajánlatokat tenni a tanácsnak, mely ezeket elfogadja, kivéve a jesuiták visszahivását illető pontot.

1609. Fegyverszünet Spanyolország és Németalföld közt Antwerpenben 12 évre, Francia- és Angolország közbejárására. Ez által Németalföld függetlensége egyelőre elismertetik, és a köztársaságnak bizonyos kereskedelmi jog megadatik.

1626. Verulami Baco Francis báró, angol korlátnok, nagy bölcsész halála. (Lásd januar 22-én.)

1649. Monmouth Jakab skót herceg II. Károly angol király természetes fia születik Rotterdamban. (Lásd jul. 25-én 1685.)

1678. Hannibal (Ehrenfried) kitünő érem- és pecsétmetsző születik Stockholmban. (Meghal március 13-án 1741.) Atyja Márton magyar családtól vette eredetét, mely a vallási zavarok miatt kivándorolt.

1690. Batthyány Ádám horvát bán és Zichy István Kanisát a töröktől elfoglalják. (Nem 1691 év mint Csereinél) [Cserei és Fessler sz. 13-án.]

1691. XIV. Lajos francia király Mons németalföldi várost meghóditja

1708. Maucroix Ferenc francia fordító és költő meghal Reimsban. (Lásd januarius 7-én)

1763. Nollendorfi Kleist Frigyes Ferd. Henrik Emil, porosz tábornagy születése Berlinben.

1769. Gróf de Vaux francia vezér Corsicába jő a lázadók alávetésére.

1786. Bäuerle Ádolf német bóhozatiró és lapszerkesztő születése Bécsben.

1787. Quandt János Gottlob hires műismerő és műtörténész születése Lipcsében. Ő a rézmetszőmüvészet történetének irója.

1793. Szontagh Gusztáv, bölcsészeti, gazdasági és politikai iró, születik Csetneken.

1793. Orosz- és Poroszország követeinek nyilatkozata, melyben a lengyeleket háládatlanságról vádolják, és szükségesnek mondják, hogy az ország középnagyságra leolvasztassék. Egyuttal az orosz kormány Lithvania legnagyobb részét, Wolhyniát és Podoliát birtokába veszi. (Lásd august 17-én, március 25-én, oktober 14-én.)

1794. Don Godoy Manuel, Alcudia herceg, a spanyol királyné kegyence minister lesz, és nagy hatalmat nyer.

1801. Menou francia tábornok Rahamanieh mellett Egiptomban megveretik.

1802. Lönnrott Illyés, finn nyelvtudós születik Sammatti-ban.

1804. Necker Jakab francia pénzügyminister meghal Genfben.

1809. I. Ferenc osztrák császár hadat izen Napoleonnak. (Lásd april 15.. 18., 20., 21., 22., 23-án és május 12-én.)

1810. A Carracasban alakult junta kormányhivatallá alakul, és a spanyol helytartókat elüzi. E példát követték Buenos-Ayres, Santa Fé de Bogota, és Chili.

1811. Kunoss Endre magyar költő születik Egyházas-Hetyén Vas megyében. (Lásd junius 22-én.)

1811. Szepessi Imre, magyar vallásos, erkölcsös és nyelvtani iró születik Léván Barsmegyében.

1814. A francia ideiglenes kormány szabadon bocsátja a Napoleon által szerzett hadifogoly oroszokat, a Saumur váron lévő poroszokat, és a fogva tartott bibornokokat.

1815. Az osztrákok véletlen megrohanják Rubierat, a Sechia folyón és az ottani nápolyi csapatot elszélyesztik.

1816. Pauler Tivadar kitünő magyar jogtudományi és történelmi iró születik Budán.

1821. A forradalmi junta feloszlatása Turinban.

1821. A jászvárosi orosz consul két hirdetményt kibocsát, melyben Ypsilanti Sándor orosz vezérőrnagyot és pártosait a császár nevében felszólitja, hogy Oroszországba visszatérjenek, Moldova lakosait pedig csendre és a porta iránti engedelemre inti.

1827. A két görög nemzetgyülés egyesül, gróf Capo d' Istriát 5 évre elnökül választja, és annak megérkeztéig a kormányt egy választmánynak átadja.

1829. Morazan lázadási vezér Guatemala középamerikai várost elfoglalja.

1831. Örömünnep Rio Janeiroban a forradalom dicsőséges befejezésére. II. Dom Pedro mint uj császár bevonul Brasilia fővárosába. (Lásd április 5., 6. és 7-én.)

1834. Zendülés és véres harcok Lyonban. Tartanak 14-ig.)

1846. Vásárhelyi Pál, lángeszü mérnök és szakbeli iró meghal. (Születik 1795 Szepes- Olasziban.)

1847. Rumy György Károly, nagy szorgalmu magyar történetbuvár, földirati és statistikai iró halála Esztergomban. (Lásd november 18-án.)

1848. A sajtótörvények visszavétele Bécsben.

1848. Schleswig a dánok által megszállva.

1848. Ideiglenes kormány Parma és Piacenza hercegségben.
1848. Bava piemonti tábornok meggyőzi Wohlgemuth cs. tábornokot Goitonál.
1852. Tempio város és tartomány Szárdinia szigeten ostromállapotba helyeztetik.
1857. Grassé provencei helységben, a kapucinusok buzditó felszólitása következtében, hogy a nép mindazon könyveket, melyek püspöki helybehagyást nem nyertek, egy rakásra hordja össze, temérdek könyv összehalmoztatott (ezek közt Jocelym, Thiers, Balzac, Dumas, Sue, Merimée, Michelis, Simon, Lamartine stb. művei) és ünnepélyes egyházi szertartással a piac középen elégettetett.
1861. Vahot Sándor, magyar költő meghal tébolyodottan Budán.
1865. Lee, a déli conföderatio tábornoka, egész hadseregével fegyvert lerak. (V. ö. april 26-án.)
1866. Poroszország a német szövetségnél inditványt tesz a német szövetség ujraszervezésére és egyenes választásokból keletkezett német parlamentre. (V. ö. junius 10-én.)

10. Április.

(IV. Idus Aprilis.)

4179. (Kr. sz. e.) A világ teremtetése, a régi zsidó chronologusok vagy a jubeláris korszak szerint. (Lásd máj. 2-án.)
1456. (Kr. sz. e.) A zsidó nép Josua vezérlete alatt a Jordanon átkel. (Lásd március 17-én.)
689. Kewald a nyugotiszász király Angolországban Romában a kereszténységet felveszi.
742. Nagy Károly római császár születése. (Lásd jan. 28-án.)
879. II. Hebegő Lajos francia király halála Compiegne-ban.
1500. Moro Lajos milanoi herceg a svajciak által árulólag a franciáknak kiszolgáltatik.
1520. Chigi Agostino (Vasarinál majd Chisi majd Ghigi irva) gazdag sanesi kereskedő, nagy műpártoló meghal, kevés nappal Rafael halála után, kit ő életében annyira elfoglalt. (Lásd 6-án.)
1525. Albrecht, a porosz rendnek utolsó nagymestere, Zsigmond

lengyel király által mint világi porosz (tehát első) herceg örökösileg Poroszországgal hűbéresitetik.

1528. Laszky, Zápolyának küldöttje a portánál, I. Ferdinandnak a Zápolyával kötött frigynek felbontását különös harcizenő levélben hirdeti.

1544. Guevara Antal, ferencrendi szerzetes, V. Károly császár historiographusa — de mely hivatalra képes nem volt — meghal.

1560. I. Ferdinand rendelvénye minden egyházi javak kiszolgáltatása végett, melyek világiak kezében vannak.

1585. Groot Hugo, nagyhirű jogtudós és államférfi születése Delften. (Lásd aug. 28-án és márc. 21-én.) [Némelyek sz. 1583. év.]

1585. XIII. Gergely pápa halála 83 éves korában.

1598. Erdélyi hongyülés Gyulafehérvártt. Báthory Zsigmond a fejedelemséget Rudolf császár teljhatalmu biztosainak átadja, és búcsut vesz a rendektől. Bocskay a rendek nevében hűséget fogadott Rudolfnak, a király biztosai esküdtek a szabadság fentartására. (Rudolf biztosai ez alkalommal voltak Szuhay István váci püspök, Istvánfy Miklós alnádor és Petz Bertalan császári tanácsos. Hogy irhatta Kőváry László Erdély régiségei cimü könyvében, hogy e napon Miksa főherceg és Basta tábornok valának Rudolf biztosai, nem tudom, annál kevésbbé mert Miksa soha sem jutott Erdélybe.)

1599. D'Estrées Gabriella, Monceaux marquisnő, és Beaufort hercegnő, IV. Henrik francia király szellemdús és kecseiről hires szerelmese meghal Párisban, alkalmasint a királyné által nyert méreg következtében.

1739. Baróti Szabó David jesuita magyar költő születése Baróton Háromszékben. (Lásd november 22-én.)

1741. Dessaui Lipót herceg, II. Frigyes király vezére meggyőzi az osztrákokat Neiperg alatt Mollwitznál.

1744. Nagybrittannia hadat izen Franciaországnak.

1755. Hahnemann Sámuel Keresztély Frigyes, hires orvos, a homöopathia feltalálója születik Meissenban.

1761. Dumont Jacques Edmond szobrász (Dumont Ágoston atyja) születik Párisban. (Faber.)

1780. Luden Henrik hires történetiró, és a tudományok leglelkesebb tisztelője születik Lockstedt-on. (Lásd 13-án.)

1794. Charetté vendéei vezér a republikanusokat egy ütközetben meggyőzi. A fogságába esett Haxo tábornok önmagát átszurja, hogy „vive le roi-t“ kiáltani ne legyen kénytelen.
1805. Park Mungo skót sebész 36 társsal belső Afrika megvizsgálására indul.
1808. Az oroszok Bodisko admiral alatt elfoglalják Gothland szigetet a svédektől.
1808. VII. Ferdinand spanyol király Madridból Bayonneba elutazik. (Ott elfogatik és Valençayba vitetik.)
1809. A pusterthali tyroliak felkelése a bajor seregek ellen.
1809. Austria hadizenete Franciaország ellen. (V. ö. 9-én.)
1810. Angol áruk behozatala Éjszakamerikában megtiltva.
1813. Lagrange Lajos gróf, hires földmérő halála Párisban.
1813. Vandamme francia tábornok Berger Lajos és Fink oldenburgi kormánytagot 22 más polgárral meglövet.
1814. A szövetségesek (Wellington) Beresford és Freyre alatt tökéletesen megverik a franciákat Soult és Taupin alatt Toulousenál.
1814. Mastricht megadja magát a svédeknek, a poroszok Weselba vonulnak.
1814. Glogau capitulatiója megkötve, 14-én a poroszoknak átadva.
1814. Országgyülés Eidswoldon, I. Keresztély Norvegia alkotmányos királya. (Tart 20. májusig.)
1814. Felkelés Bastián Corsicában, és hiú kisérlet egyesülésre Angolország-gal.
1815. Murat Joachim Bolognában kihirdeti az olasz királyságot. (Lásd márc. 30-án.)
1815. Austria hadat izen a nápolyi királyságnak.
1815. Nugent a nápolyiakat megveri Pistoja mellett, és Toscánából kiüzi.
1815. Massena Toulonban Napoleon részére nyilatkozik.
1819. Mac Gregor venezuelai tábornok Portobellot Panamában rohammal beveszi. (24-én a spanyolok által ismét kiüzetett.)
1821. A szárd és osztrák katonaság Turinba vonul, és a forradalomnak véget vet. Korlátlan királyi hatalom.
1821. Az inquisitio kinzó eszközei Coimbrában Portugalliában nyilvánosan megégettetnek. (Lásd február 27-én.)
1823. Görög nemzetgyülés Tripoliczán Mauromichaely elnöksége alatt. (Lásd március 14-én.)
1823. Reinhold Károly L. bölcsész halála Kielban.

1825. Courier Pál Lajos szabadelmü iró orul meglövetik. (Lásd január 4-én.)

1829. Hayti köztársaság 40 évi határidőt nyer, hogy Franciaországnak a kárpótlási összegeket fizesse.

1829. A katholikusok emancipatiója az angol felsőházban 213 szavazattal, 109 ellen elfogadtatik. (Lásd april 13-án, március 30-án.)

1831. A lengyelek (8000-en) Skrzynecki alatt megverik az oroszokat (25—30000-en) Pahlen és Rosen alatt Iganie mellett. Bem itt kitünteti magát.

1832. Francia törvény, mely X. Károly királyt és családját örök időre számüzi. (Lásd március 22-én.)

1834. II. Isabella spanyol királyné Estatuto Real név alatt egy ugynevezett alkotmányt kihirdet, mely azonban a népet ki nem elégíti.

1834. A selyemgyárosok munkájának megszüntetése által Lyonban nagy republikánus zendülés támad. (L. 6. és 15-én.)

1839. A holland-belga tanácskozmányi jegyzőkönyv az öt közbejáró hatalom által aláiratik, és a béke helyre áll.

1848. II. Károly parmai és luccai herceg tartományait kénytelen odahagyja. Gioberti apát és Gavazzi diadallal vonulnak Parmába. (Lásd 6-án.)

1848. Nagy chartista népmozgalom Londonban. Feargus O'Connor a főmozgató.

1849. Perczel Móric honvéd tábornok Pancsovát elfoglalja.

1849. Damjanics Csorics cs. tábornokkal vivott kemény harc után Váczot beveszi. Götz cs. tábornok elesik. (Klapka sz. 9-én mások sz. 11-én vagy 16-án.) Földváry Károly hősiessége, a 3-dik és 9-dik zászlóalj rohamai.

1849. Windischgrätz tábornagy hirdeti Budáról, hogy Magyarország jövedelmeire 5, 10, 100 és 1000 ftos utalványok fognak kibocsáttatni, kényszerítő árfolyammal. (L. 22-én.)

1850. Czuczor Gergely költő Bécsből kufsteini fogságába vitetik, — „Riadó" cimü költeményeért.

1852. Ohio éjszakamerikai álladalom senatusa azt határozza, hogy Kossuth céljai az álladalom fegyveres erejével támogattassanak. (Lásd 12-én.)

1854. Szövetség Angol- és Franciaország közt Törökország támogatására az orosz megtámadások és követelések ellen. (Helybehagyatott 15-én Londonban.)

1854. A törökök Mustafa Pasa alatt megverik az oroszokat a Kostelli melletti ütközetben.

1857. Pálfy János, erdélyi követ a magyar országgyülésen, kitünő szónok, meghal.

1864. Miksa osztrák főherceg elfogadja a mexicói császári koronát, melylyel őt egy mexicói küldöttség megkinálta Miramareban. (V. ö. april 14-én, junius 19-én.)

1867. A zultani fermán Belgrád, Fetislam (Cladova), Semendria, és Sabác szerb várakat a szerbeknek átadja azon egyetlen feltétel alatt, hogy a szerb lobogó mellett a török is kitüzessék. A tettleges átadás 18-án történt. (Kanitz.)

11. Április.

(III. Idus Aprilis.)

145. L. Septimius Severus római császár, azelőtt pannoniai helytartó születik Leptis afrikai városban. (Apja M. Geta, eques romanus, anyja Fulvia.) (Lásd február 4-én.)

218. Macrinus (Marcus Opelius) római császár lesz. (Lásd april 4-én és junius 7-én.)

461. Nagy Leo, vagy Szent, római pápa meghal. (L'art de verifier les dates szer. november 3. vagy 5-én.)

491. I. Anastasius Dikorus, egy udvari hivatalnok, kivel Verina császárné egybekelt, byzanti császár lesz.

1090. IV. Henrik császár Mantuát, Matild grófnő birtokát meghóditja.

1163. IV. István magyar király halála Zimonyban. (Turóczy és Timon hibásan 1173. évre.)

1471. IV. Eduard elüzött angol király ismét Londonban fogadtatik. VI. Henrik király negyedszer megfosztatik szabadságától. (Lásd március 25-én, april 14-én.)

1477. Sanseverino Robert Genuát elfoglalja. (V. ö. aug. 7-én.)

1485. Corvin Mátyás, míg seregei Bécset ostromolják, álöltözetben a városba megy, hogy híveivel értekezhessen. Megismerték őt némely császári érzelmüek, de egy hívei által gerjesztett zenebona alkalmával megmenekült.

1492. Valois Margitta I. Ferenc francia király nővére, navarra királyné születik Angoulèmeban.

1492. D'Arc Janka az orleansi szűz az első kirohanást vezeti Chinon várból.

1512. Gaston de Foix, Nemours herceg XII. Lajos francia király hires vezére Ravenna mellett tökéletesen megveri II. Julius pápa és a spanyolok seregét, és elesik. Navarra Péter Ferdinand tábornok a franciák hatalmába jut. A pápa 16000 embert veszt. A nagy liga Franciaország ellen megsemmisül.

1512. Selimus (Solyman atyja) török császár, ki atyját Bajazetet egy zsidó orvos által megmérgezteté, birodalmába nyomul.

1513. X. Leo az ujdon (11. márciusban) választott pápa Rómába bevonul, ugyan az napon és lovon, melyen egy évvel azelőtt francia fogságba esett. (A ravennai ütközet alkalmával.)

1513. Béke Troyesban Anglia-, Franciaország és a hugenották közt.

1517. Selimus török császár, Kairo egiptomi várost árulással elfoglalván, az elfogott zultánt kegyetlenül kinozá kincseinek megtudása végett, és ma öszvérre ültetvén nyakáról lógó kötéllel a városban körülviteté, végre a legjáratosb városkapunál felakasztatja.

1536. A dánok Malmöt elfoglalják.

1601. Telekessy Mihály a pozsonyi országgyülés alatt lefejeztetik, — egy rosz óráért, mint Pethő Gergely irja — mely elveszett, midőn Rudolf király Erdélyből Bécsbe menő szekerei fegyveresen megrohantattak.

1606. Donauwerth protestans városban, a katholikusok egy bucsujárása alkalmával, melyet egy apát demonstratióként erőszakolt, a keresztes zászlók a pórnép által sárba dobatnak. (Lásd december 17-én.)

1611. II. Rudolf császár Prágában Mátyás testvérének Csehországot átengedi, 300,000 arany évenkinti jövedelemért.

1626. Heinlein Pál zenész és zeneszerző születik Nürnbergen. (Meghal august 6-án 1686.)

1633. Schaffgotsche János Ulrik gróf mint Wallenstein társa lefejeztetik.

1675. Louvois (Le Tellier apát) Camille irodalombarát, ki a francia királyi könyvtárt 30000 nyomtatott kötettel és sok kézirattal gazdagitá születik. (Lásd nov. 5-én.)

1677. Luxemburg tábornagy francia hadvezér megveri az orániai herceget Montcassel mellett Németalföldön.

1711. I. József magyar király halála. (Lásd dec. 9-én.)

1713. Utrechti béke XIV. Lajos francia király, Angolország, Hollandia, Savoya, Portugallia és Poroszország közt, melylyel a spanyol örökségi háborunak vége vettetik. (Lásd julius 13-án és február 13-án.)

1732. Wagner Károly, Szepes és Sáros megye történeti leirója születik Zborovban Sáros megyében.

1735. Báróczy Sándor magyar iró születése Ispánlakán (M. Irók sz. Ispalánkán.) erdélyi Fehérmegyében közel Nagyenyedhez. (Kazinczy több más iróval mára teszi születés napját megcáfolva Horányit, ki azt 1736-ra teszi. Sőt a Gelehrte Oesterreich és a „Magyar irók" életrajza 1737. évet mond. A mi elég gondatlanság, mert Báróczy igen jól tartá emlékezetében, hogy april 11-én született, és hogy e nap husvét második napja volt. Ámde, ha ő elmulasztotta a chronologiától tanácsot kérni, és az őt kérdező Horányinak azt mondá, hogy circiter 1736-ban született, nekünk illik tudni, hogy csak 1735-ben esett april 11-ke husvét másod napjára.) (Lásd december 24-én.)

1745. Pinel Fülöp hires orvos, a tébolydák tudományos igazgatója születik.

1762. Mária Terézia báró Buccow Ádolf Miklós tábornokot az erdélyi határőrség felállitásával megbizza, rendelet által. Magyarországon a határőrezredek felállitása már 1750-ben kezdődött.

1764. Frigy Porosz- és Oroszország közt 8 esztendőre, melynek egyik titkos cikkében annak akadályozása igértetik, hogy Lengyelországban örökös királyság keletkezzék, vagy az eddigi alkotmány megváltoztassék. A lengyel anarchia fentartása kölcsönösen igértetik.

1767. Schleswig - Holstein hercegség ideiglenesen egyesitetik Dániával.

1770. Boucher Sándor, igen lángeszü, de néha baroque hegedűs születik Párisban. Hangszerével szintugy értett a sziv elbájolására, mint a fül metsző sértésére valami korcshang által.

1772. Quintana Manuel Jósé, ünnepelt ujkori spanyol költő születése Madridban.

1790. Kanaris Konstantin görög tengeri hős születik Ipsaran.

1796. Buonaparte megveri az osztrák szárd hadsereget Montenotte mellett. Az eleinte kétes ütközetet Massena eldönté. Az osztrákok fővezérei Argenteau és Roccavina keményen megsebesülnek.

1803. Zinkeisen János Vilmos, történetiró születik.

1805. Egyezési szerződés Angol- és Oroszország közt Péterváron miszerint Franciaország ellen az európai hatalmasságok egy általános frigyesülése létesitessék. Harmadik coalitio. Svédország, Nápoly és Austria hozzá csatlakoznak.

1806. Auersperg Antal Sándor gróf (Grün Anastaz) jeles német lantos költő születése Laibachon.

1809. Csata Raszyn mellett az osztrákok közt Ferdinand főherceg alatt és lengyelek közt Poniatowsky alatt.

1811. Lázadás Amsterdamban a francia összeirás végett.

1814. Svédország a norvégi réveket ostromállapotban lévőknek hirdeti.

1814. Napoleon első trónlemondása. A császár Fontainebleauban az illető okiratot a maga és családja nevében aláirja. Neki Elba sziget, Mária Luizának Parma és Piazenza engedtetik át.

1816. Hivatalos hirdetés Londonban, mely szerint Buonaparte Napoleont az európai béke érdekében fogságban tartani szükséges.

1818. Wurzbach Constantin osztrák bibliographus, és életrajziró születik Lajbach-on.

1821. Ypsilanti Sándor nehány ezer katonával Bukarestbe megérkezik.

1822. A török Kapudanpasa Chios szigeten kiszáll. Kegyetlen legyilkolása a görögöknek; a vérengzés és pusztitás a szigeten tart april 27-ig. (Lásd május 25-én.)

1828. Pinkney Edward Coate költő és hirlapiró meghal Baltimoreban.

1831. Dwernicki lengyel tábornok a Bug folyón átmegy és Volhyniába tör, hogy a Volhyniában, Podoliában és Ukrainában támadó lázadásokat segitse. (Lásd 27-én.)

1842. Kőrösi Csoma Sándor hires magyar utazó és a keleti nyelvek tudósa meghal, Dardzsilingben, Sikken tartományban a Hymalaya tövében. (Báró Eötvös József a tudós társaság évkönyvei VII. kötetében megjelent Csoma fölött mondott emlékbeszéde szerint 1841. évben, Schedel Ferenc ugyan ezen évkönyvek VI. kötetében közlött életrajztol-

daléka szerint 1842. évben meghalt. Jerney sz. Uj Magyar Muzeum 1850—51 első kötet 140 lap Kőrösi 1842. april 14-én szünt meg élni; Majláth János Csimetnek nevezi azon helyet, hol Kőrösi meghalt. Az ujabbkori ismeretek tára, és a Magyar irók életrajza Csoma halálát 1845. évre teszik, minden esetre hibásan. Ugy hiszem legjobban elindulhatni Campbell orvostanár levele nyomán, melyet Duka Tivadar tudor a „Magyar Posta“ 1857. évi 135 számában közlött. Campbell mint Csoma halálának szemtanuja 1842. évi april 11-dikére teszi e ránk, és a tudományra nézve szomoru eseményt. E napot fogadja el Flegler is.)

1847. IV. Frigyes Vilmos megnyitja az első porosz országgyülést Berlinben.

1848. Az utolsó pozsonyi országgyülés ünnepélyes berekesztése. A király szentesíti mindazon törvényeket, melyek Magyarországnak független ministeriumot, nemzetőrséget népképviseletet, sajtószabadságot stb. adnak.

1848. Kossuth kimutatja, hogy az ország pénztárában csupán csak 306019 forintot lelt, melylyel az államot mozgásban tartani köteles.

1848. Rendelet a termesztmény és munkakötelezés (robot és dézsma) eltörléséről Alsó-Austriában.

1849. Száztizenegy lengyel menekvő Krakóbul csehországi Josefstadtba vitetik.

1849. Windischgrätz herceg cs. főhadvezér Magyarországból elhivatik, a hadsereg vezetése Welden táborszernagyra bizatik.

1849. Bárány Ágoston magyar helyirati iró halála. (L. dec. 29-én.)

1849. A német nemzetgyülés határozza, hogy az uj alkotmányhoz szorosan fog ragaszkodni, és hogy azt az uralkodók megitélésének veti alá. (Lásd april 3. és 17-én.)

1849. Asbóth Lajos forradalmi ezredes Aulich hadtestéből a Rákoson győz a császáriakon. Kmety Uj-Pestet elfoglalja, Aulich Kőbányáig előre hatol.

1849. La Marmora szárd kir. tábornok a forradalmi Genuát megadásra kényszeriti. (Lásd márc. 31-én, april 2-án.)

1854. A görögök Grizanis és Bardekis alatt Volo mellett és Papacosta alatt Armiro mellett megveretnek a törökök által.

1854. Orosz nyilatkozat, hogy a nyugoti hatalmak által neki izent hadat elfogadja.

1868. Ráth Károly, jeles magyar történetbuvár halála Győrött.

12. Április.

(Pridie Idus Aprilis.)

45. (Kr. sz. e.) Cn. Pompejus, a nagy Pompejus fia Hispalis mellett Spanyolországban bujdosás közt megöletik. (Lásd március 17-én.)

70. Titus az ostromlott Jeruzsalemet fallal és sánccal körülvéteti, a zsidók menekvését a városból gátolandó. (Lásd máj. 5-én, jul. 17-én, aug. 8. és 10-én, sept. 8-án.)

276. M. Claudius Tacitus római császár meghal Tyana cappadociai városban. (A L'art de verifier les dates szerint március hava vége felé.)

467. Anthemius patricius Ricimer veje, Leo által római császárnak kitüzetve, ma pompával Rómába bevonul. (Lásd aug. 18-án, julius 11-én.)

627. Edwin, Bernicia (Northumberland egy részének) királya kereszteltetteti magát. Jobbágyai közül nem sokára egy napon 10000-en követték példáját. (Lásd dec. 25-én.)

1145. Lázadás Murciában a morabithek ellen.

1168. VII. Károly svéd király elesik egy Kanut, Sz. Erik fia ellen viselt harcban.

1204. A francia és velencei kereszthárcosok Konstantinápolyt rohammal beveszik, kipusztitják, és nagy zsákmányt szereznek. (Lásd máj. 9-én, jul. 18. és 25-én.)

1364. IV. Rudolf osztrák főherceg Bécs városa jogainak fentartását igéri, valamit azt is, hogy ajánlása által ezentul polgári rendü gyermekeket semmi házasságra nem kényszeritendi.

1424. II. Janka nápolyi királyné (Sforza Ferenc) a genuaiak segedelmével Nápolyt visszafoglalja V. Alfonso arragoniai királytól. (Lásd jun. 2. és 11-én.)

1500. Görz és a tyroli Pusterthal osztrák birtok lesz.

1500. Camerarius Joachim (igazi néven Liebhard) a tudományok terjesztése körül nagyérdemü német literator és nagy polyhistor születése Bambergen. (Lásd 17-én.)

1526. Muretus Márk Antal, a legszebb deák irók egyike, híres tudós humanista születése Limoges mellett Muretus helységben. (Lásd junius 4-én.)

1550. Ujlaki Ferenc győri püspök Magyarország helytartójának kineveztetik.

1555. Janka castiliai királyné 50 évi elmeháborodás után, melyben 28 éves korában elhalt férje Fülöp uj életre kelését fogyhatlan reménynyel várta, meghal.

1638. Sinabora elfoglalása Japanban és a kereszténység végkiirtása ezen államban.

1657. II. Rákóczy György erdélyi fejedelem egyesülése a svéd királylyal Lengyelországban Simson falunál. (Márc. 28-án.)

1666. Le Gros Peter szobrász születése Párisban. (Meghal máj. 3-án 1719.)

1678. Stanley Tamás angol költő és a bölcsészet történetirója meghal.

1704. Bossuet Jakab meauxi püspök, hires egyházi szónok, államférfi és iró meghal.

1712. Nabi II. Jusuf Efendi török költőfejedelem meghal 80 éves korát meghaladva.

1746. Muzio Clementi hires zongorász és zeneszerző születése Rómában.

1758. Eötvös Pál magyar iró születik Kis-Mártonban Sopron megyében.

1765. Young Eduard hires angol költő („az éjigondolatok") meghal Wetwynben. (Némelyek sz. 1764.)

1777. Clay Henrik amerikai államférfi születik Hannover-Countyban Virginiában. (Meghal Washingtonban jun. 29-én 1852.)

1777. Crebillon Claude Prosper Jolyot (az ifjabbik) erkölcstelen regények szerzője meghal Párisban. (L. febr. 12-én.)

1781. Szentpétery József ezüstmives, remekjeiről ismeretes művész születik Rimaszombathon.

1782. Rodney angol admiral San Domingo és Les Saintes szigetek közt nagy tengeri győzelmet nyer a franciákon. Grosse francia admiral elfogatik.

1782. Metastasio [Trapessi] Péter, egy közkatona fia, hires olasz lantos és szinköltő halála Bécsben. (Lásd január 28-án.)

1783. Petter Antal történeti festész születése Bécsben.

1797. Lassu István földirati és történeti iró és fordító születik Visken Marmarosban. (Lásd január 19-én.)

1798. A helvét köztársaság egységének és függetlenségének kihirdetése.

1806. Hasse János Gottfried becsült orientalista meghal Königsbergen.

1809. Hofer András megtámadja a bajorokat Sterzingnél, egy zászlóaljat elfog és Inspruckba vonul, miután a város 20000 tyroli paraszt által rohammal bevétetett. (L. 15-én.)

1812. Brockmann Ján. Ferenc hires német szinész meghal Bécsben.

1814. Wellington herceg Toulouseba vonul. (L. apr. 9. és 10-én.)

1815. Rómer Flóris, érdemes magyar műrégészeti iró, és szakmájának buzgó terjesztője születik Pozsonyban.

1815. Osztrák udvari nyilatkozvány Murat Joachim nápolyi király ellen.

1821. Bubna osztrák tábornok Alessandriába a piemonti forradalom fészkébe békésen bevonul. (Az osztrákok oktober 31-én 1823. elhagyják ismét a várost.)

1823. A franciák Bilbao biscayai várost megszállják.

1826. XII. Leo pápa bullát közre bocsát, melylyel minden egyházi és világi hatóságnak meghagyja a titkos társulatok kiirtását. Ennek következtében a carbonarik kivégeztetnek, a rablók (Gasbarone) csak bezáratnak.

1833. Elout németalföldi alezredes határozó győzelmet viv ki a Parie ind néptörzsökön Sumatrán, és ez által a sziget egy kerületét a németalföldi uralom alá hozza.

1833. A francia követi kamara egy törvényjavaslatot fogad el, miszerint pótlék-hitel által az idegen menekültek támogattassanak.

1834. Békétlen mozgalmak New-Yorkban a városi hatóság tagjainak választása alkalmával. A viszályt a bankügy előidézte.

1836. Petrovics Fridrik, magyar történetiró, meghal Münchenben. (Lásd oktober 7-én.)

1848. Hecker a constanczi népgyülésen a német köztársaságot kikiáltja.

1848. A dánok Eckernfördön kikötnek.

1848. Az osztrák hadseregben a botbüntetés eltörölve.

1848. A horvátok egy viszonszózatban a pesti választmány küldöttségileg ajánlott testvéri frigyét visszautasitják.

1848. Gróf Stadion császári minister lemond, helyére gróf Thun Leo lép.

1849. A francia köztársaság hadjárata a római köztársaság ellen.

1849. Guerazzi Florenz dictatora elfogatik. A reactio győz, a toscanai nagyherceg visszahivatik.

1849. Hygica bolygó felfedeztetik De Gasparis által Nápolyban.
1850. IX. Pius pápa Porticiból Romába visszaérkezik, hol három bibornok alatt a régi állapotok visszaállitatnak.
1850. A felkelés Samosban Mustafa Pasa alatt három nap alatt (12—15-ig) lecsendesitetik.
1850. Kossuth megérkezik Kiutahiába, belzési helyére.
1851. Szerződés Franciaország és Portugallia közt az irodalmi és müvészi tulajdon biztositására, és a gyári munkák eredetiségét tanusitó jelek megóvására.
1852. Ohio törvényhozó gyülése 48 szavazattal 28 ellenében határozza, hogy Kossuth céljai az álladalom fegyveres erejével támogattassanak. (Lásd 10-én.)
1854. A freiburgi érsek nyilatkozata a badeni ministertanácshoz, hogy ezentul semmi világi hatóságnak befolyást nem enged az egyházi jogok és kötelességek gyakorlásában.

---

13. Április.

(Idus Aprilis.)

473. (Kr. sz. e.) Xerxes perzsa király 127 parancsot küld az ország satrapáihoz, hogy egy bizonyos napon a zsidók minden birodalmi városban bertalanéji vagy szittya öldökléssel kiirtassanak. E lépésre a királyt Haman, az ő kegyence birta, ki a zsidókat gyülölte, mert Mardochai Eszther királyné nagybátyja neki eléggé nem tisztelgett. (Lásd március 13-án.)
252. (Kr. sz. e.) C. Aurelius Cotta consul a puniakról és siculusokról diadalt ül.
74. (Kr. sz. e.) Cilnius Maecenas, a hetruriai királyoktól származó római államférfi, udvari ember, költő, Augustus császár barátja, és a költők legbőkezűbb pártfogója születik. (Meghal 8 év Kr. sz. e. september elején.)
585. Hermanhild nyugoti gót király, az atyja által ostromlott Sevilla (akkor Hispalis) városból megszökvén, annak inditására menekvés közben megöletik, mert az Arrian vallásra visszatérni nem akart.
814. Krum bolgár fejedelem (kinek Zalán unokája volt) meghal, midőn Konstantinápoly ostromára készülne.
1030. III. Romanus görög császár megveretik a saracenok által.

1084. Hoël bretagnei herceg, Nantes grófja meghal.

1111. II. Paschalis pápa V. Henrik császárt koronázza, miután fogságából kiszabaditatott, melybe őt a császár Németországban tette, az investiturai jog vissza nem adása miatt.

1155. I. Barbarossa Frigyes Tortonat elfoglalja.

1179. Ziani Sebestyén velencei doge meghal.

1287. Tharantai, Kelaoun egiptomi zultán hadvezére Antiochiát elfoglalja VII. Boëmundtól. (Lásd máj. 29-én, apr. 27-én.)

1303. VIII. Bonifác pápa IV. Szép Fülöp francia királyt egyházi átok alá teszi. (Lásd március 12-én.)

1346. XXII. János pápa V. Bajor Lajos császárt ismételve egyházi átok alá teszi, nagycsütörtök napján. (Lásd oktober 23 án, május 12-én, april 18-án.)

1436. Az angolok Páris birtokától elesnek. VII. Károly francia király az ország pártfőnökeivel, kivált a burgundi herceggel kibékülvén, Párisba vonul. Közönséges kiáltás: Béke! Béke! Éljen a király és a burgundi herceg! Lord Willoughby az angol hadőrséggel a bastilleba vonul, és tisztességes capitulátiót nyervén, a francia főváros az idegen uralomtól szabadul.

1486. A magyarok Bécsnek elfoglalt külvárosait, és a körüllévő villakot felgyujtják.

1514. A portugallok nagy győzelme Nafenál.

1517. Selim török zultán, az elfogott egiptomi zultánt Tumanbeyt Kairo egyik kapujára akasztatja. Vége az egiptomi önálló birodalomnak.

1519. Medicis Katalin, francia királyné születik.

1526. Az erdélyi parasztlázadás elfogott részesei fejvétellel, az elugrottak vagyonvesztéssel bünhödnek.

1567. Gotha, János Frigyes választó fejedelem székvárosa, a császáriak által elfoglaltatik, Grumbach Vilmos lovag és Brück, a fejedelem által pártolt lázadók elfogatnak.

1598. A nantesi nyilatkozvány véget vet a vallási háborgásoknak Franciaországban. IV. Henrik a hugenottáknak szabad vallásgyakorlatot enged. (Lásd junius 27-én és oktober 22-én.)

1631. Gustáv Ádolf svéd király oderai Frankfurtot rohammal beveszi.

1633. Ciampini János Justinus, jeles olasz történész és természettanár születése Romában. (Meghal julius 12-én 1698.) [Moreri sz. szül. april 18-án.]

1635. Fachreddin a druzok emirje, lázadásának legyőzése után, kivégeztetik..

1640. I. Károly angol király 11 évi szűnet után a parlamentet összehivja.

1695. Lafontaine János híres meseiró és tréfás regélő halála Párisban. (Lásd julius 8-án.)

1716. III. (VI.) Károly császár szövetséget köt Velencével a törökök ellen.

1726. Palomino de Velasco (Antonio) a 17. század leghíresebb spanyol festészek egyike meghal Madridon. Ő a spanyol festészek első történetirója is. (Szület. 1653 Bajalanca-ban Cordua mellett.)

1747. Lajos József Fülöp (Egalité) orleansi herceg születik Párisban.

1753. D' Alayrac Miklós, nagyhirű operaszerző (60 opera és daljáték) születik Muretban Toulouse mellett. (L. nov. 27-én.)

1759. Broglio herceg 20,000 franciával és szászszal megveri a németeket Ferdinand braunschweigi herceg alatt Bergennél.

1780. Olgyay Gáspár magyar iró születése Olgyán Pozsony-megyében.

1787. II. József büntető törvénykönyve kihirdettetik.

1788. Duttlinger János György jogtudós, Németország szabadelmü előküzdője alkotmányos jogokért, kivált sajtószabadságért születik Lembachon.

1791. VI. Pius pápa, a francia papoktól kivánt polgári eskületétele ellen nyilatkozik.

1794. Breárd és St. Just inditványozzák, hogy az egész nemesség Párisból kiutasitassék.

1794. Chaumette Gáspár, St. Just által mint ultra forradalmi bevádoltatván, a luxemburgi börtönbül, a vérpadra vitetik. (Lásd május 24-én.)

1794. Rousseau Ján. Jak. hamvai ünnepélyesen a Pantheonba helyeztetnek.

1796. Buonaparte megveri az osztrákokat Beaulieu alatt Millesimonál.

1798. Bernadotte tábornok francia követ Bécsben a háromszin zászlót ablakából kitüzvén, nagy zenebonát gerjeszt, minthogy a nép e zászlót lázitási jelnek tartja. Csak a legszigorubb rendszabályok tarták vissza a népet palotája megrohanásától, és a követ másnap Bécset odahagyta.

1812. Magny, Kristof király seregének jobb szárnyával Pethionhoz átmegy.

1814. A francia ideiglenes kormány a várak parancsnokainak meghagyja, hogy a várakat 24 óra alatt XVIII. Lajos nevében a szövetségeseknek átadják.

1815. Az osztrákok sikertelen megtámadják a nápolyiak erős állásait a Panaro folyó mögött.

1817. Austria, Stajor-, Karantán- és Csehország, Galicia, és Morvaországban rendi alkotmány szerveztetik cs. leirat által.

1826. Paëz tábornok Carraccasban fellázad Bolivar ellen. (Ez azonban régi fegyvertársát kegyesség által ismét alávetésre birá.)

1827. Clapperton Hugh, hires angol utazó Afrikában, több nevezetes egiptomi régiségek felfedezője meghal.

1827. Hollósy Kornélia hires és nagykedveltségü magyar énekesnő születik Gertenyesen Temesmegyében.

1828. Hussein algiri Dey egy legyezővel a francia consult képébe üti, mire egy francia hajócsapat a révet azonnal ostromolja, — és később a francia háboru és hóditás támad.

1829. A katholikusok emancipatiója Angolországban törvény által kimondatik. O' Connell érdeme. (Lásd 10-én.)

1834. A lyoni forradalom hirére a kis Arbois város a köztársaságot kikiáltja.

1834. Néplázadás Párisban a politikai egyesületek elleni törvényjavaslat miatt. Több torlaszok emeltetnek, de a nemzetőrséggel egyesült sereg nem sokára beveszi.

1847. Luden Henrik jeles történész halála Jenában. (L. 10-én.)

1848. A siciliai parlament Palermoban Torrearsa elnöksége alatt a nápolyi királyt Bourbon Ferdinandot és családját örök időre trónvesztettnek nyilatkoztatja.

1848. A piemontiak betörése olasz Tirolisba.

1849. Perczel Mór Titelt megrohanni akarván, Knicsanin által megelőztetik, de a szerbeket Kovil Sz. Iványnál megveri.

1849. A dánok által védett düppeli sáncok szász és bajor csapatok által bevétetnek.

1851. Saldanha herceg, az ötödik vadász ezreddel Coimbrába vonul.

1851. Egy statustanács szervezése cs. szabály által kihirdettetik.

1851. Schumacher Dietter József XVI. Lajos svajci testőrségének utolsó tisztje meghal Luzernban.

1852. Uj alkotmány kihirdetése a hesseni választó fejedelemségben.

1853. Schnorr Lajos Ferdinand festész, a hires Schnorr Julius bátyja meghal Bécsben. (Lásd december 11-én.)

1853. Gmelin Lipót kitünő vegytudományi és orvosi iró meghal Göttingában.

1868. Az angolok Magdalát Abyssiniában rohammal beveszik; Theodorus király bátor védelem után főbe lövi magát.

---

14. Április.

(XVIII. Calendas Maii.)

43. (Kr. sz. e.) Decimus Brutus Modenában Marcus Antonius által mint Cäsar egyik gyilkosa ostromoltatván, az ifju Octavian által, ki Antoniustól épen annyira tartott mint a republicanusok, felszabaditatik. A heves csatában Pansa római consul két sulyos sebet kap, úgy hogy a csatából Bolognába vinni kellett, mely elveszve lett volna, ha Hirtius consul uj seregekkel meg nem jelenik, és Antonius kezéből a győzelmet ki nem ragadja. Hirtius, hivataltársa halálosan megsebesülve lévén, 16-án irta a győzelmi jelentést a senatusnak. (Lásd 16-án.)

73. Titus római császár Jerusalem körülzárását kezdi. (L. 22-én.)

1075. VII. Gergely pápa I. Gejza már valóságos magyar királynak levelet ir, Magyarország hercegének cimezve őt, mintha méltóságáról tudomása nem volna, és igéri hogy azon feltétel alatt őt királynak elismerendi, ha az országot tőle hübérül elfogadja, és őt (tán) IV. Henrik ellen segitendi.

1205. I. Balduin, első latán császár és a velenceiek megveretnek Drinápolynál a görögök és bolgárok által. Balduin a bolgárok fogságába esik, kik kezeit és lábait levágják, és egy kősziklán veszni hagyják. Dandolo velencei doge a sereg romjaival visszavonul. (Mások sz. 15-én.)

1241. II. Frigyes Faënzát elfoglalja.

1284. X. Bölcs Alphonso, Castilia és Leon királya, utóbb római király meghal Sevillában.

1293. A brittek tengeri győzelme St. Mahénál.

1332. A lombardok győzelme János cseh király fölött Ferraránál.

1356. Gonosz Károly navarrai király elfogatása.

1464. Szerződés Corvin Mátyás és Podiebrad közt, a rablók és lázadók kölcsönös kiszolgáltatása végett.

1471. VI. Henrik ki 1470 évi oktoberben ismét angol trónra jutott,

csatát és kormányt veszt Barnetnél, London és St. Albans közt IV. Eduard által, ki a trónra visszajut. E csatában Nevil Richard Warwick és Salisbury grófja, az ugynevezett királycsináló, és testvére Montaigu gróf elesnek. (Lásd oktob. 6-án, március 4-én, április 11-én, május 22-én.)

1513. I. Selim zultán, az Ermeniderbend és Brusa közti hegyszoroson meggyőzetik Ahmed testvére által. (Lásd 24-én.)

1523. A császáriak Majland fellegvárát elfoglalják.

1524. Bourbon Károly connetable és Pescara marquis spanyol tábornok megverik a franciákat a Sesia folyónál Aosta mellett, Romagnano közelében. A francia lovagok virága Bayard Péter du Terrail elesik. (Némelyek szerint Bayard 30-án halt meg, Moreri és a L'art de verifier les dates irói általánosan csak april havában mondják.)

1526. Verbőczy István nádor a bányavárosokban kitört lázadás csillapitására indul. Ott ugyanis a hatvani gyülés határozatának, hogy a lutheranusok mindenütt kiirtassanak, megégettessenek, jószágaik elkoboztassanak stb. végrehajtása kisértetett; de a vakbuzgók fegyveres ellentállásra találtak. E mozgalmat Verbőczy ékesszólása és engedékenysége lecsendesité.

1544. A franciák Enghien (Bourbon Ferenc) gróf vezérlete alatt, megverik V. Károly császár spanyol seregét, melyet a hires hős Avalos Alfonso marquis del Guasto vezérlett, Cerisoles mellett, Carignan közelében. (Némelyek szer. 11-én.) [Lásd februar 23 án.]

1556. Hoeschelius Dávid könyvtárnok, görög irók forditója születik Augsburgon.

1566. Piale pasa egy horvát sarufoltozó fia, Selim zultán veje, Chios szigetet elfoglalja, és 12 genuai főurat fogságra vet. (Lásd január 20-án.) [Hammer majd horvátnak majd magyarnak mondván Pialet, önmagával ellenkezik.]

1570. A Lengyelországba kivándorolt cseh testvérek (vallás felekezet) a sendomiri egyezkedés által a lengyel protestánsokkal egyesülnek.]

1574. Requesens spanyol vezér Németalföldön, I. Vilmos öcseit Lajos és Henrik hercegeket megveri és elejti a mook-i pusztán Nimwegen közelében.

1629. I. Károly angol király békét köt Spanyolországgal, hogy a parlamenttől adót kérni kénytelen ne legyen.

1629. Huyghens Keresztély mathematicus és természettanár születése Haagban. (Meghal junius 5-én 1695.)
1630. Pázmány Péter bibornok nemzeti synodát tart.
1639. Banner svéd tábornok megyőzi a császáriakat és szászokat Hohenstein-nél.
1676. Hesse Ernő Keresztély zenész és zeneszerző violára, születik Grossengotternban Thüringiában.
1685. Otway Tamás, angol drámairó meghal legnagyobb szükségben Londonban.
1698. Az uniót elfogadó oláhok cs. leirat által a katholikusok jogaiban részesitetnek. (Lásd március 21-én.)
1701. V. Fülöp volt anjoui herceg,első spanyol király a Bourbon házból Madridba bevonul. (Lásd november 1-jén.)
1728. Lekain Henrik Lajos, a francia legnagyobb szinészek egyike, Voltaire kegyence születik. (Lásd februar 8-án.)
1746. Morelli Giacomo, mély tudományu nyelvész, első rendü itész és régiségbuvár születik Velencében. (Lásd maj. 5-én.)
1751. Bolla Márton, történetiró deák nyelven születik Sümegen Zalamegyében.
1759. Händel György Frigyes, nagy zeneszerző meghal Londonban, nagyszombaton 76 éves korában. (L. febr. 24-én.) [Ersch sz. nagypénteken született, de ezen évben husvét vasárnapja ápr. 15-ére esett. Vannak kik Händel halálát április 13-ára teszik, (akkor megállhatna a nagypéntek) némelyek de hibásan augustus 14-ére.]
1760. Hermbstädt Zsigmond Frigyes, hires orvosi iró és vegytudós születik.
1766. Bouterweck Frigyes szépizléstani iró születik. (Meghal augustus 9-én 1828.)
1769. Joubert József, francia köztársasági fővezér születik Pont-de-Vauxban.
1790. Az angolok Tabago francia szigetet elfoglalják.
1791. A lengyel városoknak szabadságlevele kiadatik. (L. maj. 3-án.)
1792. Hell Miksa a bécsi observatorium cs. csillagásza, hires mathematicus és csillagász meghal Bécsben. (Lásd május 13-án és 15-én.)
1792. Virozsil Antal magyar jogtudományi iró születik Selmecen Hontmegyében.
1792. Választási acta Éjszakamerikában, mely szerint minden 33,000 lakos egy képviselőt küld a congressusba.

1797. Szilágyi Ferenc, magyar történetiró, és hirlapszerkesztő születése Kolosvárott nagypénteken.
1801. I. Sándor orosz cár a titkos inquisitio irodáját eltörli.
1803. Amerling Frigyes történet- és arcképfestész születése Bécsben.
1803. Napoleon valamennyi jegybankot Franciaországon eltöröl. (Lásd september 22-én.)
1807. Első gyülése az afrikai intézetnek (african institution) Londonban, mely feladatául tüzte ki a rabszolga kereskedés eltörlését Afrikában, és a polgárosodás terjesztését az ottani népek közt.
1809. Osztrák pénzügyi rendelet, felhivja a nemes ércek birtokosait, hogy önkéntes status kölcsönben részt vegyenek, hozzájárulván két harmadával nemes érceben, egy harmadával bankóval. (V. ö. december 19-én.)
1809. Az osztrák császár nyilatkozványa Franciaország ellen.
1816. Exmouth angol admiral a tunisi pasától az ottani rabszolgaságban lévő nápolyiak és szárdok kiszabaditását követeli (16-ig), és célját eléri, midőn hajóhadát csatarendbe állitá.
1816. Négerlázadás Barbadoes szigeten, mely a felkelők vérével elfojtatik.
1817. Sándor orosz cár Kurlandon a jobbágyiságot eltörli.
1827. A két protestáns egyház Anhalt-Dessau hercegségben egyesül.
1829. A katholikusok emancipatiójáról szóló parlamenti irat Londonban kihirdettetik. (Lásd 9., 13. és 29-én,)
1832. Csata Zeraa mellett Syriában az Osman Pasa által vezérlett törökök és az egiptomiak közt Ibrahim alatt.
1838. Karacs Ferenc, magyar irásmetsző halála. (L. márc. 22-én.)
1848. Első nagy népgyülés a bécsi Odeonban. Schütte tudor izgatása az octroyált alkotmány ellen; ennél fogva viharkérvény és fenyegető hangulat Bécsben. (Schütte 18-án Bécsből kiutasitatott.)
1848. A porosz király rendeli, hogy Posenben a német kerületek kiszabassanak.
1849. A 28. kisebb német álladalom a birodalmi alkotmányt feltétlenül elismeri.
1849. A debreceni országgyülés Magyarország függetlenségét és az osztrák dinastia trónvesztését kinyilatkoztatja. Kossuth Lajos kormányzói cimmel a kormány élén. (Vesd össze junius 9-én, május 16-án.)

1851. Az orosz seregek kivonulásának kezdete a sokáig megszállva tartott Oláhországból.

1852. Az angolok Reynolds ezredes alatt Ranghun birmani várost rohammal beveszik; 100 ágyu és az egész környék esik a győzők hatalmába.

1852. A birmanok éjjel Martaban város visszafoglalását kisérlik az angoloktól, de nagy veszteséggel visszaveretnek.

1853. A rendőrség Londonban Kossuth házában visgálatot tart, és ez alkommal sok fegyvert és lőszert talál.

1854. Az oroszok Silistria ágyuztatását kezdik. (Lásd jun. 22-én.)

1864. Miksa osztrák főherceg és neje hajóra száll Mexicoba a császári trónt elfoglalandó. (V. ö. april 10-én junius 19-én,)

1865. Lincoln Abraham, az éjszakamerikai egyesült államok elnöke Booth Wilkes által pistoly lövés által meggyilkoltatik. Az eddigi alelnök Johnson András lesz elnök, és az alkotmányos esküt leteszi. Gyilkossági kisérlet Seward statustitkára.

---

15. Április.

(XVII. Calend. Maii.)

781. Ájtatos Lajos (le Débonnaire) francia király, Aquitania királyának koronáztatik. Mabillon vélekedik, hogy ő alatta jött divatba a tollakkal való irás. (Meghal jan. 28-án 840.)

1191. VI. Henrik német császár Romában koronáztatik.

1205. A bolgárok győzelme Balduin császár fölött Drinápolyban.

1355. Falieri Marino velencei doge lázadása ma kitörendő volt. A terv felfedeztevén, Falieri még ma állitatik a tizek tanácsa elé. (Lásd 17-én.)

1395. Timur győzelme Toktamis khán fölött Kulatnál.

1405. A pozsonyi országgyülés végzete a kerített városokat az országos rendek sorába emeli, és a parasztok szabad költözhetését engedi. Ezen országgyülésen már városi követek is jelentek meg.

1418. Ziska a fegyverzett prágai polgárokat a kir. kastély elé vezeti, és Vencel királynak, ki a polgárok lefegyverzését kivánja, azt kiáltja: hogy érte csatázni készek. (L. 30-án.)

1521. Zápolya Hedwig, János király anyja meghal Trencsénben.

1562. Rouen protestáns lakosai a várost hatalmukba ejtik.

1581. Portugallia II. Fülöp spanyol királynak hódol, a Tomarban tartott országgyülésen; mely april 5-én megnyittatott.

1588. Salmasius Claudius (Claude de Saumaise) hires francia tudós születik Semur-on Auxois-ban. (Lásd sept. 3-án 1653.)

1591. Lesdiguieres Ferenc herceg francia tábornagy megveri a savoyeni herceget Esparon mellett.

1604. Szomolnok Bocskay serege által bevéve.

1641. Zampieri Domokos (Domenichino) hires festész halála.

1646. Poiret Péter mysticus bölcsész és hittudós a francia reformatus egyházban születik Metzban. (Megh. máj. 21-én 1719.)

1654. Béke Cromwell Oliver Angolország protectora, és a generalstatusok közt Londonban.

1690. I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem halála (Istvánfy sz. 14-én.)

1697. XI. Károly svéd király halála Stockholmban. (Nem oktober 16-án mint Becker.)

1707. Euler Leonhard, hires és termékeny mathematicus iró születése Baselben.

1718. Kollár Ádám Ferenc, történeti és államjogi iró születése Terhován Trencsén megyében. (Meghal julius 13-án 1783 Bécsben. Némelyek, mint a Gelehrtes Österreich is, születését 1723 évre teszik.)

1736. Báró Neuhof Tivadar Corsica és Capraja királyának kiáltatik ki Alessaniban.

1745. Herceg Batthyány Károly osztrák tábornok megveri a bajor-francia hadsereget Pfaffenhofen mellett.

1764. Pompadour Jeanne Antoinette Poisson marquisnő, XV. Lajos ágyasa meghal.

1767. Wachler János Frigyes Lajos, az irodalomtörténet irója születik Gothában.

1772. Herceg Batthyány József Károly tábornagy, II. József császár föudvarmestere meghal.

1773. Schultes József Agoston hires természetbuvár születése Bécsben. (Meghal április 21-én 1831.)

1794. Desmoulins Camille neje, ki szépsége, szelleme és hazafisága által kitünt, és férjével halni kivánt, 10 nappal annak kivégeztetése után, egy római nő halálmegvetésével a vérpadra lép. (Lásd 5-én.)

1796. Buonaparte Montesimo és Augereau Dego mellett meggyőzik az osztrákokat Wurmser alatt.

1798. A franciák Genfbe vonulnak, és a köztársaság Franciaországhoz csatoltatik.
1800. Moreau francia köztársasági tábornok hadjáratát kezdi Németország ellen.
1809. János főherceg győzelme az olasz alkirály fölött Fontana-Fredda mellett.
1809. Chasteler cs. tábornok bevonulása Inspruckba. (Lásd 10, 12-én, és 19-én.)
1811. Pethion Hayti köztársaság délnyugoti részének elnöke lesz.
1811. Olivenza elfoglalása az angolok által.
1813. A brittek győzelme a nepauli Rajah seregén Ochterlong által.
1817. Burkhard János Lajos hires utazó és orientálista meghal Kairoban.
1821. Jussuf Selim lepantoi pasa, Patras virágzó görög várost hamuvá égeti és a lakosokat lemészárolja.
1826. Missolunghi védői Ibrahim Pasa egy erős rohamát visszaverik.
1830. Gróf Capodistrias, Görögország elnöke elfogadja a londoni jegyzőkönyvet.
1831. Aargau canton alaptörvénye a felkelő nép által behozva.
1834. A lyoni selyemgyárosok zendülése ma délben lecsendesitetik. (Lásd 10-én.)
1834. Az „ifju Europa“ nevü szövetség alapitatik Mazzini és mások által.
1841. Az angol délsarki hajóexpeditio visszajő.
1848. A morvák a csehországi unio ellen nyilatkoznak. (V. ö. september 26-án 1868.)
1848. Braunschweigon ideiglenes sajtószabadság megadva, nyilvánosság és szóbeliség a pörügyekben megigérve.
1848. Szőgyényi László alkancellár a magyar udvari kancelláriát ministeri rendeletnél fogva feloszlatottnak nyilvánitja. (Szilágyi Sán. sz. 16-án) Józsika Samu kancellár már 10-én adta be lemondását.
1849. Az osztrákok szerencsétlenül harcolnak a Garam folyó mellett. (Lásd 16-án.)
1853. Az ellenségeskedések Urquiza és Buenos-Ayres közt ismét megkezdetnek. (Lásd március 19. és 25-én.)
1855. Schulz H. W. szépművészetek tanára halála Dresdában.
1856. Szövetség Angolország, Franciaország és Austria közt Párisban.
1861. Az osztrák birodalmi tanács első ülése. (V. ö. feb. 26-án.)

16. Április.

(XVI. Calendas Maii.)

43. (Kr. sz. e.) Aulus Hirtius consul, és Octavianus megverik M. Antoniust Mutina mellett. Hirtius az ellenséges táborba nyomul, de a vezéri sátor előtt megöletik. Az ostromlott Brutus felszabadul. Pansa consul e győzelmet még megélte, de kevés nap mulva sebein meghal Bolognában. (Lásd 14-én.) [Ruckgaber sz. 27-én.]

69. Otho római császár Vitellius ellen Bedriacumnál (Verona és Cremona közt) csatát vesztvén, Brixellumban tőrrel megszurja magát, seregét a feláldozásról megmentendő. (Lásd január 16-án.) [Mások sz. április 15-én, vagy 13-án.]

409. Alarich gótok királya szerződése értelmében hadseregét Olaszországból kivezetni akarván, a galliai határok közelében Stilico által hit ellenére megtámadtatik és sok embert veszt. (Husvét ünnepén.) [Lásd 17-én.]

744. II. Valid Kalifa, egy III. Yesid által támasztott lázadásban megöletik.

1420. Podiebrad György cseh vitéz, utóbb király születik. (Auer sz. 23-án.)

1446. Brunelleschi Filippo hires olasz épitész halála. (L. jan. 12-én.)

1480. IV. Sixtus pápa és a velencei köztársaság 25 évre frigyet kötnek. E békében a pápa barátjainak nevezi a német császárt, a magyar királyt, Genua, Lucca és Siena köztársaságokat. A velenceiek a magok részéről Savoyent, Ferrarát, Urbinot, Austriát, Riminit, Lotharingia hercegét, és több más urakat neveznek frigyesekül.

1502. Szövetségi szerződés Florenz és XII. Lajos francia király közt, mely által Florenznek birtokai három évre biztositatnak.

1521. Luther Márton Wormsba megérkezik (Lásd április 4-én.)

1525. A német lázadó parasztok Weinsberget elfoglalják és sok kegyetlenséget elkövetnek.

1533. I. Vilmos nassaui gróf, orániai herceg, Németalföld szabaditója, születik Dillenburgon. (Lásd julius 10-én.)

1564. Pápai breve kihirdetése azon engedelemmel, hogy a kehely azoknak kik kivánják, osztogattassék.

1582. II. Fülöp spanyol király Lissabonban Portugallia királyá-

nak koronáztatik. (Lissabonba jött Fülöp mult évi junius 29-én.) [L. apr. 15-én, aug. 25-én, sept. 12-én, jul. 24-én.]

1605: Uj-Zólyom Bocskay serege által elfoglalva és kipusztitva.

1661. Halifax Charles Montague Earl, angol államférfi, költő és Mäcenas születik Honton-ban. (Meghal máj. 19-én 1715.)

1684. Katalin Alexiewna, Nagy Péter cár második neje, utóbb önuralkodónő, alacsony szüléktől születik Lithvaniában.

1704. A camisardok Cavalier alatt véres, de dicső csatát vivnak a Langlade melletti szélmalomnál Montrevel tábornagy serege ellen.

1712. Béke Konstantinápolyban az oroszok és törökök közt.

1749. Mechitar, alapitója a mechitaristak neve alatt ismeretes őrmény congregatiónak Bécsben meghal Velencében.

1758. Schweidnitz II. Frigyes által rohammal bevéve.

1767. Weber Károly Gyula, nevezetes humoristicus iró (Democrit, a pápaság, a szerzetesség, a lovagkor, Németország cimü művek szerzője) születik Langenburgon.

1772. Ricardo David hires nemzetgazdászati iró születése Londonban zsidó szüléktől. (Lásd september 11-én.)

1788. Buffon Lajos (Leclerc gróf) francia természetbuvár halála.

1791. Uj-Orsova megadja magát Wartensleben cs. tábornoknak.

1796. Augereau francia tábornok beveszi a piemontiak elsáncolt táborát Cevánál.

1797. Thiers Lajos Ádolf, hires francia minister és történetiró születése Marseilleben.

1799. A franciák Buonaparte alatt a mamelukok és jancsárok seregét meggyőzik Esdrelon rónáján Syriában a Tabor hegy mellett.

1800. Mack osztrák tábornok megszökik párisi fogságából.

1807. Csata a franciák és svédek közt az Odera partján az utóbbiak ártalmára. Mortier Essen ellen.

1809. Csata Sacile mellett János főherceg és Jenő olasz alkirály közt. A francia-olasz hadsereg a Brenta mögé vonul.

1809. Jellasich cs. tábornok Münchent megszállja. (Lásd 15-én.)

1813. Osztrák pénzügyi rendelet, melyben I. Ferenc császár biztosit, hogy a 1811. febr. 25-ki patensben kitett beváltási jegyek öszvegét (212 milliót) nem fogja szaporitani, és azért Anticipationsscheine cimü jegyeket adand ki, — 45, millió értékben, — mely tőke a jövendőbeli adót előlegezi. (V. ö. junius 1-jén.)

1815. I. Ferenc császár a lombard-velencei királyság királyának nyilatkoztatja ki magát.
1815. Bologna Murat által odahagyva, Blanchi cs. tábornok által megszállva.
1815. Franciaország alávetése Napoleon uralma alá 101 ágyulövéssel kihirdettetik Párisban.
1816. Casenave Antal, a convent mérsékelt, és az 500-as tanácsnak tagja meghal. (Lásd september 9-én.)
1821. A görögök felkelése Macedoniában Diamant alatt.
1825. Füszli János Henrik, hires festész és iró a festészetről meghal Puttney-Hillban.
1827. Gay Delphine (Girardin Emil neje) francia költőné, a capitolban a Tiberisi academia tagjául választatik.
1828. Goya y Lucientos Ferenc festész meghal.
1829. Gläser Károly zeneköltő halála. (Szület. máj. 4-én 1784.)
1830. Katona József, Bankbán dráma költője meghalt. (A Jelenkor cimü encyclopädia sz. május 30-án.)
1831. Forrongás Párisban a köztársaságiak és buonapartisták közt, mely 3 napig tart.
1834. Katonai lázadás Lunevilleben, mely azonnal elnyomatik.
1848. Osztrák rendelet az osztrák statusadósságok Magyarország általi elvállalásáról. (V. ö. 7-én.)
1848. Az ellenzéki kör Pesten Radikal-körré alakul, és jelentékeny befolyást gyakorol a közügyekre.
1848. Mainzban egy népgyülés a köztársaságot kihirdeti.
1848. Békétlenségek és véres összeütközés a katonasággal Aachenben.
1848. Demonstratio Lengyelország ügyében Párisban, mely Ledru-Rollin fellépése által veszélyes irányt vett. (L. máj. 15-én.)
1849. A magyarok győzelmes ütközete Esztergomnál.
1853. Az első vasut Keletindiában Bombaytól Tanna-ig ünnepélyesen megnyittatik.
1853. A zsidó emancipatio iránti bill a britt alsóházban elfogadva.
1854. Az ostromállapot megszüntetése Magyarországon kihirdetik. (Lásd május 1-jén.)
1855. Dessewffy Emil gróf, és Eötvös József báró a magyar akademia elnökének és alelnökének választatnak.
1855. A francia császárpár Londonba megérkezik, és lelkesedéssel fogadtatik.
1856. A szárd követek Cavour és Villamarina a párisi congres-

susnak jegyzéket nyujtanak be, melyben az olasz ügyek rendezését sürgetik, és halasztásának veszélyét előadják.

1868. Johnson az éjszakamerikai egyesült államok elnöke, a legfelsőbb törvényszékké alakult senatus előtt. Ő a törvényszegési vád alól felmentetett 35 szavazattal, 19 ellenében; azaz: a vétkesség kimondására a szavazók két harmada (36)lévén szükséges, csak egy szavazattal mentetett föl a vád alól.

17. Április.

(XV. Calendas Maii.)

226. A Sassanidák aërája kezdődik, Simeon halálával.

409. Alarich gót király, Arcadius császár gyámnoka, tegnapi hűtelen megtámadtatását megboszulandó Stilico hadseregét megszalasztja, és egyenesen Rómának visszafordul. (Lásd august 24-én.)

418. Honorius és Theodosius római császárok, Agricola Gallia praefectusához rendeletet intéznek, melynek értelmében Arles városában gyülések tartattak, déli Galliának rendi alkotmányának formáját adandók. Ez a képviselőségnek első példánya. (Guizot.)

1155. I. Hohenstaufen Frigyes Paviában olasz királynak koronáztatik.

1267. A ghibellinek futása Florenzból.

1330. Zách Felicián, leánya Klárának Kázmér, a királyné fivére által történt megszeplősítése fölötti elkeseredésében, a királyi családot Visegrádon kivont karddal megrohanja, Robert Károlyt, a királynét és gyermekeit megsebesiti, mig végre Cselén János asztalnoksegéd által földre terítetik és többek rárohanása által fel nem koncoltatik. [Turóczy.] (Egyedül Timon, minden más iróink ellenére e tényt május 1-jére teszi.)

1355. Falieri Marino, az ősz velencei doge, több más összeesküdttel, kik a nép segitségével a hatalmaskodó patriciusokat és senatorokat megbuktatni akarták, a dogepalota óriási lépcsőjén lefejeztetik. (Lásd 15-én.)

1413. Fegyverszünet Velence és Zsigmond magyar király közt Triesztben 5. évre. (Daru sz. 1415. april 18-án. Fessler sz. 1413. april 23-án. Különben történetiróink Rajnaldot

követve, a fegyverszünetet april 18-án hagyják megalakulni. Én Szalayt követtem.)

1446. Hollandiában a vizgátak Dordrecht melletti átszakadása által, az egész tartomány tengerrel elárasztatik, és 100,000 embernél több leli halálát a hullámokban.

1492. Szerződés Isabella spanyol királyné és Columbus közt, mely által az utóbbi az uj tengerek főtengernagyjának, és az általa felfedezendő országok és szigetek alkirályának kineveztetik.

1521. Magelhaens tengerész a ladronok szigeteit fölfedezi.

1521. Luther magavédelme a wormsi országgyülés előtt. (18-án.)

1523. Panciroli Guido történész és jogtudós születése Reggioban. (Lásd május 17-én.)

1539. Szakálos György, szász herceg a lutheranusok nagy ellenzője meghal.

1574. Cammerarius Joachim, hires tudós és az irodalom nagy terjesztője meghal. (Lásd 12-én.)

1605. Bocskay István a szerencsi gyülésen egyhangulag Magyarország, Erdély, Oláhország és Moldova fejedelmévé, és székely gróffá kikiáltatik; a római katholikus, az augsburgi és helvéciai vallás szabadsága és egyenlősége, minden más felekezet kirekesztésével, biztositatik.

1606. V. Pál pápa a velenczei tanácsot és doget egyházi átok alá teszi. (Lásd máj. 9-én és apr. 9-én.)

1610. Forgács Ferenc esztergomi érsek Magyarország áldornagya heves tiltakozást hirdet a Zsolnán tartott protestáns zsinat határozatai ellen.

1650. Leslie David a parlamenti sereg vezére megveri a monarchia visszaállitására Hollandból jövő Montroset Corbiesdale mellett. (Lásd máj. 21-én.)

1651. Torstenson Leonhard, svéd főhadvezér a 30 évi háboruban meghal Stockholmban. (Lásd aug. 17-én.)

1660. Lorántfy Zsuzsanna, I. Rákóczy György neje és II. Rákóczy György anyja, kitünő hazafiságu hölgy meghal.

1660. Hofstetter János Ádám, kir. dán orvos és tanácsos, és jeles szakbeli iró születik Körmöcbányán. Atyjával Magyarországból kivándorolt, a vallási békétlenségek miatt.

1670. Ziegler Gáspár, zenész, mathematicus és költő halála Wittenbergában.

1707. Haner György Jeremiás, hires erdélyi történetbuvár születik. (Lásd március 9-én.)

1711. I. József császár és magyar király meghal. (Wagner, Brinkmeier, Katona.) [Lásd julius 26-án.)

1713. VI. Károly császár titkos tanácsában rendeletet hoz az örökösödés ügyében, mely utóbb a hires pragmatica sanctio alapja lett. (Schirach Geiszaunál. Lásd 19-én.)

1756. Mannert Konrad, földirati iró születik.

1761. A jezsuiták megsemmisitésének ügye kezdődik Franciaországon. Chauvelin apát a parlamenti gyülésen bevádolja a jezsuita alkotmány szabályait mint egyház- és államellenieket. (Lásd oktober 10-én.)

1770. Canning György hires angol minister és államférfi születése. (Auer sz. 11-én.)

1787. Karsten W. J. Gusztáv, mathematicus meghal Halleban.

1790. Franciaországban az első assignáták kiadatnak, 400 millió értékében. (Lásd aug. 27-én.)

1790. Franklin Benjamin, az ujvilág egyik legnagyobb jóltevője, államférfi és tudós meghal Philadelphiában. (L. jan. 17-én.)

1792. Gouvion St. Cyr Ferenc, Lafayette fegyvertársa Éjszakamerikában, utóbb a párisi nemzetőrség vezérőrnagya, és népképviselő Grisuelt megtámadása alkalmával elesik.

1794. A forradalom kitörése Varsóban, leginkább Kilinski a hires sarus által vezérelve. Három napi isszonyu mészárlás után Igelström az orosz hadőrséggel visszavonulni kénytelen, 42 ágyut, 4000 halottat és 1600 fogolyt vesztvén.

1794. Az egyesült angol-osztrák hadsereg Coburg herceg alatt meggyőzi Pichegrut Chateau-Cambresis mellett.

1797. Nagy vérengzés Veronában. A velenceiek által felizgatott lakosok a franciákat megölik. (Lásd 18-án.)

1801. Fogarasi János jeles magyar nyelvtudós születik Felső-Kázsmárkon Abaujmegyében.

1808. Pethion győzelme a St. domingoi éjszaki seregen.

1809. „Téged isten" Svédországban IV. Gusztáv Adolf szerent csés trónról ejtetése emlékére.

1812. Molitor Márton hires tájfestész meghal Bécsben.

1814. Glogau vár Laplane francia tábornok alatt hadszerződésileg megadja magát a poroszoknak.

1814. Az olasz senatus gyülekezetének szándoka Milanoban,

hogy Jenő alkirály Olaszország királyául választassék, a nép ellenszegülésére talál.

1816. Ballagi (Bloch) Móric nyelvész és bölcselő születése Tarnokán Zemplén megyében.

1816. A keresztények rabszolgasága Tunisban eltöröltetik, az Anglia és a Dey közti szerződés következtében.

1822. Seyffer E. F. csillagász és mathematicus halála Münchenben.

1824. Szerződés Péterváron, mely az egyesült éjszakamerikai statusok és Oroszország birtokviszonyait Éjszakamerikában rendezi.

1825. A francia király S.-Domingo francia részének függetlenségét elismeri. Franciaországnak azért 150 millió frank fizetendő, és a sziget réveit látogató francia zászlóknak a dij fele elengedendő.

1830. Freyre tábornok megveretik Pinto tábornok által Mauli mellett Chiliban, Pinto magához ragadja a kormányt, de a polgárháboru meg nem szűnik.

1831. Sierawsky lengyel tábornok az oroszok által Witt és Kreutz tábornokok alatt Wronow mellett megveretik, és nagy veszteséggel a Visztuláig visszanyomatik.

1848. Péter német követ a köztársaságot elfogadja a baden tavi kerületben. Ideiglenes kormány Konstanczban.

1849. A porosz király ujra kijelenti, hogy a német koronát el nem fogadja, mielőtt a német nagyobb álladalmak bele nem egyeztek. (Lásd april 3. és 11-én.)

1849. A római triumvirek az egyházi javakat átengedik a nép haszonvételének.

1849. Bem József forradalmi tábornok a Vaskapun át Karánsebesen megjelenik. (Lásd 19-én.)

1852. Luther Robert Bilk-en Düsseldorf mellett felfedezi a Thetis nevü bolygó csillagot. (Számra a 25-ik, állása a Mars és Jupiter közt, a szűz nyakán.)

1854. A szerb kormány tiltakozása a török portánál Szerbia esetleges megszállása ellen Austria által.

1854. Forradalom Bogotában (Uj-Granada); Melo José Mária a sereg fővezére magát a köztársaság fejének nyilatkoztatja. (Másnap Obando elnököt, és az alelnököt több másokkal elfogatja, és a congressust feloszlatja.)

18. Április.

(XIV. Calendas Maii.)

856. A normannok Orleans várost pusztitják.

1096. Amiensi Remete Péter buzditásait kezdi Jerusalem visszafoglalására.

1328. V. Bajor Lajos császár Rómában a Szent Péter terén nagy országgyülést tart, és XXII. János (Cahors János) pápát méltóságáról leteszi. (Lásd okt. 23-án, máj. 12-én.)

1378. VI. Orbán pápa [Prignano Bertalan bibornok] koronáztatik. (Lásd 8. és 9-én.)

1417. Zsigmond császár és magyar király a kostniczi országgyülésen VI. Frigyes nürnbergi várgrófnak a Zollern házból, Brandenburg határgrófságát hübérbe adja, ki ez által a porosz királyi ház alapitója lesz.

1450. Dunois meggyőzi Sommerset angol vezért Fourmigny-nál.

1454. A velencei köztársaság békét köt a török zultánnal. (Teleki.)

1506. A római Szt. Péter templomának alapköve letétetik, a legbámulandóbb épület, mely szintannyira a pápák hatalmáról, mint a müvészet nagyságáról tesz tanuságot. (Lásd március 11-én.)

1567. Grumbach Vilmos (szül. 1503.) lázadó és a würzburgi püspök gyilkosa elevenen felnégyeltetik Gothában. Társai közül D. Pentanus szintén élve, Stein Vilmos csak lenyakaztatása után négyeltetik fel. Beier János felakasztatik, Baumgartner David lefejeztetik.

1568. Némely fegyveres emberek a leydeni püspök és papjai megölését és kifosztását tervezik, hogy e pénz segitségével a spanyolokat kiüzzék; de a merénylet felfedeztetett.

1582. Pingon Philibert báró, savoyi történetiró és régiségbuvár meghal Turinban.

1608. Desöffy János és Sennyey Miklós Lőcsét megadásra szólitják fel Bocskay részére.

1663. Cornet Miklós, hittudós halála. (Születik okt. 12-én 1592.)

1671. Zrinyi Péter és Frangepan Ferenc Bécsben hűtlenségről vádoltatván fogságra vettetnek. (Lásd september 3-án és április 30-án.)

1679. Hofmannswaldau Hofmann Keresztély költő halála. (Születik dec. 25-én 1618. Breszlóban.)
1690. Worthley Montague Mária, Kingstone herceg leánya, tudós irónő és utazónő születik.
1701. II. Rákóczy Ferenc tervei Longuevall által elárultatván, sárosi udvarában elfogattatik, és fogolykényt Bécs-Ujhelyre vitetik.
1706. Cinelli Calvoli János orvos, szorgalmatos olasz irodalmi történész meghal. (Születik február 26-án 1625. Florenzben.)
1782. Goldfusz György August, állat- és ásványtudományi iró születése.
1783. Kennikot Benjamin, hires bibliatanár halála Oxfordon.
1791. A párisi nemzetőrség Lafayette parancsának ellenére, a néppel együtt a királyt akadályozza a St. Cloudba menéstől. A király e végett másnap panaszt emel a nemzetgyülésben.
1797. Mann Emil, magyar történettanár és iró születik Pozsonyban.
1797. Balland francia tábornok ütközete a Veronát fellázitó velenceiekkel. (Lásd 24-én.)
1800. Massena Melas által Veltri mellett megverve.
1803. Angolország hadat izen Franciaországnak.
1806. Az angol áruk kitiltása Éjszakamerikából. (Repressaliebill.)
1808. Klingspor győzelmet nyer az oroszokon Sikajocki mellett.
1809. Napoleon Ingolstadtot megszállja. (Lásd april 9-én.)
1813. Szalay László magyar publicista, hires jog- és történetiró születése Budán. (Lásd julius 17-én.)
1814. Frigyes dán király a norvégiakat megfosztja a hivatal képességtől Daniában.
1814. Genua capitulatiója az angolok előtt. Lord Bentinck, Fresin ellen. (Lásd apr. 26-án és dec. 17-én.)
1814. Carnot tábornok, Antwerpen kormányzója a Bourbonok mellett nyilatkozik.
1814. A norvégi országgyülés berekesztése. Keresztély Frigyes herceg királyul választatik.
1815. Ütközet Imola mellett az osztrákok és nápolyiak közt.
1818. Felner Kálmán zenetudós és rézmetsző halála Austriában.
1821. Az angol felsőház elveti a katholikusok emancipatióját Irlandon.
1823. A francia hadsereg Angoulême herceg alatt az Ebro folyón át Spanyolországba nyomul. Csata Lognono mellett, mely az alkotmányosok visszavonulásával végződik.

1825. Barátsági- kereskedelmi és hajózási szerződés Nagybrittannia és Columbia közt.
1826. Uj nemzetgyülés Epidaurosban összegyül ideiglenes görög kormányt alakitandó.
1833. Santa-Ana tábornok mint Mexico és a középamerikai álladalmak elnöke ünnepélyesen beigtattatik.
1834. Almeida portugalli vár a Rodil alatti spanyol seregek közeledése alkalmával, Donna Mária részére nyilatkozik.
1846. Jankovich Miklós magyar régiségbuvár és gyüjtő meghal. (Született 1773 Pesten.)
1848. Taaffe gróf cs. igazságügyi minister lemond, Somaruga cultusminister helyébe lép.
1848. A ghetto kapui Romában lerontatnak.
1848. Schütte tudor lázitásért Bécsből kiutasitatik. (Lásd 14-én.)
1848. Szabadcsapatok Badenbe törnek, köztársaság Offenburgban,
1848. Pesten közjóra ügyelő bizottmány alakul. Nyáry. Klauzál.
1849. A stuttgarti népgyülés a birodalmi alkotmány elfogadása mellett nyilatkozik. (Lásd 22. és 24-én.)
1849. A római népképviselőség az uj alkotmányt szentesiti.
1850. A királyi tetszvény (placetum regium) a király azon joga mely a pápai és papi intézmények, rendeletek, brevek, és bullák érvényességét csak a király tetszésétől feltételezi. I. Ferenc József császár által eltöröltetik. (Lásd március 26-án, september 12-én.) E rendelet ápril 23-án ismételtetett. (V. ö. május 25-én.)
1852. Soulouque császár Hayti szigeten koronáztatik.
1855. Isabey János, hires francia festész, a nagynevü Dávid tanitványa meghal Párisban.

19. Április.

(XIII. Calendas Maii.)

1013. Suleiman Cordovát elfoglalja.
1390. II. Robert skót király, első uralkodó a Stuart házból meghal 75 éves.
1506. Nagy zsidóüldözés Lissabonban.
1521. Luther Márton törvénykivülinek hirdettetik.
1525. Cuspinianus (Spieshammer) János történetiró és költő halála Bécsben. (Születik Schweinfurton 1473.)

1529. A speyeri országgyülés a lutheranusok ellen némi kivételi határozatokat hozván, ezek ellen az evangelicus rendek tiltakoznak, és innen a protestansok nevét nyerik.

1560. Melanchton (Schwarzerd) Fülöp, a protestantismus nagy terjesztője, és tanára meghal Wittenbergában. (L. feb. 16-án.)

1587. Drake Ferenc megveri a spanyol hajóhadat Cadixnál.

1588. Cagliari Pál, vagy Paolo Veronese nagyhirű festész halála. (Születik Veronában 1528, vagy 1530, vagy 1532.)

1603. Le Tellier Mihály francia kancellár és statusminister születése. (Meghal oktob. 28-án 1685.) [Vesd össze jan. 18-án 1641, és december 16-án 1643.]

1608. A morva rendek hozzájárulnak a magyar és osztrák rendek testvéresüléséhez, és a kettős békét Iwantsitson megpecsételik.

1648. A portugállok győzelme a hollandusok fölött a Gararapes hegynél.

1674. La Valliére hercegnő bucsut vesz a francia udvartól, és egy carmelita zárdába visszavonul. (V. ö. ápr. 16-án, 1719 és 1764.)

1689. Christina svéd királyné, Gusztáv Adolf leánya meghal Rómában. (Lásd junius 16-án.)

1689. Don Antonio de Solis y Ribadeneira, spanyol iró meghal.

1703. Morel András tudós és régiségbuvár meghal Arnstadton. (Lásd junius 9.én.)

1706. Vendome herceg tábornagy a szövetséges angol-német sereget Rewentlow gróf alatt megveri Calcinato mellett Olaszországban.

1713. Az uralkodó Habsburg-Lothringen család tagjai pragmatica sanctio név alatt családi szerződést, avagy házi törvényt kötnek, melylyel magok közt a trónöröklés rendét megállapitják. Ezen szerződést az alsóaustriai, szileziai, és csehországi rendek is fogadták el. (Lásd december 6-án, junius 30-án, március 9. és 30-án, julius 17-én.)

1754. Wolf Keresztély báró nagyhirű német bölcsész halála.

1759. Iffland Ágoston Vilmos hires német szinész és szinköltő születése Hannoverában. (Megh. september 22-én 1814.)

1770. Az osmanok megverik az oroszokat és görögöket Tripolizzánál.

1774. Riemer Frigyes Vilmos német iró és nyelvész születése Glatzon.

1775. Washington a virginiai katonasággal meggyőzi az angolokat

Gage tábornok alatt Lexingtonnál. Első vérontás az amerikai szabadságharcban.

1780. Dorat Claude József, hires francia költő halála Párisban. (Születik 1734 ugyanott.)

1783. A angolok elleni ellenségeskedés megszüntetése Éjszakamerikában kihirdettetik.

1788. Jászváros bevétele, és Ypsilanti moldovai fejedelem elfogatása.

1788. Nagy Pál magyar iró születése Gyöngyösön Heves megyében.

1792. Ankarström III. Gusztáv svéd király gyilkosa halálra itéltetik. Összeesküdt társai: gróf Horn, Ribbing, és Liljehorn alezredes örökre számüzetnek. (L. márc. 16-án, április 29-én.)

1793. Bugát Pál, természettudós és nyelvbuvár, több tudományos intézet tagja születik Gyöngyösön Hevesben.

1806. Karácsonyi László országgyülési követ, Torontálmegye alispánja utóbb főispánja születik Temesvárott.

1807. Silistria elfoglalása Bulgariában Kamenskoi orosz tábornok által.

1807. Poniatowsky herceg a varsói hercegségbe tört osztrákokat Raszyn mellett meggyözi.

1808. A pápa vonakodik egy olasz véd- és támadási frigyben részt venni.

1809. Varsó capitulatiója. (Lásd 21-én.)

1809. Wrede bajor tábornok Inspruckba vonul. (Lásd 15-én.)

1810. A tartományi junta (junta suprema) felállitása Carracasban, sikerült forradalom után. A zendülés St. Jago de Leon, Venezuela és több délamerikai helyeken kitör a spanyol kormány ellen.

1810. Chaudet Antal Dénes hires francia szobrász és festész halála. (Lásd március 31-én.)

1811. A spanyol kir. seregek a mexicoi felkelők által Tixtia mellett megsemmisitetnek.

1814. Soult tábornagy (dalmát herceg) a francia ideiglenes kormánynak aláveti magát. Strassburg a fehér zászlót kitüzi.

1814. Genua lord Bentinck által régi nevét (előbb liguriai köztársaság lévén) és aristocratiai kormányformáját visszanyeri. (Lásd 18-án.)

1816. Waldeck hercegség alkotmányt nyer.

1820. A liguorianusok és redemptoristák cs. határozvány által Austriába behozatnak. (Lásd május 8-án és április 6-án.)

1822. A columbiaiak Bolivar alatt megverik a spanyolokat Pastonál.

1823. Iturbide, volt mexicoi császár lemond a koronáról. (Lásd április 8-án és május 18-án.)

1824. Lord Byron Gordon hires angol költő halála Missolunghiban, mint görög szabadságharcos. (Lásd január 22-én.)

1825. Bartholomaeides László, jeles történetbuvár meghal Ochtinán Gömör megyében 70 éves. (Wurzbach. Biogr. Lexicon igy. A tudományos gyüjtem. csak annyit mond, hogy e hó 21-én temettetett el.)

1825. A görögök megveretnek az egiptusiak által Forgi mellett. (Lásd február 26-án és május 12-én.)

1826. A Charta de lei, portugalli alkotmány létesül. (Elismerve február 11-én 1842.)

1834. Dom Pedro Lissabonban kiadott határozványa szerint, minden nemzet Portugalliában egyenlő beviteli vámot fizet.

1837. Ancillon Frigyes politikai iró halála. (Lásd 26-án.)

1844. Pacca Bertalan bibornok, pápai történész és emlékiratszerző meghal Romában. (Lásd december 16-án.)

1848. II. Károly parmai herceg a népmozgalom következtében tartományát elhagyja.

1848. A frankfurti parlamenthez Austria részéről követek küldése határoztatik. A bécsi ministerium egy német szövetséges statust desavouiroz, és statusok szövetsége mellett nyilatkozik.

1848. Jellasich horvát bán rögtönbiróságot hirdet a magyar kormányhoz szitók ellen.

1848. Zsidóüldözés Pesten. A népgyülés a közelgő évnegyedi lakbér elengedését követeli a háztulajdonosoktól. Katonaság és nemzetőrség a rendet helyreállitják. (Lásd 23-án.)

1849. Nyomozó levél Goldmark bécsi országgyülési követ ellen.

1849. Perczel Mór Ó-Becsét másodszor elfoglalja, és a rácokat kiveri sáncaikból.

1849. Bem Lugoson nagy lelkesedéssel fogadtatik. (L. 17-én.)

1849. A magyarok tökéletes győzelme Nagy-Sarlónál Görgei alatt az osztrákokon. Klapka és Damjanics (összesen 18000 ember) Wohlgemuth és Csorich (24000 ember) császári tábornok ellen.

1851. Gróf Bucquoi-Longuevall mathematicai és természettani iró, különc, meghal Prágában.

1852. A Jus gladii Abbas egiptomi alkirálynak további 7 esztendőre megengedtetik.

1852. Swallofield (Sir Henri Russel) a keletindiai társaság residense, és iró Indiáról meghal Berkshireben.
1854. Az oroszok támadása Kalafatra Schilder tábornok alatt visszaveretik, minélfogva Muglavit irányában visszavonulnak.
1855. Luther tudor Bilke csillagászati tornyán a Leucothea nevü bolygó felfedezi.

---

20. Április.

(XII. Calendas Maii.)

332. Nagy Constantin római császár meggyőzi a taifalokat és más gót népeket az Isternél. Ararich gót király túszot adni kénytelen, hogy a békét megvásárolja.
945. Igor Rurikovits orosz fejedelem Nowgorodon, a bessenyők és derviek legyőzője, a görögök által megveretvén ezekkel békét köt.
951. Berengar Olaszország királya Adelheid királynét, Lothar olasz király özvegyét, fogságra teszi. (V. ö. dec. 16-án 999.)
997. Adalbert (gróf Slawnik) porosz apostol, a pogány porosz papok által a szent ligetben megöletik Fischhausennél. (Fritsch kronikája szerint ápril 23-án 996.)
1119. Ferid-ed-din Attár hires mysticus perzsa költő születik Nisabur közelében. (Egy vad mongol által megöletett 1229 és 1234 közt, midőn már 110-ik évkorát meghaladta.)
1139. A tizedik nagy egyházi gyülekezet tartatik Romában a Lateranban.
1314. V. Kelemen pápa halála.
1499. A svajciak Hohensax Ulrik vezérlete alatt megverik az osztrákokat Frastenznél.
1508. Miksa választott római császár a velencei köztársasággal fegyverszünetet köt, melyben annak foglalásait ideiglenesen meghagyja.
1567. II. Miksa országgyülést hirdet Pozsonyba.
1613. Somlyói Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem halála Prágában.
1772. Favart Marie Justine Benedicte jeles francia szinésznő meghal. Neje volt Favart Károly Simonnak (L. nov. 13-án.)
1782. Az inquisitio törvényszéke a siciliai királyságban eltöröltetik.
1784. Báró Mednyánszky Alajos jeles történetbuvár és mondairó születik Prekopán Turóczmegyében. (Lásd junius 17-én.)

1790. Gróf Teleki Ferenc magyar történeti iró születik Straszniczban Morvaországon. (Lásd márc. 8-án.)
1791. Wilberforce beszéde az angol parlamentben a rabszolga kereskedés ellen.
1792. A francia nemzetgyülés, és kényszerüségből a francia király hadat izen I. Ferenc magyar és cseh királynak és Poroszországnak.
1795. A francia convent békét köt a chouans-okkal. (Lásd febr. 17-én.)
1795. Kellgren Henrik svéd költő meghal Stockholmban.
1797. A franciák Kehl mellett a Rajnát átlépik.
1808. A békefejedelem Godoy Manuel Murat parancsára a junta által kiszolgáltatik.
1808. Buonaparte Lajos hollandi király (utóbb St. Leu gróf) ünnepélyesen Amsterdamba vonul.
1808. Buonaparte Napoleon Lajos a hollandi király fia, francia köztársasági elnök, utóbb Franciaország császára születik.
1809. Napoleon, Morand és Gudin megverik Hiller osztrák tábornokot és Lajos főherceget Abensbergnél. (Lásd april 9., 21., 22. és 23-án.)
1810. Venezuela tartomány függetlenségét kinyilatkoztatja a legfőbb junta által; Carracas a forradalmat igazolja. (L. 19-én.)
1811. A mexicoi felkelők csatavesztése Queretaro mellett.
1812. Sallet Frigyes német költő születése Neisseben. (Lásd febr. 21-én.)
1812. Clinton György az éjszakamerikai álladalmak alelnöke meghal.
1814. Prina, a Napoleon által Milanoban beigtatott pénzügyminister az ablakon kidobatik, és a népdüh áldozatjául esik. A lázadás terjed, és ideiglenes kormány felállitatik.
1814. Napoleon bucsúja Fontainebleauban, és elindulása Elbába. (Lásd 30-án.)
1814. Velence az osztrákok által megszállva.
1821. Achard Frigyes Károly vegytudós halála Kunemában. (Lásd 28-án.)
1823. Görög congressus Napoli di Romaniában. Maurocordato elnök, Odysseus keleti, Bozzaris Márk nyugoti hadvezér. (Lásd március 14-én.)
1827. Lord Cochrane és Church tábornok a Pyräusban kiszállnak.
1830. Egy bojár tanácskozmány Jászvárosban a drinápolyi bé-

kében nyert nagyobb függetlenség következtében Moldova és Oláhország számára alkotmányt tervez, és Petervárra küldi megvizsgálásra.

1830. Franciaország hadat izen Algiernak. (Lásd junius 14-én.)

1831. A lázadó skutarii pasa Sophia bolgár várost megszállja.

1831. Vilmos braunschweigi herceg a német szövetség és háza rokonainak egyetértésével Károly testvérét a kormányra képtelennek hirdeti, és a kormányzást végkép magához ragadja.

1836. A függetlenségre törekvő texaiak Honston tábornok alatt megverik és elfogják Santa Ana Mexico dictatorát St. Jacinto mellett. (Lásd március 2-án.)

1839. Az angolok Lin chinai biztos jelenlétében az opium készletek felét a Bocca-Tigrisen kiszolgáltatják. (Lásd május 21-én és junius 3-án.)

1848. A szerbek Ujvidéken különszakadásukat kimondják Magyarországtól és csatlakozásukat Horvát-Slavonországhoz. Néhányan Pétervárадra átmenvén, a magyar jegyzőkönyveket és okmányokat megégetik.

1848. Zavarok Ulmban és Nürnbergen.

1848. Nagy testvériségi ünnepély Párisban a katonaság és nép közt.

1848. A porosz republicanusok Hecker alatt a királyiak ellen csatáznak Kandern mellett. Gagern Frigyes tábornok elesik. Hecker menekszik, Struve Säkingerben elfogatik, de társai által ismét megszabaditatik.

1849. Malghera ostromának kezdete a császáriak által.

1849. Pöltenberg honvédezredes megveri Wyss cs. tábornok dandárát Keméndnél.

1851. Katonai lázadás Sant Jagoban Chiliben. A Valdivia ezred egy polgári elnök (Moratt) kijelelése végett fellázad, de a zendülés — Arriola kapitány és 200-an párjáról elesvén, — elnyomatik.

1852. A bécsi vámtanácskozmányok befejezése.

1852. Hessen-Homburg tartománygrófja megszünteti az alkotmányt 1850. évi január 3-áról, és más képviselőséget össze nem hiv.

1854. Véd- és dacszövetség Berlinben Austria és Poroszország közt, mi által e két hatalom magának nem-német tartományainak birtokát kölcsönösen biztositja.

1854. Az ostromállapot megszüntetése máj. 1-jétől fogva a lombard-velencei királyságban.

1854. Ütközet Czernavoda mellett az oroszok és törökök közt. (22-én ugyanitt az oroszok megveretnek.)

---

21. Április.

(XI. Calendas Maii.)

753. (Kr. sz. e.) Róma alapitása Romulus által. (Plinius, Plutarch, Solinus, Eutropius.) (Seyffarth sz. május 26-án.)

753. (Kr. sz. e.) Numa Pompilius, Róma második királya születik. (Dio Cassius mondja: a sabini történelem legalaposabb ismerői azt állitják, hogy Róma alapitásának napján született.) [Meghal 673.]

421. (Kr. sz. e.) Békekötés Athena és Sparta közt 50 esztendőre. Miután Brasidas athenai és Kleon spártai vezér az Amphipolis melletti csatában elestek, Nicias e békét kieszközlötte, mely azért niciainak is neveztetik, és melyhez utóbb majdnem valamennyi álladalmak álltak Böotia, Korinth, Megara, Elis és Argos kivételével. (Auer sz. 14-én.)

46. (Kr. sz. e.) Julius Cäsar hirül vevén, hogy ellenségein, kik mind rómaiak voltak — valamennyi csatában győzött, e nap évenkinti ünneplését rendeli.

248. M. Julius Philippus Arabs római császár Róma ezredéves létezését a legfényesebb játékokkal ünnepeli.

337. Helena, Chloel brittanniai király leánya, Nagy Konstantin császár anyja, a szent kereszt feltalálója meghal.

866. III. Iszákos Mihály, nagybátyját és főtanácsosát Bardos-t Macedoniai Bazil által megöleti. (Lásd sept. 24-én.)

1042. Mihály Calafat, volt byzanti császár és nagybátya Mihály, paphlagoniai zárdájukból hová magokat megvonták a nép által kihurcoltatnak, és szemeik kitolatnak.

1142. Abälard Péter, hires tudós halála St. Marcell zárdájában Chalons sur Saonne mellett. Tudományáról szintoly hires lett, mint szerencsétlen szenvedélyéről Heloizához. (Lásd május 17-én.)

1272. Nagy Hugo ciprusi király Bondochar zultánnal szerződésre

lép, melynél fogva a jerusalemi királyság csupán Acre városára és a nazarethi utra szoritatott.

1380. VI. Orbán pápa Janka nápolyi királynét eretnekségről, és maga elleni összeesküvésről (azaz mert vágytársának VII. Kelemennek kedvezett) és felségsértésről vádolja, méltóságáról, jogairól és tartományairól megfosztottnak és jobbágyait hűségük alól feloldottaknak nyilatkoztatja. A bulla foganatositására Durazzo Károly herceget hivja meg Magyarországból. (Lásd junius 29-én.)

1441. IV. Eduard (York) angol király születése. Első király a York házból.

1457. V. László magyar király oklevelesen védelmet igér Hunyadi László kivégeztetésének inditóinak.

1483. Gróf Cabra Diego, V. Katholikus Ferdinand castiliai király hadvezére, fényes győzelmet vesz Lucena mellett Mohammed Abo Abdeli granadai király tizszer számosabb hadseregén, és magát a királyt elfogja.

1503. A franciák d'Aubigny alatt megveretnek a spanyolok által Seminara mellett Calabriában. Az utóbbiakat Gonzalvo de Cordova vezérlette.

1554. A spanyolok Marignan tábornok alatt Siennát elfoglalják, de Montluc bátor védelme következtében csak fél seregük elvesztése után.

1594. Teuffenbach Kristóf megveri a görög Beglerbeget Hatvannál és 17 zászlót elfoglal.

1628. Wallenstein Albrecht herceg, II. Ferdinand által a balti tenger admiráljának kineveztetik. (E cimnek Stralsund sikertelen ostromával meg nem felelt.)

1644. Fairfax megveri az angol királyi sereget Selby-nál.

1652. Rolle Mihály, hires mathematicus születése Ambert auvergnei városban. (Meghal nov. 8-án 1719.)

1688. II. Jakab angol király a katholikusok érdekében kihirdeti a lelkiismeret szabadságát. (L. jul. 5-én apr. 4. és 27-én.)

1689. Oraniai III. Vilmos és neje Mária (II. Jakab leánya) Westminsterben angol királynak koronáztatik. Ugyan ma Edinburghban királyoknak kiáltatnak ki.

1700. Nagy zenebona Bécsben a zsidók ellen.

1713. Domanek (vagy Domanök) Antal Mátyás József hires müvész fa- és éremetszésekben születik Bécsben. (Lásd március 7-én.)

1718. Lahire Fülöp hires francia természettudós és mathematicus meghal. (Születik Párisban március 18-án 1640.) (Lásd atyját dec. 28-án.)

1736. Jenő savoyeni herceg, császári főhadvezér, a törökök és franciák hires meggyőzője meghal Bécsben. (L. okt. 18-án.)

1765. Nostitz és Jänkendorf Gottlob Ádolf Ernő, mint költő és iró Nordstern Arthur néven ismeretes, születik Felső-Lusatiában. (Lásd okt. 15-én.)

1775. Köppen Frigyes német bölcsész születése Lübeckben.

1783. Heber Reginald, calcuttai püspök, amerikai költő és iró születik Malpasban Cheschireban. (Meghal april 2-án 1826. Trichinopoliban Keletindiában.)

1783. Gaal György, a magyar népmesék első gyüjtője, műitész és magyar müvek forditója születik Pozsonyban. (Lásd november 6-án.)

1794. A francia szigetek Guadeloupe, Mariegalante, Desirade, és Sanité hadszerződésileg megadják magoknak Gray angol tengernagynak.

1808. Népfelkelés Toledoban, Dupont tábornok által lecsillapitva.

1809. Napoleon győzelme Landshutnál, és a város elfoglalása. (Lásd april 9-én.)

1809. Hesseni földmivelők lázadása Wallhausenban Dörnberg ezredes alatt.

1809. A hadszerződés berekesztése Ferdinand főherceg és Poniatowsky herceg közt Varsó átadása iránt. Az osztrákok a várost 23-án megszállják. (Lásd 19-én.)

1810. Matagorda spanyol erősség Cadix mellett a franciák által bevétetik.

1811. Lüttich városa az összeirásnak ellenszegül.

1811. Figueras cataloniai vár a spanyolok által véletlen megrohanva és elfoglalva.

1812. Angolország nyilatkozványa Franciaország önkényes elvei ellen a tengeri jog tekintetében.

1820. Az éjszakamerikai álladalmak törvényjavaslatot fogadnak el, mely által minden kereskedés a nagybrittanniai birtokokkal eltiltatik.

1822. Lázas békétlenségek Rio Janeiroban, következő napon is.

1823. A societé asiatique nevü tudományos társaság Párisban első ülését tartja.

1825. Keresztúry József, magyar iró halála Pesten, 70 éves.

1825. A Banda Oriental lakosai Brasilia ellen felkelnek. (Lásd jan. 3-án, jun. 11-én, jul. 29-én, okt. 25-én, dec. 10-én.)

1827. Hastings kapitány Volo révében négy török hajót elfog, kettőt felgyujt.

1829. Diebits orosz főhadvezér Gallaczba megérkezik.

1831. Dwernicki lengyel tábornok megveretik Hielnice mellett Rüdiger orosz tábornok által.

1832. Unzelmann K. V. Ferdinand, jeles német színész halála Berlinben.

1836. Santa Ana tábornok, a mexicoi köztársaság elnöke a felkelő texasiak által megveretik és elfogatik. Mexicóban ideiglenes elnök kineveztetvén, komoly erőlködések tétetnek a lázadást elnyomni, és a kudarcot lemosni.

1847. Gärtner Frigyes, az ujkor leghíresebb- és müveltebb épitészeinek egyike Münchenben 55 éves korában meghal.

1848. Ficquelmont gróf az osztrák ministerelnökséget átveszi.

1849. Tót „bizalmi férfiak" Bécsben egy tót koronaország kiszakitását kivánják Felső-Magyarországból. (V. ö. febr. 17-én.)

1849. A cs. osztrák seregek ma és következő napon Pestről kivonulnak.

1849. Róma alapitásának ünnepe fényesen tartatik.

1851. Kelmenfy László (irodalmi nevén Vas Andor is, család nevén Hazucha Ferenc) magyar novellairó meghal. (Lásd december 1-jén.)

1854. Az oroszok Kalafat ostromzárát megszüntetik és Kis-Oláhországot elhagyják.

1858. A szerb igazságügyi minister leirata szerint minden ott még divatban volt kinzás eltöröltetik.

1861. Balogh Melánia magyar költőnő halála.

---

22. Április.

(X. Calendas Maii.)

73. Titus római császár Jerusalem ostromát kezdi. (Lásd august 10-én.)

1369. Aubriot Hugo, a párisi kereskedők főkapitánya, és városi őrnagy leteszi a bastille alapkövét, mely előbb az angolok

ellen szolgáló erősités volt, utóbb status börtön lett. (Hering szer. 23-án) [Lásd julius 14-én 1789.]

1389. Austria és Svajc békét kötnek Bécsben.

1418. A kostniczi egyházi gyülekezet berekesztése. (L. nov. 16-án.)

1431. A Colonnák Romát megrohanják.

1488. Hutten Ulrik, hires német lovag, szónok, költő és bölcs, a vallás és országos szabadság nagy harcosa születik Stäckelberg frankoniai városban. (Némelyek apr. 20. és 21-ére teszik születésnapját.) (Lásd aug. 31-én.)

1493. Béke és szövetség a pápa, a milanoi herceg, és Velence közt 25 évre. (Lásd aug. 13-án.) [Daru.]

1500. Dom Pedro Alvarez de Cabral Brasiliát fölfedezi. (A Weltgemälde Gallerie sz. apr. 24-én. szerdán. De szerda apr. 22-re esik ez évben.)

1509. VII. Henrik angol király halála Richemond-on mintegy 52 éves korában. (Brinckmeier mondja 21-én.)

1522. Csata Bicocca mellett Olaszországban. Az egyesült svajci-francia hadsereg Lautrec tábornagy alatt megveretik V. Károly császár hadserege által. Freundsberg György lovag vitézségét ragyogtatta. A 16000 svajci közül 5000 elesik, köztük Stein Albrecht ezredes és Winkelried.

1525. Truchszesz (waldburgi) György, a sváb szövetség seregének vezére a lázadó parasztok ellen, egyezkedést köt, mely szerint a parasztok szétoszoljanak, és panaszaik választott bíróság előtt elintéztessenek.

1529. Szerződés Saragossában V. Károly spanyol király és Portugallia közt, a molukki vagy fűszerszigetek ügyében.

1529. Berquin Lajos francia nemes mint eretnek Párisban felakasztatik és megégettetik.

1542. Rollenhagen György, posztócsináló fia, német gunyoros iró születik. (Lásd május 27-én.)

1579. Bassompierre Ferenc, a svajci testőrség kapitánya, élcei-ről félelmetes és emlékiratairól ismeretes francia tábornagy születik Harouel-ban. (Ersch és Gruber encyclopädiája B. születésnapját apr. 12-ére teszi, a mi kétségkivül csak a régi stilus szerint igaz; de halálának napját helyesen teszi okt. 12-re 1646, mely számitási különféleségére már azért is figyelemmel lenni szükséges, mert épen időközben, t. i. nov. 3-án 1582. rendelte el III. Henrik király a gergelyi naptár elfogadását Franciaországon.)

1586. Telegdy Miklós pécsi püspök, az esztergomi érsekség kormányzója, jeles tudós férfi és iró meghal. (Születik 1535.)

1616. Zrinyi Miklós gróf horvátországi bán, hires magyar költő születése Zágrábban. (Lásd nov. 18-án.)

1620. Uremann János dalmát mathematicus, és iró meghal Naucian-ban Chinában.

1645. I. Rákóczy György erdélyi fejedelem Munkácson megujitja a svéd és francia kormánynyal kötött szövetségét pénzsegedelem iránt, melylyel a hadjáratot folytassa. (Lásd december 16-án.)

1659. Cromwell Richard, Angolország protectora, a hires Oliver fia, a tisztek sürgetésére feloszlatja a parlamentet. (Lásd május 25-én.)

1664. A törökök Nyitrát Susa grófnak kemény ostrom után átadják.

1676. Ruyter tengeri csatája Ágosta mellett Siciliánál Du Quesne francia tengernagy ellen. Ruyter az ott nyert seben meghal. (Lásd 29-én.)

1678. Béldi Pál, erdélyi trónkövetelő Apafi sürgetése következtében a nagyvezir által fogságra vettetik, hol nem sokára meghal.

1679. Gróf Strassoldo Károly, cs. tábornok Torna várát elfoglalja és feldulja.

1679. Jósa István, Szepessy Pál, és Bakos kurucvezérek a gazdag Selmecbányát, mely Strassoldo által roszul őriztetett, megrohanják, és reggeli 8 órától délutáni 5 óráig pusztitják és kizsákmányolják. (Lásd január 20-án, okt. 21-én.)

1680. Néricault Destouches Fülöp, a legjobb francia vigjátékirók egyike születik.

1688. Gueret Gábor, a párisi parlament ügyésze, jeles tudós meghal.

1698. I. Lipót császár pénzszükségből a szerémi hercegséget zálogba adja Odescalchi Livio római nemesnek.

1699. Racine János, remek francia tragoediai költő halála. (Lásd december 21-én.)

1707. Fielding Henry, hires angol családi regényköltő születik Sharphamparkban.

1716. Savary Jakab des Bruslons, francia nemzetgazdász meghal. (Lásd okt. 12-én, sept. 20-án.)

1724. Kant Immanuel, egy szijgyártó fia, Németország első rendű bölcsésze születik porosz Königsbergen. (L. febr. 12-én.)

1725. A persa Schah Mahmud már haldokló félben trónról letétetik az Aghuarok által.

1744. Abrahamson János Frigyes Werner, igen jeles dán költő, aestheticus, itész, és zenész születik Schleswigen. (Meghal sept. 22-én 1812. Kopenhágában.)

1745. III. Miksa bajor választó, herceg Batthyány Károly közbejárása következtében békét köt Füssenben Austriával, és ez által lemond igényeiről annak koronájára.

1752. Miranda Ferenc hőslelkü délamerikai tábornok a szabadságharcban, születik Caracasban. (Meghal négy évi fogság után az inquisitio borzasztó börtöneiben, Cadixban 1816.)

1758. Hobert János Fülöp, mathematikus és természettanár születik Berlinben. (Meghal febr. 6-án 1826.)

1758. Jussieu Antal hires füvész, természettudományi és orvosi iró meghal Lyonban.

1781. Don José de Madrazo y Agudo festész születik.

1786. Majláth György országbiró, a tudós társaság igazg.-tagja születik Zavaron Pozsony megyében.

1794. Lamoignon-Malesherbes Vilmos, hajdani statusminister, bölcselmi iró, XVI. Lajos védője, leányával együtt guillotiniroztatik. (Lásd dec. 16-án.)

1796. Napoleon csatája Mondovinál. Massena francia tábornagy megveri az osztrák-szárd hadsereget Beaulieu alatt.

1809. Napoleon két napi győzelme Eckmühlnél az osztrák seregen Károly főherceg alatt. (Lásd 9-én.)

1813. A délamerikai felkelők győzelme a royalistákon Corporo mellett. Navanetti Llano ellen.

1815. Napoleon toldalék cikke a francia császárságí alkotmányhoz pair- és képviselő kamarák ügyében.

1818. Octroyált alkotmány Badenben.

1819. Első országgyülés Badenben. (Lásd aug. 22-én.)

1819. A délamerikai egyesült államok az unio alapján köztársasági alkotmányt fogadnak el.

1821. Számos görögök megöletése Konstantinápolyban. Gergely patriarcha, 3 püspök és 8 pap az oltártól elhurcoltatván a templom kapuján a janicsárok által felakasztatnak.

1822. A görögök Mytilene szigeten a törökök ellen fellázadnak.

1823. A franciák Burgost megszállják Ó-Castiliában.

1826. Missolunghi halom és romban hevervén, a hős várőrség az ostromló török hadseregen keresztül vágja magát. Mintegy

1800-an Noto Botzaris és Kitzas Tzavellas alatt szerencsésen Salonába érkeznek, a várba visszaszoritott rész azonban a benyomuló törökök- és arabokkal magát légbe röpíti. Ibrahim 23-án bevonul.

1827. Alvear és Lavalleja argentini tábornokok megverik a brasiliakat Camacua mellett. (23-án is.)

1829. Montevideo a brasiliai és buenos-ayresi seregek által végkép elhagyatva.

1834. A keletindiai társaság kirekesztő jogainak megszüntetése Chinában.

1834. A Pedro-párt előmenete éjszaki Portugalliában. Terceira herceg Lamegot megszállja.

1834. Quesada spanyol tábornok Isabella királyné részén Zumalacarreguy carlista főnök által megveretik Borunda mellett Navarrában.

1834. A négyes szövetségü hatalom Londonban Dom Miguelt trón lemondásra kényszeríti. II. Donna Mária jogszerü királynénak elismertetik. (Lásd aug. 18-án, máj. 16. és 26-án, jun. 20-án.)

1839. Bayly Thomas Haynes angol költő halála Cheltenhamban. (Szül. 1797. Bathon.)

1848. A középponti biztossági választmány alakulása Bécsben.

1848. Schleswig bevétele a szövetséges német sereg által. (Lásd 23-án.)

1849. Kossuth kormányelnök a Windischgrätz császári helytartó által Magyarország jövedelmeire kibocsátott pénzutalványokat semmit érőknek nyilatkoztatja. (Lásd 10-én.)

1849. A magyar felkelők győzelme Podheringnél Munkács mellett Barkó osztrák tábornokon. Bubna cs. ezredes elesik.

1849. Görgei Komárom várát az ostromzár alól felszabadítja, a Duna balpartja és a Vág felől. (V. ö. 26-án.)

1849. Az olasz forradalomhoz elpártolt Udine megadja magát Nugent osztrák tábornoknak.

1849. A würtembergi alsóház mindenkit árulónak, és felségsértőnek nevez, a ki a birodalmi alkotmány ellen működik. (Lásd 18. és 24-én.)

1850. Báró Wesselényi Miklós, nagy szónok és hazafi, politikai magyar iró halála Pesten. (A Vasárn. Ujság szerint 21-én. Születését ponori Thewrewk József 1796 évi dec. 31-ére teszi, a mi nem bizonyitható, miután Kún K., zsibói reform.

pap tudósitása szerint a nap az anyakönyvben nincs kitéve. Megkeresztelték decemb. 30-án. A magyar irók életrajzgyüjteménye születési esztendejét roszul teszi 1797-re.)

1851. A City községtanácsa Londonban, Gilpin inditványára föliratot határoz a külügyministerhez, Kossuth és társainak Kis-Ásiából való elbocsájtatás nak erélyes sürgetése végett.

1852. Gróf Cziráky Antal, országbiró, magyar jogtörténeti iró meghal Pozsonyban.

1852. Az angol gépmunkások társulatai hosszas küzdelem után megszüntetik ellenállásukat a tőkepénzes mesteremberek ellen.

1854. Az egyesült angol-francia hajóhad 10 óra hosszant Odessát ágyuztatja.

1854. A görögök megveretnek Abdi Pasa által Damóko mellett Thessaliában.

1861. A horvát udvari dikaszterium hasztalan szólitván fel Fiumét, hogy követet küldjön a zágrábi országgyülésre, a kormány elhatárzá, hogy egyenesen a népet szólitandja fel követválasztásra. Harminc szavazó közül ajánlott ugyan ki egyet, ki mást, de a nagy többség 838. szavazati cédulára azt irá: „ness uno“ (senki). Ezen eredmény kihirdetése roppant lelkesedésre ragadá a népet.

23. Április.

(IX. Calendas Maii.)

1016. II. Ethelred, a Hamis, angol király meghal. (V. ö. nov. 13-án.)

1121. II. Calixtus pápa Bourdin ellenpápát forditott képpel egy tevére ültetve Romában körülvezetteti.

1196. III. Béla magyar király halála Sz. Fehérváron. (Chronicon budense. Katona. Fessler. Engel. Szalay és Ráth igy. Nem 1190 év calendis maii, feria tertia mint Turóczy és Siegler chronol. irja, mert feria tertia azon évben nem első májusra esett. Nem is 1199 évi első májusra mint Bonfin irja. Pray is az utóbbi esztendő helyességét vitatja.)

1330. A magyar országnagyok tanácsa Drugeth János nádor elnöksége alatt Robert Károly kivánatára az egész Zách nemzetséget felségsértésről vádolja, és azt itéli, hogy Zách Felicián rokonai harmad iziglen: saját leányai és növérei-

nek gyermekei bakó által kivégeztessenek; Zách rokonai a harmadik fokon tul örökös rabságba essenek, és joszágaik elkoboztassanak. (Lásd 17-én.)

1350. Az osztrák helytartók és kapitányok Elszasz, Sund, Breisgau, Aargau, Thurgau, Glarusban és a Schwarzwaldon frigyet kötnek Strassburg, Basel és breisgaui Freiburg városokkal Zürich ellen.

1471. Baumkircher András stajor országkapitány, III. Frigyes császár egy biztositó levelével Gratzba csábittatván, ma lefejeztetik, miután az esti harang csengésekor árulólag a vár két kapui közt elfogatott.

1484. Scaliger Julius Cäsar (sajátlag della Scala) bölcsész, költő, temészettudós és nyelvész születése Ripa nevü családi váron a Gárda tó mellett. (Némelyek szül. évét 1483-ra, születéshelyét Paduára vagy Velencére helyezik.) [L. fiát aug. 4-én.]

1512. A lengyelek nagy csatában megverik a tatárokat.

1521. Padilla (Don Juan) a castiliai szabadság hős védője, V. Károly király seregét Villabar mellett megtámadja, de emberei által gyáván elhagyatván Velasco által megveretik, és elfogatik. (Weber H. sz. 1522.) [Lásd 24-én.]

1538. Calvin és Farrel Genfből számüzetnek.

1563. Az Escurial palotának alapletétele.

1564. Shakespeare Vilmos a világ első drámaköltője születik Stratford-on az Aron folyónál Warwikshireban. (Bizonyosabb hogy 26-án kereszteltetett.)

1565. Első ellenségeskedés Zápolya János Zsigmond és Miksa császár seregei közt.

1600. Pálffy Miklós, nagyhirü hadvezér halála. (Fessler hibásan irja március 23-án.)

1616. Shakespeare Vilmos, költő halála Stratfordon. (Auer azt hiszi, hogy itt régi stilus értendő és hogy tehát máj. 3-án megh.)

1616. Cervantes de Saavedra Miguel, lángelmü regényköltő halála Madridon. (Lásd oktober 9-én.)

1625. Nassaui Móric, orániai herceg, jeles hadvezér és mathematicus meghal.

1630. Komáromi Csipkés György, magyar vallástudományi iró, nyelvész, és a biblia forditója születik Komáromban.

1660. Az angol restaurationalis parlament megnyitása (L. máj. 8-án.)

1661. II. Károly angol király koronáztatása. (Lásd máj. 8-án.)

1671. I. Rákóczy Ferenc Stahremberg Rüdiger tokaji cs. parancs-

nokot és előkelőbb tisztjeit egy vendégségre meghivja Patakra, ott ebéd után őket foglyoknak nyilatkoztatja, és azalatt kapitányait Szepessy Pált és Szuhay Mátyást 8000 emberrel a magára hagyott Tokaj megrohanására küldi, — de a cselnek sikere nem volt. (Husvét napján.)

1689. Az angol parlament II. Stuart Jakab királyt trónvesztettnek nyilatkoztatja.

1708. Hagedorn Frigyes német költő születése Hamburgban. (Meghal oktober 28-án 1754.)

1766. Fejér György nagyhirű magyar történetbuvár és okmánytár kiadója születése Keszthelyen Zalában. (Lásd julius 2-án.)

1768. Don Alvarez José, hires spanyol szobrász születése Priegoban Andaluziában. (Lásd nov. 26-án.) [Faber.]

1785. Mably Gábor (Bonnet de) hires francia történetiró meghal Párisban.

1791. Regis János Gottlob nyelvtudós, Rabelais átdolgozója születik Lipcsében. (Meghal august 29-én 1854.)

1794. A lengyel conföderáltak Wilnát elfoglalják.

1796. Hippel Tivadar Gottlieb, német humoristicus iró halála Königsbergen. (Szület. január 31-én 1741.)

1798. A bataviai köztársaság alkotmánya elfogadtatik a németalföldi nemzetgyülés által.

1800. Moreau a Rajnát átlépi.

1807. Danzig a franciák által Lefevre tábornagy alatt bombáztatik.

1807. Csata Nissanál a törökök és szerbek közt; az előbbiek 2500 az utóbbiak 5000 embert vesztenek.

1809. Napoleon győz Regensburgnál, Károly főhercegen és a várost megszállja. (Lásd április 9-én.)

1810. Abrantes herceg sok vérontás után Astorgat hadszerződésileg elfoglalja.

1810. O'Donell csatavesztése Lerida vár előtt Suchet tábornok által.

1812. Az angol kormány visszautasitja a francia békeajánlatokat.

1812. Nagyuri ferman a hadbaszállást parancsolja a szerbek ellen a Drina folyó irányában.

1814. Lord Bentinck, ki 18-án Genuába bevonult, ugyanott ideiglenes kormányt felállit. (Lásd december 17-én.) [Gervinus.]

1814. Fegyverszünet Párisban Artois gróf és a szövetségesek közt, mi által emezek 52 vár birtokába jutnak.

1817. Repicky János, jeles magyar orientalista és történetbuvár születik Uj-Barson. (Lásd március 26-án.)

1820. VII Ferdinand spanyol király, Buonaparte József volt király kivándorolt követőinek megengedi a visszatérhetést.
1823. A franciák Angoulême herceg alatt Madridba vonulnak.
1823. Abdul Medjid Khan, török zultán születése.
1823. Az astroi görög nemzetgyülés az uj alkotmányt kihirdeti.
1825. Müller Frigyes, Maler Müller néven ismeretes, kitűnő festész, rézmetsző és költő halála Romában.
1826. Ibrahim Pasa majdnem egy évi ostrom után Missolunghi romjait elfoglalja. Csak 3000 asszony, gyermek és aggastyán jutott a törökök fogságába. (Lásd 22-én.)
1826. Az Epidaurosban székelő görög nemzetgyülés, a konstantinápolyi angol követ közbejárását határozza megkeresni, hogy a portánál Görögország szabadságának elismerését évenkint fizetendő adó iránt kieszközölje. (L. jul. 24-én.)
1829. O' Connell Dániel az angol parlament első katholikus ülnöke lesz.
1831. A lázadó skutarii pasa serege Perlepe mellett Szerbiában tökéletesen megveretik, 5000 lázadó maradván a csatatéren.
1834. A két évi börtönre itélt politicai iró Wirth, Zweibrückenből a kaiserslauterni fegyházba vitetik, mi közben sikertelen kisérlet történik megszabaditására, kiséretének fegyveres megtámadása által.
1848. Braunschweigon a vallások egyenjogusága törvényileg kimondatik, és a zsidók és keresztények közti házasság megengedtetik. — Törvény az egyletek- és népgyülésekről.
1848. Fanaticus középkori zsidóüldözés Pozsonyban, és Prágában, husvét vasárnapján. (Lásd 19-én.)
1848. Ottinger cs. ezredes a nemzetőri tanács elnöke lesz Pesten.
1848. A dánok Schleswignél megszalasztatnak. (Lásd 22-én.)
1848. Véres ütközetek Posenben Gostyn, Kosmin és Borck mellett.
1849. A dánok érzékeny veszteséggel megveretnek Koldingnál.
1849. Bajorország a birodalmi alkotmány ellen nyilatkozik, és directoriumot kiván. (Lásd március 3-án.)
1849. Perczel Mór a mintegy 15000 főből álló szerb felkelőket Mokrinnál elszélyeszti.
1849. A Pestről kivonuló osztrákok a hajóhidat felgyujtják.
1850. Wordsworth William, ünnepelt angol lantos költő halála Rydal-Mount-on. (Születik 1770 Cockermuth-on Cumberlandban.) [Lásd 7-én.]
1860. Bruck Károly báró, osztrák pénzügyi minister Bécsben tor-

kát elmetszi. (Eynatten osztrák tábornok, ki a hadseregélelmezésnél elkövetett sikkasztásokért börtönben ült márc. 8-án mult ki öngyilkolással.)

---

24. Április.

(VIII. Calendas Maii.)

340. (Kr. sz. e.) Timoleon corinthi szabadsághős a carthagoiakat a Crimissus mellett Siciliában tökéletesen megveri, és ez által a syrakusai tartományt Dénes zsarnokságától megszabadítja.

418. Faramund frank herceg Würtzburgon Frankország királyának választatik. (Meghal 427.) [A L'art de verifier les dates napot fel nem jegyez, de az évet 418-ra igazitja; a napot Gottfried kronikája szerint vettem.] (L. jul. 23-án.)

810. Egilwerard (Agilward) würzburgi püspök meghal. Némely történetirók őt azon történeti munkák szerzőjének tartják, melyek Lambek és Kollar által kiadattak. (Lambecii Comm. biblioth. Vindobon. II. Kollar Analecta Vindobon.)

934. Kaher, a tizennyolcadik kalifa, palotájában zenebona által meglepetve, letétetik, és szemei kitolatnak. Ily állapotban utóbb a moshea kapuja előtt koldult, és életét 950 évi 18-ik oktoberig kinyujtá.

1463. VI. Albrecht osztrák herceg, Tristam lovaskapitányt, Ziegelhauser Sebestyén volt polgármestert és több bécsi tanácsnokot lefejeztet, Holzer Farkas polgármestert pedig felnégyelteti, mert a várost testvére, III. Frigyes császár kezére akarák juttatni.

1464. Egyezkedés Budán Corvin Mátyás magyar király és III. Frigyes császár közt, örökösödés tekintetében Magyarországon.

1513. Csata Jenischehr ronáin I. Selim zultán és Ahmed testvére közt, melyben az utolsó megveretik és életét veszti. (Lásd 14-én.)

1521. Padilla János, az utolsó castiliai lovag és a castiliai városok szabadságának védője, lefejeztetik. (Lásd 23-án.)

1523. Országgyülés Budán mely az első törvényt hozza, hogy a lutheranusok fej- és jószágvesztéssel büntettessenek. (Jászay igy. Timon ezt csak egyházi gyülekezetnek tartja.)

1547. V. Károly császár fényes győzelme Műhlbergnél Szász Frigyes János választó fejedelmen, mely által majd örökre

tönkre teszi a protestantismust. Frigyes János fejedelem Istvánfy szerint egy Luka nevü magyar által elfogatik; a német irók szerint a fejedelem Trodt nevü németnek adta meg magát, mert az őt szorongató magyar lovasoknak ezt tenni nem akarta.

1556. Bornemisza Pál püspök Ferdinand részén feladja Gyulafehérvárt az ostromló erdélyieknek Moskók tábornokjuk alatt. Megszűnése az erdélyi kathol. püspökségnek.

1580. Welser Filippa hires szépség, és nagy miveltségű hölgy meghal az ambrasi váron Inspruck mellett. Ferdinand osztrák főherceg őt, ki gazdag augsburgi házból származott, 1550-ben titkon nőül vette, a miért is csak 8 év mulva tudta apját, I. Ferdinand császárt kiengesztelni.

1596. Albrecht osztrák főherceg, Németalföld kormányzója Cales várat rohammal beveszi.

1608. Rocinsky lengyel vezér megveri a muszkákat Wolchownál.

1617. Ancre (Concini Concino) tábornagy Medicis Mária királynénak gyülölt kegyence, a Louvre hidján 3 pistoly lövéssel leterítetik, Vitri testőrkapitány részvétele mellett. A felingerelt nép tetemeit darabokra vágja és megégeti. (L. jul. 8-án.)

1624. Békekötés Kassán a császár és Bethlen Gábor erdélyi fejedelem közt; az utóbbi lemond Oppeln és Ratibor siléziai hercegségekről, különben a nickolsburgi szerződés pontjai maradnak. (Lásd december 31-én.)

1632. Gusztáv Ádolf svéd király ünnepélyes bevonulását tartja Augsburgba.

1655. A brittek csatavesztése St. Domingon.

1719. Avrigni (Hyacinth Robillard d') jesuita, jeles és szellemdús történész meghal.

1731. De Foe Dániel, a világszerte ismert Robinson Crusoe költője, meghal. (Szül. 1663.)

1732. Beaumarchais Péter Ágoston (Coron de) hires francia szépirodalmi iró és vigjáték költő születése Párisban.

1744. Wildungen Károly L. E. Henrik költő, erdőszeti és vadászati iró születik.

1774. Dietrich (másként Dietericy) János Vilmos Ernő, Németország legelső festészeinek egyike meghal Dresdában.

1785. Bartal György magyar diplomata régiségbuvár és jogtudományi iró születik Csallóközben.

1788. Sabác Szerbiában II. József császár személyes vezérlete

alatt rohammal bevétetik. A császár maga nagy veszélynek tette ki magát.

1793. II. Katalin orosz cárné egy nyilatkozványában kijelenti, hogy Lengyelországból magának 4000 mérföldet megtart.

1794. Szentkereszti András báró cs. ezredes meggyőzi a franciákat Villiersnél.

1794. Chapelier (Isák René Gui de) nagy befolyásu nemzetgyülési tag Thouret és d' Espremenil volt társaival guillotiniroztatik.

1795. Seydelmann Károly, komor és vig szerepekben egyaránt kitünő jelességü német szinész születik Glatzban.

1796. Immermann Károly, nevezetes német költő születése Magdeburgon. (Meghal august 25-én 1840.)

1797. A felkelő veronaiak capitulálnak a franciák előtt, kik e zendülést veronai husvétnek nevezték, a siciliai vespera hasonlatára. (Daru) [Lásd 17-én.]

1798. Sir Sidney Smith angol commodore, ki ápril 18-án Havre de Grace révében elfogatott, Writh titkárával a Tempel börtönéből Párisban megszökik.

1809. Károly főherceg Cham és Waldkirchenen át Csehországba kénytelen visszavonulni. Csata Neumarktnál. Hiller Bessieres ellen.

1809. Szász nyilatkozat Austria ellen, kivált Varsó megszállása miatt.

1309. Napoleon a rajnai szövetség országaiban a német lovagrendet eltörli.

1814. XVIII. Lajos király Calaisban kiszáll.

1814. Sándor orosz cár és III. Frigyes Vilmos porosz király Dresdába vonulnak.

1815. A lombard-velencei királyság rendi alkotmányt nyer. (L. 7-én.)

1815. Szentiványi Jenő, országgyülési követ születik Szentiványon, Liptó megyében.

1815. Bartolozzi Ferenc, a leghiresebb rézmetszők egyike meghal Lissabonban.

1816. Tirolisban a rendi alkotmány visszaállitatik.

1817. Mina volt spanyol guerillavezér Soto la Marina-nál a mexicoi forradalom vezére lesz.

1819. Szerződés Angol- és Törökország közt, mely által az utóbbi elismeri a joniai szigetek függetlenségét.

1820. Volney Constantin François Chasseboeuf gróf, hires francia utazó, bölcselmi és történeti iró halála Párisban. [Mások sz. 25-én.] (Lásd febr. 3-án.)

1823. Egyezkedés Austria és Nápoly közt, az utóbbi királyság lecsendesitése érdekében. (Lásd aug. 31-én, okt. 18-án.)
1826. Felkelések Manchester vidékén a szükölködő gyármunkások közt.
1829. A spanyol hölgyek Guerrero mexicoi elnököt kérik a számüzetési itélet szeliditésére — sikertelenül. (L. 8-án.)
1848. A badeni felkelők Freiburgból kiveretnek, Hoffmann tábornok által. — Haditörvény a tókerületben.
1848. Posen nagyhercegség nemzetics ujra alakitása Berlinben határozva.
1848. Meghiusult republicanus felkelés Heidelbergen.
1848. Robot és dézsma váltság nélkül Magyarországon eltöröltetik, kármentesités mellett az álladalom részéről. (Lásd november 29-én.)
1848. Dannewirka a birodalmi sereg által rohammal bevéve.
1848. Véres néplázadás Nagy-Kikindán. A Rajacsics érsek zászlóját hordozó felizgatott nép a majorsági földek uj kiosztását sürgeti, a városházát megrohanja és két szerb tanácsost meggyilkol, a rabokat a börtönből kibocsátja. (Husvét hetfőjén.)
1848. A magyar kormány Esterházy Pál Bécsben levő ministert sürgeti, hogy a külföldön elszállásolt magyar katonaság hazajövetelét eszközölje.
1849. Alessandria piemonti vár az osztrákok és szárdok által közösen megszállva.
1849. Perczel forradalmi tábornok meggyőzi az osztrák-szerb hadsereget Theodorovics alatt, Basahid (Kis-Kikinda) és Török-Becse közt. (Szeremlei: Magyarország kronikája.) [Schütte és Szilágyi S. szerint 25-én.]
1849. A würtembergi király, kamarája által szorittatván, és seregébe nem bizhatván, a német birodalmi alkotmányt akarata ellenére elismeri.
1849. A magyar forradalmi sereg Aulich tábornok alatt Budapestre vonul. (Lásd 21. és 22-én.) Határtalan öröm és lelkesültség.
1851. Oporto hadőrsége felzendül és Saldanha mellett nyilatkozik.
1852. Andrejewitsch Schukowsky Wassilji orosz költő halála.

25. Április.

(VII. Calendas Maii.)

407. (Kr. sz. e.) Alcibiades a számkivetésből Athenába visszatér, — de mint győző számtalan csatában, mint Byzancz elfoglalója a perzsáktól, és 200 elfoglalt hajóval az örömittas nép ujjongatása közt. (Plutarch, Xenophon.)

800. A rómaiak III. Leo pápa ellen föllázadnak.

871. Ethelred Wessex királya meghal.

1077. I. Géjza magyar király halála. (Turóczy, Fessler, Engel, Mednyánszky, Perger diplomaticája és Ráth K. igy, Szalay szerint 24-én.)

1215. IX. Szt. Lajos francia király születése Chateau de Poissi-ban.

1276. Beibar zultán meggyőzi a mongolokat Elbistan mellett.

1408. László nápolyi király Romát elfoglalja és ünnepélyes bevonulást tart. (L'art. Auer.)

1432. Jurij orosz bojár III. Wassilij-ot elfogja a Troitzki-zárdánál.

1433. A cseh táboriták először lépnek magyar földre.

1512. A janicsárok és spahik vezireik által vezettetve az egész konstantinápolyi népséggel Bajazid zultán palotájához hullámoznak, és őt nagy kiáltásokkal lemondásra, Selim fia pedig utódjának kinevezésére kényszeritik. (Lásd márc. 6-án, május 26-án.)

1545. A magyarok, székelyek, és szászok Thordán egyezkedést kötnek, mely utóbb Erdély alkotmányának alapja lett.

1552. Anderson Lőrincz svéd egyházujitó halála.

1567. Mária skót királyné elfogatik gróf Bothwell (Hesburn Jakab) által. (Május 15-én nőül veszi.)

1568. Csata Hoogstraten gróf németalföldi és d'Avila spanyol vezér közt a Maas folyónál, melyben a németalföldiek megveretnek.

1595. Tasso Torquato a szabaditott Jeruzsalem lelkesült költője meghal Ferrarában ugyan azon órában, melyben Rómában a capitoliumon koronáztatandó vala. (Lásd március 11-én.)

1600. Hadschi Ibrahim pasa török hadvezér, és Hasan bagdadi helytartó serege végvesztéig megveretik Kaiszarije mellett a lázadó segbanok ezredese Abdulhalim Karajasidzsi (azaz fekete irnok) és annak testvére Deli Hussein által. E helyen 20000 lázadó nyilt csatában vivott a zultán ellen, többnyire szö-

kevények a keresztesi csatából, kik már 30 év óta tarták Ásia nagy részét forradalomban. (Lásd september 24-én, oktober 26-án.)

1606. Mátyás főhercseg a többi főhercegek beleegyezésével az osztrák ház főnökének és kormányzójának tisztét fogadja el.

1607. A németalföldiek győzelmes tengeri csatája a spanyolokkal Gibraltarnál. Heemskerken Jakab hollandi, és Don Juan Alvarez d'Avila spanyol tengernagy, mindkét fél vezérei elesnek.

1620. Ünnepélyes szerződés Bethlen Gábor és Frigyes a „téli király" közt.

1626. Wallenstein meggyőzi Mannsfeld grófot Dessaunál.

1658. D'Avila Gil Gonsalez spanyol történetiró meghal 80 éves.

1707. V. János portugalli király angol-portugal serege Galloway britt és las Minas port. tábornok alatt megveretik Almanza mellett Spanyolországban a szövetkezett franciák és spanyolok által Berwick Jakab (Fitz-James herceg) francia tábornagy alatt. E győzelem megerősité V. Fülöp trónját és ellenfeleit Valencia és Arragonia királyság birtokától megfosztá.

1744. Celsius András jeles csillagász, chronologus, földirati és hajózási iró meghal. (Születik dec. 9-én 1701. Upsalában.)

1750. Szerződés Kopenhágában VII. Keresztély dán király és Ádolf Frigyes svéd trónörökös és holsteini herceg közt, mely szerint az utóbbi Schleswigról lemond, Holsteint átadja, és viszont Oldenburgot és Delmenhorstot nyeri.

1750. Peel Robert (a hasonnevü nagy államférfi atyja) hires iparos, ki gyáraiban 15000 embert foglalkodtatott és 15 millió tallérnyi vagyont hagyott hátra, születik.

1772. Struensee Frigyes dán minister ellen a halálos itélet kimondatik. (Lásd jan. 17-én, april 28-án.)

1774. Buch Lipót világhirű földtani és földismei iró, bányász születik Stolpeban az Ukermarkban. (Meghal márc. 4-én. 1853. Berlinben.)

1792. Az első fej a guillotina alatt legördül Párisban; (egy gonosztevőé.) (Lásd márc. 20-án, május 30-án.)

1808. Savalax elfoglalása az oroszok által. (Kik azonban a svédek által ismét kiveretnek.) (Lásd 28-án.)

1810. Murcia Spanyolországban Sebastiani által elfoglalva.

1811. Napoleon Francia- és Olaszország összes püspökeit Párisba

egy nemzeti conciliumra meghivja, a megüresült püspökségek betöltésére a pápa hozzájárulása nélkül.

1813. Spandau capitulatiója. Thümen, de Brüny ellen.

1820. A nemzeti honvédsereg Spanyolországban szerveztetik.

1820. Rendi alkotmány Braunschweigon. (Nem 1823. mint Krahmer.)

1823. A franciák Molitor tábornok alatt Saragossába vonulnak.

1825. Benkő Sámuel hires magyar orvos és természettudományi iró halála. (Született 1743. Kis Bacon-ban Erdélyben.)

1825. Promeh város Indiában az angolok által Campbell alatt elfoglaltatik.

1834. Az első theával rakott hajók Chinából a szabad kereskedés kedvezése mellett Angolországba vitorláznak.

1836. Abdelkader győzelme d'Arlanges fölött a Tafna mellett.

1848. A poroszok Flensburgot elfoglalják, melyet a dánok 8-án megszálltak.

1848. Graham fölfedezi a Diana nevü bolygót.

1848. Lázas jelenetek Krakóban némely menekültek kiutasitásáért. A zendülés elkeseredett utcaharccá fejlődik, mely csak 3 nap mulva végződik.

1848. Zendülés Mannheimban.

1848. Az uniót kivánó erdélyi küldöttség Budapesten megjelenik.

1848. A milanoi ideiglenes kormány szózata a magyarokhoz, melyben az osztrák seregben hadi foglyokká tett magyarok váltságbér nélküli szabadon bocsáttatását tudatja, és az olasz függetlenség pártolására felhiv.

1848. Az igért osztrák alkotmánylevél kihirdettetik. Első octroyrozás. (Lásd márc. 4., 7., 15-én, máj. 15., 26-án, aug. 23., 24-én, nov. 23-án, dec. 31-én, okt. 20-án, febr. 26-án.)

1848. Jellacsics Buccari várost kizárólag báni hatósága alá rendeli és annak a fiumei kormányszékkel és a magyar ministeriummal minden összeköttetését megtiltja.

1849. Knezich, Klapka és Damjanics forradalmi vezérek a Dunát átlépik.

1849. A loyálisok lázadása Canadában a kárpotlási bill megerősitése végett Elgin által.

1849. Az osztrák kormány határozata, hogy az orosz fegyveres segedelmet megkeresse.

1851. Casal gróf Oportoban némely Saldanha felkelésével rokonszenvező helyőrségi tisztet elfogatván, zavart előidéz, mely-

nél fogva ő a város elhagyására kényszerült, Cardazo ezredes pedig meglövetett.

1851. Az éjszakamerikai egyesült államok elnöke szózatot bocsát közre, melylyel azokat kik Cuba ellen expeditiót előkészitenek, meginti, hogy a törvény szigorát magokra vonandják.

1852. Castrén finn tudós és utazó meghal. (Lásd nov. 20-án.)

1854. A nyugoti hatalmasságok a görög külügyi ministerhez intézett közleményben fenyegetnek, hogy a jelen kormányt, ha a felkelést nem csillapitandja, erélyesebb által felváltandják.

1854. Peta, a görög felkelés központja a törökök által Osman Pasa alatt bevétetik; a felkelők Tzavellas és Karaiskaki alatt megszalasztatnak.

1854. Saucken Ernő Frigyes, a német birodalmi gyülés és porosz kamara tagja, tisztelt népképviselő meghal.

1865. Kmety György, magyar forradalmi tábornok, Kars hőse, meghal Londonban. (Született Felső Pokorágyon Gömör megyében május 24-én 1813.)

26. Április.

(VI. Calendas Maii.)

1424. (Kr. sz. e.) Josua, hires zsidó hadvezér, Nun fia, Mózes utódja, miután nemzetének uj hazát szerzett, és azt 40 (mások szerint 27) évig kormányozta, meghal, 110 éves korában. (Lásd márc. 17-én.)

121. Marcus Aurelius Antoninus Philosophus császár születése. (Dio Cassius.) (Lásd március 17-én.)

1124. Sándor skót király halála.

1183. Saladin egiptomi zultán Amida mesopotámiai várost rohammal beveszi.

1194. Ezzelino da Romano születik Onara-ban. Ő a ghibellinek élén harcolt, Veronát, Paduát és más olasz városokat elfoglalt, és az utóbbi városban, mivel ellene fellázadt, 12000 lakost leöldösött. Annyira kegyetlen volt, miszerint kortársai azt hivék, hogy az ördög megszállta.

1196. II. Alfonso arragoniai király, a troubadourok tanusága

szerint századának legbölcsebb és legboldogabb fejedelmeinek egyike meghal Perpignanban.

1326. Az aragoniak Montefeltrét elfoglalják, az urbinoi tartományban.

1442. A 18 egyházi gyülekezet Florenzben berekesztetik. (Lásd február 29-én.)

1478. A Pazzi család lázadása Florenzben a Medicis család ellen. A lázadásra jelül szolgált az ostya felemeltetése a misében. Medicis Julian a főtemplomban 20 sebbel halva leteritetik, testvére Lőrinc sebesülten elillan. — A lázadás terve meghiusult és még az nap a pisai érsek Salviati Jakab, Poggio Jakab, és Pazzi Ferenc, Julian gyilkosa a signoria ablakán felakasztatnak.

1495. II. Ulászló országgyülést hirdet Budára, melyre minden vármegyéből 10 nemes megjelenése kivántatott.

1521. Magelhaens (Magellan) Ferdinand hires tengerész és a világ első körülutazója Matan philippini szigeten a belföldiek által agyonveretik.

1521. Luther császári kisérettel Wormsot elhagyja, minden kisérlet dacára tanai visszavonására rá nem biratván. (L. 18-án.)

1527. Néplázadás Florenzben Medici Ippolito ellen.

1538. Pizarro Ferenc fegyvertársát Almagro Diegot Cuzco mellet Peruban véres csatában megveri, a Limába vitt 75 éves őszt börtönében megfojtatja, aztán nyilvánosan lefejezteti. (Lásd junius 26-án.)

1566. Poitiers Diana, Valentinois hercegnő, II. Henrik francia király kedvese meghal.

1595. Neander Mihály protestáns vallástudós meghal.

1676. A spanyolok Condé németalföldi várost Vauban ügyes intézkedései folytán a franciáknak átadják.

1711. Pálffy gróf a magyar erdélyi rendeket Szathmárba hivja. (Lásd május 1-jén.)

1767. Ancillon Frigyes politikai iró születése. (Lásd 19-én.)

1770. Carus Frigyes Ágoston, tudós lélektani iró születik Bautzen felső-lausitzi városban. (Meghal febr. 6-án 1807.)

1771. VII. Keresztély dán király az akasztás büntetését Schleswig és Holstein hercegségben eltörli.

1772. Rapp János gróf, francia tábornok a forradalomban, utóbb Bonaparte segédje születik Colmaron Elszaszban. (Nem jan. 18-án, mint Szőllősy naplója irja.) [Lásd nov. 2-án.]

1787. Uhland Lajos, jeles német költő születése Tübingenben.
1794. Az osztrákok I. Ferenc császár (és York) saját vezérlete alatt Landrecis mellett győznek a Chapuis és Balond alatti francia seregen.
1794. A franciák Pichegru alatt Courtray, Montcastel és Menin mellett meggyőzik a szövetséges sereget.
1795. Markó Károly a legjelesebb tájfestészek egyike Europában, születik Lőcsén Szepes megyében. (Szül. éve bizonytalan.)
1798. Genf városának visszakapcsolási szerződése a francia köztársasággal.
1801. I. Sándor orosz cár a francia köztársaságnál a nápolyi és szárd király visszahelyeztetését szorgalmazza.
1802. Általános amnestia azon kivándorlottak javára, kik sept. 24-ke előtt Franciaországba visszatérendnek.
1809. Rivoli, Lannes és Bessieres hercegek Passaunál az Inn folyón átmennek.
1810. Francia tanácshatározat szerint, a Franciaországba kebelezett részek külön megyét képeznek Rajnatorkolat név alatt.
1812. Miranda Ferenc, Venezuela dictatorának kineveztetik. (Lásd april 22-én.)
1813. York felső canadai főváros Dearborn amerikai tábornok által bevétetik.
1814. Beauharnois Jenő Olaszországot elhagyja.
1814. Lord Bentinck Genuában az 1797. évi alkotmányt Angolország védelme alatt, ideiglenesen visszaállitja. (L. 18-án.)
1817. Sonnenfels József báró, hires jog- és államtudományi iró meghal Bécsben.
1824. Csekonics József császári tábornok halála. (Született 1757. Kőszeghen február 22-én.)
1824. Éjszakamerika Brasilia függetlenségét elismeri.
1824. Kenderesi Mihály szépmüvészeti és történeti magyar iró halála. (Születik nov. 17-én 1758.)
1831. A lengyel forradalmiak Dwernicki tábornok alatt, az oroszok által szorongatva, Lysiczence mellett Galiciában osztrák földre lépnek és itt lefegyvereztetnek.
1837. Balogh János a honti közgyülésen több nemü befogatások miatt a hazát veszedelemben lévőnek nyilatkoztatja.
1838. Espartero a harmadszor is Madrid felé törő carlista sereget Burgos mellett megveri.
1848. A „nemzeti tanács“ cimü egylet Lembergben, mely az

ószerű tartományi gyülés tartását a követek egyetértésével akadályozá, és a szabadságmartyrok emlékeit akarta ünnepelni, katonai hatalommal bezáratik.

1848. Zavargások Ó-Becsén. A szerbek népgyülés alkalmával felzendülnek, a városi tanácsosokat üldözőbe veszik, a kerület házát leromlolják, a pénztárt kirabolják, és 300 rabot szabadon bocsátanak. (Az Uj Ism. Tára sz. 27-én.)

1849. A német nemzetgyülés felszólitja az egyes országok kormányait a központi alkotmány elismerésére, miután attól a császári korona feltételeztetik.

1849. Első csata Komárom alatt. Görgei, Damjanics és Klapka hadtesteivel a várt a Duna jobb partján is az ostrom alól felszabaditja. Simunich, Csorich és Schlick Győr felé visszavonulnak. (V. ö. 22-én.)

1851. Bülow-Cummerow porosz politikai és nemzetgazdászati iró meghal Berlinben.

1854. Cockburn lord jeles skót jogtudós és fenyitő törvényszéki biró meghal Edinburghon.

1854. Rossetti Gábor olasz költő, Dante Commentatora meghal Londonban. (Születik febr. 28-án 1783.)

1861. A velenceiek megtagadják részvétüket a birodalmi tanácsban; a választottak a megbizást el nem fogadják. (V. ö. aug. 3-án.)

1862. Hessen-Kassel nagyhercege rendeli: A ki a választásokban cselekvőleg, vagy szenvedőlegesen részt akar venni, előbb jegyzőkönyvileg jelentse ki, hogy az 1860-ki alkotmányt (oktroyt) elismeri. A választási bizottságok ellenkező eljárása 30—50 tallérnyi pénzbirsággal büntettetik.

1864. IX. Pius pápa Romában heves beszédet tart Sándor orosz cár ellen, Lengyelország elleni eljárásáért, és a katholicismus üldöztetéséért. A pápa ezen tette azon kevesek közé tartozik, melyeket a müvelt világ helyeselt, mióta Rómába visszatért.

1865. Johnston a déli conföderatio tábornoka megadja magát Sherman unioi tábornoknak. (V. ö. april 9-én, máj. 10-én.)

27. Április.

(V. Calendas Maii.)

1110. I. Balduin király Beritust elfoglalja.

1218. I. Rudolf római császár Bölcs IV. Albrecht habsburgi gróf

és Hedwig kyburgi grófnő fia születik Habsburg város Aargauban. (L'art de verifier les dates, és több más iró szerint máj. 1-jén, — én Brinckmeiert követtem.) (L. jul 11-én.)

1289. Kelaoon vagy Kalavun egiptomi zultán elfoglalja és felgyujtja Tripolist, melyben a meghalt VII. Boemund anyja és növére az uralkodás fölött civódtak. (Lásd 13-án.)

1296. I. Eduard király meggyőzi a skótokat Dunbarnál.

1423. A bretagnei herceg és testvére Artus, Richemonti gróf Amiensben szövetséget kötnek Betford és Bourgogne herceggel VII. Károly francia király ellen.

1423. Ziska győzelme a prágaiak fölött Horzicz mellett.

1506. A frankfurti egyetem beszentelése.

1531. I. Ferdinand császár és király megtiltja a Perényi Péter által Veszprémbe hirdetett rendek gyülését. (Lásd 30-án.)

1541. Meddő vallásvita Regenspurgon a katholikus és protestáns képviselők közt.

1553. Arconasi Jeromos, II. Rudolf császár titkára, jó verselő, születik Lembergben.

1563. A hirlapok keletkezése Olaszországban.

1612. Szokoli Péter mint felségsértő Pozsonyban lefejeztetik.

1642. Croese Gerard holland történetiró születése Amsterdamban. (Lásd május 10-én.)

1688. II. Jakab angol király az általa pártolt katholikusok érdekében egy uj türelmi nyilatkozványt bocsát ki. (Lásd ápril 4-én, junius 30-án.) (Macaulay.)

1711. Esterházy Dániel és Nyáry János Rákóczy hivei Kassát, mely eddig a forradalom főfészke volt, a királynak átadják.

1737. Gibbon Edward, a legnagyobb történészek egyike, a világhirü „római birodalom hanyatlásának története“ cimü munka szerzője születik Putney-ban Surrey grófságban. (Lásd január 16-án.) [Auer sz. május 8-án.]

1744. XV. Lajos francia király hadat izen Mária Terézia magyar királynénak. (Lásd május 6. és 15-én.)

1746. Csata Culloden mellett II. György nagybrittanniai király seregei és Stuart Károly Eduard trónkövetelő közt, melyben az utóbbi Cumberland Vilmos Ágoston herceg által tökéletesen megveretik, és a Stuartok reményei örökre megsemmisittetnek. (Lásd január 31-én.)

1773. Chamousset (Claude Humbert Piarron de) ritka emberbarát és jóltevő meghal Párisban.

1774. Biot János hires francia természettudós és csillagász születése Párisban.
1779. Inghirami János hires olasz tudós születik Volterrában.
1785. Miksa Gyula Lipót braunschweigi herceg, midőn az árvizből egy emberéletet megmenteni akarna, az Oderába vész.
1787. Orfila Mathieu József Bonaventura, nagyhirű füvész, természettudós és vegyész, kinek munkái mindig rendkivüli figyelmet gerjesztettek, és arab és török nyelvre is fordittattak születik Mahonban, Minorca szigeten. [Mások sz. 24-én.] (Meghal március 12-én 1853. Párisban.)
1795. Martinovics Ignác szászvári apát, egy összeesküvés feje, és annak négy igazgatója a királyi tábla által halálra itéltetik. (Lásd május 20-án, junius 3-án.)
1798. Csata Cassano mellett Olaszországban; az egyesült osztrák-orosz sereg Suwaroff alatt megveri a franciákat Moreau alatt.
1809. Az osztrákok Mannheimot megszállják.
1811. Ötvös Ágoston erdélyi magyar történetbuvár születik Károly-fehérvárt. (Lásd oktober 25-én.)
1814. Magdeburg a poroszoknak adatik át. Tauenzien Lemmarois ellen.
1816. Francia kir. rendelet, hogy házassági elválások Franciaországon többé meg ne engedtessenek.
1822. Sucre forradalmi tábornok kiüzi a spanyol lovasokat Riobamba városból. (Lásd 28-án.)
1822. Lord Russel az angol parlamentben a népképviseletet sürgeti, — Canning megtagadja.
1822. Grant Ulysses, az unio győzelmes hadvezére, 1869. év óta az éjszakamerikai államok elnöke születik.
1822. A görög kormány Korinthban manifestumot intéz a keresztény hatalmasságokhoz.
1825. Greguss Ágoston magyar bölcsész, szépizléstani, nyelvészeti, szépirodalmi iró és forditó születik Eperjesen.
1826. Dom Pedro brasiliai császár megkegyelmezi a politikai véleményükért elzárt vagy menekült portugallokat.
1827. Bihari János hires magyar zenész halála Pesten.
1831. Báró Pahlen orosz tábornok az Augustoban kitört felkelést elnyomja.
1832. Basel tartomány tiszta democrat köztársasági alkotmányt nyer, mely május 6-án elfogadtatott. (Lásd okt. 3-án.)
1837. A spanyol cortesek uj alkotmányt fogadnak el.

1848. A német alkotmányterv a 17 bizalmi férfi által a szövetséggyülésnek benyujtatik.
1848. Köztársasági felkelés Darmstadt és Nassauban.
1848. Vérengzés Rouenban. (Lásd april 30-án.)
1848. Herwegh serege a würtembergiak által Schopfheim mellett Badenben elszélyeztetik.
1848. A piemontiak Károly Albert személyes vezérlete alatt Mantua megtámadását megkisérlik; de az osztrákok által visszaveretnek.
1848. Jellacsics bán Horvátországban rögtönbiróságot hirdet a magyar érzelmüek ellen.
1849. Nagy népmozgalom a második porosz kamara feloszlatása végett.
1849. Irányi Dániel mint Kossuth teljhatalmu biztosa Pesten.
1849. Bem forradalmi tábornok Temesvár külvárosait megszállja, és a vár ostromát kezdi.
1849. Nesselrode orosz külügyminister körlevele az orosz külföldi követekhez, melyben az orosz beavatkozás Magyarországon saját biztonsága ürügyével indokoltatik. (Schütte hibásan 28-ára.)
1850. Austria a régi német Bundestag plenumját Frankfurtra meghivja. (Lásd március 30-án.)
1851. Saldanha herceg a felkelők élén diadalmi menettel vonul Oportoba. (Lásd 24. és 26-án.)
1851. A krajnai lázadók Bihacs környékén april 18-ka óta Skenderbeg által megveretvén, és Omer pasa april 26-án Krupa mellett az Unna folyót átlépvén, elhagyják Bihacsot, melyet még ugyan az estve a török seregek megszállták.
1854. A forradalmi propaganda pénzjegyeinek, ugymint Mazzini játéksorsok, Kossuth dollarok stb. behozatala és birtoka Austriában szigoruan megtiltatik.
1855. Jacquotot hires porcellán festésznő meghal Toulouseban.
1861. Palóczy László a magyar alsóház korelnöke meghal Pesten.

---

28. Április.

(IV. Calendas Maii.)

241. (Kr. sz. e.) A Florealiák ünnepe először tartatik Romában. Ezek idővel annyira elfajultak, hogy midőn uticai Cato

egyszer ez ünnepélyt nézni ment, a nép nem merte jelenlétében szemtelen táncosnéit előhivatni.

74. Tarik Spanyolországban kiszáll.

1131. II. Béla, Álmos hercegnek vak fia, magyar királynak koronáztatik Székesfehérváron. (Chronicon budense. Perger, Katona, Fessler, Szalay, Ráth Károly. — De Hormayr és Mednyánszky zsebkönyve II. István halálát teszik a mai napra, melyről pedig csak annyi bizonyos, hogy ez az év elején lepte meg őt Egerben.) (Lásd február 13-án.)

1379. Barbiano Alberich meggyőzi a bretonokat Marino mellett.

1401. A magyar országnagyok Zsigmond királynak budai várában rosz kormányzásáért szemrehányást tesznek, és őt fogolynak kijelentik. (Fogsága nem tartott 18—21 hétig, mint iróink rendesen állitják, hanem legfeljebb hat hétig és három napig. Lásd Zsigmond király fogságának idejéről egy hosszabb értekezésemet, az 1862. évi Magyar Tudományos Értekező 419—430 lapjain.)

1408. XIII. Benedek pápa bullája, melylyel azokat egyházi átokkal illeti, kik tőle az engedelmességet megtagadják, Párisban az állami tanács, a parlament, papság és tudorok ünnepélyes gyülésében széttépetik, a gallican egyház pedig a pápával minden közlekedést megszüntet.

1413. Zsigmond magyar király fegyverszünetet köt Velencével és annak szövetségeseivel. (Timon Raynald után.)

1487. Trivulzio meggyőzi a svajciakat Ponticello mellett.

1489. Percy Henrik (a harmadik northumberlandi gróf) midőn a lázadó népnek tudtára adná, hogy III. Richard király az adóból egy fillért sem enged el, Cock-Lodge háza megrohanása után Thirske mellett több szolgáival agyonveretik.

1503. A spanyolok Gonsalvo di Cordova alatt meggyőzik és elejtik a nápolyi francia alkirályt, Nemours herceget Cerignola mellett.

1507. XII. Lajos francia király győzelmesen vonul Genuába, és Justiniani Demetriot lefejezteti.

1521. V. Károly császár megosztja birodalmát testvérével I. Ferdinanddal a Wormsban kötött szerződés által és annak az osztrák örökös tartományokat átengedi. Ez az első, még nem visszavonhatatlan, és csak részbeni osztás. 1522. évi január 30-án és február 7-én történt Brüsselben végleges osztás, és ez időtől fogva oszlik a Habsburgház osztrák és spanyol ágra. (Lásd május 17-én.)

1555. A székely nemzet constitutioi összeszedetnek az udvarhelyi országgyülésen.

1645. Groot Hugo, nagyhirü jogtudós és államférfi meghal. (Lásd april 10-én.)

1672. Hauer György lutheran hittudós, egyháztörténeti iró születik Segesváron. (Meghal december 15-én 1740.) [Lásd fiát április 17-én.]

1710. Betterton Tamás a legnagyobb angol szinészek egyike meghal Londonban.

1728. Suhm Péter Frigyes dán történetiró és költő születése. (Lásd december 7-én.)

1754. Achard Frigyes Károly, természettudor, vegytudós, a céklacukorkészités feltalálója születik Berlinben. (L. 20-án.)

1754. Széchényi Ferenc gróf, a tudományosság hires előmozditója, a magyar muzeum alapitója születik Széplakon.

1768. Hell Miksa hires csillagász és Sajnovics János (a magyar finn nyelvrokonság első megpenditője) mind kettő jezsuita éjszakra Wardoehus-ra utaznak Venus a nap előtti átjárását szemlélendők. (Lásd május 13-án.)

1772. Struensee Frigyes dán minister, és Brand Enewald gróf Kopenhágában kivégeztetnek. Az elsőnek különösen jobb karja, aztán feje levágatik, teste felnégyeltetik, és kerékre töretik. Matild királyné VII. Keresztély parancsára számkivetésbe indul Zellebe. (Lásd január 17-én, april 25-én.)

1783. Nodier Károly Manó jeles francia költő, regényiró és nyelvtudós születése Besançonban. Mások szerint 1780. évben. (Lásd január 26-án.)

1784. A magyar korona II. József császár parancsára Csáky János országbiró, Batthyány József áldornagy, és négy magyar testőr által Bécsbe kisértetik. (Lásd febr. 18-án.)

1792. Franciaországban a zarándokok és bűnbánók testületei az öltözet különbsége nélkül eltöröltetnek.

1792. A francia nemzetgyülés határozza az egyházi öltönyök eltörlését, Torné püspök erre nézve ugy nyilatkozott, hogy jövőben a polgárok csak erényeik által legyenek különböztetve.

1794. Estaing János gróf, az éjszakamerikai szabadságharc egyik legérdemesebb vitéze guillotiniroztatik.

1796. Jósika Miklós báró, termékeny és nagyhirü magyar regényiró születése Tordán. (Nem sept. 28-án mint Auer.)

1799. A francia congressus követei Bonnier d'Arco (ki XVI. Lajos halálára szavazott) és Robergo székelyeknek átöltözött egyének által Rastadt mellett a népjog legnagyobb megsértésével meggyilkoltatnak.

1799. Makáry György magyar nyelv- és költészettani iró születik Egerben.

1807. Hackert Fülöp hires tájfestész, egy müvész család legjelesebb tagja meghal Florenzben. (Lásd sept. 15-én.)

1808. A svédek győzelme az oroszokon Savolaxnál. Klingspor Bulatow és Tuschkow ellen. (Lásd 25-én.)

1809. Schill porosz őrnagy huszárjaival és lovas vadászaival Berlint elhagyja mint szabadcsapatvezér Austriának Franciaország elleni háborujában részt veendő.

1811. Fornet József szláv protestáns lelkész és iró, francia hugenotta család utódja meghal Strba-n Liptó megyében. (Születik nov. 1-jén 1732. Bsorocz trencsini helységben.)

1814. Milano az osztrák sereget keblébe fogadja nemzeti kormány reményében. Mantua az osztrákok által megszállva.

1815. Védelmi és dac-szövetség I. Ferenc császár és IV. Ferdinand siciliai király közt.

1820. Sucre délamerikai forradalmi tábornok meggyőzi a spanyolokat Popayan mellett az Andesekben.

1821. VI. János portugalli király nagy kincsekkel Brasiliából Portugalliába megy a nép akarata ellenére.

1824. Don Iturbide Ágoston a mexicói congressus által árulónak és törvénykivülinek nyilatkoztatik, visszajövetele miatt a birodalomba. (Lásd julius 19-én.)

1825. Denon báró hires régiségbuvár, műismerő és gyüjtő meghal Párisban. Napoleont minden hadjáratban kisérte, és a legbecsesebb műtárgyakat a párisi muzeum számára kiszemelte.

1826. Szerződés a Creek indianusokkal, mely szerint ezek Georgiában lévő birtokukat az egyesült éjszakamerikai államoknak átengedték.

1828. A Test- és Corporatioacta eltörlése Angolországban.

1833. Az uj egyetem beszentelése Zürichben.

1836. A régi mexicoiak egy elboritott városa fölfedeztetik a mexicói birodalomban.

1848. Csendőrök felállitása Budapesten és esküdtszékek behozatala.

1848. Választások a frankfurti parlamenthez Prágában. A nemzeti csehek Palacky alatt ezen politikai joggyakorlatban részt nem vesznek. Kuranda és Wächter kigunyolva.

1848. A német szövetség a német országgyülést május 16-ára Frankfurtba meghivja.

1849. Stáhly Ignác Magyarország hires főorvosa meghal. (Születik 1787. Pesten.)

1849. A porosz király a német birodalmi alkotmányt és császári koronát visszautasitja, és minden álladalomnak, mely vele egyetért, fegyveres védelmét igéri. (Lásd április 3-án november 29-én.)

1849. Az egész német birodalmi ministerium Frankfurton leköszön.

1850. A socialista Sue Jenő a francia nemzetgyülésbe követül választatik.

1850. Prága templomaiban a consistorialis határozat felolvastatik, mely szerint Smetana tudor egyházi átokkal sujtatik.

1851. Codrington Eduard angol tengernagy, a navarini győző meghal Londonban. (A gothai udvari naptár sz. 27-én.) [Lásd sept. 15-én.]

1851. Dudley Stuart lord és Cobden Edinburgh, Manchester, és több más városok példájára Nothinghillben meetinget tartanak Kossuth és társainak kiszabaditását Kiutahiából kieszközlendők.

1852. Schouw Joachim Frederik jeles dán tudós meghal Kopenhágában.

1853. Tieck Lajos nagyhirü német költő halála. (Lásd máj. 31-én.)

1854. Ütközet Nikápolynál a törökök és oroszok közt, melyben az utóbbiak 1500 ember veszteséggel megveretnek.

1854. Wallich Nathaniel nagyhirü füvész, a füvészeti kert igazgatója Kalkuttában meghal Kopenhágában. (Születik ugyanott 1787.)

1855. Gyilkos merény Párisban III. Napoleon császárra Pianori János által.

1855. A rabszolgatartók Westonban Éjszakamerikában népgyülésileg kijelentik, hogy ideje megérkezett mindazok kiüzésére az országból, kik szóval vagy irással oly nézeteket terjesztenek, melyek által a rabszolgaság intézete kedvezőtlen világitásba állitatnék. Határoztatik, hogy a rabszolgatartás ellenzői árulóknak és törvénykivülieknek tekintessenek, hogy a rabszolgatartással nem egyező tanokat előadó

papok elüzetessenek, hogy a hirlapszerkesztők és lapjaik, ha ez intézet ellen szólnak, a Missouri folyóba fulasztassanak, sajtóik elégettetvén; és hogy azon tartományok, kik a rabszolgatartás mellett nyilatkoznak, hatályosan támogattassanak.

1857. Számos moldovaiak tiltakoznak Moldova egyesitése ellen Oláhországgal.

---

29. Április.

(III. Calendas Maii.)

998. III. Otto császár az Angyalvárt rohammal beveszi.

1091. Alexios görög császár tökéletes győzelemmel megsemmisíti a bessenyőket Aenos mellett.

1105. Csehország IV. Henrik császár által királysággá emeltetik.

1313. III. Nagy Kázmér lengyel király születése.

1402. Zsigmond magyar király, testvérét I. (IV.) Vencel német császárt és cseh királyt Prágában az óvári városház tornyába záratja. (Lásd február 4-én, april 28-án.)

1429. D'Arc Janka 10000 fegyveres emberrel, melylyel Bloisból megindult, eleséggel felrakottan Orleansba megy. (Lásd május 8-án.)

1507. XII. Lajos francia király kivont karddal a lázadók által feladott Genuába vonul.

1547. I. Ferdinand császár megveri Móric szász herceget az Elba folyónál, leginkább a magyarok által segittetve.

1550. V. Károly rendelete Németalföldön, mely szerint mindazon könyveket, melyek az utolsó 30 esztendő ideje alatt megjelentek, és a löweni hittudósok lajstromában feljegyezve nincsenek, venni és árulni tilos; titkos összejövetelek pedig, s vitatkozások a szentirásról és szüz Máriáról tüzzel-vassal, meg jószág vesztéssel fognak büntettetni.

1621. Bucquoi-Longueval cs. vezér elfoglalja a pozsonyi várt.

1622. Mansfeld Ernő cseh protestáns vezér a svédekkel és szászokkal megveri Tilly cs. vezért Wisloch mellett.

1630. Aubigné Tivadar Agrippa lovag, hires hadvezér, iró és államférfi meghal 80 éves. (Lásd február 8-án.)

1652. Tengeri csata Blake angol és Tromp holland admiral közt

Dover magaslatán. Az angolok 6, a hollandusok 2 hajót vesztettek.

1676. Ruyter Mihály Adorján holland tengeri hős a franciák elleni csatában Mongibello és Agosta közt nyert sebein meghal Syracusában. (Lásd 22-én.)

1688. Vilmos Frigyes a brandenburgi nagy választófejedelem halála Berlinben.

1711. Békekötés Szathmárban a szövetséges magyarok és III. Károly király közt. Ez által a nagy forradalom befejeztetik, a vallásszabadság és magyar alkotmány ujra megerősitetik. (Lásd április 26. és 30-án.)

1737. Unzer János Ágoston hires orvos és szakbeli iró születése Halleban. (Meghal április 2-án 1799.)

1738. A római német császár dijt szab Rákóczy József elfogatására, de Rákóczy ennél fogva még nagyobb jutalmat tesz a lotharingiai herceg, cs. fővezér fejére. (Lásd sept. 5-én, nov. 17-én, jan. 28-án.)

1755. Schink János Frigyes, költő és drámairó születése Magdeburgon.

1762. Jourdan János francia tábornagy születése.

1767. Wrede Fülöp herceg bajor tábornagy születése Heidelbergen.

1792. Gróf Ankarström János, III. Gusztáv király gyilkosa kivégeztetik Stockholmban. (Lásd márc. 16-án.)

1801. Heidenreich Károly Henrik költő halála.

1802. Vay Miklós báró, borsodi főispáni helyettes, a forradalom alatt Erdélyben kormánybiztos, az ujabb időben Magyarország főkancellárja születik Alsó-Zsolcán.

1803. Az arnauták felkelése Kairoban Tahir Pasa alatt. Heves utcaharc után Mahomed Pasa szökni kénytelen, és a beyek ismét a tartomány urai.

1807. Az oroszok Panoschkin alatt Anapa várt elfoglalják.

1807. Az osmanlik Arabiából számüzetnek.

1807. Mohamed Aly Pasa Egiptomot a Miniettől a viz zuhatagokig a mamelukoknak átengedi.

1809. Wrede bajor tábornok Salzburgot megszállja.

1811. Angol áruk elégetése Milanoban.

1813. Macdonald kiveri a poroszokat Merseburgból.

1813. Wittgenstein gróf felfüggeszti a continentalis rendszert, és megtiltja a francia árukkal való kereskedést. (Lásd 6-án.)

1813. Davoust tábornagy Hamburgban a fehér zászlót kitüzi és XVIII. Lajost királyul elismeri.
1814. XVIII. Lajos francia király ünnepélyesen bevonul Compigne-be.
1816. Békekötés Szárdinia és Tripolis közt, mely által 140 szárd a rabszolgaságból kiszabadul.
1826. A görög nemzetgyülés Missolunghi elestének hirére két ideiglenes hatóságot kinevez kebeléből Zaimi és Germanos alatt.
1826. Felkelés Valencián Venezuelában (Columbia) Paëz tábornok által vezérelve. (Lásd május 4. és 19-én.)
1831. Alkotmány Szász-Altenburg hercegségben.
1834. O'Connell Dániel inditványa a parlamentben, hogy az Unio Nagybrittannia és Irhon közt felbontassék, 523 szavazattal 38 ellenében elvettetett.
1836. Nagy zenebona Oportoban, melyben a nép dühe a külföldi butorok és más áruk ellen intéztetik.
1840. Kossuth, Wesselényi és mások, kik politikai tevékenységük miatt elitéltettek, a király által amnestiáltatnak.
1848. A német egylet Prágában, mely épen követek küldéséről a német birodalmi parlamentbe tanácskozik, buzgó csehek csoportja által szétüzetik. (Lásd 28-án.)
1848. Wesselényi Miklós, a világtalan hazafi, Budapesten egy nagyhatásu beszédben felhivja a magyarokat a szlávság elleni harcra. (Szilágyi S. majd 24, majd 30-ára teszi.)
1848. IX. Pius pápa aláirja az encyklikát. Ez volna Mazzini kifejezése szerint Olaszország leggyalázatosb napja, az országot védtelenné tevén.
1848. Radeczky heves ütközete Pastrengónál és St. Giustinanál az olasz forradalmiakkal. (28 és. 29-én.)
1848. Uj lázadás Nápolyban. A ministerium lelépetik, a királytól pedig kivántatik, hogy csak egy kamarát alkosson, és a seregeket 20 orányira távolitsa el a fővárostól. (Lásd jan. 27-én, május 15-én.)
1849. A magyarok Győrt megszállják. (Lásd 26-án.)
1849. Mazzini a pápai hatalom helyreállitására közeledő franciák ellen izgatja a népet.
1849. Az orosz segedelemnek előcsapatja (8000 ember) Krakó területére lép Austria segedelmére a magyarok ellen.
1849. A német birodalmi alkotmány Karlsruheban kihirdettetik.

1849. Görgei lelkesitő szózatot intéz hadseregéhez azon refrainenel: „Emlékezzetek arról ha ismét csatába mentek“ és Komáromból Buda ostromlására indul.

1849. Perczel Mór győzelme Jankahid és Elemérnél a szerbek ellen. Todorovics N.-Becskerekre veretik vissza. (10,000 emberével.) (Ezen ütközet Melencze és Nagy-Becskerek közt folyt, mint Perczel maga irja. Schütte azonban és Szilágyi Perczelnek egy április 30-án N.-Becskereknél nyert ütközetről szólnak, melyről más források nem tudnak. Hihetőleg egy csatából kettőt csinált mindkét iró.)

1850. Az erfurti parlament berekesztése. (Lásd március 20-án.)

1850. A siccardii törvények ellen kifakadó turini érsek megtagadja a világi bíróság előtti megjelenését.

1859. Gyulai Ferenc gróf, osztrák tábornagy a Ticinon átmegy, és a szárdok elleni hadjáratot kezdi.

1865. Knak protestáns pásztor a Berlinben tartott zsinaton minden tudományos bizonyiték dacára a földnek forgását a nap körül tagadja. Ebből következménydús vitája támad Lisco Gusztáv Emillel, az értelmiség szabadságának védőjével a vallástéren. Lessing vitája pásztor Götzével XIX. századi alakban megujul.

---

30. Április.

(Pridie Calendas Maii.)

1450. (Kr. sz. e.) Jozua a Jordan folyón átmegy zsidó hadával. (Lásd április 26-án.)

89. (Kr. sz. e.) Sulla L. Cornelius elfoglalja és szétrombolja Stabiä várost.

65. Lucanus (M. Annäus) római költő halála. (Lásd nov. 3-án.)

65. Seneca Lucius Annäus, hires bölcsész és orator, Nero tanitója, a császár által, ki kincseit szomjazta, befolyását sokallotta, és Piso összeesküvésében részesnek mondta, öngyilkolásra kényszeritetik. A császár azt a kegyelmet engedvén neki, hogy halála nemét választhassa, Seneca fürdőben ülve ereit felnyitá és meghal. (Születik 2 év Kr. sz. után.) (A L'art de verifier les dates csak annyit mond, hogy április havában.)

313. Licinius keletrómai császár, egy 70000-nyi sereggel tökéletesen megveri Maximinus császárt Heracleanál, ki Cappadociába fut és Tarsusban méreg által meghal. (L. okt. 8-án.)
535. III. Theodát gót király Italiában unokatestvérét Amalazuntát, ki őt trónra segité számkivetésbe küldi, hol őt a fürdőben kötéllel megfojtatja.
1304. Az első mysteriumok vagy szentjátékok Londonban nyilt utcán adatnak.
1315. Enquerrand de Marigni francia pénzügyminister hamis vádak következtében X. Lajos parancsára felakasztatik.
1407. Jungingen Konrád a német rend nagymestere meghal.
1415. VI. Frigyes nürnbergi várgróf, (hohenzollerni ivadék) Zsigmond császártól a brandenburgi választó fejedelemséget nyeri 400,000 arany forint árában, melyet neki Zsigmond nem volt képes visszafizetni.
1514. Székelyi Dósa György a törökök ellen rendelt pórhad vezérének választatik.
1531. Zápolya János megtiltja a rendek azon gyülését, melyet Perényi Péter Veszprémbe hirdetett. (Lásd 27-én.)
1534. VIII. Henrik angol király, Barton Erzsébet inspirált apácát, mely a pápisták által eszközül használtatott, lefejezteti.
1615. Istvánfi Miklós alnádor, remek magyar történész latin nyelven, meghal. (Lásd május 25-én.)
1619. Egyezkedés XIII. Lajos francia király és anyja Mária közt, mely által az utóbbinak Anjou kormányzása Angers várossal átengedtetik. (Lásd február 21-én.)
1621. Bucquoi cs. hadvezér II. Ferdinand alatt Pozsony városát elfoglalja. (Bél eltér Khevenhüller és Ortelius nézeteitől, kik szerint Pozsony körülvétetett VI. Nonas Maii, és másnap elfoglaltatott. — Lásd május 6-án.)
1632. Tilly-Tzerklas János, hadvezéri tehetségéről és véres kegyetlenségéről egyaránt ismeretes cs. főtábornok a 30 évi háboruban meghal nyert sebein. (Lásd 5-én.)
1645. A török hajóhad Konstantinápolyból elindul Creta elfoglalására. Kezdete a 25 évi háborunak. (Lasd august 17-én.)
1653. Cromwell Olivér az eddig felségi jogot gyakorlott angol parlamentet 300 katonával „istennek nagyobb tiszteletére“ szétüzi. Ugyanaz nap az álladalmi tanácsot is feloszlatja, mert az őt terveiben akadályozta. (Régi stilus sz. 20-án.) [L'art de verifier les dates. Auer] [Lásd julius 14-én.]

1655. Sueur Eustach hires francia festész meghal 38 éves.

1657. Blake Robert hires angol tengernagy Teneriffa szigeten Santa Cruz révébe nagy merészséggel benyomul, és a perui ezüst flottát elégeti. (Régi stilus sz. 20-án.)

1671. Nádasdy Ferenc országbiró, Bécsben Zrinyi Péter és Frangepán Ferenc Bécsujhelyen mint felségsértők lefejeztetnek. Frangepan neje De Naro Julia kegyelmet kérvén férje életeért, ki egy régi nemes törzsnek utolsó sarjadéka, ezt nem nyerhette, mert a Frangepaniak által két más náluk még sokkal régibb és nemesebb törzs kiveszett, t. i. a Hohenstauffen és Babenberg család. (Lásd április 18-án, september 3-án; — v. ö. junius 15-én 1246. és oktober 29-én 1268.)

1703. A bujdokló II. Rákóczy Ferenc ellen mint pártütőre Bécsben a jószág- és fejvesztés büntetése kimondatik. (Lásd április 1-jén, május 22-én, nov. 17-én, máj. 29-én, nov. 9-én.)

1711. A Szathmár és Majtény közti szabad mezőn Pálffy János számos lovassággal, Károlyi Sándor 15000 emberrel és 149 zászlóval csatarendi pompában feláll. A conföderatio és király közti béke ünnepélyesen kihirdettetik, melyet a conföderáltak elfogadnak. Ezek most leteszik a hűség esküjét, a zászlókat földfelé hajlitják, fegyvereket, dobokat, és hadijeleket rakásra tesznek. Üdvözletek Károlyi és Pálffy közt a béke visszaállitásáért. (Lásd április 29-én.)

1725. Békekötés Bécsben Spanyolország és Austria közt, mely által V. Fülöp mint spanyol király elismertetik, és egy negyedszázados örökösödési háboru megszüntetik.

1742. Landes József, szinműiró születik Bécsben. (Gelehrtes Oesterreich.)

1757. Hager József, keleti (chinai) nyelvtudós születése Milanoban, (nem Bécsben.) Inkább nagy terjedelmü mint mély tudományokkal birt. (Meghal 1818.)

1762. Illésházy István gróf, liptói és trencséni főispán, a tudós társaság igazgató tagja, az utolsó Illésházy, születik Pozsonyban.

1773. Ali Bey, bitor egiptomi zultán, a törökök rettentője (mint magát pénzein nevezte) egy alacsony eredetü hóditó, Salehieh mellett a törökökhöz szitó veje Abudaab által tökéletesen megveretik, serege majdnem egészen megsemmisittetik; ő maga nyert sebein május 7-én meghal.

1790. Heinicke Samu az első siketnéma intézet alapitója Németországban meghal Lipcsében.

1795. Barthélemy János Jakab, hires francia iró halála Párisban. Remek müve: „Az ifju Anacharzis utazása Görögországban“ — 30 évi szorgalom gyümölcse. (Szül. 1716 Marseille mellett.)

1800. Kleber francia tábornok békét köt Murad Beyvel, mely által az utóbbi elismertetik Egiptom egy részének uradalmában.

1803. A francia köztársaság Louisianat 60,000000 frank áráért átengedi az egyesült éjszakamerikai álladalmaknak.

1804. Curée a tribunatusban inditványt tesz örökös francia császárság alkotására Buonaparte Napoleon személyében. Ezen inditványnak csak Carnot szegült ellene. (Lásd május 18-án.)

1807. Dulon Rudolf német protestáns lelkész, forradalmi iró születése Stendal-on.

1814. Jülich a svédeknek átadva.

1814. Napoleon St. Rapheauban Frejus mellett hajóra száll Elba szigetre menendő. (Igy Posselt: Europäische Annalen. Weber J. J. sz. 27-én, Lamartine sz. a restauratio történetében 28-án.) [Lásd 20-án.]

1815. Az osztrákok Nugent alatt Romát megszállják.

1815. Sándor orosz cár Lengyelország királyának cimét veszi fel. (V. ö. február 29-én.)

1824. Dom Miguel a papok és Carlotta királyné által segittetve ellenforradalmat támaszt Lissabonban atyja VI. János király és a szabadelmüek ellen. A zendülés május 9-ig tart, mely napon Dom Miguel elutazott. (Lásd május 27-én.)

1827. Paskievits herceg az orosz fővezérséget a perzsák ellen elvállalja.

1827. Larive a leghiresebb tragikus szinmüvészek egyike meghal.

1830. Potter Lajos, Tielemans és Bartells belga republicanus irók az első 8, a többiek 7 évi számkivetésre itéltetnek lázitás miatt. (Lásd január 1-jén.)

1833. Key János nagy néptolongás közt az angol alsóházban nevezetes inditványát az ajtó- és ablakadórul megfejti és kimutatja, hogy ez már 1035741 font sterlingre rug.

1847. Károly főherceg hires osztrák tábornagy halála.

1848. Romának ostromlása a franciák által kezdődik.

1848. A forradalmi lengyelek győzelmes ütközete a poroszokkal Miloslawnál Posenben.
1848. Gróf Baillet de Latour tábornok Zanini helyett cs. hadügyminister lesz.
1848. Az osztrákok bal szerencsével csatáznak az olasz zendülőkkel Bussolengo mellett.
1848. Rouenban a zendülés véresen elnyomatik. (Lásd 27-én.)
1849. Perczel Mór tábornok Nagybecskerekre bevonul. (Horváth Mih.) [Lásd 29-én.]
1851. Forradalom Santjagoban, a chilii democraták által előidézve.
1854. Az első vasut megnyitása Brasiliában Mahuatól Fragoso-ig.
1854. Montgomery James kedvelt angol költő halála The Mount-on Sheffield mellett. (Születik 1771.)
1855. Munkások békétlenségei Veronában.
1855. Bishop H. zeneszerző halála Angolországban.
1855. A nápolyi kormány az állam polgárainak megengedi a párisi iparműkiállitás látogatását, de azon kijelentéssel, hogy a visszatérési engedély igen kétséges leend.
1856. Berényi Antal nagy reményü magyar drámaköltő szerencsétlen ugrás következtében a kocsiból meghal, Tétényben. (Születik 1829. Lovasberényben.) [Mások sz. márc. 30-án.]
1857. Az osztrák fregatta Novarra tudományos megbizással Triestből a világ körülutazására indul. Ez egy osztrák hajó első utazása a világ körül. A hajó visszaérkezik 1859. év nyarán.
1859. Schuler Menyhért svajci történetiró meghal Aargauban.

1. Május.

(Calendae Maii.)

449. (Kr. sz. e.) Az első decemvirek uralkodása Romában, és a Solon törvényeinek alapján készült 12 törvény táblája behozva.

326. (Kr. sz. e.) Q. Publius Philo II. római consul, első proconsul diadalt ül a samniták és paläpolitánokról. (Palaeopolis határos volt Nápolylyal.)

62. (Kr. sz. e.) Clodius a Bona Dea mysteriumjait szentségteleníti.

305. Diocletian római császár Nikomediában lemond császári méltóságáról, és Salona dalmát városba vonul vissza.

305. Maximinus Daza és Severus cäsaroknak kineveztetnek Galerius által. (Lásd november 11-én.)

311. C. Galerius római császár, paraszt eredetü, nyers önkényes ember, meghal azon undok betegségben, mely II. Fülöpöt, IV. Ivánt és Sullát is emésztette.

408. Arcadius első byzanti császár halála. (A byzanti császárság alakult Theodosius felosztása által, ki Honorius fiának a nyugoti, Arcadiusnak a keleti római birodalmat adta át.)

457. Az Albionba Hengist herceggel bevándorolt szászok a britt nemeseket egy országos tanácskozás alkalmával megszurják.

1112. Burgundi Henrique a portugalli állam alapitója meghal.

1187. Saladin zultán a templáriusok és jánoslovagok nagymestereit megveri.

1308. I. Albrecht császár (habsburgi Rudolf fia,) unokaöcscse Sváb János (Parricida) által, Wart Rudolf, Eschenbach Walter, Palm Ulrik és Tegerfeld (vagy Degenfeld) Konrád *) lovagok segitségével Brucknál Aargauban meggyilkoltatik.

*) Mások e név helyett Finstingen Henriket irnak.

1351. Zürich canton a svajci szövetségbe lép, és az uj frigyet esküvel megerősíti.

1381. Ambriot Hugues párisi prêvot a' bastilleba vitetik, melynek ő maga rakta le alapkövét. (Lásd ápril 22-én 1369.)

1386. Vencel császár egy cseh sereggel Győr előtt megjelenik, mint közbejáró Mária királyné és a rendek közt.

1393. Wallenrod Konrad a német rend nagymestere meghal. (Hartnock szerint julius 25-én 1394.) [Olvasd róla Mickiewitz eposát.]

1395. Visconti János Galeazzo első milanoi herceg lesz.

1461. Corvin Mátyás egybekelése Podiebrad Katalinnal.

1471. A népember Sture Sten svéd országkormányzó Arbogán a polgárság és tanács által méltóságában elismertetik.

1503. Curio Cölius Secundus, nemes olasz, az ereklyeimádás határozott ellensége, értelmes vallásfogalmaknak buzgó és felvilágosodott terjesztője, születik San Chirico-ban Piemontban. (Lásd november 24-én.)

1526. A torgaui egyezkedés — az augsburgi hitvallomás alapja, — Állhatatós János szász választó fejedelem, és Nagylelkü Fülöp hesseni választó fejedelem hozzájárultával létesül.

1576. Báthory István Krakóban lengyel királynak koronáztatik. (Lásd május 25-én.)

1625. Thurzó Sztaniszló nádor halála. (Timon.)

1633. Vauban Sebestyén francia tábornagy, hazájának egyik legelső mérnöke születik.

1638. Egy roppant számu néptömeg Edinburghban a convenantra, a skót szabadság és jog érdekében alapitott szövetségre esküszik, és I. Károly erőszakoskodásainak meggátlására egyesül.

1639. I. Károly angol király, az elégedetlen alattvalók kivándorlását megszüntető törvényt irja alá. Ennél fogva hét hajó, melyre Amerikába szándékozó angol kivándorlók szállottak, a Themzében visszatartatott. A hajók egyikében Hampden, Pym és Cromwell is voltak, az angol szabadság előharcosai, és I. Károly bukásának legközelebbi okozói.

1642. Silihdar Mustafapasa, IV. Murad zultán kegyence, Kara Mustafa nagyvezir parancsára kivégeztetik, mire a nagyvezir Ibrahim zultánnak nagy ünnepélyt rendez. (Lásd január 11. és 29-én.)

1672. Addison József hires angol költő, tudós és államférfi születése Milstonban. (Lásd junius 17-én.)
1701. Dryden John angol költő halála Londonban. (L. aug. 9-én.)
1703. XII. Károly svéd király megveri a szászokat Pultusk mellett, a Bug folyónál. (Voltaire.)
1711. A szathmári békekötés oklevele mind két részről aláiratik. (Lásd április 29-én.)
1726. Zachariae Just. Frigyes Vilmos német szépirodalmi iró születik Frankenhausenban.
1734. Necker Jakab francia pénzügyminister, Staëlné atyja születik Genfben.
1760. Buzot Ferenc Leon Miklós, hires girondista népképviselő a forradalom alatt, születik Evreuxben. (Lásd julius 7-én.)
1769. Wellington Arthur herceg (az ugynevezett „vas herceg“) hires angol hadvezér és államférfi születik Duncastleben Irlandon.
1772. Mosel Ignác Ferenc, iró és zeneszerző születése Bécsben.
1791. VI. Pius pápa az uj papi választásokat Franciaországban érvényteleneknek nyilatkoztatja, és azon egyháziakat, kik az alkotmányos esküt letevék, kiközösíti.
1791. Talleyrand a pápa által egyházi átok alá vétetik. (Lásd február 25-én.)
1791. VI. Pius pápa arcképe a palais royalban megégettetik.
1794. Az angolok S. Lucie francia szigeten kiszállnak, és azt elfoglalják.
1796. Booth Junius Brutus hires angol szinész (Kean vágytársa) születik Londonban. [Meghal 1852. Novemberben Cincinnatiban.]
1797. Benedetti Tamás hires bécsi rézmetsző születése Londonban.
1798. A batavi köztársaság alkotmánya, az ősgyülések által elfogadtatván, kihirdettetik. (Lásd jan. 19-én, május 16-án.)
1802. A béke helyreállitása St. Domingo szigeten. Toussaint Louverture, tábornokai gyávasága, és megvesztegettetésük miatt Leclerc francia tábornoknak magát megadni kénytelen. Példáját követték Christophe, és Dessalines.
1807. Szinovácz György magyar iró és jogtudós születése Bársonyoson Veszprém megyében. (Meghalt 1867. dec. 25-én.)
1808. A kir. kormányzó herceg nyilatkozványa Brasiliában Napoleon országrablása ellen. Egyesülés Angolországgal, és tiltakozás Portugalliának cessiója ellen.

1808. A Code Napoleon behozatala Varsóban.
1808. Bajor kir. alaptörvény a nemzeti képviseletről.
1809. Csata Amaranthe mellett Portugalliában a Beresford vezérlete alatt lévő portugal-, angol- és francia hadsereg közt.
1809. Karvasy Ágoston magyar államtudományi iró születik Győrött.
1809. Pfeffel Gottl. Konrád jeles német meseköltő meghal. (Születik május 28-án 1736.)
1810. Az éjszakamerikai congressus megujitja a Nonintercourse aktát, és annak legszigorubb végrehajtását határozza Angol- és Franciaország ellenében. (L. márc. 1-jén, dec. 22-én.)
1811. Szücs István, a magyar akademia tagja, jogtudományi és költeményes iró születik Tisza-Dersen Heves megyében.
1811. Elio spanyol alkirály Buenos-Ayrest felkelési állapotban lévőnek nyilatkoztatja törvényes fejedelme ellen.
1813. Ütközet Lipcse és Weissenfels közt Winzigerode hadteste, és a harmadik francia hadtest közt. Az istriai herceg (Bessières Armand tábornagy) ágyugolyó által leterítetik. (Lásd 2-án.)
1813. Delille Jakab az ujabb kor leghíresebb francia tanköltője meghal. (Lásd junius 28-án.)
1815. Murat Joachim Sinigagliába menekszik.
1817. Beck Károly az ujkor legjelesebb lantos költőinek egyike születik Baján Magyarországban.
1818. L'Allemand testvérek, számüzött franciák Texasban telepitvényt alapitanak, melyet „Champ d'asylnak" neveznek. (Már novemberben feloszlik.)
1826. Beöthy László, magyar humoristicai iró, születik Komáromban.
1829. Kenyérdrágaság Franciaországban több városokban békétlenségeket okoz.
1831. Bonnet Ferenc Claudius, Madagascar szigetnek választott és koronázott királya meghal ugyanott. (Született Pardoux-ban Limoges mellett Franciaországban, és 75 millió frankot hagyott hátra a londoni bankban.)
1848. Az ötvenes választmány gyülésének megnyitása Frankfurton.
1848. Komoly ütközet az osztrákok ellen Verona mellett.
1849. Az orosz beavatkozás Magyarországba császári manifestummal kihirdettetik.

1849. Egyezség Balta-Limanban (bosporusi helység európai parton.) Orosz- és Törökország közt, mi által az orosz cár felhatalmaztatik a moldovai és oláh hospodarok kinevezésére, és nyugtalanságok alkalmával fegyveres beavatkozásra. — Ideiglenes alkotmány a Dunafejedelemségek számára, hét évre érvényes.

1849. A szász követek Poroszországgal egyetértőleg a frankfurti gyülésről visszahivatnak. (Lásd 14-én.)

1851. A világ-műipar-kiállitás Londonban ünnepélyesen megnyittatik.

1854. Az ostrom állapot megszüntetése Magyarországon.

1857. Walker felkelési főnök megadja magát Davis éjszakamerikai hajóskapitánynak Nicaraguában.

1861. Az osztrák császár Bécsben a birodalmi tanács mindkét házát ünnepélyesen megnyitja. — A megnyitó beszéd némely helyei a magyar fővárosban baljoslatuaknak tekintetnek az ősi alkotmányra nézve. A császár következőleg nyilatkozik: „Népeim szine előtt elvállalt, és ama nyilatkozatok által hatályosan erősített uralkodói kötelességemül tartom a mult évi oktober 20-án kimondott, és a f. é. február 26-án végrehajtott elvek szerint, az egyetemes alkotmányt mint egységes és eloszthatlan császárságom alapját, ünnepélyes órában tett fogadásomhoz híven, császári hatalmammal védelmezni, és erős akaratom, annak minden megsértését mint a monarchia fenállása, és valamennyi országaim és népeim jogai ellen intézett támadást erélyesen visszautasitani. „Magyarországból és társországaiból egyetlen képviselői sem jelent meg ezen reichsrathban. (V. ö. september 20-án.)

1862. Schmerling osztrák minister felolvassa a császári üzenetet a reichsrathhoz, mely szerint a császárnak egyenes jóváhagyásával történtnek jelentetik a ministerek 1861. évi jul. 2-án kimondott azon elve, hogy ők bizonyos esetekben a reichsrath irányában felelősök, egyuttal az alkotmány következményeként közli, hogy az 1851. évi august 20-ai kabinetleirat, mely a ministereket egyedül az uralkodónak állitja felelőseknek, hatályon kivül lépett. — Törvényt vonakodott a kormány a ministeri felelősségről alkotni.

1862. Londonban a második (a párisival együtt a harmadik) nagy világműkiállitás megnyittatik.

1868. Török ferman az ozman birodalom területére a lelkiismeret szabadságát hirdeti és egy államtanácsot szervez a törvényjavaslatok megvizsgálására, és véleményadásra a zultán vagy a ministerium által hozzá utasitott ügyekben.

---

2. Május.

(VI. Nonas Maii.)

5200. (Kr. sz. e.) A világ teremtetése Eusebius és a római martyrologium szerint. (V. ö. a márc. 20-dika alatti adatot, mely szerint az első ember még korábban lett volna teremtve. Calvisius Seth, a thüringiai chronologus kiszámitá, hogy a világ alkotása oktober 26-án kezdődött, sőt Hogel gerai rector még azt is fedezé föl, hogy isten az utóbbi nap estéjén kezdte a világot teremteni. Az 1636-ban meghalt Usher angol főpap ezen eseményt oktober 23-ára teszi, ugy hogy Ádám születésnapja oktober 28-ára esnék, mely Usher szerint péntek volt. A nagy Dante, kétségkivül az életdús költészet szelleméből kiindulva, a világot kikeletkor hagyja létre jönni, vele tart az 1638-ban meghalt Alsted herborni dogmaticus, mig Heidegger zürichi theologus jobban tenni vélt, ha az ősz mellett nyilatkozik. A nagy tudósok tehát semmi nehézséget nem találtak abban, hogy reggeli és estveli időről, péntekről és más hétközi napokról, tavaszról és őszről szóljanak, és még csak azután a világ alkotásának müvét lássák következni. Valóban más egymásutánt ismerünk fel még Göthe: Amor als Landschaftsmaler cimü költeményében is. Lásd márc. 21-én, ápr. 10-én.)

926. A magyarok St. Gallent elpusztitják.

1050. Egyházi gyülekezet Rómában Berengar eretneksége ellen.

1270. IV. Béla magyar király halála a Margitszigeten. (A Chronicon budense, Perger diplomatikája, Hormayr tört. zsebkönyve és Katona szerint máj. 3-án. Engel szerint máj. 5-én, Turóczy és Ranzan szerint Nonis Maii, azaz május 7-én 1275. Pray és tán utána Radványi Imre azt véli, hogy junius havában. Szalay, Horváth M. és Fessler általánosan mondják, hogy május hóban. Ráth Károly (magyar kirá-

lyok utazásai) még legközelebb jár, állitván, hogy május 2-ka előtt halt meg. A napot csakugyan biztosan ki nem lehet mutatni. V. István király első ismert levele kelt 1270. május 2-án, egy másodikát közli Fejér Gy. május 13-áról, melyben atyjáról IV. Béláról már mint boldogultról emlékezik.)

1287. Zsidóüldözés egész Angolországban.

1312. A templáriusok rende Németországban eltöröltetik. (Krahmer.)

1316. Bruce Eduard skót herceg (I. Bruce Robert testvére) Dunkalk városban Irland királyául koronáztatik, miután Donald Oneale a volt király szerződésileg minden jogairól lemondott. (Lásd február 14-én.)

1381. Velence békét köt Genuával Turinban, melynél fogva az olasz szárazföldről a lagunákon kivül semmit meg nem tart.

1422. IV. Henrik angol király hosszu ostrom után Meaux francia várost elfoglalja.

1450. Suffolk herceg, VI. Henrik angol király helytartója a francia tartományokban, árulás ürügye alatt nyilt tengeren egy bárkán lefejeztetik. (Lingard.)

1466. Giron Péter, a Calatrava lovagrend nagymestere, meghal nagy terveinek közepett, melyek szerint pápai dispensatióval Isabellát a király növérét nőül venni akarta, hogy ez által Castilia fölött uralkodhasson.

1507. Luther Márton papnak felkenetik, és mint augustinus szerzetes első miséjét olvassa.

1519. Lionardo da Vinci, nagyhirű festőmüvész meghal St. Cloudban 67 éves korában. (Vasari mondja, hogy I. Ferenc király karjaiban halt meg, ki az ő látogatására jött, de az nem lehet, mert a király naplója őt ez időben St. Germain en Laye-ban lévőnek mondja. Weber H. svajci tudós is, a Historisches Gedenkbuch-ban állitja, hogy Leonardo da Vinci a király karjaiban, és pedig Fontainebleau-ban halt meg volna.)

1568. Stuart Mária skót királyné Loch-Levin szigeti fogságából megmenekszik.

1572. Szegedi István vagy Kiss István (szegedi születésü) hires protestáns vallástudós meghal Keviben. [Czvittinger.]

1572. Hebler Mátyás erdélyi szász iró és szónok és a protestántismus nagy buzditója meghal. (Czvittinger.)

1576. Corranza Barthelemi hires spanyol hittudós, kinek katholikus elvei az inquisitió által kétségbe hozattak, meghal.

1586. Curcelläus (de Courcelles) István, tudós örmény theolog születik Genfben. († 1659.)

1598. IV. Henrik francia király békét köt Spanyolországgal Verviersben, melyben az utóbbi minden foglalásainak kiadására kényszerítetik.

1608. Maistre Antal kegyességéről és tudományosságáról híres ember születik Párisban. (Meghal november 4-én 1658.)

1640. Flemming Pál híres német költő születése.

1668. Béke Aachenben XIV. Lajos francia és II. Károly spanyol király közt. Franciaország a Franche-Comtét visszaadja Spanyolországnak, de foglalmányait spanyol Németalföldön megtartja.

1679. Mattioli Ercole a mantuai herceg ministere a piemonti határszélen francia katonák által megragadtatik, és Pignerol várba záratik. (Lásd november 19-én.)

1685. Argyle Arkhibald gróf, hatalmas skót főur, több skót menekülttel Hollandiából hajóra száll Angliába fegyveresen betörendő. (Lásd junius 11-én.) [Macaulay.]

1716. Lacy John skót, Franciaország királyi bankjának felállítására kinyeri a szabadalmi levelet. (Az intézet csak 5 évig tart.)

1728. Nagy István hittudós születik Bezi-ben Győr megyében. (Annal. d. Literat.)

1729. II. Nagy Katalin, Anhalt-Zerbst-Dornburg hercegnő, orosz cárné, III. Péter neje születik.

1754. Mylius Zsigmond iró és fordító születik Berlinben. (Meghal március 30-án 1827.)

1773. Steffens Henrik költő, természetbuvár és bölcs születik Stawangerben Norvegiában. (Mások sz. 1779.)

1785. Struve Károly Lajos szellemdús nyelvész születik Hannoverában.

1790. Hahn Fülöp Mátyás, erőműtani remek műveiről hires protestáns pap, meghal. (Születik november 25-én 1739.)

1793. Stoffelet Miklós kitünő vendéei vezér St. Florentban békét köt Hoche tábornokkal. (Lásd február 25-én.)

1798. Báró Reding Alajos, svajci országkapitány, megveri a franciákat Morgartennél.

1808. Felkelés Madridban a királyi családnak Franciaországba

történt küldetéseért. Murat parancsára több mint 250 lázadó spanyol, fáklya világnál meglövetett.

1811. Miranda Ferenc, a Tierra-Firma egyesült államok congressusának elnöke lesz.

1813. Csata Nagygörschen és Lützen mellett Napoleon, Marmont, Ney és Jenő közt egy részt, és a szövetséges hadseregek közt Blücher alatt más részt. A véres csata a szövetségesek rendes visszavonulásával végződik.

1813. Bülow porosz tábornok megveri az olasz alkirályt Hallenál.

1813. Lauriston francia tábornok kiveri Wittgensteint Lipcséből, és Kleistot Schönau mellett visszavonulásra kényszeriti.

1814. XVIII. Lajos St. Queuben kelt nyilatkozatával Franciaország uj kormányformáját meghatározza. (Lásd jun. 4-én.)

1815. Murat Joachim nápolyi király, ki megint Napoleonhoz akart csatlakozni, tökéletesen megveretik Tolentinonál az osztrákok által Bianchi vezérlete alatt. (Kruse sz. 3-án.)

1818. Szerződés a Haagban Németalföld és Angolország közt, a rabszolgakereskedés akadályozására.

1820. Thistlewood, Ings, Bruns, Tidd és Davison összeesküvés miatt Londonban kivégeztetnek. (Lásd febr. 23-án.)

1826. I. Dom Pedro brasiliai császár lemond a portugalli trónról leánya Donna Mária da Gloria javára.

1826. A spanyol aristocraták antagonismusa roszalja a nemesi cimek eltörlését Texas tartományban, mely mint önálló status „Fredonia“ nevet vesz fel.

1828. Deséze Raimund gróf, francia ügyvéd, XVI. Lajos védője a nemzetgyülés előtt, meghal Párisban.

1829. Lafayette Calemard, a felső Loire követe, világos nappal Pagniol által pistolylyal meglövetik, ki erre önmagát lövé agyon.

1834. Erőszakos kisérlet az 1833. évi april harmadika óta majnai Frankfurton bezárt lázadók kiszabaditására, — sikertelen.

1848. Uj állami alaptörvény Stockholmban, általános választásokkal.

1848. Zsidóüldözés és kenyérzenebona Prágában. (L. apr. 23-án.)

1848. Vág-Ujhelyen a lakosság megrohanja és kirabolja a zsidókat nagy kegyetlenségek közt. Két nap alatt (máj. 2. és 7-én) mintegy 600 zsidólak romboltatik össze.

1848. Katonai kicsapongás Trierben, és torlaszok emelése.

1849. Kossuth mint kormányzó ministeriumot alakit Debrecenben.

Szemere Bertalan belügy; Batthyány Kázmér külügy, Duschek Ferenc pénzügy, Csányi László közlekedés, Horváth Mihály vallás és közoktatás, Vukovics Sebő igazságügy. Csak később jelenté be Kossuth a háznak Görgei Arthurt hadügyministerül.

1849. Egyezkedés Varsóban Austria- és Oroszország közt, az utóbbinak fegyveres beavatkozása ügyében Magyarországban. (Lásd április 27-én, május 21-én.) [Schütte igy. Szeremlei bennünket egy május 1-jén Pozsonyban Berg orosz tábornok, valamint Schwarzenberg és Cordon osztrák ministerek közt folyt értekezletről értesit.]

1850. A dresdai májusi zendülés vezetőinek: Heubner, Röckel és Bakunin-nak a fő felebbviteli törvényszék halálos itélete kihirdettetik Königstein váron. (Lásd május 3., 5., 6-án.)

1850. Kinkel Godofréd költő naugardi fogságából Kölnbe vitetvén az assisenhof előtt magát socialistának vallja, és vitatja, hogy „a nép jogait vassal és golyóval védelmeznie“ hivatásában áll. — Ő és társai a siegburgi fegyvertár megrohanásáért felmentettek. (Lásd 10-én.)

1852. Dalrymple John, híres angol szemorvos, és iró a szem betegségeiről meghal Londonban.

1854. A törökök győzelmes ütközete Suleyman Pasa alatt Radovan mellett az oroszok ellen.

1857. De Musset Alfred francia költő halála Párisban.

1864. Meyerbeer Jakab, a lángelmü zeneköltő meghal Párisban. (Született 1791. Berlinben, valódi neve Meyer Beer.) [Operái: Ördög Robert, Hugenották, Próféta, Éjszakcsillaga, Dinorah, Afrikai nő.]

---

3. Május.

(V. Nonas Maii.)

1070. Gizela, magyar özvegykirályné meghal.

1241. A ghibellinek tengeri győzelme Melorianál.

1263. V. István ifjabb magyar király a Szokolyon tartott országgyülésen uj egyezkedést köt atyjával, IV. Bélával, és ez által a poroszlói békéhez uj föltételeket kapcsol. (Datum prope monasterium Zokol, in inventione sanctae crucis

anno Domini 1263. Ezen oklevél olvasható Fejér Codex diplom. Tom. IV. 3. p. 160. Katona historia critica Tom. VI. Pray Annales Regum Tom. I. pag. 314—316. Hevenesi kéziratainban, és Bel Notitia Hungariae Tom. I. pag. 122. Preyer János Temesvár városának monografiájában hibásan teszi ez országgyülést 1262. évi december 5-ére. Alig csalódom, ha ezen tévedést Fessler félreértéséből magyarázom. Ő ugyan a mai békekötést helyesen teszi 1263. május 3-ára, de hol a szakuli országgyülést említi, a könyv szélére december 5-ét 1262. irja, ez azonban nem a szakuli, hanem a poroszlói egyezkedésre vonatkozik. Engel zokoli egyezkedést nem ismer, hanem igen is május 3-án 1263. kötött szerződést, mely szerinte Poroszlóban történt. Ráth Károly az eredeti oklevél irásmódján indulva, a gyülés helyét Szokolynak irja Szakul helyett, és pedig helyesen, mert nem a Krassó megyei Szakulon tartatott ezen gyülés; de aztán kevésbbé helyes azon állitása, hogy a sárosi Zokolt kelljen itt érteni, mert ezt bizony ki nem lehet mutatni.) [Lásd december 5-én.]

1469. Corvin Mátyás Ollmützben a katholikus cseh, morva és siléziai rendek által az utraquista Podiebrad ellenében cseh királynak választatik.

1469. Machiavelli Miklós olasz államférfi és történetiró születik.

1481. II. Mohammed török zultán meghal Skutari és Gebise (azelőtt Lybissa) közt, Hannibal sirja közelében. (Hibáznak kik halálát 1471. jan. 1-jére teszik. A L'art de verifier les dates megjegyzi, hogy a keresztény irók mára teszik Mohammed halálát, de hogy a legtöbb török iró nyomán azt julius 2-ára kellene tenni. Hammer azonban szintén jónak látta a mai napot elfogadni.) [Eber 6-ik májust ir.] (Lásd március 24-én.)

1537. Zápolya seregei Perényi alatt Tokajt elfoglalják Ebersdorf cs. vezér szeme láttára.

1569. Kahirije arab város megadja magát a törököknek.

1617. Medicis Mária kormányzó királyné, érezvén befolyásának megszüntét az udvarnál, (lásd ápril 24-én.) XIII. Lajos király engedelmével ma Blois várba visszavonul, hol nem sokára fogolyként tartatott. (Lásd febr. 21-én.)

1660. Béke Oliván Danzig mellett XI. Károly svéd, és V. János Kázmér lengyel király közt. Liefland és Eszthland Svéd-

országnak engedtetik át. (A L'art de verifier les dates ismételve e békekötést május 23-ára helyezi, ugyanazt teszi Turenne tábornagy I. Apafi Mihály fejedelemhez intézett és 1662. évi február 22-én kelt levelében. Árpádia I. kötet.) [Lásd junius 6-án.]

1685. XIV. Lajos francia király Versaillesban a genuai köztársaság követségét, melyet a doge Imperiali vezérlett, hogy egy képzelt sérelemért bocsánatot kérjen, ülve és fedett fővel fogadja. A doge is fedett fővel állt, és Franciaországnak kármentesitést biztositott. Seignelai büszke kérdésére, mely nevezetességeket csudál Versaillesban leginkább, válaszolá: „azt, hogy itt találom magamat.“ (Lásd május 17. és 18-án 1684.)

1743. Anderson János jeles államférfi és tudós (természettudomány, irodalom, életirás) meghal. (Születik Hamburgban március 14-én 1674.)

1748. Sieyés Manó József gróf, híres államférfi és nagy szereplő az első francia forradalomban születik Frejusban. (Lásd junius 20-án.)

1784. Wolff Pius Sándor, hires drámai szinmüvész tragikai és vig szerepekben, ugy szinmüiró is születik Augsburgon. (Lásd august 28-án 1828.)

1784. Horvát István, nagyhirű magyar történetbuvár, a nemzetiség leglángolóbb bajnoka születik Székesfehérváron. (Lásd junius 13-án.)

1791. Uj alkotmány Lengyelországban, és vége a választóországnak. A királyi hatalom nagy terjesztése, Frigyes Ágoston szász választó fejedelem örökös királynak kikiáltva; állandó országgyülés; nagy lelkesedés az egész országban. (Lásd május 14-én.)

1791. Kotzebue Ágoston, termékeny és népszerü német szinmüiró születése Weimarban.

1793. A francia katholikus hadsereg (vendéei lázadók) Thouars-t elfoglalják Quetineau tábornoktól.

1797. Buonaparte hadat izen a velencei köztársaságnak, és alkotmánya reformálására szólitja fel. A franciák mind a mellett a velencei tartományt megszállják. (Lád május12-én.)

1797. Berghaus Vilmos Henrik, földleirati és természettani munkák szerzője születik Cleveben.

1800. Moreau Engen és Stockach mellett meggyőzi Kray, Gyulay és Sztáray cs. hadvezéreket. Az osztrákok a vitézség sok bizonyságai után visszavonulnak, a franciáknak nagyobb veszteséget okozván, mint magok szenvedtek.
1801. Toussaint Louverture Hayti szigetet Franciaországtól elszakitja, és alkotmánynyal ajándékozza meg. (Lásd 1-jén.)
1808. Sweaborg a még soha el nem foglalt svéd vár, az oroszoknak adatik át.
1809. Sokolnicki lengyel tábornok a Gora melletti sáncokat rohammal beveszi, és Schauroth osztrák tábornokot elüzi.
1809. Claparède, (Legrand és Duresnel) megveri az osztrákokat Hiller alatt Ebersbergnél. (E győzelmet Napoleon mint a legszebb fegyvertettek egyikét dicsérte.)
1810. Byron költő átussza a dardanellákat Sestos és Abydos közt, Heros és Leander szerelmi kalandjainak szinhelyén.
1812. Nagybrittannia az orosz-svéd szövetséghez csatlakozik.
1814. XVIII. Lajos Párisba vonul, Wellington is megérkezik.
1814. Massa olasz hercegség Mária Beatrix osztrák-estei főhercegnő számára birtokba vétetik.
1814. Luxemburg a kurhesseni, Antwerpen az angol sereg által Graham tábornok alatt megszállva.
1815. Bianchi osztrák tábornok Aquilát megszállja.
1815. Egy uj lengyel királyság felállitása, I. Sándor orosz cár annak királyának kikiáltatik.
1815. Krakó köztársaság alkotmánya, mely Metternich, Hardenberg és Rasumoffsky által aláiratik.
1819. Az angol alsóházban a katholikusok emancipatiója első izben elvettetik.
1820. A lengyelek egy titkos társaságot kossyniere (kaszások) név alatt alkotnak a Bielany erdőben Varsó mellett Lukasinski, Uminski, és Prondzynski alatt, melynek célja Lengyelországot fegyveres erővel visszaállitani.
1824. XII. Leo pápa a kormányokat felhivja, hogy a nemkatholikusok ellen türelmetlenséget gyakoroljanak.
1830. Uj alkotmány Columbiában. Mosquera elnöknek választatik, Bolivar a magányéletbe vonul.
1831. A lázadó skutarii pasa Derbend Chane mellett, a török nagyvezir által megveretik, és seregének maradványával Skutariba menekedni kénytelen.
1836. Oktatási szabadság Belgiumban.

1848. Tüntetés Nagyszebenben az egyesülés ellen Magyarországgal, és szorosabb kapcsolat mellett Austriával.
1848. Sajtótörvény Hannoverában, az elővizsgálat eltörlésével.
1848. Ficquelmont és Taafe gróf, cs. ministerek a népszerűtlenség demonstratióinak kitéve. (Lásd 5-én.)
1848. A poroszok Fridericia jüttlandi városba vonulnak.
1849. Népgyülés Kaiserslauternben, mely az ország mozgalmát megindítja.
1849. Forradalom Dresdában a birodalmi alkotmány el nem ismerése végett. (Lásd május 2. és 9-én.)
1849. Dupont de l'Eure a nemzetgyülés korelnöke meghal Párisban.
1849. Lázadás a Pfalzban, a német alkotmány el nem ismerése végett. (Lásd május 16-án.)
1849. Ramorino szárd forradalmi tábornok halálra itéltetik. (Lásd 22-én.)
1851. Eder osztrák cs. biztos Kiutahiába megérkezik, hogy a magyar menekülteket, a főbbek kivételével, belzésük megszüntetéséről értesitse. (Lásd május 19., 22-én, v. ö. okt. 12-én 1849.)
1851. Lázas mozgalmak Lissabonban, és kisérlet a még hű maradt seregek megnyerésére a forradalom érdekében.
1854. A törökök Krajovát megszállják.
1854. Brasiliai seregek Montevideot megszállják.
1867. Szláv ethnographiai kiállitás Moszkvában. Az orosz kormány ez alkalmat ürügyül használja panszláv törekvéseinek érdekében.

---

4. Május.

(IV. Nonas Maii.)

334. (Kr. sz. e.) Nagy Sándor meggyőzi Memnon perzsa vezért a Granicusnál, és ez által Kis Ásiát hóditja meg Görögországnak. (Lásd okt. 2-án, jul. 22-én, okt. 29-én.)
553. Az ötödik általános egyházi gyülekezet tartatik Konstantinápolyban. (Vége junius 2-án.)
1341. A honából III. Eduard angol király által kiüzött Dávid skót király ismét kiszáll Kincardine grófságban.

1415. A kostniczi egyházi gyülekezet Wicklef emlékezetét átokkal sujtja.

1471. Csata Tewksburynál. Margita, VI. Henrik király neje a trón visszanyeréséért buzogván a Savern partjain megveretik IV. Eduard (York) által, és 18 éves, Eduard nevü fiával együtt fogságba esik. Ezen utóbbi maga IV. Eduard által még vaspancélos keztyűvel arcul csapatván, annak testvérei által az áldozat anyjának szeme láttára hidegvérüleg megöletik. Igy tevé tönkre a fehér rózsa (York ház) a vörös rózsát. (Lancaster ház.) (Lásd március 1. és 29-én.) (A L'art de verifier les dates. lehetősnek véli, hogy ezen esemény május 9-én is történhetett.)

1493. VI. Sándor pápa az uj világ félgömbét egy ugynevezett választó(marcatio) vonallal elosztja a spanyolok (V. Kathol. Ferdinand) és portugallok (II. Tökéletes János) közt, oly módon, hogy a történendő felfedezések is ezen vonal szerint egyik vagy másik ország területét neveljék.

1497. Savonarola Florenzben az egyházi szószéken ellenségei által gyilkos szándokkal megtámadtatik, és csak hivei erélye által mentetik meg. (Lásd május 23-án.)

1521. Luther Márton visszautaztában Wormsról két nemes által szinleges erőszakkal elfogatik, és éjjel a Wartburgba vitetik, hogy ellenségeinek inczelkedéseitől biztosságban legyen. (Lásd april 4., 16., 17., 26-án.)

1522. V. Károly császár Lodi erősitett várost a milanoi tartományban rohammal beveszi.

1530. Salm Miklós gróf, Bécs hős védője, az utolsó török roham alkalmával nyert sebein meghal. (Lásd oktober 14-én.)

1560. Összeesküvés Amboise váron, melynek célja II. Ferenc királyt elfogni, s a Guiseket megölni. Condé herceg ezen vállalat láthatlan lelke, La Renaudie annak vezére volt. (Lásd március 15-én.)

1608. Unio Ahausen frank városban IV. Frigyes pfalzi választó, János Frigyes würtembergi herceg, Fülöp Lajos neuburgi pfalzgróf, György Frigyes baden-durlachi határgróf, és Keresztély és Joachim Ernő brandenburgi határgrófok közt a protestántismus sérelmei orvoslására. (L. aug. 30-án.)

1622. Csehországban 43 lázadó elfogatik, azok közül 27 halálra, 16 pedig részint számüzetésre részint örökös fogságra itéltetik. (Lásd junius 21-én.)

1642. Torstenson svéd tábornok Glogaut rohammal elfoglalja.
1642. II. Rákóczy György még apja életében erdélyi fejedelemmé választatik.
1652. Hammerschmid János Florian hires cseh történetiró születik Stab városban. (Meghal 1737.)
1702. Nagy Péter orosz cár Szt. Pétervárának alapkövét lerakja.
1704. Csata Peipus taván Nagy Péter orosz cár es Löschert svéd tábornok közt, mely utóbbi magát hajójával légbe röpíti.
1733. Borda János Károly nagyhirü mathematikus születése Dax-on. (Meghal dec. 20-án 1799. Párisban.)
1741. Piccolomini herceg, Brieg siléziai várt az ostromló poroszoknak átadja.
1774. Örökös helytartóság keletkezése Hollandban IV. Orániai Vilmos által.
1777. Thénard Lajos báró, hires francia vegytudós születése Nogent-sur Seine-ben. (Mások sz. 1774.)
1777. Schuster János, történet- vegy- és orvostudományi iró, születik Pécsett Baranyában. (Meghal 1838. máj. 19-én Pesten.) (Igy a tudós társaság évkönyvei V. kötetében; a IV-dik kötetben foglalt értekezés, valamint, az ujabbkori ismeretek tára szerint születik máj. 7-én. Ponori Thewrewk József szintén május 4-két ir.)
1783. Herschel a holdnak egy sötét részében vulkánt fedez fel.
1789. A francia országrendek ünnepélyes bemutatása Versaillesban.
1796. Prescott William Hickling, amerikai történetiró születik Salem-ben Massachusetsban. (Meghal január 28-án 1859.)
1798. Zug, Glarus, Schwyz cantonok és Appenzell, Toggenburg, Thurgau egy része, St. Gallen város, Unterwalden fele és több város Einsiedeln apátságban a helvét alkotmányt elfogadják.
1799. Tippo Sahib mysorei zultán, Hyder Ali fia, Keletindia Hannibalja, Seringapatnam védelmében hős halált talál. Az angolok Harris tábornok, és Wellesley Arthur alatt a várost rohammal beveszik. (Lásd dec. 10-én.)
1809. Oroszország mint francia szövetséges Austriának hadat izen.
1813. Miloradovits orosz tábornok a franciák által megveretik Gersdorfnál Rochlitz mellett.
1814. Osegovich Metell horvátországi követ a magyar hongyülésen, születik Zágrábban.

1814. Napoleon Elba szigeten kiszáll. (Lásd április 30-án.)
1814. Mainz bevétele szászkoburg herceg által.
1814. VII. Ferdinand spanyol király feloszlatja a corteseket, s a kormányzóságot, és az 1812. évi alkotmányt Valenciában kelt határozmányával eltörli. (L. márc. 9-én, május 10-én.)
1815. VII. Ferdinand spanyol király a Napoleon elleni szövetséghez csatlakozik.
1826. Carracas columbiai város Valencia venezuelai város által felszólitatik egy szövetséges álladalom létesitésére. Paëz már másnap mint venezuelai főparancsnok elismertetik. (Lásd április 29-én, május 19-én.)
1827. Karaiskaki görög tábornok egy Athena melletti ütközetben elesik, hat elrejtett albániai tüzelvén rája. (L. márc. 16-án.)
1829. A gyármunkások zendülése Manchesterben, mely alkalommal a gyárak nagy károkat szenvednek.
1831. Egy angol hajóraj a Tajoba nyomul és fényes elégtételt nyer az angolok és angol hajók ellen Dom Miguel részéről elkövetett méltatlanságokért. (Lásd julius 11-én.)
1833. Békekötés II. Mahmud török zultán és a lázadó Mehemed Ali közt Koniehban. Az utóbbi ez által majdnem független uralkodója lesz Egiptomnak és Syriának, és a zultántól Candiát kapja ajándékban.
1842. Az angol radicalok ünnepélyes menete Londonban a parlamentbe. Duncombe egy 3317708 aláirással biró kérvényt, — melylyel társasági reformok kivántatnak, és mely 33 ember által 70 zászló kiséretében hordatott, — nyujt be az alsóháznak.
1848. A francia nemzetgyülés megnyitása Párisban.
1848. Pázmándy Dénes és Szalay László a nádor és ministerium rendeletéből magyar követekül neveztetnek ki Frankfurtba. (Lásd 15., 20. és 25-én.)
1849. Az utcaharc Drezdában még folyvást tart; a király Königsteinba indul. (Lásd május 5. és 9-én.)
1849. Krakóba 17000 orosz jő Magyarország ellen hadba indulandó; másnap még 22000 érkezik meg.
1849. Austria a fogoly lengyelek kiadatását igéri Oroszországnak.
1849. A frankfurti nemzetgyülés óvást tesz Poroszország ellen, mely csak a központi hatalmat illető elrendeléseket Németország biztositása érdekében ragadta magához. A nemzet-

gyülés felhivja a német népet, hogy az alkotmányt mindenütt elismertesse. (Lásd 5-én.)

1849. Görgei Buda várának ostromát kezdi, Hentzi Pestet ágyuztatja.

1855. Az oroszok kirohanása Sebastopolból az ellenközeliték visszafoglalására meghiusul.

1858. Bonpland Aimé, hires természetbuvár, és Humboldt társa amerikai utazásán meghal San Francisco de Borja brasiliai városban. (Szül. 1773. august 22-én.)

1859. III. Napoleon háborut izen Austriának, ürügyül adván hogy erre Austria által kényszeritetett. Austria nekünk hadat izen — mondja a manifestum — a maga hadseregével benyomulván a szárd király, a mi frigyesünk, területébe. (V. ö. junius 20-án.)

---

5. Május.

(III. Nonas Maii.)

404. (Kr. sz. e.) Athena, Lysander spártai vezérnek Aegospotamos melletti győzelme, és Theramenes a béke alkudozó árulása következtében magát megadni kénytelen. Lysander a város falerősitvényeit fuvola szó mellett leromboltatja, a hajókat elfoglalja, és az alkotmányt eltörli, annak helyébe 30 zsarnokot Kritias elnöksége alatt kinevezvén. Vége a peloponnezusi háborunak. (Xenophon 16-ik Munychion, Olymp. 94,1.) (Lásd dec. 26-án.) [Némely középkori és ujabb iró Athena ezen szomoru napját majd márc. 16-ára mint Eber, majd máj. 16-ára, vagy apr. 25-ére teszi, és hozzá veti, hogy catastrophája épen azon nap évfordulóján történt, a melyen az athenaiak a salamisi győzelemnél fogva 76 évvel ezelőtt a tengeri uralom legfőbb dicsőségét elérték. Én ezen chronologiai találkozás alapját nem találom.] (V. ö. sept. 23-án.)

70. Titus az ostromlott Jeruzsalem első falát beveszi. (Lásd ápr. 12-én, jul. 17-én, aug. 8., 10-én, sept. 8-án.)

570. Mohammed próféta, igazi nevén Abul Kasem Ebn Abdallah, a török vallásalapitó születése Mekkában. (L'art de

verifier les dates szerint nov. 11-én 569 egy hétfőn.) [Auer sz. április 1-jén 569. Weber H. emlékkönyve sz. április 20-án 571.] (Lásd halálát május 25-én.)

1210. III. Alfons, el Restaurador, portugalli király születik Coimbrában.

1250. IX. Szent Lajos francia király és két testvére a saracenok fogságába esik Egiptomban. Roppant váltságért kiszabadul május 6-án.

1352. Nagy Lajos magyar király visszaadja az elfoglalt veres Russziát Kázmér lengyel királynak 100,000 arany forintért.

1360. IV. Károly császár és Nagy Lajos magyar király találkozása Nagyszombaton.

1379. Tengeri csata a velenceiek és genuaiak közt Pola mellett. Doria Lucian a csata elején elesik, Doria Péter pedig, a ki a parancsnokságot átvette, a győzelmet nyerte meg a genuaiak számára.

1432. Carmagnola Ferenc velencei tábornok azon gyanuért, hogy régi ura a milanoi herceg részére árulóvá lett, Velencében lefejeztetik.

1525. Bölcs Frigyes szász választó fejedelem halála.

1538. Ursinus Velius Gasparus, schweidnitzi születésü történetiró („De bello pannonico“) meghal, mint mondják a Dunába veszvén.

1552. II. Iván cár vérengző despota, a nyugoti tatárok urává teszi magát.

1576. Requesens Lajos (de Zuniga) németalföldi helytartó halála.

1580. Henrik (mint francia király e néven IV.) navarrai király Cahors várost elfoglalja. Itt először használtattak petárdák.

1599. Cromvell Oliver Angolország protectora születik Huntingtonban. (Mások sz. 1603. évben.) [Régi stilus sz. április 25-én. — Lásd september 13-án.]

1609. Illésházy István nádor halála. (Sirköve szerint.) [L. sept. 5-én.]

1645. Turenne meggyőzetik Mercy bajor tábornok által Mergentheimnél.

1646. A skót hadsereg a nála oltalmat keresett I. Károly királyt a parlament biztosainak hátralévő zsoldjáért kiadja. (Lásd január 30-án.)

1661. Widschdi V. török költő és Ruhi szintén török költő kivégeztetik.

1670. D'Estrées Ferenc Hannibal herceg, francia pair és tábornagy meghal Párisban.

1700. Morin István hittudós és a zsidó régiségekben buvárló iró meghal.

1702. XII. Károly svéd király Varsó előtt megjelenik. (Lásd május 12-én.)

1705. I. Lipót császár halála Bécsben. (Születik junius 9-én 1640.) (A jelesebb irók megegyeznek Lipót halálnapjának följegyzésében. Timon az Epitome egyik helyén mondja: máj. 3. vagy 5-én halt meg, később az 5-dik májusra határozza el magát, csudálkozva azon hibán, hogy Lipót siriratán V. Nonas aprilis neveztetik halála napjának.)

1711. Hume David angol remek történész születése Edinburghon. (Lásd aug. 25-én.)

1762. Békekötés II. Frigyes porosz és III. Péter orosz cár közt, melyben emez az elsőnek visszaadja a 7 évi háboruban tett foglalásait.

1764. Mária Terézia a magyar Szent István rendet alapitja.

1788. D'Espremenil és Monsabert tisztviselők, kik a párisi parlamentnek a ministerium némely önkényeit feladták, a fegyveres hatalommal körülvett parlamentházból, hová lakásaikból szöktek, foglyul elvitetnek.

1789. A francia országrendek gyülése 175 évi (1614. óta) szünet után Versaillesban ismét megnyittatik. Etats generaux. Siéyes. Mirabeau. — E naptól fogva érezhetőbb lett a nagy forradalom közeledése; 32 évvel később ugyan e napon Napoleon hal meg.

1800. Moreau francia tábornok meggyőzi a császáriakat Möskirchnél. (Lásd 9-én.)

1808. Tasner Antal, gróf Széchényi István tevékeny titkára a hon anyagi kérdései körül, a magyar akademia level. tagja születik Őskün Veszprém megyében.

1808. IV. Károly spanyol király Bayonneban lemond minden jogairól a spanyol trónra és Indiára Napoleon javára. (Lásd 10-én.) [Schlosszer sz. IV. Károly 6-án mondott le.]

1809. A franciák Vicenza, Treviso és Padua várost, a Brenta és Piave átjárásait elfoglalják.

1809. Napoleon Chasteller cs. tábornokot mint francia menekültet, és a tyroli felkelés inditóját törvénykivülinek nyilatkoztatja.

1809. A westfáliai király Schill őrnagyot rablókapitánynak és törvénykivülinek nyilatkoztatja.

1809. Csata Ebersbergnél Hiller osztrák és Massena francia tábornok közt.

1811. Wellington egy három napi csatában megveri a franciákat Massena alatt Fuentes de Onoro mellett.

1814. Grenville lord buzgolkodása következtében az angol felsőház a néger kereskedés eltörlését határozza.

1814. Balassa János jeles magyar orvos születése Szt. Lőrincen Tolna megyében. (Lásd dec. 9-én.)

1816. Károly Ágoston nagyherceg Szász Weimarnak képviseleti alkotmányt ád. (Lásd sept. 20-án.)

1819. Morelli Jakab, hires és nagytudományu könyvtárnok, minden európai tudósok tanácsadója, irodalomtörténeti tekintetben nagy tekintély meghal. (Lásd április 14-én.)

1821. Buonaparte Napoleon császár halála Longwood-on Szent Ilona szigeten. (Lásd august. 15-én.)

1824. A barabisták uj forradalmi felekezetből Nápolyban többen kivégeztetnek.

1826. Montijo és Teba Eugenia grófnő, utóbb francia császárnő születik.

1827. Laplace Péter Simon gróf hires mathematicus halála.

1829. Gyármunkások zendülése Londonban.

1832. A török zultán Mehemed Ali egiptomi helytartót lázadási törekvéseért méltóságáról lecjtettnek, és törvénykivülinek nyilatkoztatja. (Lásd 6-án.)

1837. Kossuth Lajos sajtó általi izgatások végett budai nyári lakán (éjjel 4-ről) katonák által elfogattatik, és három évi börtönre elkisértetik.

1837. Zingarelli Miklós zenész és zeneszerző meghal.

1839. Gans Eduard hires jogbölcsész halála Berlinben. (Lásd március 22-én.)

1841. Kapiolani böles és erélyes királyné meghal Hawaii-ban, a Sandwich-szigetek legnagyobbikán. A kereszténység által nagy müveltségre jutott.

1845. Cavaignac Godofréd, tiszteletre méltó francia köztársasági publicista meghal.

1848. V. Ferdinand Erdély tartományi gyülését máj. 29-ére Kolosvárra kitüzi, és Puchner cs. hadparancsnokot teljhatalmu kir. biztosul nevezi ki.

1848. Ficquelmont a bécsi ministeriumból kilép. (Lásd április 3. és 21-én.)

1848. Az ultracsehek egy panszláv irányu conventet hivnak össze Austriából és más europai tartományokból Prágába. (Lásd jun. 2-án.)

1848. A szász egyetem Nagyszebenben bizottságot nevez ki a szász alkotmány reformálására, és izgatást szervez, miszerint a kolosvári tartományi gyülésre csak unio-ellenes követek választassanak.

1849. Pisába 14000 osztrák bevonul a béke biztositására.

1849. Csata Dresdában a forradalmiak és a kir. sereg közt. Ideiglenes kormány alakul. (Lásd 3-án és 9-én.)

1849. A frankfurti gyülés baloldala a német népet fegyverfogásra szólitja fel alkotmánya védelmére.

1852. A pesti cs. hadi törvényszék 41 magyar forradalmi követet, kormánybiztost, hadférfit és hivatalnokot halálra, vagy több évi várfogságra itél. Köztük Danielis János, Dózsa Elek, Eötvös Tamás, gróf Esterházy Mihály, Török Gábor, Ács Károly, Hertelendy Miksa.

1853. Luther csillagász Düsseldorfon a Proserpina nevü bolygót fölfedezi.

---

6. Május.

(Pridie Nonas Maii.)

356. (Kr. sz. e.) C. Martius Rutilus dictator diadalt ül a tusciakról.

33. Az első, 3000 lélekből álló keresztény község alakul.

147. Serapis egiptomi bálvány tisztelete a rómaiakhoz behozva.

1092. VI. Alfonso Lisboát elfoglalja.

1198. András kir. herceg (utóbb mint magyar király II. András) diadalos bemenetet tart Jadra városába, Dalmát-, Horvátországban, Chulmiában és Rasciában vett győzelmeiért.

1223. II. Waldemar dán király Lyőe szigeten Fűnen mellett vadászat után egy sátorban nyugodva Henrik Schwerin grófja által elfogatik, hogy jószágainak megfosztatásáért és bántalmazásaiért neki feltételeket szabhasson. (Lásd jul. 22-én, 1227.)

1292. Nemzeti synoda Esztergomban III. András alatt.

1309. Nagy egyházi concilium Budán tartatik Gentilis bibornok alatt. (Péterfy.)

1312. VII. Henrik (luxemburgi) német császár Genuából Pisába indul a guelfek fékezésére.

1418. Zsigmond magyar király Frigyes osztrák herceggel kibékül.

1438. II. Albert magyar király cseh királynak választatik.

1458. Podiebrad György két magyar püspök által Prágában cseh királynak koronáztatik. (Lásd március 2-án.)

1525. Frigyes szász választó fejedelem, Luther bátor védője meghal.

1527. V. Károly császár hadserege Bourbon Károly herceg connetable vezetése alatt Rómát elfoglalja. Az ostrom alatt Bourbon Károly egy golyó által halva leterítetik. Benvenuto Cellini, a hires ötvös állitá, hogy ő lötte ki ezen öldöklő golyót, holott ezt Rafael segéde, Giovanni da Udine tette. VII. Kelemen pápa a fellegvárba menekül, de utóbb súlyos föltételek alatt magát megadni kénytelen. Roma ezen foglalásakor nagyobb pusztitást szenvedett, mint a góthok és vandalok által.

1576. Békekötés Beaulieuben III. Henrik francia király és a hugenották közt, melyben az utóbbiak némely előnyöket nyernek.

1598. Szekszárd török kézből visszafoglaltatik.

1598. II. Fülöp spanyol király Németalföldet és a Franche Comtét leányának Clara Isabella Eugeniának átengedi, hogy az országot lecsendesitse.

1615. Békekötés Bethlen Gábor és II. Rudolf császár közt Nagyszombaton, melyben az erdélyi fejedelem függetlensége annyiban elismertetik, hogy Erdélynek választási joga legyen, de a magyar koronához tartozzék.

1616. Béke Loudunben XIII. Lajos francia király és a hugenották közt, melyben az utóbbiaknak némely előnyök igértetnek, de meg nem tartattak.

1621. Bucquoi a Bethlen hadőrsége által védett pozsonyi várt szerződésileg elfoglalja. (Bel Mátyás. Feszler igy. Hormayr zsebkönyve sz. 7-én, lásd ápril. 30-án.)

1622. Tilly meggyőzi a protestánsokat badeni György Frigyes határgróf alatt Wimpfennél, Magnus würtembergi herceg

elesik. Háromszáz pforzheimi polgár Deimling polgármesterük alatt magát hősiesen feláldozta, hogy az életveszélyben forgó határgrófot megmentse.

1630. Hadorph János hires svéd régiségtudós születik Hadorpban. (Meghal 1693.)

1632. Báró Sennyei László hittani és történeti iró születik Tárkányban. (Lásd január. 13-án.)

1638. Jansenius Cornél, Ypern püspöke, holland vallásujitó halála Ypernben.

1710. II. Rákóczy Ferenc orosz követet fogad Szerencsen. (Timon.)

1713. Stenbock Magnus XII. Károly svéd király leghiresebb vezéreinek egyike Tönningennél Holsteinban 17000 emberrel magát az egyesült dán, orosz, szász seregnek megadja. A hős Stenbock kemény fogságra hurcoltatik, melyben meghal.

1744. Maria Terézia magyar királyné hadat izen Francziaországnak. (Lásd ápril. 27-én.)

1757. A poroszok megverik az osztrákokat lotharingiai Károly alatt Prágánál. Schwerin porosz tábornok elesik, és a győzők magok 16500 halottat vagy sebesültet vesztenek.

1758. Masséna András, a forradalmi háboruk egyik leghiresebb hadvezére, egy kereskedő fia, közkatonából francia tábornagy, végre Esslingen és Rivoli hercege születik Nizza grófságban. (Lásd ápril. 4-én.)

1760. Noroña (Don Gaspar Mária de Nava Alvarez de N.) spanyol költő született Castellon de la Plana-ban.

1785. Afzelius David Ágoston svéd költő és régiségbuvár születik.

1787. Fraunhofer J. hires opticus és távcsővi üvegek feltalálója születik Straubing-ban. (Meghal junius 7-én, 1824.)

1791. Simkó Vilmos magyar iró születése Podlusán Trencsén megyében.

1796. Báró Knigge Adolf F. Fr. Lajos német erkölcsi iró meghal.

1797. Bártfay László magyar költő és iró születése Felső-Vadászon Abauj megyében.

1803. Beck Henrik, jeles német szinész halála Mannheimban.

1816. Morillo spanyol tábornok Santa Fé de Bogota, az insur-

gensek által másodszor odahagyott venezuelai várost megszállja. (Mások sz. junius havában.)

1821. A columbiai congressus Bolivar elnöksége alatt alakul Villa del Rosalia del Lucuta-ban.

1827. A görögök csatavesztése Athena mellett a Hymettus hegyénél.

1829. Az oroszok Diebits alatt Hirsova mellett a Dunán átkelnek.

1832. Schwyz cantonbeli négy kerület: March, Einsiedeln, Pfäffikon és Küsznacht democraticus alkotmányt léptetnek életbe.

1833. Béke a török zultán, és Mehemed Ali egiptomi alkirály közt, az európai hatalmak közbenjárása által. Mehemed marad Egiptom és Kréta fölötti uralmában, azon felül Damask, Trablas, Saide, Safed, Haleb és Jerusalem kerületeinek birtokába jut, melyek fia Ibrahim által haszonbérben tartandók lesznek.

1833. Szigoru rendelet Bajorországban az egyetemek iránt, és a deákok szövetkezései tekintetében.

1848. Az osztrákok Radeczky alatt győznek Carlo Alberto szárd királyon Santa Lucia mellett.

1848. V. Ferdinand magyar király leirata István nádorhoz, hogy a magyar kormány és alkotmány ellen intézett és elkülönzésre törekvő horvát mozgalmakat elnyomja.

1849. A szerbek Zimonyban függetlenül a patriarchától népgyülést tartanak, melyen heves határozatok hozattak, későbbi foganatositás nélkül. (Majláth.)

1849. Lucca megszállva d'Aspre császári altábornagy által.

1849. Az osztrákok Grobois őrnagy alatt bal sikerrel csatáznak Kapuvárnál a magyar felkelőkkel.

1849. Forradalmi csata Dresdában Bakunin vezérlete alatt. (Lásd május 2. 3. 5. 9.)

1849. A márciusi egyletek a német nemzetet fegyverfogásra szólitják az alkotmány biztositására. (Lásd 5-én.)

1851. A belzett Mészáros Lázár, forradalmi magyar hadügyminister Kiutahiát elhagyja, és Angolországba indul.

1852. A pesti cs. haditörvényszék következő egyéneket halálra ítél részvétükért a magyar forradalomban: Berzenczey László, Boros Sándor, Collin Lajos, Cornidesz Lajos, Décsey László, Deresényi István, Eischl (Lórody) Eduard,

Fülep Lipót, Ivankovics János, Karácsonyi István, Katona Miklós, Kolman József, Kopcsányi József, Kovács István, Lukács Sándor, Mátyás József, b. Mednyánszky Caesar, Noszlopy Antal és Gáspár, Pulszky Ferenc, Rónay Jácint, Spelletich Bódog, Szabó Ádám és Imre, Szirmay Pál és gróf Teleki Sándor.

1852. A toscanai nagyherceg megszünteti a február 15-én 1848 adott alkotmányt, és a korlátlan felségi tekintélyt állitja vissza.

---

7. Május.

(Nonae Maii.)

431. (Kr. sz. e.) Platäa város megrohanása 300 thebai által Pythangelos és Diemporos vezérlete alatt; ezen betörés azonban más nap a democraták által keményen megtoroltatott.

358. (Kr. sz. e.) C. Sulpitius Peticus II. római consul diadalt ül a gallusokról.

73. Titus császár hadserege Jerusalemnek Bezetha nevü város részét elfoglalja.

973. Nagy I. Otto császár halála Memlebenben. (Lásd nov. 22-én.)

1079. II. Boleszló lengyel király, Sztaniszló krakói püspököt, ki az ő kicsapongásait megfedte, az oltárnál agyonveri.

1182. Reschid Watwát (a fecske) persa költő, a metrikában legnagyobb tekintély meghal 97 éves Chowaresm-ben.

1190. A törökök Philomeliumnál a kereszthad által tökéletesen megveretnek I. Frigyes császár alatt.

1205. A gyermek III. László magyar király halála.

1282. Paläolog Mihály görög császár ismét egyházi átokba tétetik IV. Márton pápa által.

1379. Doria Ambróz eltitkolván testvérének a hires genuai tengernagy Doria Lucian a csata elején történt halálát, fényes győzelmet viv ki Pisani Victor jeles velencei tengernagyon Pola előtt. Doria 2400 embert foglyul, azonkivül 15 gályát, 7 szállitó hajót nyer sok más zsákmánynyal. Pisani alig 4 hajóval menekszik Velencébe. (L'art de verifier les dates szerint Doria Péter vette át a parancsnokságot Lucián után, Daru szerint a csata január havában történt.)

1415. A kostniczi egyházi gyülekezet Husz-ot felszólitja, hogy tanaiból 39 cikket visszavonjon. (Lásd 8-án.)

1523. Sickingen Ferenc, szabadelmü német lovag „félelem és hiba nélkül“ mint Bayard, az elnyomottak lelkes védője meghal az ellenség hatalmában. (Szület. 1481.)

1530. I. Bourbon Lajos Condé herceg, hires hadvezér és hugenotta főnök születik. (Lásd március 13-án.)

1617. De Thou Jakab Ágoston, a francia vallásháborúk történetirója meghal.

1632. A svédek Münchent elfoglalják, Gusztáv Adolf mint győző bevonul.

1648. Turenne csatája Augsburgnál. A bajorok megveretnek.

1657. Cromwell a koronát, melyre törekedett, oly szavakkal utasitja vissza, mintha a parlament ebbeli kérelmét megtagadná. (Guizot. Schlosser, igy. Becker sz. 8-án mások sz. 12-én.)

1659. Fegyverszünet Spanyol- és Franciaország közt. (L. nov. 7-én.)

1664. Gróf Souches tábornok osztrák-magyar sereggel Nyitrát visszafoglalja a törököktől.

1676. Giannone Péter hires olasz történetiró, ki balsorsáról is nevezetes lett, születik. (Lásd március 7-én.)

1676. Valois Henrik, Franciaország történetirója meghal 72 éves korában. (Lásd september 10-én.)

1700. Van Swieten Gerhard hires orvos születése Leydenben. (Lásd jun. 18-án.)

1762. Poniatovszky József gróf, francia tábornagy születése.

1764. Lengyel országgyülés megnyittatik, — a követek padai orosz katonák által voltak körülvéve, sőt helyenkint elfoglalva.

1766. Budai Ezsáiás magyar történetiró születik Peer-ben Közép-Szolnok megyében. (Lásd junius 14-én.) [Az ujabbkori ism. tára és Flegler Sándor hibásan 1760 évet ir.]

1776. Berzsenyi Dániel első rendü magyar lantos költő születése Hetye vasmegyei faluban. (Meghal 1836.) [Lásd febr. 24-én.]

1782. Pombal Sebestyén József (Carvalho) marquis, portugalliai álladalmi minister és a jesuiták elüzője Portugalliából, és a felvilágosodás terjesztője meghal. (Weber H. sz. 8-án.)

1785. Herceg Choiseul-Amboise István Ferenc, hires francia álladalmi minister, a jezsuiták buktatója Franciaországon meghal. [Weber H. és mások sz. 8-án.] (Születik jun. 18-án, 1719.)

1791. A polgári esküt megtagadó francia papoknak megengedtetik, hogy az isteni tiszteletet külön templomokban tartsák, a mennyire nem volna szándokuk törvény ellen szónokolni. (Posselt.)

1793. Dampierre Famarsnál a szövetségesek által megverve.

1794. Robespierre inditványára a nemzeti convent határozza: A francia nép a legfőbb lény létezését, és a lélek halhatatlanságát elismeri.

1795. Fouquier-Tinville, a forradalmi törvényszék vérszomjas nyilvános vádolója, 15 tagtársával guillotiniroztatik.

1796. Augereau francia tábornok Casale-t — rohammal elfoglalja.

1799. Kray cs. tábornok Peschierát elfoglalja.

1799. A francia kormány nyilatkozványa, követeinek Rastadt előtt történt megöletése tekintetében. (Lásd ápril. 28-án.)

1800. Piccini Miklós hires operaszerző meghal Passyban.

1801. A jezsuita rend visszaállitása Oroszországban „Catholica“ cimü pápai breve által. (1820 évben ismét eltöröltetett császári ukas által.)

1809. Csata Bassano és Salvadore mellett franciák és osztrákok közt. János főherceg Magyarországba visszavonul.

1811. Napoleon egy millio frankot tüz ki jutalmul a legjobb lenfonó gép feltalálója számára.

1811. Cumberland Richard jeles angol vigjátékköltő halála Londonban.

1822. Csata Agraffa mellett a törökök és görögök közt Odysseus vezérlete alatt.

1825. Salieri Antal operaszerző halála Bécsben.

1825. Chasteler János Gábor marquis, osztrák főhadi tármester meghal mint Velence kormányzója. (Sz. 1763, ján. 22-én.)

1827. Vajda János magyar költő születése Pesten.

1828. Az oroszok Wittgenstein alatt a Pruthon átkelvén, az orosz-török háboru kezdődik. Báró Kreuz altábornok Jassyt megszállja.

1830. Mahmud zultán minden nemzetnek, mely a portával békében él, szabad átjárást enged a dardanellákon, és kereskedelmi szerződést köt Éjszakamerikával.

1832. Szerződés Angolország, Franciaország, Orosz- és Bajorország közt, mely által Otto bajor kir. herčeg görög királyul elismertetik. (Lásd jul. 7-én.)

1832. Schütz Keresztély Godofréd német tudós és nyelvész meghal Halleban. (Lásd 19-én.)

1848. A nemzetőrség és deákság Bécsben a ministeriumhoz kérvénynyel járul, hogy a második kamarába census nélkül történjék a választás.

1848. Meghiusult lázadási kisérlet Madridon.

1848. Posen városa a német szövetségbe felvétetik.

1848. V. Ferdinand király Jellacsics bánnak, valamint a pétervároradi, temesvári és budai hadikormányzóknak tudtul adja, hogy a határőrvidékek és a magyar katonaság ezentul minden rendeleteket a magyar ministerium utján veendik.

1849. Perczel győzelme Uzdinnál a szerbeken. A szerb nemzeti erő egészen megtörve, és a rácok ezentul önállólag sehol sem lépnek fel.

1849. Mozgalmak Hagen, Reusz és Elberfeld-en. A dánok meggyőzetése Gudson mellett. (Lásd 8-án.)

1851. Kukuljevics Iván az zágrábi Maticában inditványt tesz, miszerint az összes szlávság irodalmi közlőnyeül az orosz nyelv használtassék. E terv létesitésére minden szláv tudományos egyesületek kerestessenek meg, hogy Varsóba, vagy ha abban akadály volna, Belgradba képviselőket küldjenek. (V. ö. május 3-án 1867.)

1852. Marmont Ágoston Frigyes Lajos raguzai herceg, francia tábornagy halála.

1854. A törökök Krajovát megszállják.

1856. Ferenc József császár megszünteti a magyar és lombard-velencei testőrséget.

1858. A keletindiai lázadók Komosnál tökéletes vereséget szenvednek Rose angol serege által.

1859. Humboldt Sándor, minden századok legnagyobb természettudósa meghal Berlinben. [Ghillany igy. Weber H. sz. 6-án.] (Lásd septemb. 14-én.)

8. Május.

(VIII. Idus Maii.)

341. (Kr. sz. e.) Kecses ünnepek Delos szigeten Diana születésének emlékére. (Lásd 9-én.)

1247. Reschid-ed-din persa történetiró születése Hamadan-ban. (73 éves korában kivégeztetik fiával együtt.)

1309. Gentilis de Montefiori pápai követ a budai zsinaton Apor László erdélyi vajdát a korona visszatartásáért, és leányának a görög hitü Ulászló, Dragutin István szerb fejedelem fiának eljegyzéseért a nagy egyházi átokkal sujtja, és Erdélyt interdictum alá helyezi. (A mi e tartományban alig tett benyomást.)

1364. Nagy Lajos magyar király Krakóban a lengyel trónöröklés iránt Kázmér által ismételt biztositást nyer. (L. feb. 23-án.)

1394. Az elégedetlen cseh nemesség Vencel császárt a berauni minorita zárdában elfogja, és őt a prágai várba zárja. (Innen Krumauba, aztán midőn testvére a császár kiszabaditására közelgett, Wildbergre Austriába vitetett.)

1415. Husz a kostniczi egyházi gyülekezetben nyilvánitja, hogy tanait vissza nem vonja, mig azok igazsága meg nem cáfoltatik. (Lásd május 12-én és julius 16-án.)

1418. Zeno Károly volt velencei doge, a köztársaság egyik legnagyobb embere, ki két évi fogságot türt, meghal. (Daru.)

1429. D'Arc Janka orleansi szűz Orleans városát az angolok ostroma alól felszabaditja, Suffolk tábornok visszavonulásra kényszerítetik. (Lásd ápril. 29-én.)

1517. Verbőczy hármaskönyve Bécsben sajtó alól kikerül.

1521. Luther a wormsi edictum által számüzetik. (Lásd junius 15-én és ápril. 19-én.)

1521. V. Károly császár és X. Leo pápa szövetséget kötnek, a franciák elüzésére Milanoból.

1621. Rhédey Ferenc erdélyi tábornok halála. (Szalárdi.)

1624. Második békeszerződés Austria és Bethlen Gábor közt Bécsben. (Lásd ápril 3-án, december 31-én.)

1641. Strattford gróf angol statusminister a parlament által halálra itéltetik. (Lásd május 12-én.)

1659. A régi csonka parlament, Cromwell halála után a tisztek által összehivatván, egybegyül.

1660. II. Károly a parlament által angol királynak kikiáltatik. (29-én Londonba vonul.) Visszahivása a Cromwell által elüzött Stuartoknak, és a köztársasági alkotmány eltörlése Monk György tábornok által.

1668. Le Sage Alain René francia iró, a Gil Blas szerzője szül. Sarzeanban. (Lásd nov. 17-én.)

1688. Székesfehérvár török kézből visszafoglaltatik.

1707. Xativa kis spanyol város Valenciában élet halálra védi magát V. Fülöp ostromló castiliai és francia serege ellen. Asfeld Claudius Ferenc Bidal lovag a várost rohammal beveszi, a polgárok elutasitják a kegyelmet és halni kivánnak. A győzők erre mindent lemészárolnak, Xativa polgárai vetélkedve az ellenséggel házaikat felgyujták, és miután egyetlen egy sem akart menekedni, mind elvesztek. A város földig leégett, földdel egyengettetett, és neve is kipusztult. Egy fölállitott gulán következő irat volt latin és spanyol nyelven olvasható: „Itt egykor hires város állt, mely Xativának neveztetett, és 1707 évben eltöröltetett büntetésül hogy lázadó és áruló volt királya és hazája iránt.“ (v. ö. 1793. oktober 9-én és 12-én.)

1733. Picard Bernát hires francia rajzoló és rézmetsző meghal Amsterdamban.

1766. Lally-Tollendal a francia-ind birtokok kormányzója Pondichery átadásáért lefejeztetik.

1768. Ujhelyi Dayka Gábor, korának legjobb magyar lantos költője születik Miskolcon. (Igy a magyar irók életrajzgyüjteménye. Toldy F., Kazinczy Ferencre mint egyetlen forrásra hivatkozva, csak az évet közli.) (Lásd okt. 20-án.)

1794. Lavoisier Antoine Laurent becsületes hazafi, hires vegyész és tudós guillotiniroztatik. Ő csak tudományának élt, és noha buzgon könyörgött, hogy csak 14 napig kegyelmezzenek neki egy chemiai vizsgálat befejezésére, Robespierre erényfanatimusa azt nem engedte meg.

1800. Genua bombáztatása Keith angol tengernagy által.

1802. A fentartó senatus Buonaparte consulatusát 10 évre meghoszszabbitja.

1803. Liebig Justus hires vegyész, és reformator e tudományban születik Darmstadton; mások szerint Giessenben. (Születési napjául majus 12-ke és 14-ke is fordul elő.)

1804. Hrabovszky David magyar iró születése Felpécen Győr megyében.

1809. Az olasz francia hadsereg az átmenetet a Piave folyón kierőszakolja az osztrákok megveretésével.

1810. Meiners Kristof történetiró halála Göttingában.

1815. Ramsay tudor, hires orvos és történetiró Éjszakamerikában egy tébolyodott által Charlestown-ban megöletik.

1821. Parry kapitány Nore angol révből második felfedezési utjára indul az éjszaki sark körül.
1823. A columbiai senatus uj szervezése. Urdanetta Rafael tábornok elnök.
1826. A mexicoi senatus határozata, hogy Spanyolország vagy bármely más hatalom ajánlatainak tárgyalásaiba nem ereszkedik, ha Mexico teljes függetlenségének elismerése alapul nem vétetett. (Lásd jul. 15-én.)
1839. Kormányleirat a magyar országgyüléshez, mely Ráday Gedeon gróf követnek választatását törvény ellenesnek mondja. (Csg.)
1839. Chinai nyilt rendelet mely az angol főfelügyelőknek, az amerikai és holland consuloknak a hazatérhetést megengedi, oly módon, hogy Chinába többé vissza ne jöjjenek. Az opium kereskedés ezentul halállal büntetendő. (Davis.)
1842. Dumont d'Urville Jules déltengeri utazó szomorú vége.
1848. A szebeni szászok lemondanak az erdélyi-magyar unioról és a császári zászlót feltüzik.
1848. A jesuiták és redemptoristák eltörlése Austriában. (L. áp. 6-án.)
1848. A poroszok által megszállt Fridericia egy dán hajócsapat által erősen ágyuztatik. (Lásd 3-án.)
1849. A boroszlói lázadás mely 3 nap óta tart, elnyomatik. Utolsó utcaharc.
1849. Károlyi Miksa forradalmi alezredes Fehértemplomot elfoglalja.
1849. Lázadás Düsseldorfon; a katonaság lövésekkel akadályoztatik ne hogy a lázadó Elberfeld ellen mehessen. Torlaszok és utcaharc mely még máj. 9-én is tart.
1849. Fegyvernyugvás a forradalmiak és a kir. sereg közt Dresdában. (Lásd 3. 5. 6. 7. és 9-én.)
1849. Orosz császári nyilatkozvány igazolja az orosz sereg benyomulását Austriába: 15000 orosz Tarnogrodnál és 26000 Brodynál a határt átlépi Magyarországba indulva.
1849. Felkelés a Pfalzban a német alkotmány fentartásáért.
1850. Lopez tábornok hadcsapatjaival New Orleansból Cuba ellen kiindul.
1850. A német unio fejedelmei congressusra gyülekeznek Berlinbe.
1851. Plater Sztaniszló gróf, a lengyel encyclopädia és más munkák szerzője meghal.
1852. III. Frigyes dán király az europai öt hatalmasággal megállapitja az örökösödési rendet Daniában, és kimondja a monarchia épségének állandóságát.

1861. Teleki László gróf, a magyar kormány követe Franciaországban, később az emigratio egyik főnöke meglövi magát Pesten. Nagy rémület az országgyülésen.

9. Május.

(VII. Idus Maii.)

5870. (Kr. sz. e.) Az ember teremtetése, tavasz kezdetén, pénteken. — Az igazi bibliai időszámlálás, és a régi népek csillagászati hagyományok kivétel nélkül ezen napra utalnak, mint minden időszámitás elejére. Abou-Djafar Mohammed Tabari, Ptolomäus, Firmicus, Porphyrius, Ramayana és a zsidó Philo által följegyzett hagyományok szerint a bolygó csillagok következő csillagképekben álltak a teremtés idejekor: Nap a kosban 0°, Hold a bivalyban 3°, Merkur a halakban 15°, Venus ugyan azokban 27°, Mars a vadakban 28°, Jupiter a rákban 15°, Saturn a skorpióban 20°, [Seyffarth.] (Lásd március 20-án.)

753. (Kr. sz. e.) Remus, Romulus testvére vagy maga ezen utóbbi vagy Celer nevü trabansa által agyonüttetik, mert a keletkező Roma alig földből kiemelkedő sáncain gunyolva átugrott. (Lásd április 21-én.)

341. (Kr. sz. e.) Kecses ünnep Delos szigeten Apollo születésének emlékére. (Lásd 8-án.)

390. Nazianzi Gergely, konstantinápolyi püspök, egyházi tanitó meghal 63 éves.

423. A bolognai academia megnyitása Theodosius császár által.

480. Julius Nepos nyugoti császár Dalmátiában, hová Rómából futott megöletik.

988. Szent Dunstan, az erkölcsiség és igazság még királyok ellen is erélyes és szigoru védője, meghal mint Canterbury érseke.

1204. I. Balduin flandriai gróf, a keresztesek által első konstantinápolyi császárnak választatik, — május 16-án koronáztatik. (Lásd április 12. és 15-én.)

1271. Ottokár cseh király visszanyomja a magyar sereget V. István alatt a köpcsényi térségen Posony mellett.

1322. Pepoli Romeo, ki egész nemzetségével nagyra vágyásáért a senatus és nép által Bolognából számüzetett, Ferrarából Testa de Gozzadino és több számüzött által kisérve Bo-

logna előtt megjelenik, és az éj kedvezése mellett a város egy kapuját betöri. De a védelemre jókor kész polgárok által visszaveretik. (Lásd oktober 1-én, jul. 17-én.)

1373. A magyarok kik a paduaiak segitségére jöttek Giustiniani Tádé velencei tábornokot a Piave partján megverik és fogolyként Paduába küldik. (jul. 1-én.)

1381. A velenceiek, hogy Nagy Lajostól a békét könnyebben kinyerhessék, Trevigot Vilmos osztrák hercegnek átadják, ki ma bevonulván, a magyar és osztrák zászló tüzetett fel.

1439. VI. Sándor pápa a spanyol királyt „katholikus felség“ cimmel ruházza fel.

1474. Hagenbach Péter burgundi Merész Károly tartományi kormányzója Sundgau, Elszasz és Breisgauban, hol ő „becsületes kegyességgel“ geszleri módon zsarnokoskodott, a felkelő breisachi polgárok által lefejeztetik.

1583. Nagy csata Daghistanban Ssamur folyónál, a törökök Osmanpasa és Imam Kulichan, Gendsche helytartójának vezérlete alatti persák közt. A reggeltől estig szünet nélkül folyó harcot a beállt éj sem szakitá meg, hanem mindkét részről fáklyák meggyujtatván (ez a hires fáklyás csata) nagy öldökléssel más nap reggelig dühöngött. — Két napig a két párt egymás fölött előnyt nyerni ügyekezett, harmad nap a már győző persák nagy veszteséggel szétverettek.

1588. Guise Henrik herceg, III. Henrik király tilalma dacára, kevés kisérettel, de a nép ujjongatásai közt Párisba jő, és a királyt épen akkor látogatja, midőn arról tanácskozott, vajjon és miként kellene a herceget megölni. (Lásd május 12-én, augustus 1-én.)

1604. Bocskay serege Érsekujvár elé nyomul.

1606. A jesuiták, az interdictum elfogadása miatt, a velencei tanács által kiutasittatván, Velencéből bucsú menetként kivonulnak, nyakon függő dobozban a Szent Eucharistiát hordván.

1619. Az arminianismus megátkozása a dordrechti zsinaton, mely ma berekesztetik. (Lásd november 13-án.)

1687. Caraffa ujra müködik az eperjesi mészárszéken. Székely András, és Weber Dániel, lenyakaztatnak; hasonló sors éri, jobb kezük levágatása után Bezzegh Györgyöt, Radvánszky Györgyöt, Weber Fridriket, Palásthy Gábort, és

Kovács Györgyöt. Az utóbbiak teste fel is négyeltetett. [Lásd febr. 16-án és 20-án, március 5-én és 22-én.]

1688. Erdélyország biztosai Nagyszebenben lemondanak a török védnökségről, és I. Lipót császárnak hódolnak, Bethlen Miklós és Apor István ellenmondásai dacára. Ez által Erdély statusjogilag Magyarországba visszakebeleztetik. (Lásd junius 17-én.)

1697. Bruyére János, a korjellemek és erkölcsök hires irója meghal.

1741. Paisiello János, hajdan a legjelesebb drámai zeneszerzők egyike születik Tarent-on.

1743. Lotharingiai Károly cs. vezér megveri a bajorokat Simpachnál és Bajorországot megszállja.

1752. Leisewitz János Antal költő születése Hannoverában. (Meghal 1806. september 10-én.)

1760. Zinzendorf Miklós Lajos gróf, vallásfelekezet alapitója, meghal Herrenhuton. (Lásd 26-án.)

1773. Sismondi Jean Ch. Leonard Sismonde, igen jeles francia történész születik Genfben.

1776. Nyiry István mathematicai és bölcselmi iró születik Átányban Heves megyében. (Lásd august 27-én.)

1794. A lengyel conföderáltak Brzesc és Grodno városokat elfoglalják.

1794. Kossakowszki, Ankwicz és mások Varsóban mint hazaárulók kivégeztetnek.

1796. Laharpe Amadé Ferenc francia tábornok a Codogno melletti ütközetben az osztrákok ellen elesik.

1796. A francia directorium francia tudósok és müvészekből álló követséget nevez ki az olasz hadsereg kiséretére. Thouin és Labillardiere mint természetbuvárok, Berthollet mint vegyész, Barthelemy mint festész, Moitte mint szobrász, és Monge mint földmérő.

1800. Csata Biberach mellett a franciák és osztrákok közt, melyben Moreau meggyőzi Kray cs. tábornokot. (Lásd május 3-án és 5-én, oktober 2-án.)

1805. Schiller Frigyes, első rendü csillag a költői égen meghal Weimárban. (Lásd november 10-én.)

1809. A francia hadsereg előcsapata Bécs külvárosait megszállja.

1809. Csata Dodendorfnál Schill és a francia szövetségesek közt,

az utóbbiak hátrányára. Kattenburg, Digalsky és Stock, Schill barátai elesnek. (Lásd 5-én.)

1813. Ütközet a franciák és Lützow szabadcsapata (poroszok) közt a Dannenberg-Lüneburgi uton.

1815. Francia cs. rendelet, hogy a Bourbonokat követett menekültek egy holnap alatt haza térjenek.

1816. Bolivar a spanyol hajóhadat megveri Margaritánál. (Lásd november 15-én.)

1821. A norwegi storthing az örökös nemességet, mint uj intézményt eltörli.

1848. Választó törvény Austriában, mely senkit ki nem elégit.

1849. A magyar függetlenségi nyilatkozat Nagyszebenben kihirdetve.

1849. Wolosezys-ba 17000 orosz megérkezik Magyarország elleni rendeltetéssel.

1849. Abrudbányai vérengzés. Janku oláh népvezér Hatvanit megveri. A kiegyenlitésben fáradozott Drágos követ fajrokonai által 3000 magyarral együtt embertelen kegyetlenséggel felkoncoltatik. A halálfős német legio Klein vezénylete alatt hősiesen harcol. (Lásd 19-én.)

1849. A rómaiak Garibaldi alatt a franciákkal egyesülten megverik a Romát ostromló nápolyiakat.

1849. Hentzi másodszor bombáztatja Pestet.

1849. A forradalmi Dresda a szászok és poroszok által rohammal bevétetik. Az ideiglenes kormány menekszik. (Lásd 3., 5., 6., 7., 8-án.)

1849. A badeni kormány kihirdeti a birodalmi alkotmányt.

1850. A fejedelmi congressus megnyitása Berlinben. (L. 8-án.)

1850. Gay-Lussac János Lajos természettudós és vegyész a párisi tudományos akademia tagja meghal. (Születik sept. 6-án 1778. St. Leonard-on.)

1852. Uj francia hadjárat kezdete Mac-Mahon tábornok alatt a kabylok ellen.

1852. Az első katholikus nemzeti concilium megnyitása az éjszakamerikai statusokban Baltimoreban az ottani érsek elnöksége alatt.

1855. Balaklavába piemontiak érkeznek, és a szövetséges angol-francia-török haddal egyesülnek.

10. Május.

(VI. Idus Maii.)

416. (Kr. sz. e.) A Hermes szobrok Athenában ismeretlen kéz által megcsonkitatnak. E merény okozójául Alcibiades tartatik. (Olymp. 91,1.)

1364. A velencei signoria ellen fellázadt Candia város Luchin del Verme velencei tábornok által 3 évi ostrom után elfoglaltatik.

1422. V. Henrik angol király Meaux várost öt havi ostrom után beveszi.

1481. Fegyverszünet III. Frigyes császár és Corvin Mátyás király közt a biztosok által kötve.

1521. Brant Sebestyén, gunyoros német költő [Narrenschiff] meghal Strassburgon.

1528. Katzianer cs. vezér Likawat élfoglalja és Zápolya hadőrségét levágatja.

1600. Nicot János, francia diplomata és iró meghal. Ő hozta be a dohányt Franciaországba.

1605. Aldovrandi Ulysses, hires, és roppant gyüjtőszorgalmu természettudós meghal. (Születik sept. 11-én 1522. Bolognában.)

1632. Marillac Lajos tábornagy hivatalos visszaélések ürügye alatt Richelieu parancsára a Grêve piacon lefejeztetik; sajátképen azért mert a királyné (Medicis Mária) és Orleans herceg pártja mellett nyilatkozott.

1632. Gustav Adolf Landshutot elfoglalja.

1655. Ipschir Mustafapasa török nagyvezir lázadásban megöletik. (Hammer.)

1706. Fegyverszünet I. József király és a magyar confőderáltak közt két holnapra Pozsonyban.

1707. Rochecourt Françoise Athenais, férjesült Montespan marquisnő, XIV. Lajos kedvese meghal.

1710. Croese Gerard holland történetiró halála. (L. április 27-én.)

1716. Drummond Jabab lord, gróf utóbb herceg Perth angol lordkancellár, a Stuartok nagy hive meghal. (A Drummond nemzetség a monda szerint Magyarországból ered, nevezetesen — mint a biographie universelle megtoldja — Móric, I. András király unokájától.)

1727. Turgot Anna Robert Jakab hires francia pénzügyminister születik Párisban. (Lásd március 20-án.)

1734. III. Károly Nápolyt elfoglalja.

1742. Rugendas György Fülöp hires német festész halála. (Lásd nov. 27-én.)

1748. Maëstricht hadőrsége, mely a várost a franciáknak átadta, katonai tisztelettel kivonul. (Az ellenségeskedés megszüntetése 11-én Brüsselben hirdettetett ki.)

1754. Sinclair Angolország földmivelésére nézve igen nagy érdemü férfi születik.

1774. XV. Lajos francia király halála, gyermekhimlőkben, melyek egy fiatal lányról ragadtak rá.

1775. Az éjszakamerikai congressus Philadelphiában, egy állandó hadsereg felállitását sürgeti, melynek fővezérségét Washington elfogadja.

1783. Mina Ferenc, spanyol tábornok születik Pampellonában.

1793. A francia convent első ülése a Tuilleriákban.

1794. A franciák Pichegru alatt megverik Clairfayt osztrák tábornokot Tournay mellett. (11-én is.)

1794. Erzsébet hercegnő, XVI. Lajos növére a rémpárt által kivégeztetik, miután 24 őt megölöző áldozat guillotiniroztatásának tanuja volt.

1795. Thierry Jakab Miklós Ágoston, az ujkor legjelesebb történészeinek egyike születik Blois-ban Franciaországon. (Lásd august 2-án, öccsét.)

1796. Buonaparte fényes győzelme Lodinál Beaulieu cs. tábornokon. Lombardia sorsa eldöntve.

1796. A communisták összeesküvése Franciaországban a rendőri minister által felfedeztetik. Babeuf Grachus, Darthé, Buonarotti Fülöp, Aimar és Vadier elfogatnak. (Drouet utóbb megszökik, Buonarotti számüzetik. Lásd május 25-én.)

1808. Napoleon egyezkedést köt (VII.) Ferdinand kir. herceggel, IV. Károly spanyol király fiával, melyben ez utóbbi minden igényeiről a spanyol trónra Napoleon javára lemond. (Lásd 5-én.)

1809. Napoleon főhadi szállása Schönbrunnban. (A franciák már tegnap szállták meg Bécs külvárosait.) (Lásd május 12-én.)

1809. A franciák Oportobul kivonulnak. Beresford, Dalmatia hercege ellen.

1809. A svéd országgyülés Stockholmban a mai első ülésben IV. Gusztáv Ádolf királynak az engedelmességet meg-

tagadja, őt és családját örökre trónvesztettnek nyilatkoztatja. (Lásd március 13-án) (nem 19-én mint Becker.)

1810. Az oroszok Kamensky tábornok alatt rohammal veszik be Bazardzsik török várat.

1814. A fogságból kiszabadult VII. Ferdinand spanyol király Madridban az országlat legkitünőbb tagjait, kik az alkotmány épületén dolgoztak, tömlöcre veti. Azok közül Alvarez Guerra, Garcia Xereros és Odonojo ministerek; Algar és Ciscar az országlat tagjai; Don Argueles Ágoston cortes, 63 más cortesekkel. Az elfogatási parancsot Eguia tábornok éjjel 10-dikről 11-re hajtotta végre. (Lásd 14-én.)

1818. Coxe Arthur Cleveland angol-amerikai költő és drámairó születik Mendhamban New-Jerseyben.

1820. Banks József hires tengerész és természetbuvár meghal Londonban.

1828. Az oroszok megverik a törököket Galatznál.

1829. Young Tamás hires mathematicus, természet- és régiségbuvár, mint ilyen nagyérdemü az ó-egiptomi irás fejtegetésében meghal Londonban. (Lásd junius 13-án.)

1833. Bahia brasiliai városban a képviselők választása alkalmával ütközet támad, mely közt a felkelők a váradot beveszik, és azt csak kemény védelem után ismét elhagyják.

1848. Véres összeütközés Budán a katonaság és nép közt egy Lederer főhadi parancsnok ellen intézett demonstratió alkalmával.

1848. A francia köztársaság végrehajtó hatalma Arago, Marie, Garnier-Pagés, Lamartine, és Ledru-Rollinra ruháztatik.

1848. István magyar alkirály Jellacsich bánnak meghagyja alkotmány ellenes rendeleteinek visszavonását. Másnap Hrabovszky János altábornagyot teljhatalmu biztosképen küldi ki ellene. (Lásd 15-én.)

1849. Perczel Móric honvéd tábornok Pancsovát elfoglalja, és innen jegyzéket intéz Szerbia kormányához, kivánván, hogy a szerb csapatok azonnal visszahivassanak.

1849. Puchner cs. tábornok balszerencsével csatázik Petrillovánál Krassó megyében.

1849. Kisérlet a siegburgi fegyvertár megrohanására Annecker volt hadnagy, és Kinckel tanár által. (Lásd 2-án és 9-én.)

1851. Dánia a lázadó Schleswignek amnestiát ad, melyből 33

személy, közte az Augustenburgi herceg családjával, a feltörvényszék tagjai és Beseler kizáratik.

1852. Napoleon Lajos, a francia köztársaság elnöke a hadseregnek ünnepélyesen sasokkal ellátott zászlókat osztogat.

1853. Rifaat pasa hivatalos jegyzékben Mentsikoffnak követeléseinek elutasitását üzeni.

1854. Csatározás az oroszok és törökök közt Rustsuk és Giurgewo mellett.

1857. Lázadás Bengaliában. Meerutban a benszülött ezredek öldösik az angolokat. (Lásd majus 31-én.)

1865. Johnson, az éjszakamerikai egyesült statusok elnöke a déli conföderatio ellen viselt háborut befejezettnek nyilatkoztatja. Ha valaha kölcsönös elkeseredéssel folytattatott a polgárháboru, ugy ez bizonyosan itt történt, még is annak elnyomatása után azon undoritó és kebellázitó boszutények nem fordultak elő, mint a monarchiai Európában, kivált 1849 évben. Büszkén tekinthet Éjszakamerika nem csak győzelmeire, hanem a háboru alatti és utáni magaviseletére is. A polgárháboru fellángolása egész ideje alatt, az alkotmány egy napig sem volt felfüggesztve. A lázadás sem politikai sem katonai főnökei nem üldöztettek. Halállal egyedül egy Wirtz nevü szörnyeteg lakolt, ki a richmondi kormány egyetértésével az Andersonville-ban összezsufolt ezernyi hadifoglyokat szántszándékkal éhen hagyta veszni, mint rabszolgákat korbácsolta, mint vadakat lelődözte, és azért egyhangulag kötélre itéltetett. Jefferson Davis, a conföderatio feje, törvényszék elé állitatott ugyan, de később végkép szabadon bocsátatott. Az éjszakamerikai köztársaság nagyszerü jelleme mutatkozott azon gyorsaságban is, melylyel az április havában még harckészen állt roppant seregeit nehány holnap alatt haza bocsátá, a roppant hajóhadat pedig leszállitá, és eladásra bocsátá. Nem csak a közlegénység, hanem azon tábornokok is tértek békes foglalatosságaikhoz vissza, kiknek mint Grant, Sheridan és Sherman-nak, a köztársaság győzelmeit köszönheté. Midőn az Unio egy nagyszerü táborhoz hasonlitott, az lőn jósolva, hogy a katonai elem egészen más szerepet játszand ezentul Amerika közéletében. De nem találkozott még tábornok, ki hadi érdemeiért legkisebb politikai kedvezést vett volna igénybe. Soha vala-

mely nemzet létele nem volt annyira veszélyeztetve, soha dicsőbben nem emelkedett ki az óriási küzdelemből. (V. ö. julius 26-án.)

11. Május.

(V. Idus Maii.)

330. Konstantinápoly beszentelése Konstantin császár által, kormányzásának 25-ik évében, és porphyrszobrának felállitása alkalmával az általa alapitott Forumon. (L. 12. és 29-én.)
430. Genserich vandal király békét köt Romával és igéri, hogy Afrikának még el nem foglalt részét többé nem háborgatandja. (Lásd julius 12-én.)
483. I. Justinianus keletrómai császár születése Tauresiumban.
911. Bölcs VI. Leon byzanti császár meghal. Tudományosságával és szép tehetségeivel az ellenséget vissza nem tarthatá az ország határaitól.
1082. Szép Lipót osztrák határgróf, Wratislaw cseh herceg által Mailberg mellett megveretik. IV. Henrik császár az utóbbinak adta Austriát, mivel Lipót a pápával szövetkezett.
1272. Enzio szárd király II. Hohenstaufen Frigyes császár fia meghal a bolognaiak fogságában.
1386. Béke Zsigmond magyar és III. Kis Károly nápolyi király közt.
1419. Zsigmond király találkozása a német lovagrend követeivel Kassán.
1559. Képek rombolása Perth-ben.
1599. Cenci Beatrice gyönyörü szépségü római főrangu leány a guillotina egy neme által, mely monnaya-nak neveztetett, VIII. Kelemen pápa parancsára kivégeztetett, mert atyját, ki incselkedéssel és erőszakkal rajta kéjét tölté, meggyilkoltatá. Vele együtt fivére Giacomo és mostoha anyja is vérpadra lépnek. (Igy a Cenci család halálának történetében, melyet Shelley egy kéziratból közöl, tehát nem sept. 11-én mint némelyek irják.)
1603. A Deli Hasan alatti török ásiai lázadók, kik a zultán kegyelmébe visszafogadtattak, egy heves ütközetben Pest mellett a magyarok által megveretnek, 6000 közülök elesik.

1641. I. Károly angol király törvényt erősit meg, mely szerint a parlament annak beleegyezése nélkül el nem oszlatható, vagy halasztható.

1686. Guerike Otto német mathematikus, természettudós, és erőműtani feltaláló meghal Hamburgon. (Lásd nov. 20-án.)

1705. A franciák Mirandolát szerződéssel elfoglalják.

1706. I. József császár Miksa Emmanuel választó fejedelem törvénykivüliségét hirdeti ki Münchenben. (Lásd nov. 27-én, december 4-én.)

1706. A nagyszombati követgyülés fegyverszünetet létesit a császár és a magyar szövetségesek közt. (Lásd julius 22-én, oktober 27-én.)

1722. Camper Péter, érdemteljes természetbuvár és orvos születése Leidenben. (Meghal 1789 ápril 7-én Haagon.)

1735. Sacchini Antal Gáspár hires operaszerző születik Nápolyban.

1745. Csata Fontenai mellett Németalföldön. A franciák Szász Móric tábornagy alatt megverik a cumberlandi herceg által vezérelt angol-osztrák-hannoverai-holland sereget. A franciák túlsúlyt nyernek az országban. (Lásd 13-án.)

1752. Blumenbach János Frigyes, a leghiresebb német természetbuvárok egyike születik Gothában. (Lásd jan. 22-én.)

1760. Horváth Ádám magyar költő és iró születése Kömlödön Komárom megyében. (Igy a Tudományos Gyüjtemény, és Toldy a magyar nyelv és irodalom kézikönyvében. Ellenben a Handbuchban születését május 1-jére teszi, hasonlóan Vállas az encyclopädiában és Ferenczy a magyar irókban. Lásd január 28-án.)

1760. Hebel János Péter, német remek költő születik Hausen badeni helységben. (Lásd sept. 22-én.)

1763. Bacsányi János magyar költő, a tudós társaság levelező tagja, születése Tapolcán Zala megyében. (E napot irja a „Magyar irók“ cimü könyv, és Toldy a Handbuchban, ellenben ugyan ő a magyar nyelv és irodalom kézikönyvében Bacsányi születését márciusra 11-ére teszi. Kazinczy Gábor közleménye Bacsányiról az 1852. Uj magyar Muzeum I. kötetében e kérdésbe nem hoz világot.)

1764. Schnorr (Veit Hans von Karolsfeld) jeles német festész születése Schneebergen, az óriás hegyek közt.

1771. Benyovszky Móric gróf kamtsatkai fogságából egy sikerült összeesküvés után, és győzelmes viadallal, melyben Nilow,

Bolscheretz város helytartója elesik, 96-od magával, és a helytartó hozzá szegődött leányával menekül, és hajóra száll. (Lásd 20. és 23-án.)

1778. Pitt Vilmos, Chatam gróf, nagy angol államférfi és minister halála. (Lásd nov. 15-én.)

1799. Sands Robert C. termékeny amerikai költő és iró születik New-Yorkon. (Meghal 1832 december 17-én.)

1804. A francia kormány az országrendek a Rajna balpartján lévő vagyonát nemzeti tulajdonnak nyilatkoztatja.

1808. A pápai négy legatio Urbino, Ancona, Macerata és Camerino az olasz királyságba kebeleztetik. (Lásd április 2-án.)

1809. A franciák Bécset ágyuztatják.

1809. Wellington a Dueron átkel, Soult visszavonul és Portugalliát elhagyja.

1811. Almeida ismét az angolok által elfoglaltatik, miután Brennier francia parancsnok a vár erősitményeit légbe röpité, és magát rendkivüli bátorsággal keresztül vágta.

1812. Perceval Károly György Arden (Spencer) angol minister, a parlamentbe léptekor Bellingham által meglövetik.

1814. Az Angyalvárra Romában ismét a pápai zászló tüzetik fel.

1815. Angol hajóhad Nápoly előtt megjelenik. Murat eltávozik. (Lásd 20-án.)

1824. Iturbide, a letett mexicói császár egy fegyverzett hajón Southamptonból Mexicoba vitorláz, hogy a trónt vissza szerezze. (Lásd julius 19-én.)

1825. Az Afrika nyugoti partjain felszabaditott rabszolgák független telepitvényt alkotnak „Liberia“ név alatt.

1826. Hennings Ágoston Frigyes, gazdászati, bölcsészeti és kameralistikai iró meghal.

1830. Winsor (előbb Winzer) Frigyes Albrecht halála Párisban. Ő a légszesz világitás nagyban alkalmazásának feltalálója.

1848. Nagy-Meseritsch morva városban kegyetlen zsidóüldözés kitör.

1848. Bastide, Recurt, Flocon, Bethmont, Charras, Reynaud francia ministerek lesznek. (Lásd 10-én.)

1848. A báni értekezlet Zágrábban feliratilag kijelenti, hogy a „háromegykirályság“ nem képes, a magyar ministeriumnak engedelmeskedni, és kéri a felséget, hogy Jellacsich ellen ne bocsásson ki rendeleteket.

1849. Az osztrákok a forradalmi Livornot ostromolják és megszállják. (Lásd febr. 17-én.)

1849. Pfalzban a hatodik és egy része a kilencedik bajor ezrednek a nép mellett nyilatkozik.

1850. Parthenope bolygó csillag Gasparis Hannibal csillagász által Nápolyban felfedeztetik.

1851. Hart S. V. W. britt természetbuvár és orientalista meghal Keletindiában.

1851. A francia hadjárat kezdete Kis Kabylia ellen. Saint-Arnaud francia tábornok átmegy Ouch-Sa-n és Kasen falun, és 3 erősitett, 4000 kabyl által védett dombot elfoglal Menegel hegyszorosnál. 15-én Djigelly ostroma. (Lásd 20-án.)

1854. Delius János tudor, tisztelt német tudós a Vezuv kraterjébe esik véletlenül.

1855. Török fermán, mely a rajahk főadóját megszünteti, és azokat hadszolgálatra köteleseknek, és előleptetésre képeseknek nyilatkoztatja.

1858. Véres ütközet Grahowonál a törökök közt és az egyesült montenegriniak és rajahk közt.

1860. Garibaldi ezer társsal, közte Türr, Nino Bixio stb. Marsalanál kiszáll és Sicilia felszabaditását kezdi. (Ghillany szerint Garibaldi május 6-án Genuában hajóra szállt a siciliai felkelés támogatására 1062 olasz és 5 magyarral. Május 11-én angol hajók fedezése alatt partra száll.) [Lásd aug. 9-én.] (Rüstow, Girókuti. — Laguerronière 1862. febr. 28-án a francia senatusban mondott beszédében az állitja, hogy Garibaldi Siciliát julius 9-én támadta meg.)

---

12. Május.

(IV. Idus Maii.)

1182. Nagy I. Waldemár dán király halála, hosszu és bölcs uralkodás után.

460. (Kr. sz. e.) Q. Fabius Vibulatus III. és L. Cornelius római consulok a volscusok és antiatesekről diadalt ülnek.

841. Rouen a normannok által elfoglalva és felgyujtva.

1200. Béke II. Fülöp francia és Országtalan János angol király közt.

1310. Marigny Fülöp sens-i érsek a kinpadon tett vallomásokat visszavonni, és a bíróság előtt eretnekségi bünét elismerni nem akaró 59 templáriust Párisban máglyán megégetteti. (Az áldozatok számát némelyek 54. mások 56-ra teszik.)

1328. V. Bajor Lajos császár a letett XXII. János pápa helyébe Corbiere Pétert pápának választatja. (Lásd ápril 18-án.)

1415. A kostniczi egyházi gyülekezet Wikleff tévtanait megátkozza. (Lásd máj. 8-án, jul. 16-án.)

1490. Wasa Gusztáv svéd király születése Stockholm közelében. (Geijer szerint 1496. év.) [Lásd jun. 21-én, sept. 29-én.]

1525. Truchszesz György a lázadó parasztokat Svábországban tökéletesen megveri Böblingennél. (Lásd 15-én.)

1588. Barrikádok napja Párisban III. Henrik király Guise Henrik és a liga hatalma ellen magát védelmezendő 6000 embert Párisba hozat, e végett a nép fellázad, torlaszokat emel és fenyegető állásával a királyt kényszeriti, hogy másnap a fővárost otthagyja. (Lásd 9-én.)

1612. Starzer Mihály császári ügyvivő, Mohammed eunuchchal irott szerződést köt Báthory Gábor erdélyi fejedelem megöletésére, ki a portának ajánlatot tett, hogy Magyarországba fog törni. (Lásd oktober 27-én.) [Hammer.]

1629. Béke II. Ferdinand császár és IV. Christiern dán király közt Lübeckben. (L'art de verifier les dates szerint május 27-én vagy uj stilus sz. junius 6-án.)

1635. Pázmány Péter bibornok a nagyszombati főiskolát alapitja.

1636. Stahremberg meggyőzi a parasztokat Frankenbergnél.

1641. Strafford (Wentworth) Tamás gróf, irlandi alkirály, angol statusminister, — kinek törekvése volt I. Károlyt „oly korlátlan urrá tenni, a milyen soha egy fejedelem sem volt a földszinén“ — lefejeztetik. (Lásd 8-án.) [Auer sz. 22-én.]

1661. Barcsay Ákos erdélyi fejedelem Kemény János által megöletik.

1670. II. Ágoston (Frigyes) szász választó, lengyel király születése.

1702. XII. Károly svéd király mint győző Varsóba vonul. (Lásd május 5-én.)

1704. Heister Siegbert tábornagy és gróf Lamberg Ferenc Zsigmond az udvari hadi tanács által kiküldetnek Alsó-Magyarországba, hogy a lázadók ellen szigoru vizsgálatot tartsanak, a távollévők birtokait elkobozzák, az elfoghatókat rögtön-

itéletileg kivégeztessék. Katonánál Széchényi érsek egy junius 2-án kelt levele a királyi rendeletet említi, mely május 12-én kelt, és Lamberg kiküldetéséről szól, a német zsoldosok kicsapongásainak megvizsgálására. Hormayr a lázadók ellen szóló rendeletet mára teszi. Katona mondja, hogy Széchényi a két ellenkező rendeletet, melynek egyike az udvari haditanácsból folyt, ugyan egy napon vette, Feszler ellenben irja, hogy ezen ellenkező rendeletek egy napon, még pedig junius 9-én adattak ki.

1704. Széchényi Pál érsek békekövet, Lipót császár biztositását nyeri, hogy a Magyarországon szállásoló német katonaság kicsapongásai fékezésére intézkedések történtek. (Feszler sz. junius 9-én.)

1762. Béke II. Frigyes porosz király és Svédország közt, III. Péter cár közbejárása által létesitve. A szorongatott porosz király minden veszteséget kikerül.

1772. Minutoli Henrik báró hires régiségbuvár születik Genfben.

1780. Az angolok Charlestown amerikai várost elfoglalják, és itt 7 tisztet, 1200 közkatonát, 400 ágyut és sok más hadiszert ejtenek hatalmukba.

1790. Nemzetgyülési határozat, mely a Danton és St. Aubin ellen szóló elfogatási levelet törvénytelennek mondja. (Lásd március 17-én.)

1796. Uz Péter János költő halála Anspachon. (Születik oktober 3-án, 1720.)

1797. A velencei nagytanács rendkivüli ülésben majdnem egyhangulag az ország eddigi aristocrata szerkezetét democraticussá változtatja át, és souverain hatalmát egy 60 tagu municipalitás kezébe leteszi. Ezen democratiai árnyképpel Buonapartet akarák kielégiteni. Egy 1400 évig fenállt alkotmány eltörölve. (Lásd 3-án és 17-én.)

1800. Jerney János, nagyhirű magyar utazó, régiség és történetbuvár születése Dorozsmán a jászkun kerületben.

1809. Kufstein Deroy tábornok által az ostrom alól felszabaditatik.

1808. Malborghetto és Tarvis várak Jenő alkirály által rohammal bevétetnek.

1809. Bécs Napoleon előtt másodszor capitulál. (Lásd ápril. 9-én nov. 13-án és május 10-én.)

1810. Lerida a franciák által rohammal bevétetik. Suchet Corde ellen.

1813. Vandamme csatája Wilhelmsburgnál a dánok és hanzeatok ellen.

1821. A laibachi congressus berekesztése. (Capefigue.)[L. jan. 26-án.]

1821. A párisi fellebbezési törvényszék itéli, hogy a Croy, Havré és Solre francia hercegek nem az Árpádok királyi véréből származnak: „que M. M. de Croy, d'Havré, et de Solre, n'offrent pas la preuve juridique de leur descendance des rois de Hongrie et de leur possession des armoiries de cette maison", és ennél fogva a Croy hercegi háznak megtiltatott a magyar cimer használása.

1823. A franciák Reggio herceg tábornagy alatt Valladolidot megszállják.

1823. Hind J. K. hires angol csillagász születése Nottinghamban.

1824. Az angolok Campbell alatt Ranghun birman várost elfoglalják.

1825. A görögök Miaulis alatt Modon révében az egiptusiak több hajóit felgyujtják.

1826. Ibrahim Pasa Kalavritát Görögországban elfoglalja és Tripolizza ellen indul.

1828. Az oroszok báró Geismar vezérőrnagy alatt Bukarestet elfoglalják.

1829. Wagenbauer József tájfestész halála Münchenben.

1830. Lipót szászkoburgi herceg Görögország királyi méltóságát el nem fogadja.

1832. Imre János magyar bölcselmi iró halála. (Született Nagy Fügeden Heves megyében 1790, julius 28-án.)

1835. Baden nagyhercegség a porosz vámszövetséghez csatlakozik. (Lásd január 1-én.)

1839. Communista zendülés Párisban az évszakok társulata (Societé des saisons) által előidézve, Blanqui Ád. Barbes és Bernard által vezérelve.

1845. Bacsányi János magyar költő halála Linczen. (Lásd 11-én. „A magyar irók" életrajza szer. május 11-én, szintén meg is halt.)

1845. Schlegel Ágoston Vilmos, hires német széptani, irodalomtörténeti és bölcselmi iró halála Bonnban. Ő a romantikai iskolának alapitó társa. (Születik 1767, september 8-án.)

1849. Ferenc József császár a magyar forradalmi háboruban

lévő felső hadsereg vezényletét veszi át. A néphez intézett szózat az orosz szövetséget hozza tudomásra. (Lásd április 30-án, május 2-án és 21-én.)

1849. Katonai lázadás Lörrach-on Badenben.

1850. Pierer H. A. egy terjedelmes ismeretek tárának szerzője meghal.

1851. Szászországban a német alapjogokat hirdető parancsolat törvény által eltöröltetik. (Lásd március 2-án.)

1852. Löhner Lajos orvos, az osztrák országgyülés ellenzéki tagja meghal Marseilleben.

1854. A Kalampacca melletti harcok kezdete; a törökök Selim-pasa alatt a görögök sáncait Hadzsi-Petros alatt megtá madják. Tiz napi ostromzár után az utóbbiak győznek. (Éjjel 21-ről, 22-re.)

---

13. Május.

(III. Idus Maii.)

35. (Kr. sz. e.) C. Sallustius Crispus, római történész meghal.

840. Lajos, a Bajor vagy Német, megveri testvére Lotharnak seregét a Riesen.

1095. A Cid Murviedrot elfoglalja.

1116. II. István magyar király találkozása Vladiszláv cseh herceggel az Olsva partjain a luckoi rónaságon. A régibb szövetség szándékolt megujitása helyett a székely ijászok és bessenyők, meg a csehek közt véres harc támadt, melyben az utóbbiak megszalasztatnak.

1239. I. Theobald navarrai király, champagnei gróf, egész udvara, számos főpap és a nép jelenlétében Mont-Aiméban Vertus mellett 183 albingensi szakadár elevenen megégettetik.

1379. A magyarok mint Durazzo Károly szövetségesei visszaszoritják a velencei köztársaság szövetségese Visconti Bernabo zsoldjában lévő angol és sváb szabadzsákmányos csapatokat Hawkwood John és Landi Lucius gróf vezéreik alatt Scala tartományából. A győzők 170 foglyot és 20,000 darab marhát nyernek.

1485. A Mátyás magyar király ostroma által szorongatott Bécsnek polgársága Zinzendorf, Lamberg, Starhemberg,

Gall, Prager és Schiffer császári parancsnokok ellenszegülése dacára a város házára tör, és a főváros átadását kivánja. (Lásd ápr. 13-án, máj. 21-én, jun. 1-én, dec. 4-én.)

1492. Katholikus Ferdinánd spanyol király kiadja kegyetlen rendeletét a zsidók ellen. Hat holnap alatt valamennyi zsidó az országot elhagyni köteles halálbüntetés és vagyonelkobzás fenyegetése mellett. Vagyonukat eladhatták, de azt pénzzé nem, csak áruvá vagy váltóvá tehették. Tilos volt a kereszténveknek, hogy a zsidóknak vizet vagy kenyeret adjanak. Igy 170,000 család hagyta el az országot.

1534. Fülöp pfalzi gróf megveri az osztrákokat a Neckar folyónál Lauffen mellett.

1562. A protestánsok bibliái, uj testamentomai és zsoltárai Amiensban nyilvánosan megégettetnek, — a protestánsok üldöztetnek.

1562. Toulouseban a parlament elnöke és tanácsosai személyes nyilvános felszólitása következtében, melyben a pápa és király engedelmére is történik hivatkozás, a vészharangok meghuzatnak, és a protestánsokon gyalázatos öldöklés vitetik véghez.

1568. Murray Jakab gróf, V. Jakab skót király házasságon kivüli fia, Lansgide mellett Skótországban meggyőzi félnővérének Stuart Mária seregét.

1588. Cagliari Pál, máskép Paolo Veronese, remek festőmüvész meghal.

1588. Vormius Olaus dán bölcsész, történész, és régiségbuvár születik Arhusenben. (Lásd 1654, august. 31-én.)

1619. Barneveldt (Jan van Olden) hollandi államfőügyész, nemes republicanus, Móric nassaui herceg politikájának áldozatjaként lefejeztetik. (Születik 1549 körül.)

1654. Murad kapudanpasa a dardanellákból 75 hajóval kievező velenceieket 25 hajójával megveri.

1657. Andrada Jácint Freyre, jeles spanyol iró és hazafi meghal.

1704. Bourdaloue Lajos jesuita, hires francia egyházi szónok halála Párisban. „A predikátorok királyának, és a királyok predikátorának“ cimével tiszteltetett meg. (Lásd aug. 20-án.)

1712. Bernstorff János Hartwik Ernő gróf, hires dán minister születése. (Meghal 1772 február 19-én, Hamburgon.)

1713. Clairaut Alexis Claude, az ujkor leghiresebb mathematicusainak egyike születik Párisban. (Lásd 17-én.)

1717. Mária Terézia császárné, magyar királyné születik. (Meghal 1780, nov. 29-kén.)

1720. Hell Miksa hires csillagász, a párisi, kopenhageni, göttingeni, stockholmi, drontheimi, és bolognai tudományos academiák tagja születik Selmecbányán. (Nem május 15-én, mint Mindszenti és Auer.) (Lásd ápril. 24-én.)

1745. A franciák Tournayt Németalföldön elfoglalják.

1753. Carnot Lázár Miklós Margitta, a convent tagja, a francia köztársaság ministere és lángelmü hadintézője születik Nolayban. (Meghal 1823, august. 2-án.)

1774. Guérin Péter Narcisse, jeles történeti festész születése Párisban. Műérdemeiért bárói rangot nyert. (Meghal 1833 jul. 16-án, Rómában.)

1779. Béke Teschenben Mária Terézia császárné és II. Frigyes porosz király közt. Austria lemond igényeiről Bajorországra, Károly Tivadar mint bajor választó elismertetik, de az Inn kerületet (Braunau-val 38⁰ mértföld) Austriának engedi át és 6 millió forintot fizet. — Vége az osztrák trónörökösödési háborunak.

1781. II. József császár türelmi nyilatkozványa a zsidók ügyében. (Lásd jun. 30-án.)

1785. Dahlmann Frigyes Kristóf történetiró születése Wismarban.

1793. Csata Rouveroy mellett a szövetségesek és franciák közt.

1795. Vanetti Kelemen, olasz költő és festész halála.

1805. Sonntag Henriette, hires német énekesnő születik. (Lásd jun. 17-én.)

1808. A castiliai tanács és madridi kormányjunta Murat kívánságára kinyilatkoztatják, hogy József nápolyi király legméltóbb a spanyol trón elfoglalására.

1809. Ütközet Wörgelnél a bajorok közt Danzig hercege alatt, és osztrák-tyroliak közt, Chasteler alatt.

1813. Rónai Jácint magyar régészeti, publicistikai és lélektani iró születik Székesfejérvárott.

1813. Murray angol tábornok győzelme Albufera herceg (Suchet) seregén Castella mellett.

1814. I. Ferenc császár nyilatkozványa, Lombardiának és a velencei tartományok egyesüléséről Austriával, „lombard-velencei királyság“ név alatt.

1821. A görög felkelők csatavesztése Galatznál, Kantakuzeno

alatt. Jussuf pasa a lakosokat kardra hányja és a várost fölperzseli.

1822. Dom Pedro trónörökös, „Brasiliának állandó alkotmányos védelmezője“ cimét felveszi, mire neki Bahia és Montevideo kivételével, minden tartományok hódolnak.

1826. Spix János hires természetbuvár és tudományos utazó meghal.

1826. Karamsin Nicolai Mihailovits orosz történész halála.

1829. Burtzoff orosz tábornok megveri a törököket Thurtskob mellett.

1832. Cuvier György L. Kereszt. Fr. Dagobert báró, hires természettudós halála Párisban. (Lásd august 25-én.)

1833. A színesek isszonyu felkelése Parán Brasiliában. A portugallok 4 napon át kegyetlenül gyilkoltatnak.

1833. Spanyol kir. rendelet a hirlap szerkesztőségekhez, mely által bármi politikai elmélkedések nehéz büntetés alatt megtiltatnak.

1846. Polk, az éjszakamerikai egyesült államok elnöke a hadállapotot hirdeti Mexico irányában.

1848. Oldenburgban az uj alkotmány befejezve.

1848. A lázadó szerbek Karlovitzon Rajacsich József érsek elnöksége alatt gyülést tartanak, ott a kir. biztos szózatait megégetik, aztán Rajacsich érseket patriarchának Suplikátz István cs. ezredest vajdának választják. [Schütte és mások azt állitják, hogy ezen skupstinán Stratimirovich elnökölt. V. ö. máj. 18-án.] (Eötvös junius 3-án a patriarcha választást érvénytelennek nyilatkoztatja, és Rajacsich érseknek meghagyja, hogy a szerb egyházi gyülekezetet junius 27-ére Temesvárra hivja össze.)

1848. A porosz kir. herceg palotája Berlinben a nép által megtámadtatik.

1849. Forradalom köztársasági irányzattal Badenben, melyre maga a katonaság adja a jelt. A nagyherceg a Rajna felé távozik.

1849. Hentzi harmadszor bombáztatja Pestet, esti 7 órától éjfélig. Pest legszebb részei lángban.

1849. Népgyülés Nürnbergen, melyre 50—60000 ember cső dül.

1849. Sass orosz tábornok Spytkowiczénél Galiciából Magyarországba (Árva megyébe) tör.

1851. Tieck Frigyes szobrász halála Berlinben. (Weber sz. 14-én.)

1854. Politikai menekültek kiszállása és felkelési kisérlete Spezzia tengeröble partján.
1857. Nagy vérengzés Delhiban, hol a lázadó sepoyik a mogult Keletindia királyává kikiáltják.
1865. A déli conföderatio elnöke Jefferson Davis futás közben elfogatik és Monroe erődébe vitetik. (V. ö. április. 2. 3. és május 10-én.)

---

14. Május.

(Pridie Idus Maii.)

1235. II. András magyar király egybekelése Székesfehérváron Estei Beatrixxal.
1264. Csata Lewes mellett. Montfort Simon leicesteri gróf, a szabadságlevél meg nem tartása miatt fellázadt bárók főnöke megveri a kir. sereget, és III. Henriket, testvérével Richard római királylyal elfogja.
1316. IV. Károly (luxemburgi) német császár, cseh király születése. (L'art de verif. les dates szerint 16-án.)
1377. A városok szövetsége meggyőzi Ulrich würtembergi herceget Reutlingennél.
1384. Erzsébet magyar királyné rendeletei a bécsi kereskedés oltalmára.
1440. V. László (német, vagy árván született) magyar király koronáztatása.
1503. Gonzalvo de Cordova Nápolyt elfoglalja.
1509. XII. Lajos francia király megveri Pitigliano és Alviano velencei vezéreket Agnadello vagy Vaila mellett, és 14000 velenceit leterít.
1540. Paruta Navlo, velencei történeti és politikai iró születik Velencében. (Meghal 1598, december 6-án.)
1558. I. Ferdinand a választófejedelmek által császárnak kikiáltatik. (Lásd március 14-én és május 17-én.)
1560. Piale Pasa Dscherbe szigetnél a keresztény hajóhadat tökéletesen megveri. (Lásd március 14-én, julius 31-én.)
1598. Schwarzenberg Ádolf megveri a törököket Székesfehérvárnál.
1610. IV. Henrik francia király Ravaillac jesuitatanitvány által meggyilkoltatik.

1643. XIII. Lajos francia király IV. Henrik utódja, meghal St. Germain-en-Laye-ban.

1660. II. Rákóczy György fejelem utolszór lődözteti Szebent, a budai vezér közeledése miatt. (Nem 1560 mint Kővári.)

1704. A császáriak és Trompe dán segédhad vezére II. Rákóczy Ferenc által Püspöknél Pozsony mellett megveretnek.

1734. Stahl György Ernő hires orvos és természetbuvár meghal Berlinben. Ő az orvostudományt sok salaktól mely még az álchemiától ragadt reá, tisztitá meg.

1747. Anson angol világkörülutazó Finis Terrae fokánál egy francia keletindiai hajóhadat de la Jonquiére alatt elfoglal.

1752. Thaer Albert Dániel jeles nemzetgazdász, a gazdaságtan alapitója születik Celleben. (Lásd oktober 26-án.)

1752. Dwight Timothy, amerikai költő és prózairó születik Northamptonban, Massachusetsban. (Meghal 1817 január 11-én, New-Havenben, Connecticutban.)

1755. Hermann Benedek Ferenc János, hires bányász és szakbeli termékeny iró születése Marienhof-on Stajorországban.

1763. Wedekind Antal Keresztély jeles történetbuvár születik Visselhövde-ban.

1770. Haldenwang Keresztély hires német rézmetsző születése.

1780. Berton Péter zenész halála Párisban.

1781. Raumer Frigyes Lajos György remek német történetiró születése Wörliczben. (Lásd március 11-én.)

1789. Hawkins John angol iró (közügy, műtörténet) meghal Spaa-ban.

1792. Targowitzi conföderatio Lengyelországnak az orosz kormány alá hozatalára. Potocki Felix, Rzewuski, Branicki annak főinditói. (Julius 3-án maga a gyenge király Sztaniszló is ezen conföderatióhoz csatlakozott, mely a május 3-ki alkotmány feldöntését vette célba.) (Lásd nov. 25-én.)

1795. Deáky Zsigmond, caesaropoli fölszentelt püspök, a pápa házi főpapja, a magyar tudós társaság levelező tagja születik Himodon Sopronmegyében.

1796. Jenner Eduard az első himlő oltást végbe viszi Angolországban.

1796. Buonaparte győzelmes bevonulása Milanóba.

1809. A lengyelek Poniatowsky alatt Lublint és Sandomirt megszállják.

1809. Az adó és összeirás végett Török-Horvátországban és a Veltlinban támadt felkelés — lecsillapítva.
1814. VII. Ferdinand spanyol király bevonulása Madridba. Az üldözés és lélekszabadság elnyomása kezdődik.
1815. A nápolyi hadsereg maradványa Castall di Sangro mellett az osztrákok által megsemmisíttetik.
1815. Murat Joachim nápolyi király neje, felkelés következtében Nápolyt elhagyni kénytelen.
1820. Békétlenségek Saragossában az uj spanyol alkotmány ellen.
1832. Dodwell Eduard hires angol régiségbuvár meghal Romában.
1833. Stanley lord az angol felső házban előterjeszti a rabszolgaság eltörlésének ügyét.
1847. Tudományok akademiája alapitatik Bécsben, statustudományi és bölcsészeti szakmák nélkül.
1848. Rohamkérvény Berlinben azon rendelet visszavételére, mely a népszerűtlen porosz kir. herceg visszahivását célozza. (Lásd 13-án) Breszlóban szintén demonstratiók.
1848. Szalay László, és Pázmándy Dénes a magyar kormány frankfurti követei számára a megbizó levelek állitatnak ki, István nádor aláirásával, és Batthyány L. ministerelnök ellenjegyzése mellett. (Lásd 4-én.)
1849. Poroszország visszahivja követeit a frankfurti gyülésről. (Lásd május 1-jén és 16-án.)
1849. Kossuth Lajos mint kormányzó és ministerei Debrecenben leteszik a hivatalos esküt.
1849. Lersch L. tudor, nyelvbuvár és müvész történetiró meghal Bonnban.
1849. Nagy népgyülés Offenburgon, mely követségileg uj ministeriumot kiván a badeni nagyhercegtől. Ugyan az nap a köztársaság kikiáltatik és Brentano, Péter, Eichfeld és Goegg-ből ideiglenes kormány alakul, mely azonnal Karlsruheba vonul.
1849. A lázadó Elberfeld város védelmi bizottmányt alakit, és Mirbach mérnöki századost megbizza a felkelés vezetésével. (Lásd 8-án.)
1865. Nagyszerü politikai-irodalmi Dante-ünnepély Florenzben.

15. Május.

(Idus Maii.)

392. II. Valentinian császár, az őt függésben tartott Arbogast frank főhadvezér által Vienneben megöletik. (L. nov. 22-én.)

1213. Országtalan János angol király Dover templomában leteszi a koronát, és királyi pálcát, és térdelve teszi le a hűbéri esküt Pandolfo pápai követ kezébe.

1264. Egyezkedés Simon leicesteri gróf és III. Henrik angol király közt, mely szerint az első a fogoly Henrik angol és Richard római királyt szabadon bocsátja, és Eduard trónörököst tuszul átveszi. (Lásd máj. 14-én, aug. 4-én.)

1324. II. Eduard angol és I. Bruce Robert skót király békét kötnek 13 évre.

1453. V. László magyar király rendszabályai a bécsi kereskedés ügyében.

1464. Mohammed pasa Giustiniani Orsato velencei tengernagyot Mytilene ostromának megszüntetésére kényszeríti.

1464. Csata Hexham mellett, melyben Margitta királyné VI. Henrik nejének francia segédhada megveretik lord Montague, Warwick testvére által. Ezzel Margitta minden kilátásai megsemmisültek, hogy férjének a koronát visszaszerezhesse.

1490. Dóczy Orbán egri püspök és Magyarország helytartója a rendeket és országot királyválasztási hongyülésre hivja meg a Rákos mezejére, Mátyás halála után.

1525. A thüringeni parasztlázadás Müntzer Tamás alatt tönkre tétetik Hesseni Fülöp, Braunschweigi Henrik, és Szász János György által Frankenhausennél.

1548. V. Károly császár Augsburgban kibocsátja az „Interim“ nevezetű rendeletet törvény erejével, mely a protestánsok vallásgyakorlatát szabályozza. A protestánsok igen kevés engedményt nyertek benne.

1556. Knox János vallásreformator Edingburghon eddigi tevékenységét sikerrel védelmezi. (Lásd nov. 24-én.)

1565. Taubmann Frigyes hires nyelvész születése Wonsees helységben.

1615. L'Enclos (Ninon de) a francia Aspasia, korának legszebb és legszellemdúsabb hölgye születik Párisban. (Lásd okt. 17-én.)

1618. II. Ferdinand, választása előtt az előterjesztett 17 választási feltételeket irja alá. (Lásd 16-án.)

1626. Campanella Tamás, atheismusról vádolt hires bölcsész VIII. Orbán pápa segedelmével az inquisitio börtönéből kiszabadul, melyben 25 évet töltött. (Az almanach prophetique szerint Campanella 27 évig volt fogva.)

1703. Bonn Marlborough által elfoglalva.

1713. Hell József Károly (a hires Hell Miksa bátyja) jeles bányász, természettanár, földmérő, gépész és gépek feltalálója születik Selmecbányán. (Gelehrtes Oesterreich.)

1730. Cesarotti Menyhért, a leghíresebb olasz költők egyike születik Paduában. (Lásd nov. 3-án.)

1744. XV. Lajos francia király hadat izen Angolországnak. (Lásd április 27-én.)

1747. Kuli-Chan, vagy Schah-Nadir az elhirhedett kegyetlen és ravasz persa király, egy lázadásban családjával együtt tulajdon testőrei által levágatik.

1773. Metternich Kelemen Vencel Lothar herceg, hires osztrák minister és államférfi születése Coblenzben.

1789. Szulinyi Antal nagyhirü borkereskedő, a legnevezetesebb és legnagyobb hordók birtokosa születik Nagyszombaton. (Lásd Schams müvét)

1790. III. Gusztáv svéd király meggyőzi az orosz hajóhadat Revalnál.

1791. Perger János, magyar akademiai tag, oklevelész, történet- és nyelvbuvár születése Nagyváradon. (Lásd 25-én.) (Nem tarthatok Thewrewk Józseffel, ki őt Pergel-nek akarja irni.)

1791. A mulattok St. Domingon francia decretum által felszabaditatnak, és a fehérekkel egyenjogosíttatnak.

1796. Béke Párisban Szárdinia és Franciaország közt, mely által az utóbbi Savoiát és Nizzát nyeri.

1800. Napoleon hadseregével a nagy Sz. Bernát hegyen átmegy, május 20-án már Olaszországban áll.

1802. Napoleon a törvényhozó testületnek a becsületrend felállitása iránti tervet nyujtja be.

1803. Napoleon a francia révekben lévő idegen hajókat lezárolja.

1808. Balfe Michel William zeneszerző születik. (Mások sz. 1804 évben. Operái: A négy Haymonfi. A cigánynő.)

1809. Napoleon a magyar nemzetet felszólitja, hogy a Rákoson

országgyülést tartson, és saját kebeléből királyt válasszon magának.

1809. Schill őrnagy portyázóival Dölnitz várat az Elbe mellett beveszi.

1815. I. Frigyes Würtemberg első királya, alkotmányt octroiroz, melyet a rendek el nem fogadnak.

1815. Szacsvai Sándor, az első hirlapirók egyike, élces iró, a Magyar kurír alapitója, Bécsben meghal. (Születik 1753.)

1818. Davison Bogumil híres tragicus szinész születik Varsóban.

1821. IV. Ferdinand nápolyi király az osztrák sereg által fővárosába visszavezettetik. (Lásd jul. 13-án, jan. 28-án.)

1821. Guayaquil város juntája Quitoban a columbiai köztársaság védelme alá adja magát.

1826. Barátsági és kereskedési szerződés a keletindiai társaság és Siam királya közt.

1828. Congreve William nagy vegytudós, a háboruban igen jól használható és szerinte nevezett röppentyük, nem különben a szines nyomásnak is feltalálója meghal Toulouseban.

1832. Zelter Károly Frigyes, német dalszerző és zenész, Göthe barátja meghal Berlinben.

1833. Schneller Julius Ferenc Borgias, strassburgi születésü történetiró, (ki Magyarország rövid történetét is megirá) meghal Freiburgon.

1834. Terceira és Napier meggyözik, a miguelistákat Asseiceira mellett.

1845. Iperuszoon Samuel (Wiselius) hollandi költő meghal.

1847. O'Connell Daniel, a nagy irhoni agitator, és szónok meghal Genuában. (Lásd aug. 6-án.)

1848. Poroszország egy uj unio alkotmányát hirdeti: Szász-Hannovera-Porosz szövetség.

1848. Második forradalom Bécsben melylyel a márciusi alkotmány megbuktatik. Az egyetemi ifjuság és nemzetőrség rohamkérvény által kivivja a választótörvény eltörlését, és az egykamarai rendszer behozatalát. Tausenau a Graben-en nagy szónoklatokat tart. (E democratá forrongás kezdődik délutáni $2^1/_2$ órakor, és végét éri éjfélkor.)

1848. Véres forradalom Nápolyban; katonaság és lazzaronik a forradalmi párt szélsőségein győzelmet vesznek épen akkor, midőn II. Ferdinand a nemzetgyülés által királyi méltóságáról letétetett. Ennél fogva a kamara feloszlattatott, az

alkotmány felfüggesztetett, és ostromállapot hirdettetett ki. (Lásd április 29-én.)

1848. Az osztrák kormány (április 17-én kelt rendeletével) Galiciában a robotot eltörli, és a nemességet, mely önkéntes áldozatokkal, és egyleti uton már eddig a jobbágy ebbeli felszabaditásán működött, jövőre ezen tevékenység alól felmenti.

1848. A francia nép megrohanja a nemzetgyülést és háborut sürget az olaszok és lengyelek érdekében. Blanqui egyuttal communistikai forradalmat támaszt. (Lásd ápr. 16-án.)

1848. István főherceg nádor és a magyar ministerium arcképei és rendeletei Zágrábban nyilvánosan megégettetnek. (Lásd 10-én.)

1848. Oláh gyülekezet Balásfalván 30—40,000 emberből mely magát nemzeti gyülésnek nyilvánitja. Saguna András püspök szóvitele mellett az oláhok kivánságai 16 pontba foglaltatnak. Magyarország és Erdély unioja és a magyar ministerium befolyása Erdélyben függőben tartatik. Kivántatik, hogy az oláhok által hajdan birt és most más kezén levő földek amazoknak visszaadassanak. E gyülekezet osztrák és orosz zászlók alatt tartatik. (Lásd sept. 13-án.)

1848. A szerb nemzeti gyülés Karloviczon, a szerb nemzetet politikailag szabadnak és önállónak hirdeti, Magyarország bizonyos részeit szerb vajdaságnak nyilatkoztatja, s egy „kormányzó főbizottságot“ (odbor) állit fel, és politikai szövetségbe lép a horvát-szlavon-dalmát királysággal. (V. ö. 13-án és 18-án.)

1849. Hentzi három gyujtóhajót és 4 kőhajót viznek ereszt a budapesti hajóhid elrombolására.

1849. Filangieri nápolyi kir. vezér a forradalmi Palermoba vonul.

1851. Saldanha herzeg lázadó spanyol tábornagy seregével Lissabonba vonul.

1855. Petropawlowsk Kamtsatkában a szövetséges angol-franciák által elpusztitatik.

1857. Az angolok az Euphrat melletti foglalásaikat elhagyják.

1860. A császári patens, mely protestáns egyházi szervezetet octroyált, visszavonatik. (Lásd sept. 1-jén.)

16. Május.

(XVII. Calendas Junii.)

452. Attila hun király Aquileját rohammal beveszi, és gyökerestől feldulja.

756. I. Abderrahman győzelme Jusuf el Fehri fölött Mesoránál.

1116. Abu Ishak Ibrahim Ben Mansur arab költő, de még jelesebb jogtudós születik Kahirában. (Ersch és Gruber.)

1219. Gróf Pembroke Angolország protectora meghal.

1388. Zsigmond magyar király, miután feleségét a fogságból kiszabaditotta volna, másodszor koronáztatik. (Lásd márc. 31-én.)

1399. Tamerlan mongol khan Samarkandot Indiában elfoglalja.

1411. Marullus Mihály konstantinápolyi latán költő Cecina folyóba vész Hetruriában. (Eber.)

1412. Viscsonti Gian Mária milanoi herceg, zsarnoksága és fösvénysége miatt meggyilkoltatik.

1448. Szentmiklósi Pongrác olygarcha, a maga és más társai nevében III. Frigyes császárnak hadat izen. (L. jun. 10-én.) (Teleki.)

1488. A flandriai lázadók a fogoly Miksa főherceggel szerződést kötnek, mely szerint Flandria külön kormányzási tanácsot nyerjen, Franciaországgal béke köttessék és az idegen zsoldosok az országból kiküldessenek. (Lásd febr. 2-án.)

1527. A firenzi polgárok Capponi gonfalonieri vezetése mellett felzendülnek a Medicis család ellen, azt elüzik, és köztársasági alkotmányt hoznak be. (Lásd okt. 28-án.)

1562. Toulouseban az egymás ellen harcoló katholikusok és protestánsok egyezségre lépnek, mely szerint az utóbbiaknak a városból szabad elvonulhatás igértetik, ha fegyvereiket a városházon lerakjak. Ez alig megtörténvén, a katholikusok megrohanták a védteleneket, és azokat egytől egyik lemészárolták, — számra 4000 protestánst. E „dicsőséges tény“ százados évfordulati napja megünnepeltetett 1662 és 1762-ben, és az utóbbi alkalommal Voltaire ez ünnepről méltán mondá: „szent körmenet, melyben köszönet mondatik az istennek 4000 gyilkosságért.“ A toulousei érsek 1862-ben is rendelé el ezen csúf esküszegés megünneplését,

és a már kevésbbé vakdühös Franciaországban ez által nagy mozgalmat idézett elő.

1588. Bronkhorst Pieter festész, ki a perspektivában jeleskedett, születik Delften. (Meghal 1661.)

1618. II. Ferdinand magyar királynak, Forgács Zsigmond nádornak választatik a pozsonyi országgyülésen. (Lásd 15-én.)

1643. Az angol királyi sereg megveri a parlament seregét Stratton-nál.

1654. A norvégi hős Lord Sivertson Adelaar fényes győzelme a török hajócsapaton.

1707. Az ónodi országgyülés megnyitása. (Lásd junius 9-én és május 30-án.)

1713. Az orosz-szász-dán hadsereg által Tönningenben szorongatott Steenbock svéd tábornok 11000 emberrel magát megadni kénytelen.

1718. Agnesi Mária Gaetana, tudós hölgy (kivált mathematikai, természettani és bölcsészeti szakban) a bolognai tudományos akademia tagja, és az ottani egyetem mathematikai tanára, szakbeli irónő születik Milanoban. (Meghal Oettinger szerint Bolognában 1799 január 9-én. Bermann Móric sz. március 3-án, a nouvelle biographie universelle szerint august 4-én.)

1725. Rapin Pál hires angol történetiró halála.

1770. Vida László magyar iró születése Törtelen Pestmegyében.

1782. Buczy Emil magyar költő, a tudós társaság tagja születik Kolosvártt. Nem 1784-ben, mint közönségesen irják. Ompolyi a kolosvári kereszteltek anyakönyve szerint igazitá ki az évet. (Lásd okt. 28-án.)

1784. Szale János, magyar régiségbuvár születik Koroncón Győrmegyében.

1789. Rückert Frigyes hires német költő születése Schweinfurton.

1790. A francia nemzetgyülés azon kérdést vitatja, vajjon a törvényhozó testet, vagy a végrehajtó hatalmat illeti-e a hadizenési és békekötési jog. (Lásd 22-én.)

1792. A dán király eltörli a rabszolgakereskedést nyugotindiai birtokain.

1792. Spohn Fr. Ag. Vilmos régiségtudós születése Dortmundon.

1793. Andreae János Henrik tisztelt történész meghal. (Születik 1728 május 20-án.)

1795. Véd- és dacszövetség Franciaország és Németalföld közt,

Sièyes és Reubel által kötve. Hollandia ez által batavi köztársaság név alatt független status lesz.

1797. A franciák Velencét megszállják. (Lásd 12. és 17-én.)

1805. Rochow Frigyes ifjusági iró, és a nevelésügyben igen érdemes ember meghal.

1806. Az angolok minden révet Bresttől az Elbáig ostromzár alá helyezik.

1808. A svédek Gothland szigetet visszafoglalják az oroszoktul.

1809. Ütközet Salamanca mellett Scheerbroock angol tábornok és Soult folyvást hátráló serege közt.

1810. A szláv irodalom terjesztése végett Magyarországon alakult tudományos társulat Kosztolányban Hontmegyében első ülését tartja.

1811. Nagy csata Badajoz szomszédságában Albuhera mellett, a britt-spanyol-portugall sereg közt Wellington, Beresford, Castannot, Blake és Ballasteros alatt, és a franciák közt a dalmát herceg (Soult tábornagy) alatt. Az utóbbi két napi ellenállás után nagy veszteséggel visszavonul.

1813. Thielemann szász tábornok Torgauból az oroszokhoz átmegy.

1815. IV. Ferdinand ujolag rendezi a siciliai alkotmányt.

1815. Murat az osztrákok által megveretik Garigliano mellett.

1816. Mannó Alajos magyar vegytani iró születik Debrecenben. (Meghal 1846 január 16-án.)

1822. Campan (Jeanne Louize Henriette Genet) kitünő asszony mint Mária Antoinette bizalmasa, és mint tapasztalásainak érdekes leirója meghal Mantesban. (Születik 1752 okt. 6-án Párisban.)

1830. Fourier József hires francia természettudós halála. (Lásd március 21-én.)

1832. Perier Kázmér hires francia parlamenti szónok és miniszterelnök halála Párisban. (Ersch szerint 15-én.) (Lásd okt. 12-én.)

1833. Oporto ostroma és bombáztatása a Dom Miguel párti tábornokok által.

1835. Hemans Felicia (szül. Browne) angol költőné meghal Dublinban. (Lásd sept. 21-én.)

1836. A déli négy perui tartomány hongyülésileg határozza, hogy éjszaki Perutól elvál, és Estado Sud Peruano név alatt Columbia köztársasággal egyesül.

1843. Aumale herceg a Smalah-t, Abd-el-Kader udvarát és székhelyét rohammal beveszi.

1848. Battyány Lajos ministerelnök felhivja a hazafiakat 10,000 főből álló rendes nemzetőrség alakitására, „a királyi trón, a haza és alkotmány védelmére.“ Ezen felhivás következtében támadtak az első honvédek.

1848. A nemzetőrség feloszlatása Nápolyban a lázadást legyőzött király által, és visszahivása a lombardi keresztes háboruban működő seregnek. (Lásd 14. és 15-én.)

1848. Jellacsich bán Zágrábban tömeges felkelést parancsol a magyarok ellen, és a pénztárakat mindenütt lefoglalja.

1849. Bologna roppant bombáztatás következtében megadja magát Wimpffen osztrák altábornagynak.

1849. Puchner cs. tábornok Bem által harmadszor szoritatik Oláhországba Orsovánál, melyet a felkelők megszállnak. Az ugynevezett „Bánság“ elfoglalása 20 nap alatt befejezve. (Lásd március 15., 20-án, május 10-én.)

1849. János főherceg kormányzó uj német birodalmi ministeriumot alkot Grävell alatt; de ennek a nemzetgyülés Welcker inditványára tökéletes bizalmatlanságot szavaz.

1849. A német nemzetgyülés Frankfurton a porosz követek visszahivatását érvénytelennek mondja, és a Pfalzot az ország védelme alá helyezi. (Lásd május 3., 14., 26-án.)

1851. A római kormány szózata azon háborgók ellen, kik másokat a dohányzásban akadályoznak, a közrendet zavarják vagy rosz hireket terjesztenek.

1855. Canrobert tábornok a krimiai hadsereg fölötti főparancsnokságát leteszi, Pelissier helyébe lép.

1858. Candia keresztény lakossága fellázad Vely Pasa török főkormányzó ellen.

1861. A hires felirati viták kezdetüket veszik a magyar alsóházban; Tisza Kálmán pártolván Deák előterjesztvényének tartalmát, a „határozat“ mellett szól.

1863. Az éjszakamerikai Unio serege Grant alatt megveri a conföderáltakat Pemperton tábornok alatt Vicksburgnál.

17. Május.

(XVI. Calendas Junii.)

428. (Kr. sz. e.) Plato születése Athenában. (Olymp 87,3.) [Weber H. emlékkönyve szerint 429 nov. 7-én, és ezen napot ünnepelték az uj platonikusok, és a XIII. században platonizáló florenziak. Ruckgaber és Auer sz. május 21-én 429. Eber sz. április 7-én 429, mások sz. mint Girókuti 22-én.]

369. (Kr. sz. e.) Epaminondas bőotarchi méltóságáról, melynek törvényes ideje lefolyt, lelép.

347. (Kr. sz. e.) Plato halála Athenában. (Olymp 108,2.) (Annyi bizonyos, hogy a nagy bölcs meghalt, midőn 82 évének első napját, vagy születésének évfordulóját megérte, de a mellett ismeretes dolog, hogy a chronologusok Plato halálának napja és éve iránt eltérnek.) [Legujabban Auer teszi halálát Kr. sz. e. 348 évnek máj. 27-ére. Vagy 7. Thargelion Olymp. 107,4.]

1110. I. Balduin jeruzsalemi király 75 napi ostrom után Beryt (Bairuth) várost elfoglalja.

1163. Heloisa Abälard szép, szellemdús és tudós szerelmese meghal mint apáca fejedelemnő a Peracleti zárdában Nogent sur Seine mellett. (Lásd április 21-én.)

1215. Az angol bárók ligája Londont hatalmába ejti. (Lásd jan. 15-én és junius 15-én.)

1304. IV. Cseh Vencel király nagy sereggel Magyarországba jövén, fiát Vencel magyar királyt, kinek a nagyok csak a cimet engedték, az országból a koronával együtt elviszi.

1304. Ghasan, Iran hatalmas Ilchanja meghal.

1395. Mária, Nagy Lajos leánya, Magyarország királynéja, első hölgy a magyar trónon meghal. (Kercselich 1392. évet mond, nap nélkül, Dlugoss pedig a mai napot és 1395. mint Mária halálának idejét fogadja el, mire Gebhardi azt mondja, hogy Dlugoss inkább az év mint a nap elfogadásában hibázhatott. Megyjegyzendő erre, hogy Mária még 1395. évi január 25-én egy Verőczéről kelt okiratot adott ki; és hogy oklevelek Máriát május 12-én még életben említik. Egy jun. 10-én kelt levél pedig már a holtak közé számitja. Megerősiti Dlugoss állitását az is, hogy

1395. május 17-ke csakugyan hétfő volt, mint a lengyel kanonok irja.)

1415. A megszökött XXIII. János pápa fegyveres őrizettel mint a konstanci zsinat foglya Ratolfzellba vitetik. (Lásd márc. 2-án, febr. 16-án.)

1422. Korybut Zsigmond lithváni herceg, a kelyhesek által Zsigmond magyar király ellenében cseh királynak kijelölve, mint az ország kormányzója fényes bevonulást tart Prágába. (Lásd julius 8-án.)

1428. A cseh árvák megveretnek Zsigmond magyar király seregei által Brünn mellett.

1431. Carmagnola Ferenc azelőtt milanoi, aztán velencei hadvezér megveretik Soncino mellett Sforza Ferenc milanoi herceg által.

1524. Parasztlázadás kitörése Fuldában.

1525. Parasztcsata Elszasz-zabern-nél.

1536. Boleyn Anna halálra itéltetik, egy Smetton nevü zenész azon állitására, hogy a királyné kedvezéseiben részesült. (Lásd 19-én.)

1540. Uj osztási szerződés Genten melyben V. Károly császár a német tartományokat Németalföld kivételével, testvérének I. Ferdinandnak átengedi. (Lásd ápril 28-án.)

1599. Panciroli Guido, jeles történész és jogtudós meghal Paduában. (Ersch és Gruber encyclop. szerint. Heineccius márc. 3-ára, Tomasini máj. 17-ére, sőt Moreri, Niceront követve jun. 1-jére teszi halálát.) [Lásd ápril 17-én.]

1648. Wrangel svéd tábornok és Turenne megveri az egyesült osztrák-bajor sereget Zusmarshausen mellett. Melander cs. tábornok elesik. (Nem ápril 17-én, mint a L'art de verifier les dates két helyen irja, mig a francia történet alatt helyes adatot jegyez.)

1684. Du Quesne francia tengernagy és Seignelai marquis (Colbert fia) Genuától négy gálya kiadatását és egy követség Versaillesba küldetését kivánják, mely a francia királytól bocsánatot kérjen és alávetést igérjen. (Lásd máj. 18-án, 1684. és május 3-án 1685.)

1727. I. Katalin orosz cárnő meghal. Alacson születésü, Martha nevü hölgy, ki egy svéd dragonyos neje volt, Marienburgnál orosz fogságba esett, és Nagy Péter által császárnévá tétetett.

1729. Clarke Samuel, angol természettudós, mathematicus, humanista, itész, bölcsész és hittudós meghal. (Születik okt. 11-én 1675. Norwichon.)

1742. Csata Chotusitz vagy Csaszlau mellett, hol II. Frigyes porosz király megveri az osztrákokat lotharingiai Károly alatt.

1749. Jenner Eduard, hires orvostudós, a himlőoltás feltalálója születik. (V. ö. ján. 26-án és máj. 14-én.)

1765. Clairaut Alexis Claude, nagyhirü francia mathematicus meghal. (Lásd 13-án.)

1768. Paget Henrik Vilmos, Anglesey marquis hires angol hadvezér Napoleon ellen, születik. (Meghal Londonban ápril 28-án 1854.)

1788. Felbiger János Ignác apát, a tanodarendszer javitója meghal Pozsonyban.

1793. Németország Pitt ügyekvése folytán a Franciaország elleni európai coalitiohoz csatlakozik.

1793. A francia convent Paoli Pascal Corsica elnökét és hadvezérét, ki sorompói előtt a maga védelmezésére meg nem jelent, hazaárulónak nyilatkoztatja. (Lásd febr. 5-én.)

1798. Prévot Ferenc, a hadi röppentyük feltalálója meghal Sebastopolban. (Congreve csak 1804. tette e találmányt.)

1803. Velence közigazgatási és politikai szerveztetése Austria által.

1809. Rómának világi hatalma — Napoleonnak Schönbrunnban kelt határozványával a patrimonium Petri iránt — felfüggesztetik, Róma a második császári szabad város lesz, és a pápai birodalom Franciaországgal egyesitetik. (Lásd jun. 9-én, jun. 11-én, jul. 5-én.) [IV. Henrik császár egykor Bécsből indult ki, hogy a pápa előtt bűnbánoként magát megalázza, és három napig téli időben meztelen lábbal bocsánatot esedezzen.]

1809. A würtembergiak Vandamme, és a szászok Ponte Corvo francia tábornok alatt Kolowrat osztrák hadvezért Linznél a Dunán átüzik.

1814. Parma, Piacenza és Quastalla Stalsado gróf által Mária Luiza számára birtokba vétetik. (Lásd 24-én.)

1814. Angolország minden ellenségesdést Franciaország ellen vizen és szárazon megszüntet.

1814. A norvégi országgyülés Eidswoldon Keresztély Frigyes dán kir. herceget, eddigi norvég helytartót Norvegia füg-

getlen királyául választja. (Lásd jan. 14-én, aug. 14-én, május 31-én, okt. 7., 10., 20-án, nov. 4-én.)

1821. Le Brun Károly Ferenc, Napoleon alatt harmadik consul meghal.

1822. Herceg Richelieu Armand (du Plessis) családjának utolsó sarjadéka, előbb orosz tábornok, aztán francia államminister és pair meghal.

1827. Tornese görög várad az Elis partján megadja magát Ibrahim pasának.

1827. A görög nemzetgyülés Trözenben feloszlik. (Lásd április 7., 8., 27-én, junius 28-án.)

1829. Greigh tengernagy megveri a török hajóhadat a fekete tengeren.

1829. Csata Parawadynál Bulgariában Roth orosz tábornok és a török nagyvezir közt.

1830. A zsidók emancipatiója, Grant által inditványozva, az angol parlament által elvettetik.

1831. Köteles Sámuel, magyar törvénytudományi iró, akademiai tag, meghal. (Született Ujtordán Erdélyben jan. 30-án 1770.)

1842. Ning-po Chinában a britt sereg által elhagyatik.

1845. Amadé Tádé gróf, zongoramüvész, cs. k. udvari zenegróf és a zenészet nagyérdemü előmozditója meghal Bécsben. (Lásd január 10-én.)

1848. V. Ferdinand császár-király családjával Bécsből Inspruckba távozik. Az udvari haditanács Bécsben feloszlatva. (Lásd 18-án.)

1848. Cavaignac Jenő francia hadügyminister lesz.

1849. A birodalmi alkotmányért fellázadt Iserlohn város a poroszok által rohammal bevétetik. A kegyetlen győzők nők gyilkolásával fertőzik meg magokat.

1855. Craigher J. N. belga consul, és iró meghal Triesten.

1863. Puebla mexicói vár (Ortega tábornok) megadja magát a franciáknak Forey tábornok alatt, miután a város nagy része már elhamvasztatott.

18. Május.

(XV. Calendas Junii.)

340. (Kr. sz. e.) T. Manlius Imperiosus Torquatus III. római consul a latinok, campaniak, és sidicinusokról diadalt ül.
1138. III. Konrad császár Aachenben koronáztatik.
1160. IX. Szent Erich svéd király meggyilkoltatik.
1190. I. Barbarossa Frigyes megveri a seldschukokat Iconiumnál, a várost rohammal beveszi, és nagy zsákmányt nyer.
1291. Kalil Ascraf (más elnevezés szerint Kelawin vagy Melek Seraph) egiptomi zultán Acre (Ptolomais) várost, melyet Villiers János a máltai vitézek nagymestere védett, rohammal beveszi. (Lásd december 25-én.) Ez a kereszténynek utolsó helye volt Palästinában. (Fritsch hibásan 19-re teszi.)
1403. A prágai érsek, papság és egyetem Wikleff tanaiból 45 cikket megátkoz és mindenkit tűzhalálra itél, ki azokat védelmezi.
1487. Az oroszok Kasant elfoglalják.
1509. Ximenes bibornok Orant rohammal beveszi.
1512. Berlichingeni Götz rablólovag, kit a költészet Göthe és mások müveiben nem érdemlett hírre emelt, 36 nürnbergi a lipcsei vásárról jövő kalmárt megtámad és kifoszt Neusess és Forchheim közt. (E tettért birodalmi átok mondatott ki reá.)
1521. Gustáv Wasa Upsalát beveszi.
1547. János Frigyes szász választó fejedelem wittembergi fogságában tudosittatván, hogy V. Károly császár már halálos itéletet mondott reá, lemond a választófejedelemségről és ez által életét megmenti. De protestáns hitéről semmi fenyegetések által magát letántorittani nem engedte.
1570. Békekötés Mutahher a seidij-ek imamja, és Mohammed, Schmemseddin fia Skewkeban parancsnoka közt.
1620. Bethlen Gábor a lőcsei békegyülésre jő, de nem sokára eredmény nélkül eltávozik.
1632. Redschebpasa török nagyvezir, a februári forradalom szitója, IV. Murad zultán parancsára kivégeztetik, és teste a lázadó jancsárok közé vettetik.
1643. Osztrák Anna francia királyné korlátlan kormányzónénak neveztetik ki a parlament által. (L'art de verifier les dates igy, Brinkmeier sz. 15-én.)

1684. Genua kemény bombáztatása egy francia hajóhad által du Quesne tengernagy alatt. (28-ig tart.) (L. máj. 17-én.)

1699. Ziethen Joachim porosz lovas tábornagy születik Wustrau-ban.

1710. Bernoulli János, hires mathematicus születése Baselban. (Meghal julius 17-én 1790.)

1711. Nagy Péter orosz cár nejét, I. Katalint Moszkauban koronáztatja. (Lásd 17-én.)

1711. Boscovich Roger József hires mathematicus, csillagász és opticus születése Ragusában. (Meghal 12-én, mások szerint febr. 13-án 1787. Milanoban.) Mint jesuita nagy gyülölet tárgya volt D'Alembert előtt.

1733. Chishul Edmund angol régiségtudós halála.

1736. Erdmannsdorf Frigyes Vilmos báró történetbuvár, nyelvész és műbiró születése.

1741. Szövetség Nymphenburgon a bajor választó fejedelem, Frankország és Spanyolország közt Mária Terézia ellen.

1756. Fessler Ignác Aurel hires történész, és bölcselmi történeti regények irója születik Zarándfalván Mosony megyében. (Fessler a maga emlékirataiban születéshelyének magyar nevét Zuránynak nevezi, e néven azonban sem Korabinskyban sem Fényesben, sem Lipszkynél nem találjuk. Czurendorf mint Fessler irja, vagy Zorndorf ugyan az mi Zarándfalu. Binder hibásan véli, hogy Pozsonyban született.) [Lásd dec. 15-én.]

1762. Bacciochi Felix Pascal, Lucca és Piombino volt hercege, Buonaparte Erzsébet Napoleon nővérének férje születik Corsicában.

1770. Winkler János Henrik jeles német természettudós meghal.

1774. Schlippenbach Ulrich Gusztáv báró érdemes iró, és a jó izlés terjesztője születik Kurlandon.

1784. A magyar-erdélyi udvari kancelláriának II. József császár által a német nyelv használata meghagyatik. (Később viszszavonatott.)

1787. Batjuschkow Konstantin Nikolajevits orosz költő születik.

1794. Véres csata Menin és Courtray közt, melyben Pichegru francia tábornok megveri Coburg és York herceget.

1800. Suwaroff Sándor hires orosz tábornagy meghal Péterváron. (Lásd november 25-én.)

1803. Angolország hadat izen Buonapartenak. (Lásd máj. 15-én.)

1804. A francia köztársaság utolsó nyoma eltörölve. Buonaparte Napoleon consul, a senatus consultus által örökös francia császárnak választatik. (Lásd április 30-án, august 4-én.)

1809. Vállas Antal, természettudományi és encyclopädiai magyar iró születik Pesten.

1809. Schill szabadcsapatvezére Triestet megszállja.

1809. A lengyelek Zamosc várost rohammal elfoglalják. Pelletier és Kaminski 2000 osztrákot fogságba ejtenek, és 60 ágyut elfoglalnak. [Strahlheim sz. 20-án.]

1809. Sokolnicki lengyel tábornok Sandomirt beveszi, éjjel 18-áról 19-re, 2200 osztrákot fogolylyá tesz, és 20 ágyut nyer.

1810. Hasenclever János Péter, jeles népéletü jellemek festésze születik. (Meghal dec. 16-án 1853.)

1811. Bernadotte, Napoleon sógora, Ponte Corvoi herceg az országgyülési rendek és király akaratja szerint svéd korona-örökös hercegnek neveztetik ki.

1811. Elio brasiliai alkirály csatavesztése és ostromoltatása Montevideoban a felkelők által.

1815. Béke Szász- és Poroszország közt. Frigyes Ágoston szász király aláirja az osztozási levelet, mely által országának nagyobb felét Poroszországnak átengedni kénytelen. Egyuttal a varsói hercegségről lemond Oroszország javára.

1820. Iturbide spanyol ezredes (azelőtt buzgó royalista) a felkelők élén megveri Apodaca mexicói alkirályt.

1822. Iturbide Ágoston a hadsereg által Mexico császárának kiáltatik ki, I. Ágoston név alatt. (Lásd április 19-én.)

1826. Zavarok Rouenban a missionariusok ellen.

1827. Az orvosi kar deákjainak zendülése Párisban. (Constant Benjamin szónoklata az ő védelmükre.)

1829. A görögök visszafoglalják Missolunghit a törököktül.

1830. Rosz tengerész kapitány a Victoriaföldet fedezi fel.

1831. A lengyelek Dembinsky Henrik alatt Ostrolenkát beveszik. (Lásd 26-án.)

1842. Tsche-pu chinai város a chinai és japani kereskedés közvetitésére, az angolok által elfoglaltatik. (Davis.)

1848. A karloviczi szerb főbizottság (odbor) Sztratimirovics Györgyöt elnöknek választja meg, aztán küldöttei által községenkint albizottságokat állittat. (Lásd 13. és 15-én.)

1848. A német nemzetgyülés Frankfurtban megnyittatik.

1849. A magyar nemzet óvást tesz az orosz beavatkozás ellen.

A nemzeti kormány a kereszthadat hirdeti az idegen megtámadás visszautasitására.

1849. Tuwora és Häfner hirlapszerkesztők Bécsben a köztársaságot kikiáltják. Nyom nélkül elhangzott.

1849. Bologna megadása. Roselli a nápolyiakat Velletri mellett szorongatja.

1850. Sikertelen felkelési kisérlet Palermoban.

1851. Uckert Fr.-Ágoston német tudós, kivált a régi földiratban meghal.

1851. Bell T. S. angol festész meghal Assyriában, Gomet folyóba veszvén.

1853. Amoy egyike az 5 chinai kikötőknek, melyek az idegeneknek is nyitvák, a felkelők hatalmába esik.

1854. A nyugoti europai hatalmak Görögország ostromzárát hirdetik ki.

1854. Buenos Ayres alkotmánya közzé tétetik.

1857. Frenkel varsói bankár, az első zsidó az orosz birodalomban nemességet nyer és báróvá neveztetik ki.

---

19. Május.

(XIV. Calend. Junii.)

804. Alcuin (vagy Alcwin) a tanodák és zenészet nagy javitója Franciaországon Nagy Károly idejében, meghal. (Születik 735 Yorkban.)

1347. Rienzi Miklós Roma tribunusának választatik. (Lásd 20-án.)

1411. László (Lancelot) nápolyi király a magyar kir. cim bitorlója megveretik II. Anjou Lajos francia herceg és nápolyi király által Roqueseche mellett a Gariglian folyónál.

1445. IV. Henrik király megveri a navarraiakat és szövetségeseiket Olmedo előtt. Frigyes spanyol almiránte zászlaja és ő maga az ellenség hatalmába esik. (Lásd august 20-án.)

1470. II. Mahomet zultán Chalcis negropontei fővárost 30 napi ostrom után elfoglalja, kipusztitja és a velenceieket karóra huzatja.

1488. Hollós Mátyás magyar király a meghóditott Bécs szabadalmait megerősíti, melyeket előbbi uralkodóitól nyert. (L. j. 20. 1278.)

1498. Vasco da Gama Keletindiát fedezi fel a Jóreményfok körüli uton át, és Calcutta révébe érkezik. (Lásd jul. 9-én.)

1515. I. Selim az Euphrat melletti Kumach várat elfoglalja.

1527. Percy Henrik Algernon jeles angol lovag, egy nagybecsü korrajzoló munka szerzője és a müvészet pártolója meghal. (Születik január 13-án 1478.)

1536. Boleyn Anna angol királyné, VIII. Henrik által, ki udvari hölgyét Seymour Jankát nőül venni kivánta, hűtelenségről vádolván lefejezteti, lord Rocheford testvérével. (Lásd 17-én és 20-án.)

1552. A fogoly János Frigyes szász választó fejedelem öt évi fogság után Ferdinand király által Inspruckon megtudja szabadulását. (Lásd 18., 20., 22-én.)

1612. Farnese I. Ranuzio parmai és piacenzai herceg, sötét jellemü ember, a legjelesebb családok tagjait pártütés ürügye alatt kivégezteti, és jószágait elkoboztatja.

1622. A jancsárok, spahik és ulemák nagy forradalma Konstantinápolyban. Ők II. Osman zultán palotáját megrohanják, Dilawerpasa nagyvezirt és a kislaragat lekoncolják, és I. Mustafa zultánt ismét trónra emelik. (Lásd február 26-án és május 20-án.)

1643. A nagy Condé (Bourbon herceg) hires győzelmet nyer a spanyolokon Rocroi mellett; 8000 spanyol, vezérük Fuentes gróffal elesik, 7000 fogságba jut.

1668. Wouvermann Fülöp, festész halála.

1688. Batthyány Ádám, Eszterházy János Károly, Zichy István, és báró Arejzaga Székesfehérvárt a törököktől elfoglalják. (Fessler, Szalay, Engel, Gebhardi. De Katona sz. április havában, Hammer és az őt követő Majláth sz. sept. 6-án.)

1747. Schütz Keresztély Godofréd nagyhirű tudós bölcselmi, nyelvészeti és itészeti szakban születik Dederstädt-on. (Lásd 7-én.)

1762. Fichte János Gottlieb, nagyhirü bölcsész születése Ramenauban. (Meghal 1814 január 27-én.)

1766. Hoffbauer János Kristóf bölcsész születése Bielefelden. (Meghal 1827 augustus 4-én.)

1768. Mind Godofréd, az ugynevezett Macska-Raphael születik Lipcsén Felső-Magyarországon. Azon mestersége, melylyel a macskákat mintegy arcképezte, és félig hizelgő félig tigrisnemü ravasz tekintetét, a fiatal macskák gráciaszerü moz-

dulatait, és selyembőrüket festette, megszerzék neki e nevet. (Meghal 1814 november 15-én.)

1780. Pac Lajos Mihály lengyel forradalmi tábornok születik Strassburgon. (Lásd augustus 31-én.)

1782. Paskievits Iván Fedorovits, erivani gróf, varsói herceg, orosz tábornagy születése Poltavában. (Lásd február 1-én.)

1790. A francia nemzetgyülés eltörli az örökös nemességet, cimeket stb.

1797. Sedaine Mihály János, kitünő francia szinész és drámairó meghal Párisban.

1798. Buonaparte hajóra száll Egiptomba Vaubois, Desaix, Barraguay d'Hilliers, Berthier, Reynier, Kleber, és Cafarelli tábornokokkal.

1798. Nelson tengernagy hajóhada Toulon előtt megjelenik.

1799. Buonaparte a Smith Sidney tengernagy által vitézül védett Acre ostromával felhagyni kénytelen.

1804. Franciaországon 18 tábornagy neveztetik ki: Murat, Berthier, Moncey, Jourdan, Massena, Augereau, Bernadotte, Soult, Brune, Lannes, Mortier, Ney, Davoust, Bessieres, Kellermann, Lefebvre, Pirignon, és Serrurier.

1808. VII. Pius pápa tiltakozik a bibornoki tanács harmad részben franciákból való összeállitása, 4 tartományainak elszakadása, és az olasz frigy ellen. (Lásd ápril. 2-án.)

1809. Villach és Klagenfurt az olasz alkirály által megszállva.

1809. A francia sereg a Dunán átmegy.

1809. Soult tábornagy a Minho folyón visszamegy.

1809. A bajorok Wrede alatt Inspruckot megszállják. (V. ö. ápr. 19.)

1813. Ütközetek Hoyerswerda, Weiszig, Königswertha és Neschwitz mellett, – a két utóbbi helyen Lauriston, Barclay de Tolly ellen.

1814. VII. Ferdinand spanyol király az 1812 évi alkotmányt eltörli

1814. Az ujdon választott norvégi király Keresztély Frigyes Christianiába bevonul.

1820. A görögök Tenedos szigetnél egy török hadihajó-csapatot semmisitenek meg.

1825. Saint-Simon Claude Henrik, a socialismus alapitója meghal. (Lásd oktober 17-én.)

1826. A török seregek Moldova és Oláhországot elhagyják.

1826. Paëz tábornok Columbiába (Carracasba) vonul. (Lásd ápril. 29-én, május 4-én, jul. 12-én.)

1833. Szász kir. rendelet, megtiltja a menekvő lengyeleknek az országba lépést.

1839. Forradalom Szerbiában, mely által Milos herceg elüzetik és fia Milan, utóbb Mihály a kormány élére állitatik.

1845. Franklin John hires tengerész az éjszaki földsark megvizsgálására hajóra száll. Az expeditiónak nyoma egészen elveszett, és a bátor férfi felkeresésére még 1851. és 1854-ben indultak ki hajók Angolországból.

1848. Gagern Henrik a német parlament első elnökeül választatik. Soiron alelnök.

1848. A német birodalmi gyülés egy országos helytartó kinevezését határozza.

1849. Hatvani Imre, ki Abrudbányát május 16-án ismét megszállta, a várost ujra is odahagyván, Janku oláh népvezér által üldözőbe vétetik, a magyarok hegygerincekről lehengerített szikla darabokkal agyonzuzatnak. Hatvani Buttyán oláh praefectust felakasztatja. A szerencsétlen Abrudbánya másodizben is vérengzés és vad embertelenség szinhelye. (Horváth Mihály Drágoss követ lekoncolásáról mit sem szól, Buttyán kivégeztetését pedig május 6-ára teszi. Czetz Hatvani második kivonulását május 18-án adja elő. Az Ujabbkori Ism. Tára ugy véli, hogy Drágos a második abrudbányai öldöklés alkalmával esett áldozatul.) [Lásd május 9-én és junius 11-én.]

1850. Lopez tábornok Cardenasban Cuba szigeten kiszáll, a kormányzót elfogja és palotáját felgyujtja; — másnap a hajóra visszaüzetik.

1851. Hind csillagász Irene bolygót felfedezi. (Nevét a londoni világ-iparmű-kiállitás tiszteletére nyerte.)

1851. Az Aleppoban belzett magyar menekültek egy része, (75-en) felszabadulván, ma szenvedésük helyéről elutaznak.

1852. Az angolok Godwin tábornok, és Lambert commodore alatt Basosin birmani várat rohammal bevesszik.

1854. Redout-Kaleh orosz várad a cserkesz parton bevétetik Lyons britt ellenadmiral alatt.

1855. Dingler J. G. a polytechnikai folyóirat alapitója meghal Augsburgon.

20. Május.

(XIII. Calend. Junii.)

685. A pictok meggyőzik Egfried northumberlandi királyt Drumnechtan mellett.

756. Jusif a kalifák kormányzója Spanyolországban a Quadalquivir mellett megveretik Abdurrahman cordovai király által.

1092. I. László király Szabolcsban egyházgyülést tartat, Seraphin esztergomi érsek elnöksége alatt a magyar pogány ősvallás elnyomására. (Igy Péterfy és Kovacsich; Engel, Hormayr és Mednyánszky hibásan 19-ére.)

1291. Gaudini Teobald (le Moine) a templáriusok nagymestere, miután a rend nagy része bámulandó vitézséggel Acre falainál elhullt, a lovagrend kincseivel Cyprusba hajóra száll, mely ezentul a lovagok tartózkodási helyük lett.

1292. Adolf nassaui gróf német királynak választatik. (L'art de verif. les dates sz. május 1-én) (lásd jun. 23-án.)

1347. Rienzi Cola elüzi a nemességet és a köztársaságot visszaállitja Romában. (Lásd 19-én.)

1364. Percy Henrik (Hotspur) a keresztény lovagok és vitézek egyik legjelesbike születik. (Lásd jul. 21-én.)

1443. Schwyz hadat izen Austriának és Zürichnek, mely példát nem sokára 6 más helység követi.

1470. Bembo Pietro bibornok, igen hires olasz tudós születik Velencében. (Meghal 1547 január 18-án.)

1506. Colombo Kristof, az uj világ felfedezője meghal Valladolidban. (Lásd 8-án.)

1515. A kettős házasság I. Ferdinand és Anna magyar kir. hercegnő közt, aztán II. Lajos magyar király osztrák Máriával elhatároztatik.

1536. VIII. Henrik angol király nőül veszi Seymour Jankát, a tegnap lefejezett királyné udvari hölgyét. (Lásd 19-én.)

1552. V. Károly és I. Ferdinand császárok Inspruckból menekednek a győzelmesen előnyomuló Szász Móric elől. (Lásd 19-én és 22-én.)

1594. Balassa Bálint báró, magyar költő elesik Esztergom ostrománál Pálffy Miklós oldala mellett. (Születik 1551.)

1622. A trónról leejtett II. Osman zultán a lázadók által kigu-

nyoltatik, és a kaszárnyában őriztetik, végre a nagyvezir Daudpasa részvétele mellett nagy berzenkedése közben alávaló módon megfojtatik, — péntek napján.

1631. Magdeburg feldulása Tilly által. Pappenheim a vallonokkal, Isolani a horvátokkal roppant kegyetlenségeket követnek el. Tilly ezen catastropháról jelentést tőn mondván, hogy Troja és Jerusalem feldulása óta ily győzelem nem látatott.

1635. A franciák Coligny Gáspár és Maillé Orbán tábornagyok alatt megverik a spanyolokat Avein luxemburgi város mellett, Tamás savoyeni herceg és Bucquoi gróf alatt.

1641. Banner János svéd tábornok a 30 évi háboruban meghal Halberstadton. (Ghillany hibásan május 10-ére, mert ez régi stilus.)

1647. Lázadás Palermoban a nagy drágaság és adó miatt. A pórnép a börtönöket megnyitja, a polgármester házát megrohanja, a vámkönyveket elégeti és az alkirályt marquis Fajardo de los Velez-t némely adóztatások megszüntetésére kényszeríti. (Lásd august. 15-én.)

1709. Galloway angol tábornok megveretik a spanyolok által Badajoznál. V. Fülöp, Catalonia kivételével egész Spanyolország ura.

1739. Bonnet Károly híres természetbuvár, bölcsész és iró meghal.

1756. Bing angol tengernagy megveretik Port-Mahon (Minorca) magasságán Galissoniere francia tengernagy által. (Lásd január 27-én, jun. 28-án, március 14-én.)

1764. Smith Sidney Vilmos, nagybrittanniai commodore, híres tengeri hős születik. (Szőllősy.)

1769. Benyovsky Móric Ágoston Aladár gróf a Sezuka falu melletti ütközetben Brinken orosz vezér fogságába esik. (Lásd 11-én.)

1772. Congreve William, neve után nevezett rajgók feltalálója, hadtudományi iró születik. (Lásd május 14-én, 15-én.)

1789. A francia clerus pénzbeli kiváltságairól lemond. (L. 23-án.)

1790. A francia nemzetgyülés kiszabaditja a francia gályarabságban lévő idegeneket.

1790. Warton Tamás angol költő, és az angol költészet történetirója meghal.

1792. Országgyülés Budán, és I. Ferenc király koronáztatása.

(Mint II. Ferenc császár Frankfurton koronáztatott julius 14-én 1792.)

1794. Dühös lázadás a francia convent ellen. A legalsóbb pórnép és asszonyok a jakobinusok által felizgatva a gyülés teremeibe nyomul, „kenyeret és az 1793 évi alkotmányt!“ kiabálással és reggeli 3 óráig a képviselőket gunyolja és fenyegeti. Ferrand követ a conventben agyonlövetik, midőn annak méltóságát fen akarta tartani, és feje egy dsidára tűzve Boissy d'Anglas, a convent elnökének képe elejébe tartatik. (1-sö Prairial. III. év.)

1795. A jakobinusok sikertelen lázadást támasztanak Párisban. (Aprilis 1-jén is.)

1795. Az ugynevezett magyar jakobinusok: Martinovics apát, gróf Zsigrai, Szentmáriai, Laczkovics és Hajnóczi a budai vérmezőn mint összeesküvők lefejeztetnek. (Vállas sz. május 10-én, Becker hibásan január 20-ára teszi.)

1796. Buonaparte Lombardiában a transpadani köztársaságot alakitja.

1799. Balzac Honoré hires francia regényiró születése Toursban.

1800. Bonaparte Napoleon a francia hadsereggel öt nap leteltével bevégzi a merész átvonulást a Szt. Bernát hegyen.

1801. Egy spanyol-francia hadsereg a békefejedelem (Godoy) vezérlete alatt Olivenzát Portugalliában elfoglalja.

1805. Gervinus György Godofréd, remek történetiró, müitész, és statusférfi születése Darmstadton.

1805. Uj alkotmány kihirdetése St. Domingon. Dessalines Hayti császárának kiáltatik ki I. Jakab név alatt.

1809. Orosz seregek mint a franciák szövetségesei osztrák Galiciába vonulnak.

1809. Poniatowsky az osztrák birodalomhoz csatolt Zamosc lengyel várat rohammal beveszi. (Lásd december 22-én.)

1813. Napoleon (Ney, Macdonald és Lauriston 80000 emberrel) megveri a szövetségeseket (80000 porosz és orosz) monarcháik és Blücher vezérlete alatt Bautzennél. Mind két rész nagy veszteséget szenved. (Lásd 21-én.)

1814. I. Victor Emanuel szárd király, magyar-osztrák huszárok védelme alatt Turinba vonul. Minden napoleoni ujitást eltöröl, az inquisitiót és jesuitákat ujra behozza, a külföldi hirlapokat és könyveket eltiltja.

1815. Murat nápolyi király elhagyja fővárosát és Ischia szigetről Franciaországba indul. (Lásd 11-én.)

1815. Coletta nápolyi tábornok Murat alatt capitulál az osztrákok előtt Casalanzi mellett.

1817. Danielik János, magyar egyházjogi, hittani, és történetbölcsészi iró születik Murányban, Gömör megyében.

1820. Sand Károly Lajos, Kotzebue Ágoston gyilkosa Mannheimban kivégeztetik. (Lásd március 23-án.)

1823. A spanyol royalisták Bessieres francia tábornokot sikertelen megtámadják Madridnál.

1826. A konstantinápolyi nagy diván tanácskozása kezdődik (29-ig tart) mely a janicsár csapatok europai módra való szervezését határozza, és ez által a török birodalomban uj időszakot helyez kilátásba.

1831. Schmalz Henrik államjogi iró meghal Berlinben.

1831. Mustafa pasa Skutari lázadó főnöke 5000 emberrel a városból kitör, és a meglepetés által a zultán seregében nagy vérengzést okoz.

1834. Lafayette Mária Pál József A. Y. Gilbert Mortier marquis halála Párisban. (Lásd septemb. 6-án.)

1844. Jerney János magyar történetbuvár elhagyja Orsovát, kelet megutaztában a magyarok őshelyeinek kinyomozására. (Lásd ápril. 2-án.)

1848. Uj ideiglenes sajtótörvény Bécsben. Wessenberg a ministeriumba lép.

1848. Pillersdorf osztrák minister herceg Eszterházyval közli beleegyezését a Frankfurtba küldött magyar követeknek, Szalay és Pázmándynak a magyar ministerium által adott utasitásába. (Lásd 4-én és 25-én.)

1849. A Dom Miguel ezred a 7 és 49 hondvédzászlóalj szabadon ajánlkoznak Buda falainak meghágására. (Lásd 21-én.)

1849. Welden osztrák cs. táborszernagy Pozsonyból hirdeti, hogy Magyarországon a hadi és polgári kormányt átvette, egyszersmind a magyar pénzjegyeket föltétlenül érvényteleneknek nyilatkoztatja. (Lásd jun. 29-én.)

1851. A legtöbb arab nemzetségek (tribusok): Beni-Amran, Achaib, Uled Buira és Uled-Bu-Aschair nagyobb részei a franciáknak alávetik magokat. (Lásd 11-én.)

1854. Haller Cl. Lajos jogtudományi remekiró meghal 86 éves, Solothurnban.

1857. Beöthy László, magyar satiricus és humoristicus iró meghal Pesten.

1859. Jellacsich József báró cs. k. altábornagy, horvát bán, a reactio szomoru hőse, és saját nemzete ámitója meghal. [Némelyek sz. 19-én. Nagy Iván hibásan 1858 évre.] (V. ö. aug. 4-én és oktob. 16-án.)

1859. Első ütközet az osztrákok és franciák közt Montebellonál. Gróf Stadion 12000 emberével visszavonul.

1862. Pezzana Angelo, alapos történetbuvár meghal Parmában.

---

21. Május.

(XII. Calend. Junii.)

427. (Kr. sz. e.) Perikles a peloponnesusi háboru második évében a hajóhadat a Peloponnesusba vezeti.

879. A saracenok Syracusát rohammal beveszik.

987. V. Lajos, a lusta, francia király meghal, és vele kihal Nagy Károly családja.

1083. Abu Ischak Ibrahim Ben Ali Ben Jusuf, arab tudós, tanitó, és iró meghal.

1257. II. Conrad császár, II. Frigyes fia, megmérgezve meghal 26-ik évében.

1271. V. István, magyar király sikeresen csatázik a Rábca mellett Öttevény körül Ottokár cseh királylyal. (Engel, Hormayr, Ráth. Bél azonban a kétes győzelmet II. Idus Juliusára teszi.)

1349. Dusán István szerb császár a metropoliták, püspökök, birák és parancsnokok gyülésében a maga törvénykönyvét kihirdeti és megerősiti.

1358. A Jacqueria (paraszt lázadás Franciaországban) kitörése.

1414. Az Armagnac párt Soissons várost elfoglalja.

1420. Béke Troyesben V. Henrik angol és VI. Károly francia király közt. Henrik ez által francia koronaörökösnek ismertetik el, a királyi család tagjainak kizárásával. Franciaország és Anglia örök időre egyesülve maradjon.

1425. III. Miklós ferrarai, modenai és reggioi herceg, nejét Malatesta Parisinát, ki Hugoval, Miklós természetes fiával tilos viszonyban élt, lefejezteti. [L'art de verifier les dates csak annyit mond az időre, hogy: aprés la mis-Mars.] (Lásd Byron költeményét.)

1515. A spanyol tengerész Juan Diaz de Salis felfedezi a Rio de la Plata folyót Délamerikában.

1527. II. Fülöp spanyol király születése Valladolidban.

1559. Nagyszerü Auto da Fé Valladolidban 31 elitélt ellen. Ezek közül 15 megégettetik, 11 örökös börtönre, a többi hosszasb rövidebb fogságra itéltetik. Ezen áldozatok voltak lovagok, birák, papok, apácák, több hölgyek és a jánosvitézek commandeurje Ulloa Pereira János. Harminchét személy a börtönbe visszavezettetett egy későbbi Auto da Fé alkalmára. (Lásd oktober 8-án és september 24-én.)

1598. A budai pasa Vácot megrohanja, de nagy veszteséggel visszaverettetik.

1626. Parasztok csatája Peuerbachnál.

1639. Campanella Tamás hires stoicus lelkü férfi, korát meghaladó, és azért atheismusról vádolt tudós (bölcselmi, mathematicai, természettani, orvosi, csillagjóslati, hittani és politicai iratok) meghal sok szenvedései után Franciaországon. (Lásd május 15-én, september 5-én.)

1642. Torstenson svéd tábornok megveri a császáriakat Schweidnitznál.

1647. Hooft Péter (a hazafi Hooft Cornelis fia) holland remek történetiró és költő meghal. (Lásd márc. 16-án.)

1674. Sobiesky János lengyel királynak választatik, III. János név alatt, hétfőn. (Lásd junius 17-én.)

1724. Oxford Robert (Harley) gróf, britt államférfi, tory, tudományos kincsek gyüjtője meghal.

1733. Mesmer Antal Frigyes az állati delejességről szóló tan alapitója születik. (Meghal 1815 március 5-én.)

1735. Kauz Szilárd az osztrák tudósokat ismertető, és a babonaság ellen működő iró születik Bécs mellett. (Gelehrt. Österr.)

1784. Raupach Ernő Béni Salamon német drámaköltő születik Straupitz-on Siléziában.

1801. Audinot Nicolas Medard hires francia szinész meghal.

1802. Menou francia tábornok megveretik Abercromby által Alexandria előtt.

1809. Csata Aspern, Esslingen és Engersdorf mellett a franciák és osztrákok közt. Károly főherceg tökéletes győzelmet nyer Napoleonon. (Lásd 22-én.) A Massena által védett Aspern ötször-hatszor felváltva foglaltatott el. D'Espagne tábornok elesik.

1812. Miranda Macarayban lévő főhadiszállásáról forradalmi szózat intéz a brittek ellen.
1813. Helmuth János Henrik közhasznu tevékeny iró meghal. (Születik 1732 september 29-én.)
1813. Csata Bautzen és Wurschen mellett. Napoleon a szövetséges porosz-orosz sereget véres harcban megveri. (L. 20-án.)
1814. A svéd trónörökös szózata Lübeckből, hogy Norvegiára szerzett jogait fegyveres kézzel védelmezendi. (Lásd 17. és 19-én.)
1814. Corsica sziget ismét Franciaországhoz jő, egy Angolországgal kötött szerződés következtében.
1814. VII. Ferdinand visszaállitja Spanyolországban a szerzetes, és apáca zárdákat, és visszaadja elkobzott vagyonukat.
1815. A Murat ellen fellázadó Capua az osztrákok által megszállva. Caroscosa nápolyi tábornok és Duca di Gallo minister nagy nehezen megmentetnek a nép dühétől.
1816. Svédország a szent szövetséghez csatlakozik.
1819. Parga albaniai város lakói őseik porait megégetik, mielőtt városuk az angolok által a törököknek átadatik.
1822. Iturbide Ágoston a mexicói congressus által császárnak választatik. (Lásd jul. 19-én és máj. 18-án.)
1824. Porosz rendelet az egyetemekben létező titkos társulatok ellen.
1826. Reichenbach György, hires gépész, csillagászati és földmérési szerek feltalálója meghal.
1833. Porosz rendelet, mely a külföldi egyetemek látogatását tiltja.
1836. Anarchia Chartagenában, és kegyetlenségek a carlisták ellen.
1837. IV. Gusztáv letett svéd király meghal St. Gallenban hontalanul.
1839. Az angolok egész opiumkészletüket (20,383 láda) Chinában átadják. (Lásd április 20-án, junius 3-án.)
1841. Niemcewicz Julian Ursin, igen ünnepelt lengyel hazafi, hires polgár, katona, történetiró, költő és államférfi meghal.
1848. Nagy testvéresülési ünnepély Párisban.
1848. A magyarországi oláhság küldötteinek tiltakozása Rajacsics érseknek az egész magyarországi g. n. egyesült egyház patriarchává lett választatása ellen. (Lásd 13-án.) Bizalom kijelentése a testvér magyar nemzet, és a ministerium iránt.
1849. A osztrákok mint a csend helyreállitói Florenzbe vonulnak.
1849. A magyarok Görgei alatt Budavárát rohammal beveszik.

Hentzi annak védelmében hős halált talál. Görgei a forradalmi kormánynak e haditénytyt így jelenti: „Éljen! Buda! Görgei.“

1849. Az osztrák és orosz császár Varsóban a Magyarország elleni hadjárat közelebbi módjait megalapitják. [Igy Schütte. Szeremlei 22-ére teszi, de maga vallja be, hogy e napot önkényszerüleg választá.] (Lásd április 27-én, május 2-án.)

1849. A frankfurti nemzetgyülés 77 tagja, közte Gagern és barátjai kilépnek, feladván reményüket Németország egységének létesitésére.

1850. A szabadcsapatok elleni nagy pör kezdetét veszi Mainzon.

1851. A sacra consulta Rómában Ercoli Pietro nevü polgárt a szivarozás gátlásával elkövetett közcsend háboritásáért 20 évi gályarabságra itéli.

1852. Mentzikoff Sándor orosz herceg jelenti a török zultánnak a diplomatikai összeköttetés megszakadását Orosz- és Törökország közt.

1852. Amati Carlo hires épitész meghal Milanoban.

1859. A szárdok megtámadják Borgo Vercellit Lombardiában.

1856. A bécsi ministerium egy 1855, aug. 18-án kötött államszerződés értelmében megtiltja a nem-katholikusok temetkezését katholikus temetőben, és viszont.

---

22. Május.

(XI. Calendas Junii.)

337. Arius alexandriai tudós presbyter, a nagy arianus keresztény felekezet alapitója meghal Konstantinápolyban.

337. Nagy Constantin görög-római császár halála Nicomedia mellett. Halála napján még a kereszténységet felvette, mely azóta álladalmi vallás lett.

821. El Hakem cordovai emir meghal.

1015. Sámuel bolgár király Wlamir, a csatában elfogott dalmát királyt lefejezteti.

1105. Tancred meggyőzi a halebi Rodvant Artasianál.

1167. A lombardok Lodit elfoglalják.

1382. Janka nápolyi királyné III. Durazzo Károly nápolyi király (utóbb Magyarországon, Kis II. Károly nevü király) indi-

tására, négy magyar katona által Nápolyban a Garganus hegyen lévő St. Angelo váracs kápolnájában megfojtatik. (A halál végrehajtói Fessler által lovagok, Szalay által hajdúk, Leo Henrik által Mordknechtéknek neveztetnek. Az előbbi szerint selyem zsinorral, a másik és többek szerint tollas ágynemüek alatt fojtatott meg.) [Lásd august 20., 26-án, dec. 5-én, jan. 1-jén és febr. 6-án.]

1437. Jó Fülöp Brügget elfoglalja.

1455. Csata St. Albans-nál, melyben Richard yorki herceg megveri és elfogja VI. Henrik angol királyt. Ez az első csata a fehér és piros rózsa (York és Lancaster ház) közt, és egyszersmind angol földön legvéresebb, miután itt 50000 ember, közte a Lancaster párt részéről Sommersett, Clifford, Northumberland, Staford elesik. (V. ö. febr. 18-án.) (A L'art de verifier les dates szerint május 31-én.)

1471. VI. Henrik angol király Gloucester herceg által börtönében megöletik. [L'art de verifier les dates és Dániel francia története sz. 1471. nap nélkül, Moreri sz. 1471. március 2-án, Damberger sz. 1472 máj. 22-én. Lingard és Schlosser sz. 1471 május 22-én.] (Lásd jul. 19-én. okt. 6-án, május 31-én, április 14-én.)

1471. IV. Eduard angol király, VI. Henrik vetélytársa Londonba vonul.

1481. I. Keresztély dán király halála.

1508. Szent Ilona sziget a portugallok által felfedeztetik.

1526. I. Ferenc francia király, Angolország, a svajciak, velenceiek, florenziak és VII. Kelemen pápa szövetségre lépnek V. Károly császár ellen Cognac-ban Italia szabadsága és biztossága érdekében, mely „szent ligának" neveztetett.

1552. Móric szász választó fejedelem Inspruckot oly sebességgel foglalja el, hogy V. Károly császár alig menekülhetett. (Lásd 18., 19., 20-án.)

1597. Pálffy Miklós Tatát csinynyal elfoglalja.

1660. II. Rákóczy György erdélyi fejedelem a Szamos jobb partján Kolosvár közelében Gyalu és Fenes közt Sidi Ahmed budai pasa által tökéletesen megveretik és halálosan megsebesítetik. [De nem a csatában veszti életét, mint Kőváry irja, hanem sebesülten Nagy Váradra vonul. Honi forrásaink majd egyértelmüleg mára teszik a csata napját, Hammer azonban május 24-ére. Engel, Hor-

mayr, Horváth Mihály jun. 2-ára, mindnyájan hibásan.] (Lásd jun. 7-én.)

1701. II. Rákóczy Ferenc egy osztrák törvényszék elé állitatik, mely előtt fedett fővel ülve védelmezi magát. (L. nov. 7-én.)

1707. Villars francia tábornagy megveri a bajorokat Bihel vagy Stolhoffen mellett.

1710. Széchényi Pál kalocsai érsek meghal.

1712. III. Károly (mint császár VI.) magyar királynak koronáztatik. (Lásd oktober 20-án.)

1725. Kerens Henrik János, történetiró születése Mastrichtban Németalföldön.

1744. Frankfurti unio II. Nagy Frigyes porosz király, VII. Károly császár és a svéd király közt.

1747. Broglio Ferenc Mária herceg francia tábornagy és főhadvezér az osztrák örökösödési háboruban, meghal.

1762. Békekötés Hamburgon Porosz- és Svédország közt.

1783. II. József császár tilalma a vallási egyesületek ellen.

1785. Woolet Vilmos a leghiresebb angol rajzolók és rézmetszők egyike meghal Londonban.

1786. Börne Lajos Károly (Löb Baruch) szellemdús politikai iró születése majnai Frankfurton. (Lásd 1837 febr. 13-án.)

1790. A francia nemzetgyülés határozata, mely által a hóditási vágyról ugyan ünnepélyesen lemond, de a hadviselési és békekötési jogot a nemzethez tartozónak mondja. Mirabeau Barnave ellen a király részesülhetését e jogban sikeretlenül követelvén megjegyzi: engem is pár nappal azelőtt diadalban akartak hordani, most az utcákon: „Mirabeau gróf nagy árulásait“ árulgatják. Nekem nem kellett amaz oktatás hogy tudjam, miszerint a Capitoliumtól a tarpeji szikláig csak egy lépés.

1794. Csata Tournaynál Flandriában. Pichegru megveri az osztrákokat York herceg alatt.

1794. Paoli Bastiát Corsica szigeten elfoglalja.

1795. Park Mungo, hires utazó utnak indul Afrika belsejének megvizsgálására.

1807. Brocky Károly jeles magyar festész, egy fodrász fia, születik Temesvárott. (Lásd julius 8-án.)

1809. Fiume meghóditása Marmont, és Laibach várának Macdonald által. (Lásd 28-án.)

1809. Az osztrákok Károly főherceg alatt fényes győzelmet

nyernek Napoleonon Esslingen mellett. St. Hilaire francia tábornok elesik, Durosnel és Fauler fogságra jutnak, a vitéz Lannes tábornoknak, Montebello hercegének ágyugolyó mindkét térdjét összezúzta, minél fogva 30-án meghal. (Lásd 21-én.)

1809. Corunna, Ferrol és St. Jago de Compostella elfoglalása Romana által angol segédhad részvételével.

1813. Duroc francia tábornagy a Reichenbach melletti ütközetben elesik.

1813. Wagner Richard hires német zeneszerző, és költő születik Lipcsében. (Operái: Tannhäuser, Lohengrin, Tristan és Isolde, a nürnbergi mesterdalárok, a repülő hollandus stb.)

1815. Frigyes Ágoston szász király eddigi jobbágyait, kik ezentul porosz hatalom alá jönnek, felmenti hüségük eskűje alól. (Lásd máj. 18-án és jun. 7-én.)

1815. Egy angol hajóhad Exmouth tengernagy alatt Nápoly előtt megjelenik, az osztrákok Neiperg és Bianchi alatt bevonulnak.

1815. III. Frigyes Vilmos porosz király népképviseleti alkotmányt igér.

1825. Colocotroni a görög kormány által szabadon bocsátatik. (Lásd január 11-én.)

1827. A görögök szerencsés ütközete Tigani révnél Klarenza közelében több egiptusi hajóval.

1833. Az angol alsóház az ajtó- és ablakadó eltörléséről szóló inditványt elveti, a zsidóemancipatióról szóló törvényjavaslatot pedig másodszor elfogadja.

1840. „Hellas“ britt hajó a chinaiak által megtámadtatik, és egész legénysége, különösen kapitánya megsebesítetik.

1848. Perczel Mór másodszor támadja meg Titelt sikertelenül. (Lásd máj. 24-én és julius 23-án.)

1848. Véres összeütközés a katonasággal Mainzon; mire az ostromállapot kihirdettetik.

1848. Az alkotmányozó országgyülés megnyitása Berlinben.

1849. A Pfalz lázadásban lévőnek hirdettetik.

1849. Ramorino Jeromos forradalmi tábornok, az olasz ügy árulója meglövetik. (Lásd 3-án.)

1850. Sefeloge gyilkos kisérletet tesz a porosz királyra.

1851. A Konstantinápolyban tartózkodott, vagy Jemlik és Kiutahiában eddig bélzett magyar menekültek, (mintegy szá-

zan, közte Mészáros, Szabó István, Katona Miklós stb.) „Sultán“ gőzösön Smyrnából Angliába vagy Éjszakamerikába vándorolnak ki. Kossuth, Batthyány Kázmér gróf, Perczel Móric és Miklós, Asboth Sándor, Gyurman Adolf, Wysocki és Lüllei még tovább tartóztatnak le. (L. máj. 19-én.)

1853. Ferenczy Terézia, magyar költőné pistolylyal meglövi magát Szécsényben Nógrád megyében, 23 éves korában. (Lork.) (Eltemették május 24-én.) (Arckép-Album.)

1854. A freiburgi érsek elfogatása. (30-án kibocsátatik.)

1854. A felkelő görögök győzelme Kalampacca mellett.

1856. Thierry Ágoston nagyhirű francia történész halála Párisban.

1859. Ütközet Palestonál a szárdok és osztrákok közt. Május 23-án is.

---

23. Május.

(X. Calendas Junii.)

813. Krumm bolgár fejedelem meggyőzi Rhangabe Mihály császárt Bersinitiánál.

1125. V. Henrik császár halála Utrechten. (Eber hibásan irja április 22-én 1124, és más helyen, magával ellenmondásban jul. 23-án 1125; Gottfried május 20-án.)

1216. Lajos, Fülöp Ágoston francia király fia, az angol bárók meghivása következtében, kik Országtalan János ellen fellázadtak, mint trónkövetelő 600 hajóval Thanetnál Angolországban kiszáll. (Lásd september 11-én.)

1277. Kún László magyar király megerősiti V. István vámrendét, Habsburgi Rudolffal kötött szövetségénél fogva.

1364. Du Guesclin Bertrand V. Károly francia király hadvezére megveri az angol-navarrai sereget fővezére Grailli János Buch captalja (grófja) alatt Cocherel mellett Evreux és Vernon közt, és Graillit elfogja. (Nem 19-én mint Becker és Auer.)

1431. Grimaldi János genuai vezér a Pó vizén Cremonánál Travisani Miklós velencei tengernagyon nagy győzelmet vesz, Carmagnola hadvezér szeme láttára.

1479. Fenyegető pápai breve Corvin Mátyás ellen, Proskau Jánosnak kineveztetéseért az olmützi püspökségre.

1480. II. Mahommed Rhodus hires ostromát kezdi. Egy részt Misach pasa renegát, másrészt D'Aubusson Péter a jánosvitézek nagymestere vezérlik a hadműveletet.

1493. Szerződés Senlisban Károly francia dauphin (mint király

VIII. Károly) és Miksa főherceg közt. Ez által megszüntetik ama harc, mely keletkezett, mert Károly házasságát Margittával felbontotta, és Anna bretagnei hercegnőt elvette.

1498. Savanarola Jeromos, az egyház és pápaság büneinek híres ostorozója, a reformatio és köztársaság szükségének hirdetője felakasztatik és megégettetik. Savanaroláról VI. Sándor pápa mondá: „Ezen embernek hallnia kell, legyen ő bár egy Keresztelő János.“ A kinvallatás, és okiratok meghamisitása e célt elérni segiték. Sorsában osztoztak Sylvester Florentinus és Piso Domokos predikátorok is, kik kötéllel megfojtattak, azután máglyára tétettek. (Lásd september 21-én.)

1500. Diaz Bertalan portugalli tengerész egy keletindiai ut alkalmával a tengerbe vész.

1533. VIII. Henrik angol király házassága arragoniai Katalinnal érvénytelennek nyilatkoztatik, Cranmer canterburyi érsek által. (28-án egy második nyilatkozattal megerősíti Henrik házasságát Boleyn Annával. Január 15-én 1534 a westminsteri parlament szintén érvénytelennek mondja a király házasságát arragoniai Katalinnal.)

1547. Wittenberga megadja magát V. Károly császárnak, a fogoly János Frigyes választó rendeletére. (Lásd 18-án, 19-én, 22-én.)

1553. Münster Sebestyén, szorgalmas iró, a Cosmographia szerzője meghal Baselben.

1609. I. Jakab angol király azon kereskedelmi társaságnak, mely Virginia kibányázására alakult, tulajdoni jogot ad minden az atlanti és nagy ocean közt fekvő területre. (L. dec. 19-én.)

1611. II. Mátyás magyar király, Prágában cseh királynak koronáztatik.

1618. Felkelés Prágában Thurn Mátyás vezérlete alatt. A császári tanácsosok Martinitz és Slawata mint a protestánsok gyülölői a városház ablakaiból kidobatnak. Kezdete a 30 évi háborunak.

1689. A franciák Speier várost feldulják és pusztitják. (Mások sz. junius 5-én.)

1706. Marlborough és a würtembergi herceg meggyőzi Villeroi francia tábornagyot és a bajor választót Ramillies mellett Németalföldön. A csata csak fél óráig tartott, de az ország sorsát eldönté; 88 ágyu, 80 zászló, az egész hadiszerszám és pénztár a győzök kezébe esik.

1707. Linné Károly híres természetbuvár születése Nushult-on Svédországban. (Lásd január 10-én.)
1711. Montesquiou francia tábornagy Arleux várat rohammal beveszi.
1735. De Ligne herceg osztrák tábornagy és iró születik Brüsselben.
1754. Appiani Andor festész születése Bosisioban a majlandi tartományban. (Lásd november 8-án.)
1786. Benyovszky Móric gróf Madagascar szigeten, melynek népe őt királyul választá a franciák elleni ütközetben meglövetik. (Szület. 1741 Verbován Nyitra megyében.)
1789. A francia nemesség lemond pénzügyi kiváltságairól (L. 20-án.)
1793. A szövetségesek Koburg herceg alatt megverik a franciákat Famars mellett Németalföldön.
1794. Möllendorf porosz tábornagy a franciák erős sáncait Kaiserslautern mellett Jourdan alatt beveszi.
1797. A francia directorium a liguriai köztársaságot alakitja Genua tartományából.
1815. Az angol felsőház háborut határoz Franciaország ellen. (L. 25.)
1816. Bonában Algierban 700 keresztény tengerész és katona a belföldiek által meggyilkoltatik.
1819. Gyurits Antal, magyar nyelvész, fordító, és történetrajzi iró születik Szombathelyen.
1821. Egyezkedés San Martin perui fölkelési vezér, más részről La Serna és Canterac spanyol tábornokok közt, mely szerint Peru függetlennek elismertetik.
1823. O' Higgies Chili köztársaság főigazgatója hivataláról lemond. Egy fő junta átveszi a kormányt, mire Freire főigazgatóvá lesz. (Lásd dec. 18-án, febr. 12-én, jan. 1-én.)
1823. A francia hadsereg előcsapata Madridot megszállja.
1825. Navarin Kolokotroni árulása által Ibrahim pasa kezére jut.
1833. A lázadó bosnyákok Szerbiába törnek, és álnokul sok földmüvest megölnek.
1833. A menekvő lengyeleknek Belgiumban négy város tartózkodási helyül jelöltetik ki, és mindegyiknek 45 frank havi járandóság utalványoztatik.
1842. Espenceda José spanyol költő halála.
1845. Hecker és Itzstein Poroszországból kiutasitatnak.
1847. Luden Henrik, a középkor és a német nemzet történetirója meghal.
1848. A magyar követség (Pázmándy, Szalay) majnai Frankfurtba megérkezik.

1848. Triest a szárd-siciliai hajóhad által ostromzárt szenved.
1848. Mészáros Lázár magyar hadügyminister Budapestre megérkezik. Nagy népgyülés ugyanott.
1849. A hannoverai követek Poroszországgal egyetértőleg, a frankfurti nemzetgyülésről visszahivatnak.
1849. A francia, nem szabadelmü constituante megnyitása.
1849. A debreceni országgyülés Görgeit altábornagynak nevezi ki, és neki a haza hálaját kijelenti.
1849. Az egyes német álladalmak meghatalmazottjai vonakodnak a Poroszország által követelt ügyek vezetését elismerni. (Lásd ápril. 17-én és 28-án.)
1850. Fransoni turini érsek az esküdtek által a hazai törvények elleni ellenszegülés bünéről vétkesnek találtatik, és 4 héti fogságra, 500 lira pénzbüntetésre, és a perköltségek viselésére itéltetik.
1850. A lipcsei németkatholikusok és szabad község congressusának 6 tagja: Uhlich, Sachse, Balzer, Wislicenus stb. a rendőrség által kiutasitatik. (Hasonló sors Köthenben.)
1851. London városának község tanácsa folyamodást határoz Palmerstonnak benyujtani, hogy Kossuth és társai a török fogságból megszabaditassanak.
1855. Clericalis jellemü összeesküvés fölfedezése Saragossában.
1857. Cauchy báró nagyhirű francia mathematicus meghal.

24. Május.

(IX. Calendas Junii.)

523. Thrasamund vandal király 25 évi kormányzás után meghal.
1153. Dávid skót király, a legtökéletesebb uralkodók egyike 29 évi kormány után meghal.
1192. Erkölcsös Lipót osztrák herceg VI. Henrik császár által Wormsban Stajorországot hübérben nyeri.
1349. Günther schwarzburgi gróf, választott német császár lemond a koronáról IV. Károly javára 20000 márk ezüstért. (Lásd junius 12-én, február 6-án.)
1430. A hussiták Magyarországba törnek, 10,000 táboritával Procopius Rasus alatt, és oly kegyetlenül dühöngenek, hogy Pozsony és Nagyszombat közt ép lakás nem maradt.
1471. Dürer Albrecht, magyar ötvösnek fia (Toldy Ferenc és Ponori Thewrewk József szerint Száraz magyar családból

eredő) Németország leghiresebb festésze, szobrásza, fa- és rézmetszője születik Nürnbergen, Pénteken. Tehát 3 évvel korábban mint Michelangelo, 6 év Tizian előtt, 12 Rafael előtt, 23 Correggio előtt; azonban 28 évvel később mint Leonardo da Vinci. (Lásd ápril. 6-án.) (Eber sz. 1477 május 21-én. Moreri, Weber H. és sok más irósz. 1471 május 20-án. Dürer mint Faber állitja, Pénteken születvén a régi stilus szerint csak mára tehető születés ideje. De nem született Pozsonyban, mint a „Napkelet“ 1857 évi folyama hiszi. Az 1855 évi angol The Art-Journal is Dürer Albrecht születését 1471 május 20-ára teszi, a helyet pedig hol apja született Cola in Hungary-nak irja, Gyula helyett Magyarországon.)

1543. Copernicus Miklós, hires csillagász halála állitólag Frauenburgon. (Arago sz. 23-án. Vannak kik május 29-ére, és junius 11-ére is teszik.) (Lásd február 19-én.)

1567. A gyanakodó és embergyülölő XIV. Erich svéd király az ország legtiszteltebb és érdemesb fiait, az ősz Sture Swante grófot, fiait Sture Niels és Erich, Steenbock Abraham, Iwerson Iwan, sőt a maga bizalmasát Beurreus-t is meggyilkoltatja. E gyilkolás részint saját szeme előtt történt, részint ő maga vett benne részt. — Kétség marad, vajjon az Oldenburg vagy a Wasa ház adta-e a legkegyetlenebb zsarnokot Svédországnak. (Lásd nov. 4-én, febr. 22-én.)

1568. A forradalmi németalföldiek Heiligenlee és Winschooten mellett győznek, vezérük nassaui Lajos alatt a spanyolok fölött arembergi Ligne János gróf alatt, ki 600 spanyollal együtt elesik; de Lajos öccse, nassaui Adolf is a csatatéren maradt.

1571. A krimi tatárok, megvervén János Vazul moszkói herceg seregét, Moszkova fővárost fölperzselik, és 200,000-nél több embert rabságba visznek.

1572. Nassaui Lajos gróf Mons németalföldi várost meglepetéssel beveszi.

1576. Pareus János Fülöp, német tudós, latin költő, ki „deliciae poetarum hungaricorum“ (Frfti 1619. 12-rét.) cimü gyüjteményt is adott ki születik Helmsbachon. (Meghal 1648.)

1606. Valerio Ágoston bölcselmi és hittudományi iró meghal Romában. (Lásd ápril. 7-én.)

1627. De Gongora y Argote Lajos spanyol költő meghal.

1641. Spork cs. tábornok megveri Taupadel és Rosen tábornokot Halberstadtnál.

1653. A városi községek ellen az adó terhe miatt fellázadt svajci parasztok számra 20000-en Bremgarten mellett Werthmüller Rudolf által vezetett 10000 zürichi által megszalasztatnak.

1681. I. Lipót császár és király a soproni országgyülést, melyre Tököly és pártja meghiva voltak, személyesen megnyitja, és a nádor szabad választását megengedi.

1682. Tököly a királyi követeket, Izdenczy Márton és Zrinyi Boldizsár (családjának utolsó sarjadéka) kiséretében Bécsbe azon üzenettel ereszti, miszerint a török vezir békealapul azt kivánja, hogy Magyarország azon állapotba állitassék vissza, melyben 27 év előtt volt.

1707. II. Rákóczy Ferenc nagy ünnepélylyel az ónodi országgyülés táborába vonul. (Lásd május 30-án.)

1738. A Franciaországtól elszakadt corsicaiak elfogadják XV. Lajosnak Boissieux által nekik hirdetett békéltetési pontokat. (Lásd ápril 15-én, dec. 3-án.)

1748. Weigel Keresztély Ehrenfried vegytudós és orvostudományi iró születik Stralsundon.

1763. Chaumette Péter Gáspár, egy sarusmester fia, tulzó forradalmi ember születik Neversben. (Lásd ápril 13-án.)

1793. La Roche Jacquelin vendéei vezér meggyőzi a köztársaságiakat Fontenaynál.

1794. Az osztrákok Kaunitz táborszernagy alatt megverik a franciákat Rouvrois mellett, és a Sambre-n átszoritják.

1794. A francia nemzetgyülés Barrère inditványára kelt határozata, hogy az angoloknak és hannoveraiaknak e folyó háboruban kegyelem ne adassék.

1794. Delavigne Kázmér, jeles francia költő születik Havreban.

1794. Kosciuskó Krakóban kihirdeti a nemzeti felkelést.

1796. Felkelés Milanoban és Lombardia több vidékein a franciák ellen.

1799. Milano és Ferrara, eddig a franciák által védve, megadják magokat az osztrákoknak.

1803. Buonaparte Bounaparte, Canino hercege, a legjelesebb európai és amerikai akademiák tagja, szabadelmü politikus, születik.

1805. Venedey Jakab, sokoldalu, jeles és szabadelmü német iró születik Kölnben.

1806. Buonaparte Lajos, Napoleon testvére hollandi királynak kiáltatik ki.

1807. Danzig két holnapi ostrom után, Lefebvre francia tábornoknak capitulál. (Lásd 28-án.)

1808. Parma, Piacenza, és Toscana a francia területhez csatoltatik. (Lásd 17-én.)

1809. O'Connel Dániel első fellépése mint népszónok a dublini népgyülésen.

1809. Jaroslaw bevétele a lengyelek által.

1809. Dömitz mecklemburgi vár a hollandusok által D'Albignac tábornok alatt bevétetik.

1809. A dánok Lübecket megszállják, hogy Schill ellen védjék.

1814. A francia fogságból visszatérő VII. Pius pápa ünnepélyesen Rómába vonul.

1814. A poroszok Tauenzien tábornok alatt Magdeburgot megszállják.

1819. Buenos Ayres köztársaság alkotmánya módositatik. (Lásd 25-én.)

1823. O'Connel a „Great catholic association" cimü egyletet Dublinban létesiti, Irhon jogainak védelmére.

1829. I. Miklós orosz cár Varsóban lengyel királynak koronáztatik.

1833. Nagy számu katonatisztek elfogatása Genuában, összeesküvésben való részvétért. (Lásd 22-én.)

1837. Dom Sebastian győzelme Irren Barren és Leon fölött Huescánál.

1841. Hugh Grugh angol vezérőrnagy Canton külvárosait és a chinai üzleti tárakat elfoglalja. (Lásd 25-én.)

1848. A francia nemzetgyülés Németországgal egyesülni akar, Olasz- és Lengyelország függetlensége érdekében.

1848. Kossuth magyar bankókat bocsát ki. Népgyülés Pesten, melyen nagy mennyiségü ezüst a hon védelmére ajándékoztatik.

1849. A szerbek Knicsanin alatt, segittetve Jellacsich által a Titelre törekvő Perczelt Villovánál visszaverik. Az ellenség Perlaszt megszállja. (Lásd 22-én.)

1849. Az oberlaudenbachi népgyülés hesseni csapatok által szétveretik.

1849. Malghera bombáztatása az osztrákok által. (Lásd 26-án.)

1854. A görögök megveretése Zerva, Strato, Scalzajanni, és Karaiskaki alatt Skuligaria falunál (Arta közelében) Achmet pasa török vezir által.

1854. Butschirin O. J. orosz tudós, China és Középásia leirásairól ismeretes, meghal Péterváron 75 éves.

1855. Az angol-francia hajóhad összeütközik az oroszszal az azovi tengeren.

1856. Lányi Károly magyar egyháztörténelmi iró halála Egbelen. (A Pesti Napló halálát majd 23-ára, majd 24-re teszi.) [Lásd dec. 18-án.]

1862. Nestroy János, hires bécsi komikus szinész, meghal Grácban. (A magyar Tudományos Értekező, 1862. II. köt. 73 lap, az ő halálát hibásan teszi junius 4-ére.)

---

25. Május.

(VIII. Calendas Junii.)

667. (Kr. sz. e.) Servius Tullius római király diadalt ül a hetruscusokról.

141. (Kr. sz. e.) Simon elfoglalja Jeruzsalem várát.

632. Mahomed prófeta meghal Medinában. (A török irók sem az esztendőben, de annál kevésbbé a napban egyeznek, Hammer e kérdésről hallgat, a L'art de verifier les dates irói állitják, hogy a keleti irók vagy május 25-ke, vagy junius 7-ke mellett szólnak, Weber H. történeti emlékkönyve junius 17-ére teszi.) (Lásd születését május 5-én, v. ö. különben január 12-én, julius 16-án.)

709. Aldhelm jeles hárfajátszó, költő és énekes, Sherborne megye püspöke, meghal Dultingban.

1085. VII. Gergely pápa halála Salernoban.

1085. Alfonso Toledot elfoglalja.

1107. Egyházi gyülekezet Troyesban, hol az investitura megátkoztatik, és II. Pascal pápa a kereszthadra buzdit.

1108. Kálmán magyar király Traw dalmát tengeri városnak több kiváltságokat oszt. (Fejér.)

1174. Nureddin, a damascusi Atabeg meghal.

1277. A strassburgi monostor pompás tornyának alapköve letétetik. (Lásd febr. 2-án és jan. 17-én.)

1302. König Péter egy 60 éves takács, szegény, kicsi, rút és félszemű, de lángszónoklatu, az elégedetlen polgárokkal Brügge felé indul, és annak lakosaival a franciákat megrohanja. A ki e szót: „Schilt en Vriend“ ki nem tudta ejteni, megöletett, és e sorsban 3000 francia osztozott.

1350. A kabbeljauws-ok szövetsége, az anyja Margitta által tartományából kiüzött Vilmos hollandi gróf visszaigtatására.

1357. Eduard walesi herceg, vagy fekete herceg, Londonba győzelmes bevonulását tartja János, a fogoly francia király kiséretében. (Lásd sept 19-én.)

1430. D'Arc Janka az orleansi szűz, Compiegneból tett kirohanás alkalmával a burgundiak által elfogatván, Lyonel angol vezérnek (az ugynevezett bastard de Vendôme-nak) megadja magát. (Lásd május 30-án.) [Igy a L'art de verifier les dates. Becker világtörténelme sz. 23-án, Gottfried krónikája sz. 24-én.]

1483. IV. Sixtus pápa a velencei köztársaságot excommunicálja, ha 14 nap alatt Ferrara hercegének foglalásait vissza nem adja. A bulla megtilt minden vallási tiszteletet, a papokat kiszólitja a köztársaság területéből, az adósokat feloldja tartozásuk alól. Egy velenceit, ki Ferrara ellen fegyverben állt megölni szabad volt, és ha valaki azt tette, minden büneiért bocsánatot nyert. Minden velencei becstelennek, fiai és unokái negyediziglen papi méltóságok- és javakra képteleneknek nyilatkoztattak. Velence mellett hadakozni, vele frigyet kötni tilos volt, az idegenek pedig áruikkal Velence elhagyására kényszeritettek. (Lásd aug. 7. és 13-án.) (Daru.)

1503. II. Ulászló az országgyülést Rákos mezejére meghivja, hogy pénzbeli szorultságán segitsen.

1535. Istvánfy Miklós alnádor és remek történetiró, a magyar Livius születése. (Lásd ápril 30-án.)

1542. De Soto Hernando, utazó, meghal.

1571. Báthory István erdélyi fejedelemmé választatik Gyula-Fehérvárott. Benkő, Gebhardi, Kőváry, Horváth, Szalay, stb. igy; Hormayr és Mednyánszky sz. 15-én, Istvánfy és Katona sz. 17-én. De az utóbbi nap csak azt jelenti, hogy

arra a fejedelem választógyülése hivatott össze. A L'art de verifier les dates szerint máj. 21-én, dec. 1. és 12-én.) [Lásd május 1-jén.]

1571. Szent szövetség V. Piuspápa, a velencei köztársaság és Fülöp spanyol király közt Törökország ellen. (Hammer igy. Geisau sz. 20-án.)

1659. Cromwell Richard az angol protectoratust letenni kénytelen. (Lásd ápril 22-én.)

1682. Forradalom Moszkóban a Narischkin család ellen. Sófia, Nagy Péter mostoha nénje a streliczeket lázadásra izgatja, mely által eléri, hogy egy anyjától való testvére Iwán, kit gyönge elmüségeért a bojárok a trónról kizártak, Péter kormánytársává kineveztessék, hogy annak neve alatt kormányozhasson. (Május 15-én régi stilus szerint.)

1687. Calderon de la Barca (Don Pedro Henao y Riaño) a legelső spanyol drámaköltő halála. (Lásd január 1-jén.)

1706. A békealkudozások kezdete Rákóczy Ferenccel.

1734. Csata Bitonto mellett Apuliában, melyben Montemar spanyol tábornagy megveri Caraffa cs. vezért.

1740. Poroszország keleti Frieslandot birtokba veszi.

1783. Somossy János, jeles hebraeista születik Bodzás-Ujlakon Zemplénben. (Thewrewk. Az Ujabbkori Ismeretektára és a „Magyar irók" életrajza szerint 24-én.)

1787. A notabilisek gyülése Versaillesban berekesztetik. Tagjai a szabadság első magvait vitték tartományaikba.

1790. Chenier Lajos francia történetiró Marocco és Törökországról meghal.

1796. A franciák a fellázadt Paviát ismét hatalmuk alá hajtják.

1797. Babeuf Gracchus, a communismus tanainak alapitója, és Darthé kivégeztetnek. Nem 8-dik Prairial 1796. mint többen irják. (Lásd 10-én.)

1807. A lázadó szerbek megverik a törököket Widdinnél.

1808. A spanyol országnagyok Bayonneba meghivatnak, Napoleon császár igéri, hogy hazájuk ujra alkotója, leend.

1809. A tyroliak uj felkelése Inspruck ellen, Deroy visszavonulása.

1809. Schill őrnagy Stralsundot megszállja. (Lásd 31-én.)

1810. Forradalom La Plataban. Buenos-Ayres főváros juntája

egy főjunta hatalmát gyakorolja, a Caraccasban lévőnek módjára. (Lásd ápril 19-én.)

1811. A jobbágyság eltörlése Hessen és Starkenburgban.

1815. Az angol alsóház háborut határoz Napoleon ellen. (Lásd 23-án.)

1815. Murat Cannes-ba megérkezik Franciaországban.

1815. Az inquisitio végképi eltörlése és az inquisitioi törvényszék iratainak megégetése Goa-ban Brasiliában a portugalli koronaörökös herceg (utóbb brasiliai császár) által; mely megsemmisités mától 27-ig tartott.

1819. La Plata köztársaság uj alkotmányát kihirdeti. (Lásd máj. 24-én, december 3-án.)

1821. Metternich herceg cs. kir. házi-, udvari- és statuskancellár lesz Austriában.

1822. A törökök mai napig 41000 chiosi görögöt rabszolgaságra voncoltak. (Lásd ápril 11-én.)

1826. Az első boliviai vagy bolivari congressus megnyitása. (Lásd március 10-én, august. 6-án, september 1-én.)

1833. Kean Ödön hires angol színész meghal Richmondon. (Lásd november 4-én.)

1838. Perger János magyar nyelv- és történetbuvár meghal Pesten. (Lásd 15-én.)

1841. Az angolok Gough Hugo vezérőrnagy alatt beveszik a Kanton mögötti dombokat, és 90 ágyut elfoglalnak a chinaiaktól, a tengeri hadsereg pedig a chinai hajókat tönkre teszi. (Lásd 24-én és 27-én.)

1846. Buonaparte Napoleon Lajos hami fogságából megszökik. (Lásd oktober 7-én.)

1848. A magyarországi követek Pázmándy és Szalay, Gagern a frankfurti nemzetgyülés elnöke által fogadtatnak. (L. 4-én.)

1848. A zsidóemancipatio bill az angol felső házban megbukik.

1848. A bécsi deákok választmánya gróf Colloredo-Mannsfeld felszólitására kijelenti, hogy semmi esetre fel nem oszol; a legio szorosabban csatlakozik a democrat egylethez.

1849. Az osztrákok D'Aspre tábornok alatt Florenzbe vonulnak.

1849. Ancona bombáztatása az osztrákok által.

1849. Pfalzi szabad csapatok Wormsot megszállják.

1853. Teleki Blanka grófnő, szövetkezéseért egy Magyarországot

Austriától elszakitandó forradalomra, tiz évi várfogságra itéltetik. (Meghal 1862 évi oktober 23-án Párisban.)

1853. Forradalom kitörése Venezuelában.

1854. Az angol-francia hadőrségi sereg a Piräusba érkezik. A négy hatalom követei 6 óra alatti nyilatkozatot kivánnak, hogy az egész görög ministerium lelép. (Lásd 26-án.)

1863. Munch Péter András, nagy norvégiai történetbuvár meghal.

1866. Az osztrák birodalmi törvénylap kényszerkölcsönt hirdet Velence tartományban, mely ezüst vagy aranyban fizetendő.

1868. Ferenc József császár szentesiti az osztrák törvényhozó test által alkotott szabadelmü vallástörvényeket. (Lásd junius 22-én.)

---

16. Május.

(VII. Calendas Junii.)

17. Cäsar Germanicus, Drusus fia, mint a cheruskok, cattok, angrivariak, és több más az Elbáig lakó nemzet legyőzője diadallal vonul Romába. Diadalmenetében Thusnelda Hermann neje, és Thumelicus nevü 3 éves fia, és több más nemes ivadéku hadférfi foglyokként kisérték.

946. I. Edmund angol király meggyilkoltatik.

1093. A palócok meggyőzik az oroszokat a Stugna folyónál.

1145. A mohavidák Xerest elfoglalják.

1249. Csata Fossalta-nál, melyben Enzio, II. Barbarossa Frigyes természetes fia, a bolognaiak által megveretik és elfogatik. A győzők minden váltságbért visszautasitván, Enzio 23 évig fogva tartatott.

1416. Prágai Jeromos fogsága által gyengitett szellemében 1415 september 11-én vallott elveit megtagadván, e megtagadást ma visszavonja és tanát fényesen védelmezi. (Lásd május 30-án.)

1512. II. Bajazid zultán meghal, alkalmasint Selim fia által megmérgeztetve, ki őt trónról leejté. (Lásd márc. 6-án, ápr. 25-én.)

1521. A wormsi határozmány kihirdetése Luther tana és iratai ellen. Luther és társai birodalmi átokba tétetnek. (L. 8-án.)

1552. I. Ferdinand király Kendefy Ferencet, és Dobó Istvánt erdélyi vajdáknak kinevezi.

1603. Karakovszky Staniszló gneseni érsek, államférfi és iró halála Lowitzban.

1606. Forradalom az Ál-Demetrius orosz cár (tulajdonkép Otrepiew Grigori nevü ravasz szerzetes Tschudow zárdából) ellen, Schuskoi bojár által támasztva. Az álcár palotájában láncra tétetik, és másnap főbe lövetik. (Lásd jun. 21-én.)

1625. Békekötés a magyarok és törökök közt Köhid-Gyarmathon, mely által a zsitvatoroki béke megerősittetik. Több kérdést azonban Bethlen Gábor függőben hagyott, mig Ferdinand nem nyilatkozik szövetségi és házassági ajánlatára.

1642. Dom Mello Francisco megveri Harcour és Grammont tábornagyot Honnecourt mellett Németalföldön.

1642. Moller Dániel Vilmos, hires szónoklati, vallási, költeményes, nyelvészeti, történeti és bölcselmi iró (deák nyelven) születik Pozsonyban. (Czvittinger.)

1644. IV. János portugalli király vezére Alboquerque megveri a spanyolokat Badajoznál.

1660. Béke Kopenhágában Dánia és Svédország közt, mely lényegesen ugyanegy a roeskildival. (Lásd spt. 6-án, fbr. 26-án.)

1669. Vaillant Sebestyén hires füvészeti tudós születik Vignyban.

1671. Struve Burkhard Gotthilf jogtudós, orientalista és történész születése.

1679. A Habeas Corpus aktája II. Károly által királyi szentesitést nyer. (Macaulay.) (V. ö. 1689 február 13-án.)

1700. Zinzendorf Miklós Lajos gróf, a Herrenhuterek felekezetének alapitója születik Dresdában. (Lásd május 9-én.)

1711. Eleonora császárnő megerősiti a szathmári békekötést. (Lásd ápril. 29-én.)

1722. Vaillant Sebestyén hires francia füvész halála.

1759. Manso János Frigyes, történeti, régiségi és szépirodalmi iró születése.

1792. Francia nemzetgyülés határozata, hogy az alkotmányra esküt le nem tett papok a bűntelepekre vitessenek. (A király meg nem erősíti.)

1798. A francia végrehajtó directorium az amerikai hajóknak megtiltja a bemenetet Havre révébe.

1798. Az éjszakamerikai congressus a francia hadihajók elkobzását rendeli, melyek az egyesült államok kereskedését háborgatnák.

1799. Puschkin Sándor (Sergejevits) hires orosz költő születése Péterváron. (Lásd január 29-én.)

1805. Napoleon Milanoban Olaszország királyának koronáztatja magát, és mostoha fiát Beauharnois Jenőt alkirályul nevezi ki. (Lásd január 26-án, március 15-én, 17-én.)

1806. Ragusa köztársaság Napoleonnak hódolni kénytelen. Lauriston bevonul.

1808. Felkelés Estremadurában a franciák ellen, mely az általános felkelés előfutára Spanyolországban.

1809. Az oroszok nyugoti Bottniát elfoglalják Umeä-ig.

1813. Wellington Salamancát megszállja. A franciák visszavonulnak.

1813. Blücher meggyőzi a franciákat Hanaunál.

1814. Ney Ferenc magyar neveléstani és szépirodalmi iró, költő és drámairó születik Budán.

1816. Zingg Adorján rézmetsző meghal Dresdában. (L. áp. 24-én.)

1818. Poroszországban teljes kereskedelmi és iparszabadság törvényileg kimondatik. (Lásd sept. 7-én, nov. 23-án.)

1818. Bajororszag alkotmányt nyer.

1821. Uj alkotmánylevél a két Sicilia királyságának. Az osztrák fegyverrel határtalan kir. hatalmába visszaállitott IV. Ferdinand a reactiót megkezdi népe ellen.

1823. Madridon VII. Ferdinand király fogsága idejére Infantado herceg elnöksége alatt kormányzóság állitatik fel.

1831. Véres csata Ostrolenkanál a lengyelek és oroszok közt. Diebits-Sabalkansky tökéletesen meggyőzi Skrzynecki a lengyel fővezért, ki Varsóra visszavonul. Bem hős hadakozása sikertelen volt. Kaminski és Klicki Bronislaus lengyel tábornokok a hadsereg virágával elvesznek. (L. 18-án.)

1832. Első zsidó emancipatió Választó-Hessenben.

1834. A spanyol (Don Carlos) és portugalli (Dom Miguel) trónkövetelő capitulálnak Evorában. Mindkettő lemond igényeiről a trónra, és fogadja, hogy a félsziget ügyeibe többé avatkozni nem fog, és Dom Miguel Olaszországba, Don Carlos Angolországba inditatik hajóval. (Lásd febr. 22-én.)

1834. A magyar országgyülés Pozsonyban megnyittatik. (Február 6-án 1836 berekesztetik.)

1844. Lafitte Jakab hires francia bankár és minister meghal.

1848. Eszterházy Pál herceg magyar minister sikertelenül ügye-

kezik V. Ferdinand királyt a Budapestre való jövetelre megnyerni. (Lásd oktober 4-én.)

1848. Harmadik bécsi forradalom. Az akademiai legió szándokolt feloszlatása miatt, mely democraticus intézményeket követelt, torlaszok emelkednek. A ministerium az egy kamarai rendszert engedményezi, és biztositékokat igér. A nemesség elhagyja a fővárost. Häfner és Tuwora a börtönből kiszabadítatnak. Colloredo menekszik. A Deutschmeister ezred kinyilatkoztatja, hogy a népre nem lő, két szakasz Wasa gyalogság a néphez szegődik. Deákok és proletariusok testvériesülnek. (Lásd 15-én.)

1848. Radeczky cs. tábornagy meggyőzi Carlo Alberto szárd királyt Somma Campagna és Villafranca mellett. (Lásd jul. 24-én.)

1849. Poroszország Hannoverával és Szászországgal az ugynevezett „három király szövetségét“ köti, hogy Austria kizárásával a legfőbb hatalmat Németországon elnyerhesse. (Lásd május 14-én és 16-án.)

1849. A német nemzetgyülés egy Uhland által szerkesztett szózatot a nemzethez fogad el, melyben ez, a hon állapotjának leirása mellett, jogai és alkotmánya fegyveres védelmére felkivatik.

1849. Vukovics Sebő igazságügyi minister Magyarország legfőbb törvényszékeit: a hétszemélyes táblát, a kir. táblát és a váltótörvényszéket feloszlatja. (Szilágyi, Szeremlei. Ellenben 27-én az Ujabbkori Ism. Tára sz.)

1850. Kossuth gyermekei Karádi kiséretében szüleihez küldetnek Kis-Ásiába.

1854. A görög király a keleti ügyekben legszigorúbb közönbösséget igér. Uj ministerium Maurocordatos Sándor elnöksége alatt. (Lásd 25-én.)

1854. Közép-Németország államainak gyülése Bambergen, Németország állása ügyében a keleti viszonyok bonyodalmaiban.

1854. Hyde Park angol altengernagy meghal Londonban.

1857. A porosz király Párisban kötött szerződéssel lemond felségi jogairól Neuenburg cantonra, mely ezentul a svajci szövetséghez tartozand.

1859. Csatározások a Sesiánál a piemontiak és osztrákok közt, melyek május 30-áig folynak.

1860. Garibaldi Palermot rohammal beveszi. Tüköry megsebesül és junius 7-én meghal.
1861. Klapka meglátogatja Garibaldit Caprerában.
1864. Sealsfield Károly jeles regényiró meghal Schweizban, Solothurn mellett. Az amerikai életet elragadó tollal rajzolja.
1865. Kirby Smith tábornok a Missisippin tuli kerület (Texas) seregével és hajóhadával megadja magát Canby éjszakamerikai unionista tábornoknak. (V. ö. ápril. 9-én, 26-án.)

27. Május.

(VI. Calendas Junii.)

400. (Kr. sz. e.) Socrates az ókor legnagyobb bölcse, a sophisták gyülölete által hajtatva a méreg poharat issza. (Lásd ápril. 6-án.)
55. Pál apostol Jeruzsalemben elfogatik.
237. A lázadó afrikaiak által császárnak kikiáltott 80 éves Gordian proconsul, a római senatus által megerősítetik. (Csak hat hétig volt császár, azután önmagát felakasztá.)
366. Valens római császár a zendülő Procopiust megveri és lefejezteti.
750. Abdallah az abassida Damascust beveszi.
927. Simeon bolgár király egy a horvátok elleni csatavesztés feletti bosszuságból meghal.
1102. I. Balduin jerusalemi király a saracenok által Joppe (Jaffa) mellett megveretik.
1102. Gróf Blois István (VI) a saracenok által Ascalon mellett levágatik. Gazdagságáról azt tartották, hogy annyi vára van, a hány nap az esztendőben.
1186. Thorigny Robert történetiró halála.
1265. Dante (Durante) Allighieri, a legnagyobb olasz költő, az isteni szinjáték költője születik Florenzben. (Dante születési évére nézve most az irók már megegyeznek, de napjára nem. Ersch Boccacio (Commento sopra Dante) után mondja, május havában; Leo Henrik, hogy valószinüleg május havának második felében született; Artand de Montor minden okadatolás nélkül május 8-ra, mások, mint Bayle, Pelli szerint május 27-re teszik születési napját. A Zatta által eszközlött kiadásban megmutattatik, hogy Dante május

14-ke előtt nem születhetett. Artand állitását Witte is elveti. Nálunk Császár Ferenc, Dante forditója szintén a mai napot fogadja el.) (Lásd september 14-én.)

1356. Az augustinus szerzetes Bussolari Jacopo meggyőzi Visconti Galeazzot Pavia előtt.

1482. Mária burgundi hercegnő Merész Károly leánya Németalföldön sólyom vadászatnál lórul bukván, meghal.

1540. Guicciordini Ferenc kitünő olasz történetiró meghal Florenzben. (Weber H. szerint 17-én.)

1541. Salisbury Margit grófnő (a York házból) 70 éves korában kivégeztetik.

1564. Calvin (Chauvin) János, hires vallásreformátor halála Genfben. [Eber sz. 19-én; Rotteck és Welcker Staatslexiconjában mind két nap fordul elő.] (Lásd jul. 10-én.)

1573. Az egyesült németalföldiek harlemi flottája a spanyolok által megveretik és 22 hajót veszt.

1574. Montgomery Jakab, hires francia harcos, ki a protestánsokhoz áttért, és Domfront-ban capitulálni volt kénytelen, a neki igért kegyelmezés dacára Medicis Katalin királynő parancsára kivégeztetik. Ezen önkényben ama bosszuság is volt részes, hogy Montgomery egy lovagjáték alkalmával II. Henrik királyt egy lándsa szálkával halálosan megsebesitette.

1581. Báthory Kristof erdélyi fejedelem halála. (Bethlen Farkas gróf, Katona, Bedeus ez évet mondja. Istvánfy hibásan teszi 1585, gróf Kemény József az Uj Magyar Muzeumban 1582 évre.)

1605. Bocskay serege meglepi Surán várát, és a hadőrséget kardra hányja.

1606. Az Ál-Dömötör Oroszországban meglövetik. (Lásd 26-án.)

1609. Rollenhagen György német gúnyoros költő születik. (Meghal 1741 április. 22-én.)

1610. Ravaillac Ferenc, IV. Henrik gyilkosa, kivégeztetik. (Lásd 17-én.)

1621. Tiefenbach báró kivégeztetése.

1629. Schomberg francia tábornagy a hugenották által birt Privas és Toulon várat elfoglalja.

1651. Noailles Lajos Antal bibornok, párisi érsek, a jansenisták védője a jesuiták ellen születik.

1661. Gróf Argyle Archibald, híres skót demagog, Cromwellnek

buzgó híve kivégeztetik, miután a vérpadról nézőinek még a ligát és covenantot ajánlá.

1693. Harrison János, hires gépész, a tengeri órák feltalálója születik. (Lásd március 24-én.)

1694. Noailles Gyula herceg francia hadvezér megveri a spanyolokat a Ter folyónál; 5000 embert elejt, és 3000-et elfog.

1703. Sz. Pétervár alapitása I. Nagy Péter cár által. (Az oroszok a balti tenger nyilásához közelednek,)

1712. Fesch Sebestyén régiségtudós meghal. (Lásd jul. 5-én.)

1738. Thümmel Móric Ágoston, szellemdús német iró és költő születik Schönfelden Lipcse mellett. (Megh. okt. 16-án 1817.)

1745. Kosel vára az osztrákok által elfoglaltatik a poroszoktúl.

1781. Beccaria Giambattista hires természettudós és mathematicus meghal Turinban. (Szület. okt. 3-án 1716 Mondoviban.)

1794. Jourdan M. J. (Coup-gorges-nak is nevezve) az avignoni sereg vezére, és kegyetlen forradalmi szőrny lefejeztetik.

1799. Halevy Jaques Fromental lángeszü zeneköltő születik. (Lásd március 17-én.)

1799. A szövetséges seregek Vukassovich osztrák és herceg Bagratio orosz tábornok alatt Turint elfoglalják, a franciák Fiorella tábornok alatt a fellegvárba visszavonulnak.

1799. Az osztrákok Hotze alatt meggyőzik Massena francia tábornagyot Winterthurnál.

1803. A wechabiták Mekkát elfoglalják.

1808. Felkelés Cadixban. Solano kormányzó megöletik.

1808. Legfőbb junta Sevillában alakul: Saavedra Ferenc, Hore, Zembrano, Minon, Esteller.

1809. Napoleon szózata olasz hadseregéhez Ebersdorfból, melyben következő mondat fordul elő: Az osztrák hadtest Jellacsich alatt mely legelső bement Münchenbe, mely jelt adott a mészárlásra Tirolisban, körülvéve St. Michaelban szúronyaitok alatt elhullt.

1810. Rendek József, neveléstani, publicistikai és földirati iró születik Tatán Komárommegyében.

1813. A franciák Madridot odahagyják.

1818. Weber Henrik, jeles magyar festész születése Pesten.

1823. A portugalli hadsereg Dom Miguel alatt az alkotmány ellen fellázad, és azt megszüntnek nyilatkoztatja. (Lásd április 30-án.)

1832. St. Jean d'Acre syriai fontos vár Ibrahim, az egiptomi alkirály fia által rohammal bevétetik. (Lásd jul. 15-én.)

1832. Hambachi népgyülés. 30—40000 Németország egységeért és szabadságáért egyesülő deák ugynevezett alkotmányünnepet tart. Wirth és Siebenpfeiffer hires szónoklatot mondanak.

1833. Desmichels francia tábornok megveri az arabokat Oran közelében Algierban.

1840. Paganini Nicolo hires hegedűmüvész és zeneköltő meghal Nizzában.

1841. Béke a chinaiak és angolok közt Kantonban. (Lásd május 25. és august. 26-án, jul. 16-án.) A chinaiak 6 millió dollart fizetnek hadisarcul.

1847. A cseh országrendek Prágában, Lamberg herceg vezérlete alatt a censura ellen erélyesen fellépnek.

1848. Berlinben folytonos utcazenebonák. Milde a nemzetgyülés elnöke.

1848. A német nemzetgyülés Raveaux inditványára határozza, hogy a német álladalmak külön alkotmányai csak annyiban érvényesek, a mennyiben a létesitendő és egész Németországra szóló alkotmányba nem ütköznek.

1849. Malghera velencei várda az osztrákok által kemény ostrom után bevétetik. Velence már a végszükségre jutván, szintén megadja magát. — Radeczky augustus 23-án bevonul.

1849. Déva vára megadja magát Forró forradalmi ezredesnek, miután azt Kudlich [nem Kodics, mint Szeremlei irja] cs. főhadnagy 4 hétig védelmezte.

1852. Uj sajtórendszabály Austriában.

1854. A törökök győzelmes ütközete Turnu Severin mellett.

1855. Knitjanin István Petrovics szerb tábornok halála, Szerbiában. (Mások szerint 26-án.) (Született 1807 Knics-ban.)

---

28. Május.

(V. Calendas Junii.)

585. (Kr. sz. e.) Kyaxares mediai és Alyattes lydiai király békét kötnek.

126. (Kr. sz. e.) M. Caecilius Rufus, és C. C. Caecilius Calvus római oratorok születnek Calacta siciliai helységben.

1008. Menthon Bernát, az alpesek apostola, Aosta főesperese Piemontban meghal. Ő a régi Mons-Jovis tetején, a mostani nagy Sz. Bernát hegyen, a vad hegyi világ veszélyei közepett, hospiciumot épitett az utazás könnyitésére, és utazók ápolására. A vidékbeli pogány cultust kiirtotta, és a kereszténységet terjesztette. Müve maig is él, és hirdeti alapitójának nevét mint az emberiség jótevőjét.

1037. II. Konrad császár a saliai, kiadja a hires majlandi alkotmányt a hadi kishűbérek örökösségéről.

1164. A nowgorodiak győzelme, a svédeken a Woroneja folyónál.

1200. Imre magyar király András testvérével egyezkedésre lép, és neki Horvátországot hercegség cime alatt átengedi.

1234. A szabadság szerető stedingiak (Oldenburgba bevándorolt friesek) Alteneschnél, Gerhárd brémai érsek kereszthada által megveretnek és megsemmisitetnek. A nép bátor vezérei voltak Bardenfleth, Huntorp és Dieke.

1358. Frigyes (Don Fadrique) az Enriquez híres spanyol ház őse, testvére Kegyetlen Péter castiliai király parancsára az udvaroncok által megöletik.

1418. Egy fiatal ember (éjjel 29-re) az atyjától elorzott kulcscsal St. Germain kapuját Párisban felnyitja, és 700 lovast a burgundi herceg pártjáról bebocsát. A polgárok ezen harcosokhoz csatlakozván, az Armagnac-ok ágyaikból kirántatnak, láncra és börtönre vettetnek. (Lásd jun. 12-én.)

1434. Neuhaus Meinhard, a kelyhesek vezére véres csatában a táboritákat és árvákat megveri Cseh-Brodnál. Mindkét Procopius a halottak közt találtatott.

1505. Postel Vilmos nagyhirű bölcsész, és polyhistor, sok munka szerzője születik Normandiában.

1568. II. Fülöp spanyol király kárhoztató itélete Orániai Vilmos herceg ellen, mely által a spanyolok elleni fegyverfogása miatt felségsértőnek nyilatkoztatik, Németalföldből kiutasitatik, és jószágai elkoboztatnak. (Lásd jul. 28-án, december 22-én.)

1576. Wower János belga iró születik Anvers-on. (L. sept. 23-án.)

1584. Schwendi Lázár, császári hadvezér halála.

1596. Nádasdy Sambokot meglepi, és több török hadvezért, kik tanácskozásra gyülekeztek, elfog.

1644. Hajnal Mátyás jezsuita, magyar hittani iró halála Bécsben. (Czvittinger.)

1645. A Rákóczyak a svédekkel Duglas alatt egyesülve, Nagyszombatot megszállják. Rákóczy György ugyanitt frigyre lép a svédekkel.
1653. Erlach győzelme a parasztokon Wohlenschwylnél.
1667. Candia világhirű ostroma kezdődik Ahmed Köprili nagyvezér alatt 300 ágyu bömbölése közt.
1672. Ruyter tengeri csatája Harwich és Yarmouth közt a York herceg parancsnoksága alatti angol-francia hajóhaddal. A hollandok estve visszavonulnak.
1686. Batthyány gróf Mohácsot rohammal beveszi.
1701. Jenő savoyai herceg a Balbi hegyen át Verona rónáiba leszáll, és a vidéket az Etsch folyóig megszállja.
1701. Tourville Anne Hilarion de Colentin gyóf a legkitünőbb francia tengeri hősök egyike meghal.
1706. Marlborough angol főhadvezér győzelmesen Brüsselbe vonul.
1759. Pitt Vilmos, Angolország legnagyobb államférfiainak egyike születik. (Meghal jan. 23-án.) [V. ö. atyját május 11-én, november 15-én.)
1765. Henry Patrik Virginia tartományi gyülésében éles és lelkes szónoklattal mutatja ki az Angolországban kiadott bélyegtörvény jogtalanságát. (Lásd 1766 márc. 18-án.)
1780. Moore Tamás nagyhirü britt lantos költő születése Dublinban. (Koporsóján az 1779. év emlitetik mint születési ideje, de több iró az 1780. évet fogadja el.) [Lásd febr. 26-án.]
1789. Ingemann Bernát dán költő születése.
1795. A hollandi örökös helytartó nyilatkozata az örökös helytartói méltóság eltörlése ellen.
1800. A franciák Moncey tábornok alatt a St. Gotthardot átlépik.
1807. Hessen-Philippsthal herceg csatavesztése Miletonál Calabriában Regnier által.
1807. Lefebvre Dancig hercegének neveztetik ki Napoleon által, 100,000 frank évenkinti jövedelemmel. (Lásd 24-én.)
1807. Janicsár forradalom Konstantinápolyban. III. Selim zultán, ki a vihart hiába kisérlette fejétől elháritani a Reis Effendi, az admiralitás elnökének, és a kiaga fejeit a lázadóknak odavetvén, a Nizam Gjedid (had- és pénzügy reformálása európai módra) eltörlésére kényszeritetik, trónról leejtetik, és utódjának IV. Mustafának hódolat jeleül a ruhaszegélyét csókolja. (Lásd 29-én.)
1807. Roznieckí lengyel forradalmi tábornok Lembergbe vonul.

1808. Corden János Lajos német történetbuvár halála.
1809. Lemberg bevétele a lengyelek által Kaminsky alatt.
1809. Fiume Macdonald által megszállva. (Lásd 22-én.)
1810. Felkelési kormány alakulása Buenos-Ayresban. Don Saavedra Cornelio elnöksége, Don Moreno Mariano, Funes és 17 más tag ügyvezetése mellett. Cisneros, spanyol alkirály elüzetik.
1810. Határozmány, hogy déli Tirolis Olaszországhoz csatoltassék.
1810. Keresztély Ágoston választott svéd király meghal, közhiedelem szerint méreg által. Temetkezésénél a nép Axel Ferson grófot, kit bűnösnek gondolt a király halálában, megragadá és széttépte. (Lásd junius 6-án, julius 14-én.)
1811. A franciák Oliva erősséget beveszik, melyet a spanyolok bámulandó vitézséggel védtek.
1812. Bukaresti béke Orosz- és Törökország közt. Oroszország Moldovának a Pruthon tuli részét, Bessarabiát a Dniesternél, a Dunatorkolat éjszaki várait, és a Kaukazus déli kapuit a Kurnál nyeri. Összesen 850 □ mérföldet. A szerbeknek amnestia kikötve, és belügyeik önkormányzása.
1813. Csata Hoyerswerda mellett. Reggio Borstel ellen.
1815. A royalisták győzelme la Maronière mellett Vendéeben Travet ellen.
1815. Thümen tábornok Posen nagyhercegséget Poroszország számára birtokba veszi.
1827. A görögök Church tábornok alatt a Phalerust odahagyják. (Lásd április 28-án.)
1827. Mongin Peter táj- és arcképfestő meghal Versaillesban.
1829. Sir Davy (Humphry) híres angol vegytudós meghal Genfben.
1831. Daniában alkotmányozó decretum adatik ki. (L. jan. 10-én.)
1831. Gregoire Henrik, Blois püspöke, a francia nemzetgyülés és convent tagja meghal.
1833. Feuerbach Pál János Anzelm, nagyhirü jogtudós kivált a büntető törvény szakjában meghal majnai Frankfurton. (Lásd nov. 14-én.) [V. ö. sept. 7-én.]
1848. A bajor választó törvény az országtanácsosok kamarája által elfogadtatik.
1848. Radeczky cs. tábornagy a piemontiak bevehetleneknek tartott sáncait Mantua és Verona közt rohammal beveszi.

1849. Görgei Arthur a hadügyministeri tárcát átveszi. (Mindössze csak 4—10 napig viselte személyesen.)

1849. A Berlinben kötött három-király-szövetség a német népnek hirdettetik. (Lásd 26-án.)

1849. Poroszország felszólitást intéz a német birodalmi kormányzóhoz, hogy hatalmát annak keze ügyébe letegye. János főherceg ezen szövetség elleni kivánatot határozottan visszautasitja. (Lásd április 3., 17., 28-án.)

1849. A francia törvényhozó test első gyülése Párisban.

1852. Bournouf Jenő, a sanscrit nyelv és indiai irodalom tanára Párisban meghal.

1854. Iskender Beg meglepi az oroszokat Brankováni mellett, és nekik nagy károkat okoz.

1858. Murawiew, keleti Siberia kormányzója Ajghun-ban a chinai kormánynyal szerződést köt, mely által az Amur folyó és ochotzki tenger közti vidék Oroszországnak átengedtetik. Mig Anglia Keletindiában küzdött, és figyelme oda leköttetett, Oroszország titkon lényeges területi nagyobbodást nyert.

---

29. Május.

(IV. Calendas Junii.)

1084. Guiscard Robert Romát megrohanja és VII. Gergely pápát megszabadítja.

1108. VI. Alfonso Castilia és Leon királyának hadserege a maurusok által megveretik, és fia Don Sancho elesik.

1176. A lombardok teljesen szétverik I. Barbarossa Frigyes hadseregét Legnanonál. A császár, kinek paripája maga alatt megszuratott, személyes vitézsége dacára, csak szökve és soká halottnak tartatva, a hű Pavia városba jő. (Lásd 1167 december 1-jén.) A császár megveretésének oka, hogy Oroszlán Henrik bajor herceg őt e hadjáratba követni nem akarta.

1205. II. Jeruzsalemi András magyar király koronáztatása. (Hormayr zsebkönyve sz. hibásan 28-án.)

1268. Bibars vagy Bondochar zultán rohammal elfoglalja Antiochiát VI. Boëmondtól. A győző 100,000 foglyot nyer, és

más 17000 foglyot kardra hányat. (Az arabok szerint junius 12-én.)

1415. XXIII. János pápa a kosztniczi egyházi gyülés által méltóságáról letétetik. (Lásd március 2., 20-án, április 7-én.) [V. ö. 1328 május 12-én.]

1416. Tengeri csata Gallipoli előtt a velenceiek és törökök közt, melyben az utóbbiak Loredano Péter velencei admiral által megveretnek. (Hammer. Daru.)

1439. I. Albrecht magyar király törvényt hoz, hogy külföldinek nem fog hivatal adatni.

1453. Konstantinápoly eleste. A törökök II. Mohammed alatt 53 napi ostrom után a várost rohammal beveszik. XII. Constantin Paläolog az utolsó kelet- római, vagy görög császár a város kapui közt fegyveres kézzel elesvén, hazája védelmében hős halált talál. (Ez volt alapitása óta a városnak 29-dik ostroma, a város pedig fenállt 1123. évig, és 18 napig. A keleti birodalom egy Constantin alatt alapitatott, és egy Constantin alatt elveszett, ugy mint a nyugoti császárság egy Augustus által alapitatott, és egy Augustus alatt elveszett. (Lásd május 11-én.)

1480. Dlugoss János lengyel kanonok és történetiró halála.

1504. Verancsics (Verántz) Antal esztergomi érsek, áldornagy és királyi helytartó Magyarországon születik Sebenicoban Dalmátiában. (Meghal 1573., junius 15-én miként Szalay László irja Verancsics munkái előszavában, a Magyar Tört. Emlékek közt. Verancsics arcképe alatt, melyet Ehrenreich metszett, halála napjául 1573. julius 21-ke mondatik.) [Feszler sz. születik május 6-án.]

1520. A Tordesillák megöletése Segoviában.

1546. Beatoun David bibornok, a reformatio ellensége, Skóthon zsarnok kormányzója, megöletik.

1555. Első békekötés Törökország és Persia közt I. Suleiman és Tahmasip Schah közt, melylyel a török zultán megerősíti ásiai hatalmát. (Lásd julius 18-án.)

1588. II. Fülöp spanyol király a „győzhetetlen"-nek nevezett roppant hajóhadat, mely 150 nagy hajóbul, 20000 katonából, 7000 matrozból, és 2630 ágyuból állt, egy nagy inquisitor és 150 dominicanus kiséretében Lissabonbúl Medina Sidonia herceg alatt Angolország ellen kiinditja. (Afflavit

Deus et dissipati sunt.) [Nem május 19-én mint Schlosser irja.] (Lásd junius 1-jén.)

1608. Wesselényi Ferenc nádor születése. (Lásd márc. 23-án.)

1630. II. Károly angol király születése. (Meghal febr. 6-án 1685.)

1630. Leti Gergely (vagy György) jeles és bámulandó termékenységü történész születik Milanoban. (Lásd junius 9-én.)

1660. II. Károly angol király diadalmasan Londonba vonul. A királyság visszaállitása Angolországban. (Lásd ápril 23-án és május 8-án.)

1666. Magdeburg capitulatiója a brandenburgi választó fejedelem előtt.

1670. Szerződés Doverben XIV. Lajos francia, és II. Károly angol király közt, mely által az utóbbi magát lekötelezi, hogy a katholikus vallásra nyiltan át fog térni, hogy Németalföld hatalmát megtöri, és minden szárazföldi és tengeri erejét a Bourbon ház céljainak támogatására a nagy spanyol monarchiára nézve kirendeli. Lajos e helytt őt segíteni igéri népe lenyügözésében, és a legnagyobb absolutismus behozatalában.

1691. Tromp Cornelius (Márton fia) hires holland tengerész halála.

1692. Tengeri csata la Hogue (Hoguin) mellett az egyesült angol-holland, és a francia hajóhad közt. Van Almonde hollandi és Russel angol tengernagy tönkre teszi Tourville francia tengernagy hajóhadát, mely II. Jakab király érdekeit akarta támogatni. II. Jakab a szárazról nézte a csata folyamát.

1701. Solari gróf tábornok fogolylyá teszi II. Rákóczy Ferencet, Vaj Ádámot, és Szirmay grófot a maga várán, mint Longuevall által feljelentett összeesküvőket, és Német-Ujhelyre hozza. (Lásd nov. 7., 9-én, ápril 30-án.)

1716. Daubenton vagy D'Aubenton Jean Louis Marie természetbuvár és orvos születése.

1745. Walpole Robert oxfordi gróf hires angol állami minister meghal Londonban.

1763. Fouché József, a convent tagja, rendőrminister, és otrantoi herceg születése Nantesban. (Lásd dec. 26-án.)

1766. Platen Bogislaus gróf svéd államférfi születése Rügen szigeten.

1781. Miaulis András, előbb szegény hajós, kit Vokos-nak híttak,

utóbb görög tengernagy a szabadságharcban születik. (Meghal julius 27-én 1835.)

1797. Napoleon a cisalpini köztársaságot függetlennek nyilatkoztatja.

1807. IV. Mustafa (Abdul Hamid zultán fia) ünnepélyesen török zultánnak hirdettetik ki. (Lásd 28-án.)

1809. Deroy bajor tábornok Inspruck elhagyására kényszerítetik. A tiroliak igen megnehezítik visszavonulását Kufsteinra.

1809. Müller János hires történész halála Kasselban. (L. jan. 3-án.)

1810. Császári francia rendelet, mely szerint a zárdák az egykori pápai birodalomban eltörlendők.

1812. Szász József magyar költő halála. (Lásd junius 1-jén.)

1814. Pescara capitulatiója Senitzer osztrák tábornok előtt.

1815. VII. Ferdinand spanyol király a jesuitákat Spanyolországba visszahivja, birtokaikat és jogaikat ismét visszaadja.

1816. Maitland angol kormányzó a joniai szigeteken, a corfui senatust eltörli.

1826. Cochius angol ezredes megveri a lázadókat Djocjocarta vidékén, Gey alezredes egy másik csapatot Batavianál.

1828. Hess János Jakab meghal. Az ő munkái: Jezus élettörténete 6 kötet, az apostolok története 3 kötetben, az izraeliták története 12 kötetben.

1831. Gielgud és Sierakowsky lengyel forradalmi vezérek meggyőzik Sacken orosz tábornokot, ki ennél fogva Wilnára visszavonul.

1832. Wilhelm Benedek történetbuvár, a régi német történeti emlékek kutatója meghal.

1836. Az alkotmánylevél átvizsgálása Portugalliában.

1848. Az utolsó erdélyi országgyülés megnyitása Kolosvártt.

1848. A swornost izgatása által Prágában ideiglenes cseh kormány alakul. Thun Leo.

1848. V. Ferdinand király az erdélyi kormányszéket és főhadparancsnokságot a magyar ministerium főhatósága alá rendeli.

1848. Jellacsich horvát bán V. Ferdinand király által Inspruckba idéztetik a maga igazolására; egyszersmind a horvát tartományi gyülés hirdetett tartása megtiltatik. (L. jun. 10-én.)

1848. Radeczky győzelme a piemontiakon Mantua és Curtatone mellett.

1848. A modenai hercegség Szárdiniához csatlakozik.

1849. A zendülő pfalziak kezében lévő Worms a hessen-darmstadti sereg által Schäffer tábornok alatt rohammal bevétetik.

1854. Az oroszok sikertelen rohama Silistriára.

1861. Lelewel Joachim, hires lengyel történetiró és az ideigl. lengyel kormány tagja meghal Párisban.

1862. Buckle Henrik Tamás, az angol mivelődési történet remek irója, meghal mint a tudományok hőse és vértanuja Damascusban. (Lásd november 24-én.)

1867. A magyar alsóház véglegesen elfogadja a közös ügyekre vonatkozó törvényjavaslatot. (V. ö. március 30-án.)

---

30. Május.

(III. Calendas Junii.)

55. Pál apostol Cäsareába vitetik. (Lásd 27-én.)

1108. A morabethek győzelme a castiliaiak fölött Ucles mellett.

1167. Christian érsek Frigyes császár részén nagy csatában megveri a III. Sándor pápához szitó rómaiakat Monte del Porco mellett. (Lásd március 24-én.)

1378. A velencei hajóhad Pisani Victor és a genuai hajóhad Fiesco Lajos vezérlete alatt a Tiberis torkolatjánál Antium hegyfok közelében a legnagyobb tengeri zivatar közt csatát vivnak, melyben az utóbbiak meggyőzetnek.

1416. Prágai Jeromos, vagy Faulfisch vallástanaiért máglyán megégettetik. (V. ö. 1415. jul. 6-án; lásd május 26-án.) [Nem 1415. september 9-én mint Eber irja.]

1418. Kanisay János esztergomi érsek halála.

1423. Peurbach vagy Purbach György hires mathematicus születése Peurbachon Felső-Austriában. (Meghal 1461.)

1431. D'Arc Janka az orleansi szüz mint büvésznő Rouenban megégettetik, a nélkül hogy VII. Károly annak megmentésére kisérletet tett volna. (Lásd május 25.)

1434. A cseh kelyhesek Riesenberg és Neuhaus vezérlete alatt öldöklő csatában megverik az árvákat és táboritákat Cseh-Brodnál Hrzib közelében, és vezéreiket Prokop Holyt, és Prokupeket elejtik.

1505. Ertwinus (családneve Erdmann Erdwin) hires osnabrücki történetiró és jogtudós meghal. (Ersch, Meibom után.)

1559. Testvérharc II. Soleiman fiai közt Koniah mellett a trónörökösödés miatt, melyben Selim Bajazidet tökéletesen megveri.

1574. IX. Károly francia király, kit a bertalanéj árnyai nyugodni nem hagytak, meghal Vincennesben, alig 24 esztendős. (Szület. jun. 27-én 1550.)

1610. Thurzó nádor hatalmába keríti a törökök által Bocskaynak küldött koronát.

1635. II. Ferdinand császár Prágában János Frigyes szász választóval békét köt, mely által az utóbbi Luzatiát nyeri.

1640. Rubens Péter Pál első rendü festőművész, a németalföldi iskola nagymestere meghal Antwerpenben. (L. jun. 29-én.)

1647. Saldanha Olivencát a spanyoloknak átadja.

1648. Du Plessis-Prâslin francia tábornagy megveri a spanyolokat Cremona mellett.

1662. Duglas Robert jeles tábornok a svéd hadseregben meghal Stockholmban. (Lásd 1645. május 28-án.)

1707. Az ónodi országgyülés első ülése. Magyar conföderatio. (Lásd junius 9-én.)

1710. Bercsényi Miklós, Rákóczy főhadvezére Kassát a benne kitört dögvész miatt elhagyja.

1718. Penn Vilmos, mint a quäckerek vallási községének, és Éjszakamerikában Pennsylvania tartomány és Philadelphia főváros alapitója, politikai és vallási tekintetben nevezetes férfi meghal. (Lásd oktober 14-én.)

1735. Kellermann Keresztély Valmy hercege, francia tábornagy születése Strassburgon. (Meghal 1820. sept. 12-én.)

1744. Pope Sándor hires angol költő halála. (Lásd junius 8-án.)

1755. Harleville (J. F. Collin d') francia szinműiró születik Maintenonban. (Meghal 1806. február 24-én.)

1764. Algarotti Ferenc gróf, a legjelesebb olasz irók egyike meghal.

1775. Kopácsy József Magyarország áldornagya születik Veszprémben szegény családból. (Meghal 1847. sept. 18-án.)

1778. Voltaire François M. Arouette, a világtörténelmi nevezetességü szellemdus iró halála Párisban 85 éves korában. (Lásd február 20-án.)

1786. Fáy András jeles magyar meseköltő és prosairó születik Kohányon Zemplén megyében.

1791. Voltaire a nemzetgyülés által méltónak találtatik, hogy hamvai a Pantheonba felvétessenek. (Lásd jul. 11-én.)
1791. Franciaországon a halálbüntetés csupán kinzás nélküli életvesztésre szoríttatik. (Lásd márc. 20-án, ápril. 25-én.)
1794. Moscheles Ignác hires zenész és zeneköltő születése Prágában.
1796. Csata Borghetto mellett a Mincio folyónál, melyben Buonaparte megveri Beaulieu cs. tábornokot. Az osztrákok egész Olaszországból kihuzodnak.
1799. Kubinyi Ágoston magyar tudós (régiségtan, geologia és természettudomány) születik Videfalván Nógrádmegyében.
1806. Velence az olasz királysággal egyesíttetik.
1807. Gonaives Hayti szigeten a mulattpárt által elfoglaltatik. (Lásd junius 6-án.)
1808. A kormány palotája Corunnában pusztitva és kizsákmányolva.
1808. Gróf de Torre Badajozban, és Truxilla tábornok Granadában meggyilkoltatik. Egész Spanyolország felkelésben.
1808. Népfelkelés Manchester és Rochedaleben.
1813. Hamburg a franciák által Eckmühl herceg alatt megszállva.
1814. Első párisi béke, Franciaország, Anglia, Oroszország, Austria, Porosz- és Svédország közt. Franciaország határai azok, mik 1772-ben valának XVIII. Lajos francia királylyá lesz. (Lásd nov. 20-án.)
1814. Josefina Maria Francisca (született Tacher de la Pagerie,) Napoleon első felesége meghal Malmaisonban. (Születik 1768. jun. 24-én.) [Lásd jul. 23-án és márc. 8-án.]
1814. Mária Luiza főhercegnő, Napoleon császár neje, a párisi béke által Parma, Piacenza és Quastalla hercegnőjévé neveztetik ki.
1814. VII. Ferdinand spanyol király a kivándorlott spanyoloknak kiknek száma mintegy 16,000 megtiltja a visszatérhetést hazájukba.
1815. Geppart osztrák tábornok Amonát hadszerződésileg beveszi.
1816. Prutz Robert, hires német költő, és irodalomtörténész születése Stettinban.
1827. Egyezkedés Franciaország és Svajc közt, a viszonos letelepedési szabadság ügyében.
1831. Prondzynski lengyel tábornok a varsói kormánynak Skrzynecki ellen vádlevelet nyujt be, melyben az utóbbi által

az ostrolenkai csatában elkövetett hibákat felfedezi, és őt kislelküségről és határozatlanságról vádolja.

1834. A zárdák, collegiumok, vendég- és vallásházak, bár mi rendüek legyenek azok, kir. rendelet által Portugalliában eltöröltetnek.

1837. Bugeaud francia tábornok Afrikában a Tafna folyónál szerződést köt Abd-el-Kaderrel, melylyel az utóbbinak Oran, Titteri és Algier kormányzata átadatik a francia felsőség elismerésének feltétele mellett.

1846. Perlaszka Domokos magyar rézmetsző és egy artistaintézet tulajdonosa meghal Budapesten.

1848. A piemontiak Bava Euzeb báró alatt meggyőzik az osztrákokat Goito mellett. Peschiera vár Carlo Alberto királynak magát hadszerződésileg megadja.

1848. Az erdélyi karok és rendek Magyarország és Erdély egybeolvadását közös akarattal elhatározzák. A nép az uniót kikiáltja.

1848. A budapesti hadőrség szózatot intéz fegyvertársaihoz, melyben a katonaság állását a politikai mozgalmakban felvilágositja.

1849. Ferenc József császár, Haynau Gyula táborszernagyot teljhatalmu főparancsnokká nevezi ki a magyarok elleni hadjáratban.

1849. A német nemzetgyülés utolsó ülését tartja a frankfurti Pál templomában, és átköltözését Stuttgartra határozza.

1849. A hesseni határt átlépő és Heppenheimig nyomuló badeni forradalmi sereg keményen visszaveretik.

1849. A magyarok győzelme Perlasznál Kollman forrad. ezredes alatt a császáriakon. (A Kollmann ellen hozott itéletből.)

1850. Az osztrák kormány ismételt emlékirata egy osztráknémet vám- és kereskedelmi egyesülésről. (Lásd dec. 30-án.)

1850. A porosz állami ministerium a munkások egyleteinek feloszlatását, és a sajtó elleni szigoru szabályokat határozza.

1853. Pienitz Ernő jeles lélektani iró meghal Pirnán. (Születik augustus 20-án 1777.)

1854. A törökök győzelmes ütközete Ismail Pasa és Skender Bey alatt az oroszokkal Karakal mellett; az oroszok az Alutáig üldöztetnek.

1855. Kacskovics Mihály törvénytudós és szakbeli iró meghal Mocsoládon Somogyban.

31. Május.

(Pridie Calendas Junii.)

46. (Kr. sz. e.) M. Claudius Marcellus, Pompejus párti consul, Julius Cäsar által Cicero és a senatus kérelmére bocsánatot nyervén, midőn Athenában hajóra szállni akarna Rómába visszatérendő, P. Magius Chilo által orgyilkoltatik.

738. Beda hires szerzetes, vallástudós és történetiró halála a jarrowi zárdában Angolországban. (Weber H. szerint 735 május 26-án.)

800. Roland hires hős, Maine grófja, Nagy Károly Bertha nevü növérének fia, közvélemény szerint a saracenokon Ronceval mellett nyert fényes győzelme után a Pyrenäákban szomjuságból meghal. (Ez igen kétséges adat. Nagy Károlynak 5 növérei közül egyet se hivták Berthának, de anyja igy vagy másként Bertrada-nak neveztetett. Ha az irók különféle állitásait Roland haláláról idézhetnők, a hős legalább hatvanszor halt volna meg, ugy a mint Durand nevü híres kardja is Törökországban szintugy mint Franciaországban valódiként őriztetik. Különben a roncevali csata inkább 809-ben történhetett. Turpin a maga mesés állitásait történeti igazságként adja elő, ezt legalább a remek Ariosto nem teszi, ki Rolandot annyi dús képzelemmel megénekli.)

1008. Ibn Junos (egész neve: Abu'lhasan Ali Ben Abd-el-rahman Ben Ahmed Ibn Junos) hires arab csillagász, egy előkelő családból származó scheich és imam meghal.

1022. II. Henrik császár Troját elfoglalja.

1075. Waltheov a hatalmas Earl kivégeztetése Westminsterben.

1161. II. Géjza magyar király halála. (Lásd február 16-án.)

1224. A mongolok a Kalka (most Kaleza) folyónál Mariapul közelében megsemmisitik az oroszok nagy hadseregét. Oroszország csillaga akkor vérpirosan nyugodott le.

1303. VIII. Bonifac pápa az Anagniában tartott consistoriumban kihirdeti, hogy a magyar korona Mária siciliai királyné V. István magyar király leányára szállt, ennélfogva Magyarország annak unokáját Robert Károlyt tör-

vényes királyának elismerni köteles. (Fejér Cod. — Nem junius 30-án mint Fessler.)

1304. Casan-Khan mongol uralkodó, tudomány és müvészet kedvelője, meghal.

1307. Csata Luckaunál I. Albrecht német császár közt egy részt, és a thüringeni határgróf, harapott pofáju Frigyes és Diezmann testvére közt más részt. Az utóbbiak meggyőzik a császári hadsereget.

1325. Békekötés II. Eduard angol és IV. Szép Károly francia király közt.

1327. V. Bajor Lajos német császár Milanoban koronáztatik. (Rómában január 17-én 1328. Aachenben nov. 26-án 1314.)

1360. Solara, Visconti Bernabo városa, a pápa szövetségesei által bevétetik. (Lásd április 9-én.)

1410. Márton arragoniai király, a barcellonai grófok utolsó férfisarja, ki e méltóságot viselte meghal.

1433. Zsigmond magyar király Rómában császárnak koronáztatik. A pápai ceremoniarius által Zsigmond fejére félszegen tett koronát, a pápa, jobbik lábát felemelvén, a térdelő császár fején helyre igazitotta. Koronázás után a császár a lóra szálló pápának a kengyelvasat tartotta.

1434. Jagello Ulászló lengyel király halála.

1469. Mátyás magyar király Bereszlóban Silézia hódolatát fogadja; ma a bereszlói tanács és polgárság kezdi, a clerus és püspök, a hercegek, a városok és rendek junius 18-áig folytatják a hódolat kijelentését. (Lásd junius 13-án.)

1509. Négy dominicanus: Fetter János, Boltzhorst István, Ultschi Ferenc, Steingeker Henrik Bern-ben kinoztatik, azután megégettetik, mivel a zárdában csalárd, a szűz Mária bűnös fogantatását tanusitani akaró csudákat mivelt, a ferenci szerzetesek cáfolatára.

1510. Alboquerque Alfonso, Keletindia portugall alkirálya, Goából kivonul.

1562. Majláth Gábor nagy vérengzés után megveri a lázadó székelyeket Udvarhelynél. (Az esemény emlékére Udvarhelyen várad épült, mely „Székelytámad“ és közel ahhoz egy más várad, mely „Székelybánja“ nevet nyert.)

1563. A Tuileriák épitésének kezdete Párisban II. Henrik alatt. Azon helyen azelőtt tégla csürék álltak, honnan a palotára is ment át a név.

1607. A biztosok által a törökökkel Zsitva-Torokon kötött béke császári erősitést nyer. (Lásd julius 23-án, nov. 11-én.)

1620. Bethlen Gábor országgyülést tart Uj-Zólyomban, II. Ferdinand biztosai jelenlétében, kik junius 20-án a császártól felhatalmazást nyertek. (Lásd aug. 25-én, december 10-én.) [Kovacsich.]

1642. Torstenson svéd protestáns hadvezér megveri a császáriakat Schweidnitznél, és parancsnokát Ferenc Albert lauenburgi herceget fogolylyá teszi, ki még ugyanaz napon sebein meghalt.

1650. Montrose Jakab marquis (Graham herceg) II. Károly király fővezére a skót felföldön, sikertelen kisérlet után a monarchia visszaállitására Angolországban, Edinburghban kivégeztetik. (Moreri hibásan márc. végén véli meghaltnak. [Régi stilus sz. május 21-én.]

1664. Alberoni Julius bibornok V. Fülöp spanyol király első ministere, hires államférfi, egy szegény szőlőmivesfia születik, hihetőleg Fiorenzuola parmai faluban. (Meghal jun. 26-án 1752.)

1689. Worms fölperzseltetése Crequi herceg parancsára. (Lásd május 23-án.)

1723. Baxter Vilmos angol nyelv- és régiségtudós meghal 73 éves.

1727. VI. Károly császár a párisi kötésben lemond az Ostendeban felállitott keletindiai kereskedelmi társulat fentartásáról.

1740. I. Frigyes Vilmos porosz király halála.

1750. Hardenberg Károly Ágoston báró, hannoverai tábornagy születik Hannoverában. (Meghal 1822. nov. 26-án.)

1773. Tieck Lajos költő, az irodalomban és müvészetben nagy reformatornak születése Berlinben. (Lásd ápril 28-án.)

1778. Mária Terézia császárnő az önkényesen teremtett „temesi Bánságot“ Magyarországba visszakebelezi. (V. ö. junius 6-án és dec. 1-jén, 15-én 1848.) [Gebbardi stb.]

1793. Forradalom a francia conventben. A hegypárt a felizgatott pórnéppel megbuktatja a girondistákat. Robespierre a legjelesbb 22 girondista követet vád alá helyezi. Az isszonyrendszer legszebb virágzásnak indul. (Lásd okt. 31-én.)

1795. A forradalmi törvényszék Párisban elnyomatik.

1806. Berthier Sándor tábornagy Napoleon által neufchateli herceggé emeltetik.

1808. Palafox tábornok szózata az arragoniaiakhoz. (Poppe.)

1809. Stralsund holland és dán seregek által bevétetik Gratien és Ewald alatt. Schill szabadcsapatvezér elesik.

1809. Haydn József hires zeneköltő, a teremtés, az évszakok, a hét ige szerzője meghal Bécsben. (Szül. március 31-én 1732.)

1814. Az eidswoldi országgyülés egy uj norvég alkotmányt fogad el. (Lásd 17-én.)

1815. A németalföldi király szerződése a szövetséges hatalmakkal, mely által Belgiumot és Luxemburg nagyhercegséget nyeri.

1820. Lázas mozgalmak Párisban egy uj választótörvény miatt.

1834. Don Carlos volt spanyol trónkövetelő Aldea Gallogaban hajóra száll, Donegal angol sorhajón Angolországba indulandó. (Lásd május 26-án.)

1841. Wilkie David Angolországnak Hogarth mellett legszellemdúsabb és legeredetibb festésze meghal l'Oriental gőzhajón Gibraltar előtt. (Születik 1785. némelyek sz. 1784. Cults nevü skót faluban Cupar mellett.)

1848. Az ateliers nationaux ujra alakítása Párisban. Blanc Lajos bevádolva.

1848. A testi büntetések és becstelenitő fenyitékek Austriában megszüntetnek.

1848. Carlo Alberto szárd király Peschierát elfoglalja.

1848. Az általános szavazatjog Franciaországban megszoríttatik. Három millió polgár választási képességét elveszti.

1850. Választó törvény Franciaországon alkotmány ellenes módon kiadva.

1853. Eisenstuck Keresztély Gottlieb, kitünő szász jogtudós meghal Dresdában. (Születik oktober 3-án 1773.)

1855. Szárdiniában az ugynevezett zárdatörvény kihirdettetik.

1855. Rosas tanár, hires szemorvos meghal Bécsben.

1855. Blochmann K. J. tudor, egy nagyhirü tanintézet alapitója és igazgatója Drezdában, meghal Genfben.

1857. Veszélyes lázadás az ind seregek közt Lacknauban. Sir Henry Lawrence az angol parancsnok nagy nehezen elszélyezti az indusokat. Sok európai lemészároltatik. (L. 10-én.)

1859. Ütközet a Sesia folyónál. Canrobert francia tábornok megveri a hidat erősen védelmező osztrákokat Palestro mellett.

1. Junius.

(Calendae Junii.)

357. (Kr. sz. e.) C. Martius Rutilus római consul a privernátokról diadalt ül.

81. (Kr. sz. e.) A római proscriptiók saját törvénynyel: lex de proscriptione rendszeresíttetnek. Sulla üldözése a fiúkra és unokákra is terjed ki. 40 senator és 1600 lovag az áldozatok sorába jut.

995. Hadschib Almanssur meggyőzi a castiliaiakat a Dueronál.

1195. Izsák Cyprus királya aláveti magát Oroszlánszivü Richardnak.

1204. Fülöp Ágoston király Rouent elfoglalja.

1245. Országgyülés Veronán. II. Hohenstauffen Frigyes szövetséget köt osztrák Frigyessel.

1307. Fra Dulcino és ágyasa Da Trento Margherita Vercelliban máglyán megégettetnek.

1307. A Prágából megszökött Robert Károly párti budai polgármester Werner László, Csáky Jánossal a budai várat megrohanja, és a Vencel királyhoz szitó polgárok közt nagy vérengzést okoz, Petermann Vencel párti főbirót pedig, ki a budai székestemplomban papjai által égő gyertyáknál a pápát és minden Károly párti érseket és főpapot egyházi átok alá fogott, meztelen szökésre kényszeriti. [Lásd 2-án.] (Engel sz. 5-én történt, de itt roszul értelmezte a kitételt: feria quinta post festum beatae Petronellae.)

1312. VII. Luxemburgi Henrik császár megveri a guelfeket, és Rómába bevonul.

1416. Loredano Péter velencei tengernagy megveri a törököket Gallipolinál.

1479. A kopenhágeni egyetem ünnepélyes beszentelése.

1485. Hunyadi Mátyás magyar király Bécset meghóditja. (Lásd junius 2-án, január 23-án.)

1522. II. Lajos magyar király Prágában cseh királynak koronáztatik.

1552. Győr árulás által elvész és török kézre jut.

1552. A törökök Ali pasa herélt alatt Veszprémet elfoglalják, a város hajdukból álló őrségének engedetlensége miatt.

1556. Erdély három nemzetének gyülése Isabellának az országba követség általi visszahivását határozza. (Lásd okt. 22-én.)

1557. Erdély a tordai országgyülésen a vallásszabadságot és türelmet törvényben kimondja.

1557. I. Ferdinand király a pozsonyi országgyülésen követeket választat a német országgyülésre, hogy a törökök ellen, segedelmet kieszközöljenek.

1565. Torghud, a tripolisi Beglerbeg, hires kalóz Malta ostrománál egy ágyugolyótól talált kő által halálra sujtatik.

1568. Herceg Alba 18 nemest Brüsselben lefejeztet, összeesküvésről vádolván őket. Közte két báró Battenburg testvér, Dandelot, Dauchy, Villiers, De Diu, Triest, Carlo. (Aitsinger.)

1573. Miksa császár az alsó austriai kormányt a könyvvizsgálattal megbizza. Ezen feladat utóbb az egyetemre, végre a jesuitákra ment át.

1588. II. Fülöp spanyol király nagy hajó armadája roppant szélvész által Cap Landsend-nél elszélyeztetik. Julius 20-tól 27-ig az angolok megtámadták. Julius 30. és 31-én uj viharok által végkép megsemmisült. (Lásd május 29-én.)

1675. Maffei Francesco Scipio marchese hires nyelvész és iró születik Veronában. (Meghal febr. 11-én 1755.)

1676. Tromp Cornél holland tengernagy mint V. Keresztély dán király szövetségese Blekingen partjain megveri a svédeket. Kreutz Lőrinc svéd tengernagy 134 ágyut és 1100 katonát hordozó sorhajójával levegőbe repül. Ugla, ki utána a parancsnokságot átvette, hasonló sorsban részesül, 5 más hajó elsülyeztetett, 3 elfogatott.

1694. A hallei egyetem alapitása I. Frigyes által.

1773. Schleswig-Holstein bekebelezése Daniába megerősitést nyer. (Lásd ápril 11-én.)

1774. Gage britt tábornok 4 ezreddel a felkelő Bostonba érkezik, és a révet elzárja. (Lásd august 15-én.)

1775. Rotteck Károly, Németország első történetiróinak és publi-

cistáinak egyike születik Freiburgon. (Meghal november 26-án 1840.)

1782. Szász József magyar költő születése Dedrád-Széplakon Kolosmegyében Erdélyben. (Lásd május 29-én.)

1791. Raimund Ferdinand nemesebb komikai népszinmüvek irója születik Bécsben.

1794. Tengeri csata Quessant mellett, melyben lord Howe megveri Villaret francia admiralt, noha a franciák a legvadabb bátorsággal harcoltak.

1795. Luxemburg a franciák birtokába jő. Bender osztrák tábornagy majd 10 havi ostrom után capitulál, 10926 ember kivonul, ott hagyván 819 ágyut, 13244 puskát és 10331 mázsa lőport. (V. ö. junius 4-én 1684.)

1796. Buonaparte győzelmesen vonul Veronába.

1807. Neisse capitulatiója. Vandamme Steensen ellen.

1809. A pápai államok egy rendkivüli consulta által Miollis tábornok elnöksége alatt Franciaország részére birtokba vétetnek.

1809. Az osztrákok Varsót elhagyják Ferdinand főherceg alatt. (2-án is.)

1811. Polgári törvénykönyv behozatala Austriában; (életbe léptetve január 1-jén 1812.)

1812. Balleisteros spanyol tábornok kemény csatája Curves francia tábornokkal Algaziras körül Bornos mellett.

1815. Berthier Sándor francia tábornagy, neufchateli és wagrami herceg, korának szerencse változásai fölötti mélakórban Bombergen az ablakon kiugrik és meghal. (L. dec. 30-án.)

1815. A májusi tábor gyülekezése Párisban. A nemzeti acta a nép által elfogadva, és esküvel megerősitve.

1816. Osztrák pénzügyi rendelet, mely ujra azon ünnepélyes igérettel kezdődik: hogy soha többé fog papirpénz kényszeritő folyammal kiadatni, soha a forgalomban levő menynyiség szaporíttatni. (Lásd febr. 20-án, márc. 15-én.)

1821. A görög felkelők csatavesztése Foksán mellett Moldovában.

1822. Hauy René-Just, jeles francia ásványtudós meghal. (Szül. 1742. St. Juston.)

1822. Lissabonban egy Dom Miguel érdekében szőtt összeesküvés felfedezve.

1822. A royalisták capitulatiója Valenciában.

1823. Davoust Lajos francia tábornagy, Eckmühl és Auerstädt hercege, XVIII. Lajos alatt francia pair meghal Párisban.
1825. A görögök megveretése Ibrahim Pasa által Mainaki Tag mellett.
1825. A Kapudan Pasa Cap d'Oro és Andros sziget közt a görög hajóhad által megveretik. (Másnap is.)
1826. A görögök Salonichi tájékán kiszállnak, és csatát vivnak Omer Pasával.
1831. Rosz James Clarke, Rosz John kapitány unokaöcscse a delejes égsarkot fedezi föl, azaz, az éjszaki polustól meglehetősen távol eső oly helyre érkezik, hol a delejtü a föld mélyébe mutat.
1832. Markó Ferenc (M. Károly fia) magyar festész születése Kis-Mártonban Sopron megyében. (L. jan. 22-én, sept. 28-án.)
1834. Dom Miguel portugalli trónkövetelő Sinesban Stag angol hajóra száll Genuába indulandó. (Lásd máj. 26-án.)
1848. A magyar sorkatonaság az alkotmányra esküszik.
1848. Gravenstein meglövetése a dánok által.
1848. A szabad költözködés, ipar és kereskedelmi szabadság a katonai határszélekben megengedve a magyar kormány által.
1849. Gróf Gyulay Ferenc altábornagy osztrák hadügyminister lesz.
1849. Ideiglenes kormány alakul Baden nagyherzegségben Karlsruheban.
1852. Maistre (Xavier de) gróf szellemdús francia iró halála Péterváron.
1852. A tenger alatti villanytávirati összeköttetés Anglia és Irland közt a György csatornán át létesült.
1853. A chinai forradalmiak Chiung-kiang várost elfoglalják.
1857. Az angol tengerészvezérek egy chinai erődöt foglalnak el és 89 csajkát (dschunken) semmisitenek meg.

2. Junius.

(IV. Nonas Junii.)

193. Didius Julianus római császár a senatus határozatánál fogva kivégeztetik, miután ez, a nép és a katonaság egyaránt szégyenlék ezen választást. (Lásd március 28-án.)

768. Waifre, Aquitania hercege, Kurta Pipin francia király ellensége saját emberei által megöletik, hihetőleg Pipin ösztönzésére.

1083. IV. Henrik császár hét holnapi ostrom után Róma egy részét elfoglalja, és a római polgárokkal szerződést köt. VII. Gergely pápa az Angyalvárba vonul. (Lásd március 22. és 25-én.)

1213. A cremonai polgárok megverik a majlandiakat Castiglione mellett.

1243. A velenceiek a magyarokhoz átpártolt Zárát Renier Zeno alatt visszafoglalják. A várost védelmező bátor Vialka Dénes bán sulyosan megsebesíttetik. A város egész lakossága kivándorol Nonába. E haditett esik Dandulo szerint junius 5-ére, mire Katona zárjelben megjegyzi: alias 2. junii. Engel és Fessler is junius 2-át, Horváth Mihály junius 5-két fogadják el. Szalay László minden esetre hibásan julius 2-áról szól. (V. ö. junius 30-án.)

1274. A Lamberttazziak Bolognából kiüzetnek.

1307. Werner László budai polgármester a Vencel párti Hermann, Márk és Márton mestert lófarkon a városban körül hurcoltatja, aztán megégeti; a pápát megátkozott papokat vasra vereti, és az esztergami érseknek átadván, annak börtöneiben elveszti. (Lásd 1-jén.)

1334. Véres csata az olygarchák közt Bolognában; Pepoli Tádé a mozgalom élén. A Maltraversi család elbukik, a Sabbatiniak házai pusztitatnak. A Maltraversi, Panico, Beccadelli, Sabbatini, Rodaldi és Boattieri család főnökei földönfutókká lesznek. (Lásd jul. 17-én, márc. 17-én.)

1381. Kis Durazzo Károly herceg VI. Orbán pápa által a nápolyi királyság jelvényeivel investiturát nyer. (L. febr. 6-án.)

1423. II. Janka nápolyi királyné visszavonja V. Alfonso arragoniai király fiául fogadtatását, és helyébe a nápolyi trónkövetelőt III. Anjou Lajost fogadja. (Lásd junius 11-én.)

1442. V. Alfonso arragoniai király (éjjel 1-ről) a polgárok egyet-

értésével Nápolyt elfoglalja. (Élte fogytáig megtartja.) [V. ö. 11-én.]

1447. Magyarország fegyverszünetet köt III. Frigyes császárral 2 évre.

1467. Podiebrad győzelme a keresztes katonák fölött Neuernnél.

1482. II. Krisztiern dán és svéd király születik Kopenhágában. (Lásd január 25-én.)

1485. Corvin Mátyás magyar király a meghóditott Bécsbe vonul; másnap Beatrix királyné tartja bemenetét. (Lásd 1-én.)

1543. Erdödy Simon zágrábi püspök, heves erőszakos ember, tekintélyes férfi a Ferdinand és Zápolya közti viszály idejekor, meghal.

1556. Venieri Ferenc velencei doge meghal.

1562. Nádasdy Tamás gróf Magyarország egyik legérdemesb nádora, jeles hadvezér és az osztrák háznak a magyar trón elnyerésében egyik főtámasza meghal Egerváratt, közhiedelem szerint nyert méreg által, 64 éves korában.

1591. Csepregi colloquium a lutheranus és calvinista vallástudósok közt. A concordia el nem éretett, hanem a discordia növekedett.

1625. Spinola Ambroz spanyol tábornok Bredát elfoglalja Németalföldön, melynek ostrom alóli felmentésére Móric nassaui herceg mindent elkövetett; de hiában. A 17 század két legnagyobb hadvezére áll szemben.

1649. A deákok nagy zendülése Bécsben a zsidók ellen. (16-án ismét.)

1662. Lippai János magyar gazdászati iró meghal Trencsénben.

1676. A franciák Vivonne tábornagy és Du Quesne alatt megverik az egyesült spanyol- holland hajóhadat Palermo mellett.

1686. Tököly Imre megveretik Ilye várnál Bethlen Gergely, I. Apafi fejedelem vezére által.

1697. Bünau Henrik gróf, német államférfi és történetiró születése szászországi Weissenfelsen. (Meghal április. 7-én 1762.)

1697. II. Frigyes Ágoston szász választó fejedelem a lengyel korona elérhetése végett a katholikus vallásra tér.

1701. Scudéry Magdolna francia regényirónő meghal Párisban.

1717. VI. Károly császár egy levantei kereskedelmi társaság felállitását engedi meg.

1743. Gróf Cagliostro Alessandro (tulajdonkép Balzamo Giuseppe,) a 18-dik század legálnokabb szemfényvesztőinek

egyike, mysticus és büvész születik Palermoban. (Lásd december 27-én, április. 7-én és október 1-én.) [A bécsi történeti naptár hibásan teszi születését 1740 junius 8-ára. Mások 1743 jun. 8-ra.]

1746. Szövetség Austria és Oroszország közt, egy Poroszország részéről történendő megtámadás esetére.

1780. Gorove László magyar szépirodalmi, drámai, helyirati és történeti iró születik Szamosujvártt, Belső-Szolnok megyében. [Schedel Ferenc, a magyar tudós társaság évkönyvei V. kötetében, és Ponori Thewrewk József irja, hogy jun. 2-án, Sztrokay Antal, a tud. társ. évkönyvei VI. kötetében, és a magyar irók életrajzgyüjteménye pedig, hogy március 2-án született.] (Lásd március 11-én.)

1793. Robespierre vádja következtében 22 girondista fogságra tétetik, 53 számüzetik. (Lásd május 31-én, oktober 31-én.)

1802. Jenner Eduard tr. az angol parlament által a himlőoltás feltalálásáért 10000 fontot nemzeti jutalmul nyer.

1806. Angol foglár levelek adatnak ki porosz hajók ellen.

1807. Bazardsik az oroszok által Kamenskoi alatt rohammal bevétetik.

1809. A lengyel seregek Varsót megszállják, az osztrákok távozása után.

1814. Békétlenségek Solothurnban a polgárok és földmivelők közt.

1814. Egyezkedés Párisban Poroszország és Dánia közt, kölcsönös kereskedelmi szabadságért.

1816. Somogyi Alajos magyar iró születik Révkomáromban.

1825. Contessa Károly Vilmos, (Salice) német regélő, költő és szinműiró meghal. (Születik august. 19-én 1777.)

1826. A görögök a hősiesen védett athenai Akropolist a törököknek átadják.

1828. Ütközet a Miguelisták és az oportoi felkelők közt Viseunál, az előbbiek kárára. (Lásd március 18-án.)

1829. A braunschweigi rendek panasza a szövetségi gyülésnél Károly herceg ellen.

1829. Austria, zászlójának elleni tiszteletlenség miatt hajóhadat küld Marocco ellen, mely Tangernél két foglárhajót megront.

1832. Lamarque Miksa gróf, francia altábornok, a lengyel és olasz szabadság szószólója a parlamentben meghal.

1833. Savary A. J. M. René, Rovigo hercege, altábornok és rendőrminister Napoleon alatt meghal. (Lásd márc. 14-én.)

1848. Altieri bibornok a római kamarákat megnyitja.

1818. Lübeckben uj alkotmány létesül.

1848. A szlávok congressusa Prágában megnyittatik. Célja volt az Austriában és Magyarországban szétszórt szlávok solidaritását és egyesitését kimondani. A gyülés nagy féltékenységet tanusitott a frankfurti parlament által netán létrehozandó német egység ellen. Hurban jelenti, hogy ő a tótokat önkéntes csapatok alakítására szólitotta fel a magyarok ellen, mert „mig ezek ki nem irtatnak nincs remény Szlávia jövendője iránt.“ Stúr a német Austria ellen izgat, melynek — ugymond — már neve is keblét epével és dühvel tölti el. — A panszláv congressus azonban fenakadt, mert tagjai különféle szláv nyelveket beszélvén, egymást csak bajosan értettek, és utóbb a német nyelv segélyéhez folyamodtak. (Lásd 12-én és 13-án.)

1849. A magyar központi vasut álladalmi felügyelés alatt.

1849. Oudinot francia tábornok Roma előtt.

1849. Az oroszok Pozsonyba vonulnak. (Lásd 3-án.)

1854. Mussa Pasa Silistria bátor védője egy granáttöredék által agyonüttetik.

1854. A jó egyetértés Görögország és a nyugoti hatalmak közt ismét helyre áll.

1865. Paxton József, a Sydenhami kristálypalota épitője meghal Londonban.

1868. Az oroszok tegnap a bocharai sereget megvervén, ma Samarkandot ellenállás nélkül megszállják.

---

3. Junius.

(III. Nonas Junii.)

354. (Kr. sz. e.) M. Fabius Ambustus a tiburtiusokról diadalt ül.

350. Popilius Flavinus Nepotianus ellencsászár lesz Roma mellett, és a főváros ellen indul. (28 napig uralkodott.)

1045. III. Henrik Győrnél győz, és az elüzött Pétert ujra királyul feltolja a magyaroknak.

1098. A kereszthad Bouillon Godofréd alatt Antiochiát rohammal beveszi, 9 havi ostrom után.

1134. Egyházi gyülekezet Pisában II. Ince pápa és Sz.-Bernát alatt. Péter, Leon püspöke ujonnan kiközösítetik. (Brinkmeier szerint május 30-án.)

1245. II. Frigyes császár, a Harcos Frigyes herceg alatti Austriának szabadalmait bővíti. (Lásd 1156 september 17-én.)

1400. A három egyházi és a pfalzi választó Vencel cseh királyt és császárt Oberlahnsteinra meghivják tanácskozmányra az ország bajai orvoslására, mit ha elmulasztana, a hódolási eskü érvénytelennek tekintetnék.

1444. István bosnya király a magyar koronának aláveti magát.

1594. Lasso Orlando hires zenész és zenelmi iró meghal Münchenben.

1635. Quinault Fülöp egy szinésznő fia, francia drámairó születik Párisban.

1647. Joyce (vagy Soice) cornett Fairfax ezredében Cromwell titkos megbizása következtében I. Károly királyt Holmby várból 50 lovas kiséretében elviszi. (Lásd január 4-én és 30-án, május 5-én, március 30-án.)

1649. Roppant zenebona a deákok részéről a zsidók ellen Bécsben, mely oly dühössé lett, hogy a főcinkosok ellen rögtönitéletet kellett hirdetni. (Lásd 2-án.)

1657. III. Frigyes dán király hadat izen Svédországnak. (Lásd március 8-án.)

1657. Harvey Vilmos angol orvos és bonctudós, I. Károly belső orvosa meghal. (Weber H. szerint 1658 évben.)

1676. Apor Péter történetiró születik Erdélyben.

1689. Az angol parlament egy türelmi nyilatkozványt fogad el, mely által a dissenterek az Erzsébet királyné által behozott kemény büntető törvény alól megszabadultak.

1772. Cannegiesser Lenhart Henrik Lajos György német iró halála.

1788. Péterfi László magyar iró születik Sóváradon Marosszékben.

1790. III. Gusztáv svéd király hajóhada az oroszok által Wiborgnál elzáratik. (Lásd jul. 3-án.)

1791. A francia nemzeti convent határozata, hogy a guillotinirozás az egyedüli halálbüntetés leend.

1792. Herschel Jakab zeneszerző, a hires csillagász testvére meghal.
1794. Ütközet Charleroi mellett Németalföldön a császár által vezénylett osztrákok és franciák közt Jourdan alatt. Az utóbbiak visszanyomatnak.
1795. Őz Pál és Szolarcsik Sándor mint a Martinovicsféle összeesküvés társai Budán lefejeztetnek.
1800. Az ujdon választott VII. Pius pápa Rómába jő.
1803. Ancot Lajos, zenész és zeneszerző születése Brüggeben. (Lásd atyját oktober 22-én.)
1803. Egyezkedés Suhlingenban (és julius 5-én Artlenburgon) melynél fogva a franciák Mortier alatt egész Hannoverát megszállják, a hannoverai seregek feloszlatnak.
1805. Pestalozzi nevelési intézetét megnyitja Ifferten-ban.
1809. A franciák Davoust alatt sikeretlen megtámadják a posonyi hidfőt.
1810. Kamensky orosz tábornok megveri a törököket Bazardsik mellett Pelivan Aga alatt, és a várost elfoglalja.
1810. Fouché eddigi rendőrminister Párisban, Ronca főkormányzója lesz. (23-án visszavonatik.)
1814. Egyezkedés Párisban Austria és Bajorország közt, mely által Würzburg és Aschaffenburg az utóbbinak engedtetik át.
1815. Becker Vilmos G. költő és régiségtudós meghal Dresdában.
1816. Bolivar Carapuno-ban a rabszolgákat szabadoknak nyilatkoztatja.
1820. Véres jelenetek Párisban a választótörvény megmásitása végett. (Lásd 9-én.)
1826. Karamsin Miklós, jeles orosz történetiró meghal Péterváron. (Lásd december 1-én.)
1827. Összeesküvés Boyer Hayti elnökének élete ellen felfedeztetik.
1836. Hajózási szerződés Németalföld és Poroszország közt. (Egy év mulva mai nap megujítva.)
1836. O'Meara Parry Eduard seborvos, és Napoleon követője Sz. Ilonára, becses emlékiratok szerzője meghal Londonban.
1839. Előkészületek az opium megégetésére Chinában. Ezen megsemmisités 20 napig tartott. (L. ápr. 20-án, máj. 21-én.)
1847. A magyar ellenzéki párt Pesten tartott igen nevezetes ta-

nácskozmányok után, programmjának kiadatását határozza. (Lásd 6-án.)

1848. A magyar ministerium átveszi Erdély kormányzását.

1848. Ferdinand császár és király nyilatkozata, hogy május 15. és 16-án tett igéreteit fentartandja.

1848. Garibaldi a Romát ostromló franciákkal 17 óráig vitézül verekedik.

1848. Reuss-Gleiz hercege a nép követeléseinek politikai jogokat engedményez.

1848. Stratimirovics György, mint a szerb főbizottság elnöke fegyverre szólitja a szerbeket a magyarok ellen, kik „az ő elnyomásukra már közelednek.“

1848. Forradalom Cosenzaban. Ideiglenes kormány Calabria számára alakul. Ricciardi elnök.

1849. Rüdiger orosz tábornok az orosz sereg előcsapatával a Karpátokon át magyar földre lép. (Lásd 2-án.)

1849. Oudinot francia tábornok megtámadja a Róma körüli villákat és Pankrác templomát.

1849. Jellacsich bán hadteste Szurduk és Zalánkemen mellett a Dunát átlépi.

1849. Szövetség Magyarország és Velence közt. Bratich János mint a magyar kormány képviselője és Pasini Lajos, mint a velencei köztársaság megbizottja Anconában szerződést irnak alá, melylyel a két ország véd- és dacszövetséget köt.

1849. A halálos büntetés Szászországban ismét behozva. (Lásd január 3-án.)

1853. Gortschakoff herceg a dunafejedelemségek hospodarjainak megtiltja, hogy a zultánnak adót fizessenek, a megszállás ideje alatt.

1853. Balbo Cesare gróf, szárd államférfi, ellenzéki tag, utóbb minister, meghal Turinban.

1854. Austria Oroszországot felszólitja a Dunafejedelemségek kiürítésére. (12-én Poroszország e kivánalmat támogatja.)

1866. Az olasz kormány Florenzben törvényjavaslatot mutat be, mely szerint a vallástestületek egész Olaszországban eltörlendők. (A második kamara elfogadta e javaslatot jun. 20-án.)

4. Junius.

(Pridie Nonas Junii.)

68. Vespasian Jerichot elfoglalja.
1039. II. Konrád császár halála Utrecht-en.
1094. IV. Sancho arragoniai király Huesca előtt meglövetik.
1134. Moegens, Déligothland királya elesik a Fötwüg melletti csatában. (Lásd jan. 7-én.) A schoningiak meggyőzik Niels királyt.
1189. I. Barbarossa Frigyes római császár és a 150000-nyi kereszthad barátságos találkozása Esztergomban III. Béla magyar királylyal, ki Frigyes közbenjárására Gejza testvérét fogságból kiereszté.
1387. Frangepan János Novigrád várát hadszerződésileg beveszi. A lázadó Horváthi János a várat, és a fogoly Mária magyar királynét átadja, miután ez esküvel biztositotta, hogy szenvedett fogságáért soha rajta bosszút nem álland. (Engel. Rath. Gebhardi. Timon; — ez utóbbi Paulus de Paulo-ra hivatkozik, ki e szabadulást 1386-ra teszi.) (Lásd január 16-án, julius 25-én.)
1475. Kaffa tengeri város a pontuson II. Mohammed által bevétetik.
1508. II. Lajos atyja életében, 2 éves korában, magyar királynak koronáztatik.
1525. A parasztok csatavesztése Ingolstadtnál és Würzburgnál.
1525. Verbőczy István a hatvani országgyülésen nádornak választatik.
1585. Muretus M. Antal, hires tudós a XVI. században meghal Rómában. (Lásd április 12-én.)
1629. A palais royal alapitása Richelieu bibornok által. (Befejezve 1636-ban.)
1642. Torstenson svéd tábornok Ollmützet elfoglalja.
1642. Abraham a Sancta Clara (Megerle Ulrik) népszerű és élces egyházi szónok születése Kräheimstädt-on Svábországban. (Meghal 1709 dec. 1-jén.)
1684. A franciák Crequi tábornagy alatt Luxemburgot elfoglalják, miután 6000 bombát vetettek a városba.
1685. Tököly hadőrsége Krasznahorkát átadja Schultz tábornoknak, szabad kivonulhatás feltétele mellett.
1709. Kilian Keresztély György, német rézmetsző születése.
1737. Lemoine Ferenc francia festész öngyilkolással kimul.

1738. III. György angol király születése Londonban. (Meghal 1820 jan. 29-én.)
1740. Kupeczky János hires festész és részmetsző halála Nürnbergben. (Szül. 1667. Magyarországon Bazin városában.)
1741. Rajnis József magyar iró, nyelvész és költő születése Kőszeghen. (Lásd aug. 10-én.)
1745. Csata Hohenfriedberg és Striegaunál. II. Frigyes porosz király megveri a szász-osztrák sereget a lotharingiai herceg alatt.
1750. Dolomieu hires francia geolog, ásványtudós és tudományos utazó születik.
1757. Schah-Nadir zsarnok és koronarabló meggyilkoltatik Seringapatnam-ban.
1794. Paoli Calvit elfoglalja Corsica szigeten.
1796. A franciák megverik a németeket Kroppach és Hachenburgnál.
1797. Velencében Sz. Márk terén a szabadságfa felállitatik, és körülötte a hercegi süveg, az arany könyv, a doge méltósága minden jelei nyilvánosan megégettetnek.
1799. Károly főherceg megveri Massena francia tábornagyot Zürichnél. (Lásd 5-én is.)
1800. Buonaparte Milanoba vonul és visszaállitja az osztrákok által eltörlött cisalpini köztársaságot.
1805. A liguri köztársaság Franciaországba kebeleztetik. (Lásd 1797 junius 6-án.)
1807. A spanyol kir. család Bayonneban a koronáról lemondani kénytelen, melyet József, Napoleon testvére, eddigi nápolyi király átvesz. Murat Joachim, Napoleon sógora Nápolyba megy. (Lásd aug. 1-jén, dec. 4-én.)
1807. Batthyány Kázmér, magyar forradalmi külügyminister születése Pozsonyban. [Igy Ponori Thewrewk; a Hist. Jahrb. szerint Pesten.] (Lásd jul. 13-án.)
1808. Napoleon jogait a spanyol trónra József testvérének engedi át. (Lásd máj. 13-án, jun. 6-án.)
1809. A franciák Pozsonyt bombázzák, és nagy veszteséggel Engerau falut megrohanják.
1810. Mequinenza spanyol vár az Ebro folyón Suchet francia tábornagy által rohammal bevétetik.
1813. Csata Luckau mellett Bülow és Oudinot közt.
1814. Hatodik alkotmány Franciaországon. XVIII. Lajos király kiadja a „Charte de France“ vagy „Charte constitutionelle“t, Franciaország szabadság levelét. (Lásd august 6. és 7-én.)

1814. Spanyol határozmány, mely a hadtiszteket és hivatalnokokat, kik József királynak szolgáltak, családjaikkal számüzi.

1815. Szerződés Bécsben Poroszország és Dánia közt, svéd Pomerania megszerzése iránt.

1815. Ximenes Ágoston Lajos francia költő meghal Párisban.

1815. Zimmermann Vilmos, hires ethnograph, anthropolog és történetiró meghal. (Lásd august 17-én.)

1817. Tambroni Clotilda korának legtudósabb hölgye, az Inestricati, az arcadiai (Rómában), a hetruriai, (Cortonában) és a clementini (Bolognában) akademia tagja meghal Bolognában.

1831. Lipót szászkoburg herceg, a belga nemzetgyülés által királyul választatik azon feltétellel, hogy az alkotmányra az esküt letegye. (Lásd febr. 3. és 24-én.)

1832. Az angol parlament reformja, lord Brougham, Russel és Grey buzgósága következtében az angol felsőházban is kivivatik, 106 szavazattal 22 ellenében, miután Wellington 100 toryval tiltakozva távozott. (Lásd márc. 23-án, sept. 21-én, márc. 1-jén.)

1832. Beauchamp Alfonse, történetiró meghal.

1834. Audry de Puyraveau Péter Ferenc francia követ, a lyoni lázadás végett egy holnapi fogságra és 200 franknyi büntetésre itéltetik.

1844. Munkások (takácsok) zendülése a siléziai hegyekben Peterswaldau és Langenbielauban.

1848. Halotti ünnepély Berlinben a Frigyesligetben az elhunyt márciusi harcosok tiszteletére.

1848. Az egykamarai rendszeren alapuló uj választótörvény a bécsi országgyülés által létesitve.

1849. Paskievits herceg orosz tábornagy Varsón kelt felhivásában a magyarok alávetését kivánja.

1849. Perczel Mór kirohanást tesz Péterváradból és a kamenitzi sáncokat rohammal beveszi.

1849. B. Geringer Károly mint teljhatalmu császári biztos Haynau fővezér oldala mellé Magyarország polgári kormányának élére állitatik.

1849. A német hajócsapat csatája Helgolandnál.

1851. A britt parlament 263 szavazattal 46 ellenében, a pápa által osztogatott egyházi cimek elleni törvényjavaslatot elfogadja. A felsőház elfogadja julius 30-án, a királyné szentesité augustus 1-jén. (Lásd sept. 24-én.)

1853. Az angol francia hajóhad parancsot kap a Besika öbölbe evezni.
1855. Spanyolországban az alkotmányos biztositékok felfüggesztetnek. Több tartomány ostromállapotba helyeztetik.
1859. Csata Magentánál. Az egyesült francia-piemonti sereg megveri az osztrákokat, kik a Mincion visszavonulni kényszeritetnek. Mindkét részen, mintegy 70000 ember harcol egymás ellen. Az osztrákok vesztesége 10000 ember.
1862. Sterio Károly magyar festész halála Pesten.

5. Junius.

(Nonae Junii.)

43. (Kr. sz. e.) Dolabella Pub. Cornelius, Cicero veje, Cäsar hű embere, midőn Cassius által Laodicäába szoritatott, átszurja magát, hogy magát átadni kénytelen ne legyen.
755. Bonifac, a németek apostola és egész kisérete a pogányok által a Borna folyónál Nyugotifrieslandon agyonüttetik.
1049. Abu Ishak Ibrahim Ben Jahja (mások szerint Ben Othmann) arab utazó és jeles költő születik Gazza (most Gaza) palästinai városban. (Meghal 1130.)
1249. IX. Lajos francia király Damiette-ot elfoglalja.
1284. De Loria Roger hires győzelme a nápolyi tengeröbölben, melyben a francia hajóhadat megsemmisiti, és anjoui Károly Sicilia urának öregebb fiát Károly tarenti herceget több lovaggal elfogja (Lásd március 30-án, august. 23-án, oktober 25-én vagy 29-én, február 19-én, novemb. 19-én.)
1305. V. Kelemen pápa (De Goth Bertrand) választatása. (Igy a L'art de verifier les dates, Engel és mások. Brinkmeier szerint 15-én.)
1316. X. Lajos, a zsémbelő, francia és navarrai király halála.
1409. A pisai egyházi zsinat, miután a vételkedő pápákat (XIII. Benedek, és XII. Gergely) március 30-án makacsságért elitélte, ma mindkettőt mint esküszegőt és eretneket leteszi. [Lásd junius 26-án.]
1423. II. Murad török zultán megveri az albaniakat Tawia mellett.
1446. Hunyadi János a pesti országgyülésen egyhangulag kormányzónak kineveztetik.
1465. IV. Henrik, a Tehetetlen, Castilia és Leon királya a fellázadt országnagyok által trónjáról leejtetik, és testvére Alfonso királynak kikiáltatik. (Lásd august. 21-én.)

1473. II. Jakab a Fattyu, ciprusi király egy lázadás alkalmával elvész.

1559. A genfi tudományos akademia ünnepélyes megnyitása.

1568. Egmont és Horn grófok kivégeztetése Brüsselben. Lavie Janka e látmány alatt halva rogyott össze. (Aitsinger: Leo belgicus-ában igy. L'art de verifier les dates sz. 6-án Schlosser sz. 3-án.)

1572. Norfolk (Percy) Tamás herceg, ki egy párt támogatásával Stuart Mariát nőül akarta venni, Erzsébet királyné parancsára Yorkon lefejeztetik. (Lásd august. 22-én.)

1621. Révai Péter magyar koronaőr, hires iró és államférfi meghal Trencsénben. (Zavodski. Nem 1622 mint Hormayr tört. zsebkönye.)

1646. Piscopia Cornaro Lucretia Helena, tudós hölgy születik.

1655. Huyghens Keresztély, jeles hollandi mathematicus és természettanár meghal.

1656. Tournefort József, a tudományos bonctan alapitója születik Aixban. (Lásd november 28-án.)

1658. II. Rákóczy György fejedelem megveri a törököket a Marosnál és Aradot felgyujtja. Szuhay Mátyás a harcban vitézsége tanujeleit adta.

1667. Pallavicino Sforza bibornok, jesuita, nagyhirű hittani iró meghal. (Lásd nov. 28-án.)

1690. Szerződés II. Victor Amadé savoyai herceg és a spanyol király közt.

1692. Heussler Donát cs. vezér Nagyváradat a törököktül elfoglalja.

1692. XIV. Lajos francia király Namurt elfoglalja.

1723. Smith Ádám, nagy államgazdászati iró születése Kirkaldyban Skótországban. (Lásd jul. 18-án.)

1740. Mercier Lajos Sebestyén, francia bölcsész és iró születése Párisban. A „L'an 2440" „Tableau de Paris" és „az ecetárus" cimű szindarab szerzője, mely utóbbit Iffland Németországban kedvessé tette. A convent tagja lévén, annak tulcsapongásai miatt a Gironde pártjához szegődött.

1762. Anson György, az admiralitás első lordja, az angol hajóhad főparancsnoka, tengeri hős, meghal.

1765. Bohnenberger János Frigyes, természettanár és csillagász születése.

1769. Clarke Edward Dániel, ismert utazó és természettudós születik Willingdonban. (Lásd március 9-én.)

1775. Excelmans Izidor francia tábornok születése.
1783. Az első léggömb Montgolfier testvérek találmánya szerint felereszteték Annonay-ban Franciaországon. (Lásd sep. 25-én.)
1798. A Wolf Tone és Napper Tandy alatt felkelt irlandiak megveretnek Wexford mellett.
1799. Károly főherceg Massenat Zürichből kitolja. (Lásd 1-én.)
1800. A franciák Hannoverát elfoglalják.
1806. Napoleon Lajos holland király lesz.
1806. Doyen Gábor Ferenc, jeles francia festész Vanloo iskolájából meghal Péterváron. (Szület. 1726 Párisban.)
1809. A bécsi bankárok a kormányhoz idéztetnek, hol nekik meghagyatik, hogy háromszor 24 óra alatt 3 millió forintot gyüjtsenek, melylyel a kormány élelmi szereket előteremthessen.
1809. A svéd országrendek Südermanland hercegnek a koronát ajánlják. (6-án elfogadja.)
1812. A mechelni érsek Varsóba érkezik, hogy Napoleon parancsára a lengyel országnagyokat általános forradalomra gerjessze.
1816. Paesiello Giovanni, nagy kedveltségü olasz opera és dalszerző meghal. (Születik 1741 május 9-én Tarent-on.)
1818. Bastide, Jausion, és Collard Alby-ban (déli Franciaországon) Fualdes megöletéseért kivégeztetnek.
1820. A francia követek Jourdan Camille, Constant Benjamin, Girardin és több szabadelmü képviselő a követi kamara ülés teremét Párisban elhagyják, heves nyilatkozatok közt a kormány ellen.
1820. Lord Liverpool, az angol felsőháznak benyujtja bünhödési és büntetési aktáját Carolina Amalia Erzsébet királyné ellen, kérvén, hogy fajtalan viseleteért nagybrittanniai királynéi jogaitól megfosztassék, házassága a királylyal pedig felbontassék.
1821. Zendülés Rio-Janeiroban a hadsereg által támasztva. Dom Pedro kormányzó alkotmány behozatalára kényszeritetik.
1823. VI. János portugalli király felfüggeszti az alkotmányt. (Lásd május 27-én, február 18-án.)
1825. Odysseus görög főnök halála Athenában.
1826. Weber Károly Mária, remek zeneszerző halála Londonban. (Lásd december 18-án.) [Operái: Euryanthe, Oberon, Büvös vadász.]

1832. Lázadás Párisban Lamarque tábornok temetkezése alkalmával; 200,000 ember, és minden nemzetbeli menekült kiséré a halottat. Csata a republicanusokkal.

1833. Napier tengernagy megveri és elfogja Dom Miguel egész hajóhadát Cap St. Vincent mellett.

1834. Madeira sziget Donna Mária királynénak aláveti magát.

1834. Egy aranybánya munkásai Georgia éjszakamerikai tartományban egy az aranymosásra szolgáló csatorna ásatásánál 34 házból álló indián falut fedeznek fel, 7—9 lábnyi mélységben a föld alatt.

1848. Jellacsich bán Zágrábban a horvát tartományi gyülést megnyitja és magát Rajacsics g. n. e. érsek által báni hivatalába igtatja, minden törvényes kellékek mellőzésével.

1848. Ütközet Düppel mellett, és 6-án Holtrup mellett Schleswig-Holsteinban. Tann szabadcsapata.

1849. Czartoryski herceg levele Párisból Dembinsky Henrik tábornokhoz, hogy a magyar forradalom támogatásával a szlávok ügyét is mozditsa elő.

1849. Kossuth diadalmas bevonulása Pestre. A magyar forradalmi kormány a fővárosba visszatér.

1849. Báró Mednyánszky László, Lipótvárnak magyar parancsnoka, és Gruber őrnagy, Haynau parancsára kivégeztetnek.

1849. A frankfurti nemzetgyülés maradványa (104 tag) első gyülését tartja Stuttgarton. Raveaux, Vogt, Schüler, Simon H. és Becher, az országlás élén. (Fünfmännerherrschaft.) A berlini választó törvény érvénytelennek mondatik. (Lásd 7-én és 18-án.)

1853. Forradalom Venezuelában. Cumanas város Monagas tábornok ellen nyilatkozik, és függetlenségi nyilatkozatot bocsát közre.

1854. A brasiliai császár a rabszolgakereskedés hathatós elnyomatására célzó törvényt jóváhagyja.

1855. Az oroszok Anapát elhagyják, az utolsó erős helyet a cserkesz földön.

1857. Lázadás Cawnpoorban; Wheeler Hugh tábornok egy elsáncolt kaszárnyába visszavonul.

1861. A magyar alsóházban 155 szavazattal 152 ellenében végzéssé lőn, hogy a ház felirásban nyilatkozzék a trón előtt a nemzet kivánságairól.

6. Junius.

(VIII. Idus Junii.)

774. Nagy Károly Páviát elfoglalja. Vége a lombard birodalomnak.

840. Agobardus tudós spanyol pap, eretneküldöző, a zenetörténetre fontos munkák irója meghal.

1099. Jeruzsalem ostroma kezdődik 40000 gyalogos és 1500 lovag által. (Lásd julius 15-én.)

1217. I. Henrik castiliai király egy tégla esése által halálra találtatik.

1225. Békekötés II. Endre magyar király és Lipót osztrák herceg közt Grátz-on. (Fejér.)

1349. A magyarok Laczfy István vajda alatt meggyőzik a nápolyi bárókat Meletonál Nápoly mellett, számos foglyot nyernek, kik közt Armagnac grófja. A nápolyiak 20000 arany forintot kénytelenek fizetni a győzőknek. Tarenti Lajos terve Nápoly visszafoglalására meghiusult.

1412. Husz János a pápa által egyházi átok alá vétetik. (Lásd julius 6 án.)

1436. Regiomontanus (Müller János) hires mathematikus és csillagász születése Unfind faluban Königsberg mellett Frankoniában. (Lásd julius 6-án.)

1487. VII. Henrik angol király Simnel Lambert egy sütő fiának pártját Stoke mellett megveri Nottingham grófságban, és a lázadó Simnel Lambertet, ki magát felsőbb udvari sugallás következtében Warwick grófnak, Clarence herceg a Towerból megszökött fiának vallá, és magát VI. Eduard királyul kikiáltatta, elfogja. VII. Henrik őt konyhalegénynyé tette magánál.

1513. A svajciak és Alviano velencei hadvezér véres, de határozó csatában megverik a franciákat Novarra mellett; — 8000 francia elesik.

1548. Castro (Joao de) hires portugalli hadvezér és tengerész India alkirálya meghal Ormus-ban. (Születik febr. 7-én 1500 Lissabonban.)

1575. A hires leydeni egyetem megnyitása. A hálás haza ezen hű városnak szabad választást engedvén tökéletes vámmentesség és egyetem közt, a város az utóbbi kitüntetést fogadta el. (Lásd oktober 8-án.)

1579. Davidis (Timon szerint Davidfy is) Ferenc, erdélyi hittudós, ki Krisztus emberi létét és emberi természetét tanitá, mint első unitárius püspök a tordai és fehérvári zsinat által polgári hatóság közbejötte nélkül halálig tartó rabságra elitéltetve, meghal Déván. Davidis mint katholikus született, azután lutheranus, reformatus végre unitarius lett.

1605. Trautmannsdorf megveri a törököket Sopronnál.

1606. Corneille Péter remek költő, a francia szomorujáték teremtője születik Rouen-ban.

1619. Thurn Henrik a forradalmi csehekkel Bécs ostromát kezdi. (Május 23-án.)

1643. Az angol alsóházban egy, minden tagja által leteendő eskü előterjesztetik, mely szerint fegyverletétel soha sem fog tanácsoltatni, a meddig a pápisták (értsd királyi pártot) nyilt háboruban vannak a parlamenttel.)

1660. Béke Kopenhágában Dánia és Svédország közt. Schonen, Halland, Bleking, Bahus az utóbbinak marad. A holsteingottorpi herceg felségi joga Schleswigen elismertetik. (Lásd julius 10-én.)

1671. Császári rendelet Magyarország számára, mely a trón hatalmát korlátlannak nyilatkoztatja. (Lásd március 21-én.)

1673. Frigyes Vilmos brandenburgi választó békét köt XIV. Lajos francia királylyal Vossem-ban Lüttich mellett.

1707. Rakovszky Menyhért turóci alispán és Okolicsányi Kristof országbiró az ónodi országgyülésen mint részesei a Turóc megyében a conföderatio ellen lappangó összeesküvésnek, a tanácskozás szinhelyén levágatnak, a csak sebesült Okolicsányi lefejeztetik. Turóc megye eltöröltetik és négy más megye közt felosztatik. (Lásd 9-én.)

1761. Dominique francia sziget az angolok által elfoglaltatik.

1763. Hagenbuch János Gáspár hires és nagyszorgalmu régiségbuvár meghal. (Szület. 1700 august 20-án. Glattfelden zürichi faluban.)

1765. Massachusets gyülése a többi amerikai telepitvények törvényhozó testületeit követek küldésére szólitja fel, kik az angol nyomás elleni teendőkről tanácskozzanak. (Payne.)

1778. Gr. Niczky Kristóf, gr. Zichy Ferenc és Vörös Antal alnádor Mária Terézia rendeleténél fogva az ugynevezett temesi Bánság visszakeblezését Magyarországba végrehajtják. (Fessler, Majláth, Horváth.) [V. ö. május 31-én.]

1790. Az oroszok tengeri győzelme III. Gusztáv svéd király fölött Kronstadtnál.

1791. Határozat, mely a francia királyt megfosztja kegyelmezési jogától.

1792. I. Ferenc magyar király Pozsonyban (nem Budán, mint Hormayrnál) koronáztatik. (5-én Frankfurton császárnak választatik, jul. 14-én koronáztatik.)

1794. Kosciusko megveretése az egyesült poroszok, és oroszok által Szczekoczin mellett. Midőn Kosciusko Denisoff tábornokon már győzött, a megérkező 24000 porosz a csatát eldönté.

1797. Genua Buonaparte által liguri köztársaságnak kikiáltatik. (Lásd 4-én.)

1801. Béke Badajozban Spanyolország és Portugallia közt.

1804. Lajos provencei gróf (XVIII. Lajos) Varsóban ünnepélyesen tiltakozik a francia császári cím ellen.

1807. Gonaives visszafoglalása Kristóf által Haytiban. (Lásd május 30-án.)

1807. Török János, gazdasági és publicistikai iró a „Magyar Sajtó" szerkesztője és tulajdonosa, a magyar tudós társaság levelező tagja születik Jobbaházán Sopron megyében.

1808. A sevillai junta hadat izen Franciaországnak, és a spanyol népet vizen és szárazon folytatandó erélyes harcra szólitja fel.

1808. József nápolyi király Napoleon által Spanyolország és India királyának kikiáltatik, egyszersmind Napoleon neki statusainak integritását és függetlenségét Európa, Ásia, Afrika és Amerikában biztositja. (Lásd márc. 30-án, jul. 15. és 20-án)

1808. A portugalli felkelés Oportoban kitör a franciák ellen. Quesnel tábornok és törzskara elfogva. Junot fenyegető szózatot kibocsát.

1809. XIII. Károly svéd királynak kikiáltatik. (Lásd jun. 7-én, márc. 13-án, julius 14-én.)

1809. Bernadotte tábornagy, utóbb XIV. Károly svéd király, a bécsi császári palotában leszáll.

1809. Csata Győrnél az osztrákok és franciák közt, János főherceg és Jenő alatt.

1810. Hardenberg báró (utóbb hercég) a porosz ügyek élére áll, satuskancellár minőségében.

1814. Reimarus Henrik német iró meghal Ranzauban.
1815. Gyilkolási kisérlet Napoleon ellen Safa által a törvényhozó testületben.
1816. A jobbágyiság eltörlése Eszthlandon.
1818. Dombrowsky János Henrik nagy lengyel hazafi, és a leghíresebb hadvezérek egyike meghal. (Lásd aug. 29-én.)
1827. Béke előzmények Brasilia és Buenos-Ayres közt Rio de Janeiro-ban megindítva. (Lásd dec. 10-én.)
1831. Mustafa skutarii pasa, fővárosát a nagyvezir seregének átadja, és a fellegvárba visszavonul.
1831. A pesti magyar rendek azt határozzák, hogy a királynak kérvényt felterjesztenek a lengyelek érdekében.
1832. Bentham Jeremiás, hires törvénytudós halála Londonban.
1832. Lázadás Párisban, folytonos csaták és rohamok. A polytechnikai tanoda, a tüzéri testület, nemzeti őrség és alforti állatorvosi tanoda feloszlattatik.
1832. Reform-acta Angolországban, mely a választásokat szabályozza. (Bromme.) (Lásd 4. és 7-én.)
1847. A magyar ellenzék politikai nyilatkozványa kiadatik. (Lásd november 14-én) [Szabó Béla.]
1847. Jankovitz Antal báró, francia nemzetgyülési követ, egy kivándorlott barsmegyei magyar nemes fia, meghal Versaillesban. (Születik 1763 Lunevilleban.)
1848. Lázadás kitörése a magyar ministerium ellen, a katonai határvidéken. Joanovits Csicsa volt cs. tiszt Titel mellett 6 ágyut kerit hatalmába, és a római sáncokba vonul.
1848. A nagy bécsi küldöttség megérkezése Inspruckba.
1849. A magyar ministerium kereszthadat hirdet az oroszok ellen. Horváth Mihály minister a veszély elháritására, mindenik vallásfelekezet által tartandó böjtnapot rendel Magyarországon.
1853. A zultán egy ferman által valamennyi keresztény felekezet megszerzett jogait megerősiti.
1859. Az osztrákok nagy sietséggel Majlandot odahagyják. Gyulay tábornagy Pavia, Piacenza, és Pizzighetone várait légbe repíti. Egész Lombardia és Középolaszország a franciáknak átengedtetik.
1860. A jezsuiták Siciliából kiüzetnek.
1861. Gr. Cavour Camillo halála. Olaszország egyik legnagyobb diplomatája, a XIX. század egyik legnagyobb embere.

1867. Beresowsky fiatal lengyel Párisban pistolyt süt el az orosz cárra, midőn ez III. Napoleonnal kocsin hajtott hazafelé. Egy ideig kinos zavar azon kétségből, hogy a golyó vajjon kinek volt szánva.

7. Junius.

(VII. Idus Junii.)

358. (Kr. sz. e.) Fülöp macedoniai király Potidaea várost meghóditja. Ruckgaber mondja, hogy azon későbbi irók, kik az alább következő három eseményt mai napra teszik, mintha Fülöp azok kellemes hirével Potidäa előtt egyszerre megörvendítetett volna, hibáznak, miután különféle évekre esik mind a három. Bizonyos, igaz, hogy nem egy évben történtek ez események, de Ruckgaber nem tagadja, hogy a holnap ugyan azon napján nem találkoztak volna.

357. (K. sz. e.) Parmenion, Fülöp macedói király főhadvezére megveri az illyriakat.

357. (Kr. sz. e.) Fülöp macedói király az olympiai lovasversenyben győzőnek kihirdettetik.

356. (Kr. sz. e.) Nagy Sándor macedói király születése Pellaban. (Segur szerint julius 22-én.) Moreri figyelmeztet, hogy azok Plutarch által vannak tévutra vezettetve, kik N. Sándor születését Hecatombäon (Juni) nem Boëdromion (August) holnapra teszik. (Lásd április 21-én és junius 11-én.)

356. (Kr. sz. e.) Herostratus ephesusi polgár a pompás Diana templomot Ephesus városában felgyujtja, hogy nevét örökitse. Célja sikerült, mert a jóniaiak népgyülekezete azt határozta és rendelte, hogy neve örök feledékenységbe menjen.

218. Csata Antiochia mellett Imma falunál, melyben Macrinus római császár a lázadó főpap Heliogabalus által csatát uralmát, és életét veszti. Fia Diadumen szintén kivégeztetik, Heliogabalus a prätorianusok által császárnak kikiáltatik. (Lásd április 11-én március 11-én, április 8-án.)

1066. Gottschalk a nyugoti vandalok fejedelme pogány alattvalói által Lentzen városban megöletik.

1187. I. Barbarossa Frigyes császár rendeleteket hoz az ököljog ellen.

1311. Castruccio meggyőzi a florenziakat Fucechio mellett.

1325. II. Eberhard (der Erlauchte) würtembergi harcos gróf, meghal bujában fiának egy csatavesztéseért.

1329. I. Bruce Robert skót király, hazájának szabaditója az angol járom alól meghal. (Lásd junius 27-én.)

1338. Frankfurti fejedelmi gyülés, melyben VII. Gergely és más pápák hamis követeléseik miatt mintha a római-német birodalom pápai hűbér volna, nyomos határozatok hozatnak.

1457. Kázmér lengyel király Marienburgba bevonul.

1503. VIII. Henrik angol király arragoniai Katalinnal egybekel. (Lásd január 25-én.)

1523. A svédek Gusztáv Wasát, ki őket II. Christian zsarnokságától vitézül megmentette a strangenasi országgyülésen királyul választják. (Igy Schlosser, és Weber H. De Ghillany, Kramer, Kruse stb. szerint 6-án. Az országgyülés helye Ghillanynál Starquas, másoknál Stengnäs, és Strangenas.)

1546. Békekötés Francia- és Angolország közt Andres-ban. I. Ferenc és VIII. Henrik.

1567. Perényi Gábor Magyarország főkapitánya, tárnokmestere és országbirája meghal 35-éves. (Lásd oktober 19-én.)

1626. De Caus Salomon (röviden Mondecausnak is neveztetve) királyi mérnök, ki elmeháborodásba esett, mert Richelieu őt a gözgép feltalálásában nem segité, sőt kigunyolá, és mint bolondot bezáratá, két éji őr kiséretében eltemettetik. (Ez történt Reybaud Ch. egy régi pergamentből merített bizonyitása szerint 1626 év Sz.-Háromság vasárnapján. Eddig Marion Delorme egy hamis levele alapján azt hitték, hogy Caus 1641-ben halt meg. A napra nézve az uj időszámitást követtem.)

1628. Petition of rights Angolországban. (Lásd febr. 13-án.)

1639. Feuquieres francia tábornok megveretése és elfogatása Thionville előtt Piccolomini által.

1660. II. Rákóczy György erdélyi fejedelem a Kolosvárnál nyert sulyos sebek következtében meghal Nagyváradon. (Nem Ecseden mint Kőváry irja. Kazy, Baksay folytatója, Engel, Hormayr, Bedeus, Horváth Mihály, Szalay László a

fejedelem halálát 6-dik, Szalárdi János, és Podhraczky József az Uj Magyar Muzeumban 7-dik, Benkő és Hammer 8-dik juniusra teszik. Az utóbbi kettőt nem igen lehet hibáztatni, mert Rákóczy éjjel 7-ről 8-dikra egy óra tájban meghalván, állitásuk Szalárdival és Podhraczkyéval is némileg találkozik. Fessler szerint Rákóczy meghalt junius 9-én a csata utáni 18-dik napján. Ortelius hibásan teszi halálát május 27-re, de Wagner és Bethlen János is hibásan julius 6-ára. Az utóbbira Katona a historia criticában hivatkozván, emlitett állitását kijavitja junius 6-ára, Wagnert ellenben a historia regumban idézvén, megjegyzés nélkül közli annak chronologiai állitását. Majláth — ki ámbár a fejedelem halálának napját nem nevezi, — még is azt mondja, hogy Bethlen Jánosban van bizalma, hol ez más irókkal ellenkezésbe jő. Alig ha Majláth a jelen esetben bizalmával rosz választást nem tett. (L. máj. 22-én.)

1673. Ruyter és Tromp Cornél holland admiralok megverik az egyesült angol-francia hajóhadat Rupert herceg alatt Solebaynál. (Lásd junius 14-én, august 30-án.)

1703. Károlyi Sándor szathmári főispán megveri a Rákóczyakat Dolha mellett, és Esze Tamás s Nagy-Márton kapitányokat elejti.

1703. II. Rákóczy Ferenc manifestumot intéz a keresztény fejedelmekhez, melyben előadja a magyar nemzet sérelmeit és elmondja, mi okért kelt fel a habsburgi dinastia ellen. (Ezen manifestum, melynek ismert kezdő szavai: Recrudescunt gentis hungarae vulnera, — napi és esztendőbeli datumja költött, mert Rákóczy csak 1703. junius 16-án lépett magyar földre. A manifestum még decemberben sem volt megirva, de igen is 1704. január 18-ka előtt, mert Rákóczy az nap Miskolcról szózatot intézvén a horvátokhoz már hivatkozik ez okmányra. Rákóczy alkalmasint 1703. évi junius 17-éről, mint hadviselésének első napjáról akarta keltezni ezen okmányt, és junius 7-ke csak sajtó hibából áll alatta. (Katona, Szegedi és sok más iró természetesen valónak tarták az 1703. junius 7-ki napot, Kazinczy Ferenc julius 7-ére teszi. Az Esmeretek Tára junius 8-át ir. E tárgyról szép nyomozás olvasható Szalay Lászlónál, Történetének VI. köt. 80 és 140-ik lapján.)

1716. Cantacuzen oláh fejedelmi család a Maurocordatok által buktatva, Konstantinápolyban megfojtatik. (L. aug. 26-án.)

1725. Az április 30-án Bécsben VI. Károly és Spanyolország közt kötött béke, és ez által a spanyol örökösödési rend, és a sanctio pragmatica a német birodalom által elismertetik.

1742. Hammond James, bámulói által angol Tibullnak nevezett költő meghal Stowe-ban.

1779. Warburton William gloucesteri püspök, hires hittudós és itész meghal Gloucester-ban.

1791. Törvény Franciaországban a király gyilkosok ellen (mint a büntetőtörvény egy része.)

1805. Napoleon mostoha fiát Beauharnois Jenőt Olaszország alkirályának kinevezi. (Nem 8-án mint Strahlheim.)

1808. Sinai Miklós magyar tudós meghal Debreczenben 78 éves Ő volt Erdősy János magyar nyelvtana egyetlen példányának birtokosa, mely utóbb Kazinczy Ferenc birtokába jött.

1808. Első jelentős csata a franciák és spanyolok közt Andalusiában. Frére tábornok Segoviát rohammal, Dupont Cordovát beveszi.

1809. Svédország alkotmányt nyer, mely által a királyi hatalom szükebb korlátok közé, mint eddig szoritatik. [Lásd jun. 6-án.]

1809. Napoleon határozmánya, mely szerint az osztrák kir. hercegek és hercegnők vagyona Franciaországban Toscana számára elkobzandó.

1811. A katholikus nemzeti concilium megnyitása Párisban.

1815. Murat nápolyi király a szövetségesek által országvesztettnek nyilatkoztatik.

1815. I. Frigyes Ágoston szász király Dresdába visszaérkezik, tartományai kormányzásának folytatására, mennyiben a bécsi congressus által Poroszországba nem kebeleztettek.

1817. Spanyolország a bécsi congressus határozataihoz, és a szent szövetséghez áll.

1817. Cramer Károly G. termékeny német regényiró meghal.

1820. Louvel Péter, Berry herceg gyilkosa lefejeztetik Párisban. (Lásd február 13-án.)

1821. Ypsilanti Sándor a görög Hetairia feje, Wladimiresko Tivadar oláh felkelőt, mint hazaárulót, ki a törökökkel alkudozott, lefejezteti.

1826. Missolunghi görög várőrség megmentett része (mintegy 2000 ember) leirhatlan lelkesedés közt Naupliába megérkezik. (Lásd ápril. 22-én.)

1826. Igaz Sámuel magyar iró, a „Hebe“ kiadója meghal Bécsben. (Születik oktober 13-án 1786 Erdő-Bényen, Zemplén megyében.)

1827. Az athenai vár megadja magát Resid pasának.

1830. Samos sziget lakosai függetlenségüket kinyilatkoztatják.

1830. Alkotmányreform Tessin svajci cantonban.

1831. Eckhart Frigyes hires szinész meghal Bécsben.

1832. Az angol reformbill királyi szentesitést nyer. (Lásd junius 4-én és 6-án.)

1833. A deákság (Burschenschaft) lázas mozgalma Tübingában. (6-ka óta.)

1833. Az orosz cár megengedi, hogy az Oroszország belsejébe számüzött lengyel tisztek Lengyelországba visszatérhessenek, Krukoviecki tábornok, és Radziwill Mihály herceg kivételével.

1834. Kolokotroni Tivadar és Papluta Demeter, mint felségsértők a naupliai haditörvényszék által halálra itéltetnek. Otto király azonban 20 évi várfogságra megkegyelmezi.

1834. Winchelsea gróf szózata hontársaihoz az irlandi egyháztulajdon ügyében szándékolt rendszabályok ellen.

1837. Maltitz Ágoston báró, jeles satiricus meghal. (L. jul. 9-én.)

1838. Abrantes hercegnő (Komnenos sarjadék) francia irónő, igen nagy szükségben meghal egy párisi magán kórházban. (Lásd nov. 6-án.)

1842. Béke Chili és Bolivia közt. (Lásd jan. 20-án és aug. 8-án.)

1848. A magyar-szerb népharc kezdete. Első összekoccanás. (Beckné emlékiratai hibásan teszik 17-ére.)

1848. A zágrábi tartományi gyülés fogadja a szerb nemzeti küldöttséget, Rajacsics érsek előadja a „szerb nemzet“ óhajtásait, és ajánlata következtében szövetség megy határozatba egyfelől a horvát királyság, másfelől a „szerb vajdaság“ közt, melynek területét Rajacsics oly bőven kiszabta, hogy maguk a horvátok igényeivel jött összeütközésbe.

1849. Perczel honvédtábornok megveretése Jellacsich által Káty mellett.

1849. Az oroszok és osztrákok testvéresülése Pozsonyban.

1849. Az öt tagu kormány Stuttgarton leteszi az ország kormányzóját, és a fegyveres hatalom fővezetését magának tulajdonítja. Egyszersmind felhivja a német népet intézkedéseinek támogatására.

1850. A munkások egyletei Poroszországban eltöröltetnek.

1850. Osztrák cs. nyilt rendelet az Austria és Magyarország közti vámvonal megszüntetéséről.

1858. Szontagh Gusztáv, gazdasági és bölcselmi iró, meghal Pesten.

---

8. Junius.

(VI. Idus Junii.)

1042. III. Kanut, vagy Hardi Kanut, dán és angol király halála.

1057. Isak Comnenus, hadserege által Ásiában byzanci császárnak kikiáltatik.

1245. A 13. nagy egyházi gyülekezet Lyonban tartatik. (Vége julius 17-én.)

1283. Tengeri csata Maltanál a siciliaiak és franciák közt. Roger de Loria, Don Pedro arragoniai és siciliai király admirálja megveri és elejti Cornut Vilmos anjoui Károly parancsnokát. Ez az első tengeri csata, melyet a franciák megkisérték, és melyben a bordeauxi harcjáték hűtelensége megboszultatott.

1376. Eduard walesi herceg (vörös rózsa, Lancaster ház) másként a fekete hercegnek neveztetve, meghal.

1405. Scroop Richard, York érseke kivégeztetik.

1424. Ziska meggyőzi a prágaiakat Malleschannál.

1438. Marco degli Ambrogi, Melozzo melleknevü, a 15-ik század legkitünőbb festészeinek egyike születik Forliban. (Meghal 1494.)

1506. A florenziak Pisat capitulatióval elfoglalják, mi célra már 18 esztendő óta törekedtek. — A pisaiak el nem szivelhetvén hazájuk sülyedését, a várost mely eddig 150.000 embert számlált, tömegesen elhagyták, ugy hogy a lakosság tized részére leolvadt.

1536. Az angol parlament VIII. Henrik kivánatára valamennyi

kisebb zárdát, számra 376-ot eltöröl, melynek jövedelme 200 font sterlinget meg nem üt. Azóta Angliában a katholikus vallás sülyedni kezdett.

1552. Chiabrera Gabriello, Olaszország leghiresebb lantos költőinek egyike születik Savona genuai városban. (Lásd október 14-én.)

1611. Báthory Gábor főcsatát veszt Brassónál.

1612. Hassler János Leo, zeneszerző a leghiresebb ó német contrapunktistáinak egyike meghal majnai Frankfurton.

1625. Cassini Giovanni Dominico hires csillagász születik Perinaldoban. (Meghal 1712. september 14-én.)

1663. Don Juan d'Austria spanyol fővezér, a függetlenségért vivó portugallok által Schomberg vezérlete alatt megveretik Almexial-nál.

1688. Pope Sándor hires angol költő születik Londonban. (Lásd május 30-án.)

1688. II. Jakab angol király, Lloyd Vilmos st. asaphi, Trelawney János bristoli, Ken bathi és wellsi, Lake chichesteri, White peterboroughi, és Turner elyi püspököt a Towerbe küldi, mert törvénytelen parancsait kihirdetni vonakodtak. (Lásd 30-án.)

1735. Juan de Ferrera, történetiró meghal.

1755. A franciák megverik az angolokat az Ohio folyónál Amerikában.

1760. Böttger Károly Ágoston, jeles régiségtudós, itész, és publicista születése.

1768. Winckelmann János Joachim, a legnagyobb műitészek és régiségtudósok egyike Triestben Arcangeli által orgyilkoltatik. (Születik 1717 december 9-én Stendalon.)

1790. Cherrier Miklós kanonok, jeles magyar egyházjogi és egyháztörténeti iró születik francia szüléktől Nagyősz torontáli helységben. (A Magyar irók életrajza sz. január 8-án.)

1794. Bürger Gottfried Ágoston költő halála Göttingában. (Lásd január 1-én.)

1794. A legfőbb lény ünnepe tartatik Párisban. Robespierre a conventben szónokol az isten létezéséről és a lélek halhatlanságáról. (V. ö. nov. 10-én.)

1794. Kosciusko az egyesült porosz-orosz sereg által Sprotovánál megveretik.

1795. Lajos Dauphin, XVI. Lajos fia, Párisban a Temple-ben

meghal, az embertelen sansculot Simon Antal sarus őrizete alatt. Ő az irók által XVII. Lajosnak számittatik.

1798. Határozatlan kimenetü tengeri ütközet a franciák és angolok közt Brest révében.

1808. A svédek visszavonulása az enningdaleni csata után Norvégiából.

1809. Payne Tamás, a forradalmak és emberi jogok védője meghal Amerikában. (Lásd január 29-én.)

1809. Nagy lovassági ütközet Baranow mellett az osztrákok közt Horváth ezredes, és lengyelek közt Sokolnicky alatt.

1814. Wrede tábornagy a bajor király által örökös hercegi méltóságra emeltetik.

1815. A német szövetség levele 36 frigytárs által aláiratik, Würtemberg és Baden kivételével, mely két résznek azonban határidő szabatott a feltétlen aláirásra.

1816. Majnai Frankfurt senatusa megtagadja a zsidóknak, a keresztény polgárok jogait. A zsidók az ellen tiltakoznak.

1819. Alkotmány Lippe-Detmoldon.

1820. Békétlenségek Rennes, Brest, Nantes, Poitiers, Marseille, Lyon és Grenoble-ban az uj választótörvény végett.

1821. A görögök gyujtóhajókat küldenek a török hajóhad ellen Mitilene mellett. Egy hajó légbe repül.

1826. A görög kormány rendeletet bocsát ki a görög rablóhajók ellen.

1828. Az oroszok Silistrianál és Satunnovnál a Dunán átkelnek.

1831. Dembinski lengyel tábornok Kurszanynál seregével Gielgud tábornoktul elválik és körutakon Lithvánián át Varsóba törni ügyekszik.

1831. Siddons tragicus szinésznő halála.

1832. Beauchamp Alfonso történetiró halála Párisban.

1832. Sestini Domokos nagy régiségtudós és iró meghal Florenzben. (Szület. august. 10-én 1750.)

1848. Bajorországban a német csokrok és zászlószalagok a katonaság általi felvétele rendeltetik.

1848. A munkások zenebonája Pesten, mely az idegen munkások elbocsátását kivánta. A nemzetőrség helyreállitá a rendet.

1849. A Bach minister által inditványba hozott zsandárság Ferenc József császár jóváhagyását nyeri.

1849. Sass orosz tábornok 32 kozák századdal Alsó-Kubint megszállja.

1849. A német csonka parlament Badent a birodalom védelme alá helyezi.

1851. Véres összeütközés Hamburgban a matrózok és a megszálló osztrák katonaság közt. Legedits osztrák tábornok a katonaság kigunyolásáért St. Paul külvárost elfoglalja.

1852. Madiai Ferenc és Rosa házastársak, kik 16 évi tartozkodásuk alatt Angolországban a protestáns hitre tértek, ezen áttérés miatt ma Toscanában $4\frac{1}{2}$ és $3\frac{5}{6}$ évi gályarabságra itéltetnek. A porosz király és egy minden protestáns országokból alakult tekintélyes tagu követség közbevetése kegyelmet ki nem eszközölhetett a toscanai nagyhercegnél, és csak következő évben változtattatott a Madiaiak ítélete számüzésre.

1853. Császári határozat által a szerb vajdaság és temesi Bánságnak cimzett tartomány, mely azelőtt négy megyét foglalt magában, öt kerületi hatóságra felosztatik.

1859. III. Napoleon császár és Victor Emanuel szárd király a nép határtalan örömkifejezései közt Majlandba bevonulnak. (Lásd 6-án.)

1867. Ferenc József osztrák császár, Magyarország királyául koronáztatik Budapesten, és a visszaállitott alkotmányra leteszi az ünnepélyes esküt szabad ég alatt.

---

9. Junius.

(V. Idus Junii.)

586. (Kr. sz. e.) Nabucodonozor babyloniai király Jeruzsalemet elfoglalja. A menekvő Zedekiás zsidó király Jericho pusztáján elfogatván, Nabucodonozor elé hozatik, hol fiait és legjelesebb vezéreit szemei előtt leölték. Ő maga szemeinek kivájatása után fogságra hurcoltatik Babylonba. — Ez alkalommal a Zedekiás által fogva tartott Jeremiás próféta börtönéből eléhuzatván, pártolója Abdemelech aethioppal együtt, Nabuzardan assyriai vezér által sza-

badon bocsátatott. (Ez esemény különbözőleg 26. 28. márciusra, 1. és 9. juliusra is tétetik.) (Lásd aug. 7-én.) [Seyffarth.]

53. (Kr. sz. e.) M. Licinius Crassus nagy csatavesztése a párthusok által Carrhä homoksivatagjain. A csata Balissus pataknál kezdődött, mely alkalommal Publius, Crassus fia elesett. A kudarcot megboszulni akaró rómaiak végre Surena (és Sillaüs) parthus hadvezér által tökéletesen megveretnek, Crassus maga Sinnaca mesopotamiai városnál megöletik. A 100000 katonából, mely Mesopotamiában (Etelköz) állt, alig 10000 tért vissza Syriába. Orod parthus király a kincsszomjazó Crassus szájába olvadt aranyt öntetett. (Ruckgaber sz. 8-án.)

36. (Kr. sz. e.) Ventidius Bassus római hadvezér Orod parthus király hadseregét megveri, fiát Pacorust, és 20,000 emberét elejtvén. Igy megboszulá Crassus megverettetését Surena által.

63. Octavia, császárnő, Claudius leánya, Nero elüzött neje annak parancsára ereit felvágván kivégeztetik. Nero Poppäát veszi el. (Lásd márc. 19-én, ápr. 30-án, jul. 19-én.)

68. Nero (Lucius Domitius Aenobarbus) zsarnok és kereszténygyülölő római császár meghal. Anyjának Agrippina, Brittannicus féltestvérének, tulajdon nejeinek Octavia és Poppäa, és tanitójának Seneca gyilkosa, Roma felgyujtója, Galba összeesküvésének kitörésekor gyáván megszökik, és menekvést nem látván, magát Epaphroditus szabadosa által keresztül szuratja, ezen végszavakat kiejtvén: Quantus in me artifex moritur.“ (Lásd jul. 19-én.)

747. Az Abassidok fölkelése az Omajádok ellen.

754. Ebul vagy Abul Abbas Kalifa, dinastiájának alkotója meghal.

1075. Ernő, a szigoru, osztrák határgróf a magyarok elleni csatában elesik.

1358. A francia parasztok csatavesztése Meauxnál.

1409. Nápolyi László, vagy Lancelot király Zsigmond király vetélytársa a koronáért, Dalmátországot a velenceieknek eladja. (Lásd aug. 5-én.)

1417. Braccio de Montone Romát megrohanja.

1535. Scramm Péter tengeri győzelme a hanzeatok fölött Bornholm mellett.

1542. Hegelund vagy Hegelius Péter ripeni püspök Dániában, vallástudós és bölcsész születése. (Meghal febr. 18-án 1614.)

1574. Három napi csata kezdete Oblutschnál Bulgariában a törökök és moldovaiak közt, melyben a kalandor Iwonia, ki magát fejedelem fiának állitá, és Moldovában zsarnokoskodott, tökéletesen megveretik, és utóbb a törökök által megöletik.

1592. Hassan Bassa Wihits várat Horvátországban elfoglalja.

1618. A jesuiták Csehországból kiüzetnek, miután a cseh országrendek által a viszály okozóinak tekintettek, mely évek óta a nép és király közt fenállt. (II. Ferdinand 1620-ban a fehérhegy melletti csata után megint az országba visszahívja.) [Ghillany szerint jun. 1-jén.]

1619. Mannsfeld Ernő gróf Budweisnál (Zablatynál) a császári seregek által Bucquoi alatt megveretik. Ez által Thurn Bécs ostromával felhagyni kényszerítetik. (Lásd jun. 6-án.)

1646. Morel András régiségbuvár születése Bernben.

1648. Wrangel Károly Gustáv csatája Mühldorfnál a bajorokkal.

1672. A franciák Wesel mellett a Waal folyót átszállják.

1696. Varillas Antal Franciaország történetirója meghal.

1701. Leti Gergely a leghiresebb történészek egyike, ki naponkint többet mint 12 órát irt, meghal 71 éves korában. (Lásd máj. 29-én.)

1703. Stahremberg Guido meggyőzi Vendomet Ostigliánál.

1707. Az ónodi országgyülés az osztrák dinastiát trónvesztettnek, József királyt méltóságáról letettnek nyilatkoztatja; egyszersmind az országot függetlennek és Rákóczyt a conföderatio fejedelmének hirdeti. (Lásd junius 6-án, augustus 28-án. V. ö. április 14-én.)

1774. Hammer József, hires orientalista és történész születése Grátzon. (Meghal 1856 november 23-án Bécsben.)

1775. Grotefend György Frigyes, régiségbuvár születik Mündenben.

1788. Az afrikai társaság (African associacion) melynek célja Afrikának belső részének megvizsgálása, a négerek polgárositása és a britt kereskedés ottani előmozditása, első ülését tartja Londonban.

1791. Stefenson George, a vasuti rendszer főalapitója születik.

1791. A francia nemzetgyülés határozata, hogy valami Romá-

ból jövő breve, leirat vagy bulla csak ugy érvényes, ha azt a törvényhozó test javalja, és a király szentesíti.

1793. Saumur a katholikus hadsereg által elfoglaltatik, Coustard republicanus tábornok elesik.

1793. Schorn János Károly Lajos híres műarchäolog és széptani tudós születik Kastell-on. (Lásd febr. 17-én.)

1798. Pforr János György hires állatfestész meghal.

1800. Csata Montebello mellett az osztrákok és franciák közt. Berthier meggyőzi Melas cs. tábornokot.

1809. Spanyol határozvány: A nemzeti javak az állami adósság törlesztésére eladandók.

1809. Roma a franciák által birtokba vétetik. (Lásd május 17-én, junius 11-én.)

1819. Ütközet Konstantinápolyban a 25 és 71 jancsár orta közt.

1820. Ütközet Páris utcáin a polgárok és katonaság közt. Oudinot tábornagy lováról lerántatik, és megsebesítetik. Több halott és sebesült a csatatéren marad. (Lásd 3-án.)

1827. Rosmini Károly történetiró, életiró és költő halála Milanoban. (Lásd okt. 29-én.)

1829. Geismar orosz tábornok Rachova várost elfoglalja.

1832. Gentz Frigyes politikai iró halála Bécsben. (Születik september 8-án 1764.)

1833. Berry hercegnő Blaye-ban szabadon bocsátatik, és Olaszországba hajóra száll.

1834. A miguelisták Lissabonban és más helyeken Portugalliában üldöztetnek és gyilkoltatnak.

1843. Allston Washington amerikai festész és költő meghal Cambridgeport-on Boston mellett. (Lásd november 5-én.)

1845. Gévay Antal magyar történetbuvár halála. (Nem julius 9-én mint Ferenczy és Danielik „Magyar irók“ életrajzában, kiknek forrása az ujabbkori ismeretek tára, hol a nap helyesen idéztetik.)

1848. A berlini nép Arnim és Canitz ministereket megtámadja.

1848. A német nemzetgyülés Schleswig-Holstein ügyét pártolása alá veszi, ezt német kérdésnek és a maga köréhez tartozónak kijelenti.

1849. Sempthei ütközet. Máriássy honvédezredes Wohlgemuth cs. tábornok előrédét a Vág folyón átkergeti.

1849. Csanády honvédőrnagy szétveri az oláhokat Halmágynál Zaránd megyében.

1849. A nádorhuszárok egy csapata, Olaszországba rendeltetvén, megszökik, és ma nagy veszélyek közt Kőszegre ér, hogy a hazának szolgáljon. (Társaik egy része Brucknál körülfogatván kétségbeesett védelem után részint leszabdaltatott, részint elfogatott. Az utóbbiakra a haditörvényszék tizedelést itélt. Az áldozatok elestek, éltetvén Magyarországot, a foglyok pedig esküre emelték kezeiket, fájdalmasan menydörögvén: Éljen a szabadság.) [V. ö. október 29-én.]

1849. A német birodalmi kormányzó szózata a badeni néphez.

1849. Mieroslawsky Carlsruheba érkezik, és a badeni forradalmi sereg fővezérletét átveszi.

1853. Zavarok és véres összeütközések Montrealban Gavazzi vallásszónoklatai következtében.

1854. Az oroszok győztes ütközete Usurgeti mellett Kis-Ásiában.

1855. Az oroszok Anapát elhagyják.

1867. Ferenc József Magyarországban megszünteti a politikai vádlottak elleni itéleteket, az elitéltektől elkobzott javakat visszaadja, és a hasonló okból külföldön tartozkodóknak, a visszatérhetést megengedi, ezektől a koronás király iránti hűség, és az ország törvényei iránti engedelmességnek ünnepélyes igéretét kivánván.

---

10. Junius.

(IV. Idus Junii.)

534. (Kr. sz. e.) Servius Tullius római király, veje Lucius Tarquinius Superbus által megöletik. Servius lánya, és Tarquin neje Tullia, atyja a téren fekvő lélektelen testén diadalosan keresztül hajt kocsijával. A monda szerint L. Tarquin, Aruns testvérét, Tullia a maga nővérét, mely L. Tarquin neje volt, megölték, és igy a gyilkospár összekelt, hogy még egy harmadik bűntettel a trónt elérje.

407. (Kr. sz. e.) Alcibiades, ki a lealázott Athenát győzelmeivel ismét dicsőité, számüzetéséből hazájába visszatér, és nem sokára a mysteriákban részt vesz.

89. (Kr. sz. e.) P. Rutilius római consul, C. Julius Cäsar hivataltársa a marsiak által megöletik.

723. Ibn Abi Hafsa korának egyik jeles arab költője születik. (Meghal 797 vagy 798 Bagdadon.)

1072. A normannok Palermot elfoglalják.

1109. Tripolis Afrikában tiz évi ostromzár után a keresztes had által elfoglaltatik. Első grófja lett Bertrand, Saint-Gilles-i gróf, Raimund fia, ki az ostromot kezdte.

1138. Mac Duncan győzelme az angolokon Clitheroe mellett.

1190. I. Barbarossa Frigyes Ciliciában a Salef vagy Serra, (régen Calycadnus) folyóba vész fördés alkalmával Seleucia közelében.

1386. Jagello lithvani herceg a lengyel trónra lép, és egy király család törzsökapja lesz.

1448. III. Frigyes császár Kremsben országgyülést tart, melyen a hadjárat Szent-Miklósi Pongrác ellen a császár személyes vezérlete alatt határoztatik. (Lásd aug. 5-én.) (Teleki.)

1538. Szent szövetség Nürnbergen V. Károly császár, testvérei Ferdinand, Albrecht mainzi választó, a salzburgi érsek, és a bajor, szász, és braunschweigi hercegek közt, a nürnbergi vallásbéke sértetlen fentartására, és minden bántalom szigoru fenyitésére. (Lásd jul. 25-én.)

1556. Agricola Márton zenészeti iró, meghal Magdeburgon. (Szül. 1485. vagy 1486.)

1571. Thury György, Rajk vár védelmében a török tulhatalom által hős halált talál.

1572. D'Albret Janka, navarrai királyné halála.

1619. Apácai Csere János, magyar tudós, az első magyar encyclopädia, és logica irója születik Apáca nevü helységben a Bárcaságban.

1621. Bethlen Gábor győzelme. Vezére Horváth István az Érsek-Ujvárt ostromló Bucquoi-Longveval Károly cs. vezért megveri és elejti.

1630. Hamadan, a régi Ekbatana, Chosrew nagyvezir által 6 napig feldulatott.

1654. Algardi Sándor hires szobrász meghal Rómában 52 éves. Legjelesebb müve: Attila futása.

1667. Az angol hajók a Themzen Chatamnál a hollandusok által elégettetnek, és London először és utoljára hallja az ellenséges ágyuk dörgését, — következését II. Károly rosz kormányának.

1673. Duguay-Trouin Renatus, hires tengeri hős (a francia Nelson) születik St. Maloban. (Lásd sept. 27-én.)

1683. Tököly Imre Kara Mustafa által nagy pompával Eszéken mint kuruc király beigtattatik, és Felső Magyarország királyának üdvözöltetik.

1702. Bourgogne herceg XIV. Lajos hadvezére megveri a szövetséges angol-német sereget Nimwegen mellett.

1704. Első találkozás Marlborough és Jenő herceg közt Mondheimon.

1710. Wiborg svéd város megadja magát az oroszoknak.

1712. Vendome Lajos herceg, hires francia hadvezér a spanyol örökösödési háboruban, meghal Madridon.

1724. Pictet Benedek, hires reformatus hittudós meghal Genfben (Születik ugyanott május 30-án 1655.)

1762. Rousseau nevelési regénye „Emil" Párisban bakókéz által széttépetik és megégettetik. Később ugyanaz Genfben is történt. (Lásd aug. 27-én 1791 és dec. 21-én.)

1783. Barante Ágoston György Prosper Bregièr francia hadbiró, Schiller forditója, nemzetgazdászati és történeti iró születik Rionban Auvergne-ban.

1790. Országgyülés Pozsonyban, melyben legelőször azon alkotmánybiztositó követelések emeltettek, melyeknek csak a 48-ki forradalom vetett véget. Az országgyülés kedvező kimenetelü volt a dinastiára nézve.

1791. A francia király titkos tiltakozása a már szentesitett és még szentesitendő határozatok ellen.

1794. Az angolok Corsica szigetet elfoglalják.

1796. Mihanovics Antal, Fiume követe a magyar országgyülésen, és iró születik Zágrábban.

1798. Buonaparte Malta szigeten kiszáll, Desaix La Valette várat ostromzárba veszi, Marmont a nagy rendzászlót elfoglalja. (Lásd 12-én.)

1800. Schulze János Abrahám Péter zenelmi iró és zeneszerző halála.

1806. Az angol parlament Fox buzgolkodása mellett eltörli a rabszolgakereskedést. (Lásd február 7-én 1807.)

1807. Tizenkét órai határozatlan csata az orosz-porosz és francia sereg közt Heilsbergnél. Napoleon Benningsen ellen.

1808. A dánok megveretése Praestabaken mellett a svédek ellen, mire azok Norvegiát odahagyják.

1809. Az uj római alkotmány kihirdetése a franciák által. (Lásd május 17-én.)
1809. Marquis de la Romana parancsa, hogy azon faluk felgyujtassanak, melyek a franciáknak ellen nem állottak.
1814. A szárd király közbocsánatot ad és a kinvallatást eltörli.
1814. A felekezetek, különösen a szabadkömüvesek gyülekezetei Szardiniában eltiltatnak.
1815. A bécsi congressus berekesztése. (L. oktober 1-jén és nov. 1.)
1822. A görög senatus Korinthból Argosba tétetik át. (Lásd március 14-én.)
1825. A janicsárok régen tervezett feloszlatása Konstantinápolyban végrehajtatik. (Lásd junius 14. és 15-én.)
1826. Lauriston Sándor marquis, Napoleon egyik hires hadvezére meghal Párisban.
1827. Obrenovits Milos a kragujeváci nagy népgyülésen Szerbia örökös fejedelmévé választatik.
1831. Diebits-Sabalkanski orosz tábornagy halála.
1832. Dom Pedro braganzai herceg (volt brasiliai császár) Villaflor, Saldanha és többen szózatot intéznek a portugalli nemzethez, hogy Dom Miguel bitor jármát lerázza, ki rövid hatalmaskodása alatt mintegy 40,000 embert a legundokabb börtönre vagy akasztófára küldött.
1836. Michigan az egyesült éjszakamerikai statusok közé felvétetik. Az unio most 26 országból áll.
1837. Kossuth Lajos vallatása a királyi tábla előtt, összeköttetései és a nyilvánosság terjesztése miatt.
1848. V. Ferdinand magyar király a Magyarország és Erdély egyesitéséről szóló törvénycikket megerősiti. (L. jul. 11-én.)
1848. Radeczky Vicenzát elfoglalja és 15000 olaszt fogságba ejt. Durando visszavonul.
1848. V. Ferdinand király Inspruckból István nádort teljhatalmu helytartónak nevezi ki Magyarországon. (Lásd aug. 14-én.)
1848. V. Ferdinand nyilatkozmánya a határőrökhöz, mely szerint parancsaikat ezentul a magyar ministerium utján veendik.
1848. Az osztrák hadügyminister gróf Latour Jellacsich bánnak 150,000 forintot küld katonái fizetésére, azon kivül fegyvert és lőszert is.
1848. Az uj választótörvény kihirdetése Bécsben. Esküttszékek behozatala.
1848. Ferdinand császár és király Jellacsich horvát bánt lázitó-

nak nyilvánitja, méltóságából kiteszi, és kitkit az irántai engedelmesség alól felmenti; Hrabovszky altábornagyot kir. biztosul kinevezve Horvátországon. Egyuttal figyelmezteti a horvát-szlavonokat, hogy ők a magyar korona alattvalóiként az egyedüli szlávok, kik alkotmánynyal birnak. (Lásd május 29-én, junius 19-én, sept. 4-én.)

1848. V. Ferdinand király Mészáros Lázár magyar hadügyminister tábornoknak nevezi ki, és a Magyarországon szállásoló katonaságot alája rendelvén, azt függetlenné teszi az osztrák hadügyministeriumtól.

1848. A zágrábi tartományi gyülés kivánja, hogy a szerb vajdaság, Alsó-Stajorország, Karinthia, Krajna, Istria és Görz, Dalmatiával és horvát-szlávon országgal szorosabb viszonyba hozassék.

1849. Bugeaud francia tábornagy halála.

1849. A badeni törvénytelen alkotmányozó gyülés megnyitása Brentano által. Uj triumviratus: Brentano, Werner és Goegg képezi a kormányt.

1849. Forradalom kitörése Rómában.

1849. Ütközet Szerednél a Vág folyó mellett az osztrákok és magyarok közt, — eredmény nélkül.

1851. A hamburgi senatus tiltakozik az osztrák követnél, St. Paul külvárosnak Legedits tábornok általi elfoglalása ellen. (Lásd 8-án.) Az osztrák cabinet válasza 16-án adatott ki.

1854. A sydenhami üvegpalota megnyitása az angol királyné által.

1855. Birányi Ákos, a magyar hirlapirodalomban, és egyleti téren munkás férfi meghal Pesten.

1866. A porosz kormány a német kormányokkal közli egy német szövetségi alkotmány alapvonásait. A háboru kitörése már mindennap váratván, az eddig ismert reformjavaslatokhoz még következő tétel járult: Az osztrák és németalföldi országrészek a szövetség kötelékéből kirekesztetnek. (V. ö. április 9-én 1866. és április 2-án 1849.)

1867. Ferenc József király és Erzsébet királyné a Magyarország nevében nekik koronázási dijul felajánlott és átadott 100.000 aranyt a volt honvédek árvái, özvegyei, munka- és keresetképtelenné vált rokkantjainak fölsegéllésére visszaajándékozzák.

1868. Mihály szerb fejedelem topsideri parkjában három egyén által megtámadtatik, és revolverekkel agyonlövetik. (V. ö. sept. 14-én 1842.)

11. Junius.

(III. Idus Junii.)

90. (Kr. sz. e.) A marsiak P. Cato alatti győzelme Lupus consul fölött a Tolenus folyónál.
89. (Kr. sz. e.) T. Didius Herculanumot elfoglalja.
941. A warägiak Konstantinápoly előtt.
1258. Az ugynevezett eszeveszett parlament összegyül Oxfordon. Az angol bárók III. Henrik király monarchiai hatalmát aláássák. (Lásd 1264. május 14-én.)
1283. I. Rudolf (habsburgi) császár megerősiti az osztrák hercegek szabadalmait.
1289. Csata Campoldino mellett, melyben a florenzi guelfek, megverik saját elüzött ghibellinjeiket, és az aretinusokat.
1309. Ibrahim Ben Schehriar (közönségesen Irági-nak nevezve) mysticus persa költő meghal Salihije-ban.
1401. Egy Tapolcsánban gyülésező magyar párt Jagello Ulászlót a magyar koronával megkinálja.
1423. V. Alfonso arragoniai király egy cataloniai hajóhad segitségével Nápolyt elfoglalja. (Lásd junius 2-án, április 12-én.)
1479. Gonzalez de Castiglio János hires augustinus szerzetes és szónok meghal Salamancában egy az oltárnál vett mérgezett ostya által, melyet egy özvegytől nyert, kinek szeretőjét ő megtérité.
1519. Nagy Medicis Cosmus, második toscanai nagyherceg, tudomány és műpártoló uralkodó születik. (Megh. ápr. 2-án 1574.)
1532. VIII. Henrik angol király megszünteti a Pétergaras fizetését.
1568. Salzer Ambróz kanonok, a bécsi egyetem rector magnificusa, a bölcsészeti és hittani szak dekánja meghal 90 éves korában. (Szül. Sopronban.)
1574. Ivonia moldovai vajda egy 200,000-nyi török sereg által körülvéve megadja magát, és az adott menekvési biztositás dacára megöletik. (Lásd 9-én.)
1594. Tata megadja magát Sinan Pasának.
1666. Ruyter holland tengernagy Monk albemarlei herceg hajóhadával Foreland mellett találkozik, és őt és Rupert herceget egy négy napi csatában megveri. (A L'art de verifier les dates azt irja, hogy jun. 1-jén; de itt ó stilust kell érteni.)
1672. I. Nagy Péter orosz cár születik. (Lásd február 8-án.)
1673. Picard Bernard rézmetsző születése Párisban.

1685. Monmouth herceg II. Károly természetes fia, Hollandiából több angol menekülttel, kik közül Grey, Fletcher, Ferguson stb. Lyme kikötőjében kiszáll, és a forradalom zászlóját kitüzi II. Jakab ellen. (Lásd május 2-án, julius 12-én és 15-én.)

1695. Felibien András a festészek és festészet történetirója meghal.

1704. A magyar forradalmiak Rákóczy F. alatt Bécs előtt megjelennek.

1711. Herculanum fölfedeztetése. (Lásd aug. 24-én 79.)

1727. I. György angol király halála Londonban.

1732. Lalande József Jeromos csillagász, számtudós és állitólag atheista születik. (Meghal 1807 április 4-én.)

1742. Breszlaui béke II. Frigyes porosz király és M. Terézia császárné közt, mely véget vet az első szileziai háborunak. Szilezia és Glatz a poroszoknak engedtetik át. Megerősittetik junius 28-án.

1779. Brougham és Vaux Henrik gróf, angol lordkancellár, nagy államférfi születése Londonban.

1780. Lindenau Bernát Ágoston szász állami minister születik Altenburgon.

1781. II. József császár szabadelmü sajtótörvényt közrebocsát.

1782. Szász József magyar költő születik Debrad-Széplakon Kolosmegyében.

1790. Mirabeau jelenti a nemzetgyülésnek Franklin halálát. A nemzetgyülés 3 napi gyászt határoz.

1791. Határozat mely által Condé kir. hercegnek megparancsoltatik, hogy 14 nap alatt Franciaországba visszatérjen.

1791. Villemain Abel Ferenc francia pair, szónok és hires széptani, bölcselmi, itészeti és történeti iró születése Párisban.

1793. Robertson Vilmos, remek történész, „a történet Tizianja“ meghal.

1795. Salvandy Narcisse Achille francia politikai, történeti és regényiró születik Condomban.

1796. Derbent elfoglalása gróf Subow orosz tábornok által.

1798. A franciák La Valette várost Malta szigeten megrohanják és lődözik. (Lásd 12-én.)

1804. Posselt Ernő Lajos, jeles politikai és történeti iró meghal Heidelbergen, miután magát egy 3emeletes házról lebuktatta. (Születik január 22-én 1763.)

1808. A franciák ütközete a spanyolokkal Cabejonnál. Lasalle viv Cuesta ellen.

1808. A franciák Valladolidba nyomulnak.

1809. A pápa Napoleont egyházi átok alá fogja. (Lásd junius 12-én, május 17-én, julius 5-én.) (Ghillany: Diplomatisches Handbuch sz. 12-én, Strahlheim sz. 10-én.)

1809. Drezda az osztrákok által megszállva.

1809. A franciák St. Ander-t visszafoglalják. Bonnet viv Ballateros és Marquesito ellen.

1810. Silistria, a törökök által bevehetlennek tartott bolgár vár Langern és Kamensky előtt capitulál.

1815. Napoleon távollétére Párisban kormányzótanács kineveztetik.

1816. Augereau Péter Ferenc Károly castiglionei herceg francia tábornagy halála. [Ersch sz. 12-én.] (Lásd nov. 11-én.)

1817. Uj concordatum a pápával Consalvi bibornok és Blacas herceg által kötve, a gallican egyház ügyében.

1821. Számos görögök megöletése Smyrnában (17-ig) a törökök által. (Lásd nov. 20-án.)

1823. A spanyol cortesek VII. Ferdinand királyt gyengeelmüségért méltóságáról leteszik. (Lásd jun. 12., 18-án, okt. 1-jén, nov. 13-án.)

1825. Lobo brasiliai tengernagy Buenos Ayrestól követeli, hogy a Banda Oriental lázadóiról lemondjon. (Lásd jan. 3-án, április 21-én, jul. 29-én, okt. 25-én, dec. 10-én.)

1829. Diebits orosz tővezér megveri a törököket Residpasa alatt Kulawtsanál, Sumla mellett.

1829. Müllner Adolf drámaköltő halála. (Szül. okt. 18-án 1774.)

1833. A zürichi nagytanács az uj szövetségi levelet szavazattöbbséggel elfogadja, és azt határozza, hogy ezen eredmény a nép szentesitése alá bocsátassék.

1834. A bosnyák lázadók kisérletet tesznek Czettin osztrák határvár meglepetésére, de visszaveretnek.

1841. A porosz király megtagadja Uminski tábornok, és Breuer demagog megkegyelmezését.

1847. Franklin John merész tengerész meghal Éjszakamerika jégsivatagjain. Az angol nemzet több éveken át küldött expeditiókat ezen jeles tengerész sorsának kinyomozására. A haláláról szóló jelentés csak 1859. máj. 6-án találtatott.

1848. A könyvnyomdászok első egyesülete Mainzban megnyittatik.

1848. Véres katonai lázadás Budapesten. A Ceccopieri olasz ezred és magyar önkéntesek verekednek.

1848. A Wartburg ünnepély és deákparlament Eisenachon. (Lásd 12-én.)

1849. Temesvár első bombáztatása a magyarok által. (16-áig.)

1849. Kemény Farkas forradalmi ezredes csatája a mócokkal Abrudbányán. Jánku mintegy tizezer főnyi táborával megtámadja a maroknyi honvédcsapatot (5 század gyalogság), és ez két órai szuronyviadalban szétveri az ellenséget. (Ujabb harc 13-án hasonló eredménynyel.)

1849. Ledru Rollin inditványt tesz, hogy a köztársaság elnöke és ministerium pörbe fogassék Róma bombáztatásáért. Ő a Montagne nevében az alkotmányt megsértettnek mondja, és demonstratiót támaszt Róma mellett.

1849. Democraták gyülése Köthenben, mely a május 30-án létesült megszoritó porosz választótörvény ellen tiltakozik.

1849. Jellacsich támadása Ujvidék ellen; a császáriak a pirosi és kiszátsi sáncokat elfoglalják. (Lásd 12-én.)

1853. A tengeralatti telegraf Ostendeból Angolországba elkészült.

1854. Dán rendelet és alkotmány Holstein számára: a hercegség egy önálló részét képezi a dán monarchiának, melylyel azonban a trónöröksödés által egybe van kötve. Közös pénz-, had- és tengerügyi ministerium; de külön igazgatás és törvényhozás Holsteinban.

1855. Baillie Tamás, angol hajócsapat parancsnoka a fehér tengerben, az orosz réveket azon tengerben ostromállapotba helyezi.

1859. Metternich Wencel Lothar Nep. herceg, osztrák statuskancellár meghal Bécsben. (Szül. 1773 Koblenz-ben.)

---

12. Junius.

(Pridie Idus Junii.)

1184. (Kr. sz. e.) Trója tiz évi ostrom után a görögök által bevétetik, és feldulatik. Priamus szemei előtt látván meggyilkolni fiait, végre maga is Neoptolemus Achilles fia által az oltárnál átszuratik. Homer, Achilles, Hector, Ajax, Agamemnon, Diomedes, Nestor, Menelaos, Helena, Paris, Lao-

coon, Ulysses. (Ujabb iróink e nagy eseményt közönségesen 12. vagy 24. juniusra, Auer 4-dikre teszik. Eber Plutarch és más görög irókra hivatkozva, mondja ápril. 24-én. Hellanicus és Dyonisius Argivus szerint duodecimo mensis Thargelionis. Aegias szerint in tertio, octavo mensis Panemi desinentis. Dionysius Halicarnassus határozottan juniusra teszi mondván: Ilium enim captum est vergente jam aestate 17 diebus ante solstitium, octava desinentis Thargelionis die, secundum atticam temporum supputationem. — Gürtler: Origines mundi. Brinkmeier Handbuch der hist. Chronologie.)

84. (Kr. sz. e.) P. Licinius Crassus Proconsul a lusitánokról diadalt ül.

455. Petronius Maximus nyugotrómai császár a fellázadt nép és katonaság által levágatik. (Lásd jun. 15-én.)

1248. Szent Lajos francia király első kereszthadába indul.

1316. Castruccio Castracani, századának egyik kitünő hadvezére, Luccát elfoglalja.

1418. Armagnaci véres nap. Bourgogne herceg pártosai Párist hatalmukba ejtik, és a királyt, a connetablet és számos urakat foglyokká tesznek. A nép az Armagnac párttal tartva, a vészharangot hangoztatja, a börtönöket megrohanja és három napi isszonyu vérengzést követ el, melyben 3500 többnyire kitünő személy elvész. VII. Bernát, Armagnac grófja francia connetable kivégeztetik sur la pierre de marbre". (Lásd september 13-án, september 10-én 1419, november 23-án 1107.)

1450. A magyar országos rendek erélyesen védik a honi egyház jogait V. Miklós pápa beavatkozásai ellen.

1477. I. Mátyás magyar király hadat izen III. Frigyes császárnak.

1515. I. Selim török zultán megveri Alaeddewlet, Sulkadr uralkodóját a daruhegy (turnataghi) alján, őt elejti, és négy fiát meggyilkoltatja.

1521. Bakács Tamás (ujabb korban majd Bakócz, majd Bakocsnak irva) esztergomi érsek, ország kancellárja meghal. (Születik a 15-ik század közepe felé Erdödön Zala vármegyében.) [Fessler, Ersch és Gruber encyclopädiája Bakács halálát junius 11-ére teszik. Én Podhraczkyt követtem: M. Akad. Értesitő 1855.]

1535. Knipperdolling Bernát anabaptista király egyik lázadó feleségét saját kezüleg lefejezi, és többi ágyasaival a holt test körül táncol, miközben a kar: gloria in excelsis-t énekel. (Lásd január 22-én.)

1556. Castillejo Kristóf spanyol költő születik. V. Károly császár és I. Ferdinand udvarán tartózkodott.

1593. Hassan bosnyák pasa, Sziszeknél Auersperg által tökéletesen megveretik.

1611. A lengyelek Radziwill János és György hercegek alatt drága áron csatát nyernek a svédeken Kockenhausennál.

1621. Ütközet Érsekujvárnál Bethlen Gábor fejedelem és Bucquoi cs. vezér közt, melyben az utóbbi 3000 némettel elesik.

1637. Hampden John, ki a törvénytelen hajóadó fizetését bátran megtagadá, és az ország jogainak védelmére bíróság elébe állitatását kivánta, a börtönben pedig hasonló méltósággal magát viselte, ma a király tanácsosai által elitéltetik. (De ez csak látszolagos győzelem volt, mert Hampdennel egész Angolország állt a törvényszék sorompói előtt.)

1653. Tromp holland admiral tengeri ütközete Deane angol admirallal Newport mellett.

1661. Kemény János választott erdélyi fejedelem Görgényben fogva lévő Barcsay Ákos fejdelmet Kővárra viteti, és utközben Répán agyonvereti.

1664. Léva vára Susa grófnak átadatik a törökök által.

1671. Braunschweig városa megadja magát Rudolf Ágoston braunschweig-wolfenbütteli hercegnek, ki 20000 emberrel rögtön a város előtt megjelent.

1672. A franciák Tollhuys mellett a Rajnát átlépik.

1685. Monmouth Jakab herceg, pártja által Tauntonban angol királynak kikiáltatik, Monmouth király cim alatt, ne hogy a II. Jakab név tévedésre adjon alkalmat. (Lásd junius 11-én, julius 6-án.)

1701. III. Vilmos angol király egy okirattal a Braunschweig-Hannover ház esetleges hivatását az angol trónra kimondja.

1704. Feuillade herceg, XIV. Lajos tábornoka Suze várost és várát Olaszországban elfoglalja.

1745. Stuart Károly Eduard herceg, II. Jakab király unokája, angol trónbitorló hajóra száll, hogy Angolországot atyja részére elfoglalja.

1788. Cramer János történetbuvár és költő halála Kielben.
1789. A francia kormány 10,000 frankot igér annak, ki a földirati fölfedezésekre indult Lapeyrouse tengerészről biztos híreket hozand.
1794. Pichegru francia tábornok Ypern mellett megveri Clairfayt osztrák tábornokot (13-án is.)
1798. Malta sziget Buonaparte által bevéve. (Lásd 10-én és 11-én.)
1803. Brunick Richard lángelmű itész halála Strassburgon.
1807. Az első spanyol seregek Hannoverában.
1809. Ütközet Wilsdrufnál az osztrák-braunschweigi sereg és szászok közt Thielemann ezredes alatt, az utóbbiak visszavonulnak.
1809. VII. Pius pápa az excommunicátiót kiterjeszti mind azokra, kik a tegnapi átokbulla kihirdetésének ellenszegülnek. (Lásd május 17-én, jun. 9-én, jul. 5-én.)
1813. Tarragona Suchet által ostrom alól felszabadítatik. Murray hajóira visszaszáll.
1813. Burgos a franciák által elhagyatik, a várfalak légbe röpitetnek, mi 400 katona életébe kerül.
1814. Bellegarde gróf Majlandon kihirdeti hogy Lombardia, Mantua, Brescia, Bergamo és Cremona tartományai végkép Austriába kebeleztettek.
1816. Első gőzős Németországon a Rajnán Köln mellett.
1822. Quito Délamerikában függetlenségét kinyilatkoztatja.
1823. VII. Ferdinand spanyol király családostul a cortesek által, akaratja ellen Sevillából Cadixba vezettetik. (Lásd junius 11-én, september 30-án, oktober 1-jén.)
1825. Ibrahim pasa Kalamatát elfoglalja.
1833. Würtembergában tiltott szövetkezések felfedeztetnek; el fogatások.
1838. Az oroszok Grabbe tábornok alatt Achulko kaukazsi vár ostromához készülnek, mely Samyl védelme alatt állt. (Lásd aug. 17-én és 23-án.)
1848. A deákok Wartburgon gyülést tartanak, az egyetemek ujra alakitása ügyében. (Lásd 11-én.)
1848. A francia nemzetgyülés kimondja Napoleon Lajos képességét a képviselőségre.
1848. Triest ostrom állapotba hirdetve.
1848. A pünkösthéti szláv forradalom kitörése és torlaszok Prágában. Windischgrätz herceg a várost lődözteti; a katona-

ság, deákok és németek a panszláv csehek ellen fegyvert fognak. A swornost és szláv gyülés eltörölve. (Lásd 2-án és 13-án.)

1848. Hrabovszky altábornagy a Karloviczon összesereglett rác felkelőket megtámadja, és a várost löveti. Első csata a polgárháboruban. [Asboth hibásan a verseci csatát nevezi annak.] (A napra nézve még a hivatalos jelentések is jun. 11. és 12-ke közt ingadoznak.)

1849. Az ujvidéki hidfő a magyarok által Jellacsich ellen állhatatosan védelmezve. Pétervárad őrsége a császáriak birtokában levő Ujvidéket egész nap roppant golyó záporral elönti. A város lángba borul. (Lásd 11-én.)

1849. Oudinot francia tábornok Róma bombáztatását kezdi. Két köztársaság, mely közös eredettel birt, egymással háboruban. (Lásd ápril. 29-én, máj. 9-én, jun. 11-én és 30-án.)

1850. Aradon 66 elitélt magyar tiszt kegyelem utján szabadon bocsátatik.

1855. A francia kereskedelmi tengerészet a tengerészeti minister által megintetik, hogy a chinai partokon elkövetett kalózságtól tartózkodjék.

1855. Lamarmora Sándor szárd tábornok meghal Balaklawában.

1861. Londonban Kossuth elveszti a bankjegypert; a 450 mázsányi készlet az osztrák ügyvivőnek átadatni rendeltetett. (Lásd márc. 22-én.)

---

13. Junius.

(Idus Junii.)

364. (Kr. sz. e.) Pelopidas thebai vezér, midőn szülővárosa zsarnokát pheräi Alexandert Cynoscephalä mellett meggyőzné, hős halállal elesik.

323. (Kr. sz. e.) Nagy Sándor halála Babylonban, allitólag Antipater által megmérgezve. Perdikkas követi a kormányban. (Junius 11-én is történhetett mint Ersch, Ruckgaber, Auer, Weber H. és Brinkmeier irják. Több iró azonban ápril. 21-ére teszi, kevesebb ki ápril. 18-át, junius 22. és 28-át és november 12-ét és — mint Gillies — május 28-át emlegeti. (Lásd máj. 4-én, okt. 2-án, 3-án, 29-én, jun. 7-én.)

307. (Kr. sz. e.) Demetrius Poliorketes, ki atyja Antigonus,

Ásia uralkodójának utasitásánál fogva 250 hajóval Ephesosból kiindult, ma a Pyräusba nyomul, és hajóiról Athena felszabaditását hirdeti macedoniai Kassander hatalma alól. Phalerumi Demetrius, Athena kormányzója a várost átadja, Munychia rohammal bevétetik.

1075. IV. Henrik császár Hohenburgnál az Unstrut mellett véres csatában tökéletesen megveri a szászokat, kiknek élén Nordheim Otto letett bajor herceg, Frigyes pfalzi gróf és némely püspökök álltak. Bátor Ernő, babenbergi osztrák herceg a csatatéren marad. Henrik a győzelmet különösen Pupos Godofréd lotharingiai hercegnek köszöné. Rudolf sváb herceg, ki e csatában a császár részén harcolt, utóbb mint ellencsászár fellépett.

1092. Országgyülés Szabolcsban Szent László elnöklete alatt. (Rendesen synodusnak neveztetik.)

1123. Mostarsched Khalifa meggyőzi Zenghit a barmekidák váránál.

1299. Erich, a papok irányában ellenséges norvég király meghal.

1303. A francia rendek a Louvreban gyülekeznek, hol Plasian Vilmos lovag által 29 vádcikk VIII. Bonifác pápa ellen felolvastatik, minél fogva egy uj pápára történt hivatkozás, és egy közönséges egyházi gyülés összehivása határoztatott. (Lásd febr. 11-én, márc. 12-én.)

1367. Cornaro Márk velencei doge halála.

1441. I. Ulászló magyar király esküszik az Amurath császárral kötött békére.

1456. II. Mohammed török zultán 150,000 katonával és 300 ágyuval megjelenik Belgrád ostromára.

1469. A két Luzatia Hollós Mátyás magyar királynak hódol. (Lásd május 31-én.)

1470. II. Mohammed zultán Chalcis Euböa sziget fővárosát feldulja, és a 20 éven felüli lakosokat kardra hányja.

1483. Richard glocesteri herceg (utóbb III. Richard) V. Eduard kiskorusága alatt Angolország helytartója Hastings lordot összeesküvés ürügye alatt lefejezteti, Stanley lordot, York érseket és Ely püspökét fogságra veti.

1520. Montezuma mexicoi császár meghal, pár nap mulva a spanyolok ellen Mexicoban kitört lázadás után, melyben midőn azt lecsendesiteni akará a dühös nép szerencsétlen uralkodóját kővel dobálá és halálosan megsebesité. (Clavi-

gero a mai napot valószinűnek mondja. A mexicoiak saját időszámitása szerint, halála junius 29-ére esik. Lásd nov. 14-én, jul. 1-jén.)

1530. Kosztka Miklós Dunavetz-et Zápolya számára elfoglalja.

1584. Zsámboky János magyar történetiró halála Bécsben. (Czvittinger. Katona. Horányi. Moreri igy. — Bél Mátyás junius 15-ére teszi.) (Lásd jun. 24-én.)

1611. Zsigmond lengyel király Smolenskot elfoglalja.

1612. II. Mátyás Frankfurton császárnak választatik. (Nem 3-án mint Hormayr.)

1622. A két nap előtt történt janesár forradalom következtében Daud pasa nagyvezir letétetik. (Lásd jul. 7-én.)

1642. Cinqmars marquis, és De Thou történetiró Narbonneban elfogatnak, mivel a hatalmas Richelieu ellen összeesküdtek. (Lásd september 12-én.)

1665. York hercege angol főadmiral fényes tengeri győzelmet nyer a hollandokon.

1700. Békekötés az oroszok és törökök közt Konstantinápolyban 30 évre.

1704. Heister Sigbert gróf cs. tábornagy a Rákóczyakat Forgács Simon gróf alatt Szemere és Koronczó közt Győr mellett meggyőzi, de csekély eredménynyel.

1738. Cerutti József Antal Joachim előbb jezsuita, aztán a francia törvényhozó test tagja születik Turinban. (Lásd február 2-án.)

1747. Scarpa Antal hires bonctudós és sebész születik Mottan, Treviso velencei megyében.

1748. Göckingk Lipót német költő születése.

1759. Bonchamp Artus gróf, a vendéeiak vezére születik Anjouban.

1766. Eberl Antal jeles zongorász és zeneszerző születik Bécsben. (Meghal 1807 március 15-én.)

1769. Pavli Pascal a forradalom főnöke Corsicában társaival a szigetet elhagyja.

1773. Young Tamás jeles mathematicus, természet- és régiségbuvár születik Milwertonban. (Lásd 1829 máj. 10-én.)

1779. Egyed Antal római remekirók és költők magyar fordítója és hittani iró születik Székesfejérvárt.

1786. Scott Winfield, kitünő éjszakamerikai tábornok születése Petersburgon Virginiában.

1794. Lacoste Elie, a francia conventben egy állitólagos báró Batz féle összeesküvést felfedez, mely szerinte Pitt angol minister bujtogatása következtében, a convent és hiveinek lemészároltatását célozta. E hamis vád sok áldozatot hozott a vérpadra.

1795. Arnold Tamás, felvilágosodott angol vallásreformator születik. (Meghal 1842 jun. 22-én.)

1798. Paszwan Oglu török lázadó Widdinben egy merész kirohanás által a nagyvezirt az ostrom megszüntetésére kényszeríti.

1798. Häring Vilmos (Willibald Alexis) szépirodalmi iró születése Breszlóban.

1798. Buonaparte Malta sziget lakóit lefegyverezteti, annak rendes katonaságát saját hajóira küldi, és a szerzeteseknek megparancsolja, hogy három nap alatt a szigetet elhagyják. (Lásd jun. 11-én és 12-én.)

1799. Lippich Ferenc Vilmos hires orvos és szakbeli iró születik Iglón Szepesben. († 1845 dec. 12-én Bécsben.)

1799. Siéyes Manó a francia directoriumba lép.

1799. IV. Ferdinand siciliai király, antidemocrat seregei Ruffo Fab. bibornok alatt több száz orosz és török által segitetve Nápolyba vonulnak. Pusztitás és öldöklés. Mammone Gaitano, azelőtt molnár, most a király hadsegéde a republicanusokat máglyán sütteti. Ez tart junius 17-ig. (Lásd junius 30-án.)

1810. Ütközet Rasgrad mellett Sabanief orosz vezér és Terun Machmed és Mahmud pasa közt, melyben az utóbbiak megveretnek.

1810. Seume Gottlieb János költő halála Töplitzben. (Lásd 1763 január 29-én.)

1821. A görögök kiszállása Aiwalynál. Véres csata, és égés tizenötödikig.

1821. Nápolyban a rendőri palota előtt 70 kötet Voltaire, Rousseau és d'Alembert munkáiból a kormány parancsára elégettetik.

1826. Az orosz cár nyilt rendelete egy Labouchin herceg alatt felállitandó büntető főtörvényszék ügyében, mely a 1825 évi december 26-án kitört összeesküvés részeseit elitélje. (Lásd dec. 26-án, jun. 15-én, jul. 25-én.)

1828. Az alkotmányos portugalli sereg Coimbrát elfoglalja. (Lásd március 18-án.)
1830. A francia király a követválasztások ellen felszólal. Nyilatkozat: hogy a király az alsóház által megbántatott.
1830. Bourmont francia tábornok Sidi-Ferruch-ot Torre Chicában az algieri parton elfoglalja.
1831. Damascus megadja magát Ibrahimnak, a lázadó Mehemet Ali egiptomi pasa fiának.
1833. Anglia szabad kereskedést enged Indiával és Chinával.
1833. Jackson éjszakamerikai elnök a menekült lengyeleknek földeket ád Michigan és Illinoisban.
1834. A bécsi kabinettanácskozmány titkos határozatai: A német szövetségi alkotmány szigoru megtartása, titkos társulatok megszüntetése, és a katonaság meg nem eskettetése iránt.
1836. Budenz József, jeles magyar nyelvbuvár születése Fuldában Németországban.
1836. Az első kitünően nagyitó microscop feltalálása.
1839. Obrenovits Milos szerb herceg méltóságáról leejtetik.
1842. A cserkeszek megverik az oroszokat a Kaukazusban, és előre nyomulnak.
1842. A britt hajóhad Kiang nagy chinai folyóba indul.
1846. Horváth István nagy magyar történetbuvár, és az irodalom hathatós lenditője meghal. (Nem jan. 13-án mint a Magyar irók életrajza feljegyzi.) [Lásd május 3-án.]
1847. Woronzoff orosz tábornok Gergebil kaukazusi falu ostromához kezd. (18-án, miután többször visszaveretett, avval felhagyni kényszerül.)
1848. Forradalom Prágában. Thun Leo gróf a Clementinumban fogságban tartatik, a swornost nehány főnökei elzáratnak, Windischgrätz a várost ujra bombáztatja, és a Kisrész és Hradschinra visszavonul. (Lásd 12-én.)
1848. Lombardia magát piemonti tartománynak nyilatkoztatja.
1849. A poroszok bevonulása a Pfalzba.
1849. A magyar felkelők győzelme Csorna mellett Kmety alatt az osztrákokon. Wyss cs. tábornok elesik.
1849. Socialista lázadás Párisban; 30000 Ledru Rollin párti ember fegyvertelenül az alkotmányt élteti. Changarnier a tömeget szétüzi, és Ledru Rollin, ki a müvészetek conservatoriumában a teendőkről tanácskozott, végre is az országból szökni kénytelen.

1849. Catalani Angelica hires énekesnő meghal Párisban. (Mások sz. 18-án.)
1850. A orosz Bakunin Austriának kiadatik Szászország által.
1858. Sir Hope Grant tábornok megver 16000 ind lázadót Nawabgunge mellett.
1858. Béke és barátsági szerződés Oroszország és China közt. (Lásd junius 26-án.)
1862. Szentpétery József, hires ezüst- és dombormű művész, meghal Pesten, ámbár 82 évet élt, még sem részesülve méltó élismerésben.
1864. Gr. Dembinski Henrik, a lengyel és magyar forradalomban főhadvezér, meghal Párisban 73 éves korában.
1866. Gr. Károlyi, osztrák követ a porosz udvarnál, visszahivatásánál fogva Berlint elhagyja. Ugyan ez nap az osztrák hadsereg elhagyja Holsteint.
1867. A magyar történelmi társulat megalakul.

---

14. Junius.

(XVIII. Calendas Julii.)

340. (Kr. sz. e.) Timoleon győzelme a karthagoiakon a Krimissos folyónál.
451. Attila Orleans várost ostrom után elfoglalja. A hunok rendszeresen fosztogattak, és zsákmányt hordtak össze, — e működésük alatt, a veszély legfőbb pillanatában érkezik Aëtius római vezér, Theodorich nyugoti gót király és fia Thorismund a város fölszabaditására. Attila megveretik, és rendben visszavonul. (L'art de verifier les dates; Thierry Amadé, Moët de la Forte Maison, Józsika, Weber H. tört. emlékkönyve, Thierry Amadé magyar és német forditói, stb. Ha azonban Anian püspök, mint irják, azt igérte, hogy Orleanst nyolcadik calendas julii napjáig tartani fogja, de ha addig segély nem jő, kénytelen leend magát megadni, — akkor mind ezen iróknak nincs igazuk, és Orleans elfoglása, pusztitása és visszafoglalása junius 24-ére teendő.) [Lásd september 20-án.]
844. Pipin és Vilmos győzelme Kopasz Károly fölött Angouleme mellett.

1205. Dandolo Enrico velencei doge meghal Konstantinápolyban.
1216. A franciák Winchestert elfoglalják.
1349. XXI. Günther schwarzburgi gróf, IV. Károly ellen választott német császár meghal Rudolstadton, méreg által.
1381. Fellázadt parasztok Wat Tyler élén a Towert körülveszik, melybe II. Richard király megvonta magát. A király alkudozásra lépvén a felkeltekkel, nekik a jobbágyiság eltörlését, az évi adó egy szántóföld utáni 4 fillérre való mérséklését, és a történtek felejtkezését igéri.
1478. Giraldi Lelius Gergely, Olaszország egyik legtudósabb embere születik.
1503. Colombo Jamaica szigetre ér.
1529. VII. Kelemen pápa Zápolya Jánost, kit előbb magyar királynak cimzett egyházi átok alá fogja, és a magyar főrendeket inti, hogy Ferdinandnak tartsanak hűséget.
1552. Kassa megadja magát a császáriaknak.
1564. Sampiero, Genua hajthatlan ellensége kiszáll Valinco öblében Corsica szigeten.
1566. A Thuri György által a törökök ellen hősiesen védett Palota, gróf Helfenstein György által ostrom alól felszabaditatik.
1594. Orlando Lasso a középkor legnagyobb zenemüvészeinek egyike meghal Münchenben.
1602. Craig (vagy Kragh és Cragius) Miklós, hires dán régiségismerő, nyelvész és történetbuvár meghal.
1635. Erzerum elfoglalása IV. Murad török zultán által.
1636. Dschanbuladsade Mustafapasa (Dschanbulad temesvári pasa fia) Erzerumban IV. Murad zultán parancsára kivégeztetik.
1645. Az angol parlament fényes győzelme Cromwell, Ireton és Fairfax alatt a királyi seregen I. Károly és Rupert herceg alatt Nasebynál Northampton közelében. A király 5000 embert, minden ágyuit és társzereit veszti, és a neki ártalmas levelezést a királynéval.
1647. IV. Ferdinand magyar királynak koronáztatik, miután a koronázási oklevélben az ország szabadságait biztositá. (Hormayr és Mednyánszky hist. zsebkönyve sz. hibásan 16-án.)
1658. Turenne megveri a spanyolokat és a nagy Condé Lajost Dünkirchennél.
1673. A hollandok megverik az angol hajóhadat Seeland part-

jain. Ruyter az ellenséget egészen a Themzebe visszaüzi. (Lásd 7-én.)

1682. A kuruckirály Tököly Imre Munkácson egybekel Zrinyi Ilonával, Zrinyi Péter leányával, Rákóczy özvegyével.

1726. Pennant Tamás természettudományi iró és utazó születik Downingban. (Meghal 1798 dec. 16-án.)

1735. A persák Nadirschah alatt Arpatschai mellett a 80000-nyi török sereget Timur pasa alatt megverik. (Lásd március 8-án, junius 4-én.)

1747. Az angolok Anson tengernagy alatt meggyőzik a francia hajósereget Jonquiere gróf alatt Finisterre foknál.

1771. Rudolphi Károly Asmund, bonctudományi és bölcselmi iró születik Stockholmban.

1771. Perekop krimiai várost Dolgoruky Wassili herceg, orosz főhadvezér által a törököktül elfoglaltatik.

1791. Vérengzés a Marsmezőn Párisban. Lafayette és Bailly a nemzeti őrséggel szétüzik a népet, mely a haza oltárán egy a nemzeti gyüléshez címzett kérvényt aláirt, hogy a király letétessék.

1792. Zendülés Párisban a király ellen, ki a nemzeti gyülést egy 20000-nyi sereg összehuzásában a főváros védelmére akadályozni akará. Katonaság és nemzetőrség a néppel tart.

1794. Corsica a cortei közgyülésen kimondja akaratát, hogy Nagybrittanniának magát aláveti, melyhez mint negyedik királyság kapcsoltatnék. (Lásd junius 18-án.)

1796. Az osztrákok Károly főherceg alatt megverik a franciákat Jourdan alatt Wetzlar mellett. Az utóbbiak a Rajnán visszavonulnak.

1797. Zendülés Genuában a doge és nemesség ellen. Liguriai köztársaság alkotása.

1798. Palacky Ferenc cseh történetiró, nyelv- és régiségbuvár születik Hodslawitzon Morvaországban.

1800. A marengói győzelem Olaszország sorsát eldönti. Buonaparte tökéletesen megveri Melas osztrák tábornokot. Desaix, e nap hőse elesik.

1800. Kleber János tábornok, a francia hadsereg fővezére Egiptomban Napoleon után, Soliman egy aleppoi török által Kairoban meggyilkoltatik. (Lásd március 6-án.)

1802. Toussaint L'Ouverture San Domingon ujra szőtt összeesküvésért elfogatik és Franciaországba vitetik.

1807. Napoleon győzelme az oroszokon Friedlandnál. Napoleon, Lannes, Mortier, Ney és Victor — Constantin nagyherceg és Benningsen ellen. Az utóbbiak vesztesége 7000 halott, és 12000 sebesült.

1809. A franciák győzelme Beauharnois Jenő, leuchtenbergi herceg, Olaszország alkirálya alatt az osztrákokon János főherceg alatt Győr mellett. József nádor itt a magyar nemesi felkelést vezérlé. (Poppe hibásan 15-re teszi.)

1813. Támogatási szerződés Angol- és Poroszország közt Reichenbachon, másnap Angol- és Oroszország közt. (Lásd julius 27-én.)

1813. Az angol-spanyol sereg Wellington alatt az Ebro folyón átmegy St. Martin és Rocamunda mellett, és Victoria felé indul.

1821. A cortesek megnyitása Cadixban. (Lásd junius 11., 12. és 15-én.)

1825. A Banda Oriental ideiglenes kormányt alakit Lavalleja alatt.

1826. A jancsárok felkelése Konstantinápolyban. (Lásd junius 10. és 15-én.)

1829. Omer Vrione pasa az oroszok által Anaforiti mellett megveretik.

1830. A franciák Algierban kiszállnak. (Lásd április 20-án és junius 19-én.)

1834. Dom Pedro király a lissaboni nemzetőrséget feloszlatja.

1835. Gróf Toreno spanyol ministerelnök 900 zárdát eltöröl. Sok szerzetes megöletik.

1847. IX. Pius pápa összehivja az ország nagyjait, minister tanácsot alakit, és korlátozott népképviseletet engedményez. Az alkotmányos kormány kezdete.

1848. A német nemzetgyülés egy honi tengerhad létesitésére 6 millió tallért szavaz.

1848. A berlini fegyvertár megrohanása a pórnép által.

1848. Batthyány Lajos gróf magyar ministerelnök az inspruki császári udvartól visszatér.

1848. Velencei követek Turinba jőnek, a köztársaság Piemonthoz való csatlakozását kivánván. (Lásd 13-án.)

1848. A horvát küldöttség a zágrábi gyülés szertelen követelései ügyében Insprukba jő a császári udvarhoz. (Lásd junius 10. és 19-én.)

1848. A német democraták minden democrat egyletek követeivel központi gyülést tartanak. (17-kig.)

1849. Ütközet Kirchheimnél Balanden mellett, a német felkelők és poroszok közt.

1854. Egyezkedés Austria és a török porta közt Bojadschi-Kőyban, mely szerint az oroszok által megszállt Dunafejedelemségek kiüritendők és a császári osztrák seregek által megszállandók lennének.

1859. Az osztrákok által odahagyott Ferrara és Bologna pápai városok Victor Emanuel szárd királyt dictatornak kikiáltják.

1866. A német szövetségi ülésben a szövetségi hadsereg mozgositása kétséges többséggel határozatba megy. A porosz követ királya nevében, és parancsából kijelenti, hogy Poroszország az eddigi szövetségi szerződést megtörtnek, ennél fogva nem is többé kötelezőnek tekinti, hanem inkább vele ugy mint megszünt okmánynyal fog bánni. (Lásd április 9-én, junius 10-én.)

---

15. Junius.

(XVII. Calendas Julii.)

455. A vandálok Genserich alatt, ki Ostia révétől közeledett, Romát elfoglalják, és 14 napig (junius 29-éig) pusztitják. A mérhetlen mű- és egyéb kincsek közt, melyeket a barbar király Rómából, Campania partjairól, Capua, Nola, Nápoly és más helyekről összeragadhatván, hajóira rakott, két templom, vagy inkább két vallás maradványai is voltak, t. i. az ősrómai eddig a capitoliumban őrizett istenek és hősök, —és a zsidó vallás szent eszközei: az arany tábla, és a hét karu arany gyertyatartó. Genserich Eudoxia császárnőt és két lányait is kényszerité hogy őt Carthagoba kövessék. (Nem áll, mit a L'art de verifier les dates irói mondanak, hogy junius 12-én, mely napon Maximus megöletett, Genserich is Rómát elfoglalta volna, mert csak 3 nappal később vonult a városba.) [Lásd május 17-én, jan. 15-én, aug. 16. és 17-én.]

863. Detre, az első hollandi gróf, Kopasz Károly francia király által méltóságába iktattatik. (A L'art de verifier les dates irói a hollandi grófok névsorát I. Thierrivel kezdik 923 év alatt.)

1103. Kálmán magyar király a spalatoi egyházmegye kiváltságait megerősiti, és Ráma királya névvel él. (Fejér.)

1124. A első wendek megkereszteltetnek Otto bambergi püspök által.

1211. Harcos Frigyes, osztrák herceg a Babenberg házból születik.

1215. A Magna charta, Angolország szabadságlevele János király által a Running-mede nevü mezőn Windlesore és Stanes közt kiadatik. (Lásd febr. 13-án 1689, okt. 10-én.)

1216. II. Waldemar király megveri az esztheket Revalnál.

1246. Csata a Lajtánál IV: Béla magyar király és Harcos Frigyes (der Streitbare) osztrák herceg közt. Frigyes egy kún által halálosan megsebesittetik, és egy Frangepán által megöletik, igy benne az utolsó Babenberg elvész. Ő az, ki IV. Bélát szerencsétlensége és honfájdalma legtetején, midőn t. i. az egész Magyarországot pusztitott mongolok előtt szökött, fogva tartá, és csak nagy váltság bérért szabadon bocsátá.

1247. A guelfek győzelme a Taro mellett.

1263. IV. Orbán pápa megtiltja a magyar templáriusoknak a bajviadalt, mint birói bizonyságtételt.

1309. Robert Károly harmadszor koronáztatik magyar királynak. (Azon irók, kik szerint Robert K. csak kétszer koronáztatott, a mai koronázást elsőnek veszik.) [Ifjabb Palugyai Imre Budapest leirásában a koronázást hibásan jun. 14-ére teszi.]

1310. Véres forradalom Velencében Tiepolo Boemond a guelfek főnökének, és Quarini Márk vezérlete alatt, Gradenigo Péter doge ellen. Az utolsónak előre látása és pártjának szerencsés harca következtében a felkelés meghiusult. (Daru szerint 1309. évben.)

1312. Rozgonyi csata a Hernád völgyében Csák Máté trencséni gróf és Robert Károly király közt. A soká kétes diadal végre a király részére hajlott, ki ugyan nagy veszteséget szenvedett, de Csák hatalma lényeges csorbát szenvedett, sőt megtöretett. Hivei közül Demeter, és Szép Aba vezérek és Omodé nádor két fiai a csatamezőn maradtak. A

királyt kivált a János vitézek, és a Görgei Jordán (mások sz. István) által vezérlett szepesi szászok a győzelemre segitették. A király hivei közül elesett zászlótartója Gyürki és Görgei Jordán a szászok grófja. Mellette Tarkó Rikolf is tüntette ki magát, a Tarczay család ősapja.

1330. Walesi Eduard, a fekete herceg, III. Eduárd király fia, a York és Lancaster házak ősapja, és a franciák meggyőzője születik Poitiersnél.

1389. Csata a Rigómezőn Kossovánál I. Murad török zultán és az egyesült szerbek, bolgárok, bosnyákok, albániak, oláhok, lengyelek és (Gara Miklós alatti) magyarok közt, mely szövetségesek Lázár szerb király unokaöcscse Wuk Brankovics, és Twarko bosnyák király vezérlete alatt álltak. A győzelem már a törökök felé hajolván, Kobilovich Milos, Lázár szerb király veje a sereg közepéből a zultánig utat tör, és azt kihallgatásért kérvén lábcsókolás szinlelése közben átszurja. Elfogatván Lázár szerb király Wuk Brankovics árulása következtében, a haldokló zultán sátorában annak parancsára kivégeztetik. A zultán és az utolsó szerb király vére összefolyt, de az elsőnek győzelme örökre eltörlé a szerbek önállóságát.

1426. A meisseniak megveretése Aussingnál a cseh hussiták által.

1464. Idősb Rogier van de Weyden, történetfestész (máskép: van der Brügge) meghal Brüsselben.

1478. Croja város megadja magát hadszerződéssel II. Mohammed zultánnak.

1520. A pápa Luther 41 állitásait kárhoztatja, minden irományait megégetni rendeli, és őt magát kiátkozza, és elfogatni parancsolja, ha állitásait 60 nap alatt vissza nem vonja.

1552. Schweinichen (Hans von) siléziai lovag, ki korának erkölcseinek és szokásainak ismeretére főjelességü életirását adta ki, születik.

1595. Gróf Hardegg Ferdinand, cs. ezredes, mivel Győrt állitólag árulólag Szinan pasának átadta, jobb karja és feje vesztésével lakol Bécsben.

1646. Rembrandt Pál hires festész születik.

1684. Crequi francia tábornagy Triert ostrommal elfoglalja.

1733. Monse József Wratislaw egyházjogi és történeti iró Morvaországról születik Neustadton Morvaországban.

1749. Vogler György apát, hires zenetudós és szerző születése Würzburgon.

1763. Berzeviczy Gergely, hires nemzetgazdász születése Nagy-Lomniczon. (Lásd február 22-én.)

1775. Washington György, a philadelphiai congressus által egyhangulag hadi fővezérnek választatik.

1785. Rozier Pilatre francia természettanár léggömbbel Calaisból Angliába indulni akarván, Romain társával a gömb meggyuladása miatt Boulogne mellett földre zuhan.

1790. Gau Ferenc Károly, Nubiában és Egiptomban tett buvárlátai által ismeretes jeles épitész születik Kölnben. (Meghal 1853 dec. 31-én.)

1790. A magyar rendi tábla megesketteti a felsőházat az alkotmányra.

1794. A 17900 emberből álló lengyel hadsereg Kosciusko alatt az oroszok és poroszok által megveretik.

1794. Wisniawsky Krakót árulással adja át a poroszoknak.

1796. Károly főherceg meggyőzi a franciákat Lefebvre alatt Wetzlarnál.

1797. Tissot Simon, hires orvos és szakbeli iró meghal Lausanneban.

1808. Bayonneban 150 személyből álló spanyol nemzeti junta alakul. D'Azanje elnök, D'Urquijo és Romanillos titkárok.

1809. Az oroszok egyesülése a lengyelekkel Pulawicznél, és Sandomir kis várnak átadása az oroszoknak.

1810. Dánia kitiltja az éjszakamerikai hajókat Tönningen és Husum réveiből.

1812. Genuában 100.000 frank értékü angol áruk megégettetnek.

1814. Németalföld királya eltörli a rabszolgakereskedést a hollandi telepitvényeken.

1815. Napoleon megveri a poroszokat Ziethen alatt Thuin és Charleroi mellett Németalföldön és heves csata után a Sambre-on átszoritja.

1817. Mina, a mexicoi forradalom vezére megveri a spanyolokat Peotillosnál.

1823. VII. Ferdinand spanyol király Cadixba érkezik a cortesekkel. (Lásd junius 11. 12. és 14-én.)

1823. Egy francia hadtest Bourke tábornok alatt a spanyol Galliciába nyomul, és Ferolt megszállja.

1825. Ifjabb Szász Károly, jeles magyar költő és müforditó születik Nagyenyeden. (Lásd atyját jan. 25-én.)

1826. A fellázadt janesárok tökéletesen megveretnek, két-három ezer a harcban marad, sokan kivégeztetnek. (Lásd 10. 14. és 16-án.)

1826. Chiliban Rancagea városba congressus hivatik össze egy alkotmány létesitésére. (Lásd jul. 9-én és 11-én.)

1829. Pápai rendelet a titkos társulatok ellen.

1844. Campbell Toms költő meghal Boulogneban.

1848. Munkások békétlenségei Bécsben, melyek a nemzetőrség által elnyomatnak.

1848. Treviso városa 12 órai bombázás után Welden cs. tábornagynak megadja magát, mi által Bianchi tábornok fogságából kiszabadul.

1848. Prága ujra bombáztatik Windischgrätz által. (Lásd 16-án.)

1849. Felkelés Lyonban, és ostromállapot.

1849. Velence tüzes golyókkal lődöztetik az osztrákok által.

1849. A badeni felkelők szerencsés ütközetei Mieroslavsky alatt a Neckar mellett Ladenburg és Käferthalnál Peucker porosz tábornok ellen. (Lásd 16-án.)

1849. A poroszok Kaiserslauternt megszállják. (Lásd 20-án.)

1849. A magyar kormány Görgei előterjesztésére Perczel Mórtól az alvidéki hadvezérséget elveszi, és azt Vetter altábornagyra bizza.

1852. Groos Frigyes jeles lélektani és bölcselmi iró meghal Eberbachon.

1852. Nagybrittanniai kir. szózat, mely szerint a római katholikus papoknak megtiltatik, másutt mint egyházukban vagy magán házakban vallástiszteletet római kath. szertartáson végezni, vagy egyházi ruháikban nyilvánosan megjelenni.

1857. Viscount Canning britt főkormányzó Audh királyát, Calcutta melletti falusi lakában gyanuból, hogy az ind lázadásban részt vett, elfogja és William erődére viteti. (Mások sz. 16-án.)

1858. A mohamedanok Dseddah-ban a vörös tenger mellett nagy vérengzést követnek el a keresztények közt.

16. Junius.

(XVI. Calendas Julii.)

632. III. Yezdegerd, az utolsó sassanida uralkodó, persa trónra lép. A persa aëra kezdete.

1047. Poppo (Babenberg házból) trieri érsek, bölcs fejedelem meghal.

1068. IV. Henrik császár Wratislaw olmützi herceget első cseh királynak kinevezi a mainzi országgyülésen, és egyuttal Luzatiát, Morvaországot és Sziléziát neki hűbérül adja.

1224. III. Mstislaw halicsi fejedelem, több más a dánokkal egyesült hercegekkel, kik 100.000 emberrel a palócok segedelmére siettek, a Kalka folyónál megveretnek a tatárok által Mariopol közelében. (Klaproth, és utána Jerney keleti utazásában 1225 évi 16. juliusra teszik e csatát, mely orosz kronikák szerint 1223 évi julius 25-én történt, de a mint e források Jerney palóc kronikájában elősoroltatnak, ugy is érthető, hogy Jerney az 1225 évszámot veszi. Dlugoss e csatát Jerneynél 1211-re teszi; Szalay szerint jun. 16-án 1223. történt. E csatában Kuthen is részt vett (ki az oroszok szerint Kotak-nak neveztetik) az ő kúnjaival, melyből Asztrakan környékére menekedett.)

1415. A kostnici concilium megtiltja a kehely használatát a szent vacsoránál.

1531. Lauterbach János, latin költő születik Liebau luzatiai helységben.

1546. Askew (Askeva, Askue, Ascongh-nak is neveztetik némelykor) Anna, azon gyanuból hogy az urvacsora iránt Luther véleményén van, egy londoni vásártéren 4 fogolytársával megégettetik, miután a kinzópad annyira elmarcangolá testét, hogy a vesztőhelyre nem járhatott.

1555. Mascarenhas Pedro, India alkirálya meghal.

1566. Las Cases Bertalan, Chiopa püspöke Mexicoban, az üldözött indianok legnemesebb barátja meghal Madridban.

1579. Hartung János, a görög irók fejtegetője meghal breisgaui Freiburgon.

1583. Oxenstierna Axel gróf, svéd statuskancellár, híres államférfi születése.

1594. Az evangelikai rendek a regensburgi országgyülésnek panaszaikat benyujtják.

1626. Keresztély braunschweigi herceg, és Halberstadt lutheran püspöke, a 30 évi háborunak leghiresebb hőseinek egyike meghal sebein Wolfenbüttelben. (Születik 1599 sept. 20-án.) Ő a jezsuiták legveszélyesebb ellensége volt. Midőn 1622-ben Paderbornt elfoglalá, az ottani ezüstös St. Liboriust üdvözlé, és neki köszönetet mondá, hogy megérkeztét elvárá; a 12 apostol szintén ezüst szobrainak kijelenté, hogy nem sokára hivatásuk szerint az egész világon vándorolni fognak, mire a szobrok ezüstjéből pénzt veretett. A pénz egyik oldalán ezen jelige: „Tout avec Dieu", — a másikon az állt: „Isten barátja, a papok ellensége." („Gottes Freund, der Pfaffen Feind.")

1631. Albrici Vincenzo jeles egyházi zeneszerző születik Rómában. (Meghal 1696 august. 8-án Prágában.)

1654. Christina svéd királyné lemond a koronáról, a Stockholmban összegyült országnagyok előtt Károly Gusztáv javára. (Lásd ápril. 19-én.)

1657. Varsó megadja magát az erdélyi-svéd egyesült seregnek. II. Rákóczy György alatt. (Lásd márc. 28-án, ápr. 12-én.)

1674. Turenne a sokkal nagyobb császári hadsereget lotharingiai Károly és Caprara alatt megveri Singheimnél.

1675. Saint Simon (Lajos de Rouvroi) herceg, korának jeles történetirója születik Párisban.

1703. II. Rákóczy Ferenc podoliai katonákkal Lengyelországból Magyarhonba tör. (Lásd febr. 7-én.)

1706. Milord Gallowai francia menekült (Ruvigni marquis fia) és Las-Minas marquis ellentállás nélkül Madridba nyomulnak, és Károly főherceget spanyol királynak kikiáltják.

1746. Az osztrákok Liechtenstein Vencel herceg alatt meggyőzik a spanyol-francia hadsereget Gages és Maillebois alatt a Trebia folyónál Piacenza mellett. Az utóbbiak közül 6000 elesik, 7500 elfogatik.

1754. Zach Ferenc báró, hires mathematicus, csillagász, magyar academiai tag születik Pesten. (Nem Pozsonyban, és nem is junius 4-én mint a lipcsei ismeretek tára, Dorfmeister és a bécsi történeti naptár irja.) (Lásd sept. 2-án.)

1755. Artigas József délamerikai tábornok a szabadság harcban, születik Montevideoban.

1763. Panard Károly Ferenc drámai, lantos és anakreoni költő meghal Párisban.
1774. Kamenskoi meggyőzi az ozmanokat Basardschiknál.
1777. Gresset János Lajos, kellemes francia költő meghal Amiensban.
1789. Bailly János híres csillagász és mathematicus, párisi polgármesternek kineveztetik.
1794. Pichegru francia tábornok megveri az angolokat és hollandusokat Mecheln-nél, és sáncaikból kiszorítja. (17-én is.)
1804. Hiller János Ádám, jeles népdal-zeneszerző meghal Lipcsében.
1807. Neisse vár, mely folyó hó 1-jén capitulált, a franciáknak átadatik.
1807. Soult tábornagy porosz Königsberget beveszi. Az oroszok a Niemenen visszavonulnak.
1809. Forradalom kitörése la Paz-on Peruban.
1810. Az oroszok megveretése a törökök által Varnánál.
1810. Saluzzo Giuseppo Angelo gróf, hires vegyész és természettudós meghal.
1815. Napoleon (130,000 emberrel) megveri a szövetségeseket (80000 embert) Blücher alatt Fleurus és Ligny mellett a németalföldi határszélen. A franciák 10000, a szövetségesek 20000 embert vesztettek. Ney szintén meggyőzi az ellenséget Quatrebrasnál. A braunschweigi herceg elesett.
1826. II. Mahmud török zultán ferman-ja megjelenik a jancsárok foloszlatására nézve. (Lásd 10-én, 14-én és 15-én.) E merész lépés 15000 jancsár áldozatja lett.
1828. A francia király parancsára a trappista szerzetes rend zárdái egész Franciaországon bezáratnak.
1842. Wusong chinai város 230 ágyuval az angolok által bevétetik.
1846. Mastaï János Mária bibornok IX. Pius néven pápának választatik.
1847. Tartományi küldöttségek jelennek meg Rómában zászlókkal és katonai pompával, concessiókat a pápától kérve. Sterbini szereplése.
1848. A képviselők háza Rómában határozza: hogy a haza minden erejének megfeszitésével a háboru folytattassék, míg Olaszország régi természetes határait vissza nem nyeri.
1848. János főherceg a császár helyettese Bécsben.

1848. A német szövetséggyülés a triesti rév elzáratása ellen az olaszok által tiltakozik.

1848. V. Ferdinand király a csajkásokat és több határőröket meginti, hogy a lázadástól elálljanak.

1849. Windischgrätz cs. tábornok Prágát, hol a panszlávok ideiglenes kormányt, és független nemzeti gyülést alakitottak, bombáztatja. (Lásd 12-én és 17-én.)

1849. A magyarok ütközete Zsigárdnál Görgei alatt; Asboth Lajos ezredes vitézsége dacára veszteséggel.

1849. Kemény Farkas Abrudbányát, melyet Jánku megtámadásai ellen oly gyakran védelmezett, lőszer és élelem hiányából elhagyni kénytelen, üldöztetve az oláhok által. Forró Elek ezredes hős csatája a mócokkal Axente alatt Bucsum mellett.

1852. A zsidók egyenjoguságot nyernek Lübeckben.

1854. A török derékhad Selim pasa alatt megveretik Tschuruksu (Ozurgheti) mellett a Tsolok folyón tul, a grusiai határon, herceg Andronikoff orosz altábornok által.

1854. Keglevich Gábor gróf, magyar koronaőr, és az udvari kamara elnöke meghal Bécsben 70 éves korában.

1855. Hangő kelettengeri vár az egyesült angol-francia hajók által lődöztetik, és szétromboltatik.

1855. A dán király jóváhagyja az összesalkotmány tervét.

1865. A porosz hadsereg három ponton lépi át a szász határokat. János szász király ugyan ez nap Drezdát elhagyja, és hadseregét követi Csehországba. A poroszok Hannoverában és Választó Hessenbe is vonulnak.

---

17. Junius.

(XV. Calendas Julii.)

430. (Kr. sz. e.) Posthumius dictator győzelme az aequusok és volskusok fölött az Algidusnál.

521. Ennodius Magnus Felix nagy tudományu páviai püspök és iró meghal Paviában.

907. Árpád halálának hirére roppant német sereg gyül össze Ennsburg és Sz. Florian között, Gyermek Lajos király

alatt, Zoltán herceg kiskoruságát használandók. — Következmény hogy Ditmár salzburgi érsek Pozsonynál megveretett, és Otto freisingeni és Zakariás säbeni püspökökkel elesett. Elveszett a csatamezőn Németország azon kor legjelesebb vezére Luitpold első bajor herceg, tizenöt nevesebb gróffal. Lajos király futásban keresett menedéket, Bajorország pedig egészen elpusztult. (Lásd 18-án.)

1248. II. Meran Otto, burgundi pfalzgróf, ivadékának utolsója meghal.

1341. Chodschu Kermáni mysticus persa költő meghal.

1378. Campofregosa Domenigo genuai doge megbuktatik.

1457. A Hunyadiház legtöbb párthivei a budai fogságból megmenekülnek. Köztük a hatalmas Rozgonyi és Kanisai is. (Lásd március 15-én.)

1518. Luther Márton X. Leo pápához azon kérelemmel fordul, hogy Tetzel visszaéléseit a bűnbocsánat osztogatásában megbüntesse.

1532. I. Ferdinand felszólitja Zápolya pártját az alávetésre.

1543. Garay Blasco spanyol hajóskapitány Barcellona révében V. Károly jelenlétében próbahajózást tesz egy gőzzel mozgatott hajóval. (A spanyol nemzet ezen talentumot elhagyta mecsevészni. Vallásos babonaság és pénzbeli fukarság voltak a lángelmü felfedező ellenei.)

1546. Béke VIII. Henrik angol és I. Ferenc francia király közt.

1639. Békeszerződés az angol vallásbuzgók és I. Károly király közt.

1657. Pin Lajos Illyés bölcsész, egyházi és világi történetiró születik Párisban.

1665. A portugallok Marialva és Schomberg alatt tökéletesen megverik a spanyolokat Villa-Viçosa mellett.

1679. I. Lipót császár és király Erdélynek polgári és egyházi szabadságát, a fejedelmi méltóságot, választási jogot Apaffy és fia halála után oklevelesen megerősiti.

1684. Vissegrád lotharingiai Károly herceg által a törököktül visszafoglaltatik, miután 130 évig azok birtokában volt. (Hormayr tört. zsebkönyve sz. junius 16-án, Hammer sz. 18-án foglaltatott vissza; én Fesslert követem, ki szerint a város már 15-én esett a császárnak birtokába.)

1696. Sobiesky János lengyel király, a törökök győzője meghal 66 éves, Villanow-ban. (Máj. 21-én 1674 királynak hirdettetett ki.)

1703. Miksa Emmanuel bajor választó Kufsteint elfoglalja, miután

a vár parancsnoka által a külvárosok elhamvasztására rakott tűz a lőportárakat, bombákkal és granátokkal légbe röpitette.

1703. Wesley John a methodista vallásfelekezet alapitója születik Epworthon. (Lásd március 2-án.)

1714. Cassini de Thury Cesar François hires csillagász születése. (Meghal 1784 september 7-én.)

1719. Addison József hires iró, Cato szomorjáték költője, és The spectator cimü hirlap kiadója meghal Hollandhouseban Kensington mellett. (Lásd május 1-jén.)

1753. Voltaire majnai Frankfurton II. Frigyes porosz király parancsára elfogattatik.

1762. A Küstrinben fogva tartott horvátok lázadása. A harc már a poroszok vesztére kezdett hajlani, midőn végre a lázadók két papjaik által rászólitattak, hogy börtöneikbe visszamenjenek.

1762. Crebillon Prosper Jolyot, hires francia drámaköltő halála Párisban. (Lásd február 15-én.)

1775. Csata Bunkers-Hill mellett Éjszakamerikában az angolok és independensek közt. Az utóbbiak 500 embert és Warren altábornokot, a győző angolok 1100 embert vesztettek. E csata volt az első formaszerinti hadiműtét az angolok és amerikaiak közt.

1775. Csepcsányi Gábor, iró születése Egerben Heves megyében.

1781. Don Francesco Espoz y Mina, hires spanyol guerilla vezér és tábornok születése Navarrában. (Trueba.)

1784. Thiersch Vilmos, hires philhellen és iró születése.

1789. A francia rendek gyülésének tagjai Sièyes tanácsára magokat alkotmányozó nemzetgyülésnek nyilatkoztatják. — A nagy francia forradalom kezdete. (Legrand ajánlotta volt az: assemblée nationale kifejezést.) [Lásd máj. 5-én.]

1789. A francia nemzetgyülés az állami adósságokat Franciaország becsületügyének nyilvánitja.

1794. Pichegru francia tábornok Ypernt Hollandiában elfoglalja.

1798. Hompesch báró a máltai vitézek utolsó nagymestere Máltát elhagyja, melyet a franciák megszállnak.

1798. Orosz cs. ukas, hogy a francia áruk és holmik az orosz révekben kivétel nélkül elkoboztassanak.

1799. A franciák Macdonald alatt megveretnek Suwaroff orosz és

Melas osztrák tábornok által a Trebia folyónál. (A csata 19-kig tart.)

1808. A sevillai junta magát legfőbb forradalmi hatóságnak nyilatkoztatja. A franciák Almeidából távoznak Loison alatt.

1809. Csata Belchite mellett Spanyolországban a spanyolok közt Blake alatt, és franciák közt Suchet alatt.

1810. Freiligrath Ferdinand, hires német költő születése Detmoldon.

1813. A franciák Fournier dandárnok és Normann alatt megtámadják Lützow szabadcsapatát Kitzennél. Ez ütközetben Körner Tivadar költő halálosan megsebesítetik.

1815. IV. Ferdinand nápolyi király Bianchi és Neipperg kiséretében Nápolyba vonul.

1816. Maine, egy előbb Massachusetts statust kiegészitő tartomány, az éjszakamerikai álladalmak képviselő kamarája által feljogosítatik, hogy külön álladalmat képezhessen.

1818. Wintzigerode Ferdinand báró, előbb osztrák aztán orosz tábornok meghal Wiesbadenben.

1821. Ypsilanti és a hetäristák Rimnik és Tergovist közt nagy csatavesztést szenvednek a törökök által, Wladimiresko és az oláhok árulása miatt.

1829. Vives tábornok felszólitja a mexicoiakat, hogy Spanyolországnak magokat alávessék.

1833. Harminc olasz menekvő, ki eddig Moulins francia városban lakott, parancsot nyer hogy az országot azonnal elhagyja.

1836. A török hivatalos hirlap Mahmud zultán parancsát tartalmazza, melylyel hivatkozással a profétára a testőrök muschirjának Achmet Fethi pasának megengedtetik, hogy szakálát növeszsze. E kegy azon hivatalnokokra is terjed ki, kik Wezir vagy Ferik cimmel élnek.

1836. A francia követi kamara a nyilvános játékházakat Párisban eltörli.

1844. Mednyánszky Alajos báró, nagyérdemű magyar történetiró meghal. (Lásd ápril. 20-án.)

1848. A második badeni kamara Peter követ elfogatásába egyezik.

1848. Prága ismételt bombáztatása. Windischgrätz a város ura. Vége a forradalomnak. (Lásd 2. 12. 13. 16-án.)

1848. D'Aspre tábornok Paduát elfoglalja. Walmoden Trevisot bombáztatja.

1849. Az oroszok Grotenhjelm alatt Vatra-Dorna mellett Bukovinában Urban osztrák ezredessel egyesülnek, és másodszor törnek Erdélybe. [Kőváry sz. ezen orosz hadosztály csak 20-án lépte át Erdély határát.] (Lásd febr. 1-jén.)

1849. A democrat gyülés oderai Frankfurton tiltakozik az általános szavazatjogot megszüntető porosz választótörvény ellen. (Lásd 11-én.)

1853. Iduna, vagy igazi nevén Szász Paulina magyar költőné, ifjabb Szász Károly neje meghal. [Születik 1832.] (Lásd 1825 junius 15-én.)

1853. Van der Jonge jeles holland történetiró a tengerészetről meghal Haagban.

1854. Sonntag Henriette (utóbb Rossi grófnő) híres énekesnő meghal Mexicoban. (Lásd máj. 13-án.)

1866. A poroszok Hannovera fővárost megszállják. (V. ö. jun. 21.)

---

18. Junius.

(XIV. Calendas Julii.)

372. (Kr. sz. e.) Béke Spárta és Theba közt, Iphikrates által.

656. Othman, harmadik kalifa, ki Mohammed még életben maradt 6 társa által választatott, meggyilkoltatik. — Ali kalifanak kikiáltatik.

741. III. Leo Isauricus, byzanci császár meghal. Ő azelőtt sovány szamárral körüljáró szatócs, utóbb kitünő hadvezér volt. Az ő korszaka saeculum iconoclasticum-nak neveztetik, mert azon időben és kivált ő alatta a képek elleni harc dühösködött. IV. Copronymus Constantin követi a trónon. (Lásd sept. 14-én.)

907. Nagy gyülés Ennsburgon Lajos német király elnöklete alatt, melyben a magyarok kiüzetése Németországból határoztatik. (Lásd 17-én.)

1053. Humford calabriai herceg és testvére Guiscard Robert megverik IX. Leo pápa seregét Civitella mellett.

1155. I. Barbarossa Frigyes császár Rómában IV. Adorján pápa által koronáztatik.

1291. III. Alfonso arragoniai király meghal Barcellonában.

1429. A franciák D'Arc Janka az orleansi szüz vezérlete alatt megverik az angolokat Talbot alatt Patay mellett. Két ezer angol elesik, Talbot és több angol vezér elfogatik.

1469. Konrád, Öls hercege Hollós Mátyás magyar királynak hódol.

1482. Martinuzzi (Uthyssenics) György, esztergomi érsek, bibornok, Erdély vajdája, Zápolya János király ministere, és fiának gyámja, születik Kamissák (vagy Kamizacz) helységben, Horvátországban. (Lásd dec. 17-én.) [Horvát Mihály inkább 1484 évre látszik hajlandónak tenni születését.]

1488. Csata Sauchie mellett; III. James skót király megöletik.

1525. Münzer Tamás, vallásábrándozó, a német lázadó parasztok vezére kivégeztetik Frankenhausenban. (L. máj. 15-én.)

1537. Fegyverszünet V. Károly császár és I. Ferenc francia király közt 10 évre.

1574. Valois Henrik lengyel király éjjel titkon elhagyja királyi székhelyét Krakóban, és háládatlanul távozik a lengyel nemzet kebléből, a francia trónt elfoglalandó. (Lásd febr. 21-én) [nem 22-én mint Timon irja.]

1639. Szerződés Berwicken I. Károly angol király és a skót covenant-iak közt, mely szerint mind két fél seregét eloszlatja, és egy legközelebbi synodán és parlamenten a viszályok elintézését szorgalmazandja.

1643. Rupert kir. herceg Wycomb várost elfoglalja, és két parlamenti ezredet levágat. Oxford felé visszatérése alatt, Chalgrove mellett a parlamenti sereg által bátran, de eszélytelenül megtámadtatik. Ezen ütközetben Hampden John, a hires republicanus szónok, és a parlament legjobb vezére halálos sebet nyer, és még ugyanaz nap meghal. (Lingard, Schlosser, Macaulay. Némelyek jun. 28. és 29-re.)

1686. Buda ostroma kezdődik lotharingiai Károly által.

1716. Vien József Mária francia festész születése Montpellierban. (Lásd márc. 3-án.)

1719. Choiseul István Ferenc herceg, hires francia államférfi, minister, és a jesuiták kiüzője Franciaországból születik. (Lásd május 7-én.) [Ersch szer. született jun. 28-án.]

1734. Villars Lajos Hector herceg, pair és tábornagy meghal Turinban. (Lásd jun. 22-én.)

1741. Bertram János Frigyes, hires vallástudós és keletifriz történetbuvár meghal. (Születik 1699 febr. 7-én Ulmban.)

1757. Véres csata Kolinnál Csehországban, melyben II. Frigyes porosz király Daun cs. tábornok által tökéletesen megveretik, ugy hogy Prága ostromával felhagyni, és nem sokára Csehországot ott hagyni kénytelen volt. (Mária Terézia még 4 évvel utóbb Daunnak irt levelében junius 18-át a monarchia születésnapjának nevezte.)

1772. Van Swieten Gerhard, jeles orvos meghal Schönnbrunnban. (Lásd máj. 7-én.)

1788. Az oroszok Potemkin herceg alatt Oczakow feketé tenger melletti vár ostromlását kezdik. (Lásd dec. 17-én.)

1789. II. József császár a brabanti rendek kiváltságait eltörli. — Van der Noot a lázadást terjeszti. (Lásd nov. 22-én.)

1794. Corsica III. György angol királynak hódol. (Lásd febr. 28., oktober 20. és jun. 14-én.)

1799. A francia directorium triumviratusa Merlin, La Reveillere és Treilhard — Siéyes müködése által a directoriumból kiszoríttatnak. — Harmincadik prairial.

1800. A cisalpini köztársaság Napoleon által visszaállitva.

1805. Murphy Arthur angol drámairó meghal.

1807. A törökök öldöklő csatában az oroszok által Arpotschün mellett tökéletesen megveretnek.

1808. A portugallok felkelése a franciák ellen. Forradalmi junta alakulása.

1809. A westfaliai sereg Thielmann alatt a hollandusokkal Gratien alatt egyesülve, hadjáratát kezdi Szászországban az osztrákok ellen.

1810. Napoleon 20 római püspökséget eltöröl az eskü megtagadása miátt az alkotmányra.

1812. Az éjszakamerikai congressus hadat izen Nagybrittanniának.

1814. A porosz király Neuenburg cantonnak monarchiai alkotmány levelet ad. (Lásd jan. 24. és 25-én.)

1815. Csata Waterloo és Belle-Alliance mellett. Napoleon hatalma ezen utolsó csatában végkép megsemmisitetik a szövetségesek által Wellington, Blücher, Ziethen, Gneisenau, Thielmann, Hiller, Zastrov alatt. Napoleon 35000 embert és 200 ágyut, az egyesült angol-hannoverai-németalföldi-porosz sereg 51000 embert, ezek közül csak maguk a poroszok 33000 embert vesztettek.

1816. Télfy János, magyar hellenista, statistikai és nevelési iró születik Nagyszombathban.

1822. A török flotta főhajója Sciosnál egy a görögök által neki eresztett gyujtóhajó által légbe röpítetik, és a Kapudan pasa halálát okozza.

1823. VII. Ferdinand spanyol király Cadixba elvitetik. (L. 11-én.)

1826. A boliviai köztársaság Bolivar illiberalis törvénykönyvét alkotmányul elfogadja. Code boliviano.

1834. Német menekvők összeesküvése Németország lázitására fölfedeztetik Bernben.

1835. A spanyol carlisták megrohanják Bilbao várost. Vezérük Zumalacarregui itt halálos lövést kap. (Lásd 25-én.) [Rotteck sz. 17-én.]

1837. A spanyol királyné leteszi az esküt az április 27-iki alkotmányra.

1848. Robot és dézsma eltöröltetése Erdélyben.

1849. A stuttgarti nemzetgyülés katonai hatalommal szétüzetik.

1849. A német ügyek igazgatási tanácsa: Canitz, Zeschau, Wangenheim első ülését tartja Berlinben.

1849. Ancona megadja magát az osztrákoknak, kik a várost azonnal megszállják.

1849. Landau a poroszok által megszállva.

1849. Az orosz főhadsereg Paskievits herceg alatt Duklanál Galiciából Magyarországba tör 80—90000 emberrel. Miklós ezen utolsó hadosztályokat a karpátok magaslatáig kisérvén, itt áldást mondott rájuk, és Varsóba visszautazott.

1854. A görögök elsáncolt tábora Hadschi-Petros alatt Kalabak (Kalompaka Thessaliában) mellett rohammal bevétetik Abdi pasi és Fuad Effendi által.

1855. Az egyesült angol-francia hadsereg rohama Pelissier tábornok alatt Sebastopolra az oroszok által nagy veszteséggel visszaveretik.

1857. Finnlandban a kereszténység behozatalának 700-dos évfordulatja ünnepeltetik.

1866. A poroszok Drezdát és Lipcsét megszállják. (V. ö. jun. 16-án.)

19. Junius.

(XIII. Calendas Julii.)

371. (Kr. sz. e.) Congressus Spartában. Theben város a békelevélből töröltetik.

325. A első általános egyházi concilium megnyittatik Nicaea bityniai városban. Itt Arius kiátkoztatik. (L. aug. 25-én.) Többnyire keleti püspökök látogatták, és Konstantin császár befolyása alatt a Krisztus isteni természetéről szóló dogma megállapitatott.

1095. Monomach győzelme a palócokon Tugorchan alatt Ustje mellett.

1162. III. István, törvényes magyar király II. Géza fia, kemény csatában megveri a Manuel görög császár által pártolt IV. Istvánt. II. Béla fiát és bujdosás közben elfogja. III. István által szabadon bocsátatván, Sárdicába menekült Manuel császárhoz.

1205. Roman lodomér fejedelem megveretik a lengyelek által Leschko halicsi herceg alatt Zavichost mellett és a csatában elesik.

1306. Pembroke meggyőzi Bruce Robertet Methven mellett.

1365. IV. Rudolf, első osztrák főherceg, IV. Orbán pápa bulláját nyeri a bécsi egyetem felállitására.

1369. Merész Fülöp burgundi herceg egybekel flandriai Margit, burgundi grófnővel Genten, és ez által a kilenc év óta a két Burgund közt folytatott háborut megszünteti.

1427. Lazarevits István szerb despota halála.

1450. Hunyadi János kormányzó Gara Lászlóval, és Ujlaky Miklóssal frigyre lép Cilley gróf ellen.

1526. Nádasdy Tamás Speyerben a német országgyülésnek előadja II. Lajos király keresetét, a törökök ellen nyujtandó segedelemért.

1533. Több régiségbuvár engedelmet nyer, hogy Laura de Sade, Petrarca kedvesének sirját nyithassa föl.

1546. V. Károly császár és Szász Móric frigyet kötnek Regensburgon.

1547. Fülöp hesseni tartománygróf, a vallásreformatio fővezetője V. Károly ellen, a mentességi igéret dacára Halleban fogva tartatik.

1566. VI. Jakab skót király (mint angol király I. Jakab) Stuart-Darnley Henrik, és Stuart Mária királyné fia születik.

1598. Báthory Zsigmond átveszi az Erdély helyett cserébe kapott Ratibor és Oppeln hercegség kormányát.

1623. Pascal Balás, hires bölcsész és mathematicus, a francia próza mintaképe, a legnagyobb lángelmék egyike születik Clairmont-on. (Lásd aug. 19-én.)

1645. Az osztrákok csatája Piccolomini és Lipót főherceg alatt a svédek ellen Wolfenbüttelnél.

1669. A lengyel országos rendek Wisnoviezky Koributh Mihály Tamást, Jagello véréből való nemest királynak választják. (Meghal november 10-én 1673.)

1688. Caraffa Lippát elfoglalja a törököktől.

1715. Lemery Miklós, jeles vegytudós meghal. (L. nov. 17-én.)

1745. A Tournay fellegvárában ostromlott angolok megadják magokat a franciáknak. (Tournay városa május 22-én adta meg magát.)

1758. Morghen Rafael jeles olasz rézmetsző születése Nápolyban.

1777. Az angolok Clinton alatt Philadelphiát ott hagyják, az amerikaiak Arnold alatt megszállják. (Lásd sept. 23-án.)

1782. Lamennais Felicité Robert, hires francia iró, bölcselmi és politikai szakban születik St. Maloban Bretagneban. (Lásd február 27-én.)

1790. A francia nemzetgyülés Lameth inditványára az örökös nemességet, és annak cimereit és kitüntetési jeleit eltörli. (Lásd január 19-én.) Clootz Anacharzis egy roppant követség élén, mely különféle népek nemzeti ruhájába öltözve volt, a gyülésnek köszönetet mond az emberiség nevében minden előitéletek kiirtásáért. (Lásd dec. 22-én, márc. 15. 24-én, junius 24-én.)

1792. A girondisták által Párisba csődített marseilli pórnép a nemzetgyülésnek jelenti, hogy a veszélyeztetett szabadság védelmére jött: „A nemzet haragjának napja megjött.“ A Tuilleriák előtt azt kiáltotta: „El a Veto-val! El a nagyfalóval, ki 25 milliót elnyel!“

1792. Schwab Gusztáv német költő és iró születik Stuttgarton.

1794. A francia convent 1105 millió különféle értékü assignáták készitését határozza.

1794. A convent rendeli, hogy minden hajóparancsnok, kinek sora az ellenség által áttöretik, halállal büntettessék.

1797. A Themsehajózás szabadnak nyilvánitatik.
1798. Buonaparte elhagyja Malta szigetet, és a touloni hajóhaddal Egiptomba vitorláz. (Lásd jun. 29-én.)
1800. Moreau meggyőzi az osztrákokat Kray alatt Hochstättnél.
1817. Woltmann Károly Lajos, történetiró halála Berlinben.
1820. Banks József, természetbuvár és tengerész halála Londonban.
1821. Csata Dragoschan mellett a törökök és görögök közt. A hetairisták vitéz szent csoportja Ypsilanti herceg alatt az arnauták, oláhok és pandurok árulása következtében itt elesik. A vitéz Jordaki később a Seck (Kosia) zárdában sebekkel rakottan meghal.
1822. A görögök beveszik az Akropolist 11 holnapi ostromzár után.
1823. Carterac spanyol vezér Limát Peruban elfoglalja. (Lásd julius 16-án.)
1826. A zendülők Java szigeten megveretnek a hollandusok által. (Lásd oktober 15-én.)
1830. Csata Staneolinál Algier előtt Bourmont francia tábornok és Ibrahim Pasa az algieri Dey veje közt. A franciák tökéletesen megverik a 40000-nyi algieri sereget, egész táborukat és hadi készletüket elfoglalják.
1841. Kossovich Károly, történet- és jogtudományi iró meghal. (Lásd december 16-án.)
1842. Schang-hai fontos chinai kereskedelmi város majdnem kardcsapás nélkül az angolok hatalmába esik.
1848. Békekötés az egyesült éjszakamerikai álladalmak és Mexico közt.
1848. Republikanus felkelés és torlaszok Altenburgon. Erbe, Douai, Dölitsch.
1848. Jellacsich horvát bán a császári udvarnál Inspruckban megjelenik. Junius 14-én horvát küldöttség járt itt. (Lásd junius 10-én.) A kir. nem- tetszését fejezé ki a bán eddigi magaviseletével, a szerbeket kivánságaikkal a pesti országgyüléshez és a magyar kormányhoz utasítja, végre János főherceget felszólitá a magyar-horvát viszály egyeztetésére.
1849. A székelyek hős ütközetei Predjálónál az oroszok ellen Dyk alatt. Szabó Nándor alezredes a Felső-Tömösből visszaszoríttatik.
1849. A francia alkotmányterv benyujtatik a nemzetgyülésnek.

1849. Paskievits orosz tábornagy főhadiszállása Bártfán.
1849. A porosz király herceg Badent negyedizben ostromállapotba hirdeti.
1850. A widdini pasalikban 300 bolgár falu fellázadt, orosz bujtogatás következtében.
1851. Concordatum IX. Pius pápa és Toscana nagyhercegség közt.
1862. Garibaldi körutazását kezdi Siciliában, és mindenütt lángszavakkal Róma felszabaditására lelkesít. (L. aug. 1-jén.)
1867. Miksa mexicói császár, osztrák főherceg, Queretaroban haditörvényszékileg meglövetik.

20. Junius.

(XII. Calendas Julii.)

840. Ájtatos Lajos francia király egy Mainz alatti rajnai szigeten meghal. (Nem máj. 21-én mint Eber.)
1097. A kereszthad Bouillon Godofréd alatt Nikäát ostrommal beveszi. (Vilmos tyrusi érsek.)
1278. I. Rudolf császár Ottokár elleni hadjárata alkalmával Bécset szabad birodalmi városnak nyilatkoztatja. (E szabadalom azonban kétszer vétetett vissza.)
1361. Az egyesült bolognaiak és magyarok, számra több mint 4000 ember — Csudár Péter a magyar segédhad vezére és Malatesta Galeoto vezetése alatt Visconti Bernabo leghatalmasb erősségét Sanct Ruffilo mellett megtámadják, beveszik, és a Viscontiakat a Savena partján tökéletesen megverik.
1481. Csata Jenischehr mellett. II. Bajazid megveri és megfutamítja Dschem testvérét, és a török trónt elnyeri.
1483. V. Eduard angol király, IV. Eduard fia a Towerben meggyilkoltatik nagybátyja III. Richard által. (Szül. nov. 4-én 1470.) (Ámbár e szerencsétlen fejedelem sorsa és végnapja igen homályos, mégis némely adatok a mai napra utalnak.) (Lásd junius 26-án.)
1483. A braganzai herceg kivégeztetése.
1531. Caporali Cesare, igen jeles költő, Berni leghíresebb utánzója, születik Perugiában. (Meghal 1601.)
1544. Enghien Ferenc (Bourbon gróf) francia vezér Carignanot

elfoglalja, melyet Colonna Pyrrhus az éhség minden isszonyai dacára védett.

1553. V. Károly császár, hogy a Metz előtt szenvedett kudarcot jóvátegye, Terrouenne francia várost rohammal elfoglalja, és földig lerombolja. A város soha többé fel nem épült. (Lásd oktober 22-én.)

1605. II. Fedor cár meggyilkoltatása.

1608. II. Rudolf császár Mátyás testvérének Magyar-, Cseh- és Morvaországot átengedi.

1621. Forgács Zsigmond nádor meghal Nagyszombaton. (Igy Engel, Hormayr, Mednyánszky és Frankl Vilmos. Nagy Iván sz. 23-án. Ersch encycl. és Fessler szerint 30-án, Zavodski diaruma sz. julius 26-án.)

1622. A császáriak Tilly és Cordova alatt keményen megverik Keresztély braunschweigi herceget Höchstnél.

1650. Churchill John gróf, Marlborough herceg, Angolország legjelesebb hadvezéreinek egyike születik. (L. jun. 16-án.)

1684. Armstrong Tamás, a Rye House összeesküvésének állitólagos részese, II. Károly által vérpadra küldetik. (Fritsch.)

1720. Pálffy Lőrinc egyházi szónok, gaszdászati magyar iró születik Mindszenten, székely Csikszékben.

1752. Palsa János, hires kürtzenész születik Jermeritzon Csehországban. (Meghal január 24-én 1792.)

1755. Barras Pál Ferenc János vicomte, hadvezér, a convent tagja, a directorium elnöke születik Fohemboux provencei helységben.

1756. Az angolok által Hyder-Ali ellen viselt kegyetlen háboruban 123 angol 146 közül egy éjen át a calcuttai fekete barlangban megfulad.

1760. Wellesley Colley Richard marquis hires statusférfi Arthur testvére születik.

1788. A jobbágyiság eltörlése Dániában.

1788. Hamann János György, az éjszaki Magus, a keresztény apologeta, meghal Königsbergen.

1789. A francia nemzetgyülés tagjai, miután rendes gyüléstermüket bezárva és őrökkel körülvéve látták, a bálházba mennek, és ünnepélyes esküt tesznek, hogy előbb el nem oszlanak míg Franciaországnak alkotmányt nem adnak, és a politikai ujjászületés munkáját be nem fejezték.

1792. A párisi külvárosok nagy lázadása. Egy 40000 emberből

álló néptömeg Santerre sörfőző vezetése alatt a nemzetgyülés sorompói előtt elvonul, — innen fegyveresen a királyi palota belsejébe tör, és a királyt kötelességére emlékeztetendő, ellene a legvadabb szitkokra fakad. A király egy sansculott vörös sapkáját több óráig tartotta fején, a lázadók vezetőivel ugyan egy üvegből a nemzet egészségére ivott; és miután a kir. család a megaláztatás minden nemeit kiszenvedte, Pétion felszólításának sikerült, hogy e nyers vendégek estveli 10 óráig a királyi lakból eltávozzanak.

1792. Claviére István pénzügyminister lemondásra kényszeritetik.

1795. Condé kir. herceg táborában, XVI. Lajos testvére, XVIII. Lajos királynak kikiáltatik. (Csak 1814-ben létesült a törekvés.)

1796. Ritterhouse Dávid éjszakamerikai csillagász halála.

1798. VI. Pius pápa francia kiséret alatt a Florenz melletti karthausi zárdába hozatik.

1798. Czech János magyar történetbuvár és academiai tag születése Győrött.

1799. Angol bill a titkos izgató társulatok elnyomására.

1800. Kästner Abraham G. hires mathematicus és élces epigrammatista meghal Lipcsében.

1804. Seidl Gábor osztrák költő születik Bécsben.

1808. A portugallok felkelése Villaviciosában.

1808. A spanyolok kikiáltják a békét Svédországgal.

1808. Buonaparte József Bayonneban alkotmányszabályt kibocsát Nápoly és Sicilia számára.

1809. Napoleon parancsot intéz Poniatowskyhoz, hogy Galiciát számára ideiglenesen birtokba vegye.

1809. Chasteler osztrák tábornok Tirolist odahagyja a francia tulhatalom miatt.

1810. Gróf Fersen Axel, 60 éves udvari marsall egy néplázadás alkalmával Stockholmban a népdüh áldozatjául esik.

1815. Az osztrákok Frimont alatt a Simplon hegyen átmennek.

1815. Az éjszakamerikaiak győzelme Decature commodore alatt az algieri hajóhadon Carthagena mellett.

1821. Ypsilanti szózata Rimnikből a felkelő seregben levő árulók és gyávák ellen. (Lásd 19-én.)

1822. Seu d'Urghel város a royalista felkelők által a trappisták alatt bevétetik.

1823. A szabad kőmivesek és titkos társulatok Portugalliában eltiltatnak.

1830. Összeesküvés Bustamente tábornok, mexicói elnök ellen Mexicóban.

1834. Dom Miguel egy angol fregatton Genuába megérkezik és ott az egyezkedési levél ellen tiltakozik, melyet Evorán május 26-án aláirt.

1836. Siéyes Manó gróf, a nagy forradalom első szereplőinek egyike, lángeszü törvényhozó, a „Que est ce, que le tiers etat?“ cimü irat szerzője meghal. (Lásd május 3-án,) (Becker sz. julius 18-án.)

1837. IV. Vilmos angol király halála. Hannovera mától önálló királyság lesz Ernő Ágoston cumberlandi herceg alatt.

1842. Deák Antal, Ferenc testvére, jeles országgyülési követ meghal.

1848. A rácok Fehértemplomot megtámadják, de visszaveretnek a város német polgárai, és magyar nemzetőrség által. (Lásd 22-én.)

1849. Heves csaták a Csallóközön Aszód, Zsigárd és Perednél a magyarok közt Görgei és Klapka alatt, és az osztrák hadsereg közt Wohlgemuth, Pott, Theissing osztrák tábornok alatt. Asbóth Lajos győz Perednél, Klapka Nyárasdnál megveretik. (Lásd 21-én.)

1849. A székelyek hős csatái a tömösi szorosban az oroszok ellen Lüders alatt, kiknek hatalma ötszörte nagyobb volt. Magyar thermopylák. Kis Sándor ezredes nagy vitézséggel a 20000-nyi orosz sereget négy ízben visszaveri, míg két lövés által találva elfogatik. — Ez nap még Brassó előtt állnak az oroszok. (Lásd 22-én.)

1849. A badeni forradalmi sereg Mieroslawsky alatt a poroszok által Waghäuselnél megveretik. (Lásd 15-én.)

1851. Népgyülés Leicester angol városban, melyben Mészáros és Paget is szónokolnak, és mely feliratot határoz a parlamenthez, Kossuth és társai felszabaditása ügyében.

1866. Victor Emanuel király nyilt szózata az olasz nemzethez, melyben az Austria elleni harcra felhiv, és kimondja, hogy miután ő Austria által háborura kényszerítetett, ő ismét fog az olasz függetlenség első katonája lenni. Háboru izenés Austriának szintén ma küldetik. (V. ö. máj. 4-én.)

21. Junius.

(XI. Calendas Julii.)

1010. II. Mohammed cordovai fejedelem meggyőzi Suleiman Mosteinbillaht Acbat Albacar-nál.

1089. Lanfranc, tudós canterburyi érsek, a scolasticismus egyik főnöke, meghal.

1237. Julian, magyar domonkos pap Ásiában a magyarok őshazáját feltalálván, ma visszafordul európai honjába. (Lásd dec. 21-én.)

1249. Gajuk mongol Nagy Khan, ki vezéri minőségben Magyarországban is volt, meghal Európa iránti széles tervei közepett. (Lásd aug. 24-én.)

1339. A berni democratak Gerlach Rudolf vezetése alatt fényes győzelmet nyernek Laupennál a szövetséges nemesség és városok ellen.

1376. Vencel cseh király Aachenban német királynak koronáztatik.

1377. III. Eduard angol király, a skótok és franciák meggyőzője meghal Sheneban.

1380. A Chioggiában körülvett 5000 genuai megadja magát a velenceieknek. Velence megszabadul. (Lásd dec. 24-én.)

1420. Loredano Péter velencei tengernagy Tráw-ot Dalmátországban elfoglalja. (Timon szerint 22-én.)

1484. Katholikus Ferdinand spanyol király Allora várost a mauroktól elfoglalja. (Lásd január 2-án.)

1495. I. Miksa császár Wormsban Eberhard würtembergi grófot hercegi méltóságra emeli.

1523. Gusztav Wasa Stockholmot hadszerződéssel a dán hadőrségtől elfoglalja. (Lásd junius 23-án.)

1525. Monte luce a Perugia melletti apáca zárdában a festészet egy remekmüve állitatik fel, mely Sancio Rafael által közbejött halála miatt befejezetlenül hagyatott, de tanitványai Penni János Ferenc, és Romano Julio által elkészitetett. A hires kép „Mária mennybe menetelét“ ábrázolja.

1556. Alipasa, a budai helytartó beg, Szigeth rohamától a magyarok által visszaveretik. (Az ostrom május 24-én kezdődött.)

1606. Schuiski Basil bojár az orosz senatus által Demetrius helyébe császárnak választatik. Ez az első fejedelemválasztás az oroszoknál. (Lásd május 26-án.)

1620. Homonnay György, Bethlen halálos ellensége, Lengyelországban megmérgeztetik.

1622. Prágában 27 lázadó nyilvános téren lefejeztetik. Közte Schlick Joachim gróf, és Jessenius hires orvos. Azonkivül 728-an egész vagy részbeni jószág elkobzással bünhödnek. [Weber H. 1621. évre teszi.]

1655. Morosini Ferenc velencei tengernagy fényes győzelmet nyer a török hajóhadon a dardanellákban.

1661. Béke Kardisban Svéd- és Oroszország közt, melyben mind a két résznek az 1617-ben átengedett birtokok meghagyatnak.

1686. Hires szövetség Augsburgon a német császár, Spanyolország, Svédország, a szász és bajor választó, a sváb és frank kerület közt, melyhez utóbb Brandenburg és Savoya is csatlakozott, XIV. Lajos francia király hóditásvágyai ellen.

1688. Jakab herceg, II. Jakab angol király fia, apja halála után III. Jakabnak, de az angolok által rendesen trónkövetelőnek, vagy Szent György lovagjának nevezve, születik Londonban.

1735. Hearne Tamás termékeny angol történész meghal. (Niceron sz. 10-én.)

1738. Harless Gottlieb Kristof, hires német humanista születik. (Meghal 1815 november 2-án.)

1771. Alvarez Mariano spanyol tábornok, Gerona hires védője a franciák ellen, születik.

1781. Poisson Simeon Dénes hires francia mathematicus és természettudós születik Pithiviers-ban.

1784. Horváth Zsigmond utazási és oktatási iró születése Kis-Köcskön Vasmegyében. (A „magyar irók“ életrajza szerint 1782. évben.) [Meghal 1845 oktober 17-én.]

1789. Báró Holbach Pál Thierry, a „systéme de la nature“ atheisticus könyv szerzője, a bölcsészetben a materialismus tanainak fő apostola meghal Párisban.

1791. XVI. Lajos francia király (éjjel 20-ról 21-re) Párisból családjával megszökik. (Lásd 22 én.)

1794. Deinhardstein János Lajos, dráma iró, a széptan és történettan tanára születik Bécsben.

1795. Mungo Park merész utazó a Gambia partjaira érkezik, és ismét veszedelmes utjára indult a Nil-források felfedezésére.

1798. Menzel Farkas történetiró és itész születése Waldenburgon Szileziában. (Az Uj Ism. Tára sz. 29-én.)

1799. Bellegarde osztrák tábornok szerencsés ütközete San Giuliano mellett Moreau francia tábornok ellen.

1808. Wellington az angol-portugal sereggel megveri a franciákat Junot alatt Vimiera mellett.

1809. Island függetlenségét kinyilatkoztatja Jörgen Jorgensen alatt Dániától és a britt védelemnek megadja magát.

1812. Ütközet az angolok és amerikaiak közt Roncerredano mellett az utóbbiak ártalmára.

1813. Wellington megveri a franciákat Jourdan alatt Vittoriánál. — Bonaparte József király Spanyolországból Franciaországba menekszik.

1814. Az inquisitio visszaállitása Spanyolországban. Mien Campillo Almeria püspöke nagyinquisitor lesz.

1814. Napoleon a waterlooi csatavesztés után Párisba érkezik, és az Elysée palotában leszáll. A kamarák magokat állandóknak nyilatkoztatják.

1817. Choiseul Mária Gábor államférfi, tudós és utazási iró meghal Párisban.

1819. Pompéry János magyar szépirodalmi iró, és a Pesti Napló, Magyarország utóbb Ország polit. lapok szerkesztője születik Miskolcon.

1820. Hunfalvy János, jeles magyar geographiai és statistikai iró születik Nagyszálok-on Szepes vármegyében.

1828. Moratin Leandro Fernandez spanyol költő meghal Párisban.

1830. Alber János kegyesrendi tanár, természettudományi, nyelvészeti, hittani, és egyháztörténeti iró meghal Pesten. (Születik 1753 julius 7-én. Magyar-Óvárott.)

1832. A pápa lázadó alattvalói ellen az egyházi átkot szórja.

1848. Horvát tartományi gyülés Zágrábban. Kukuljevics Iván Ferdinand király trónról ejtését és Jellacsich bán dictatorrá kineveztetését inditványozza. A gyülés „ultimatumot" határoz a királyhoz, melyben kivánja, hogy a „rágalmazott" minden hivatalába visszahelyeztessék.

1848. Munkások felkelése Párisban, mely igen veszélyes szint ölt.

1848. Az oláh forradalom kezdete Bukarestben; — lövések Bibesko hercegre. A nép alkotmányt, és az orosz befolyás lerázását kivánja.

1849. Görgei megveretése Perednél az osztrák-orosz sereg által. Egyik részről Klapka, Leiningen, Kászonyi, — másik részről Wohlgemuth, Csorich, Pott, Hertzinger, Theissing, és az orosz tábornok Paniutin.

1849. Az oroszok Dobay József ezredest a Borgo szorosnál megtámadják és Borgo Prundig szoritják. (Lásd 22-én.)

1852. Gruithuisen Ferenc jeles természettudós és csillagász halála Münchenben.

1854. Az egyesült angol-francia hajóhad Bomarsundot lődözi.

1855. Békétlen mozgalmak Genfben Fazy James kilépése miatt a nagy tanácsból.

1866. A hannoverai hadsereg, mintegy 19000 ember Arentschild tábornok vezérlete alatt elhagyja Göttingent, és a királyt, udvari kocsik nagy sorával körébe fogadván Eisenach felé vonul, hogy Bajorországba magát keresztül vágja. (V. ö. junius 17-én.)

1866. A porosz-osztrák háboru kezdete. Porosz parlamentairek Weidenau és Oswieczim falvakban a porosz osztrák siléziai határszélen átadják a porosz hadizenetet. (V. ö. jun. 20-án.)

---

22. Junius.

(X. Calendas Julii.)

228. (Kr. sz. e.) Cn. Fulvius Centumalus proconsul az illyriakról tengeri diadalt ül.

217. (Kr. sz. e.) Hannibal meggyőzi a rómaiakat Cortona hegyei, és a trazimeni tó közt (a mai Perugia mellett) és Cajus Flaminius consult megöli. (Lásd márc. 10-én, v. ö. aug. 2-án, julius 8. és 17-én.) 15000 római elesik, ugyan annyi fogolylyá esett. [Mommsen, a javitott naptár folytán a csatát ápril havára véli teendőnek. Weber H. junius 23-ára teszi.]

168. (Kr. sz. e.) Aemilius Paulus római consul meggyőzi Perseus macedói királyt Pydnánál; 25000 macedói elesik, 11000

fogságra jut, Macedonia római tartomány lesz. (Igy Mommsen; Weber H. sz. junius 2-án.)

2. (Kr. sz. e.) Keresztelő János születése. (Lásd sept. 21-én.)

431. A harmadik általános egyházi concilium tartatik Ephesusban. (Tart jul. 31-éig.) Nestorius megátkoztatása.

1208. Sváb Fülöp császár, Barbarossa Frigyes császár fia, Bambergen Wittelsbach Otto és Henrik andechsi határgróf által megöletik, nehány, a wittelsbachiaknak tett igéret meg nem tartása miatt. (Eckbert, Henrik testvére, bambergi püspök, e bünténvért méltóságától megfosztatik, és Magyarországon is Bánkbán alatt lázadás oka lesz.) (Lásd sept. 28-án.) [Weber H. 21-re teszi.]

1264. Az első angol parlament tartása, három országosrend részvétele mellett, III. Henrik király alatt.

1340. III. Eduard angol király a franciákat nagy tengeri csatában megveri.

1377. III. Eduard angol király 50 évi kormányzás után meghal: vállalataiban egész életében szerencsés lévén, csak hogy V. Károly francia király életének utolsó napjaiban tőle mind elnyert, a mit azelőtt oly szerencsésen szerzett.

1378. Az alsó 14 céh Florenzben nagy mozgalmak közt az alkotmány javitását kivánja.

1402. A skótok megveretése West-Nisbet mellett Percy Henrik (Hotspur) és gróf Dumbar angol vezérek által. (Ezen Percy VI. Percy Henriknek fia volt, ki sept. 14-én Homildonnál győz.)

1476. Merész Károly burgundi herceg, az egyesült svajciak által, kiket Hans Hallwyl Bernből és Hans Waldmann Zürichből vezérlett, Murtennál tökéletesen megveretik. A burgundiak közül 15000-en, közte Romont gróf elesik; a svajciak 1400 halottat és 600 sebesültet számláltak.

1497. Csata a Blackheath-on a lord Audley alatti lázadók és a kir. seregek közt.

1527. Macchiavelli Miklós hires olasz államférfi és történész halála Florenzben. (Lásd máj. 3-án.)

1529. Perényi Péter és Török Bálint, azelőtt Zápolya, most Ferdinand hivei, megveretnek Marienburgnál a Bárcaságban, Zápolya és Péter moldvai vajda egyesült ereje által.

1535. Fischer rochesteri püspök és bibornok lefejeztetik, mivel

a VIII. Henrik által felállitott trónkövetés esküjét el nem ismerte.

1562. A törökök Eszék mellett megveretnek és az ostrom megszüntetésére kényszerítetnek.

1593. Hasan bosnyák helytartó tökéletes megveretése Sziszek ostrománál. Erdődy bán, Auersperg, Eggenberg, Redern és Paradeiser a törököket a Kulpa és Odra vizébe szoritják, Hasan maga is 12 béggel a vizbe veszett; a 60000-nyi török seregből alig maradt fenn 42—45000 ember. A győzők Katzianer ágyuját is foglalták vissza, melyen Szokoli a hős Zrinyi fejét vétette.

1595. Esztergom két holnapi ostrom után gróf Mannsfeld Károly által bevétetik.

1620. Liszti László báró magyar költő születik. (E chronologiai adatot a Szent István társulat által kiadott „Magyar irók“ cimű életrajzgyüjteményből veszem; kár hogy ott annak forrása nem idéztetik, mert Kemény József az Uj Magyar Muzeum 1854. évfolyamában, és utána Toldy a magyar nyelv és irodalom kézikönyvében csak annyit mond, hogy Liszti 1630. év előtt született. — Nem áll az, a mit az idézett „Magyar irókban“ olvasunk, mintha Liszti 1662-ben halt volna meg Franciaországban, mert Lisztinek Bécsben 1659. és 1662. között feje vétetett.)

1627. XIII. Lajos francia király Párisban három párbaj vivót lefejeztet: Montmorencyt, Boutevillet, és Deschapellest. (Lásd sept. 10-én 1547.)

1637. Weimari Bernát herceg győzelme a Saonne mellett.

1679. Monmouths herceg megveri a lázadó puritánokat a Bothwell hidnál. (Régi stilus.)

1685. D'Etrée francia tábornagy Tripolist bombázza, és a kalózokat alávetésre kényszeriti. (Lásd aug. 30-án.)

1707. Az ónodi országgyülés berekesztése. (Lásd máj. 16. és 30-án, junius 9-én.)

1712. Villars francia tábornagy megveri az osztrákokat Denain mellett.

1751. Hallerkeői Haller László gróf, erdélyi államférfi, magyar iró meghal. (Születik 1717.)

1760. Vulpius Keresztély Ágoston regényiró születik Weimaron. Ő az egykor sokat olvasott Rinaldo Rinaldini, valamennyi rabló regény ősapjának szerzője. (Lásd junius 26-án.)

1767. Humboldt Vilmos remek költeményes, bölcselmi és aesthetikai iró születése Potsdamban. (Meghal 1836 április 8-án.)

1768. Szentjóbi Szabó László magyar költő születése Ottományon Biharban. (Toldy a Handbuch der ung. Poesie és a magyar nyelv és irodalom kézikönyvében azt mondja, hogy 1767. született; napot egyik munkájában sem közöl.) (Lásd okt. 10-én.)

1770. Krug Vilmos Traugott német bölcsész születése Radis-on.

1771. Mária Terézia nyilt rendelete a sok ünnep kevesbitésére, melyek a földmivelés és kereskedés ártalmára vannak.

1791. A Párisból megszökött XVI. Lajos St. Menehould-on Drouet postamester által megismertetik. Ennél fogva Varennesba előre küldetnek futárok, s a kocsi feltartatik. - A nemzetgyülés összeül, a végrehajtó hatalom a ministereknek átadatik, a nép fegyvert ragad. Bouillé lovasai lefegyvereztetnek. (Lásd 25-én.)

1808. Öldöklő ütközet Wasa mellett Finnlandban az oroszok közt Deindoff alatt és a svédek közt Bergensträte tábornok alatt, az utóbbiak kárára.

1809. Győr hadszerződésileg 8 napi bombáztatás után megadja magát a franciáknak. Lauriston Pechy ellen.

1812. Napoleon Oroszországnak hadat izen.

1812. Véres ütközet az angolok és franciák közt Moriseo mellett, melyben Graham Mormont-ot meggyőzi.

1814. Müller János Márton regényiró, a Siegwart zárdaregény szerzője meghal.

1815. Napoleon a belle-alliancei csatavesztés után Párisban a trónról lemond fia javára. (Másodszori lemondás.)

1815. A párisi törvényhozó test magát alkotmányozónak nyilatkoztatja.

1818. Kosciusko Solothurnból Krakóba hozott maradványai, III. Sobiesky János király koporsója mellé helyeztetnek.

1826. A nagy congressus Panamában megnyittatik. Követeket Columbia, Guatemala, Peru, Mexico, Brasilia és Éjszakamerika küldtek. (Lásd dec. 7-én, jul. 15-én.)

1828. Uj Tivoliban Páris mellett egy Martinez nevü andalusiai, megéghetlensége probáját adta. Ö gyapjus nadrág és köpenyben egy 4 óráig fütött kemencébe ment, ott csirkét sütött és 14 percig egy 40—50 foknyi hőségben ült. Kijövén a kemencéből, ütere 134szer lüktetett egy percben.

1828. Herzeg Menzikoff Anapa várat a fekete tengernél elfoglalja.

1835. A magyar országgyülés élénken felszólal a szólásszabadság érdekében.

1840. Az angolok Sir Gordon Brenner alatt Kanton chinai várost ostromolni kezdik.

1844. Kunoss Endre magyar költő halála Kálozon Fehér vármegyében. (Lásd ápril. 9-én.)

1844. Attilio Bandiera, egyike a calabriai felkelést vezető két testvéreknek, a nápolyi királyhoz levelet intéz, a forradalmi elvek alapján kötendő béke iránt.

1846. Haydon Benjamin Robert, Angolország legjelesebb történeti festészeinek egyike, szükölködő visszonyai miatt, meglővi magát. — Alig történt a lövés, a mint az ajtón valaki tele erszénynyel belép, mondván: „ezt küldi Sir Peel Robert.“ Már késő volt.

1848. Munkások forradalma Párisban, harc és torlaszok.

1848. Dreihahn cs. alezredes Fehértemplomban 1200 nemzetőrrel, 3 század rendes katonasággal és 3 ágyuval előzetes egyetértés következtében megadja magát 700 szerbnek. (Lásd jun. 20-án.) Maderspach a fenyegetett város védelmét magára vállalja.

1849. A poroszok Mannheimot és Heidelberget megszállják.

1849. Az oroszok Borgo-Prund szorósnál Erdélybe nyomulnak, és a honvédeket Besztercére üzik. (Lásd 21-én.)

1849. Lüders orosz tábornok Brassó városát megszállja, a fellegvár is meghódol. (Kőváry szerint a város 20-án, a vár 21-én, Schlesinger, Weber és Horváth M. sz. 21-én, Czetz és Majlát sz. 22-én, Szeremlei szerint Brassó város és vára junius 22-én jutott az oroszok kezére, az utóbbit 21-én reggeli 5 — esteli 4 óráig lődözték, mig Kőváry ugy vélekedik, hogy a fellegvár 21-én reggeli 5 órakor már elesett.)

1849. Vukovics Sebő, magyar igazságügyi minister mindazon püspököket és egyházi személyeket, kik az ellenség kivonultával a hazából, javadalmukat hűtlenül odahagyták, edictaliter megidézteti, és vagyonuk lezárlását rendeli.

1854. Utolsó harc Silistrianál. Az oroszok a vár ostromával felhagynak, miután annál mintegy 15000 embert vesztettek,

Paskievits herceg, Gortsakoff, Schilder, Lüders tábornokok megsebesültek. (Lásd 26-án.)

1856. A japani császár határozata, hogy Nangasaki és Hokodadi révjei bármely nemzet hajói számára nyitva álljanak.

1866. A porosz hadsereg Frigyes Károly kir. herceg és Herwarth tábornok vezérlete alatt Csehországba tör.

1868. Pápai allocutio. IX. Pius kárhoztatja, multra és jövőre semmiseknek nyilatkoztatja az osztrák törvényhozó test által alkotott, és az uralkodó fejedelem által szentesitett vallásügyi törvényeket. Felhivja a magyar püspököket is, hogy mint osztrák testvéreik a törvény ellen izgassanak. (Lásd május 25-én, julius 13-án.)

---

23. Junius.

(IX. Calendas Julii.)

783. Nagy Károly megveri a szászokat a Hase folyónál.

813. Michael Rhangabe keletrómai császár Krum bolgár király által megveretik.

964. I. Otto császár hadseregével Romába vonul, és a XII. János pápa és a rómaiak által elüzött VII. Leo pápát méltóságába visszaigtatja; a XII. János halála után pedig választott V. Benedeket magával Németországba viszi.

994. A normannok megverik a szászokat Stadenál.

1053. IX. Leo pápa a rómaiak által bezáratik. (Fogva maradt 1054 március 12-ig.)

1248. Jaghmur ben Zeyan, telenceni zultán megveri és leteríti Abul Hassan Ali marokkoi királyt Telencen mellett. (Lásd nov. 12-én.)

1298. A választó fejedelmek gyülése Mainzban, az idézésre meg nem jelent Nassaui Adolf császárt méltóságától megfosztja. II. Albert osztrák főherceg lesz utódja. (Lásd máj. 1-sőjén, máj. 10-én, jul. 2-án, jul. 27-én, febr. 10-én.)

1405. A velenceiek elfoglalják Veronát, Carrara Jakab paduai herceg fiától.

1483. II. János (Joao) portugalli király a lázadó Fernando de Braganza herceget karddal kivégezteti.

1565. St. Elmo maltai vár hős védelem után a törökök hatalmába jut. (Lásd sept. 11-én, márc. 10-én.)

1606. Békekötés Bécsben II. Rudolf császár és Bocskay István közt, Hartmann Károly báró, és Illésházy István által. E békével a protestánsok vallásszabadsága biztositatik, Bocskay Erdély örökös fejedelmének, és Magyarország egy részének urául elismertetik. (Lásd nov. 11-én.) [Hammer hibásan teszi jun. 13-ára.]

1633. Galilei, ki pár holnapig az inquisitio börtönében sinlődött, mert tanával a föld forgásáról a biblia nézetétől eltért, arra itéltetik, hogy az általa felállitott nagy igazságokat, a minden igazság kútfeje előtt térden állva, és kezét az evangeliumra tartva, szerzetesek jelenlétében ezen formulával vegye vissza: „Corde sincero et fide non ficta abjuro, maledico et detestor supradictos errores et haereses.“ De azon pillanatban, midőn a tudós ősz ismét felállott, meggyőződése ellenére tett esküje szégyenletében lábaival tombola, és elfojtott dűhvel mondá: E pur si muove!“ (És még is mozog.) Erre ismét az inquisitio börtönébe vették és később számüzetett. (A M. Sion folyóirat és Weber H. történeti emlékkönyve tagadja e történet valódiságát, az utóbbi különben Galilei ezen lelki kinzását 1632 jun. 22-ére teszi.)

1662. Castel-Melhor gróf VI. Alfonso királyt Alcantarába szökteti.

1701. Britt parlament oklevele, mely a braunschweig-hannoverai háznak a trónörökséget biztositja.

1703. Inspruk megadja magát Miksa Manó bajor választónak.

1711. Pálffy gróf Ungvárt és Munkácsot elfoglalja, mi által a nagyobb forradalmi harcok befejeztettek.

1738. Charpentier János Frigyes Vilmos, híres ásványtudós születése Dresdában.

1747. Nadirschah persa uralkodó sátorában megöletik, és másnap Nasar Alichan is a sereg által. (Lásd márc. 10-én.)

1758. Csata Krefeldnél. Károly Vilmos Ferdinand braunschweigi herceg megveri az egyesült angol-francia-braunschweigi-hesseni-porosz hadsereget Clermont alatt.

1760. Csata Landshutnál. Az egyesült osztrák-orosz sereg Lau-

don alatt, megveri Fouquet porosz tábornokot, és megadásra kényszeriti 8318 emberével. (Lásd 21. és 24-én.)

1766. Ersch János Sámuel német történész, és egy nagyszerű encyclopädia alapitója születik Nagy Glogauban Alsó-Sziléziában. (Lásd jan. 16-án.)

1789. Brezé marquis a három rend követeinek XVI. Lajos király parancsát hozza, hogy gyülésüket feloszlassák, és hogy minden rend külön kamarájába menjen tanácskozni. Mirabeau erre azt válaszolá: Mondja meg ön urának, hogy mi a nép meghagyásából vagyunk itt, és hogy mi csak a szuronyok hatalma által elüzetjük magunkat. — E szavak után a gyülés a követek személyét sérthetetlennek nyilatkoztatja.

1791. A francia nemzetgyülés Latour-Maubourg, Petion és Barnave tagjait Varennesba küldi, a királyt Párisba visszakisérni. (Lásd 22-én.)

1795. Bridport angol admiral megveri a francia bresti flottát L'Orientnél. (Lásd jul. 21-én.)

1796. Fegyverszünet Bolognában a francia köztársaság és a pápa közt. A pápa ez által köteleztetik, hogy réveit a francia hajóknak megnyissa, a köztársaság ellenségei előtt pedig bezárja; tartozik a francia hadseregnek bár mikor kivántatik birodalmán át keresztül vonulást engedni, 21 millió livrest fizetni, 500 hires kéziratot, és 100 festményt, vagy szobort, közte Junius, és Marcus Brutus-ét kiadni, végre Bologna és Ferrára megyét és Ancona fellegvárát a franciák őrizetére bizni. (5. Messidor.) [V. ö. febr. 19-én.]

1799. Az osztrákok Gyulai Ignác alatt elfoglalják a franciák állásait Hochstätt és Alt-Breisach előtt.

1802. Humboldt Sándor és Bonpland K. hires természetbuvárok és utazók a Chimborassot 19500 lábnyi magasságon meghágják, hova ember még soha nem ért. A legfőbb csúcs még 2000 lábbal volt magasabb.

1805. Alkotmány a luccai köztársaság számára Napoleon által.

1806. Ráday Gedeon gróf, országgyülési követ, a nemzeti szinház főfelügyelője születik Pesten.

1809. Az osztrákok és braunschweigiak megveretése Lützennél, a westfali, hollandi, szász és bergi sereg által s westfaliai király alatt.

1811. Korabinszky János Mátyás földiró és pädagog halála

Pozsonyban. (Az Annalen der Literatur sz. mai nap 1810 év.) [Lásd február 24-én.]

1811. A franciák győzelme Leonnál a galliciai felkelők ellen Santoleides vezérük alatt. Valleraux francia tábornok elesik.

1812. Napoleon a Niemen folyón átmegy. (Lásd 24-én.)

1812. A spanyolok csatavesztése Callegas alatt Rigao mellett Mexicoban. Callegas és tisztikara a felkelők által elfogva. Ezen csatavesztés következtében Quadalaxara, Valladolid, és a többi helyek, a fővárost kivéve, kaput nyitnak a felkelőknek.

1815. A párisi kamarák ideiglenes kormányt neveznek ki, mely a szövetségeseknél békét eszközöljön.

1819. Texas tartomány függetlenségét kinyilatkoztatja Mexicotól.

1823. Riva-Aquero a perui köztársaság elnöke a congressus által letétetik és számüzetik.

1823. Amarante portugalli alkotmányos tábornok 5000 emberrel Lissabonba vonul, és a háboritott csendet visszaállitja.

1825. Ibrahim Pasa Tripolizzát elfoglalja. (Lásd jun. 12-én.)

1828. A Lamegoban összegyült cortesek Dom Miguelt szavazás nélkül portugalli királynak kikiáltják. (Lásd jun. 30-án.)

1834. A zsidó emancipatiót illető törvényjavaslat az angol felsőházban 130 szavazattal 38 ellenében elvettetik.

1841. Garnier-Pagés democrat népképviselő halála Párisban.

1843. Lakos János báró tábornok, magyar és német iró meghal mint eszéki várparancsnok. (Szül. 1776 Ajkán Veszprém megyében.)

1848. A magyar nemzetgyülés Pesten 15000 katonának a Maroson tuli megyékbe és Bácskaságba küldését határozza a polgárháborut befejezendő.

1848. Bava piemonti tábornok Somma-Campagna mellett megveri az osztrákokat.

1848. Véres socialista forradalom, és torlaszcsata Párisban. Négy tábornok elesik. (Lásd 21. 22. 24.)

1848. Democrat forradalom Oláhországban és függetlenségi vágy. Bibesco fejedelem menekülni kénytelen. (Lásd 21-én.)

1849. Somossi ütközet. A Dessewffy tábornok alatt Somos és Mocsármány közt (Sáros vármegye) kezdetben győző magyarok az oroszok által visszaveretnek.

1849. Az oroszok Eperjest megszállják. Paskievics főhadiszállása.

1849. Mieroslawsky fényes ütközete Ubstadtnál a birodalmi hadsereggel.
1852. Urquiza Buenos Ayresban felfüggeszti a kamarát és a sajtószabadságot.
1857. Csatározások Delhi előtt az angolok és lázadó sepoyik közt.

---

24. Junius.

(VIII. Calendas Julii.)

203. (Kr. sz. e.) Scipio fölperzseli Syfax és Hasdrubal táborát.
78. Flavius Vespasianus római császár halála. (L. nov. 17-én.)
474. Julius Nepos a nyugotrómai birodalomban császár lesz. (Lásd aug. 28-án.)
889. Odo frank király meggyőzi a normannokat Rollo herceg alatt az Aisne folyónál, a montfauconi erdőben. (Lásd nov. 17-én.)
1184. Béke a lombardi városok és I. Frigyes Barbarossa közt Konstanzon. A városok megtartják municipalis jogaikat, és a császárnak hűbéri esküt letesznek.
1185. Tancred herceg Durazzot elfoglalja.
1314. Bruce Robert skót király II. Eduard angol királyt, ki 100,000 emberrel Stirling város segitségére sietett Bannockburn közelében 30000-nyi seregével tökéletesen megveri. A csatában 50000 angol elesik, II. Eduard maga is alig menekülhetett a vitéz Douglas kezeiből; és e naptól fogva a skótok annyira félelmetesekké lettek, hogy egy történész bizonysága szerint 3 skót 200 angolt megfutamithatott. [A L'art de verifier les dates, és Becker sz. 27-én.] Lingard panaszolja, hogy az ellenkező skót és angol irókat e csatára nézve nehezen lehet egyeztetni. (L. jun. 7-én.)
1380. A velenceiek Chiozzát a genuaiktól visszafoglalják. (Lásd aug. 16-án.)
1386. Chioli János, híres hitbuzditó ferenci szerzetes, és a törökség elleni vezér születik Capistranoban. (Meghal okt. 23-án) (nem jul. 24-én mint Erschnél.)
1431. II. János Castilia és Leon királya megveri a granadai maurokat Figueroas mellett. (Nem 1331 mint Ersch irja.)

1432. Wlad Drakul oláh fejedelem Erdélybe törvén, Szörény vára védőit, a német-porosz rendvitézeket levágja, és Brassó kerületét pusztitja.

1439. „Üres zsebü Frigyes“ tiroli herceg meghal.

1445. Bentivoglio Annibale, Bologna első polgára az összeesküdt nemes nemzetségek: Canedoli és Ghisilieri által, nagy befolyása iránti irigységből megöletik, midön a templomból kilép.

1485. Hollós Mátyás magyar király az osztrák rendek hódolatát fogadja.

1519. Beza Tivadar a protestántismus szellemdús terjesztője, Calvin után a papság főnöke születik Vezelayban Franciaországon. (Lásd oktober 13-án.)

1519. Lipcsei vallásvita Luther, Carlstadt, Melanchton és Eck tudorok közt.

1531. Zsámboki (Sambucus) János, Magyarország történetirója születik Nagyszombaton. (Czvittinger, Horányi igy; Bél Mátyás jul. 8-án mondja meghaltnak, egy rézmetszetü arcképe alatt julius elseje áll.) (Lásd jun. 13-án.)

1566. Salm Eckhard (Egino) pozsonyi gróf 14000 emberrel Veszprémet rohammal visszafoglalja a törököktül. A német zsoldosok dühe oly nagy volt, hogy még a magyarok karjaiba menekvő törököket védőikkel együtt átszurták, miért viszont a magyarok által lekoncoltattak. Veszprém büszkesége, a Szent István által épült főegyház, mely a török uralom alatt kimélve volt, most leégett. (Szalay, Fessler szerint igy, talán Istvánfyt is ide lehet magyarázni. Ortelius és Hormayr sz. jun. 30-án. Geisau és Timon sz. jul. 1-jén.)

1574. Valenzuela Velasquez János, salamancai püspök, nevezetes államtudományi iró születik Cuenzában, Uj-Castiliában.

1578. Dom Sebastian portugalli király nagy hajóhaddal Afrikába vitorláz. (Lásd august 4-én.)

1600. A franciák és wallonok Pápán hátramaradt fizetésük miatt fellázadnak, és a várat a törököknek átadják.

1630. Gusztáv Adolf 15000 svéddel Rügen szigeten kiszáll menydörgés alkalmával.

1674. La Valliére, XIV. Lajos kedvese egy karmelita zárdába megy.

1676. Wrangel Gusztáv Károly svéd tábornagy, igen kitünő hadvezér meghal Stockholmban.

1710. Nagy Péter cár Wiburgot elfoglalja.

1718. I. Nagy Péter cár saját fiát Alexist, ki reformjait gáncsolta bebörtönözteti. Alexis másnap görcsös rángatásokban meghal.

1728. Daniel Gábor jesuita, francia történetiró meghal.

1735. Báró Metzburg György Ignác, mathematikai iró születése Gratzon. (Meghal Bécsben 1798 máj. 3-án.)

1741. Angolország szerződése Mária Teréziával a pragmatica sanctio fentartására.

1750. Dolomieu Deodat Silvain Tancrede, földismerő és ásványtudós születik Maltában. (Meghal 1801 nov. 28-án.)

1755. Clootz Anacharzis atheista születése Cleveben. Lamartine róla azt irja, hogy szenvedelmes szeretete az emberiség iránt eszelőségig ment. — Igazi neve báró Klotz János. (Lásd márc. 15-én és jul. 17-én.)

1762. A poroszok Ferdinand braunschweigi herceg alatt megverik a franciákat Wilhelmsthalnál.

1768. Hoche Lázár forradalmi tábornok születése Montrealban.

1770. Hartleben Tivadar Konrad német jogtudós születik Mainzon.

1788. CsászárSándor Temes megye országgyülési követe, jeles szónok és biró születik Kaposvárott Somogyban. Deák Ferenc által hétszemélyes táblai ülnökségre meghivatott, és Vukovits által meghagyatott. Meghal 1850-ben Pesten, lóról esés következtében. (Az ujabbkori ismeretek tára szerint született 1789 Bács megyében.)

1789. A francia papság többsége a harmadik renddel egyesül.

1793. Második francia alkotmány, és az emberi jogok kinyilatkoztatása.

1793. A vendéciek Saumurt elfoglalják.

1795. Népzavargás Birminghamban az élelmi szerek drágasága miatt.

1797. Rode Bernát híres történetfestész meghal Berlinben.

1798. Bill Éjszakamerikában mely szerint az egyesült államok minden kereskedelmi összeköttetést megszüntessék Franciaországgal.

1803. Dumas Sándor francia regényiró születik Villers Cotterets-ban.

1804. Endlicher István László jeles magyar történetbuvár születése Pozsonyban.
1807. Csata Friedlandnál az egyesült orosz-porosz sereg és a franciák közt.
1808. A svédek meggyőzik az oroszokat Ny-Carleby mellett. Az utóbbiak Wasat odahagyják és keleti Bothniából és Kareliából kivonulnak.
1812. Napoleon derékhadával egész harcipompával a Niemen folyón átkel, 400,000 katonával és 1200 ágyuval.
1817. Carbonari összeesküvés fölfedeztetése Maceratában a pápai birodalomban.
1818. Orosz László magyar iró születése Balásfalván Pozsonymegyében.
1818. A fehér jakobinusok összeesküvése Franciaországon fölfedeztetik.
1821. La Torre és Morales spanyol tábornok tökéletes megveretése Bolivar által Caraboba mellett. Columbia e napon kivivta függetlenségét.
1821. Ypsilanti Demeter herceg Hydrából felhivja a görögöket szabadságuk kivivására.
1823. Morillo spanyol tábornok, Chartagena grófja, a kortesek-nek felmondja az engedelmet.
1827. Egy francia kir. rendelet a könyvvisgálatot visszaállitja.
1828. Povaras miguelista tábornok, megveri az alkotmányosokat Coimbránál. (Lásd márc. 18-án.)
1828. Brailow Duna melletti török vár az oroszok által megszállva.
1830. A franciák győzelme Sido Khalefnál Algierban.
1833. Az alkotmányos expeditio Terceira herceg (Villaflor gróf) alatt, Algarbiában Villa real mellett kiszáll, Napier Villa realt elfoglalván, Lissabon ellen indul.
1836. Aolst-on Németalföldön egy igen régi sírkövet ásnak ki, melyen flammandi nyelven következő felirás volt: „Hir leit begraben Dierick Martens, cerste Leterdruckere (könyvnyomó) von Duitschland, Vrankeryke en deze Nederlanden.“ Ez által ujra megtámadtatik azon közönséges vélemény hogy Guttenberg János a könyvnyomás müvészetének feltalálója. (Lásd 1468 febr. 14-én.)
1848. Otaheitiban a köztársaság kikiáltatik.
1848. Csernovits Péter polgári magyar biztos fegyverszünetet

hoz létre a magyarok és rácok közt Ujvidéken. (Lásd 26-án.)

1848. A munkások és vörös republicanusok forradalma Párisban, és legiszonyubb polgárháboru, melyben 12000 ember elesik. Lamartine ministeriuma lemond, Cavaignac dictatorsággal felruháztatik. Ostromállapot.

1849. Kossuth kormányzó, Szemere Bertalan belügyminister javaslatára rendeli, hogy Buda, Ó-Buda, és Pest városok egyesitessenek, és Budapest nevét fölvegyék. (Szeremlei.)

1849. A magyarok Stein ezredes alatt Gyula-Fehérvárt ágyuztatják. A megadásra felszólitott August cs. parancsnok elutasitólag felel. Másnap uj lődöztetése a várnak. (Szeremlei és Kőváry: Erdély ujabb történelmében; — Régiségeiben, magával ellenkezve: 23. és 24-én.)

1849. Az oroszok Kassát megszállják. Paskievics főhadiszállása. (Schütte sz. 25-én.)

1849. Sznayde badeni felkelési vezér megveretik Neudorf és Bruchsalnál a poroszok által. (Lásd 25-én.)

1849. Ütközet Hasford orosz tábornok és Gál Sándor közt a kökösi hidnál.

1852. Hind csillagász Londonban Melpomene bolygó csillagot fölfedezi.

1855. Egy meetingre összegyült népség Londonban zajos mozgalom közt az aristocratiát insultálja Groszvenor törvényjavaslata miatt, mely a vasárnapok oly szigoru ünneplését inditványozá, hogy minden világi öröm megszünt volna. (A Hydeparkdemonstratió julius 1-jén nagyszerűebben ismételtetett.)

1859. Solferinoi csata. Az egyesült franciák és piemontiak tökéletesen meggyőzik a Benedek, Schlick és Wimpffen által vezérlett osztrákokat Solferino és Cavriano közt. Mindkét császár részt vett a csatában.

1866. Csata Custozzánál. Az osztrákok háromszor rohanják meg Custozza halmait, és megverik az olaszokat. Victor Emanuel seregével a Mincion visszamegy.

25. Junius.

(VII. Calendas Julii.)

455. Prosper Aquitanicus tudós meghal.

841. Csata Fontenaynál, Antissiodorum (Auxerre) mellett, melyben Jámbor Lajos fiai Lothar, Lajos, Károly és Pipin a főhatalomért vetekedvén, 100000 francia életét veszté. Kopasz Károly és Lajos győztes maradt, Lothar és Pipin ellenében. A frankok e csatában annyira elgyengültek, hogy határaikat ezentul a barbarok ellen nem védhették.

1080. Csata Merseburgnál IV. Henrik császár és Rudolf sváb herceg közt. Rudolf a csatában karját elvesztette, és midőn a városba vitték, 4 év a pápa által császárnak történt kineveztetése után meghal. (Lásd junius 9-én.)

1088. Harminc Brixenben gyülekezett olasz és német püspök Hildebrand avagy VII. Gergely pápát mint törvénytelen választottat, az egyház és birodalom felzavaróját egyes értelemmel kiátkozzák, és Wibert ravennai püspököt igtatják helyébe.

1241. Sternberg Jaroszlav Olmützból kitör, és az ostromló mongolokat tökéletesen megveri, fejük Peta a harcban elesik.

1439. A baseli concilium IV. Jenő pápát hivatalából kiteszi.

1495. I. Miksa császár a wormsi országgyülésen hires törvényét kihirdeti, az országos béke fentartásáról, és az ököljog fékezéséről.

1506. Az oroszok szerencsétlen csatája Kasan előtt.

1530. A protestánsok beadják az augsburgi országgyülésnek hitvallásukat (augsburgi confessio) Melanchton Fülöp remek szerkezete szerint.

1534. Egy ötvös Münsterben profétának állitván magát, a népet a térre csődíti, és isteni sugallatát hirdeti arról, hogy Leydeni János, Szent Dávid trónját ujra felállitandja, és az egész világ fölött terjesztendi ki uralmát.

1535. Az ujra kereszteltek által birt Münster város éjjel 24-ről 25-re a hesseni határgróf és püspöki katonák által rohammal bevétetik. A csatában számos fanaticus ujrakeresztelt elesik, a próféta Leydeni János, és két kancellárja Knipperdolling és Krechting elfogatik. Igy érte végét a középkori communista társaság, mely a jószág- és nők közösségét hozta be. (Lásd január 23-án.)

1569. Coligny Gáspár admiral a hugenotta sereggel győz Rochel'Abeille en Limousin mellett.

1606. Magyarország és Austria II. Rudolf részéről ünnepélyesen Mátyás testvérének átadatik.

1623. Witt Cornél, holland tengeri hős születik. (L. aug. 20-án.)

1667. Buddeus János Ferenc bölcsész, nyelvész és történetbuvár születése Anclam pomeraniai városban. (L. nov. 19-én.)

1675. Frigyes Vilmos brandenburgi választó megtámadja a svédeket Rathenowban, és a várost elfoglalja.

1686. Titkos békekötés Bécsben Apafi Mihály erdélyi fejedelem és Lipót császár közt.

1710. Jenő savoyai herceg és Marlborough Douay flandriai várat elfoglalják, melyet Albergotti két holnap óta hősiesen védett.

1741. Mária Terézia magyar királynénak koronáztatik Pozsonyban.

1745. Szövetség és béke Pétervárott Svéd- és Oroszország közt, Woronzoff alkorlátnok által létesitve. A Kymene folyó a két ország határát képezi.

1749. Malta szigeten nagy összeesküvés fedeztetik föl a lovagrend, Pinto Manó nagymester és a kormányzóság ellen, melynek részesei több török fogoly (közte egy pasa) 2 zsidó, 4 görög és a fregatte Nazareth kapitánya.

1754. Retzer József szépirodalmi iró születik Kremsban Alsó-Austriában.

1789. A francia nemesség 47 tagja a harmadik renddel egyesül. (Lásd 20., 23. és 24-én.)

1791. XVI. Lajos király és családja menekvés közben Varennesban elfogatván egy megmérhetlen és nesztelen csendben követő sokaság kiséretében Párisba visszahozatik. (Lásd junius 22-én.)

1793. A spanyolok Bellegarde-ot elfoglalják. (Lásd aug. 28-án.)

1793. Barbaroux Károly János, a legkitünőbb girondisták egyike, miután pistoly lövés által, melyet bujdoklása közben az erdőben állába elsütött, üldözőitől menekülni nem sikerült, Bordeauxban a guillotinával kivégeztetik.

1794. Charleroi németalföldi város, miután ez éven háromszor az ostrom alól felszabadult, ma a franciáknak megadja magát. (Lásd 26-án.)

1794. Véres néplázadás Varsóban árulás gyanitásából. Több tekintélyes ember, közte Massalski püspök egyházi köntösében felakasztatik. (Lásd jun. 15-én.)

1802. A zárdák Bajorországban eltöröltetnek.
1804. Cadoudal Georges és 11 társa Napoleon elleni összeesküvésért lefejeztetik. (Lásd febr. 15-én, ápril 6-án.)
1807. Glatz várnak capitulatiója Jerome k. herceg alatt a franciák részére.
1807. Napoleon és Sándor orosz cár találkozása a Niemen folyón.
1808. Az oroszok Belgradot megszállják.
1809. Tengeri csata a nápolyiak és angolok közt Nápoly öblében. Az utóbbiak Ischián és Procidán kiszállnak. Farlano Colonna ellen.
1812. Bennoch Francis, angol költő születése Durrisdeer-on Skótországban.
1812. Napoleon három ponton a Niemen folyóni átkelést befejezte. (Lásd 23. és 24-én.)
1813. A franciák Foy alatt meggyőzetnek az angolok által Graham alatt Tolosanál.
1813. Valencia megadja magát a franciáknak. Heves ütközetek a város környékén.
1815. St. Quentin Németalföldön a poroszoknak kapuit nyitja.
1815. Az angolok Cambrayt rohammal elfoglalják.
1820. Paulsen nyergeslegény, ki mint dán trónkövetelő fellépett, Guineába szállitatik.
1821. A görögök Kantakuzeno alatt Stinka mellett, és Forenaki alatt Statina mellett csatavesztést szenvednek.
1822. Hoffmann Ernő Tivadar Amadé a legkitünőbb német regényirók egyike meghal.
1823. A francia sereg Angoulême alatt Cadiz-ot tengeren és szárazon elzárja.
1825. Maracaibo elfoglalása a columbiaiak által. (L. jan. 26-án.)
1828. A Dom Miguel által Lissabonba hivott régi vagy lamegoi cortesek Dom Pedro brasiliai császárt Portugalliában trónvesztettnek nyilatkoztatják, és Dom Miguelt VI. János utódjának és korlátlan királyul elismerik. (L. márc. 18-án.)
1831. A cholera morbus első nyoma Magyarországon Csettfalván Bereghmegyében.
1835. Zumalacarreguy Tamás hires carlista vezér Spanyolországban, meghal lőseb következtében. (Lásd jun. 18-án.) [Nem julius 11-én mint Kruse irja.]
1836. Második merénylet Lajos Fülöp francia király életére Alibaud Lajos által. (Kivégeztetett julius 11-én.)

1839. Ibrahim egyptomi pasa megveri Hafiz pasát Nissibi vagy Nesi mellett. (Fényes és Rotteck folytatója szerint 24-én. A csata szorosan véve öt napig tartott, t. i. junius 19-től 25-ig.)

1848. Palmanuova az osztrákoknak átadatik. (Lásd 22-én.)

1848. A párisi felkelők minden ponton visszanyomatnak Breá tábornok meggyilkoltatik, többen halálosan megsebesülnek. D'Affre párisi érsek a torlaszokon elesik. (Lásd 24-én.)

1849. Ó-Becsei ütközet. Jellacsich egész nap harcol a magyarokkal Tóth Ágoston alatt, kik a Tisza balpartján át szorittatnak. Jellacsich a tiszai hidat fölégeti és estve Szent-Tamásra visszahuzódik. (Igy Szeremlei, Majláth, a Saxo-magyar, Schlesinger stb. Horváth M. sz. 24-én.)

1849. Batthyány Kazmér magyar külügyminister Magyarország külföldi követeit tudositja az orosz betörés tényéről, felhivván őket, hogy sürgessék a francia, angol és török kormányokat, miszerint az orosz beavatkozást ne türjék, különben, ha ezt fontolóra nem veszik, Magyarország leigázása után, rájuk kerülend a sor.

1849. Ütközet Durlachnál. A poroszok Karlsruhét elfoglalják. (Lásd 24-én.)

1849. Zichy gróf Velencze parancsnoka árulás miatt 10 évi fogságra itéltetik.

1849. Grotenhjelm orosz tábornok Besztercét rohammal beszi. (Lásd 21., 26., 27. és 28-án.) Dobay alezredes visszavonul.

1851. Az osztrákok San Marino köztársaságot kiüritik a politikai menekültektől, kik oda magokat megvonták.

1858. Durien E. a legöregebb francia szinész, ki már Voltaire-ral Ferneyban komédiát játszott, meghal, 103 éves korában Párisban.

---

26. Junius.

(VI. Calendas Julii.)

403. (Kr. sz. e.) A 30 zsarnok elüzetése után Athenából, Euclides az Archon méltóságába lép, és ez által Solon alkotmánya is visszaállitatik. (Lásd sept. 15-én.)

363. II. Sapor perzsa király és Julianus Flav. Cl. Apostata

római császár csatája, melyben az utóbbi egy perzsa lándsa által sebesíttetve meghal. [Weber H. tört. emlékkönyve sz. juli. 26-án.] — Jovian lesz római császár. (Lásd nov. 3. és 16-án, febr. 16-án.)

982. Ibn Dscholdschol (Abu Dawud Soleiman Ben Hassan) jeles arab orvos és szakbeli iró Cordovában, meghal.

1134. Niels (Miklós) dán király Schleswigben a benlakók által agyonüttetik.

1258. Polgárháboru Velence és Genua közt Palästina földjén. A velencei hajóhad Zeno András a dogefia, és Tiepolo Lőrinc parancsnoksága alatt megveri a genuaiakat Bucanigra Guilielmo alatt Jean d'Arc közt.

1260. István ifjabb magyar király, IV. Béla fia, 10000 kúnnal megveri Ottokár cseh király seregét közel Sz. Jánoshoz, hol a Miava és a Thája a Moravába szakadnak, Statz mellett. Hardek Otto és Konrád grófok és több osztrák és Morva főurak elesnek. Az utánok iramodók egy szálig levágatnak. (Engel, Szalay Majláth igy. — Fessler téved ki junius 6-ára teszi.)

1337. Mastin de l'Escale, Verona és Padua ura megveri a velenceieket Luchin Visconti tábornokuk alatt Verona környékén.

1409. A pisai egyházi zsinat a majlandi bibornokot, Candiai Pétert, V. Sándor név alatt pápának választja. Ez által a kereszténységnek három pápája lett, miután XIII. Benedek és XII. Gergely le nem akartak köszönni, sőt az utóbbi az aquilejai zsinaton XIII. Benedeket és V. Sándort szakadárnak hirdette, választásukat pedig semmisnek és egyházfertőztetőnek nyilatkoztatta. (Lásd 5-én.)

1483. III. Richard, az erkölcsi szörnyeteg angol trónra lép. (Ez adat iránt az irók eddig jun. 19. és 26-ka közt tétováztak; jelenleg már bizonyos Richard trónra lépésének napja.) (Lásd jun. 20-án, aug. 22-én.)

1541. Pizarro Ferenc, Peru meghóditója, a kivégeztetett Almagro Diego összeesküdt rokonainak és Herreda Juan kardcsapásai alatt meghal Limában. (Lásd április 26-án.)

1574. Montgomerry gróf mint lázadás gerjesztője lefejeztetik, Párisban.

1595. Hamelmann Armin vallástudós és történetbuvár meghal. (Születik Osnabrückon 1525.)

1598. Ortelius Abraham jeles földiró meghal 71 éves. (Születik Anvers-ban.)

1644. I. Rákóczy György erdélyi fejedelem Kemény János vezére által meggyőzi a császáriakat.

1656. A velenceiek Marcello alatt egy 80 hajóból álló török flottát a Hellespontba indulásában akadályozni akarván, heves csata támad, melyben a velenceiek fényes győzelmet nyernek, de a főkapitány Marcello elesik. A törökök csak 14 hajóval Mustafa kapudanpasa alatt a Marmora tengerbe menekülnek. — Mocenigo Lázár aug. 1-jén diadallal vonul Velencébe.

1730. Messier Károly csillagász születése.

1757. Lord Clive Plassey mellett döntő győzelmet nyer Seradscha Daula alkirály, Bengalia, Bahor és Orissa mogul-jának serege fölött. Az angolok vesztesége 30 ember, még is e győzelem hatalmuk egyik alapköve lett Keletindiában. (Némelyek sz. 23-án.)

1790. Clerfayt cs. tábornok megveri a törököket Kalefatnál és Kis-Oláhország elhagyására kényszeriti.

1791. Bouillé tábornok fenyegető levelet intéz a francia nemzetgyüléshez. (Lásd 22-én.)

1794. Csata Fleurusnál a franciák közt Jourdan alatt, és osztrákok közt Koburg herceg alatt. Az osztrákok eleinte győzelmesek voltak, és nyolcszor visszaverték a rohanó franciákat, végre midőn meglepetésükre Charleroi bukását észrevették, mely csak most esett értésükre, a csatatért elhagyják, 8—10000-nyi veszteséggel halottak és sebesültekben. E csatában a franciák először tettek kisérletet, léggömb segedelmével az osztrákok állásait kikémlelni.

1802. Békeszerződés Franciaország és a török porta közt.

1802. A liguriai köztársaság egy uj alkotmányt hirdet ki, melyet Napoleontól nyert.

1806. IV. Gusztáv Adolf svéd király Pomerania alkotmányát megszüntnek nyilatkoztatja, és helyébe a svéd alkotmányt behozza.

1807. Purgstaller József, magyar bölcselmi iró születik Kőszeghen.

1807. Czerny György orosz altábornok, a szerb szabadságharc első rugója a törökök által Szendrőn meggyilkoltatik.

1809. Pozsony bombáztatása a franciák által, Davoust tábornagy alatt.

1809. Az osztrákok kivonulnak, a franciák bevonulnak Nürnbergbe. (Lásd junius 24-én.)

1812. A rendkivüli, Napoleon által egybehivott lengyel országgyülés Varsóban megnyittatik, Czartoryski Ádám herceg elnöksége alatt. Lengyelország királyságának visszaállitása határoztatik, — a lengyelek meghivatnak az oroszok legyőzésére.

1813. Moreau tábornok New-Yorkban Hannibal nevü hajóra száll Europába menendő, hogy a Napoleon elleni harcokban részt vegyen.

1815. Az osztrák hadsereg Baselen át Franciaországba tör. Mempelgard Scheither által bevéve, Peronne Maitland által megrohanva.

1815. Napoleon párthivei Marseilleban megöletnek és kiirtatnak.

1815. Napoleon a pairkamarának inditványozza, hogy neki a hadsereg fővezérlete mint tábornoknak még egyszer átadassék. (El nem fogadtatott.)

1817. Hessen-Homburg a német álladalmi szövetségbe fölvétetik.

1817. Schulze Frigyes Ernő, jeles regényes költö halála Celleban. (Lásd március 22-én.)

1823. Molitor francia tábornok Granadát megszállja.

1827. Vulpius Keresztély Ágoston, jeles pénzismerő, sokoldalu történész, és regényiró (mint ilyen Rinaldo Rinaldinit irta) meghal. (Szül. jun. 22-én 1763. Weimaron.)

1829. Murawjeff és Burzow orosz vezérőrnagyok a pozhovi szorosnál Ázsiában egy török hadsereget megvernek.

1830. IV. György nagybrittanniai király meghal. Testvére IV. Vilmos a trónon követi. (Lásd junius 20-án.)

1832. A függetlenségi háboru kezdete Texasban. (Lásd 23-án.)

1833. A törökök orosz befolyás következtében 16 angol hadihajót a dardanelláknál visszautasitanak.

1834. Békeszerződés Nápoly és Marocco közt.

1836. Rouget de l'Isle a Marseillaise szerzője meghal Coisy le Roiban. A Marseillaise első cime volt: „l'Offrand a la liberté.“ (Lásd március 10-én.)

1846. Az angol gabonatörvény Peel inditványára a vám mérséklésével módositást nyer. Korszakos reform.

1848. István nádor Magyarországon alkirályi teljhatalommal felruháztatik. (Lásd junius 10-én.)

1848. A calabriai lázadók csatavesztése a Campolongo és Bevilacqua féle hegyszorosban. Pizzo város lakosainak lemészároltatása a királyiak által.

1848. A rácok Ujvidéken nagy vérengzést követnek el a német lakosok ellen, a követválasztás alkalmával, hogy ezt akadályozzák.

1849. Simon Lajos a baloldal vezére a német nemzetgyülésen Badenból a Svajcba menekül.

1849. A német nemzetgyülés pártja, mely örökös császárt akart, Gothában gyülést tart, és Poroszország részére nyilatkozik.

1849. Bem Besztercét az oroszoktúl ellentállás nélkül visszafoglalja. (Lásd junius 25., 27., 28-án és julius 2-án.)

1853. I. Miklós orosz cár nyilatkozványa, mely által seregeinek bevonulását Oláh- és Moldovaországba zálogvételül tünteti fel, hogy a zultántól a keresztények feletti védelmet kinyerhesse.

1854. Silistria ostroma megszüntetik; az oroszok a Duna balpartjára visszavonulnak. (Lásd jun. 22-én, máj. 19-én.)

1854. A finntengerőből révei (Kronstadt és Pétervár) az egyesült angol-francia hajóhad parancsnokai, Dundas és Hamelin altengernagyok által ostromállapotba helyeztetnek.

1854. Felhivás egy 350—500 milliónyi ugynevezett „önkéntes“ államkölcsön aláirására Austriában.

1854. Sandberg János Gusztáv történetfestész halála Stockholmban.

1858. Békekötés Nagybrittannia és China közt. (Lásd 27-én.)

1858. Az éjszakamerikai seregek Utah mormon fővárost elfoglalják.

1861. Saffarik Pál József, gömöri születésü tanár és szláv tudós meghal Prágában.

1865. Alkotmányfordulat Austriában. Zichy és Nádasdy magyar és erdélyi kancellár, a februári alkotmány hivei elbocsátatnak. Majláth György magyar kancellár lesz. (V. ö. junius 27-én, sept. 20-án, julius 18-án.)

1866. A császár elnapolja a magyar országgyülést, a mely maga részéről sajnálatát jelenti ki, hogy feliratának semmi sikere nem volt. (V. ö. jun. 24-én, nov. 19-én.)

1866. Ütközetek poroszok és osztrákok közt Turnau és Podol mellett Csehország éjszaki határán.

27. Junius.

(V. Calendas Julii.)

23. (Kr. sz. e.) Octavianus tribunusi hatalommal (potestas tribunicia) felruháztatik.

363. Jovianus római császárnak választatik. (Lásd. jun. 26-án.)

1129. I. László magyar király a szentek sorába emeltetik.

1402. Bentivoglio János, Bologna ura, egy néplázadásban megöletik. (Tegnap csatát vesztett Visconti János Galeazzo ellenében.)

1458. V. Alfons, a nagylelkü, arragoniai király meghal Nápolyban 43 évi kormány után, 74 éves korában. — Ő a tudományok igen nagy kedvellője vala; bátor hadvezér és hadszerető férfi volt kegyetlenség nélkül. Katonái minden könyvet és kéziratot, mely kezükbe került, neki elhozni tartoztak. Midőn betegágyon neki Becatelli által Quintus Curtius átadatott, e könyvön oly örömet érzett, hogy felgyógyult. (Lásd aug. 5-én.)

1510. A vallási vitatkozások Luther tanairól Lipcsében kezdődnek. (Junius 13-áig tartanak.)

1523. Mohammed Piripasa nagyvezir méltóságától megfosztatik.

1603. Horváth Simon Székely Mozest Nöstény mellett megveri.

1627. Hayward John szellemdús és szabadelmü angol történetiró meghal Londonban.

1629. Gusztáv Adolf svéd király Stuhm mellett ütközetet veszt Armin császári és Koniecpolski lengyel tábornok által.

1629. XIII. Lajos francia király békét köt a reformatusokkal. A nantesi edictum engedményei meghagyatnak, a reformatus párt csak mint politikai testület megszüntetik.

1630. Morel Frigyes, termékeny iró és nagy tudós meghal 78 éves korban. Szenvedélye a tanulmányok iránt oly nagy volt, hogy midőn nejének halálát neki jelentették, tollát le nem tette, mig a megkezdett phrasist be nem fejezte.

1650. Rotrou János, francia drámairó meghal. (Születik august 19-én 1609. Dreuxban.)

1654. Andreae János Bálint, eredeti elmü- és nemes tevékenységéről hires német tudós meghal Stuttgarton. (Születik aug. 17-én 1586.)

1682. XII. Károly svéd király születése Stockholmban.

1683. A franciák Du Quesne alatt Algiert ismét bombáztatják. Ezért az algieriak oly kétségbe estek, hogy a francia foglyok tagjait az ellenséges hajócsapatra kilőtték. (Lásd aug. 30-án, jun. 22-én.)

1684. Lotharingiai Károly herceg, cs. főhadvezér megveri a budai pasát Vácnál. Sidisade Ahmedpasa temesvári helytartó elesik.

1685. A protestánsok uj üldöztetése kezdődik Franciaországon. (Lásd oktober 22-én.)

1697. II. Frigyes Ágoston szász választó fejedelem lengyel királynak választatik.

1719. Farkas János magyar nyelvtanár születése Vásonkő-n Veszprém megyében.

1720. Chaulieu Guilleaume Anfrie igen jeles, vidorelmü francia költő meghal 81 éves.

1734. III. Lescinsky Staniszló lengyel király az oroszok elől éjjel Varsóból menekszik.

1743. A franciák Noailles alatt megveretnek Dettingennél a Majna folyó mellett, a II. György angol király és fia a cumberlandi herceg alatti pragmatikus sereg által, melyben britt, hannoverai, hesseni és osztrák katonák voltak.

1789. A francia nemesség maradványa is a harmadik renddel egyesül. (Lásd 20., 23., 24. és 25-én.)

1790. A reichenbachi congressus megnyitása.

1794. Kaunitz Rietberg Vencel Antal herceg, hires osztrák állami minister meghal Bécsben.

1799. A jánosvitézek jószágai a batavi köztársaság által nemzeti vagyonnak nyilatkoztatnak.

1800. Cruikshank William hires angol bonctudós, phisiolog és sebész meghal.

1801. Belliard francia tábornok az angoloknak és törököknek Huthuisen tábornok és Jussuf pasa alatt Kairot visszaadni kénytelen.

1807. A mecklenburgi herceg tartományainak felségi jogába visszahelyeztetik.

1807. Az orosz-szerb hadtest a Dunán átkel.

1813. József spanyol király Bayonneba, és Clausel tábornok Tudelánál az Ebron átkelve, Franciaországba visszatér.

1814. Reichard János Frigyes zeneszerző meghal.

1815. Nancy megadja magát Wrede herceg bajor tábornoknak.
1817. Lascy spanyol alkotmányos tábornok egy hadi törvényszék által halálra itéltetik.
1821. Ypsilanti Sándor a magyar területre menekül, és a munkácsi vár fogságába vitetik.
1826. Koháry Ferenc József herceg, magyar udvari kancellár meghal, és vele férfi nemzetségének magva szakad.
1831. Egy belga követség Lipót szász koburgi herceget Belgium koronájával megkinálja, melyet ez föltételesen elfogad.
1844. Smith József, a mormonok felekezetének alapitója Amerikában, a börtönét megrohanó pórnép által meglövetik Carthageban. (Lásd sept. 23-án.)
1848. Az oláh népgyülés Lugoson Murgu Euthim elnöklete alatt a magyarok ügye érdekében nyilatkozik.
1848. Jellacsich horvát bán hivatalában ujra megerősitetik. (Lásd junius 10-én.) János főherceg felhivja a „kedves bánt" hogy a magyar ministerium küldöttségével Bécsben tartandó értekezletre megjelenjék. Megütközés Pesten ezen cimzés fölött. (Lásd jul. 4-én.)
1848. A svajci szövetségi gyülés befejezi az alkotmányt, mely a káros különfrigyeket (Sonderbund) megszünteti, és a köztársaságot egységes alapra fekteti.
1848. Zschokke Henrik bölcselmi, történet és regényiró halála Aarauban. (Lásd márc. 22-én.)
1848. A vörös republikanusok lázadása Párisban Cavaignac által véresen elnyomatik. (Lásd 22. 23. 24-én.)
1848. A német nemzetgyülés a frankfurti Pál templomában felelősség nélküli országkormányzó választását határozza.
1849. Kossuth és ministeriuma a magyar nemzetet általános kereszthadra szólitja fel Austria ellen. (Lásd 29-én.)
1849. Az aradi várőrség megegyezik Vécsey magyar tábornokkal a vár átadása iránt. (Lásd jul. 1-jén.)
1849. A poroszok a birodalmi helytartó leléptetését kivánják.
1849. Jaadi ütközet. Grottenhjelm orosz tábornok megszalasztja a székelyeket Beszterce felé; másnap 28-án is.
1849. Ütközet Iházánál. Schütte osztrák tábornok Kmety honvédtábornokot Pápára visszaszoritja, ki ez által a feldunai magyar főseregtől elvágatott. (Kmety julius 13-án Szivacnál Guyonnal egyesül.)

1857. A Cawnpoorban ostromolt angolok megadják magukat Nena Sahibnak; de ut közben lemészároltatnak.
1858. Békekötés Tien-Tsin Franciaország és China közt.
1865. Schmerling ministeriumra — a kül- és hadügyi minister kivételével — lemond. Rainer főherceg utazási szabadságot nyer. Teljes ministerkrizis. (V. ö. jul. 27-én.)
1866. A poroszok győzelmes ütközete Nachodnál Csehországban; a porosz koronaherceg Ramming osztrák tábornok ellen. Ugyan ez napon ütközetek Hünerwasser, és Oswieczim (Auschwitz) mellett.

---

28. Junius.

(IV. Calendas Julii.)

514. (Kr. sz. e.) Hipparch, Pisistratus fia, a nagy Panathenäák ünneplése alkalmával Harmodius és Aristogiton által megöletik. Athena zsarnokaitól megszabadul. (Olymp. 66. 3.)
446. (Kr. sz. e.) Phidias görög szobrász által készült arany és elefánt-csontu Minervaszobor Athenában felállitatik és beszenteltetik a Panathenäák ünnepén, Olymp. 85. 3. a Hekatompedon elkészülése után. (A chronologusok valószinüvé tették már, hogy ezen ünnep 25—28-ig tartott, az első három nap lévén a kis, a negyedik a főünnep. Nincs kétség hogy ezen utolsó napon, mely a többieknek is nevét adta, történt a szobor felállitása, annál kevésbé, hogy minden hó 28-ka mint születés napja, Pallasnak volt szentelve.)
323. (Kr. sz. e.) Diogenes Cynicus bölcsész, kutyamarásból eredt sebének elhanyagolása miatt meghal. (Suidas. Laërtius.)
47. Claudius császár határozmánya a zsidók érdekében.
573. I. Alboin a lombardok első királya Italiában megöletik, saját feleségének, Rozamunda szeretője által. (Lásd ápril. 2-án, sept. 4-én.)
1147. V. Erich dán király Lissabont ostromolja, és utóbb elfoglalja.
1213. VII. Lipót a dicső, osztrák herceg, Ptolomais ostrománál Palästinában fényes győzelmet nyer a szaracenokon. Ez alkalommal fehér ruhája annyira megázott az ellenség

vérétől, hogy csak azon körvonal maradt fehér, melyet öve födött. IV. Henrik császár — mondják — annak emlékére adta a fehér és vörös szint Austria cimerébe.

1424. Zsigmond király Budán mint választott biró Schleswiget barátjának a dán királynak oda itéli.

1448. Kanutson Károly svéd tábornagy svéd királynak kikiáltatik VIII. Károly név alatt.

1492. VIII. Henrik angol király születése (Lásd 1547 jan. 28.)

1503. Casa Giovanni (della) híres olasz költő és iró születése. (Lásd nov. 14-én.)

1519. V. Károly Frankfurton római királynak választatik.

1550. Drusius vagy Driesches János protestáns tudós születése Oudenardon. (Lásd febr. 12-én.)

1596. Pálffy Miklós Vácot megrohanja, 20 zászlót, 2 gályát elfoglal, és sok foglyot kiszabadit.

1604. Albert Henrik világi és egyházi dalok és énekek szerzője születik Lobensteinban. (Meghal 6. vagy 10. oktober 1651. de semmi esetre nem 1668 évben mint sokan irják.)

1641. Portugallia országrendei IV. Jánost jogszerü királynak, és a spanyol trónfoglalást Henrik halála óta bitorlásnak nyilatkoztatják. (Lásd december 1-jén, november 16-án.)

1675. Csata Fehrbelinnél. Frigyes Vilmos a nagy választó fejedelem, és Hessen-Homburg fejedelmi herceg megverik a svédeket Wrangel altábornok alatt. Derfflinger altábornagynak nagy része volt ezen győzelemben, mely Poroszország hatalmát megállapitá. Froben lovász, ki a választóval lovat cserélt, hűségének áldozatjául esett. (Sokan hibásan jun. 18-ára teszik.)

1686. Apaffy Mihály erdélyi fejedelem az Austria és Lengyelország közt kötött szövetségbe áll Törökország ellen.

1698. Gordon orosz tábornok megveri a lázadó streliczeket Woscresensk zárdánál és 4000 embert fogolylyá tesz.

1703. Rákóczy Ferenc ütközete Munkácsnál. A császáriak őt véletlen megtámadván, alig tudott menekülni Montecuccoli vasasai előtt. [Szalay László jól combinált, hogy ez esemény junius 29-ke előtt történt.]

1712. Rousseau János Jakab, a bölcsészet nagymestere, és tanainak legmegragadóbb előadója születik Genfben. (Lásd jul. 2-án.)

1736. Pfeffel Gottlieb Konrád, német meseköltő és iró születése Kolmaron. (Lásd máj. 1-jén.)
1738. Delille Jakab, az ujabb francia tanköltők leghiresbike születik Aigue-Perse-ben Auvergne megyében. (A Tudományos gyüjtemény hibásan teszi halálának évét 1734-re) [Lásd máj. 1-jén.]
1756. Port Mahon a franciák által rohammal bevétetik. (Lásd máj. 20-án.)
1794. Néplázadás Varsóban, Krakónak a parasztok általi elfoglalása miatt. Az orosz foglyok egy része meggyilkoltatik.
1797. A franciák Gentili tábornok alatt Corfu erősségeit elfoglalják.
1799. VI. Pius pápa, francia rendőri katonák és egy kormánybiztos kiséretében Brianconbul Valançayba elutazik.
1801. Kazinczy Ferenc magyar költő fogságából kiszabadul, melyet Brünnben, Kufsteinban és Munkácson töltött. (Budáról elvitték september 26-án 1795. Brünnbe érkezett october 7-én.) (Lásd 1794 december 14-én.)
1802. Engel János Jakab, német iró halála. (Születik 1741 sept. 11-én.)
1807. Az orosz-szerb sereg megveri a törököket Stubikhe mellett. (Lásd jun. 27-én, jul. 1-jén.)
1807. Békeszerződés Porosz- és Angolország közt Memelben.
1808. A franciák Moncey, tábornok alatt 5000 katonát vesztenek a spanyolok által Ventura Caro tábornok alatt Valencianál.
1808. Mazzini József, az olasz egység lelkes bajnoka, és tiszta jellemü republicanus, születik Genuában.
1811. A franciák Tarragonát, öt napi vivatás után rohammal be veszik. Contorres meggyőzve Suchet által.
1812. Napoleon Wilnába vonul, az oroszok visszahuzodnak.
1812. A lengyel conföderatio kihirdetése a varsói országgyülésen. (Lásd jun. 26-án.) Határtalan lelkesedés.
1812. Wellington Salamancát megadásra kényszeríti.
1813. Scharnhorst David a porosz honvédelem teremtője, hadtudományi iró meghal Prágában.
1815. XVIII. Lajos francia király Genfből feltétlen amnestiát igér.
1815. Genf bevétele Radivojevics által.
1815. A mexicoi congressus függetlenségét kihirdeti a világ min-

den nemzetének. Tizenhárom tartomány a függetlenségi levelet aláírja.

1815. Vége a 100 napnak, vagy Napoleon másodszori uralkodásának. XVIII. Lajos Cambrayból kezdi kormányzását. (Lásd március 20-án.)

1827. A helytartó görög kormányválasztmány Porosbul Napoli di Romániába átköltözik. (Lásd ápr. 7. 8. 27. máj. 17.)

1829. Nyerup Rasmus, dán iró és régiségbuvár meghal Kopenhágában.

1839. II. Mahmud török zultán halála. (Lásd jul. 20-án.)

1848. Kossuth megható beszédei Pesten a horvátok ellen.

1848. A szárd kamarák beleegyeznek Lombardiának Piemontba való bekebelezésébe.

1848. A frankfurti nemzetgyülés törvényt alkot, melynek értelmében, a közös német ügyeket egy felelős ministerium által körülvett felelősség nélküli országkormányzó elintézendi. (Lásd 27. és 29-én.)

1849. Ütközet Besztercénél. Bem a várost egy 20,000 emberből álló orosz seregnek engedi át. (Lásd jun. 26-án, jul. 2-án.)

1849. Haynau táborozását kezdi Magyarország ellen. Az osztrákok, Ferenc József császár személyes jelenléte mellett Győrt elfoglalják. A felkelők Pöltenberg tábornok és Kossuth Sándor alezredes alatt harcolnak.

1849. Görgei fővezér tudatja Kossuthtal és a kormánynyal, hogy ha Komáromba jöni nem akarna, meneküljön Nagyváradra, őt pedig hagyja sorsára, mert a fővárost 24 óráig sem födözheti.

1849. Kossuth kormányzó nyilatkozványa Europa népeihez, hogy Europa szabadságát védjék Magyarországban az oroszok ellen.

1852. Kossuth Lajos körlevele az Éjszakamerikában levő németekhez, hogy a legközelebbi elnökválasztásnál oly egyén érdekében müködjenek, ki forradalmi értelemben Európában interveniálni hajlandó.

1854. Az angolok a Sulina torkolat erődítéseit lődözik, és a quarantaineket elrombolják.

1854. Katonai forradalom Madridban a ministerium ellen, Domingo Dulce, O'Donnell, Messina, Ros de Olano, Oribe, Jose Concha, és Schely tábornokok alatt, melynek célja az 1835 évi alkotmány, (mely az 1812 évihez hasonlít)

visszaállitása. — A felkelők Alcala mellett állást foglalnak. Madrid ostromállapotban. (Lásd jun. 30-án.)

1854. Recamier József Cl. A. a leghíresebb francia orvosok egyike meghal.

1855. Lord Raglan az angol hadsereg főparancsnoka Krimiában meghal.

1865. Tsernajeff tábornok egy kis orosz sereggel Taschkent várost elfoglalja, Kokan független turkestani álladalom legjelentékenyebb városát.

1866. Ütközet Trautenau mellett a poroszok (Ágost würtembergi kir. herceg) és az osztrákok közt, Gablenz tábornok alatt. A lakosok részt vesznek a harcban, forró vizet, és szurkot öntvén a poroszokra; — az osztrákok megveretnek. Ugyan ez nap győzelmes ütközetet vivnak a poroszok Skalitznál Csehországban.

---

29. Junius.

(III. Calendas Julii.)

66. Pál apostol (ki Galiläában született, és azelőtt Simonnak neveztetett) Nero császár parancsára Rómában lefejeztetik, mert annak ágyasát Poppaea Sabinát a keresztény hitre téritette. (Az évre nézve Orosiust követem, a napra nézve Euthalius Diaconust, ki szerint azonban Pál keresztre feszitetett. Ó-keresztény hagyomány szerint ma Pál lefejeztetett, Péter keresztre feszitetett Nero parancsára, hogy a rómaiakat kiengesztelje Róma felgyujtása miatt. A hagyomány azonban ingadozik, mert Róma égését 64 évre szokták tenni. A kivégzést Eber Pál és Weber H. mai napra, de az utóbbi 67 évre teszi.)

833. Jámbor Lajos frankrómai császár, seregei által elhagyatván, lázadó fiaival Lothar, Kopasz Károly és Bajor Lajossal kibékül. (V. ö. jun. 30-án.)

901. A magyarok Malamocco megrohanását kisérlik.

983. Szent Adalbert (Voitich) a magyarok hittéritője, Veronában prágai püspökké szenteltetik föl.

1174. I. Andrej Bogolubski, Susdal nagyhercege bojárok által meggyilkoltatik. (Lásd márc. 8-án.)

1180. Wittelsbach Otto elfoglalja a számkivetett Oroszlán Henrik bajor herceg fejedelemségét.

1236. III. Szent Ferdinánd castiliai és leoni király Cordovát elfoglalja, melyet a maurok 524 esztendeig birtak.

1252. Abel dán király a pusztai parasztok által agyonveretik. (Lásd aug. 9-én.)

1308. Eduard, I. Bruce Robert skót király testvére tökéletesen megveri Galloway tartomány, Baliolhoz szitó lakosait, és az angolokat a Dee folyónál.

1312. VII. Henrik császár véres ütközet után Rómába bevonulván, — mely a német érzelmü Colonna és ellenzőik az Orsini család közt pártra szakadt, — a Lateranban koronáztatik.

1380. Janka nápolyi királyné Anjou Lajos herceget, Károly francia király testvérét, saját fiának fogadja, és őt a nápolyi királyságban örököseül nyilatkoztatja. (L. ápr. 21.)

1422. A rácok a Szepességben megveretnek, és kapitányaik Zsigmond királynak kiszolgáltatnak.

1527. I. Ferdinand hadat izen Zápolya Jánosnak.

1535. V. Károly császár Goletta ostrománál Tunis előtt, a szökött Mulei Hasan királyt fogadja, ki földre vetve magát a császár segélyét kéri. (Lásd jul. 14-én.)

1566. II. Soliman császár találkozása János Zsigmond fejedelemmel, Zápolya fiával Zimonyban.

1577. Rubens Péter Pál, a festő müvészet legnagyobb fejedelmeinek egyike születik Siegen-ben. (Eddig Köln tartatott Rubens születési helyének, de R. C. Bakhuizen van den Brink egy 1853-ban Amsterdámban megjelent, Orániai Vilmosnak Szász Annával való házasságát tárgyazó historiai-kritikai vizsgálatban megmutatá, hogy Rubens Siegenben született.) (Lásd 1640 május 30-án.) [Weber H. szer. Kölnben 1571 junius 28-án.]

1579. Farnese Sándor parmai herceg, spanyol helytartó Németalföldön Mastrichtot elfoglalja. A katonák e virágzó városban annyira dühöngtek a lakosok ellen, hogy ők csaknem egyedül maradtak lakosokul.

1594. Mátyás főherceg Esztergom ostromával Sinan nagyvezir közeledtére felhagyni kénytelen.

1602. Basta császári vezér német és vallon seregével megveri Székely Mózest 5000-ed magával Gyula-Fehérvárnál.

1641. A svédek Wrangel és Königsmark alatt meggyőzik Lipót főherceget és Piccolominit Wolfenbüttel mellett.

1644. La Bruyère János híres francia iró születése Dourdan melletti faluban.

1644. I. Károly király megveri a parlament tábornokát Wallert Cropredy bridge mellett fényes ellentállása dacára.

1679. Frigyes Vilmos a nagy brandenburgi választó fejedelem St.-Germain en Laye-ban békét köt Franciaországgal, sok győzelmeiért, pénz- és emberáldozatáért kármentesitést nem nyerve, de dicsőséget. (Lásd aug. 10-én, sept. 17-én, febr. 5-én.)

1684. Béke Haagon Franciaország és III. Vilmos Németalföld helytartója közt.

1734. Mercy Florimund gróf osztrák tábornagy és a kevéssel azelőtt a közjog ellenére létrehozott „temesi Bánság" kormányzója a parmai csatában Croisetta közelében megveretik és elejtetik Coigny francia tábornagy által.

1752. Beauchamp József jeles csillagász születik. (Meghal 1801 nov. 19-én Nizzában.)

1770. Magda Pál, magyar földirati és statistikai iró születése Rozsnyón.

1779. Mengs Antal Rafael lovag, híres történeti festész halála Rómában. (Lásd márc. 12-én.)

1785. Balkay Pál, festész születik Tisszaőrsön Hevesben.

1791. Jourdan Ath. J. L. híres francia jogtudós születik. (Meghal 1826 ápr. 27-én.)

1793. A vendéiak szakadatlanul megrohanják Nantest. Canclaux republicanus tábornok 10000 emberével reggeli 3 órától délutáni 4 óráig 80,000 royalista ellen a várost védelmezi, míg az ostromlók végre a vivással felhagytak.

1793. Edvi Illés Pál, dömölki lelkész, nevelési iró, születik Rétiben Győr megyében.

1796. Massena beveszi a majlandi fellegvárt.

1797. Blume (Bluhme) Frigyes, jogtudományi iró születik Hamburgon.

1797. A cisalpini köztársaság Milanoban kihirdettetik, és abba a transpadani bekebeleztetik.

1798. A francia touloni hajóhad Bounaparte alatt Afrika partjára ér. (Lásd 19-én.)

1798. A végrehajtó igazgatóság Svajcban rendeli, hogy ezentul csak a gergelyi naptár legyen érvényes.

1801. Az Egiptomban hátramaradt francia sereg, egy év Kleber meggyilkoltatása után föltétlenül megadja magát a kairoi capitulatio szerint.

1804. Tormay Károly magyar orvostani, és helyirati iró születése Vácon.

1807. Selim zultán trónról leejtetik. I. Mustafa lesz utódja.

1809. XIII. Károly svéd király koronáztatása.

1810. A hires Lloyd kávéházának megnyitása a londoni börzeépületben.

1815. Népmozgalom Párisban, és Napoleon családjának szóló parancs a város elhagyására.

1815. Grouchy és Vandamme csatavesztése a poroszok által Villers Cotterets mellett.

1815. Charleville megrohanása a hessenkasseliak által. Scheffer Laplanche ellen.

1829. Báró Nyáry Albert, magyar történetiró születése Bagonyán Hont vármegyében.

1848. János osztrák főherceg Frankfurtban német birodalmi főkormányzónak választatik 436 szavazattal 85 ellenében. (L. 27-én és 28-án.) [Szeremlei hibásan jun. 26-ára.]

1848. Az osztrák ministerium felmondja a magyaroknak a neutralitást, ha a horvátokkal minden áron nem egyezkednek.

1849. Csata Rastatton a német democraták és poroszok közt. Dortu itt születése napján harcol. (Lásd junius 26-án, julius 4-én és 31-én.)

1849. Népgyülés Pesten a nemzeti muzeum terén, és buzdítások az oroszok elleni kereszthadra. Besze János.

1849. Haynau, osztrák főhadi parancsnok Győrből a magyar pénzjegyeket forgalomból kizárja, és semmit érőknek nyilatkoztatja. (Lásd máj. 20-án.) [A lázadó szerbek is „a szerb nemzet kezességére“ nemzeti nyelven pénzjegyeket bocsátottak ki Supplikácz aláirásával. A forradalom után a bécsi kormány ezeket teljes értékükben beváltotta.]

1852. Clay Henrik híres éjszakamerikai államférfi meghal Washingtonban. (Lásd ápril. 12-én.)

1852. Lázadás kitörése Stockport angol gyárvárosban vallássurlodásokból. A katholikus írhoniak az angolok által dühö-

sen megtámadtatnak. — Az izgalom és verekedés másnap ujra kitört.

1853. Jussieu Adorján híres francia füvész, ki a tudományt nagyon gazdagitá, meghal Párisban.

1855. Gay Delphine férjesült Girardin Emilné szellemdús francia költőné meghal. [Buddeus europai chronikája szerint 30-án. Nagyanyja volt Gay (született Lavalette) Sofiának.]

1866. Csata Gitschin-nél Csehországban; a poroszok megverik az egyesült osztrák-szász sereget (27000 ember) mely 5000 embert veszt. A Csehországba tört három porosz hadtest egyesül. — Ütközét Jaromirschnél, Königinhof rohammal bevétetik.

1868. Földváry Sándor a rettenthetlen honvédezredes, Szenttamás hőse, meghal Pesten.

---

30. Junius.

(Pridie Calendas Julii.)

306. (Kr. sz. e.) Q. Martius Tremulus az anagninusok és hernicusokról diadalt ül.

34. (Kr. sz. e.) T. Statius Taurus proconzul diadalt ül Áfrikáról.

763. Constantin Copronymus keletrómai császár megveri és megszalasztja Telesis vagy Taleutzas bolgár királyt, ki birodalmába betört. A bolgárok roppant veszteségük feletti elkeseredésükben a királyt megölék.

830. Jámbor Lajos császár, és fia Károly, a pápa által felizgatott három másik fiának magát megadni kénytelen. (Lásd jun. 29-én.)

972. Moez ledin illah Kairot elfoglalja.

1109. VI. Alfons castiliai és arragoniai király halála.

1115. Falieri Ordelafo velencei doge megveri a magyarokat Zara (Jadra) mellett, és a várost elfoglalja. (II. István király 1117 és elején Falierit nagy csatában meggyőzi és elejti, mi Velencében nagy rémülést okozott.) [Daru, L'art de verifier les dates, Fessler és Leo 1117 évre Katona 1116 évre teszi Falieri (Faledro) halálát.]

1233. A keménységéről elhirhedt Marburgi Konrád német inqui-

sitor, ki Sz. Erzsébet thüringeni grófnőt ájtatossági gyakorlásokkal, és önostorozásokkal halálig kinozta, ad majorem dei gloriam, több német lovagok által agyonüttetik.

1244. A velenceiek békét kötnek IV. Béla királylyal, mely által Jadra birtokába jütnak. Tiepolo velencei doge Dandolo Péter és Justiniani István követei által fogadja, hogy a magyar király ellenségeit nem támogatja. (IV. Béla kir. békeokmánya kelt Gallas melletti táborában II. calendas Julii, — a mi = junius 30-kával; Engel azonban jul. 1-jére teszi.) [V. ö. jun. 2-át.]

1300. A lengyelek győzelme az oroszok és kiptsakiak fölött Lublinnál.

1337. Az ulmi főegyház épitése kezdődik.

1419. Hussita lázadás Prágában a katholikusok ellen.

1422. Csata Arbedo mellett Luzern, Unterwalden, Uri és Zug férfiai és egy 20000-nyi majlandi sereg közt Carmagnola alatt, a svajciak nagy veszteségére.

1470. VIII. Károly francia király születése Amboise váron. (Meghal ugyanott április 7-én 1498.)

1522. Reuchlin János, hires nyelvbuvár, a legnagyobb német tudósok egyike, a protestántismus előküzdője meghal Stuttgárton. (Lásd dec. 24-én.)

1559. II. Henrik francia király Montgomerri gróf által, kit ő lovagjáték alkalmával magával a sorompók közé jönni kényszeritett, jobb szemén lándsa szálka által halálosan megsebesittetik. A király julius 10-én meghal.

1584. Orániai Vilmos herceg Gerhard Boldizsár által Delften meggyilkoltatik.

1595. II. Rudolf császár Mannsfeld Károly tábornok által Strigau várost elfoglalja.

1598. Aachen város birodalmi átok alá helyeztetik.

1605. Dimitrij Moszkóba bevonul.

1658. Cromwell Dünkirchent elfoglalja.

1664. Zerénvár vagy Uj-Zriny a törökök által Ahmed Köprili nagyvezir alatt, Montecuculi és cs. seregének szeme láttára rohammal bevétetik. Tasso a vár parancsnoka halálosan megsebesül. A várőrzők vagy lemészároltattak, vagy a Murába fojtattak. (Hammer sz. 29-én.) [L. jul. 7-én.]

1673. A birodalmi háboru kimondatik XIV. Lajos ellen Németország által.

1688. A Második Jakab király törvénytelen parancsai végre nem hajtása miatt a' kir. törvényszék elé állitott püspökök: Lloyd, Trelawney, Ken, Lake, White, és Turner az esküdtek által „nem bünösöknek“ nyilatkoztatnak. A nép öröm rivalgása Londont és az országot eltölté, minden felekezet kibékült, és egyesült, a templom harangjai és a kivilágitások a közérzelmet tanusiták. A király kudarca tökéletes volt. (Lásd jun. 4. és 8-án és április 27-én.)

1688. Herbert admiral matróz álöltözetében, Compton londoni püspök, Russell, Sidney és Cavendish, Danby, Shrewsbury és Lumley a pártok főnökei nevében Hollandba elutaznak, hogy Orániai Vilmost formailag meghivják az angolok vallásának és törvényeinek segélyére. (Guizot.)

1697. Tokay Ferenc lázadása az osztrákok ellen kitör. Nagy-Kálló, Sárospatak és Tokaj városok általa elfoglaltatnak (Ricaut.)

1708. IV. Gonzaga Károly mantuai herceg I. József császár által törvénykivüliségbe helyeztetik. (Lásd julius 5-én.)

1722. A magyar országrendek, az osztrák lotharingiai dinastia trónörökösödését fiu- és leányágon Magyarországon és a magyar álladalom és alkotmány önállóságát kimondják. Mindkét határozat az 1723. évi 1. és 2. törvénycikkbe foglaltatott, mely szerződés természetével bir, de hibásan pragmatika sanctiónak neveztetik, mely a magyar közjogban nem létezik. (Lásd április 19-én, márc. 9. és 30-án, dec. 6-án.)

1741. Batthyány Ignác gróf erdélyi püspök a gyula-fehérvári könyvtár és csillagda alapitója születik Német-ujvártt Vas-megyében. (Katona historia critica pars 41 pag. 561 szerint 1740. év.) [Lásd nov. 17-én.]

1758. Laudon és Siskovitz császári tábornokok a porosz segédhadat, mely az Ollmützet ostromló II. Frigyes királyhoz jutni akart, megveri és kizsákmányolja.

1760. Albuzzi-Todeschini hires énekesnő meghal Prágában. (Lásd dec. 26-án.)

1781. II. József császár türelmi nyilatkozványa kiadatik Austria számára. (Lásd oktober 25-én és december 21-én.)

1789. Vernet Horace, hires csata- és történetfestész születése Párisban. († 1863. január 17-én.)

1794. Austria Kis-Lengyelország egy részét megszállja, hogy a francia hadjáratban szenvedett veszteséget pótolja.
1799. A franciák Livornot elhagyják.
1799. IV. Ferdinand király Nápoly révébe megérkezik, és a nélkül, hogy kiszállna, Nápolynak municipalis szerkezetét megszünteti, a nemesi képviselőséget eltörli, és törvényszéket állit fel a lázadási főnökök megsemmisitésére. (Lásd 13-án.)
1799. Junot, Buonaparte segéde, Nazareth mellett 300 franciával több ezer török ellen vitézül harcol.
1800. Irhon Angolországba kebeleztetik, az irlandi parlament saját határozata által. (Lásd julius 2-án.)
1803. Buonaparte francia consul nagy intézkedéseket tesz Boulogneban, hogy Angolországban kiszálljon. (L. jul. 18-án.)
1807. Vischer Frigyes Tivadar hires aestheticai iró születik Ludwigsburgon.
1810. Szerződés Napoleon és Bajorország közt, mely által az utóbbi Baireuth hercegséget nyeri.
1817. Werner Abraham Gottlob, kitünő ásványtudós és a földisme alapitója meghal Dresdán. (Lásd sept. 25-én.)
1828. A katholikus O'Connell először választatik követnek az angol parlamentbe. Fitzgerald megbukik.
1828. Dom Miguel a portugalli cortesek által neki ajánlott koronát mint apjának VI. Jánosnak utódja, bitorul elfogadja; — mire a külországi követek Lissabont odahagyják. (Lásd junius 23-án.)
1829. Silistria vár Bulgáriában Diebits orosz tábornok által capitulatióval elfoglaltatik. (A vár hadi kárpótlás zálogául megtartatván, csak 1835-ben adatott vissza a törököknek.)
1830. Motz, hires porosz pénzügyi minister meghal.
1831. Roscoe William angol költő és történész meghal.
1838. Gróf Illésházy István, a magyar akademia igazg. tagja, fényes nemzetségének utolsója meghal. (Születik Pozsonyban, 1762. április 30-án.)
1848. A rácok Szt. Mihály határőrvidéki oláh falut fölperzselik és pusztitják; innen Alibunárra mennek táborozni.
1848. A szövetséges német seregek Haderslebent megszállják.
1848. Democrát demonstratiók Frankfurton, Mainzon és Darmstadton az országgyülés ellen.
1849. A római köztársasági nemzetgyülés a város további védel-

mezhetlensége miatt, a kormányt megadás felajánlatára meghatalmazza. (Lásd julius 3-án.)

1849. Görgei Kossuthnak és a magyar kormánynak felmondja a feltétlen engedelmességet. (Lásd jul. 1., 4. és 5-én.)

1849. Az oroszok a Tiszát átlépik.

1849. Uj osztrák pénzügyi törvény megjelenik.

1854. Csata Vicalvaro falunál Madrid előtt a spanyol forradalmi és kormánysereg közt kétes kimenetellel. O'Donnell megtartja állását. (Lásd junius 28-án.)

1854. Az éjszakamerikai senatus jóváhagyja a Mexiko és Éjszakamerika közt kötött határjogi szerződést.

1857. Mazzini párthivei Diamante és Sperone erődöket Genua mellett éjjel megrohanják.

Bécs. Nyom. Fromme Károly.

M.TUD.AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA